GALIZISCH-RUTHENISCHE VOLKSSPRICHWÖRTER.

Gesammelt, redigiert und erklärt

VON DR. IVAN FRANKO.

Bd. II, (Djity—Pjat').

...АЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав упорядкував і пояснив

Др. ІВАН ФРАНКО.

Том другий.

(Дїти—Пять).

1249

Бібліотека
наукового товариства
імени Шевченка

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 34378

Львівська Філія
Бібліотеки АН-УРСР
8454

Передмова до другого тому.

Отсей другий том збірки галицько-руських народніх приповідок виходить у троха більшім обємі від першого, бо хотїло ся докінчити букву П. Сей том оброблений тою самою методою, що й перший, а з того, що вмістило ся в ньому, виясняєть ся надія, що решта матеріялу вмістить ся в однім томі такого самого або троха більшого обєму. Бажало ся б при кінці крім досить уже богато назбираних доповнень до першого і другого тому подати також доповненя варіянтів і показчик бодай найважнїйших слів, ужитих у приповідках, щоб показати, який богатий і важний скарб вносять приповідки в скарбівню нашої мови і який широкий та високий образ дають вони про духове житє, інтелїґенцію, гумор, іронїю і житєву обсервацію нашого народа. Все те дасть матеріял до студії над нашими народніми приповідками і їх культурним та язиковим значінєм, над їх мішаним, національним і інтернаціональним характером. Щоб мати як найавтентичнїйший матеріял для такої студії, я обмежив ся і в сьому томі так як і в попередньому на сам устний матеріял, зібраний із уст народа, виключаючи прінціпіяльно книжні запозиченя з виємком деяких творів з виразно зазначеним етноґрафічним характером (два оповіданя Михалїни Рошкевичевої з Лолина, два оповіданя Давидяка з Тухлї, збірка оповідань Юрія Кміта п. з. З гір, з турчанського повіту, одно оповіданє з лемківського житя і одно недруковане оповіданє, написане учителем з Великих Очий, яворівського повіту).

Із новоприсланих матеріялів піднесемо особливо богату збірку приповідок із жидачівського повіту (в тексті значено: Жидач.), вібрану панною Наталею Левицькою з Івановець. Дуже інтересні матеріяли достар-

чив д. Богдан Заклинський із ріжних сіл станіславівського, богородчанського, надвірнянського і товмацького повітів. Приповідки з Підгірок, калуського пов. списали Андрій і Тарас Франки. Цінні причинки дали д. М. Яцків, відомий письменник із неозначених близше сіл станіславівського пов. і ученик руської ґімназії у Львові Іван Сисак з Кукизова львівського повіту, а в остатній хвилї перед замкненєм тому прийшла невеличка збірочка приповідок, записаних у перших роках XIX віку в Коломийщинї М. Гошовським, автором невикористаного доси руського рукопису етноґрафічного змісту, перехованого в бібліотецї краківської Академії Наук під ч. 8 рукописної збірки. Виписки доконав при нагіднім звіданю тої бібліотеки др. Іларіон Святицький, який і крім того нїколи не забував про мою збірку приповідок і збогачував її нагідними записками, збираними з уст ріжних людий і в ріжних околицях краю, між иншими також від д. Бордуна. Із рукописних збірок позволив я собі в сьому томі втягнути невеличку збірку приповідок із Бергомета на Буковинї, списану в початку 70-их років минулого віку пок. Купчанком. Се одинокий доси причинок із Буковини в моїй збірцї. Дещо подано із V тому Гуцульщини д. В. Шухевича, а надто війшла сюди невеличка збірка приповідок, поміщена при кінцї рукописних споминів Остермана, бувшого старости в Станїславові. Дві приповідки взято із рукопису бібл. Оссолїньских ч. 2189. Подаємо на кінцї реєстр місцевостий не названих у першім томі, з яких приповідки війшли до другого тому:

Бабух. — Бабухів, село рогатинського пов.
Ба. ВЛ. — Баниця, село горлицького пов. (Верхр. Лемк.)
Белз — місточко сокальського пов.
Бергом. — Бергомет, місточко на Буковинї.
Берл. — Берлин, село брідського пов.
Берлоги — село калуського пов.
Бистре — село староміського пов.
Бережани — повітове місто.
Бірки Домінїканські — село львівського пов.
Біла — село тернопільського пов.
Бітля — село турчанського пов.
Бон. — Бонарівка, село короснянського пов.
Боратин — село сокальського пов.
Борд. — Бордуляки, село брідського пов.
Борщ. — Борщів, місточко гусятинського пов.
Ботелка — село турчанського пов.
Броди — повітове місто.
Броница — село дрогобицького пов.

Бродки — село львівського пов.
Будз., Будзан. — Будзанів, місточко чортківського пов.
Буськ — місточко каменецького пов.
Буцн. — Буцнів, село тернопільського пов.
Буч. — Бучач, повітове місто.
Вел. Очи — Великі Очи, місточко яворівського пов.
Верхівня — село новосандецького пов.
В. З. — Верхратський, Замішанці.
Вислоб. — Вислобоки, село львівського пов.
Вихт. — Вихторів, село станіславівського пов.
Вишків — село долинського пов.
ВН. ВЛ. — Воля Нижна, село сяніцького пов. (Верх. Лемк.)
Вовків — село львівського пов.
Вовч. — Вовчинець, село станіславівського пов.
Волос. — Волосів, село надвірнянського пов.
Ворона — село товмацького пов.
Ворохта — село надвірнянського пов.
Гвізд — село богородчанського пов.
Гірне — село стрийського пов.
Глещ. — Глещава, село теребовельського пов.
Гліб'ів — село скалатського пов.
Голеш. — Голешів, село бобрецького пов.
Голіґради — село заліщицького пов.
Голови — село косівського пов.
Горожана — село рудецького пов.
Горохолина — село богородчанського пов.
Гош. — Гошів, село лїського пов.
Гр. ВЛ. — Граб, село короснянського пов. (Верхр. Лемк.)
Грабівка — село калуського пов.
Григ. — Григорів, село бучацького пов.
Гринів — село бобрецького пов.
Грушка — село товмацького пов.
Губ. — Губичі, село дрогобицького пов.
Гусне — село турчанського пов.
Гусят. — Гусятин, повітове місто.
Ґалівка — село староміського пов.
Д. ВЛ. — Дарів, село сяніцького пов.
Деліїв — село станіславівського пов.
Джурин — село чортківського пов.
Довге Стр. — село стрийського пов.
Жег. ВЛ. — Жеґестів, село новосандецького пов.

Журавно — місточко жидачівського пов.
Загоч. — Загочевє, село лїського пов.
Залівцї — місточко брідського пов.
Замул. — Замулинцї, село коломийського пов.
Заплатин — присїлок коло Стрия.
Звенигор. — Звенигород, село бобрецького пов.
Зїбол. — Зїболки, село жовківського пов.
Золоч. — Золочів, повітове місто.
Іван. — Іванків, село борщівського пов.
І. ВЛ. — Ізби, село грибівського пов. (Верх. Лемк.)
Кам. Струм. — Камінка Струмілова, повітове місто.
Кам. к. Надв. — Камінне, село надвірнянського пов.
КВ. ВЛ. — Королик Волоський, село сяніцького пов.
Книгинин — село рудецького пов.
Коз. — Козова, місточко бережанського пов.
Коросно — повітове місто.
Красне — село турчанського пов.
Крив. — Кривча, село перемиського пов.
Кропивник — село дрогобицького пов.
Кукиз. — Кукизів, село львівського пов.
Купн. — Купновичі, село рудецького пов.
Купч. — Купчинцї, село тернопільського пов.
Лб. ВЛ. — Лабова, село новосандецького пов.
Лавочне — село стрийського пов.
Лагодів — село брідського пов.
Лисець — село станїславівського пов.
Лисин. — Лисиничі, село львівського пов.
Лівчицї — село жидачівського пов.
Лїтиня — село дрогобицького пов.
Лука — село самбірського пов.
Люб. М. — Любінь Малий, село рудецького пов.
Люча — село коломийського пов.
Ляхівцї — село богородчанського пов.
Малк. — Малківцї, село перемиського пов.
Манаст. — Манастирсько, село косівського пов.
Маріямп. — Маріямпіль, місточко станїславівського пов.
Медин. — Мединичі, місточко дрогобицького пов.
Мервичі — село жовківського пов.
Милованє — село товмацького пов.
Михн. — Михновець, село турчанського пов.
Млинки — село дрогобицького пов.

Мости Великі — місточко жовківського пов.
Нижнів — село товмацького пов.
Новосел. — Новоселиця, село снятинського пов.
Озеряни — село товмацького пов.
Опака — село дрогобицького пов.
Опарі — село дрогобицького пов.
Пасїч. — Пасїчна, село станїславівського пов.
Перевозець — село калуського пов.
Перем. — Перемишль, повітове місто.
Перерісль — село надвірнянського пов.
Підбуж — місточко дрогобицького пов.
Підгір. — Підгірки, село калуського пов.
Підмихайлівцї — село рогатинського пов.
Підпеч. — Підпечари, село товмацького пов.
Пісочна — село жидачівського пов.
Поляниця — село надвірнянського пов.
Помор. — Поморяни, місточко золочівського пов.
Поручин — село бережанського пов.
Пралк. — Пралківцї, село перемиського пов.
Прісє — село равського пов.
Прошова — село тернопільського пов.
Радоз. — Радозина, село горлицького пов.
Раків — село долинського пов.
Раранче — село черновецького пов.
Рибне — село лїського пов.
Рибно — село станїславівського пов.
Розділ — місточко жидачівського пов.
Р. ВЗ. — Ростока, село бжеського пов. (Верхр. Замїш.)
Ростоки — село косівського пов.
Русів — село снятинського пов.
Сасів — місточко золочівського пов.
Свар. — Сваричів, село долинського пов.
Сїхів — село львівського пов.
Скнилів — село львівського пов.
Сколє — місточко стрийського пов.
Сок. — Сокаль, повітове місто.
Солець — село дрогобицького пов.
Солуків — село долинського пов.
Соп. — Сопів, село коломийського пов.
Сороц. — Сороцко, село скалатського пов.
Старий Самбір — місто староміського пов.

Ст. Скалат — Старий Скалат, село скалатського пов.
Страт. — Стратин, село рогатинського пов.
Стрілків — село стрийського пов.
Ступн. — Ступниця, село самбірського пов.
Сянок — повітове місто.
Терло — село станїславівського пов.
Тих. ВЛ. — Тиханя, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Тлум. — Тлумачик, село коломийського пов.
Товм. — Товмач, повітове місто.
Токи — село збараського пов.
Тухолька — село стрийського пов.
Убине — село камінецького пов.
Ур. — Урове, село дрогобицького пов.
У. ВЛ. — Усте руське, місточко горлицького пов.
Утіх. — Утіхів, село золочівського пов.
Фереск. — Ферескуля, село косівського пов.
Хотин — село калуського пов.
Хрипл. — Хриплин, село станїславівського пов.
Цуц. — Цуцилів, село надвірнянського пов.
Черляни — село городецького пов.
Черниця — село жидачівського пов.
Чернїв — село рогатинського пов.
Черт. — Чертїж, село сяніцького пов.
Чорнол. — Чорнолізці, село товмацького пов.
Чр. ВЛ. — Чирна, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Яблонів — село теребовельського пов.
Яйк. — Яйківці, село жидачівського пов.
Якимчиці — село рудецького пов.
Ямниця — село станїславівського пов.
Яремче — село надвірнянського пов.
Ярич. — Яричів, місточко львівського пов.
Яс. З. — Ясениця Замкова, село турчанського пов.
Яс. — Ясенів, село городенського пов.
Ясенів гор. — Ясенів горішний, село косівського пов.

Д (далі).

Дїти (дїєсл.). 1. Де-м дїла? Таже-м не зїла! (Наг.)

Відповідь на сердиті допити: де ти тото дїла?

2. Де сї то дїло, що сї торік їло! (Наг.)

Сьміють ся з того, що згадує в біді свої колишні достатки.

3. Десь мі вже пан Біг дїє, коли мі на сьвіт сотворив. (Наг.)

Мовив бідний чоловік, коли його розпитували, кудиж він дїнеть ся.

4. Десь сї так дїло, як би згоріло. (Колом.)

Говорять про зерно, що було в сусїщї тай помалу вичерпало ся.

5. Дїй його кату! (Збар.)

Дїй тут переголосок зам. дай, дей, пор. I, Дати 102; Котляр. Енеїда I, стр. 7.

6. Дїй сї де хоч! (Наг.)

Окрик безрадности: нїкуди дїти ся, положенє безвихідне.

7. Дїнь де хоч, а мене не мороч! (Завад.)

Відказ чоловіка, у якого сусїд хотїв примістити свою корову, не маючи власного хлївця і раз-у-раз падькаючи: та деж я її бідний дїю?

8. Не де-м дїла, сире-м зїла. (Наг.)

Відповідає сердито молодиця або покритка, коли її питають, де дїла дитя. Говорять, що давнїйше бували випадки, що дївка маючи нешлюбну дитину, зо страху перед ганьбою з'їдала її зараз по вроженю.

9. Не маю сї ані раз де дїти. (Наг.

Знач. не маю хати або місця, де покласти якусь річ.

10. Нїкуди сї не дїв, певне вовк іззїв. (Дуліби)

Відповів слуга, коли його питали, де подїв ся хлїб із стола.

Дїточки. 1. Дїточки ци здорові? (Наг.)

Звичайно запитують при привитаню знайомих, а не близьких сусїдів.

2. Дїточки як чїчечки. (Косів.)

Знач. Гарні та чемні.

3. Най вам Бог на дїточках щістит! (Наг.)

Формула подякування жебрана по одержаню милостинї.

4. Отто діточки як ангелята! (Лім.)
Говорять про чемних, гарних дітий.

5. Небогато маю діточок: тілько Кирильцьо і Іванцьо, Гаврильцьо й Симаньцьо, й Настунька й Доська і кривий Павло й Тацька, Людвінцє й Маринцє, Люлька й Касє. Було всіх сімнайціть, осьмеро двайціть, шестеро троє, ще й маленьких двоє. То вже усі, ага, ще двоє в вівсї. (Вихт.)
Жартують із многодітного чоловіка.

Діямент. 1. За жадні діяменти того не зроблю. (Стан.)
Діямент — дорога річ, отже: нїзащо не зроблю.

Діяментовий. 1. Аби й діяментовий був, то го не хочу. (Дрог.)
Говорила дівка, коли захвалювали нелюбого жениха.

Дїяти. 1. Аж ми сї не не-знатй-що дїє. (Наг.) ...що́сь дїє. (Наг.)
Знач. нудить ся, прикрить ся, не терпить ся.

2. Гаразд вам сї дїе? (Наг.)
Формула привитання входячи в хату: чи здорові, чи задоволені?

3. Дїй сї волї божа! (Наг.)
Окрик резиґнації та безрадности, прим. підчас пожежі або тяжкої хороби, знач. я вже не можу нїчого порадити.

4. Дїйте ми що, бо загину! (Наг.)
Кричав чоловік, що нагло попав у тяжку слабість. Знач. ратуйте, помагайте.

5. Дїй швидко — так бридко; дїй тихо — і так лихо. (Ільк.)
Дїяти тут у значінню робити. Ані занадто швидка, ані за надто повільна робота не добра.

6. І як ту сї має добре дїяти на сьвітї! (Наг.)
Окрик розпуки, коли чоловік бачить ріжні лиходїйства довкола себе, — знач. хибаж може Бог давати добро таким людям?

7. Най сї дїе божа волї. (Наг.) ...що хоче. (Наг.) ...що Бог судив. (Завад.)
Вислов резиґнації, мовляв: я тому не запобіжу, того не відверну, пор. ч. 3.

8. Не що й дїю: змолотив і вію. (Берез.)
Знач. зробив одну роботу і почав другу.

9. Не вдїєш нїчого против Бога сьвятого. (Лімна)
В разї якогось елементарного нещастя, повені, пожежі або посухи.

10. Нема що дїяти. (Наг.)
Нема виходу, тут не порадиш нїчого. Пор. Wand. III, Machen 72.

11. Нїчого з тим не вдїєш. (Наг.)
Не порадиш, не поможеш лихови. Пор. Wand. I, Ausrichten 4.

12. Тото й дїю, що в лїтї прію. (Яс. С.)
Відповідав старий чоловік, коли його питали: Що дїєте, дїду?

13. Що му вдїєш? (Наг.)
Знач. чоловік сильний, богатий або впертий.

14. Що сї там дїяло, то лиш Бог єден знає. (Наг.)
Натякають на якісь погані чи страшні дїла, яких не хочуть близше виявлити.

15. Що сї тут дїє, що крадут злодїє! (Бібр.)
Іронічно про наївного чоловіка, який дивуєть ся, що когось обікрали.

Дмитро св. 1. До Дми́тра дівка хитра, а по Дмитрі хоч нею грубу витри. (Ільк.) До Митрьи дївки хитрі, а по Митру дївков с—ку витру. (Наг.)
Сьвято Дмитра (26. жовтня), се початок тзв. Пилипового посту, що тревае до Різдва; в тім часї не вільно брати шлюбу, і для того дївка, яка аж до сего празника могла надіяти ся весїля, по нїм тратить фантазію. Пор. Нос. 296

2. До Дмитра каже дївка: „А люшки, бо тя перескочу!“ — А по Дмитрі: „А кота, бо тя наздопчу“. (Ільк.)
Тут жартливий контракт ілюстрований кицькою, яку дївка вперед з радости готова була перескакувати (кицька граючи ся часто перескакуе через предмет своєї забави), а яку сердита готова потоптати ногами.

3. До Дмитря пралам тя і маґлювалам тя, а по Дмитру комин тобов витру. (Мшан.)
Так примовляє дївка до своєї сорочки, сердита того, що не вийшла замуж перед Дмитровим сьвятом.

4. До Митра дївка каже: „А кец, бо тї перескочу!“ А по Митру: „А-уш, бо мі перевернеш!“ (Наг.)
Жартують із дївки, що до Дмитра готова була перескочити теля, а по Дмитру боїть ся, щоб її не перевернула курка.

5. До сьвятого Дмитра: „А цїба, бо тя перескочу!“ а по сьвятім Дмитрі: „А кота, бо тя настолочу!“ (Гнїдк.)
Для контрасту ужито тут пса і кота: вперед їй нїщо значило перескочити пса, а тепер і кицьки не може переступити.

6. Сьвятий Домитрий білими кіньми їде. (Уриче.)
Звич. на сьв. Димитрія вже скрізь у горах лежать снїги.

7. Чекай Димитре, заким ся витре. (Кукиз.)
Говорять нетерпливому, що квапить ся до якогось дїла.

Дмухати. 1. Дмусяй, дмусяй, а я з'їм. (Ілралк.)
Значіне неясне менї. Дмусяти — дїтське пестотливе слово зак. дмухати.

Дмухач. 1. Дмухача дати. (Жел.)
Втекти, швидко побігти. Пор. Жел. І.

Дмухнути. 1. Дмухни ми в шрубу! (Дрог.) ... в с—ку. (Наг.).
Зам. поцїлуй мене в с—ку. Згірдна відповідь на перехвалки противника, що мовляв, я тобі се й те зроблю.

2. Дмухнув го поза вуха. (Наг.)
Знач. ударив так, що аж зашуміло.

3. Дмухнув по під плоти. (Наг.)
Знач. побіг, утїк скуливши ся.

4. Лиш раз дмухну, тай нема тї. (Наг.)
Погроза: лиш раз ударю тай убю.

5. Як ти дмухну по за вуха, то ти в голові засвитає. (Наг.)
Знач. як ударю в потилицю.

Днесь. 1. Днесь куртий день другий раз повідати. (Мшан.)

Їаздиня повіла одну приповідку, та прийшов був їазда за ділом і добре не дочув, просив, аби йому повторила, та вона не хотіла і відповіла отсею другою. *Увага о. М. Зубр.*

2. Днесь менї, а завтра тобі. (Ільк.)

Загально розповсюджена приказка, первісно про „неминучу“ смерть, пор. лат. „Hodie mihi, cras tibi“, часто уміщавана як напис на „каравані“, себ то на возї, яким везуть покійників до гробу.

Днина. 1. Днина за днинов як вода збігає. (Наг.)

Говорять звичайно про „горячий“, робучий час, коли за працею чоловік і не тямить ся, як час минає.

2. Днина як злото. (Наг.)

Гарний, робучий день.

3. Зимова днина така: тень, тень, тай уже минув день. (Іванків)

Знач. робучий час у ньому короткий.

4. Най си днини не трачу! (Наг.) .... ми днина марно не йде! (Дрог.)

Говорить робітник, якого задержують у працї якимись постороннїми орудками

5. Нема днини без куцої години. (Наг.)

Говорять про бідолаху, що ненастанно має клопоти та гризоти.

6. Нинї така днина, як готові гроші. (Наг.)

Говорять про погідний, гарний, робучий день.

7. Що днина, то новина. (Дул.)

Загалом; усе в сьвітї щось дїеть ся, та спеціяльне значіне в відношеню до певної особи: ого, вже знов наробив якогось лиха!

Днївка. 1. Він на днївку робит. (Борис.)

Наймаєть ся що дня на ново.

Днїстер. 1. Ого, в Днїстрі сї вода перевернула. (Голеш.)

Так говорили перевізники на поромі, побачивши серед погідного дня, що вода в Днїстрі закаламутила ся. Вони й пояснили, що певно десь у горах туча впала.

Днїстровий. 1. Днїстрова вода над усї здорова. (Голеш.)

Така віра держить ся у голешівських перевізників, які залюбки пють сю воду, хоч би була й яка каламутна.

Дно. 1. А бодай ти нї дна, нї покришки не було! (Кол.)

Прокляте: щоб тобі не було нїякого ладу, в житю, щоб ти звів ся нї на що. Бочка без дна і покришки сама собою розсипаєть ся.

2. Бодай тобі дно випало! (Наг.)

Знач. щоб ти не міг нїколи наситити ся.

3. Вже ми до дна доходит! (Наг.)

Знач. не стає терпцю, вичерпуєть ся моя терпливість.

4. Вжем сї спустив на дно. (Дрог.)

Знач. стратив надію на поліпшене своєї долї.

5. Вже му дно видно. (Наг.)

Знач. уже йому приходить конець, його засоби, його сили вичерпали ся. Образ узятий із сусїка, з якого вибрано зерно або муку так, що вже дно показуєть

ся. Подібна думка в нім. Am Boden scharren, Wand. I, Boden 32, образ узятий із засіка, в якім уже лиш на дні троха збіжа.

6. Десь без дна в тебе черево. (Наг.)

Говорять про ненажеру, що їсть, їсть і все йому не досить.

7. До гори дном усе поставив. (Кол.)

Зробив безладє в якімось ділі.

8. До дна випив, ще й дно поцюлював. (Наг.)

Жартують, коли хто випивши чарку аж смокче з великої приємности. Пор. нїмецьке Den Boden lecken, Wand. I, Boden 36.

9. До самого дна провіжьив. (Наг.)

Прослїдив, визнав уповнї.

10. На дно тї пущу! (Наг.)

Погроза: втоплю тебе.

11. Пий до́-дна, бо я того годна. (Наг.)

Так нїби то примовляє чарка до пляницї.

12. Пішов на дно. (Цен.)

Утопив ся, пропав.

13. Там дна нема! (Наг.)

Знач. там дуже глибоко. Говорять про воду або просту баюру, з якої годї видобути ся.

14. То ще без дна бочка. (Наг.)

Говорять про пляницю, що кілько в нього вливай горілки, все йому мало. Пор. Тимош. 141.

Днувати. 1. Він там днує й ночує. (Наг.)

Пробував раз-у-рас або бував часто.

2. Днував би й ночував би видиш у тій коршмі. (Наг.)

Говорять про пляницю.

Доба. 1. Десь ци дві добі на єдну зійшли сї, ци що за неволї! (Наг.)

Нарікав чоловік, якому дуже вкучно було чекати.

2. На добі стала. (Жабє)

Говорять про дівчину, яку пора віддати замуж.

3. О тій добі — кождий собі. (Ільк.)

Жартливо: кождий мусить дбати за себе і не спускати ся на чужу поміч. Пор. Adalb, Doba 1.

4. Погана доба настала. (Наг.)

Доба тут у ширшім значіню: пора.

5. Такий, як би три добі не їв. (Наг.)

Знач. завялий, млявий, безсильний.

Добирати. 1. Добирає си як пан. (Наг.)

Виявляє панські примхи і претенсії, або такои: не щадить видатків і робить собі панське житє.

2. Добирай сї до дна, там самий смак! (Кол.)

Жартують, коли хто пє богато води з бочки або з жерела.

Добити. 1. Годї сї добити тої правди. (Косів.)

Говорив менї селянин Фокшей, коли ми здибали ся на проходї в тюремнім садку в Коломиї.

2. Добив сї до самого краю. (Наг.)

Знач. зужив усю свою силу, змарнував свої засоби, дійшов до руїни.

3. Добив торгу. (Наг.)

Знач. сторгував до згоди. Торгуючи ся, особливо за товарину, обі сторони бють себе по руках, відси й зворот „добивати торгу“.

4. Добийте мі, а не мучте мі! (Кол.)

Кричав Гуцул до судії, що держав його довго в слїдстві.

5. Його би ще довбнев не добив. (Наг.)

Говорять про старого, але ще кремезного чоловіка.

6. Не дібєш сї від нього правди, як від бика молока. (Наг.)

Говорять про упертого, брехливого чоловіка.

7. Сам сї добив. (Наг.)

Сам собі зробив якусь шкоду, пробрехав ся і се викрило ся.

8. Таки добив сї свого. (Наг.)

Знач. осягнув свою мету.

9. Тим го добив до решти. (Дрог.)

Опрокинув його докази, перепер його в суді.

Добиток. 1. Лихий добиток не йде в пожиток. (Кол.)

Злими способами набуте добро не приносить своїому власникови задоволення, пор. латино-польське Male parta idą do czarta.

2. Я з свого добитку не маю пожитку. (Наг.)

Говорив богач, що довгі літа лежав хорий.

Добитчє. 1. За добитчьи розуму не маєе. (Наг.)

Добитчьи = добитча, худобина, скотина. Говорять про тупоумного, неотесаного чоловіка, що „не знае звичаю“.

Добитчачий. 1. Ци ти з добитчьичого слїду воду пив? (Наг.)

Себто, чи ти одурів? Натяк на відому казку, що подорожний напивши ся води з волового слїду робить ся волом, пор.

Добраніч. 1. Добраніч! Всї блихи на ніч! (Жидач.)

Жартливе прощанє, коли хтось вечером виходить із хати.

Добрати ся. 1. Добрав сї до самого меду. (Наг.)

Образово: пристав до якогось корисного діла. відки без великої працї тягне великі зиски.

2. Отто сї добрали, як конї до масти. (Наг.)

Говорять про „паристе“, дібране подружє, звичайно іронїчно, коли прим. обоє злодїйкуваті або сварливі.

Добре. 1. Аби йому добре було, а другого най дїдько возьме. (Наг.)

Говорять про самолюба, що не дбає нї про що крім своєї користи.

2. А добре му дай! (Наг.)

Знач. набий крепко.

3. Анї добре, анї зле. (Наг.)

Відповідає чоловік на витальне питанє: „Ци добре вам сї поводит?“

4. Буде добре, як мине зле. (Ільк.)

Худа потіха оптіміста чоловікови, який терпить біду. Пор. Čelak 199. Wand. II, Gut 125; Zátur 141.

5. Було би добре, як би не було зле. (Кол.)

Так відповів бідний чоловік на звернений до нього докір якогось пана: хиба тобі не добре? Пор. Wand. II, Gut 5, 121, 122.

6. Все ще добре буде. (Наг.)

Потішають затурбованого чоловіка, мовляв: усе лихо минеть ся. Пор. Wand. II, Gut 115.

7. Всюди добре, де нас нема, а як прийдем, то напсуєм. (Луч.)

Ідеальне добро звичайно знаємо лише з оповідання; всякий дотик живої дійсности псує ті ідеальні образи. Пор. першу половину Adalb. Dobrze 19; Сим. 562; Нос. 275; Wand. II, Gut 114.

8. Всюди добре, дома найлїпше. (Петр.)

Говорить чоловік вертаючи з чужини до свого дому. Пор, Adalb. Dobrze 18; Schlei. 163; Wand. II, Haus 547: Gut 114, 204; I, Daheim 11, 12.

9. Добре вдав: три хотїли, штири дав. (Матв.)

Сьміють ся з чоловіка, що переплатив за товар, дав більше нїж жадали.

10. Добре все вміти, а не все робити. (Наг.)

Розумний чоловік робить далеко не все те, що вміє і може. Пор. Нос. 290.

11. Добре говорит, а злоє творит. (Мінч., Петр., Ільк.)

Про фальшивого, облесного чоловіка. Пор. Wand. II, Gut 195, 201 Čelak. 23.

12. Добре говорити, кого не болить. (Ільк.)

Коли хорому додають відваги і терпливости голими словами.

13. Добре гудїти, коли є в чім шуміти. (Ільк.)

Говорять про гордого, заможного чоловіка.

14. Добре давала, добра збивала. (Рогат.)

Говорили про дїдичку, що повдовівши торгувала своїм тїлом і за се купувала добра.

15. Добре, добре, але здало би сї лїпше. (Наг.)

Говорить чоловік, коли йому кажуть, що йому живеть ся добре. Пор. Wand. II, Gut 62.

16. Добре д—цї в своїй халупцї. (Добр.)

В своїй хатї, в своїм добрі все таки найлїпше сидїти.

17. Добре дуріти, як приступає. (Наг.)

Знач. у великім добрі та достатку можна позволити собі на всякі примхи, н які бідний чоловік не спроможен. Пор. Нос. 464; Сим. 1953.

18. Добре є—те, ще завтра прийдете. (Яс. С.)

Насьміх над розпусною дївкою.

19. Добре звариш, добре зяїш. (Наг.)

Знач. добре зробиш, то й матимеш добрі наслїдки. Пор. Schlei. 168.

20. Добре з чужої шкіри ремінь краяти. (Цен.)

Знач. розпоряжати ся чоловіком, робити небезпечні проби його коштом. Пор. Wand. II, Gut, 67, 75, 82.

21. Добре йде, лиш голову на бік несе. (Дрог.)

Сьміють ся з підсліпуватого чи загалом нездарного коня, якого виведено на продаж. Пор. Beb. 7.

22. **Добре їсти, пити, а ніц не платити.** (Мик. н. Д.)
Говорять про гостину на празнику або тзв. комáшні.

23. **Добре кум говорит, лише кривий рот має.** (Льв.)
Насьміх над балакучим а брехливим чоловіком.

24. **Добре маєш!** (Наг.)
Знач. твоя рація, ти прав.

25. **Добре ми тут, і в материні утробі лїпше ми не буде.** (Жабє.)
Так собі прихвалював Гуцул, іронїзуючи, сиджене в тюрмі.

26. **Добре му сї так стало.** (Наг.)
Вислов сатісфакції, мовляв: не послухав нас і попав у нещасте. Пор. Wand. II, Geschehen 88.

27. **Добре пянюзї і крапля.** (Город.)
Добре хоч наймепша користь, аби не страта.

28. **Добре радит, кепсько робит.** (Снят.)
Про облесного та зрадливого друга. Пор. E. Rot. 312.

29. **Добре ріцї з потоками.** (Ільк.)
Бо все сьвіжу воду доносять. Отак чоловікови добре з численним родом, бо все в прикрім випадку допоможуть.

30. **Добре роби, добре буде.** (Цен.)
Стара приказка, пор. Haller 15; Wand. II, Gut 183.

31. **Добре сї маю: з долини врізую, а в горі латаю.** (Дрог.) **...має: зі споду дре, з верха...** (Жураки)
Іронїчно про чоловіка, що видаєть ся заможним, а на правду не може звести кінцїв з кінцями.

32. **Добре сї стало, що на тім стало, могло й гірше бути.** (Наг.)
Говорять, коли стало ся якесь лихо, але грозило далеко гірше.

33. **Добре ся пестити, коли ся є де змістити.** (Ільк.)
Знач. коли є при кім.

34. **Добре ся там дїє, де хлїб плїснїє.** (Луч.)
Знач. там хлїба достаток, його не можуть усього з'їсти.

35. **Добре ти сї дїє!** (Наг.)
Знач. тй здоров, маєш достатки.

36. **Добре тобі, сїдиж собі.** (Наг.)
Знач. не шукай зміни і не величай ся своїм добром. Пор. Adalb. Dobrze 13.

37. **Добре то люде повідають.** (Мінч., Ільк.)
Інтродукція приповідки, яку хочуть сказати з особливим натиском.

38. **Добре тому давати, хто не бере, а як бере, то го за серце дре.** (Лучак.)
Остатня фраза неясна, очевидно треба розуміти: коли бере, то в того, що дає, дреть ся серце, бо він даючи надіяв ся, що той не візьме.

39. **Добре то той кае.** (Крех.) **...якийсь казав.** (Наг.)**... старі люде приповідали.** (Наг.)
Формули, якими часто інтродукують властиву приповідку.

40. Добре шо-то́, то лїпше, як оде́ нїц. (Крех.)
Знач. лїпше якесь хоч і невеличке придбане, ніж нїщо. Інтересний приклад селяньскої полїльоквії.

41. Добре, як голому в кропиві. (Наг.) ... в терню. (Ком.)
Знач. дуже погано. Пор. далї ч. 53.

42. Добре, як за лихим паном. (Збар.)
Іронїчно: погано, не ведеть ся.

43. Добре, як у небі. (Жабє)
Хоч там нїхто й не був.

44. І се добре, і то не зле. (Ком.)
Характеристика задоволеного або слабохарактерного чоловіка, який не вміє або не хоче піддержати одної думки проти другої, але признає обі, хоч би й суперечні.

45. Коли ти добре, не шукай си біди. (Наг.)
Осторога, звичайно post festum, чоловікови, що бажаючи поправи свого стану наскочить на якесь лихо. У Словаків: не шукай лїпшого, Zátur. 146.

46. Кому добре веде ся, той бутним стає ся. (Лім.)
Звичайна обсервація, яку рїжні народи висловляють рїжними способами.

47. Кому добре, най сїдит тихо. (Наг.)
Знач. не має чого нарікати. Пор. Haller 12; Čelak. 103; Wand. II, Gut, 230.

48. Кому сї добре веде, тому сї і когут знесе. (Цен.)
Знач. усе виходить йому на користь. Пор. Wand. I, Glück 840.

49. Роби добре всюди, похвалять тя люди. (Балиг.)
Загально вживаний афоризм, пор.

50. Роби му добре, а вно тебе дзьобле. (Наг.)
Говорять про невдячного.

51. Скрізь добре, а дома лїпше. (Сїл. Б.)
Пор. висше ч. 8.

52. Так добре, лиш жити та єхнути та в Бога смерти просити. (Лївчиці)
Жалував ся бідний чоловік.

53. Так му добре, як голому в терню. (Стежн.)
Знач. погано, нїкуди й повернути ся. Уживає вже Захарія Копистенський у своїй „Палїнодії“ (Русская историч. библіотека, т. VII 1).

54. Так му ся добре поводит, як би цицьку ссав. (Лімна)
Дитина, що ссе груди, не відчуває нїякої турботи і нїякого иншого бажаня, тим вона й щаслива.

55. Там добре, де нас нема. (Петр.) Скрізь... (Сїл. Б.)
Глубока житєва обсервація, що уява добра́ — ідеальна, а всякий дотик дїйсности псує її. Пор. Adalb. Dobrze 19; Schlei. 162; Wand. II, Gut 25, 205; Дик. 92

56. Там то сї добре дїє, де два оре, а третїй сїє. (Зазул.)
Знач., де сїм'я має досить робітників.

57. Та як би добре було, то би ми Бога забули. (Кольб.)

Ненастанне добре поводженє деморалїзує чоловіка, робить його самолюбним і зарозумілим.

58. Тогди було добре на сьвітї, як хлоп не знав, що фунт, а Жид, що ґрунт, а Поляк, що бунт. (Бор.)

Інтересна характеристика „добрих давнїх“ часів.

59. Хоць не добре танцює, але довго. (Кол.) ...файно... міцно. (Дул.)

Сьміють ся з незручного, а впертого танцюри.

60. Ци сяк, ци так, аби добре було. (Наг.)

Коли два сперечають ся про якусь річ, а третїй не входячи в річ силкуєть ся погодити їх.

61. Ще добре, що сї на тім стало. (Наг.)

Коли трапило ся якесь лихо, яке могло розширити ся і наробити більшої шкоди.

62. Я з ним усе добре заходив ся. (Лімна)

Знач. піддержував добрі зносини.

63. Як ти у мене не добре, то посунь ся дальше. (Луч.)

Говорять лихому комірникови або гостеви.

Добрий. 1. Аби був добрий з людьми, то йому добре буде. (Голоб.)

Говорила мати про свого сина.

2. Аби добрий на пашу, а до роботи байдуже. (Цен.)

Жартують наймаючи слугу.

3. Анї добрий, анї злий. (Наг.)

Говорять про невизначного чоловіка.

4. Бодай ти то на добре не вийшло! (Наг.)

Прокляте: щоб лихе дїло мало для тебе лихі наслїдки

5. Був у добрих руках. (Наг.)

Говорять про коня або худобину, що дуже змарнїла, боїть ся, загалом виявляє слїди поганого поводженя з нею.

6. Будь добрий, то й тобі добре буде. (Збар.)

Бо на твоє зло всякий і відповість тобі злом.

7. В добрий час говорити, а в лихий мовчати. (Залуче)

Віра в добрі і злі часи, зрештою тепер найчастїйше в такім значінню, що бачучи чоловіка сердитим, гнївним лїпше й зовсїм не заводити з ним розмови.

8. Волїєш з добрим загубити, як з бідов знайти. (Кольб.)

З добрим чоловіком лекше перенести страту, а злий і зиск переведе нїнащо.

9. Все добре від Бога. (Кол.)

Вислов віри в божу доброту. Пор. Слав. I, 81.

10. Все добре, що на добре виходит. (Кол.)

Бо зло звичайно кінчить ся злом. Пор. Wand. II, Gut 156.

11. Всього доброго! (Збар.)

Формула при прощаню; хатнї, що провожають любого гостя, бажають йому всього доброго.

12. Дістав сї в добрі руки. (Наг.)

Знач. попав у тяжкі відносини, під власть лихого, твердого чоловіка.

13. Добер год на тебе! (Сок.)

Староєьвітське бажане або привитане.

14. Добра тая бредня, але не що дня. (Стан.)
Говорять про якусь приємну, але не пожиточну або коштовну новину.

15. Добра то річ: із за чужого плечьи свої ноги попасти. (Наг.)
Знач. покористувати ся чужою працею.

16. Добра то річ — попоїсти і на піч. (Карл.)
Ідеал чоловіка стомленого працею й голодом. Піч у селяських хатах найлюбійша лежанка.

17. Добра то річ, що є в хатї піч. (Ільк.)
Знач. що можна погріти ся. Пор. Wand. II, Gut 158, де зацитовано нашу приказку як польську.

18. Добре, бо добре заплачено. (Наг.)
Говорять про дорогу річ. Пор. Wand, II, Gut 206.

19. Добре довго ся памятає, а злоє ще довше. (Ільк.)
Загально розширений афоризм, пор. Wand. II, Gutes 39.

20. Добре мине ся, лихо буде; лихо мине ся, добре буде. (Зазул.)
Звичайне чергованє людського житя.

21. Добре нїколи не вкучить ся. (Ільк.)
Так уявляє собі чоловік, що в житю мало зазнав добра; навпаки такий їете писав:

Es ist nichts schwerer zu ertragen,
Als eine Reihe von guten Tagen.

22. Добре пиши на піску, а злоє на камени. (Городен.) ..зле на камени пишемо. (Залїсє.)
Добро лекше забуваєть ся, як зло. Пор. Wand II, Gutes 34.

23. Добре само ся хвалит, а злоє похвали негідно. (Ільк.)
Виходилоб із того, що доброго не слїд хвалити, та се не буде вірно. Пор. Adalb. Dobre 40; Čelak. 30; Zátur. 138; Слав. I, 141; Wand. III, Werk 56; II, Gutes 29.

24. Добрий, але лїпших вішають. (Збар.)
Кепкують із поганого чоловіка, що удає добряка. Пор. Adalb. Dobry 16.

25. Добрий дурному брат. (Зїбол.) ...усе дурневи.... (Кольб.)
Бо доброго найлекше одурити. Пор. Beb. 309; нїм. Allzugut ist dumm. Wand. I, Gut 9, 13.

26. Добрий з добрим, кепський сам. (Зїбол.)
Як би так скрізь можна перевести, то був би ідеальний лад у суспільстві. Пор. Adalb. Dobre 25, Dobry 54; Zátur. 6.

27. Добрий млин усе змеле. (Збар.)
Здоровий чоловік усе зїсть, що йому дадуть. Пор. Слав. I, 140.

28. Добрий хоть на рану до серця. (Гнїдк.) ..хоць го до рани приложи. (Наг.)
Говорять про чоловіка повного співчутя до терпіня иньших. Пор. Adalb Dobry 43.

29. Добрий як баранчик, лише по вовчому виє. (Збар.)
Говорять про влесливого чоловіка, що прикидаєть ся добрим, а на правду твердосердий.

39. Добрий як дідько. (Наг.)
Іронічно про злого чоловіка.

31. Добрий як кавалок хліба. (Кути)
Знач. складний до всякого діла, щирий і скромний. Швайцарець каже: Gut die liebe Stunde, Wand. II, Gut 276.

32. Добрий як полин. (Сам.)
Іронічно: гіркий, лихий, нелюданий. У Поляків: jak chrzan z wódką, Adalb. Dobry 33.

33. Добрий: як спит, то їсти не хоче. (Наг.)
Іронізують над лихим, захланним, чоловіком. Пор. Wand. II, Gut 275.

34. Доброго добром згадують. (Город.)
По добрім чоловіці лишаєть ся память його добрих діл. Пор. Adalb. Dobry 6.

35. Доброго довго всї споминають, а лихого нїгди не забувають. (Городен.)
Память про перебуті злі пригоди та утиски трівае довше, як память про добро.

36. Доброго коршма не згіршит, а злого церква не направит. (Сїл. Б.)
Добрий чоловік усе заховае свою доброту, хоч і серед противних обставин. Зрештою мораль троха ризиковна і фаталїстична.

37. Доброму все на добро виходит. (Збар.)
Оптімістичний погляд на житє. Пор. Wand. II, Guter 5.

38. Доброму всюди добре. (Коб.)
Він зуміє підладити ся до всяких обставин. Пор. Сим. 667; Wand. I, Gut 116; Zátur. 6.

39. Єден такий добрий як другий. (Наг.)
Знач. оба однаково недобрі. Пор. Wand. II. Gut 44.

40. За все добре Богу дьикувати. (Наг.)
Все добро вважаєть ся випливом божої ласки.

41. За много вже того доброго. (Пустом.)
Іронїчно: за богато лиха. Пор. Wand. II, Gutes 170.

42. З добрими я добрий, а з лихими лихий. (Наг.)
Говорить чоловік сильного характеру. Пор. Adalb. Dobry 77, 8; Schlei. 162; Wand. II, Guter 1; Zátur. 217.

43. З добрим згубиш, то тї хоч потїшит; з лихим знайдеш, не подїлиш сї. (Кол.)
Се немов коментарій до приповідки ч. 8.

44. З доброго дива отаке на мене впало. (Наг.)
Знач. з якогось випадку, без моєї причини.

45. З єдним добрий, з усїми злий. (Цен.)
Про чоловіка, що приятелює з одним, а цураєть ся иньших. Пор. Schlei. 162.

46. З кождим хоче бути добрий. (Наг.)
Говорять про безхарактерного, підлесного чоловіка.

47. Знає добрий ри́хтай. (Наг.)
Привик до послуху, до військової карности. „Рихтай“, се нїмецька військова команда „Richt' euch!“ ставайте в ряд! У Словаків: добра школа, Zátur. 152.

48. І будь же тут добрим з тими людьми! (Наг.)

Окрик знетерпливлення на людську ледачість.

49. І той добрий, і той не злий. (Цен.)
Говорить згідливий чоловік. Пор. Zatur. 93.

50. Коби в добрий чьис! (Наг.)
Формула бажаня при розпочинаню всякого ділa, основана на вірі в добрі і злі часи.

51. Коби так борзо добре гинуло, як лихе. (Жидач.)
Очевидна іронія, бож звичайно кажуть, що „лихе не гине“.

52. Коби так на добре, як на зле. (Яс. С.)
Знач. лекше діждати ся зла, як добра.

53. Коби цний та добрий, то би того не зробив. (Наг.)
„Цний та добрий“, звичайна, хоч лише в приповідках уживана характеристика пересічно доброго чоловіка, пор. старе грецьке *καλὸς κ' ἀγαθός*.

54. Кождому добрий, собі злий. (Ільк.)
Хто захоче кождому догодити, той собі самому наробить найбільше лиха. Пор. Adalb. Dobry 62.

55. Кому-м добрий, а тобі ні. (Наг.)
Відповів сердитий чоловік сусїдови, що вговорював його словами: „Алеж чоловіче добрий!“

56. Куждий добрий — но для себе. (Мик. и. Д.)
Поглид, що еґоізм, се основа всего суспільного житя. У Поляків анальоґічно: всїм добрий, собі найлїпший, Adalb. Dobry 76; Wand. II, Gut 43.

57. Лучше з добрим згубити, як з лихим знайти. (Ільк.) Волю... (Наг.)
Бо ляхий незгідливий, а добрий в разї згуби як не поможе, то хоч потїшить.

58. Має добрий морес. (Наг.)
Живе в послусї, в острих порядках. Морес — лат. mores, обичайність.

59. Най усе добре сїдає! (Наг.)
Формула чемности, говорить чоловік увійшовши в чужу хату, коли його просять сїдати.

60. Не варт доброму дороги перейти. (Збар.)
Знач. се лихий, поганий чоловік. Віра в „перестріт“, себ то в те, що кому лихий чоловік перейде дорогу, тому трапить ся нещастє.

61. Не все то добре, що солодке. (Дул.)
Зверхній вигляд, блискучі прикмети часто зводять. Пор. Wand. I, Gut 92, 44.

62. Ни роби сї дуже добрим, бо тї свинї роз'їдьи. (Кольб.)
Іронїзують над лихим чоловіком, що любить сам хвалити свою добрість. Пор. Adalb. Dobry 81.

63. Оставайте ся у всїм добрім! (Збар.)
Формула прощаня при відході з чийогось дому.

64. Поки-м добрий, то добрий. (Наг.)
Говорить чоловік, що збираєть ся розсердитись.

65. Таке добре, аж язик у гу—цю забігне. (Наг.)
Сьміють ся з такого, що занадто ласо хапаєть ся що їсти, прим. до меду або якої страви.

66. Таке добре, що би й пес з маслом не їв. (Дрог.) ...що пес... не з'їсть. (Сор.)
Говорять про якусь лиху пригоду, сварку, процес і т. п.

67. Таке добре, як густа сметана. (Мшан.)
Іронічно про якесь уперте лихо, з якого годі виплутати ся.

68. Такий добрий, іно го до серця прикладай. (Ільк.)
Знач. тули, пести його. Пор. Adalb. Dobry 43.

69. Такий добрий, як мід з цукром. (Замул.)
Іронізують на чоловіка занадто солодкого в словах і манєрах.

70. Ти такий добрий, що як би ті помастив маслом, то навіть пес би ззїв. (Підпечари)
Говорять брусоватому, неотесаному, сердитому чоловікови.

71. Той добрий, той ще ліпший. (Бор.)
Сумнівний вибір між двома добрими. Пор. Adalb. Dobre 23.

72. То таке добре, що як би пес іззїв, то би здох. (Орт.)
Говорять про щось погане, несмачне.

73. То ти на добре не вийде. (Дрог.)
Знач. діло доведе до поганого кінця. Пор. Adlb. Dobre 42.

74. Хто би сї доброму противив? (Наг.)
Знач. коли я противлю ся, то се діло не добре.

75. Чого доброго, то іно трошка. (Сор.)
Scil. то й вистарчить, або також: доброго все буває менше як злого. Пор. Adalb. Dobre 35.

76. Що добре, того по трошки. (Дрог.)
Говорять обдїлюючи дітий якимись ласощами. Пор. Дик. 154; Zátur. 641.

77. Що добре, то й Бог благословит. (Наг.)
Добре ведене діло обіцює успіх.

78. Що добре, то й до людий подобне. (Наг.)
Знач. приємне, пожадане людям.

79. Що добре, то кождий розуміє. (Наг.)
Кождий найшвидше пізнає, що для нього добре.

80. Що добре, то не дорого. (Цен.)
Знач. не жаль і заплатити. Пор. Zátur. 191.

81. Що добре, то само ся хвалит. (Луч.)
Знач. не потребує окремої похвали, пор. вище ч. 23, а також. Adalb. Dobre 10; Hoc. 474; Muka 517.

82. Що лобре, то ми, а що злоє, то не ми. (Гнїдк.)
Наівний вислов природного еґоізму.

83. Що єдному добре, то другому зле. (Дул.)
Добро — субєктизна річ.

84. Як би цний та добрий, тоби ми хоць „узни мі" сказав. (Наг.)
Згірдно, зам. то би менї подякував. Пор. вище ч. 53.

85. Який добри́й-день, такий богда́й-здоров. (Карл.)
Яке привитане, таке й прощане, образово: як ти до мене, по добру чи напастю, так і я до тебе.

Добро. 1. Аби по добру́! (Кос.)
Побожне бажанє, щоб усе робило ся згідливо і без лайки.

2. Бодай ти добра не було! (Кривор.)
Прокляте. Пор. Wand. II, Gutes 169.

3. Бодай ти добро було! (Наг.)
Говорять ласкаво скотинї, поганяючи її.

4. Бодай ти моє добро костев у горлї стало! (Наг.)
Кленуть лихваря або здирника.

5. Бодай тобі добро було, як в чужій кишени! (Краснос.)
Опинити ся в чужій кишени рукою — значить, бути злодїєм. Зрештою чужа кишеня не запоможе.

6. В добрі бис лускав! (Кривор.)
Добродушне бажанє скотинї, головно волови або коневи, замість прокляття.

7. В добрі ся не знає, а о біднім не гадає. (Ільк.)
Знач. за власним добробутом не тямить того, що треба помагати бідним.

8. В добрі ся не чує. (Лучак.)
Знач. сам того не тямить, як йому добре живеть ся.

9. Він сї в добрі не знає. (Наг.)
Не знає лїку, цїни свого добра.

10. В такім добрі лиш би жити та Бога хвалити. (Наг.)
Говорять про заможного чоловіка, що шукає собі напасти, накликає на себе немилі пригоди, або про покійника, що вмер передчасно полишивши своє добро.

11. Гей, добро би ти було! (Княж.)
Кричать поганяючи воли в плузї. Пор. висше ч. 3.

12. Дав ти Бог добро, та не вмієш сї в добрі швинувати. (Наг.)
Докоряють богатому та притім недоброму, негосподарному чоловікови.

13. Добро би ми що-то. (Наг.)
Знач. бажаю хоч що будь дістати, scil. за свою працю, або в спадку.

14. Добро борзо ся забуває. (Лім.)
Загальна житева обсервація. Пор. Zátur. 54.

15. Добро — вийму з тебе ребро. (Наг.)
Передразнюють одні одних школярі учачи ся азбуки.

16. Добро з далека чуємо, а зло ще далї. (Торки)
Про доброго чоловіка йде слава далеко, а про злого ще дальше. Пор. Adalb. Dobre 7; Hoc, 295.

17. Добром зо мнов усьо зробиш. (Наг.)
Не насилєм, а ласкавим способом, переконанєм чи просьбою.

18. Добро му лишень пальцем показує. (Гнїдк.)
Знач. дурить його.

19. Добро псу муха. (Ільк.) ... як кійом по за вуха. (Наг.)
Краще дрібниця, як нїчого або як страта. Пор. Hoc. 295.

20. Добро само ся платит. (Уриче)
Знач. само для себе дає чоловікови задоволенє. Пор. Adalb. Dobre 22, 10, 18.

21. Добро тиць, як ниць. (Міач.)
Краще хоч крихту зиску, як нїчого.

22. Добру не стерпиш, а бідї мусиш. (Колом.)
В добрім побутї чоловік робить ся свавільним, шукає собі зачіпки, а в бідї мусить сидїти тихо. Пор. Adalb. Dobre 11.

23. За добро добро, за зло зло. (Ком.)
Звичайна житєва відплата.

24. За добро не тяжко, коби так за біду. (Книгинин)
Очевидно іронічно, бо біди не треба пошукувати, а добра треба.

25. За моє добро ще мене в ребро. (Сор.)
Знач. відплачують злом. за добро. Пор. Adalb. Dobro 9.

26. За твоє добро кулак ти в ребро (Петр.) ...ніж тобі... (Печен.) ...кадук ти... (Явор.)
Та сама думка розмальована конкретними деталями. Пор. Adalb. Dobro 9; Haller 86; Zátur. 186.

27. І добро сї проїсть. (Наг.)
Чоловік хоче зміни, одностайність надоїдає. Пор. Zátur. 144.

28. За чуже добро вилїзе ребро. (Ільк.)
Злодїя зловлять і будуть катувати. Пор Adalb. Dobro 1, 2; Wand. II, Gut 251, 253, 255—261; Слав. I, 187.

29. Не все добро, що смакує. (Ільк.)
Часто смакує чоловікови таке, що веде просто до загибелї.

30. Не з добра ти такий став. (Наг.)
Говорять до змарнїлого, знесиленого чоловіка.

31. Не з добром він до мене йде. (Наг.)
Знач. іде сварити ся або бити ся.

32. Отто·с ми добра навезла! (Кольб.)
Очевидно іронічно, що навезла чогось зайвого, дрібних дїтий або що.

33. По добру вам кажу. (Наг.)
Говорю в добрім способі, бажаючи згоди.

34. Поти добро, поки мокро. (Ільк.)
Значіне не зовсім ясне. Мокре поле до добра не числить ся, хиба мокре ремесло, прим. рибальство.

35. Роби кому добро, лягай з його жінков спати! (Цен.)
Кривдує собі чоловік, якого зловили на горячім. Пор. Нос. 379.

36. Таке добро поза кожде ребро. (Рибно)
Жалував ся побитий чоловік.

37. Таке добро, що під очима мокро. (Лучак.)
Знач. з лихої долї плачу часто.

38. То не добром пахне. (Дрог.)
З того будуть якісь погані наслїдки. Пор. Zátur. 245.

39. Упав ся в добро, як сливка в лайно. (Гнїдк.) ...в тепле г—о. (Льв.)
Жартують із чоловіка, що з добрих обставин попав ся в лихі, прим. оженив ся до лихої сїм'ї.

40. Чуже добро не гріє. (Наг.) ...не ситит. (Берез.)

Знач. ним не доробиш ся, воно розійдеть ся марно. Пор. Adalb. Dobro 10; Wand. II, Gut 86, 104—107.

41. Чужим добром ситий не будеш. (Льв.)

Значінє такеж, як і в попереднім.

42. Ще хиба тілько добра на сьвітї, що так бідному дни йдут, як богачови. (Мшан.)

Так потїшає себе бідний чоловік, бачучи хоч у тім частину своєї рівности з богачем.

43. Я не з добра виріс, а з біди. (Наг.)

Знач. потрафлю й робити всячину і притерпіти, коли треба.

Добути. 1. Або добуду, або такой буду. (Кол.)

Знач. або зроблю те, що задумав, або обійду ся.

2. Або добути, або дома не бути. (Ільк.)

Знач. або осягнути сзою мету, або пропасти. Пор. Сим. 1485.

3. Добув би з за нїхте тай би дав. (Наг.)

Говорять про милосерного чоловіка, що рад і остатнїм подїлити ся з иньшим.

4. Вже сї видно не добуду з тої біди. (Наг.)

Не вирятую ся, не видужаю з хороби.

5. Ледвом добув року. (Наг.)

Тут добути в знач. витримати, дотягти.

Довбати. 1. Довбає все єдно й те саме. (Кол.)

Знач. говорить, туркоче все одно.

2. Довбає мі, як жовна дупло. (Наг.)

Докучає менї, говорить усе одно, намовляє на щось.

Добня. 1. Бий го довбнев у голову, то не почує. (Наг.)

Говорять про глухого або впертого та тупоумного чоловіка.

2. Була би добра довбня з його голови. (Купч.)

Говорять про тупоумного та впертого чоловіка.

3. То довбня, не голова. (Матв.)

Тупа, уперта голова.

4. Що сї з тов довбнев договориш? (Кол.)

Знач. він дурний, нїчого не розуміє.

Довбуш. 1. Довбушів камінь... (Кривор.)

Так називають великий камінь моноліт над Прутом біля дороги з Дори до Ямного. Він стоїть окремо над рікою і на ньому видно простий хрест із кованого зелїза.

2. Довбушя вбив Дзвінка в Космачи. (Кривор.)

Традиція про смерть Довбуша жива доси в устах Гуцулів. Додають звичайно, що його вбив Штефан Дзвінка, муж Довбушевої любаски. Вбив його срібною кулею, що була посьвячувана на дванацятьох службах божих. Се вже так йому Бог дав, що иньша куля його не чіпала. Але Довбуш звірив ся з тим перед Дзвінчихою, а вона сказала своїому чоловікови і так убито Довбуша.

3. Довбушя си кулї не ймала. (Кривор.)

Загально розповсюджене віруваня, я чув його ще в р. 1865 у Дрогобичі.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
845 ф

4. Дужий як Довбуш. (Кривор.)
Спомин про відомого опришка з XVII в.

5. За Дозбушя й пісню співають. (Берез.)
Сею поговіркою відбивають звичайні балачки, що Довбуш був звичайний опришок, розбійник.

6. То Довбушева сила. (Кути.)
Такаж споминка. Довбуш мав бути дуже сильний, пор. у пісні:
Як взяв двері підпирати,
Взяли замки відлітати.

7. Тут Довбушеві гроші лежєт. (Кривор.)
Оповіданя про гроші позакопувані Довбушем розповсюджені скрізь у Карпатах від Жабя аж до Турки.

Довг. 1. Більше має довгів, ніж волосьи на голові. (Наг.)
Говорять про сильно задовженого чоловіка. Пор. Adalb. Dług 2; Schlei. 163; Wand. IV, Schuld 120, 132.

2. Віддам ти довг на жидівське пущіньи. (Наг.)
Знач. не віддам ніколи.

3. Він з довгів не вилазит. (Наг.)
Сплатив один, другий затягає.

4. Він певно вже вродив ся в довгах. (Льв.)
Говорять про марнотратника.

5. Він своїм довгам і ліку не знає. (Борки)
Говорять про обдовженого богача.

6. Він у довгах по самі вуха. (Наг.)
Задовжений безвихідно, вище вартости свого маєтку або своїх доходів. Пор. Wand. III, Chr. 211; IV, Schuld 136; Даль. II, 7; Adalb. Dług 16.

7. Він у довгах, як свиня в піпяхах.(Кол.)
Знач. на всї боки обдовжений, з усїх усюдів його тягають вірителї. Поляк каже: jak pies w centkach. Adalb. Dług 15; Wand. IV, Schuld 133.

8. Довг від мене не втече. (Збар.)
Знач. я все таки мушу сплатити його. Пор. Wand. IV, Schuld 1.

9. Довг довгий, а віддай короткий. (Наг.)
Хоч на який довгий реченець позичено, а раз віддати треба. Пор. Adalb. Dług 1; Muka 548.

10. Довг довгий, а прийде куртий і треба віддавати. (Мшан.)
Зразу про затягнений довг чоловік не турбуєть ся, здаєть ся йому, що сплата ще далеко, та потім наближаєть ся реченець і з ним турбота, як його сплатити.

11. Довг довгий, колись буде короткий. (Петр.) Зразу... а потім... (Лучак.)
Чим близше до реченця, тим він робить ся важчий.

12. Довги довгами сплачує. (Унят.)
Говорили селяни про свого задовжевого дїдича. Пор. Wand. IV, Schuld 141.

13. Довг мутит, а голод крутит. (Гнїдк.)
Голод докучає фізично, а довг турбує душу. Поляк каже: Dług kręci, głód kradnie. Adalb. Dług 3; Wand. IV, Schuld 40—49.

14. Довг не згниє. (Цен.)
Його все таки мусиш віддати. Пор. Wand. IV, Schuld 13
15. Довг сї не старіє. (Наг.)
Він усе стоїть над душею. Пор. Wand. IV, Schuld 4.
16. Довг чим довше лежит, тим більше росте. (Любша)
Бо наростають проценти.
17. Загряз в довги по самі вуха. (Ільк.)
Вігнав ся в довги, сильно задовжив ся. Пор. Adalb. Dług 16; Wand. IV, Schuld 138.
18. Запиши той довг вугльом у коминї. (Льв.)
Себ то: він страчений, його не дістанеш назад. Те саме у Нїмців Wand. IV, Schuld 117, 119.
19. Кому довг довгий, а міні короткий. (Завад.)
Говорив чоловік, що заздалегідь старав ся сплатити свій довг і не ждав реченця.
20. Маю то у вас на довзї. (Наг.)
Знач. можу взяти, коли запотребую, ви менї винні.
21. Мій довг може й почекати. (Наг.)
Говорить богач, що чує себе певним сплатити свій довг коли будь. Нїмець навпаки каже, що великі пани — найгірші платїльники, пор. Wand. IV, Schuldner 21.
22. На довг брати. (Наг.)
На бор (у Наг. кажуть жартом „на бороду“) брати.
23. Найгірші тоти дрібні довги. (Наг.)
Селяни жалують ся на них, та се звичайно довги за горівку.
24. Най на вас довг не лежит. (Наг.)
Упоминаєть ся віритель неоплатного довжника.
25. Не мої довги рахуй, а свої вуши! (Наг.)
Говорить сердито обдовжений чоловік, коли чує, як постороннї люди обчислюють його довги.
26. Не тяжко в довги впасти, але тяжко з них вилїзти. (Лім.)
Говорить задовжений чоловік. Пор. Wand. IV, Schuld 70.
27. Не хочеш ми довгу віддати, то най ти буде на лїки та на дохторі! (Наг.)
Так кляла жінка неоплатного довжника.
28. Обтріс єм сї з довгів, як з вуший. (Наг.)
Говорив чоловік поплативши свої довги.
29. Паршиві довги. (Наг.)
Так називають дрібні, звичайно жидівські довги. Нїмцї кажуть: Alte Schulen, faule Schulden, Wand IV, Schuld 5.
30. Присїли го довги як вуши. (Наг.)
Задовжений на всї боки.
31. Старі довги новими латає. (Льв.)
Говорять про чоловіка, що бриде все в нові довги. Пор. Wand. IV, Schuld 12.
32. У нього довгів як вуший. (Наг.)

Богато й докучливих. Пор. Даль II, 7; Німець каже: більше як у пса блох, Wand. IV, Schuld 134.

33. Хто би сї там довгами журив! (Наг.)
Говорить легкодушний чоловік або такий бідак, якому нїхто не хоче позичити.

34. Хто ся довгів не боїт, тот ся Бога не боїт. (Мшан.)
Легкомисне затягане довгів народ уважає тяжким гріхом.

35. Ще нїкого за довг не повісили. (Лучак.)
Давнїйше за довг саджали в тюрму коштом вірителя, тепер і того нема. Пор. Wand. IV, Schuld 46.

36. Ще я сї в тім довзї устою. (Наг.)
Знач. ще я годен сплатити його.

37. Я не пан, абим довгами жив. (Голоб.)
Кепкував чоловік із панського обдовженя.

Довгий. 1. Дай ти Боже довгий вік!
Бажане приятеля приятелеви.

2. Дай ти Боже довгий вік, абис лежьив сїм лїт на єден бік! (Наг.)
Прокляте: щоб тебе мучила вперта хороба.

3. Де довгий волос, там короткий розум. (Кол.)
Говорять про довговолосого, а тупоумного чоловіка, не конче про жінку. Пор. т. I, Волос 19; Schlei. 187.

4. Довге як голодне лїто. (Кол.)
Про якесь лихо, якого не можна позбути ся. Пор. Wand. II. Lang 22, 24.

5. Довге як ковбаса. (Наг.)
Про щось мале, прим. слимака, рибу.

6. Довге як руський місяць. (Сор.)
Про щось таке, що тривае довго і не мае кінця.

7. Довгий як віха. (Дрог.)
Про високого і тонкого чоловіка. Пор. Wand. II, Lang 34, 39.

8. Довгий як вужище. (Наг.)
Про якусь довгу будівлю, навантажений віз і т. и.

9. Довгий як жердка. (Наг.)
Говорили перелякані дїти про вужа. Пор. Adalb. Długi 5.

10. Довгий як оборожина. (Наг.)
Про чоловіка надмірно високого росту.

11. Довгий як сьвіт. (Наг.)
Знач. і кінця йому не видно.

12. До довгого ще й причинок! (Дрог.)
Говорять мірячи полотно або сукно, при чім годить ся покупцеви дати причинок тим більший, чим більше він купує.

13. То довга байка: богато говорити, мало слухати. (Збар.)
Говорять звичайно про якусь неприємну, зовсїм не байкову історію, прим семейні свари, не цїкаві для посторонього чоловіка.

14. Тота довга, що їй погане имьи (Наг.)
Так говорять звичайно про гадюку, боячи ся вимовляти її імя. Пор. Гадина 7, 8.

15. Що довгий, то довгий. (Наг.)
Знач. дуже довгий.
16. Як довгий упав на землю. (Льв.)
Упав і простягнув ся.

Довго. 1. Довго сї тьигне, коротко сї урве. (Наг.)
Про якесь лихо, що довго тревае і нарештї грозить якоюсь рішучою розвязкою.
2. Довго чекавши колись сї дочекаєш. (Любша)
Хто жде, той дождеть ся.
3. На довго сї затьигло. (Наг.) ...занесло. (Голоб.) ...завело. (Завад.)
Говорять про лїтню слоту.
4. Не довго думавши. (Наг.)
Іронїчне упімнене, мовляв: роби зараз, що тобі велю.
5. Не довго сї бавив, на чьис сї ставив. (Наг.)
Говорять про швидкого, точного післанця.
6. То не довго потьигло. (Наг.) ... потрівало. (Збар.)
Не довго трівало.
7. Хто довго чекав, той може чекати ще троха. (Дрог.)
Говорив возний людям, що чекали на завізване до канцелярії і не могли дочекати ся.

Довгоязикий. 1. То ще довгоязикий! (Наг.)
Говорять про такого, що виговорив якусь тайну або набрехав.

Довести. 1. Довів го до жебрацької торби. (Наг.)
Обдер його, общиганив, довів до маєткової руїни.
2. Довів го до побліки. (Наг.)
Наробив йому прилюдного сорому.
3. Довів го до слїз. (Наг.)
Говорив йому так чутливо або прикро, що той аж розплакав ся.
4. Не доведеш з ним кінцьи. (Наг.)
Не дійдеш до ладу, не погодиш ся.

Довж. 1. В довж і в шир росте. (Наг.)
Росте й грубіе. Пор. Wand. II, Länge 13.

Довжити ся. 1. Довжит сї, як зимова ніч. (Кал.)
Тягнеть ся, трівае довго.

Довжник. 1. Від злого довжника і полова грошї. (Гнїдк.) ...добра й полова. (Луч.)
Не жди сплати готовими, а бери всяку дрібницю. Пор. Adalb. Dłużnik 7; Wand. IV, Schuld. 7, 18; Schuldner 20; Čelak. 275.
2. Від лихого довжника і половину бери. (Ільк., Петр.)
Пор. вище.
3. Всї ми в Пана Бога довжники і він нам терпит. (Цен.)
Говорив неоплатний довжник, коли віритель допоминав ся в нього сплати довгу.
4. Довжник весело бере, а смутно віддає. (Ільк.)

Весело, бо ратуєть ся з клопоту, а смутно, бо мусить клопотати ся, відки взяти сплату. Пор. Adalb. Dłużnik 3; Wand. IV, Schuldner 7. Див. ч. 7.

5. Довжник коли бере — плаче, а віддає — скаче. (Гнідк.)

Коли бере, то турбуєть ся, відки його сплатити, а сплативши тїшить ся, що позбув ся клопоту.

6. Довжник як бере, то дуже мудрий, а як віддає, то дурний. (Стрий)

Як бере, то строїть ріжні пляни, а як віддає, то бачить, що все було нїнащо. Пор. Wand. IV, Schuldner 16; Čelak. 276; у Чехів та Словінців довжник dokud prosi, zlata slova nosi, a před placi zada obraci.

7. Най сї мої довжники мнов журьит, а не я ними. (Дрог.)

Говорить легкодушний довжник, називаючи своїх вірителїв своїми довжниками.

Довід. 1. Без доводу й суду нема. (Яс. С.)

Недоказаного закиду не судять.

Довідати ся. 1. Він сї довідає, що нинї цїсар обідає. (Наг.)

Говорять про всезнайка або пльоткаря, який усюди рад би вкрутити ся.

Довіщки. 1. На до́віщки Бог знає. (Збар.)

Йому не мусить нїхто доповідати, що дїєть ся в сьвітї.

Доводити. 1. Доводи до кінцьи! (Наг.)

Говори далї, що почав говорити, не кидай зачатого.

2. Доводїм же торг до могоричу. (Дрог.)

Говорять купцї-барашівники, що головно й чекають на могорич, бо товар купують не для себе.

3. Не доводи мнї до злости. (Наг.)

Говорить чоловік, якому другий докучає.

Догаджати. 1. Догаджьие му, як струпови на с—цї. (Наг.) ... чиракови на задку. (Мінч., Петр.)... на ритї. (Ільк.)

Хорому або вередливому чоловікови. Рить, поль. rzyć, abdomen. Пор. Adalb. Dogodzić 1.

Догана. 1. Дав му догану. (Наг.)...

Закинув якусь хибу, присоромив.

2. Що ми за догана? (Наг.)

Знач. нїхто менї не викаже хиби, я чоловік солїдний. Пор. коломийку:

Ой служив я рік у віта, два роки у пана,
А ще буду у цїсарьи, що ми за догана?

Доганяти. 1. Доганьие горнець кітлови, а сам чорний. (Цен.)

Коли один одному докоряє чимось, у чім і сам не баз догани. Пор. Schlei. 182.

2. Доганьий вітра в поли! (Наг.)

Знач. лови щось невловиме, коли прим. злодій утїк.

Доглупати ся. 1. Ледво-м сї доглупав до вашої хати. (Наг.)

Прийшов на потемки, блукаючи.

Догляд. 1, Без догляду й войсько гине. (Борки)

На що вже сила, а й та пропадає без догляду, себ то без порядку і авторітету.

Доглянути. 1. Як не доглянеш оком, то доложиш ворком. (Явор.)

Недбальство в важнім дїлї веде до страти. „Ворком“ — польонїзм, worek — — мішок, мошонка; доложити ворком — грішми.

Договорити ся. 1. Не договоримо сї до ладу. (Наг.)

Коли два уперті сварять ся або торгують ся.

Догодити. 1. Годї всїм догодити. (Наг.)

Бо що одному буде любе, другому буде прикре. Пор. Adalb. Dogodzić 2; Гильф. 2842.

2. Догодив му, як заяць кобилї. (Кол.)

Знач. не зробив йому нїчого, даремно нагрожував ся. Пор. Adalb. Dogodzić 3.

3. Иньшим догодиш, собі зашкодиш. (Матв.)

Знач. не слїд занадто догоджувати иньшим собі на шкоду. Пор. Adalb. Dogodzić 6.

4. Людьом і Бог не догодит, не то чоловік. (Стан.)

Говорить чоловік, на якого кривдують собі иньші. Пор. Adalb. Dogodzić 13.

5. Той ми догодит, хто ми голову провалит. (Снят.)

Говорить пяний розгулявши ся в коршмі.

Догонити. 1. Не догониш і коньом, що запізниш єдним днем. (Наг.)

Говорять про прозївану добру нагоду до якогось дїла. У Поляків: I w stokoni nie dogoni, Adalb. Dogonić 1.

Догнати. 1. Догнав ми лихим словом. (Наг.)

Допік, наприкрив ся лайкою.

Догризти. 1. Догриз мі до живої кости. (Наг.)

Докучив дуже, пошкодив.

Догурити. 1. Догурити кому. (Гнїдк.)

Допекти, докорити.

Додати. 1. Волю не додати, як передати. (Наг.)

Бо як не додам, то дотичний чоловік упімнеть ся, а як передам, то він змовчить, а моя страта.

2. Додав му бобу. (Наг.)

Знач. набив.

3. Додав му духа. (Наг.)

Знач. заохотив, розрадив, потїшив.

4. Додав му соли до селедцьи. (Дрог.)

Зробив щось зайве, чого він не просив і не потребував.

Додаток. 1. Без додатку товару не берут. (Дрог.)

Продаючи товар продавець дає купцеви свій посторонок, воловід чи оброть; при синкім товарі все жадають причинку. Лише „бабський“ товар, кури, кїця, набіл іде без додатку.

2. Додатки на всї статки. (Наг.)

Хвалить ся той, хто дістав.

3. Додаток як до перцю за ґрейцар. (Дрог.)

Сьміють ся з такого, хто до якоїсь незначної покупки конче домагаєть ся ще додатку.

Дождати. 1. А бода-с не діждав ночи! (Наг.)

Прокляте, щоб ти вмер ще за дня.

2. Бодай єс сї так діждав потїхи по своїх дїтьох. (Наг.)
Прокляте батькови, вважаєть ся дуже поганим, бо дїти нїчого не винні.
3. Дасть Бог діждати. (Наг.)
Формула, якою обовязково попереджають усяку розмову про найблизшу будущину, мовляв: зробимо те й те, коли дасть Бог дождати.
4. Дасть ти Бог, але ти того не дождеш. (Кол.)
Іронїчно: помреш швидше.
5. Дождав ся раз пшеничних паляниць. (Гнїдк.)
Доробив ся достатку.
6. Дождала ся баба гречаної паски. (Борщів)
Замісь сподіваного добра дожила клопоту або сорому. Пор. I, Баба 26.
7. Оттом сї діждав потїхи! (Нат.)
Говорить батько про своїх зледачілих дїтий.
8. Хто не діжде, той долежит. (Наг.)
Жартлива відповідь на сумовите пророковане: я того не діжду.

Дожити. 1. Бода-с не дожив сьвятої неділї! (Наг.)
Сьвята неділя крім звичайного має значінє спеціяльно „Зелена неділя".
2. Дожив красного віку. (Наг.)
Себ то дожив глубокої старости в здоровлю.
3. Дожив сотої паски. (Яс. С.)
Говорили про старого Когута, що вмер проживши сто лїт.
4. Дожиєш, чоловіче, до самої смерти. (Дрог.)
Так кепкують із ворожби Циганок.
5. Коби тілько до смерти дожити. (Лучак.)
Жартують у лихій пригодї, бо відомо, що анї більше, анї менше нїхто й не доживе.
6. Ми того не дожиємо. (Наг.)
Повторяють селяни, коли їм говорити про красшу будущину.
7. Хто дожиє, той увидит. (Яс. С.)
Говорить ся про якусь не дуже близьку будущину.

Доїдати. 1. Не доїдаю, не допиваю, тай таке моє житє. (Ком.)
Жалував ся бідний чоловік.

Доїзд. 1. Без доїзду жиє. (Климець)
Жиє осторінь від села, в такім місцї, куди не можна возом доїхати.
2. Там такий доїзд, як із сїний на під. (Наг.)
Сказано про гірське село, до якого тяжко доїхати.

Доїсти. 1. Не доїм, не доспю, слава Богу, що жию. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, що про те тїшить ся своїм житєм. В иньшім значінню у Поляків. Adalb. Dojeść 2.

Доїхати. 1. А то му доїхав! (Наг.)
Знач. допік, помстив ся на нім.
2. Доїхав му кінцьи. (Наг.)
Знач. доконав його, прикрутив.
3. Не доїду, то дійду. (На.)

Знач. а таки дістану ся на задумане місце.

4. Не доїхавши назад вертати — сьміх людьом сказати. (Голоб.)

Зачавши якесь ділo соромно не докінчити його.

Доказати. 1. Ану докажи тої штуки! (Наг.)

Знач. зроби щось таке трудне або неможливе.

2. Доказав, як заяць кобилї. (Кол.)

Не зробив нїчого злого, оказав ся безсильним. Пор. вище Догодити 2.

3. Доказує всякі дива́. (Дрог.)

Говорили про паяца, що „пускав кумедію“ на ринку.

4. Доказує, як паяц на ярмарку. (Дрог.)

Давнїйше з'їздили до Дрогобича на сьвятодушну ярмарку буди з паяцами, яких гра робила на міщан сильне вражінє.

5. Не докажеш того нїзащо в сьвітї. (Наг.)

Се ділo трудне або й неможливе.

Доклад. 1. Без докладу ситий не буде. (Кол.)

Знач. поки собі не доложить, поки не наїсть ся.

2. На докладь тобі скажу. (Наг.)

Знач. докладно, можу се доказати.

Докладати. 1. Докладає хлопа на пана. (Наг.)

Як хтось після смачної, добірної страви закусує чорним хлїбом або бульбою або бобом.

2. Чим більше докладай, тим дужше горит. (Лім.)

Говорять про огонь, але також про сварку: чим більше один лає ть ся, тим більше відповідає другий. Пор. Wand. IV, Zulegen 1.

Докладно. 1. Вже му так докладно говорю, як лопатов у голову кладу. (Дрог.)

Scil. а він не розуміє.

Доклигати. 1. Абим доклигав до весни. (Батят.)

Говорив хоровитий, старий чоловік.

Докликати ся. 1. Не докличеш сї нїкого, абис тріс. (Наг.)

Хата пуста, прим. у жнива, то хорому в хатї дуже важко.

Доктор. 1. Бодай тї возили до дохторів, аби ти ради не могли дати. (Наг.)

Прокляте. Їздити до лїкарів, уже само собою, без огляду на хоробу, велике нещасте, бо вимагає коштів.

2. На селї дохтор пїч, а свиня астроном. (Карл.)

Приказка основана на анекдотї про астронома, що ночуючи у мужика бачив, як той лїчить ся лягаючи животом на горячу пїч, а вивіщувавши з зір, що в ночи буде гарна погода, велїв постелити собі на дворі, хоч мужик остерігав його, що „мої свинї ворожать дощ“, і справдї дощ застукав його.

3. Тут нїякі дохтори не поможут. (Наг.)

Чоловік умирає або вже вмер.

4. Хочеш, я ти буду за дохторьи? (Наг.)

Жартливо пропонує парубок дївцї, яка пожалувала ся йому, що її щось болить.

5. Я тому не доктор. (Рогат.)

Знач. не можу порадити ані помогти. Говорить ся про всяку злу пригоду, не лише про хоробу.

Докучити. 1. Абим му в якім способі будь докучив, а то ані о! (Наг.)

Приклад народної поліґльоквії, зам. яж йому не докучив.

2. Докучив му, як слота. (Наг.)

Осінні слоти дають ся дуже в знаки.

3. Не докучит так пес, як вош. (Берез.)

Образово: не докучить так явний, голосний противник, як потайний та невідступний.

4. Ни хочу Богови докучьити. (Жидач.)

Говорив чоловік, явому докоряли, що не часто ходить до церкви.

Долегливість. 1. Шо ти за долегливість у мене? (Наг.)

Питала господиня служницю, яка чогось була розплакала ся.

Доли (Діл.) 1. Долами, горами, ходи дівчьи з нами. (Наг.)

Так мандрівні підмовляли дівчат, аби йшли з ними.

2. З долу дістанеш. (Наг.)

Знач. по скінченій роботі виплата. Також жартлива погроза: набю по заді.

3. На Долах весна, а в горах ще зима. (Уриче)

Говорить гірняк завидуючи Долянам довшої весни.

4. На Долах житний хліб, а в горах вівсяний. (Дид.)

Говорять Бойки, що з привички не дуже то й кохають ся в житнім хлібу.

5. На Долах сьвіт широкий. (Уриче)

Говорить гірняк, що за горами не бачить сьвіта.

6. Пішов на Доли, не верне ніколи. (Уриче)

Говорили про людий, що в тісні роки ходили з гір на Поділє.

Долина. 1. В долину треба гальмувати. (Дуліби)

Знач. не надто скоро спускати ся. Уживають і образово: в житю не слід опускати ся і падати духом, хоч біда докучає.

2. Вже мині в долину йде, а тобі ще в гору. (Карл.)

Знач. я постарів ся, ослаб, а ти ще в повній силі. Пор. Wand. IV, Thalab 1.

3. З долини платити. (Дрог.)

Знач. по доконаній роботі, в протиставленю до плати з гори.

4. Мала долина, як умре дітина, але як умре тато-мама, то велика яма. (Довж.)

Долина тут у значіню: хиба, страта, ущербок.

5. Тяжко долини з горами зрівнати. (Збар.)

Образово: тяжко зрівняти бідних з богачами.

6. Тяжко з долини в гору йти, а з гори в долину легко. (Карл.)

Образово: з бідности доробити ся маєтку, але готовий легко розтратити.

7. Через долинку — тай у гостинку. (Дар.)

Говорять про близьку рідню, до якої не далеко йти.

8. Що в долину, то не в гору. (Дид.)

Лекше і їхати і йти.

9. Як у долину їдеш, то гальмуй, а як у гору, то четвери. (Яс. С.)
Образово: як тобі добре діється ся, то здержуй себе, як лихо, то шукай у людий підмоги.

Доложити. 1. Доложив си, ніврóку му! (Наг.)
Знач. наїв ся здорово, взїв богато.

2. Доложи — дістанеш. (Дрог.)
Говорить купець продавцеви, жадаючи висшої ціни.

3. Так му доложив, аж му боки облізли. (Лучак.)
Знач. набив його.

4. Як си не доложу, то й робити не можу. (Наг.)
Говорив наймит допоминаючи ся більше їсти.

5. Як ти доложу, то ти більше не треба буде. (Наг.)
Знач. як іще почну бити.

Долоня. 1. Ану по долоньох: дай ти Боже щістьи! (Наг.)
Добиваючи торгу купець з продавцем бють один другого по долонях приговорюючи: Дай Боже щастє!

2. В єдну долоню тї затулю. (Наг.)
Ти такий малий та немічний.

3. Виложив му як на долони. (Ком.)
Знач. виявив, витолкував. Пор. Zátur. 46.

4. Ей, то мі долонї свербит, буду гроші рахувати. (Наг.)
Народнє віруванє, що коли свербить долоня, доведеть ся тому швидко лїчити гроші. У Нїмцїв се значить охоту до бійки, пор. Wand. II, Hand 880.

5. Закленула долонї як за небіжчиком. (Наг.)
Звичайний жест жінок, що плачуть за покійником — закленути (тоб то стиснути і сплести пальцями) долонї, покласти їх на животї, а потім раптово розпустити і піднести в гору.

6. З долонї ти не вичитаю, що ти за чоловік. (Кол.)
Я тебе близше не знаю. Натяк на хіромантію, якою у нас звичайно займають ся Циганки.

7. Лиш єдну долоню ти дам, більше ти не треба. (Борис.)
Знач. лиш раз тебе вдарю, навіть не кулаком, але долонею.

8. На цїлу долоню завгрубшки. (Наг.)
Долоня, як і иньші части тїла, служила колись мірою у людських зносинах; останки сего звичаю лишили ся ще й доси в людовій практицї. Долонею міряють прим. грубість сала у зарізаного вепра.

9. Поплюй в долонї тай до роботи! (Наг.)
Знач. візьми ся до роботи. Загальний звичай робітників плювати в долонї, беручи в руки якийсь важкий знаряд.

10. Сьвятила би ся широка долонь! (Дид.)
Знач. добре там у хатї, де богато робітників.

11. Та що йому! В долоню плюй і бороду смаруй! (Сор.)
Знач. йому байдуже всяка біда. Образ не зовсїм ясний.

12. Тебе би лиш на єдну долоню положити, а другов розплескати. (Цен.)
Знач. ти такий мягкий та слабосилий.

13. Тут на долоню давай! (Цен.)
Говорять, коли хтось обіцює таке, чого не може зараз дати.
14. Як на долони видно. (Наг.)
Знач. так близько, видно виразно.
15. Як на долони волосє виросте. (Лев.) Коли на моїй... (Наг.)
Scil. тоді се буде. Характеризуєть ся неможливість даної річи. Пор. Adalb. Dłoń; троха подібне у Нїмців про неможливість смикати волося з долонї, див. Wand. II, Hand 256.

Долото. 1. Долото ликнув, а сьвідром ся дивит. (Лучак.)
Говорять про завидющого, твердосердого чоловіка. Пор. Adalb. Dłutko 1.
2. Не встигне баба долото згризти. (Лучак.)
Говорять іронічно, коли хтось нахваляєть ся зробити незабаром якесь трудне дїло. Ґраматична конструкція тут така: „Ще не... згризти, а я вже се зроблю".

Доля. 1. Від лихої долї не сховаєш сї. (Сор.)
Вислов фаталїзму. Лиха доля уявлена як щось таке, що шукає за чоловіком по всяких закамарках. Пор. Wand. I, Geschick 6.
2. Дай ти Боже таку долю, як фасолю, а щістє як макогін! (Миловане)
Доля має двояке значінє, а власне те, що в нїм. Schicksal, і спеціяльне — муж або жінка.
3. Доле-ж моя нещаслива, гречка ми ся не вродила, а все рудяки! (Свар.)
Приказка пішла з анекдоти про антаґонїзм між попами і дяками. На празнику попи посідали при старшім кінцї стола, з'їдають усе що лїпше, а дякам при сїрім кінцї передають недоїдки. Ще й на кінцї підпивши собі починають приспівувати: „Долеж моя" і т. д., а остатнї 3 слова з натиском і повторяючи як рефрен: а-все-ру-дяки! Дяки відчули зневагу і зачали й собі співати: „А ми собі дяченьки, купимо табаченьки, тай-по-па-ху-єм, тай попахуєм".
4. Доленька, як бандоленька, а щістє як макогін. (Яс. С.)
Жартливо — жінка й муж.
5. Доля не мачоха. (Сор.)
Знач. посердить ся тай помилує.
6. За такою долею жити, — лїпше завязати хусткою очи тай з водою. (Сор.)
Тут спеціяльно: з таким мужем або з такою жінкою. Пор. пісню:
Моя доля в коршмі лежит,
Нагайочку в руках держит.
7. Лихої полї конем не обідеш. (Явор.)
Що чоловікови суджено, те його не мине. Лиха доля тут уявлена як калюжа серед дороги. Пор. Adalb. Dola 2; Čelak. 159; Wand. IV, Schicksal 10.
8. Лихої долї собі не вгадаєш. (Доброс.)
Знач. не зміркуєш на перед, женячи ся або виходячи заміж, чи подруже буде добре, чи лихе.
9. Нема нї долї без божої волї. (Луч.)
Се ще змягчує її фаталїзм.
10. Нїхто не знає, де кого доля чекає. (Комар.)
Як би знав, то може б і обминув. Пор. Adalb. Dola 3.

11. От то долі, як бандолі! (Наг.)
Знач. лиха доля, погане житє.

12. Своєї долі і конем не від'їдеш. (Лучак.)
Від судженої або судженого ніяк не відсахнеш ся. Пор. вище ч. 1, 7.

13. Своїй долі ніхто не рад. (Снят.)
Все йому здаєть ся, що при иньшій долі був би щасливійший. Пор. Wand. I, Geschick 5; IV, Schicksal 9.

15. Така доля, як боднарові злидні. (Сїл. Б.)
Знач. не переводить ся ніколи, не кращає.

14. Ти свою долю в неділю проспідала, а в пятницю проспівала. (Явор.)
Говорять дівці, що нещасливо вийшла замуж і нарікає, мовляв: тебе Бог карає за те, що в пятницю співала, а в неділю їла до служби божої.

16. Тьигни сї, доленько! — Богдай здоров, синоньку! (Сор.)
Кепкують із чоловіка, що ледви-ледви видержує в злиднях.

17. Хто має добру долю, ходит з попідбиваними очима (Кол.).
Жартують із жінки, що ходить із попідбиваними очима.

18. Як буде доля, то буде й льоля. (Ільк.)
Льоля — в дітськім жаргоні сорочка. Як буде щастє, то буде й біла сорочка, знач. економічний достаток.

Долягати. 1. Де кого долягає, там руков сягає. (Ільк.)
Знач. хто має який клопіт, той шукає способу зарадити йому. Пор. Adalb. Dolegać 3; Osm. Spr. 244.

2. Дольгло ми до самого серцьи. (Наг.)
Знач. підійшла жура, напала турбота.

3. Кождий має, що го долягає. (Гнїдк.)
Кождий має свою грижу.

4. Як му дуже доляже, тогди все скаже. (Вікно)
Говорили про „твердого", мовчазливого чоловіка, якого жерла якась грижа, а годї було довідати ся, чого йому хибує.

Дома. 1. Аж тепер я дома! (Ком.)
Знач. тепер я зрозумів, у чім діло, зорієнтував ся.

2. А три дни би вас дома не було! (Стан.)
Жартливе прокляте.

3. В мене дома чиста содома. (Городен.)
Жалував ся чоловік на вічну сварку та бійку, що йшла у нього дома.

4. Гей, гей, та не дома, куда мацну, то солома. (Ілк.)
Так мав приговорювати якийсь чоловік, що перший раз ночував десь у гостинї і то в стодолї на соломі.

5. Дома мене не лиши, і з собою не бери. (Петр.) Нї... зі собов не бери. (Мик. н. Д.). Дома не лиши мя, з собою не бери мя. (Гнїд.)
Говорять про непосидючого, сварливого чоловіка, первісно про дитину.

6. Ліпше дома горох, капуста, як на войні кура тлуста. (Жидач.)
Нарікає збідований вояк. Се перекладений куплет польської вояцької пісні:

Lepszy w domu groch, kapusta,
Jak na wojnie kura tłusta.

Пор. Adalb. Doma 7.

7. Лучше дома, ніж на празнику.(Ільк.)

Чому власне ліпше, не сказано.

8. Мене на таке дома нема. (Голоб.)

Знач. я на таке не годжу ся, до такого ділa не пристану.

9. Не всї дома у него. (Гнїдк.)

Знач. він не сповного розуму, троха придурковатий. Пор. Adalb. Doma 10.

10. Нема мнї дома. (Наг.)

Окрик знетерпливленя, мовляв: я сам не свій.

11. Сидївши дома — людська обмова, а вийде замуж, то болит голова. (Явор.)

Говорять про дївчину. Пор. пісню, де дївчина міркує, чи ліпше йти замуж, чи дївкою гуляти, і бачить перед собою дві перспективи;

Замуж ішовши
Мозола головонька,
Дївков гулявши
На людські обмовоньки.

12. Сьвятий Боже, сьвятий кріпкий, ліпше дома, як у тітки. (М. н. Д.)

Жартлива форма загально розповсюдженої думки, що дома таки найліпше.

13. У нього, бачу, не всї дома. (Наг.)

Здаєть, він помішаний, див. висше ч. 9.

14. Ци дома-дома смаркатий Хома? (Наг.)

Передразнено початок колядки: Чи дома, дома господаренько?

Дома́моричі. 1. „Ти з Дома́морич?“ — „Ти сам злодій.“ (Терноп.)

В Домаморичах здавна славні злодії. Чоловік, якого питають, чи він з Домаморича, уважає се ео ipso зневагою і відповідає собіж явною вже зневагою.

Домарити. 1. Будемо домарити, як піде дощ парити. (Берез.)

Говорили женщї бачучи, як наближаєть ся дощова туча. Знач. будемо сидїти дома.

Домарство. 1. Не маю кого на домарство лишити. (Котуз.)

Знач. щоб хто пильнував мойого дому, поки я кудись піду.

Домінія. 1. Приїшов я до домінії одного дня — домінія спит, приходжу другого — домінія пє, приходжу третого — домінія блює. (Кол.)

Оповіданє бідного панщизняка, тепер ним характеризують „пильні занятя“ у колишніх панських дворах. „Домінія“ тут розуміють ся мандатор, а не сам пан.

Донька. 1. Бабина донька усе гладонька. (Лучак.)

Бо баба доглядає її і годує добре. Пор. т. I, Бабин ч. 3 і 4.

2. Вібачьий, до́нько, що то було легонько. (Ворохта)

Знач. замужем тяжше буде, як у батька.

3. Де доньок сїм, там є доля всїм, а де одна, то й тій нема. (Ільк.)

Говорять многодїтні матері, коли їх хтось жалує, що мають богато доньок.

4. Донька — чужа потіха. (Наг.)

Бо коли виросте, то треба її віддавати заміж. Пор. Wand. IV, Tochter 27.

5. І в доньки дізнаю бідоньки. (Мінч.) ...прибуде... (Ільк.)

Говорять старому батькови, що має доньку віддану на чуже господарство.

6. Много доньок, много [illegible]оту. (Льв.)

Їх треба виховати, [illegible]ати, вивінувати. Пор. Wand. IV, Tochter 74.

7. Пішов я до доньки, тай зазнав я там бідоньки. (Наг.)

Родичі у вив[illegible]саних дітий рідко коли зазнають добра. Пор. вище ч. 5.

8. Розпещений як бабина донька. (Наг.)

Чому бабині доньки мають таку славу? Мабуть тому, що виростають без мужеської опіки.

9. Чому не віддаєте доньку? — „Абож то я її зичив, абим віддавав?“ (Топіль.)

Так відповів Бойко, коли його запитали Підгіряни своїм діялектом. По бойківськи треба було запитатк: чому не даєте замуж?

Доня. 1. Гуляй, доню, я ти не бороню. (Снят.)

Іронїзують над матїрю, що пускає дочку на гуляня.

2. І у доні зазнаєш лихої д[illegible]ї. (Мшан.)

Пор. вище Донька ч. [illegible]

3. Спи, доню, най тобі [illegible]росте. (Берез.)

Говорить мати любую[illegible]нною дочкою. Пор. Нос. 294.

Допекти. 1. Допік ми до живих печінок. (Наг.)

Докучив, наробив пр[illegible].

2. Так ми допік, що мя [illegible] души дре. (Луч.)

Знач. і згадати про [illegible] можу без прикрого почуття.

Допрашати ся. 1. Допрашы[illegible]сї панської ласки. (Наг.)

Звичайна формула у давнїх панщизняків при вході до якого будь пана.

Допросити ся. 1. Борше би ся допросив у ялової корови молока, як у нього чого. (Сам.)

Говорять про скупого, твердосердого чоловіка.

2. Допросиш сї, як у бика молока. (Наг.)

Знач. даремно просиш, пор. вище ч. 1.

Допуст. 1. А допуст божий би на тебе впав! (Наг.)

Прокляте; божим допустом уважають усяку несподївану лиху пригоду.

2. На божий допуст гріх нарікати. (Дрог.)

Знач. коли чоловікови станеть ся якась лиха пригода без його вини.

3. То якийсь допуст божий на мене! (Наг.)

Жалуеть ся чоловік на своє горе, якому не вміє знайти причини

Допустити. 1. Вже як Бог допустит, то й суха верба сї розпустит. (Наг.)

Знач. станеть ся чудо, як на [illegible] буде божа воля.

2. Допусти, Господоньку, на нього грім із ясного неба! (Лол.)

Побожне бажанє, що звичайно не сповняеть ся, але викричане в сварцї робить „лекше на серцї.“

3. Допустит Бог на тебе цудо та покаяніе. (Наг.)
Побожже бажане в сварці. „Цудо“ тут у значіню злої пригоди, та такої злої, аби аж людям дивно було.
4. Не допускай си того до серцьи. (Наг.)
Знач. не сумуй, не заглубляй ся в сумовиті думки.
5. Не допусти того Боже! (Наг.)
Зам. Борони Боже!
6. Як Бог допустит, то й сухе дерево пустит. (Льв.)
Scil. пустить сьвіжі парости. Пор. висше ч. 1.
7. Як Панбіг допустит, то й вовк із зубів пустит. (Наг.)
Знач. і лукавий, завзятий чоловік подобріє та змилуєть ся.

Дорізати. 1. Дорізав го без ножьи. (Наг.)
Докучив йому так, що він зовсім пропав.
2. З мене бис сї не не дорізав капки керви. (Наг.)
Знач. я такий ослаблений, висохлий, малокровний.
3. На, доріж мі! (Наг.)
Кричала скривджена жінка своїому кривдникови.
5. Сам сї дорізав. (Наг.)
Знач. сам собі заподіяв лихо, скомпромітував ся в очах громадян.

Дорабляти ся. 1. Дорабїю сї, як той, що єдним волом орав. (Наг.)
Говорив бідний чоловік, не можучи виплутати ся з недостатку.

Доробити ся. 1. Бода-с сї тогди доробив, як сї в гору вода оберне! Яс. С.)
Прокляте: щоб ти весь вік прожив у бідности. Пор. Adalb. Dorobić się 1.
2. Доробив би сї на Хребтї-горі. (Наг.)
Про роботящого, запопадливого чоловіка, що доробить ся і на пустарі.
3. Доробив си, як Мошко на шпильках. (Грин.)
Знач. стратив, збанкротив ся.
4. Доробив сї біди на голову. (Наг.)
Замість користи поніс шкоду.
5. Доробив сї горба на плечох. (Наг.)
Згорбатїв з тяжкої роботи.
6. Доробив сї до жебрацької торби. (Наг.)
Зійшов на жебрака.
7. Доробив сї хлїба, як зубів не стало. (Наг.)
Іронїзує чоловік, що забогатїв на старість.
8. Доробив ся калини. (Терн.)
Значіне неясне. Може „калина“ тут у значіню червоної „мазки“, себ то, що за роботу ще його набили по лиці, аж обілляв ся кровю?
9. Доробив ся хлїба, аж зійшов на дїда. (Ільк.)
Замість сподіваного добробуту на старість зійшов на жебрака.
10. Доробиш сї, як гусь на водї. (Берез.)
Знач. не доробиш ся нїколи.
11. Доробиш ся чорного вола, аж ти буде с—а гола. (Явор.)

Іронізують над чоловіком, що потішає себе думкою про те, як то він доробить ся.

12. Не доробю нині, то доробю завтра. (Наг.)
Говорить чоловік перериваючи вечером свою роботу.

13. Отож єм сї доробив: анї чобіт, ні хольив! (Наг.)
Жалкує ся наймит вислуживши у господаря і йдучи зі служби босий.

14. Так ся доробив, як сіль на окропі. (Ільк.)
Знач. щезли всї його засоби, збіднів. Пор. Aalb. Dorobić się 2.

15. Той би сї і в пустини доробив. (Дуліби) ...на камени... (Завад.)
Про запопадливого та роботящого чоловіка.

16. Щоби ся доробив, гей сіль на водї а вода на решетї! (Ком.)
Прокляте: щоб нїколи не доробив ся, щоб здобутки його працї пропадали марно.

Доробок. 1. Ми люде на дорібку. (Наг.)
Знач. ми тілько розпочали своє господарство, ще бідні.

2. На такий доробок не піду. (Наг.)
Говорили парубкови, аби пристав до дївки, у якої знайшла ся нелюбна дитина, а він оттак відповів.

3. Такі наші дорібки: нема хлїба ні дрібки. (Кол.)
Потішають себе молоді господарі в хвилях переднівку.

4. Я свої доробки кладу до коробки. (Дрог.)
Жартують, коли хтось пильно ховає якусь свою марницю. Натяк на оповіданє про якогось пройдисьвіта, що ночуючи у господаря в ночи наробив йому всяких пакостий і нарештї вкаляв ся в коробку, а виходячи сказав господинї ті слова. По якімось часї, коли він не вертав, кинули ся до коробки шукати тих доробків, аж там он-що!

Дорога. 1. А бодай ти дороги не стало! (Жидач.)
Знач. щоб ти не міг нїкуди йти.

2. Аж тепер я на добрій дорозї. (Наг.)
Знач. догадав ся, в чім діло. Пор. Wand. IV, Weg 294.

3. А нам чьис у дорогу. (Наг.)
Говорять гості збираючи ся з гостини, а також старі люди думаючи про недалеку смерть.

4. Ану там з дороги! (Наг.) Вступи ми сї... (Наг.) Вступ сї... (Наг.) Гибай.... (Наг.)
Окрики селян, що їдуть возами, до когось, що стає їм у дорозї.

5. Бодай єс на песї дороги зійшов! (Наг.)
Прокляте: щоб ти звів ся нїнащо.

6. Бодай му дороги не було нї за ним, ні перед ним. (Наг.)
Прокляте, щоб помер, перестав ходити.

7. В дорозї, в гостинї памятай о худобинї. (Ільк.)
Правило давніх подорожних, що мусїли дбати про всяку дрібницю, коли не хотїли спиняти ся серед дороги. Поляк каже: W drodze pilnuj konia, a w domu żony. Adalb. Droga 23.

8. В дорозї і баба — дар божий. (Русів)

Баба звичайно зла на перехід, її стріча ворожить лихо, та мандрівцеви, що стужив ся за людьми, се байдуже.

9. В дорозї памятай о небозї. (Уриче)

Небогою тут зоветь ся жінка, що ніби то сидить дома і жде чоловіка.

10. В дорозї сї забавив. (Наг.)

Найпростїйша вимівка чоловіка, коли його жінка питає: де був так довго?

11. В дорозї як знайдеш. (Наг.)

Еліптичний вислов: те що візьмеш із собою з дому, в дорозї тобі видаєть ся як добра знахідка, набере більшої вартости.

12. Вернув сї з пів дороги. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що зачав якесь дїло а потім роздумавши покинув.

13. Вє! доки дорога є, як не стане — давай пане. (Мик. н. Д.)

Говорить ся, коли кінь застрягне й не може далї їхати.

14. Вже мене з дороги не зібєш. (Кол.)

Знач. не дам збаламутити, звести себе.

15. Вже ми нїщо в дорозї не стоїт. (Кол.)

Знач. нема нїякої перешкоди. Пор. Wand. IV, 320.

16. Вже я на божій дорозї. (Берез.)

Знач. швидко буду вмирати. Пор. Muka 2264; Wand. IV, Weg 270.

17. Взьив сї на круті дороги. (Наг.)

Пішов крутити, повів дїло ошуканством.

18. Вибив му дорогу з голови. (Наг.)

Відмовив його від якоїсь мандрівки.

19. Вибрав сї в велику дорогу. (Наг.)

Взяв на себе велике, трудне дїло. Пор. німецьке: взяв дорогу під ноги, Wand. IV, Weg 283.

20. Вивів го на добру дорогу. (Наг.)

Дав йому добру раду, або іронічно: направив його на згубу. Пор. Wand. IV, Weg 259.

21. Він на смертельній дорозї. (Наг.)

Йому вже близько до смерти, його хороба невилїчима.

22. Він уже на добрій дорозї. (Наг.)

Знач. його дїла поправили ся, він набрав ся лїпшого розуму. Пор. Wand. IV, Weg 319—319.

23. Влїз ми в дорогу. (Наг.)

Вмішав ся в моє дїло, зробив мені перепону.

24. Возьми си то на дорогу! (Наг.)

Знач. не лише харчі, але також мудру раду.

25. Все він міні в дорозї стає. (Наг.)

Противить ся менї, стає на завадї. Пор. Wand. IV, Weg 302.

26. Всїм нам єдна дорога. (Наг.)

Знач. всїм нам доведеть ся вмирати.

27. Вступи ми сї з дороги! (Наг.)

Не спиняй, не чіпай мене. Пор. Wand. IV, Weg 312.

28 Вузка нам дорога, не розминемо сї. (Наг.)

Знач. діло таке, що між нами мусить дійти до конфлікту.

29. Готова дорога до нещістьи. (Наг.)
Говорять про небезпечне діло, що може довести до поганих висліджів.

30. Держи сї дороги! (Наг.)
Знач. не збочуй з неї. Пор. Zátur. 146.

31. Дістав за дорогу. (Наг.)
Знач. за те, що прийшов кудись або приніс щось.

32. Добрий кусень дороги виверг. (Наг.)
Говорять про такого, що йдучи дорогою зійшов на просту півперечку і не обходив далекого коліна.

33. Дорога — вороги карати. (Гнідк.)
Погана, вибоїста дорога; проїдеш нею, то мов відбув кару. Пор. нім.: Das ist der Weg den Hals zu brechen, Wand. IV, Weg 268.

34. Дорога від стола до порога. (Наг.)
Жартують, коли хтось журить ся якоюсь невеликою і безпечною подорожю. Пор. Adalb. Droga 3.

35. Дорога до Бога. (Наг.)
Знач. смерть.

36. Дорога кожному вільна. (Наг.)
Вона річ публична, а не приватна. Пор. Wand. IV, Weg 48.

37. Дорога ми сї стелит. (Наг.)
По ріжних признаках віщують на перед, що комусь треба буде йти кудись, у друге село або до міста. Сї знаки називають: „дорога стелить ся".

38. Дорога на кінци язика. (Наг.)
Знач. кождий може її допитати ся. Пор. Wand. IV, Weg 166; Čelak. 74; Adalb. Język 51; Zátur. ст. 52.

39. Дорога рівна як тік. (Наг.)
Тік навмисно убитий і вирівняний для молотьби. Пор. Wand. IV, Weg 334; у Німців: eben wie der Tisch; Zátur. 223.

40. Дорога, хоть єйцем коти. (Гнідк.) ... рівна, хоць єйце... (Наг.)
Знач. гладка, рівна, добре вбита. Пор. Adalb. Droga 2.

41. Дорога як з неба на голову. (Наг.)
Знач. стрімка, спадиста. Пор. Zátur. 223.

42. Дорога як терном. (Цен.) ... як по грулї. (Наг.)
Знач. невигідна, болюча. Пор. Wand. IV, Weg 357.

43. Дорога як ремінь. (Борки)
Рівна, але вбита в самій глинї, без каменя.

44. Дорога як ухо. (Гнідк.)
Знач. рівна, їдеш тихо, без туркоту.

45. Дороги би ти не стало! (Наг.)
Лають ся, коли хтось покинувши дорогу іде стежкою або цїлим полем.

46. Дорогу кожний допче. (Наг.)
Кождий пробує осягнути свою цїль як знає.

47. Дорозї піде кінцьи нема. (Наг.)

Все одна входить у другу. Німець жартує: Da hört der Weg auf на означене безвихідного положення, пор. Wand. IV, Weg 263, 264.

48. Другим дорогу вказує, а сам болотом бриде! (Гнїдк.)
Про дурного, упертого чоловіка.

49. Завернув го з дороги. (Наг.)
Відмовив, спонукав покинути якесь діло.

50. Займає дорогу то туда, то сюда. (Лучак.)
Знач. заточує ся, пише мисліте по дорозї.

51. Заїхав ми півперек дороги. (Наг.)
Попсував мої пляни, зробив менї на перекір.

52. Заказав му дорогу. (Наг.)
Заборонив туди ходити або щось робити.

53. Заорав ми дорогу. (Наг.)
Відняв можність ходити кудись, робити якесь діло. Пор. Wand. IV, Weg 300, у Німців: verhauen, зарубав, так само у Словаків, див. Zátur. 213.

54. Запала би сї за ним дорога! (Наг.)
Прокляте: щоб не вернув більше.

55. Збив єм сї з правої дороги. (Наг.)
Заблудив, помилив ся в виборі дороги.

56. Зблудив із правої дороги. (Воробл.)
Образово: замилив ся, попав не туди, де треба. Пор. Wand. IV, Weg 364.

57. Звернути кого на дорогу. (Гнїдк.)
Направити, напутити його.

58. Звів го на злу дорогу. (Наг.)
Спокусив, намовив на щось лихе. Пор. Wand. IV, Weg 301, 305.

59. Згубив дорогу. (Наг.)
Не знає, куди йти, що робити в житю.

60. Змилив дорогу. (Наг.) Схибив з... (Голоб.) Збив ся... (Кривор.)
Не додержав первісного наміру, не видержав діла як слїд. Пор. Wand IV, 315.

61. Знайшов на гладкі дорозї біду. (Наг.)
Говорять про несподївану лиху пригоду. Пор. Adalb. Droga 8, 9.

62. Знайшов свою дорогу. (Яс. С.)
Знайшов діло, для якого він здібний, знайшов те, до чого він покликаний. Пор. Wand. IV, Weg 264.

63. З чистої дороги зблудити. (Гнїдк.)
Се вже крайнїй доказ неоглядности. Пор. Wand. IV, Weg 13.

64. Іде в три дороги. (Наг.) ...в три путї. (Лол.)
Іде блукаючи, сам не знає, куди, іде пяний.

65. Іде дорогов, дороги питає. (Наг.)
Про необачного роззяву.

66. Іди в погану дорогу! (Наг.)
Прокляте: щоб тобі погано вело ся.

67. Іди просто за дорогов. (Наг.)
Знач. не розпитуй, держи ся дороги.

68. Іди свойов дорогов! (Наг.)
Говорить чоловік стрічному, що починає з ним сварку. Пор. Wand. Weg 358.

69. І на гладкій дорозі чоловік часом послизне ся. (Замул.)
Нещасте спіткає чоловіка і там, деб його найменше можна було надіяти ся.

70. І я на тій самій дорозі стою. (Наг.)
Знач. і я те саме задумав робити, або: і мені грозить те саме лихо.

71. Кожда дорога має своє болото. (Скалат)
Говорять скалатські міщани, коли околичні люди кепкують із скалатського болота. Пор. Wand. IV, Wed 121.

72. Кождому своя дорога. (Цен.)
Знач. кождий нехай держить ся свого способу житя. Пор. Wand. IV, Weg. 166.

73. Кому дорога, тому чьис. (Наг.)
Говорять вибравши ся в дорогу і рушаючи вже. Пор. Adalb. Droga 12.

74. Кривими дорогами ходиш. (Наг.)
Нещиро говориш, нечесних способів уживаєш. Пор. Wand. I, Gasse 13; IV, Weg 351.

75. Кули йду, туди ми дорога. (Наг.)
Відповідає пяний або добрий знайомий на питане властителя стежки: а куди тут ідеш?

76. Кучит ми сї дорога. (Наг.)
Говорить мандрівець, що вже довго остає в дорозї.

77. Мало ти битої дороги? (Голоб.)
Сердить ся мужик на такого, що зійшовши з битої дороги топче собі стежку по полї. Німець каже: Der Weg will Leute haben, Wand. IV. Weg 47.

78. Мінї єдна дорога. (Наг.)
Я вже зважив ся, робитиму своє дїло до кінця.

79. Мушу накладати дороги. (Наг.)
Знач. мушу йти довше, далї нїж первісно думав.

80. На битій дорозї трава не росте. (Кол.)
Загально відоме спостереженє, пор. Adalb. Droga 18; Wand. IV, Weg 14, 19.

81. На бік з дороги, бо йде пан безногий! (Наг.)
Жартують, коли проїздить панська бричка. Пор. Wand. IV, Weg 261, 337.

82. Наложив дороги в-задвоє. (Наг.)
Знач. пішов хибною дорогою і мусїв робити значні обходи, поки дійшов до мети.

83. На рівній дорозї горба си шукає. (Наг.)
Горб тут у двоякім значінню: дійсного горба і якоїсь пригоди, наслїдком якої йому хтось зломає хребет, так що він згорбатїє. У Німців лиш одно значінє: Er sucht auf ebenem Wege einen Hügel, Wand. IV, Weg 326.

84. Нате вам на дорогу. (Наг.)
Говорять подаючи бідному подорожному милостиню.

85. На тій дорозї нїчого не найдеш. (Наг.)
Сим способом нїчого не осягнеш.

86. Наші дороги розійшли ся. (Стан.)
Знач. нам не приятелювати, не товаришувати більше.

87. Не бав сї в дорозї. (Наг.)
Не гай ся, поспішай ся.

88. Не дає дороги перейти. (Наг.)
Говорять про напасного чоловіка.

89. Не збочуй з дороги, бо відпокутують ноги. (Зазул.)
Знач. заблудиш і мусиш ходити далеко довше. Пор. Wand. IV, Weg 148.

90. Нема злої дороги до своєї небоги. (Заліс.) ...лихої ...до моєї... (Заліс.)
Коли любов окрилює чоловіка, то він не боїть ся хоч і найгіршої дороги.

91. Нема ми кому дорогу показати. (Наг.)
Знач. я стою безрадний, не знаю, до чого брати ся.

92. Обом нам єдна дорога. (Наг.)
Оба під одною загрозою, обох жде те саме.

93. Остатна би ти дорога була! (Наг.)
Щоб ти остатнїй раз ішов у дорогу.

94. Перед нами ще велика дорога. (Наг.)
Знач. перед нами ще богато дїла.

95. Перейшов го на дорозї. (Наг.(
Знач. умисно дожидав, коли нїн буде йти тою дорогою, і здибав ся з ним.

96. Пересїв го на дорозї. (Наг.)
Знач. чатував на нього, кинув ся на нього розбоєм.

97. Переїхало ми дорогу. (Наг.)
Знач. зайшла якась перешкода і тому не можу сего зробити.

98. Переср — ми дїдько дорогу. (Наг.)
Випала якась глупа, погана перешкода в довершеню дїла.

99. Песьсьими дорогами пішла. (Наг.)
Скурвила ся, розлайдачила ся.

100. Пішов блудною дорогою. (Гнїдк.)
Зледащів, зійшов ся з лихими людьми.

101. Пішов на вічну дорогу. (Наг.)
Знач. умер, попрощав ся зо сьвітом.

102. Пішов питаючи дороги. (Наг.)
Знач. не знає дороги, розпитує людий; образово також: пішов до невідомої цїли, на непевне.

103. Пішов у дорогу. (Наг.)
Знач. його нема дома і не буде довший час.

104. Пішов у три дороги. (Наг.)
Знач. блукаючи, сам не знаючи куди й по що.

105. По за дорогов дороги шукає. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що маючи в руках добре і певне дїло, силкуєть ся хитрити та шукати чогось иньшого.

106. Показав му добру дорогу. (Наг.)
Знач. дав добрий (або й іронїчно поганий) приклад. Пор. Wand. IV, Weg 217.

107. Показує дорогу, а сам в болото лїзе. (Ільк.)

Говорять про фальшивих пророків, прим. про священників, що моралізують у проповідях, а самі живуть погано.

108. Прикра дорога під гору. (Наг.)
Знач. важка, обтяжна.

109. Причинив си дороги. (Наг.)
Знач. пішов обхідною, непростою дорогою.

110. Проста дорога найлїпша. (Наг.)
Загальна обсервація. Пор. Wand. IV, Weg 58.

111. Простов дорогов найборше зайдеш. (Наг.)
Говорять також переносно, в значіню чесних способів ведення діла. Пор. Adalb. Droga 21.

112. Протоптав до мене дорогу. (Наг.)
Значить, часто ходив до мене, допрошував ся чогось.

113. Ися би ти дорога була!
Щоб ти пішов нїворотом, щоб ти пропав!

114. Серед дороги сї мене чепив. (Наг.)
Се вважаєть ся тяжшою провиною, коли хтось зачепить чоловіка на публичній дорозї.

115. Середна дорога найлїпша. (Льв.)
Образово: з поміж суперечних думок треба завше вибирати посередну. Пор. Adalb. Droga 22.

116. Спер му дорогу. (Наг.)
Знач. заборонив йому ходити тою дорогою. Пор. Wand. IV, Weg 298.

117. Спішно ми в дорогу. (Наг.)
Знач. не маю часу гаяти ся з тобою.

118. Справив го на дорогу. (Наг.)
Знач. порадив йому добре, показав вихід із трудного діла.

119. Став ми в дорозї. (Наг.)
Знач. спинив моє діло, перешкодив менї.

120. Ступай з дороги, бо їде безногий! (Ільк.)
Мабуть колись возили безногого пана та зганяли отак людий із дороги. Тепер ся приказка перейшла на дитячу забаву, пор. вище ч. 81.

121. Та бо ти сї дороги не держиш! (Наг.)
Знач. бєламутиш, говориш нельогічно.

122. Така дорога, що ледво душу з чоловіка не витрясе. (Лім.)
Говорять про каменисту або грудовату дорогу. Пор. Zátur. 223.

123. Такими дорогами я не звик ходити. (Наг.)
Я пураю ся таких способів, такого нечесного поступування.

124. Там є кусень дороги. (Наг.) ... шмат... (Жовк.)
Знач. се не близько, се досить далеко.

124. Там така дорога, як з пєца. (Наг.)
Знач. стрімка, спадиста, небезпечна.

125. Тепер я вже на битій дорозї. (Кол.)
Знач. тепер знаю, куди йду, що маю робити.

126. Тобі єдна дорога, а мінї десїть. (Наг.)
Говорить чоловік до другого, за яким довго і безхосенно шукав прим. у лісї або на ярмарку в людськім стиску.

127. Тов дорогов далеко не зайдеш. (Наг.)
Остерігають чоловіка, що пустив ся на кепську дорогу, на крадіж, ошуканство.

128. Тов дорогов зо мнов нї до чого не дійдеш. (Наг.)
Сими способами не осягнеш своєї цїли, я на таке не подам ся.

129. Тогди дорога не спішна, коли розмова потїшна. (Ільк.)
При веселій, дружній розмові дорога не кучить ся.

130. Того на дорозї не найдеш. (Наг.)
Знач. се не аби яка дрібниця, се дїло важне і коштовне. Пор. Wand. I, Gasse 18; IV, Weg 267.

131. То далека дорога. (Наг.)
Річ важка до осягнення.

132. То мінї не по дорозї. (Наг.)
Знач. мій шлях не туди йде, се дїло менї невідповідне.

133. То мінї по дорозї. (Наг.)
Знач. се дїло я зроблю, воно менї наручне.

134. Туди ми дорога! (Наг.)
Я як раз сюди хочу йти і се робити. Характеризують сильного, самовільного чоловіка.

135. Тота дорога кривулїма йде. (Наг.)
Знач. ти пускаєш ся на якісь хитрости та підступи.

136. Туди йому й дорога була! (Туст.) ...му дорога! (Наг.)
Знач. пропав, так з ним і мусїло стати ся відповідно до його вдачі.

137. Тут тобі нема дороги. (Наг.)
Знач. ти сюди не ходи, сего дїла не зачинай.

138. У пропасть дорога ховзка. (Ком.)
На ній найлекше впасти. Пор. Wand. IV, Weg 97.

139. Хто дороги не знає, най ся людий питає. (Борки.)
Се найпростїйший, але не скрізь вигідний спосіб орієнтації. Пор. Wand. IV Weg 231; Zátur. 52.

140. Хто дороги не питає, той ногами набиває. (Наг.)
Правило для всякого подорожного.

141. Хто часто в дорозї, був під возом і на возї. (Ільк. Петр.) ...бив... (Мінч.) ...буває... (Залїсє)
Знач. у дорозї треба приймати добрі і злі пригоди.

144. Ци нема там змильної дороги або суворотів? (Голг.)
Питають проїзжі у селян серед безмежних подільських піль з їх звичайно вглубленими дорогами.

145. Ци ти дорога тїсна? (Наг.)
Кричить фурман, коли иньший фурман зачепить його віз за колесо. Пор. Wand. IV, Weg 343.

146. Ци ти дороги не стало? (Наг.)
Scil. що не йдеш нею і шукаєш собі зачіпки зо мною.
147. Ци я для тебе дорогу зробив? (Наг.)
Коли хтось іде або їде неїждженою, приватною, звичайно затиченою дорогою.
148. Ци я твойов дорогов іду? (Наг.)
Говорить чоловік, якого иньший чіпаєть ся на дорозі.
1.49 Ци то мінї дорога не вільна? (Наг.)
На дорозї зачіпати нїкого не слїд, бо „дорога вільна“.
150. Ци туди дорога? (Наг.)
Знач. чи ти мусиш сюди йти? Чи так мусиш брати ся до сего дїла?
151. Чого мінї в дорогу лїзеш? (Наг.)
Знач. чого мішаєш ся в моє дїло?
152. Широка дорога до пекла. (Стан.)
Загальна теольогічна теза. Пор. Wand. IV, Weg 96.
153. Ще ми дорога не заорана. (Наг.)
Знач. менї вільно туди ходити.
154. Ще не конець тій дорозї. (Наг.)
Знач. ще моє дїло не довершене.
155. Щіслива ти дорога! (Наг.)
Бажають тому, хто рушає в дорогу.
156. Що тобі дорогу перебігло? (Наг.)
Що трапило ся тобі таке неприємне? Пор. Wand. IV, Weg 365.
157. Я з дороги трудний. (Наг.)
Утомлений дорогою.
158. Яка ми то дорога! (Наг.)
Знач. невелика, не важка.
159. Яку ми Пан Біг дорогу дав, таков іду. (Стрий.)
Яке заняте, становище в житю я заняв, такого і держу ся.
160. Я простими дорогами ходжу. (Наг.)
Знач. я поступаю чесно й отверто. Пор. Wand. IV, Weg 339.
161. Я твоїми дорогами не ходжу. (Наг.)
В сварцї говорить один одному, себ то: я не пускаю ся так як ти на погані способи.
162. Я тими дорогами давно ходив. (Наг.)
Знач. забув уже, куди тут ходить ся, забув ті способи, яких тут треба уживати.
163. Я тут дороги не зробив. (Наг.)
Говорить чоловік, якого властитель зупиняє на приватній дорозї, а він звиняєть ся, що не знав, що туди не можна.
164. Я ще на двох дорогах. (Стан.)
Я ще сумнїваю ся, чи робити се, чи нї.

Дорогий. 1. Дорогий віл і за ґрейцар, як ґрейцара нема. (Лучак.)
Для безгрішного все дороге.
2. З дорогої душі бим дав, та не можу. (Наг.)
Рад би дати. Зворот про „дорогу душу“ нагадує давнї часи, коли „душі“ справдї продавано.

3. Я дорогий купець! (Наг.)

Знач. готов дорого заплатити за те, що менї подобаєть ся.

Дорого. 1. Дорого купиш, тано продаш. (Наг.) ...будеш добрий купець. (Дрог.)

Сьміють ся з недогадливого чоловіка, що переплатив якусь річ.

2. Дорого не дам, тано не пущу. (Кол.)

Треба розуміти: за чуже дорого не дам, а свого тано не пущу.

3. Дорого не дорого, а поторгувати сї треба. (Наг.)

Се вже такий купецький звичай, якого де можна нехтувати.

4. Дорого, та мило; дешево, та гнило. (Гнідк.)

Що дорого заплачене, те в очах покупця має вищу цїну від дешевого: річ осягнена з більшим накладом працї цїнить ся вище від осягненої без напруженя. Пор. Adalb. Drogie 1.

5. Дорого тї то буде коштувати! (Наг.)

Знач. жде тебе за се тяжка кара або велика втрата. Пор. Zátur. 255.

6. Дорого, як за рідну маму. (Дрог.)

Звичайна відповідь покупця на цїну оголошену продавцем, особливо при торзї худобою. У Поляків: Drogie jak cynamon, Adalb. Drogie 3.

7. І за гріш дорого. (Стан.)

Знач. не варто нїчого, річ без цїни.

8. Кому дорого, мінї сама цїна. (Кол.)

Говорить продавець не хотячи відступити від своєї цїни.

9. Не дорого, але солоно. (Кол.)

Натяк на те, що, мовляв, рад би заплатити, та гроший стільки не стає.

10. То мене самого дорожше коштує. (Дрог.)

Запевняє звичайно всякий продавець.

11. Що дорожше, то солодше. (Кол.)

Бо за нього більше заплачено. Пор. Adalb. Drogi 1; Wand. IV, Theuer 21, 19.

12. Як дорого, то не купуй. (Дрог.)

Реплїка продавця покупцеви, який нарікає на дорогу цїну.

13. Як тобі у мене за дорого, шукай си таншого купцьи. (Дрог.)

Говорить продавець, аби спекати ся малогрішного покупця.

Дорожити ся. 1. Дорожи́т сї, як не знати чим. (Наг.)

Коли хтось не хоче продати або хоч би показати якоїсь річи.

Дорожів. 1. В Дорожові найстарші палїї. (Дрог.)

Колись, кажуть, дві дорожівські бабі посварять ся було за яйце, що курка згубила, тай одна одній підпалить хату і вигорить пів села.

Дорожівський. 1. То ще дорожівський палїй! (Дрог.)

Лають чоловіка з Дорожова.

Дорожня. 1. Дорожньи в місті така, що нїчого не докупиш сї. (Наг.)

Говорять, коли на торзї підскочать цїни.

Досипати. 1. Досипав му порзного до масного. (Яс. С.)

Додав дн гризоти ще й насьміхів.

2. Досипав му перцю. (Наг.)

Наробив клопоту, завдав гризоти.

3. Досипав му соли. (Наг.)

Знач. наробив пакости, збитків.

Досить. 1. Досить, аж по горло. (Наг.)

Відповідь чоловіка, якого просять більше їсти, але також символічно про біду, що докучає чоловікови.

2. Досить єс сї пассав моєї керви. (Наг.)

Сварив ся чоловік на коршмаря, що довів його до руїни.

3. Досить ми свеї біди, не треба ми ще чужої. (Наг.)

Коли хтось бажав би другому звірити ся зі своїх гризот або просить у нього помочи.

4. Досить нам єдного Бога. (Наг.)

Говорять такому, що вірить в чари та ворожки. Пор. Wand. II, Genug 35.

5. Досить ти того, що маєш. (Наг.)

Говорять захланному, що рад би мати ще більше.

6. Досить чоловікови, що жиє. (Наг.)

Говорить скромний чоловік, задоволений і найменшим. Пор. Wand. II, Genug 58.

7. З нього досить, як на животї можна вош забити. (Мик. н. Д.)

Про такого, що богато їсть. Знач. він аж тоді ситий, коли живіт зовсім твердий.

8. Кождому досить свого. (Кол.)

Знач. кождий має досить своєї біди. Пор. Wand. II, Genug 33.

9. Кому не досить, най ще просить. (Збар.)

Говорять убогим на празнику.

10. Най ти буде досить! (Наг.)

Scil. бо більше нема.

11. Не досить ти, що-с дістав, і ще просиш? (Наг.)

Уцитькують побитого, який кричить, очевидно не просячи більше.

12. Не скаже досить, аби му сї горлом лльнло. (Наг.)

Про ненажеру або скупаря.

13. Чень ти раз досить буде. (Наг.)

Чей заспокоїш ся.

14. Ще ти не досить того, щос набрав? (Наг.)

Говорили побитому, який нагрожував ся, що помстить ся за свою кривду.

15. Що не досить, то за мало. (Снят.)

Не заспокоює потребу. Подібне у Поляків: Co nie dosyć, to nie wiele, Adalb. Dosyć 1.

16. Я юж дос по світї хо́див і нико́го ся не бо́йов, то й тебе ся не бо́ю. (Лемк.)

Говорив старий чоловік молодому урядникови, що грозив йому.

Доскопитити. 1. Щось по нім доскопи́тили. (Мшан.)

Щось недоброго за ним дослїдили, в чімось підозрівають його.

Доскочити. 1. Доскочив панської ласки. (Збар.)

Запопав, укрутив ся в панску ласку.

Доскоцень. 1. О, то доскоцень, усього доскочит! (Наг.) ...ніколи запізно не прийде. (Наг.)

Жартливе прозвище „доскоцень“ утворене зі слова „доскочити“, осягнути, здобути, на взір слова „скоцень“ — лев, що дозрівши сам розпускає свої - ловки, так що насіне вискакує з них на землю.

Доскулити. 1. Доскулив, як пугою по воді. (Ільк.)

Жартливо — не доказав нічого, грозив і не сповнив погрози. Удар пугою по воді не лишає ніякого сліду.

Досолити. 1. Досолив му. (Гнідк.)

Допік, докучив.

2. Кождому досолив, а тепер сам поїдає. (Гнідк.)

Кождому робив прикрости, а тепер зазнає їх сам.

Доста. 1. Доста з мене. (Дул.)

Знач. маю досить — злого чи доброго, більше не хочу.

2. Доста рости в стовбір. (Ростоки)

Знач. рости безплодно. Говорять дівчині або парубкови, що пора їм дружитя ся

3. Доста того, що знаю. (Дрог.)

Знач. не хочу говорити аї допитувати ся більше.

4. Кому не доста, най скаче з моста. (Ком.)

Знач. хто не може вижити в світі, нехай зробить собі смерть.

Достаток. 1. Були достатки, та поїли нестатки. (Снят.)

Богацтво минуло ся через марнотратність та нїдбальство.

2. Він у достатках виріс. (Наг.)

Знач. у заможнім домі.

3. Достатки й випадки виганяють із хатки. (Ком.)

Іноді надмір добра, а іноді нещасте гонить чоловіка з дому, заставляє його шукати зміни.

4. З достатку легко вдуріти. (Ком.)

Не знаючи біди чоловік не вміє шанувати свого достатку і марнує його.

5. Має всього під достатком. (Голоб.)

Знач. жие безжурно, не турбуєть ся житєвими потребами.

Достойно. 1. О, вже на Достойно дзвоньит. (Наг.)

На „Достойно“ дзвонять уже перед кінцем богослуженя. Так жартують із чоловіка, що запізнивши ся йде до церкви.

Достояти. 1. Достояв свого місцьи. (Наг.)

Обстояв ся при своїм праві, видержав характер.

2. Коби достояло до свого чьису. (Наг.)

Говорять про садовину, що ще не достигла і про яку боять ся, що її обпечуть зеленцем.

Доступ. 1. Там до нього й доступу нема. (Наг.)

Великий пан або гордий, нелюдяний чоловік.

Доступити. 1. От то доступив ласки божої! (Наг.)

Іронічно, коли хтось втер ся в ласку у пана або в попа.

Досьвідчити. 1. Досьвідчив му до очий. (Яс. С.)

Знач. поставив сьвідків перед судом, доказав злочин.

Дочекати. 1. Абим так дочекав осьвінути в здоровю, як то не правда! (Наг.)

Клене ся чоловік для потвердженя правди своїх слів.

2. Абис не дочекав ні Різдва ні Петра, ні дрібоньких сьвєт! (Марієампіль)

Прокляте. Терміни „Різдво“ і „Петро“ означають два супротилежні терміни в році і уживають ся для образової характеристики цілого круга року.

3. Бодай я не дочекав такої хвилї! (Стан.)

Відповідь на погрози в родї: ще ти зійдеш на жебрака

4. Дочекав ся гречаної паски. (Залїсє)

Знач. замість радости і задоволеня дочекав ся клопоту.

5. Дочекав ся на старість клопоту. (Луч.)

Звичайна колїя людського житя, див. далї під Старість.

6. Хто не дочекає, той долежит. (Наг.)

Ultima ratio на бузилодне міркуваня на тему: чи дочекаю до того і того дня?

7. Як не дочекаємо, то долежимо. (Лучак.)

Жартом відповідають, коли хтось говорячи про недалеку будущину, з побоюваньом додає: як дасть Бог дочекати.

Дочка. 1. Де дочок сїм, там доля всїм, а де одна, то й тій нема. (Луч.)

Успіх у житю не залежить від числа людий, що добивають ся його. Сїм дочок уважаєть ся великим тягарем для чоловіка, що обовязаний вивінувати їх.

2. Дочка в маму вдатна. (Сор.)

Се найчастїйше висловлюваний погляд про подібність дитини. Іноді додають: а син у тата.

3. Хороша дочка, коли мати хвалит. (Гнїдк.)

Іронічно; матери не випадає хвалити свою дочку.

Дочути. 1. Що не дочує, то змислит, а решта таки так додасть. (Жидач.)

Говорять про приглухого або й так про невважчого чоловіка, що не вислухавши гаразд того, шо йому говорено, пускає далї сплїтки.

Дошка. 1. Від дошки до дошки. (Наг.)

Scil. прочитав, зрозумів. У дошки давнїйше оправляли книжки. Пор. Дик. 50; Нос. 394.

2. Від дошки до дошки, а в середині анї трошки. (Ільк.)

Жартують із чоловіка, що хвалить ся, буцїм то прочитав книжку „від дошки до дошки“, а показуєть ся, що не розумів у нїй нїчого.

3. До гробової дошки ти не забуду. (Наг.)

Впевняє чоловік свого друга чи добродія про свою незмінну вдячність. „Гробова дошка“ — в давнїх похоронах покійника клали на дощці і на нїй виносили до гробу, пор. J. Karłowicz, Grobowa deska (Lud, I, стор. 1—5).

4. Лиш би го в дошки класти, такий марний став. (Наг.)

Говорять про старого, схорованого чоловіка.

5. Не має єдної дошки. (Жидач.)

Щось йому бракує; застанови, поміркованя.

6. Не стає му четвертої дошки. (Гнїдк.)

Знач. придуркуватий. Уявляєть ся голова як коробка збита з чотирох дощок.

7. Ни стає му третої дошки в голові. (Кольб.)
Знач. не сповного розуму, недотепний.

8. Най мя зараз на дошку положат! (Уриче)
Кляв ся чоловік у якійсь суперечці, знач. щоб я зараз нагло вмер.

9. Такий, що лише в дошки го класти. (Наг.)
Говорять про немічного, зхорованого чоловіка, що мабуть швидко помре.

10. То з тим не можна на єдну дошку класти. (Збар.)
Знач. се дві річи зовсім відмінні, їх не можна мішати з собою.

11. Штири дошки, землї трошки. (Сяніц.)
Образовий опис могили.

12. Худий як дошка. (Наг.)
Говорять про сухого, змарнїлого чоловіка.

13. Штири дошки і полотна трошки, більше му нїчого не треба. (Наг.)
Говорять про чоловіка близького смерти. Пор. Сим. 2675.

14. Штири дошки, лопатов по заді — тай по всьому. (Мик. н. Д.)
Говорять про те, чого чоловікови треба по смерти, характеризують марність людського житя.

15. Штири дошки, сьнїжень землї, тай досить. (Сор.)
Знач. те тілько лишаєть ся чоловікови по смерти як результат усїх його доходів і працї.

Дощ. 1. Або дощ або снїг або буде або ваї. (Кос.)
Жартують із ворожбитів, що по рїжних знаках старають ся виворожити погоду.

2. Без сьвятого дождику і найлїпше поле не вродит. (Наг.)
Говорять в часї посухи.

3. Буде дощ, бо дим по під стрїхи вє сї. (Наг.)
Знач. не йде в гору, а стелить ся низом. Пор.

4. Буде дощ, бо Жиди волочат ся. (Ільк.)
Жартують бачучи, як Жиди ходять по селу, уважаючи се за прогностик лихої слоги. Пор. Нос. 277.

5. Буде дощ, бо сї гори закурили. (Наг.)
Коли на горах підіймають ся мраки, то се вважають певним знаком близького дощу.

6. Буде дощ, свинї солому носять. (Підвол.)
Жартують із відомого хлопського прогностика, в який і доси дехто вірить.

7. В дощ хату не покривают, а в погоду не капає. (Берез.)
Кепкують із лїнивого та недбалого господаря. Пор. Сим. 433.

8. Від дожджу більший виросту. (Наг.)
Говорять дїти вибігаючи в самих сорочках на теплий весняний дощ.

9. Дождж лиш трошка поросїв тай перестав. (Наг.)
Говорять про легенький весняний дощ.

10. Дожджом мі до вашої хати прибило. (Наг.)

Говорить чоловік, що перед наглим дощем схоронив ся до чиєїсь хати; також образово: приходжу несподівано, пертий наглою потребою.

11. Дощ жбихає як з конви. (Наг.)
Говорять про напрасний, уливний дощ. Пор. Adalb. Deszcz 4; Zátur. 220.

12. Дощ іде, а гість їде. (Гнїдк.)
Сьміють ся з гостий, що прибувають у слоту.

13. Дощ іде — гриби будут; дівки ростут — курви будут. (Жураки)
Жартують із тої сїм'ї, де богато дівчат. Анальогічне Wand. III, Regen 16, 122.

14. Дощ іде, та чень колись перейде. (Наг.)
Говорять в часї довгої слоти.

15. Дощ — ласка божа. (Наг.)
Говорять про легкий, теплий, весняний дощ. Пор. Дик. 546; Wand. III, Regen, 1, 76, 106.

16. Дощ лле як з луба. (Ільк.) ...як з коновки, (Ільк.) ...як з бочки. (Ільк.)
Способи образового вислову. Пор. Adalb. Lać się 13; Zátur. 230.

17. Дощ мі зіправ. (Наг.)
Захопив мене в дорозї і промочив.

18. Дрібний дощ, козячий кожух, вербові дрова — готова біда. (Луч.)
Сама форма сеї приказки — три обекти порівнані з четвертим вказує на улюблену в давніх віках форму тзв. четвертаків (czwartaki), якої в Польщі в XVI в. залюбки послугував ся письменник Жабчиц. Його „чвартаки" були перекладані також на руське, див. Сим.

19. З дошу та під ринов. (Гнїдк.) ...під окап. (Наг.)
Говорять, коли хтось від меншого лиха попав ся в більше. Пор. Čelak. 625; Zátur. 210; Adalb. Przyjść 12; Wand. III, Regen 144, 146.

20. Лижка дожджу, бочка болота. (Наг.)
Говорять про осїнній дощ.

21. Лют дожджі як із цїви. (Наг.)
Про уливний, довгий дощ. Пор. Adalb. Deszcz 3.

22. На дощи змокнеш і в плащи. (Кол.)
Образово: коли прийдеть ся круто в якім дїлї, то потерпиш і при всякій протекції. Пор. Wand. III, Regen 136.

23. На дощ сї заносит. (Наг.)
Крім дословного має також образове значіне: тобі збираєть ся на плач. Пор. Zátur. 230

24. Не треба Бога о дощ просити, буде він, як станем косити. (Ільк.)
Знач. тодї, як його буде найменше треба.

25. По дощи гриби ростут, а по празнику поговори. (Лім.)
Говорив Бойко, якого недавнї гостї обмовили поза очи.

26. По дощи погода. (Наг.)
Образово: по сварцї супокій: Пор. Adalb. Deszcz 11; Wand. IV, Regen 5, 69, 70; Čelak. 197.

27. Ранній дощ, вдовин пуач. (Вз.)

Знач. недовгий, швидко вияснить ся. У Поляків: Ranny deszcz a babski płacz niedługo trwają. Adalb. Deszcz 12.

28. Ранний дощ, то так як бабський танець. (Завад.)
Знач. у день ще буде погода, бо він не потрівае довго.

29. Такий дощ, аж на водї бульки стают. (Наг.)
Коли від дощу на водї булькы стають, то ворожать довгу слоту.

30. Такий дощ, то божа благодать. (Наг.)
Говорять про легкий, теплий, весняний дощ.

31. Такий дощ, що сьвіта не видно. (Наг.)
Затьмило ся все довкола.

32. Там такі дощі перут, що аж клекотит. (Наг.)
Говорять про сильний дощ.

33. Тут дощу лише що не видно. (Наг.)
Говорять, коли небо захмарило ся і в повітрі чути наближене дощу.

34. Хто дає дощ, дасть і погоду. (Наг.)
Чоловік не може тут змінити природного порядку і піддаєть ся йому як висшій волї.

35. Ци в дощ, ци в погоду, мінї все єдна робота. (Наг.)
Жалував ся пастух, якого висилали з худобою в поле не питаючи про слоту.

36. Ци ти з дождком упав? (Наг.)
Жартливо запитують чоловіка, що несподївано прийшов по довгій неприсутности.

37. Чень мі дождж не розплеще. (Наг.)
Говорить чоловік, що виходить на дощ не вважаючи на остороги иньших, аби не йшов.

38. Що мінї дощ? Таже я не з соли, то сї не розтоплю. (Наг.)
Говорить чоловік виходячи з хати в дощ.

39. Як на дожджи вимоклий. (Наг.)
Говорять про блїдого, схорованого чоловіка.

40. Як дощ піде на Івана, то горіхи позамакают. (Наг.)
Нар. віруване; про сьвято-Іванівський дощ як шкідливий див. Wand. III. Regen 81, 82, 93.

41. Я помеже дощ пробігну. (Кос.)
Знач. омину всякі трудности і напасти. Натяк на анекдоту про Цигана, що тїкаючи з поля до села в часі дощу скинув сорочку, біг голий, а сорочку ніс під похою, а коли його запитали, як се він так ухитрив ся, відповів: Я помеже дощ пробіг.

Дощик. 1. Не йди дощику, звару тобі борщику. (Ільк.)
Дїтська примівка, коли починае крапати дощ і перепиняє дїтям забаву.

2. Не йди, не йди дожджику, навару ти борщику, винесу ти на дуба, покличу ти голуба. (Яс. С.)
Приспівують дїти під першим весняним дощем побравши ся зм руки і крутячи ся в коло.

Дощівка. 1. Сьвятої дощівки налапати. (Берез.)
Дощова вода паде просто з неба і вважаєть ся сьвятою. Їх залюбки вживають до прання, рідше до лїків.

Драб. 1. Драб драбом був і буде. (Наг.)

Драб — первісно назва панського слуги, пізнійше зробила ся прозвищем ледачого, неробучого чоловіка, волоцюги.

2. З драбами жити, самому на драба зійти. (Цен.)

З лихими людьми й сам лихим станеш.

3. На драба зійдеш. (Наг.)

Знач. на волоцюгу, жебрака.

Драбант. 1. Він там буде драбантá ставати. (Комар.)

Буде сердити ся, гороїжити ся. Панські драбанти за польських часів були в упривілейованім стані супроти простих селян.

Драбина. 1. Бог кождому дає драбину: одному в гору, другому в долину. (Балиг.)

Знач. одних житє підносить у гору, а других понижує.

2. Ліз по драбині і впав меже свині. (Наг.)

Кепкують із чоловіка, що мав широкі пляни, пняв ся між пани і зопсував свій характер, схрунив ся.

3. Як лізеш на драбину, не забудь щеблї трібувати, ци міцні. (Наг.)

Говорять до чоловіка, що задумує якесь сьміле ділo, а при тім спускаєть ся на чужу поміч або ласку.

Драбня. 1. То сама драбня, не люде. (Кропив.)

Лаяв ся сьвященник розсерджений на громаду.

Драбуга. 1. То такий драбуга, що лїпших вішьиют. (Марямп.)

Се ледачий, поганий чоловік.

2. Чекай, драбуго, їмю я тї в свої руки. (Наг.)

Грозять ледачому, що втїкає наробивши якоїсь пакости.

Дранка. 1. Лїпша своя дранка, як чужа пранка. (Гнїдк.)

Краще своє вбоге, як чуже, що не заспокоює нашої потреби.

Дрантє. 1. Дрантє, що би ся й рак не вчіпив. (Луч.)

Говорять про худого, сухорлявого чоловіка, особливо про такуж жінку.

Драпак. 1. Драпака дати. (Гнїдк.)

Втекти, сховати ся.

2. На драпаки з ним пішов. Дрог.)

Гра слів. Драпаками називають ягоди ожини; піти з ким на драпаки знач. побити ся або посварити ся з ким.

Драпати. 1. Драпає сї як кіт. (Наг.)

Про непосидючого чоловіка, що не може собі знайти ділa.

Драпнути. 1. Драпнув, аж сї закурило. (Наг.)

Втїк і біжучи збив за собою куряву.

Дриголїти. 1. Дриголит, як голий на морозї. (Наг.)

Говорять про такого, що сильно трясеть ся, чи то зо страху, чи в пропасниці.

Дрисливий. 1. Дрислива, як корова від лободи. (Наг.)

Корова наївши ся лободи робить дуже рідким. Говорять про повільну, нероботящу і хоровиту жінку або дівку.

Дрист. 1. На козячий дрист того не буде. (Лім.)

Знач. того дуже мало, нїщо й числити.

Дристати 1. Абис дристав дальше як видиш! (Яс. С.)

Прокляте: щоб тебе напала діссентерія.

Дрібка. 1. Ні дрібки, ні капки! (Жидач.)

Знач. нема нїчогісїнько.

Дрібний. 1. Дрібне як мак. (Наг.)

Говорять про дрібне письмо. Пор. Adalb. Drobny.

2. Дрібних нема, а міньити нема що. (Кнїгинин)

Жартує бідний чоловік зі своєї безгрішности.

3. З дрібної річи великий клопіт. (Тисьм.)

Часта житєва обсервація.

4. На дробен мак посїк. (Наг.)

Порубав на дрібні шматочки.

Дрібниця 1. За дрібницю їм пішло. (Наг.)

Посварили ся або й побили ся за марну причину.

2. Через дрібницю, тай бют в г—цю. (Наг.)

Жалував ся панщизняник, якого окомон за щось дрібне велїв побити.

Дрібно. 1. Дрібно, як маком посїяв. (Наг.)

Scil. написав.

2. Хоць дрібно, а не рівно. (Наг.)

Про дрібне але нерівне письмо.

Дрібонький. 1. Дрібонька, сьижнева́ би тї с—чка напала! (Мат.)

Прокляте; щоб тобі бігунка.

Дрімайло. 1. То ще дрімайло, що забуває лижку до рота донести. (Наг.)

Сьміють ся з перетомленого, задріманого робітника, що вечером з утоми їсти не хоче.

Дрімати. 1. Дрімає сї, а спати не можу. (Наг.)

Говорив чоловік, на якого втома наводила дрімоту, та рівночасно жура не давала йому заснути.

2. Є—и ї, а вна дрімле. (Яс. С.)

Сьміють ся з сонливої, повільної жінки.

3. Не дрімай, щістьи їмай! (Яс. С.)

Говорять дїтям будячи їх з рана.

4. Хто дрімає, той щістьи не має. (Наг.)

Бо все продрімає щасливу нагоду.

Дробинка. 1. По дробинцї, а є в кождій судинцї. (Наг.)

Характеризують хозяйство вбогого, але запопадливого чоловіка, найчастїйше „бідної вдони“.

Дробити. 1. Дробит як питель. (Наг.)

Про такого, що говорить швидко і незрозуміло.

2. Дробит як стиранку. (Наг.)

Коли хтось у розмові розбирає кожду річ надто подрібно.

Дрова. 1. Вербові дрова, а гарбуз їда, а кізїй кожух, готова біда. (Кольб.)

Три річи, яким дає ся однакове значінє — одна з улюблених форм серед-

ньовікової пареміографії, в Польщі спопуляризована Жабчицом у XVI в. а відси занесена й до нас.

2. Вербові дрова а гарбузяна їда, то готова біда. (Печен.)
Вербові дрова дають мало тепла, а гарбуз мало поживний. Пор. ч. 1.

3. Вербові дрова, а лиха жона, то всьо на єдно. (Лім.)
Вербові дрова дуже погано горять і дають мало тепла.

4. Вербові дрова, з Орового жона, з Старої Соли корова, то біда готова. (Мшан.)
Місцеві натяки на місцеві і сусїдські відносини.

5. Горіт, горіт, дрівця, я вам куплю пивця. (Мшан.)
Приговорювала господиня затопивши в печи, коли дрова не хотїли швидко горіти.

6. Де дрова рубають, там ся тріски розлїтають. (Тереб.) ...там тріски летят. (Кол.)
Де робить ся велике дїло, там не можна вважати на дрібні кошти або страти. Пор. Schlei. 152; E. Rot. 106; Wand. I, Baum 253; II, Holz 92, 269; Гильф. 942; Muka 108.

7. Дрова в печи щезли як слина. (Наг.)
Згоріли швидко і не дали тепла.

8. Дров до лїса нїхто не носить. (Ільк.)
Бо їх там і без того богато. Пор. грецьке: носити сови до Атен або носити воду до моря, Adalb. Woda 67.

9. І сирі дрова підпаливши горят. (Гнїдк.)
Знач. і плохий чоловік, як його підохотити, придасть ся до дїла.

10. Нема дров по грабину, а гордовини по огірки. (Зазул.)
Якийсь спеціяльний льокальний патріотизм із надпрутського Покутя.

11. Нема нї дров, нї що варити. (Кол.)
Жалуєть ся бідна жінка; зрештою значінє й загальнїйше: нема нїчого потрібного до житя.

12. Нї в дрова, нї в тріски. (Наг.)
Нездалий нї до чого.

13. Чим більше дров, тим більший огень. (Наг.)
Чим більше сил доложено, тим більше вийде дїло. Пор. Wand. II, Holz 130, 131.

Дрогобицький. 1. Дрогобицькі зваричі взьили г—о на бичі, зачьили го рубати тай в капусту метати. Чом капуста шваркотит? Бо в нї г—о клекотит. (Наг.)
Висьміваютъ дрогобицьких передмїщан, що в значній части колись працювали при соляній жуї і тому звали ся зваричами.

2. Дрогобицькі цибулярі. (Наг.)
Прозвище дрогобицьких передмїщан, що особливо від часу розцьвіту Бориславa садять богато цибулї і продають її в Бориславі зеленою, день-у-день.

3. Дрогобицькі цибулярі, а Дорожівські палії, то си рідні. (Наг.)
Лаяв ся селянин з міщанами. Пор. висше Дорожів.

Дрож. 1. Бодай ті в дрож вергло! (Наг.)

Прокляте: щоб ти заболїв пропасницею, яка починаєть ся дрожю на всїм тїлї.

Дрожати. 1. Дрожит як лист на трепетї. (Лол.) ...на осицї. (Наг.)

Про переляканого чоловіка. Пор. Adalb. Drżeć 7.

2. Дрижит як риба. (Кол.)

Риба витягнена з води починає дусити ся, не маючи чим дихати, і дрижить сильно. Пор. Adalb. Drżeć 5.

3. Дрожати як на веретенї. (Гнїдк.)

Значіне не зовсїм ясне, бож нитка навинена на веретенї не дрожить, тільки крутить ся разом з веретеном.

Дрожачка. 1. Дрижьички мнї напали. (Наг.)

Говорить чоловік, що раптом не знатн чого починає дрожати.

Дротар. 1. Дротар не питає, що горщик буде тїк, він аби лише з хати чим скорше втїк. (Стріль.)

Злобна обсервація про дротарів, які особливо давнїйше робили людям по селах ріжні пакости.

Дротувати. 1. Горшки дротувати, мамо! (Наг.)

Звичайний окрик мандрованих дротарів, що ходять від хати до хати, направляючи побиту глиняну посуду.

Друг. 1. Без вірного друга велика туга. (Явор.)

Приказка мб. книжного походженя.

2. Незваному другу місце по за грубу. (Гнїдк.)

Такому, що непроханий прийшов у гостину. За грубою місце непочесне, для жебраків та приблуд.

3. У друга вода солодша від вражого меду. (Явор.)

Відгук старого величаня дружби та побратимства.

Другий. 1. А не підеш ти єден з другим! (Наг.)

Гонять влїзливих, напасливих людий, хоч би їх було не два, а й десять.

2. Другий — Богови любий. (Кол.)

Значіне не ясне. Чому як раз другий? Чи тому, що скромнїйший, не преть ся на перше місце?

3. Коби на другого зложити! (Наг.)

Говорять до такого, що не хоче признати ся до свого вчинка, а скидає все на когось иньшого.

4. Хто сї на других спустит, той своє опустит. (Наг.)

На чужу роботу годї покладати ся, треба дбати самому.

5. Що єдному, то й другому. (Наг.)

Знач. сба однаково робили, заслужили на однакову плату або кару.

Дружба. 1. Ой дружба, дружба, гірка твоя служба! (Ільк.)

Мова про весїльного дружбу, що мусить на кождий поклик весїльного старости ставити ся перед ним. У Поляків коротше: Drużba, ciężka służba. Adalb. Drużba 1.

Дружина. 1. Злая дружина зіпсує доброго сина. (Коб.)

Жалують ся батьки, коли син оженивши ся починає тягти в свій бік і дбати

за свої власні, а не за їх ділa, і приписуєть се звичайно вплпвови злої жінки. Пор. Adalb. Družyna.

Друлити. 1. Не дриляй, не дриляй, дрилило би тя в болото. (Урнче)

Бойківське прокляте кинене на того, хто тручаєть ся.

2. Тїкай Срулю, бо тї друлю! (Наг.)

Кричать такому, що стоїть в дорозї і заваджае, хоч він і не називаєть ся Сруль.

3. Як тї друлю, то сї вс—еш. (Наг.)

Знач. удариш ся до землї, будеш безсильний.

4. Як тя друлю, аж у тобі векпе. (Комар.)

Погроза. „векнути“, ономатопоетик, відповідае нагуївському гевкнути.

Дуб. 1. Аби дуба став, то нїчого не вдїєш. (Наг.)

Знач. хоч стань до гори ногами (образово), хоч починай які хочеш незвичайні заходи, не вдїєш нїчого.

2. Великий дуб, а дупловатий. (Наг.)

Говорять про чоловіка великого на зріст, але хорого. Пор. Даль II, 30.

3. Виріс як дуб, а дурний як слуп. (Бергом.)

Про великого ростом а дурного, неосьвітного чоловіка.

4. Дуба дати. (Збар.)

Вмерти, загинути.

5. „Дуб з хащачком“. — „Зїдж г—о з чосничком“. (Снят.)

Мудроване.

6. „Дуб з шипулькою.“ — „Зїдж г—о з цибулькою“. (Снят.) ... шипулею... цибулею. (Сїл. Беньк.)

Одно з тзв. мудровань, де до остатнього слова передбесїдника доточуєть ся речене, що римуєть ся з тим словом.

7. Дубом ми волосє стало. (Наг.)

Говорить чоловік про перебутий перестрах.

8. За єдним разом дуба не зрубаєш. (Наг.)

Велике дїло вимагае великої, довгої праці. Пор. Schlei. 164; Krumb. 14; Beb. 458; Гильф. 2054. Adalb. Dąb 9; Wand. I, Eiche 7.

9. З дуба падав, та кричав, а як упав, то мовчав. (Лім.)

Очевидно кричав зо страху, а впавши перестав бояти ся.

10. Зеленнй дубе, коли тото буде! (Гнїдк.)

Завважують, коли хтось говорить про незбутні річи, розсипае блискучі обіцянки.

11. І грубий дуб від малої сокири паде. (Гнїдк.)

І великі перешкоди можна побороти малою силою, коли її ужити відповідно. Пор. Wand. I, Eiche 12.

12. І я не з дуба впав. (Льв.)

Знач. не виріс на дубі як жолудь, не походжу з якогось лихого, нїкчемного роду, не такий малий та незначучий, аби мною помітувати.

13. Наганяй ся як на дуба, а вно стоїт як коструба. (Мшан.)

Значіне неясне.

14. О, то дуб, дуб зелений! — А бодаєс сї, синоньку, на нїм повісив! (Наг.)

Основано на анекдотї про батька й сина, що разом сїли обідати, а їм поставлено дуже горячий борщ. Син сьорбнув перший і попікши язик крикнув з болю: „О, то дуб, дуб зелений!“ Батько озирається, де той дуб і тимчасом через невважу сьорбнув і собі горячого борщу і крикнув: „А бодас сї, синоньку“ і т. д.

15. Сухі дуби говорити. (Гнїдк.)

Говорити нїсенїтницї.

16. Сухого дуба плести. (Орт.)

Говорити нїсенїтницї, бреше.

17. Ти дуб, я береза; ти пяний, я твереза. (Наг.)

Говорить жінка чоловікови-пяниці, який гороїжить ся, що він сильнїйший від неї. Пор. Adalb. Dąb 3, 10.

18. То не з дуба впасти. (Матв.)

Знач. то не яка будь дрібниця, не байдужна річ. Натяк на загально розповсюджену співанку про те, як комар із дуба впав і забив ся.

19. Хоть би він дуба скакав, то тобі нїчого не буде. (Кос.)

Знач. хоч би виробляв незнати які пакости.

20. Чим дуб грубший, то дупловатий. (Гнїдк.)

Так само й богатий чоловік має звичайно свої хиби на недомагання.

21. Що дуб, то не береза. (Наг.)

Знач. що мужчина, то не жінка, мужчина сильнїйший, тривкійший. Пор. Adalb. Dąb 2.

22. Який дуб великий, а яка жолудь дрібна. (Кал.)

З великих намірів часто бувають дуже дрібні наслїдки.

23. Який дуб, такий клин; який батько, такий син. (Сїл. Б.)

Знач. як батько нездара, то й син не лїпший.

Дубельт. 1. Дубельт ми віддаш, що-с узьив. (Наг.)

Знач. у-двоє стільки, заплатиш з наддатком.

Дубельтовий. 1. То дубельтова шельма. (Грибів)

Знач. людина зовсїм здеморалїзована, безхарактерна. Пор. пісню:

Не буду такова, як моя братова,
Бо моя братова шельма дубельтова. (Гриб.)

Дубина. 1. В дубину пішов. (Льв.)

Знач. пропав, зійшов нї на що.

Дубовий. 1. Дубові ноги, а ведмежа сила. (Збар.)

Про грубого а сильного чоловіка.

2. Дубової каші наїв ся. (Льв.)

Львівські арештанти називають ячмінну кашу дубовою. Отсю приповідку говорять про такого, що вже нераз сидїв у тюрмі.

3. То ще дубова голова. (Вікно)

Тупий, твердосердний, упертий чоловік.

Дуга. 1. Зигнув сї в дугу. (Наг.)

Про згорбленого, пригнобленого чоловіка. Дуга — облук при кіньскій упряжи, тепер давно вже не вживана в наших сторонах. Пор. Нос. 431.

Дуда. 1. Звісив дуди. (Стан.)

Спустив рукави, звісив руки і не робить нїчого.

2. І менї дуда грай! (Берез.)

Кепкують із зарозумілого чоловіка, що виявляє неоправдані претензії.

3. Коби заграли в дуду, і я там буду. (Кал.)

Говорить дївчина охоча до музики та до танцю.

4. Пустив на дуди. (Кол.)

Проциндрив, змарнував добро.

5. То ще з тебе дуда недута. (Раранче)

Знач. ти чоловік нї дочого, нї до роботи, нї до охоти.

6. Як дуди настроять, так дуди грають. (Мінч., Ільк., Петр.)

Самі собою вони не мають нїякого голосу.

7. Як дуду надути, так дуда грає. (Гнїдк.)

Говорять про несамостійного чоловіка, що звичайно повторяє чиїсь чужі слова та думки.

Дудок. 1. Кождий дудок має свій чубок. (Кол.)

Кождий чоловік має щось таке, чим любить хвалити ся. Пор. Adalb. Dudek 3; E. Rot. 361; Wand. V, Wiedehopf 7; Čelak. 97.

2. Кождий дудок хвалит свій чубок. (Березів)

Усякий чоловік старається показувати людям ту свою прикмету, що йому самому у себе найлїпше подобаєть ся.

3. На дудка го вивернув. (Сор.)

Зробив з нього дурня, ошукав.

4. Який дудок, такий чубок. (Ільк.)

Який чоловік, така й та прикмета, якою він любить величати ся.

Дудочка. 1. Коби мінї дудочки, пішла би я дубочки. (Урич.)

Говорить дївчина охоча до танцю хоч би й під голос дудки.

Дужати. 1. Дужьийте як можете. (Берез.)

Знач. держіть ся в здоровлю, видужуйте з хороби. Формула, з якою розстають ся з хорим чоловіком-сусїдом, що його прийшли відвідати.

Дуже. 1. Дуже ми тї тут треба. (Наг.)

Іронїчно до такого, що приходить не в пору.

2. Дуже ти собі розбираєш. (Наг.)

Знач. прибагаєш собі такого, що тобі не належить ся, виявляєш занадто великі претензії.

3. Дужше кричит, нїж го болит. (Наг.)

Сьміють ся з битого, що наробив богато вереску.

4. Не дуже били, більше грозили. (Вікно)

Відповідав слуга, якого пан кликав до канцелярії для уяснення, на питане иньших слуг, чи не били його?

5. Не дуже сї дуй! (Наг.)

Говорять гордому, богатому.

6. Не дуже сї решети! (Наг.)
Осторога такому, що сердить ся без підстави.

7. Не дуже того просять, кого за чуб термосять. (Новосел.)
Знач. він у примусовім положеню, противник має його в руках.

8. Не дуже я за тобов ізгорів. (Наг.)
Знач. не дуже зтужив ся, ти менї зовсїм не потрібний.

9. Хоць не дуже, але досить. (Матв.)
Scil. били. Жартують із такого, що признаєть ся, що його били, але не дуже.

Дужий. 1. Дай Боже, щоби дужі були дужійші. (Снят.)
Знач. хто має тепер успіх, щоб мав ще більший. Се зрештою парафраза євангельського: тому, хто має богато, додасть ся ще більше.

2. Дужий як Довбуш. (Кривор.) ...як тур. (Сквар.) ...як бугай. (Наг.)
Говорять про міцного, відважного чоловіка.

3. З дужшим бороти сї — видьома смерть. (Наг.)
Знач. від разу видно, що не подолаєш, отже лїпше не зачинати. Пор. Adalb. V Duży 5.

4. З дужшим не бори сї. (Наг.)
Та сама думка в калеґоричній формі. Пор. Osm. Spr. 262.

5. Такий єм дужий, що бим мури валив. (Купн.)
Говорить чоловік у почутю своєї сили або якогось незвичайного духового розбудженя.

6. Такий за дужий, як павутина. (Кольб.)
Говорять про слабосильного, млявого чоловіка.

7. Хто дужчий, той лїпший. (Ільк.) ...лучший. (Збар.)
Сьвіт усе признає рацію переможцеви. Пор. Adalb. Duży 4; Muka 2173; Wand. IV, Stark 18.

Дуйвітер. 1. Ходит, як дуй-вітер попелом. (Мшан.)
Бесїдували про парубка, що не міг нїде вибути на службі, а серед року з ріжних причин покидав службу.

Дуйнути. 1. Ой дуйну, панцю, дуйну з сеї сторони в инну́, сеї ночи півночи. А ти синку аби-с не спав, абис ся мене не приобстав. (Корч.)
Так приговорювала мати панцизнянка свому синови-пастухови, збираючи с в ночи тїкати від пана.

Дукат. 1. Аби-с ми дукатами платив, то ти того не зробю. (Наг.)
Знач. нї за які скарби.

2. Аби-с дуката дав, то не продам. (Наг.) ...то не дістанеш. (Наг.)
Знач. річ дорога або така, що її зовсїм не можна дістати.

3. За нїякі дукати того не дам. (Наг.)
За нїякі гроші анї обіцянки.

4. Наж ти дуката, та йди до ката. (Яс. С.)
Говорять даючи комусь відчіпного.

5. Най буде від ката, коби дуката. (Лучак.)

Гроші приємно брати і від поганих рук. Зразок матеріялізму в роді Веспазіянового Non olet.

Дуліби. 1. До Дуліб на свій хліб! (Завадів)

Говорять, коли хто мішаєть ся не в своє діло. Дуліби село сусїдне, близько Занадова.

Дуля. 1. Всипати кому дуль. (Гнїдк.)

Надавати буханців та стусанів.

2. Дістанеш дулю з маком. (Бор.)

Знач. не дістанеш нїчого, не надїй ся.

3. Дулю на вербі дістанеш. (Сор.)

Знач. нїчого не дістанеш. Дулї на вербі не ростуть.

4. Показує му дулї на вербі. (Збар.)

Обіцює щось таке, чого нїяк не може сповнити. Пор. I, Грушка ч. 8, 11.

Думати. 1. Перше думáй, потім дїлáй. (Мінч.)

Осторога занадто прудкому робітникови, що робить не роздумавши. Пор. Wahl, I, 77; Haller, 16; Wand. I, Bedenken 11.

…мка. 1. Анї ми то в думцї, анї в гадцї. (Кал.)

Я про се не думаю, не гадаю, я з сим дїлом не маю нїчого спільного.

Де би ми то й на думку прийшло! (Стан.)

Знач. сього б я й не подумав.

Думка за горами, а смерть за плечами. (Лев., Лучак.) …по за гори… (Гнїдк.) …за море… (Дар.)

Чоловік гуляє далеко фантазією, снує сьмілі пляни, а не знає що смерть його ось-ось близька. Пор. Adalb. Myśl 11.

Думка мі зносит. (Любша)

Збирає мене охота, щось мене тягне до сего.

Думка не знає, що грає; козак мовчит, а все знає. (Заліс6)

Початок пеясний; друга часть приказки див. Козак.

думками сї бю. (Наг.)

Знач. почуваю в собі сумнївн, вагаю ся.

думки ми то не сходит. (Дрог.)

Не можу сего забути, не можу в тім дїлї додумати ся до ладу.

думки си то вибий! (Стан.)

Знач. забудь про се, перестань думати.

я тої думки. (Кал.

Знач. думаю так само.

На думку ми то не впало. (Крех.)

Знач. не догадав ся сего, забув про се.

От думки думáю. (Наг.)

Знач. тужу, сумую. Натяк на ті сумовиті пісні звані думками, які залюбки співає самітний, затурбований чоловік.

Така мі думка пошибає. (Кол.)

Знач. се менї раз-у-раз приходить на думку. Пор. Wand. I, Gedanke 105.

Що в думцї, то й на язицї. (Цен.)

Що чоловік думає, те й говорить, Пор. Adalb. Myśl 1.

Дунай. 1. В Дунаю втонеш, то в мори виплинеш. (Снят.)

Слаба потіха. Натяк на часто вживаний зворот у піснях:

Я в Дунаю втону, а в морі виплину,
Як за тебе піду, на віки загину.

2. Дунаю не перебродиш. (Наг.)

Дунаєм називають усяку велику воду, навіть повінь.

3. Гадаю, гадаю, куди до Дунаю. (Стан.)

Знач. гублю ся в неозначених мріях.

4. Там такі Дунаї, що лиш небо та вода. (Наг.)

Говорять про велику повінь.

5. Як зайшов за Дунай, то вже до дому й не думай. (Берез.)

Знач. така далека чужина. Пор. Adalb. Dunaj 3.

Дуплавий. 1. Дуплавий, бо старий. (Наг.)

Гозорять про хоровитого, дихавичного старця.

Дупло. 1. В своїм дуплї сиди в теплї. (Цен.)

Знач. у своїй хатї роби собі всяку вигоду.

2. Дупло скрипит. (Наг.)

Говорять про дихавичного чоловіка, якому хрипить у горлї.

3. Засів у дуплї як медвідь. (Наг.)

Говорять про відлюдка, що сидить у хатї і не бувае у людий анї у себе неприймае нїкого.

4. Сховай сї в дупло, аби тї не видно було! (Кол.)

Говорять боягузови.

5. Чьис тобі своє дупло мати. (Ростоки)

Знач. час одружити ся і завести своє господарство.

Дур. 1. Дур сї голови чіпає. (Наг.) .. їмає. (Наг.)

Чоловік починае дуріти, прим. з великої гризоти, але також і з великого достатку. Пор. Нос. 469.

2. З дуру тото зробив. (Наг.)

Знач. не при здоровім розумі, не роздумавши.

Дурак. 1. За дураком Господь. (Лучак.)

Знач. не дае йому пропасти.

2. Кругом дурак. (Лев.)

Мабуть запозика з великоруського.

3. Кругом дурак, як каже: „так“. (Кольб.)

Дурень звичайно такае на завдане йому питанє.

4. Нема такого дурака в цїлій Росії. (Губ.)

Так мали відповісти з росийської почти на листї якогось адресата, якого немогли знайти. Кепкують сею приповідкою, коли хто питае за кимось незнайомим.

5. То ще дурак московський! (Губичі)

Знач. тумановатий, тупий дурень.

Дурень. 1. Без дурньи й паска сї не осьвятит. (Наг.)

Він скрізь мусить втиркнути ся, хоч там його зовсім непотрібно. У Німців: Narren meinen, man könnt nicht eine Sau satteln, wenn sie nicht dabei wären. Wand. III, Narr 771.

2. Бодай тот дурень здох, що ся кохав у двох! (Сяніц.)
Говорить чоловік, якому і з одною важко дійти до ладу.

3. Від дурня чую, та ся не дивую. (Ільк.)
Каже поважний чоловік, коли йому хтось скаже: ти дурню.

4. В дурня ся пошив. (Лучак.)
Знач. дав себе ошукати, нажив сорому.

5. Він що йно сказав: дурню! а той уже зуби стяв. (Лучак.)
Поки два противники почнуть бити ся, мусить один одного вилаяти. Отже тут сьміють ся з такого, що перевернув ся вже від самого першого слова свого противника.

6. Говори до дурня, а дурень все дурнем. (Жидач.)
Його не уговкаєш і не задобриш самими словами.

7. Гуманьський дурень, з чужого воза бере, а на свій кладе. (Петр.)
Се вже иньший, реальнїйший тип дурня, як під ч. 71, зрештою тип інтернаціональний, пор. Wand. III, Narr 515; Дик. 1262.

8. Два дурні стали радити, як би свою біду згладити. (Замул.)
Рада безплодна, бо нїчого мудрого не врадять.

9. Двоє дурнїв на сьвітї: дївка дурна, бо танцює без горівки, і дєк дурний, що тверезий, а співає аж горло дере. (Книгинин)
Житєва обсервація, може й самого того дяка, що про нього мова.

10. Дивіт сї на дурня! (Кол.)
Говорять, коли хтось із присутних скаже якусь надзвичайну дурницю.

11. Дійди з дурньом до ладу! (Льв.)
Окрик безрадности і знетерпливленя від короводів з дурним, а впертим чоловіком.

12. Добре дурня оженити, бо як до розуму дійде, то не схоче. (Гол.)
Дурень тут очевидно в значіню молодого, недосьвідного чоловіка. Пор. Етн. Зб. IV, 35.

13. Добро дурня здурити. (Ільк.)
Знач. розумного чоловіка й так не здуриш.. Пор. Wand. III, Narr 936.

14. До дурньи говорити, волиш тим словом три дни дихати. (Наг.)
Шкода слів, бо дурня не переконаєш.

15. Досить єдного дурньи в хатї. (Наг.)
Говорять, коли в хатї є мала дитина, а хтось старший починає говорити дурницї. Пор. Wand. II, Genug 19; III, Narr 353.

16. Дурень дурня хвалит. (Крех.)
Бо він найблизший йому. Пор. Wand. III, Narr 383.

17. Дурень і за море поїде і все дурнем верне. (Снят.)
Своєї вдачі не покине. Пор. Wand. III, Narr 869.

18. Дурень нїчим ся не журить: горівку пє і люльку курить. (Ільк.) ...файку... (Мінч.) ... сів с—ти коло хати і... (Дуліби)
Характеристика обмеженого та при тім самозадоволеного чоловіка.

19. Дурень псови очи пусє. (Ільк.)
Знач. на стілько дурний, що не варто навіть, аби й пес на нього дивив ся.

20. Дурень усе дурньом. (Наг.)
Знач. з ним нема що балакати, як з розумним. Пор. Wand. III, Narr 691.

21. Дурень щістьи має. (Наг.)
Загальна житєва обсервація.

22. Дурневи ввіде за штуку. (Наг.) ...вдасть сї... (Цен.)
Що би розумному взяли за провину, те дурневи вибачать. Пор. Нос. 299.

23. Дурневи вічная память. (Ільк., Петр.)
Знач. його й по смерти ще довго згадують.

24. Дурневи і Біг не противит ся. (Іль.)
Знач. і люди мусять потурати йому. Пор. Krumb. 58.

25. Дурневи і Бог вибачит. (Лучак.)
Бо він не розуміючи божих законів переступає їх безбач.

26. Дурневи й обіцьинка мила. (Кольб.)
Він задоволяєть ся чим будь.

27. Дурневи нема ради. (Наг.)
Бо він жадної ради не послухає; знач. також: нема спокою, він усе кидаєть ся на ріжні помисли.

28. Дурневи свій розум у голову не вложиш. (Наг.)
Знач. даремна річ толкувати йому та переконувати його.

29. Дурневи сї не дивуй. (Наг.)
Знач. не сердь ся за його роботу.

30. Дурневи щістьи служит. (Цен.)
Йому ведеть ся іноді там, де розумний не дав би собі ради. Пор. Wand. I, Dummer 5.

31. Дурнїв є много, але не всї разом ходят. (Лучак.)
Коли хтось дивуєть ся: ну, такого дурня пошукати! Пор. Wand. III, Narr 497, 819.

32. Дурнїв ні сїють, ні орють, самі ся родять. (Ільк., Петр.)
Знач. вони виростають із браку осьвіти або в нездібности до неї. Пор. Нос. 299, Дик. 1036; Adalb. Głupi 24,Dureń 3; Wand. III, Narr 886, 896; Čelak. 210.

33. Дурнїв нїхто не сїє, а сами си родют. (Орел.)
Про самосївну вдачу дурнїв див. вище ч. 32.

34. Дурньи з мене робит. (Наг.)
Знач. кпить із мене. Пор. Wand. III, Narr 7263.

35. Дурня і в церкві бют. (Лучак.)
Знач. усяке дїло виходить дурному навпаки того, як він собі думає. Пор. Wand. I, Dummer 9; III, Narr 376; Нос. 299; Adalb. Głupi 51.

36. Дурня на голову тручай, він на ноги паде. (Замул.)
Знач. йому щастить там, де він і сам про се не думає.

37. Дурня на ноги тручай, а він на голову паде. (Ільк.)
Тут навпаки: напучуй його на добру дорогу, а він наробить лиха.

38. Дурня не штука здуртги. (Крех.)
Вистарчить говорити йому в його дусї і до його вподоби.

39. Дурню, дурню, велика мірка перцю за гріш! (Лучак.)
Говорять чоловікови, що не вміє нїчого купити анї продати як слї.

40. Дурню єден ходиш! (Наг.)
Окрик обуреня, найчастїйша лайка.

41. Дурню ходиш, курку водиш, курка дрище, дурень хлище. (Наг.)
Сьміють ся над дурнеи, що робить щось непутяще.

42. За дурня доля дбає. (Корч.)
Пор. висше ч. 27, 33; Adalb. Głupi 182.

43. З дурнем зайди, сам дурнем будеш. (Дмит.)
Нїяке дїло з дурним спільником не доведеш до путя.

44. З дурнем зчепитись, дурнем зробитись. (Замул.)
Анї згода анї сварка з дурним не доводить до добра. Пор. Wand. III, Narr 673, 675.

45. З дурнем не дійдеш до ладу. (Терн.)
Бо він усе своїм Богом іде. Пор. Adalb. Głupi 188; Wand. III, Narr 671

46. З дурньом зайди си тай не резвїжеш сї. (Наг.)
Почни з ним яке дїло, то не то ще не поможе, а годї від нього спекати ся. Пор. Adalb. Głupi 153.

47. З дурньом знайдеш тай не подїлиш сї. (Наг.)
Бо він нї на що не згодить ся. Пор. Adalb. Głupi 186; Čelak. 212; Wand III, Narr 638.

48. Їдж, дурню, бо то сьвїчене! (Наг.)
Говорять дурному, даючи йому щось несмачного їсти, а він не хоче.

49. Кажи дурневи поклони бити, а він і чоло розібє. (Снят.)
У кождім дїлї він переборщить. Пор. Čelak. 212.

50. Кождий дурень своїм кроєм. (Кол.)
Знач. один не подібний до другого, бо кождий попадає на иньші глупі концепти. Пор. Wand. III, Narr 599; Čelak. 210; Adalb. Kiep 6.

51. Крайний дурень. (Наг.)
Знач. безсумнївний дурень, зовсїм глупий чоловік.

52. Ми всї дурнї у нашого Бога. (Бар.)
Відповідає чоловік, якого иньший назвав дурнем.

53. Між дурнями і сам дурнем станеш. (Кобил.)
Чоловік звільна приспособлюєть ся до свого окруженя. Пор. Wand. III, Narr 941.

54. Може сї такий дурень знайде, що й то возьме. (Наг.)
Говорить чоловік, якому дають або продають якусь нїкчемну річ. Пов. Zátur. 89; Adalb. Kupić 19.

55. На, дурню, а не криши, бо то з маком! (Дрог.)
Кпять із дурного, даючи йому щось їсти і остерігаючи, щоб не кришив. Кришити сьвячене вважаєть ся гріхом, але тут на сьміх замість сьвяченого подаєть ся аргумент: бо то з маком. Пор. висше ч. 48.

56. На дурня ся задивила твоя мати. (Белз)
Якого бачила дурня, такого й тебе вродила.

57. Не бій сї, він собі не дурень, лижки до вуха не несе. (Наг.)
Говорять про самолюбного, хоч і умом обмеженого чоловіка.

58. Не дурень казав, не мудрий слухав. (Наг.)
Говорять, коли хтось із розумної ради зробив нерозумний ужиток.

59. Не кажи дурньови пердїти, бо ся всере. (Збараж)
Знач. наведеш його на одно непутяще дїло, то він з власного концепту зробить друге ще гірше.

60. Не мали де дурньи встромити, та в школу. (Дар.)
Сердить ся вчитель на тупоумного ученика.

61. Ни дай дурневи ніж у руки, бо собі палцї втне. (Кольб.)
Він не розуміє сам, що робить, і начинить собі лиха.

62. Ни кажи дурневи: „Забздн", бо він сї таки вс—е. (Кольб.)
Знач. йому позволь мало, а він забере собі більше в голову. Пор. 55.

63. Отто дурень тай ще й битий! (Збар.)
Знач. і бійка не піддала йому лїпшого розуму.

64. Пізнавай дурня по його сьміху. (Кол.)
Він сьмієть ся там, де не треба. Пор. Adalb. Głupi 169; Wand. III, Narr 705.

65. Пізнати дурня по мові. (Кол.)
Доки мовчить, можна його приняти за розумного чоловіка, пор. лат. Si tacuisses, philosophus mansisses, а також Wand. III, Narr 85.

66. Пішли дурня на риби, а він їмає жаби. (Петр.)
Усяке дїло дурень споганить та поверне на сьміх. Пор. Adalb. Dureń 4.

67. Пішли дурня по раки, а він жаб принесе. (Лучак.) ...на раки ...наловит. (Гнїдк.)
Пор. попередне число, а також Wand. I, Dummer 13; Adalb. Głupi 117.

68. Пішли дурня, то сам дурнем зістанеш. (Ільк.)
Бо будеш мусїв сам іти за ним і направляти його дурниці. Пор. Adalb. Dureń 4.

69. Позволь дурневи перднути, то сї всере. (Берез.)
Пор. висше ч. 55, 58.

70. Послухай дурня, то й сам будеш дурень. (Замул.)
Дурнева рада звичайно буває дурна, а послухавши її чоловік зробить дурницю.

71. По чім дурня пізнати? Що не вміє мовчати. (Колом.)
Виговорить усе, що знає і чого не знає.

72. Пошив ся в дурнї. (Збар.)
Показав ся дурнем, зробив дурницю. Пор. ч. 3.

73. Роби дурневи добре: люби му жінку, а він ше сї й сердит. (Кольб.)
Іронїзують над чоловіком, що не вміє оборонити свого родинного огнища від напасти.

74. Сам дурень, а других хоче розуму вчити. (Наг.)
Обурюєть ся чоловік, якому дурень дає свої науки. Пор. Adalb. Głupi 175.

75. Славетний дурень, що з свого воза бере, а на чужий кладе. (Лучак.). Гуманський... (Дар.)
Справді що дурень, та може бути й великий альтруїст. Пор. вище ч. 6.

76. Такого дурньи пошукати. (Наг.)
Знач. се такий дурень, що не легко знайдеш йому рівного.

77. Там то дурень заплїшений! (Богородч.)
Знач. у нього голова в обручах, ще й плїшками збита. Пор. Wand. III, Narr 1241.

78. Ти такий, як сїм дурнїв до купи. (Хотин)
Знач. ти великий дурень.

79. Тобі, дурню, попом бути, ни гицлем! (Пужн.)
Бо на гицля треба справного та енергічного чоловіка, а попови — по народньому погляду — того не треба.

80. То вже з уроду дурень. (Наг.)
Вихованє не розвинуло його розуму.

81. То нё з дурньом справа. (Голоб.)
Знач. треба до неї брати ся обережно. Пор. Wand. III, Narr 1281.

82. То не дурень був той, що горівку вигадав. (Наг.)
Прихвалюють пяниці смакуючи горівку.

83. То не дурень вигадав. (Кол.)
Говорять, коли хочуть сказати щось розумне.

84. То не леда дурень потрафит. (Наг.)
Се не таке легке дїло, як кому здаєть ся.

85. Учи дурня, дурень дурньом буде. (Сяніц.)
Знач. змарнована праця над його осьвітою.

86. Хоть він дурень, але свій розум має. (Наг.)
Між нами, розумними, він дурень, але супроти иньших може вдавати мудрого. Пор. Adalb. Głupi 128.

87. Хоч видїти дурньи, то подиви сї в дзеркало. (Кольб.)
Говорять недогадливому роззяві.

88. Хто дурневи вибачит, той має сто днїв відпусту. (Петр.)
Віра в те, що дурні, ідіоти, божевільні, стоять під особливою опікою божою, та в практиці приказка вживаєть ся іронічно, коли дурний чоловік причепить ся; знач., не буду сердити ся на тебе, за те мені Бог гріхи відпустить. Пор. Adalb. Dureń 2.

89. Ци ти мене за дурньи маєш? (Цен.)
Коли хтось по глупому перечить иньшому.

90. „Чо-с си надтомив?“ — „Бо сми з дурнем говорив“. (Орел.)
Се найбільша мука переконувати дурня.

91. Швидше дурень здурит розумного, як розумний дурного на розум наведе. (Замул.)
Розумний чоловік іноді зробить дурницю, але дурень ніколи не зробить нїчого мудрого.

92. Шукай дурня! (Лім.)

Знач. я не дурень, говори се кому иншому.

93. Шукай си дурньи, аби ті послухав! (Наг.)

Знач. я тобі не вірю.

94. Щісливий дурень нїчим ся не журит: горівку пє, вуши бє тай люльку курит. (Орел.)

Варіянт до ч. 15. Пор. Wand. III. Narr 758.

95. Що я тобі за дурень удав ся? (Збар.)

Ображуєть ся чоловік, якому щось заперечують, хоч він правду говорить.

96. Як єден дурень кине камінь у воду, то і сто мудрих не могут найти. (Лім.)

Всякому дїлу дурень може нашкодити більше, нїж мудрі люди можуть помогти. Пор. Adalb. Głupi 125.

97. Як би не дурень, то би того не сказав. (Наг.) ...не зробив. (Наг.)

Звиняють перозумне слово або дїло дурного чоловіка.

98. Якийсь дурень вигадав, а мудрий повторив. (Кол.)

Коли розумний чоловік говорить дурницю.

99. Я не твій дурень. (Наг.)

Сердита репліка чоловіка, до якого хтось говорить числячи на його наївність. Пор. Wand. III, Narr 1282.

Дуригріш. 1. От дуригріш. (Наг.)

Товар поганий та нїкчемний, який купуючи видаєш марно гроші.

Дурило. 1. Ти дурило з кривої верби. (Дрог.)

Лайка на ошуканця; слова про криву вербу натякають на його походженє від чорта, що звичайно мешкає в кривих, дуплавих вербах.

Дуриптах. 1. То ще дуриптах! (Наг.) ...дурипотє. (Наг.)

Говорять про жартуна, що любить дурити инших.

Дурити. 1. Дури таких, як єс сам! (Наг.)

Остра репліка такому, що говорить брехливі обіцянки.

2. Дурит Бога і людей. (Замул.)

Говорять про ошуканця, що вдає побожного та релїгійного чоловіка.

3. На село дурити, бо міщане знають. (Ільк.)

Відповідають наївному мантїєви, що піддає якісь брехливі пропозиції.

4. Не здуриш аптикаря купервасом. (Залїсє)

Приказка оперта мабуть на якійсь забавній анекдотї, тепер забутій.

5. Не здуриш аптикаря шалабастром. (Кол.)

Знач. тямучого, фахового чоловіка не здуриш будь якою дурницею. „Шалабастер“ перекручено з нїмецького Scheidewasser.

Дуриця. 1. Дуриці ним телепає. (Наг.)

Наїв ся хлїба з дурійкою тай трясеть ся.

2. Ци сї від дуриці трісеш? (Наг.)

Дуриця або дурійка, коли наїсти ся хлїба помішаного з нею, справляє біль голови, тремтїнє всего тїла і довгий, важкий сон.

Дурійка. 1. Дурійкою живити. (Гнїдк.)

Знач. забивати комусь баки, закручувати голову брехнями.

2. Ходит як би дурійки попоїв. (Богородч.)
Знач. ходить безтямний, сам не свій.

Дуріти. 1. Добре дуріти, коли приступає. (Ільк., Петр.) Лацно... (Лев.)
Говорять про пана або загалом заможного чоловіка, що позволяє собі на всякі вибрики та люксус, маючи чим платити. Пор. Wand. III, Narr 519.

2. Дуріє, бо му ся добре діє. (Ільк.)
В щастю чоловік не вміє вдержати духової рівноваги.

3. Щем не вдурів, аби таке робити. (Ком.)
Знач. се лиш дурний чоловік може робити.

Дуркати. 1. Не дуркай, а пса в ср... поштуркай. (Наг.)
Відповідь такому, що сказав другому: ти дурню.

Дурман. 1. Ци ти сї дурману наїв? (Наг.)
Знач. чи ти сказив ся? Дурман — якесь зїлє, мб. Belladonna.

2. Якимось мі дурманом обпоїли. (Кол.)
Жалуєть ся обдурений чоловік.

Дурний. 1. Або ти дурний, або розуму не маєш. (Цен.)
Говорить чоловік такому, якого доси вважав розумним.

2. Вже я такий дурний не буду. (Кол.)
Говорить чоловік, що дав себе раз піддурити. Пор. Adalb. Glupi 8.

3. Ви гадаєте, що я такий дурний, як обідраний? (Ценів)
Говорив бідний чоловік, якого богачики мали за дурня.

4. Від дурного чую тай сї не дивую. (Жидач.)
Пор. Дурень ч. 2.

5. Він тя дурним кладе. (Тухля)
Знач. уважає тебе за дурня.

6. Всьо по дурному йде. (Наг.)
Робить ся неоглядно, без пляну.

7. Всьо то з дурного розуму. (Наг.)
Коли хтось зробив якусь дурницю сам не підозріваючи її глупоти.

8. Говори такому дурному, як єс сам! (Наг.)
Сердита репліка на дурну бесїду.

9. Гуджа, гуджа! Ти такий дурний, як твій ґосподар. (Будз.)
Примовляють псу, що завзято але без причини гавкає.

10. Дурна голова ні посивіє, ні полисїє. (Лучак.)
Фізіольоґічна обсервація, зрештою науково анї досьвідом не умотивована. Пор. Wand. III, Narr 214.

11. Дурна голова — ногам морока. (Цен.)
Дурний чоловік зайде на кепську дорогу і мусить набивати ногами. Пор. Schlei. 168; Wand. III, Narr 214.

12. Дурна твоя бесїда. (Наг.)
Знач. говориш дурне.

13. Дурна твоя голова. (Наг.)
Знач. ти не вмієш собі порадити, губиш ся в пустих догадах.

14. Дурна тї сї робота взьила. (Наг.)
Знач. ти розпочав дурне, безцїльне дїло.

15. Дурна хихо, прийшло й тобі лихо. (Наг.)
Допікають жартливій та сьміховатій дівчині, на яку впало нарешті лихо.

16. Дурна, що плаче вона; най плаче він, що бере біду в дім. (Ком.)
Приговорюють, коли молода йдучи до шлюбу „по старому звичаю“ плаче.

17. Дурне ти сї голови чепило. (Голоб.)
Ти заняв ся якоюсь дурною думкою або роботою.

18. Дурне як теля. (Замул.)
Кажуть про всякого, хоч би й дорослого, а непорадного чоловіка. Пор. Adalb. Głupi 62.

19. Дурний аж ся крутит. (Кобил.)
Впавши на якусь немудру думку, що видаєть ся йому новою, він не може сидїти спокійно, поки не подїлить ся нею з кимось. Те саме у Поляків Adalb. Głupi 20.

20. Дурний але дужий. (Цен.)
Говорять про міцного, але тупоумного чоловіка. Пор. польське: Głupi ale zdrów, Adalb. 17.

21. Дурний бим був, як бим тебе слухав. (Наг.)
Знач. ти говориш глупо або хочеш мене одурити.

22. Дурний варіят. (Жидач.)
Знач. божевільний, напасливий чоловік.

23. Дурний галай. (Наг.)
Галай — крикун, співак.

24. Дурний Гриць не видав ваганиць. (Треб.)
Говорять, коли хтось дивуєть ся якійсь зовсім звичайній річи. Пор. Гриць ч. 21.

25. Дурний дає, а розумний бере. (Ільк., Петр.)
Звичайна житєва практика. Пор. Schlei. 173; Даль. II, 8; Wand. III, Narr 336, 911; Hoc. 298.

26. Дурний дурне говорит. (Наг.) ...провадит. (Збар.)
Нїчого иншого не слїд від нього й надїяти ся. Пор. Wand. III, Narr 790.

27. Дурний дурний, ану здури го. (Наг.)
Знач. не такий дурний, як видаєть ся.

28. Дурний дурного найшов. (Наг.)
Коли розмовляють два дурнї.

29. Дурний з верху. (Замул.)
Дурень часто криком та штурканцями вміє поставитя на своїм.

30. Дурний змудрїє, як зголоднїє. (Стрий)
Голод учить розуму.

31. Дурний його піп хрестив. (Гол.)
Знач. він також дурний від самого охрещеня. Се так делїкатно, щоб не скидати його дурноти на батька й матїр.

32. Дурний і в Кієві не купить розуму. (Ільк.)
Взагалї нїхто розуму не купить, як свойого не має. Пор. польське: Głupi i w aptece rozumu nie kupi, Adalb. Głupi 53.

33. Дурний і дурне торочит. (Замул.)

Глупий глупе говорить.

34. **Дурний коли мовчить, то за мудрого уходить.** (Ільк.)
Увага, яку люди роблять звичайно аж тоді, коли мнимий мовчучий мудрець обізветь ся яким глупим словом. Уже Римляни говорили: Si tacuisses, philosophus mansisses. Пор. Adalb. Głupi 89.

35. **Дурний Микита поїв котьита.** (Наг.)
Приказка основана на анекдоті про дурня Микиту, якому мати веліла піти на піч і їсти пироги, а він не знайшовши пирогів поїв живі котята і потім жалував ся матери: „А чого ваші пироги драпають ся?“

36. **Дурний пічим ся не журит: пє горівку, файку курит.** (Петр.)
Говорять про самозадоволеного самолюба, що не дбає ні про що крім власного спокою. Пор. Wal. I, 150; Adalb. Głupi 99.

37. **Дурний носит серце на язиці, а мудрий язик у серци.** (Замул.) ...мудрий у серці. (Ільк.)
Дурний що має на серці, те й виговорить, а мудрий говорить лише те, що корисно для иньших.

38. **Дурний плота ся чіпає.** (Кути)
Йому вистарчить найменша причина, щоб знайти собі напасть.

39. **Дурний тебе піп хрестив тай портки спусив.** (Наг.) ...іще над тобов штани... (Тереб.)
Лають дурного чоловіка, пор. ч. 29, Нос. 299.

40. **Дурний тим сї величає, що розуму не має.** (Наг.)
Він тим і дурний, що не вміє закрити своєї дурноти.

41. **Дурний той, що деревину в лїсї, а дївку в селї кохає.** (Болех.)
Бо деревину в лїсї хто хоче зітне, а дївку в селї хто хоче візьме.

42. **Дурний ще дурнїйшого знайде.** (Стан.)
І оба погодить ся. Пор. Adalb. Głupi 106.

43. **Дурний як бовт.** (Наг.)
Бовт і дурний, куди його пхають, він туди йде. У Поляків: Głupi jak but, Adalb. Głupi 57.

44. **Дурний як Гуцул.** (Кути)
Се вже Покутяне таке зложили, що Гуцул дурний. Пор. польське: Głupi jak chachoł małorosyjski, Adalb. Głupi 60.

45. **Дурний, як з мокров головов.** (Рогат.)
Знач. мов божевільний, якому ллють воду на голову.

46. **Дурний як кіл у плотї.** (Кол.)
Про недорікого, непорадного чоловіка.

47. **Дурний як сак.** (Лучак.)
Лають непорадного, неповертливого дурня. Пор. Adalb. Głupi 80.

48. **Дурний як табака в розї.** (Дрог.)
Не знає, не тямить нїчого. Пор. Adalb. Głupi 86.

49. **Дурний як турецький кінь.** (Мінч., Ільк.)
Турецький кінь має усталену славу, пор. далї під Кінь.

50. **Дурний, як х— воловий.** (Льв.)
Бо має подобу чогось правдивого, а до справжнього дїла нездатний.

51. Дурний як цап. (Наг.)
Цапа, звіря дуже зручного і характерного, покладено у нас замість барана; в старих грецьких приповідках символом дурноти скрізь являєть ся баран або вівця, пор. Тимош. ст. 37; Adalb. Głupi 74.

52. Дурний, як цілий сьвіт. (Жидач.)
Чому цілий сьвіт має бути такий як дурень?

53. Дурний як ціп. (Льв.)
Як ним махають, так він бє.

54. Дурний як чіп. (Наг.)
Лають нездарного, недогадливого чоловіка. Пор. Adalb. Głupi 65.

55. Дурний як ямницький піп. (Ямниця)
Там у селі довгі літа був напів божевільний піп.

56. Дурним вродив ся, дурним загине. (Григ.)
Знач. дармо надіяти ся, щоб порозумнішав.

57. Дурними плоти городьит. (Берез.)
Знач. він такий дурний, що як би його поставив замість кілка в плоті, то й то би стояв.

58. Дурних не сіют, не орут, самі сї родьит. (Наг.)
Дурні самосівні. Пор. Сим. 666; Wand. III, Narr 272, 885; Čelak. 210; Muka 1088; Adalb. Głupi 24, 150, 160.

59. Дурні тебе куми тримали. (Гнїдк.)
Знач. ти дурний від самого хресту.

60. Дурного всюди бют. (Наг.)
Бо він усюди знайде собі зачіпку. Пор. Adalb. Głupi 36.

61. Дурного гляба й попови кропилом урозумити. (Грин.)
Йому не поможе й авторітет церкви.

62. Дурного дурно вчити. (Кол.)
Він нїчого не навчить ся через тупоумство. Пор. Adalb. Głupi 34.

63. Дурного і в церкві бют. (Наг.)
Бо він скрізь щось таке зробить, за що бють. Пор. Сим. 564; Adalb. Głupi 31.

64. Дурного похвала — мудрого догана. (Збар.)
Що дурень хвалить, то вже певно не мудре. Пор. Muka 1086; Adalb. Głupi 154.

65. Дурного пригода, мудрого наука. (Снят.)
Мудрий тим і мудрий, що вчить ся з помилок дурного. Пор. Wand. III, Narr 238.

66. Дурного хрести, дурний каже: „Пусти!“ (Сан.)
Значить, і те, що йому на добро виходить, він уважає своєю кривдою.

67. Дурної голови і волосє не держить ся. (Льв.)
Знач. дурень лисїє. Пор. навпаки ч. 10.

68. Дурному Бог щістьи дає. (Наг.)
Загально розширена віра, що дурників Бог любить. Пор. Adalb. Głupi 182.

69. Дурному вічна память. (Лімна)
Іронїчно, бо дурного забувають швидко. Пор. Wahl I. 147; Нос. 299; Сим. 2685.

70. Дурному все увійде. (Замул.)
Бо йому нїхто не подивуєть ся. Пор. Wand. III, Narr 718.

71. Дурному вступи сї з дороги. (Наг.)
Бо з ним легко дійти до сварки. Пор. Adalb. Głupi 47.

72. Дурному дурна радість. (Наг.)
Він тїшить ся й таким, чим не варто тїшити ся. Пор. Adalb. Głupi 16.

73. Дурному дурне в голові. (Замул.)
Бо він усе думає відповідно до свого нерозвитого розуму.

74. Дурному дурний путь. (Наг.)
Знач. від нього годї й надіяти ся розумних поступків.

75. Дурному з кроку ступити — сто днів відпусту доступити. (Замул.)
Знач. з дурними не переч ся, уступай йому. Пор. Adalb. Dureń 2, Głupi 50, 134.

76. Дурному і Бог не подивує. (Лучак.)
Бог узагалї нїчому не дивуєть ся. Пор. Дик. 1653; Adalb. Głupi 39.

77. Дурному і кадило не поможе. (Жидач.)
Знач. хоч його й посьвяти, він усе однакий дурень буде.

78. Дурному й Бог сї не противит. (Наг.)
Не ображай ся-ж і ти його вибриками. Пор. Wand. III. Narr 451.

79. Дурному й лопатов у голову розуму не накладеш. (Белз.)
Він недоступний для розумного думаня. Теж і у Поляків. Adalb. Głupi 40.

80. Дурному й не тьимки. (Кос.)
Знач. він робить своє не оглядаючи ся на обставини.

81. Дурному й щістьи! (Щеп.)
Завидують люди незаслуженого щастя дурному. Пор. Wand. Dumm 8; Adalb. Głupi 95, 183.

82. Дурному не порадиш, бо він свій розум має. (Льв.)
Йому здаєть ся, що він усе розуміє лїпше, то й не послухає нїчийої ради. Пор. Wand. III, Narr 671, 520; Adalb. Głupi 128.

83. Дурному не противив сї. (Наг.)
Бо нїяка суперечка з ним не доведе нї до чого. Пор. Adalb. Głupi 43.

84. Дурному огню в руки не давай. (Дмитр.)
Знач. не давай йому сили, впливу, бо наробить лиха.

85. Дурному пусте в голові. (Тереб.)
Знач. він дбає лише про марницї.

86. Дурному синови і батьківське богацтво не поможе. (Лучак.)
Бо його розтратить, не вміючи оцїнити.

87. Дурному сї не подивуйте. (Наг.)
Звиняє батько якесь нерозумне дїло свого сина.

88. Дурному сьміх і дати. (Лучак.)
Хоч дати йому що, то він із того сьмішну дурницю зробить.

89. Дурному треба вибачити. (Белз)
Бо він не з злости, а з дурноти говорить. Те саме у Поляків, Adalb. Głupi 46.

90. Дурному щістє сприяє. (Берез.)
Йому щастить. Пор. Wand. III, Narr 175.

91. Єден дурний, а другий і того розуму не має. (Наг.)
Говорять про двох дурних, що водять із собою компанїю. Пор. Adalb. Głupi 123.

92. Єден дурний зопсує, сто мудрих не направит. (Наг.)
Зопсувати легко, направити трудно. Пор. Adalb. Głupi 125.

93. За дурне їм пішло. (Наг.)
Зачепили ся за пусте дїло.

94. З дурним не вдавай ся, бо й сам дурним зістанеш. (Белз.)
До дурного й говорити мусиш по дурному. Пор. Adalb. Głupi 38.

95. З дурним говорити — горохом на стїну метати. (Наг.)
Знач. даремна робота.

96. З дурним нї знайдеш, нї подїлиш ся. (Ільк.) З дурньом... (Мінч.) ...нї найти нї подїлити. (Замул.) ...знайди та сї ни... (Жуків) ...знайдеш і не подїлиш сї. (Наг.)
Знач. з ним анї не почнеш, анї не скінчиш до ладу нїякого дїла. Пор. Adalb. Dureń 5; Głupi 186.

97. З дурним і Пан Біг ладу не дійде. (Голоб.)
Говорять про незгідливість і впертість дурного чоловіка. Пор. Wand. III, Narr 665; Čelak. 208.

98. З дурним непорадна година. (Наг.)
Знач. годї дійти до ладу. Пор. Adalb. Głupi 177.

99. З дурним нї купити, нї продати. (Голоб.)
Нїяк не дійдеш із ним до єдности. Пор. Wand. III, Narr 254.

100. З дурним собі не заходи. (Котуз.)
Не починай з ним нїякого дїла. Пор. Wand. III, Narr 664.

101. З дурного єден сьміх. (Наг.) ..єдна сьміха. (Голоб.)
Знач. із його слів та вчинків хиба сьміяти ся.

102. З дурного си зайшли. (Наг.)
Зачепили ся за пусте дїло.

103. Знати дурного по сьміху його. (Тисьм.)
Все, чого дурний не розумїє, він бере на сьміх. Пор. Adalb. Głupi 169.

104. На дурного трафило. (Наг.)
Знач. не зумів дати собі ради, понїс шкоду.

105. На дурних сьвіт стоїт. (Наг.)
Вислов загального почутя, що дурнї творять більшість на сьвітї. Пор. Wand. III, Narr 924.

106. Найшов глупий дурного, та нема нич з того. (Мшан.)
Оба разом не зложили ся нї на що розумне. Пор. Adalb. Dureń 1.

107. Не дай дурному пожьи, бо сї заріже. (Яс. С.)
Не дай йому власти, бо надужиє.

108. Не дурний, все до себе горне. (Кол.)
Знач. про себе вміє дбати.

109. Не дурний то вигадав. (Городен.)
Знач. вигадка розумна.

110. Нема дурних дома. (Цен.)
Жартливо відмовляють ся чоловік, якого хтось намовляє на якусь дурницю або на небезпечне діло. Пор. Adalb. Głupi 157.

111. Не такий я дурний, як ти розумний. (Сор.)
Знач. тобі надармо здаєть ся, що я дурний. Пор. Adalb. Głupi 164.

112. Носит сї, як дурний зо ступов. (Наг.)
Натяк на відому казку про дурня, що одержавши з батьківського спадку одну лише ступу поліз із нею ночувати на дуба і розпудив розбійників.

113. Ой ти дурний чопе! (Губичі)
Говорять недогадливому чоловікови.

114. Отто дурний розум! (Наг.)
Каєть ся чоловік розумний, що зробив якусь дурницю.

115. Ото з тебе дурний цап. (Лучак.)
Лайка на впертого, тупоумного чоловіка.

116. Питав сї дурний дурного: чи больит зуби вмерлого? (Явор.)
Персіфлюють розмови дурних людий. Пор. Adalb. Głupi 170.

117. Піди з дурним на раки, а він ловит жаби. (Кобр.)
Він ні до якої спільної праці не здалий. Пор. Adalb. Głupi 117.

118. Пішлеш дурного, тай сам підеш по нього. (Наг.)
Бо він не зробить, чого тобі треба. Пор. Adalb. Durny 2; Haller 13.

119. Пішли дурного, за ним другого. (Ільк.) ...а за ним... (Петр.)
Оба до посилок нездалі і діла не зроблять. Пор. Adalb. Głupi 168; Haller 13.

120. Пішли дурного за чим, а другого за ним. (Гнїдк.)
Пор. вище ч. 117; Wand. III, Narr 577; Čelak. 212.

121. По сьвітї дурних багато, але купою не ходят. (Берл.)
Див. вище Дурень ч. 31.

122. Причепив ся, як дурний до мила. (Сїл. Б.)
Взяв ся до безцїльної роботи.

123. Сам дурний, других хоче вчити. (Наг.)
Говорять про зарозумілого а дурного чоловіка. Пор. Adalb. Głupi 175.

124. Сьмій ся дурний з пяного. (Льв.)
Оба однаково нерозумні.

125. Такий дурний як фасоле. (Ворохта)
Чому власне фасоля — символ дурноти, не розумію.

126. Такий дурний як чобіт. (Сор.)
Порівнане взяте мабуть із польського, а в дальшій лїнії з нїмецького.

127. Ти таке, як дурному брат. (Наг.)
Делїкатно, не хотївши сказати виразно, що ти сам дурень.

128. Тілько є дурних, але не при купі ходьит. (Підпеч)
Пор. вище ч. 119.

129. То вже й дурному скажи, то зрозуміє. (Наг.)
Знач. річ така проста й ясна. Пор. Wand. III, Narr 1276.

130. То лиш дурних дурити. (Кол.)
А розумний на таке не піде. Говорять брехунови.

131. То ще дурне теля! (Наг.)
Говорять про дурну, несьміливу дитину. Пор. ч. 16, Adalb. Głupi 6?.

132. То ще нашого пана Бога великий дурень. (Кол.)
Кепкують із чоловіка, що вдає з себе дуже мудрого.

133. Хоць я дурний, але свій розум маю. (Наг.)
Репліку є той, кого в розмові назвуть дурнем.

134. Хто дурним уродив ся, той і в Кієві розуму не купить. (Ільк.)
Далекі подорожі, школи самі ще не дадуть розуму, коли його нема з природи.

135. Хто з дурним пристає, сам ся дурним стає. (Карл.)
Компанія з дурними ніколи розумному чоловікови не виходить на добро. Пор. Wand. III, Narr 573, 941.

136. Що він за оден? От дурного потіха. (Нижнів)
Делікатно: великий дурень, яким може тішити ся лиш такий же дурень, як і він.

137. Що дурний згубит, то мудрий знайде. (Збар.)
Дурний того не цінить і не береже. Пор. Adalb. Głupi 52.

138. Що дурний робить? Воду міряє. (Ільк., Петр.)
Знач. робить таку річ, якій нема ні кінця ні мети.

139. Що дурний робить? Плює та хапає. (Ільк.)
Робить безцільну річ.

140. Що дурний не дочує, то вимислит. (Цуц.)
Точно не передасть нічого.

141. Що дурному по розумі? (Ільк.)
Йому байдуже до того, чого не має. Пор. Wand. III, Narr 971.

142. Що дурному по розумі, коли го не має? (Лучак.)
Повнійший варіянт ч. 139, пор. Adalb. Głupi 1.

143. Як з дурним найдеш, то ся не поділиш. (Лучак.)
Пор. вище ч. 94.

144. „Який ти дурний! — „Най буде, то я собі дурний, не вам“. (Комар.)
Резолютна відповідь хлопця, якого виланли дурнем.

145. Я не в дурного хатї ночував. (Гор.)
Значить, і сам іще не втратив розуму.

146. Я не дурний, як потому. (Наг.)
Знач. по шкоді й я навчу ся розуму.

147. Я не такий дурний, як вам сї здає. (Наг.)
Репліку є той, кого вважають за дурня. Пор. Adalb. Głupi 165.

148. Дурний розум го опанував. (Кукиз.)
Знач. він був розумний і раптом здурнїв.

149. Дурний, хоць му в лоб стріль. (Наг.)
Словами його не нарозумиш. Пор. Adalb. Głupi 27.

150. Дурний, хоць му очи вибери. (Наг.)
Нї на чім не розуміють ся. Пор. Adalb. Głupi 26.

151. Дурної голови ані довбні не розібє. (Тисьм.)
Знач. нїяким доказом її не переконаєш.

152. Колис дурний, то лїзь у болото. (Лучак.)
Знач. роби щось дурне та непотрібне.

153. Став єм як дурний. (Наг.)
Говорить чоловік, коли його заскочить якась несподіванка, якої причин він не розуміє.

154. То ще дурний туман! (Наг.)
Знач. чоловік непорадний, недогадливий.

155. Ци ти дурний, ци лиш розуму не маєш? (Наг.)
Знач. чи з роду дурень, чи лише в данім разї не обдумав гаразд дїла?

156. Що з дурним порадиш? (Наг.)
Знач. йому не порадиш, не даси розуму.

157. Я в тім дурний. (Наг.)
Я на тім не розумію ся, сим дїлом не займав ся.

158 Як дурний, то вже на нїм і с-ти їздити? (Наг.)
Протестує чоловік, якого мають за дурня і якого задля того надуживають до найгіршої роботи.

Дурник. 1. В дурники ся пошив. (Лучак.)
Зробив щось таке, що його можна приняти за дурного, недосьвідного чоловіка. Пор. Дурень

2. То ще дурник, що воно розуміє? (Наг.)
Говорять про недоростка, зовсїм без лайливого наміру.

3. Ци ти такий дурник, що й того не знаєш? (Наг.)
Докоряють недолїткови, що в якійсь простій справі не зумів дати собі ради.

Дурниця. 1. Дурницею жити. (Гнїдк.)
Знач. жити без систематичної працї, легким промислом.

2. Дурниця му ся трафила. (Гнїдк.)
Дістав щось без працї, легким коштом, украв або витуманив.

3. За дурницю їм пішло. (Наг.)
Знач. посварили ся чи побили ся за пусту річ.

4. З дурницї зайшло. (Наг.)
З пустої причини почала ся сварка чи бійка.

5. На дурницю сї спустив. (Наг.)
Знач. на марну, пусту обіцянку.

6. Не хапай ся дурницї, не будеш сидїв у темницї. (Ільк.)
Дурниця тут делїкатно в значінню легкого зиску, крадїжи або ошуканства.

7. Проз дурницю мамуня пирогів не варили: вода була, а сира й муки не було. (Косс.)
Жартують із бідного а претенсіопального чоловіка.

8. Тото ни дурниця! (Гухля)
Знач. дїло важне.

Дурничка. 1. Дурничками сї викинув. (Наг.)
Говорять про хитрого пронозу.

Дурно. 1. Анї за дурно, анї за гроші. (Лім.)

Scil. не дам, ні за яку ціну. Подібне у Словаків Zátur. 193, хоча збирач дав йому зовсім супротилежне значіне: Velmi lacno.

2. Дурно́ вмерло давно, тепер „куписи“ панує. (Крех.)
Тепер за дармо не дають нічого. Пор. Adalb. Darmo 5.

3. Дурно ми час іде. (Белз)
Гаю час без пожитку, без діла.

4. Дурно-м сї намучив. (Наг.)
За дармо натомив ся.

5. Дурно та пусто говорите. (Наг.)
Знач. без потреби, мене не переконаєте.

6. Завтра за дурно, нині за гроші. (Дрог.)
Кажуть, що десь був такий напис на коршмі і дуже до неї йшли люди. Пор. E. Rot. 530, 683 з Варрона: Cras credo, hodie nihil; Варрон узяв се мабуть із грецького, бо грецький комік Анаксандрід натякає на те, що на атенській торговиці на Суніонї був справдї такий напис.

7. За дурно мі сї чіпаєш. (Наг.)
Я тобі нічого не винен.

8. І дурно давай, то не хочу. (Ком.)
Говорять про непотрібну річ. Пор. Слав. I, 39.

9. Коби дурно давали, то хто би не брав? (Наг.)
Говорять про дешеві і дорогі торги.

10. Най ми дурно чьпс не йде. (Наг.)
Говорить робучий чоловік, якого заставляють ждати чогось без діла.

11. Не дурно то мене рука свербіла. (Наг.)
Знач. віщувала рука, що буду з кимось бити ся або витати ся. Подібні звороти уживають ся і при згадці про всякі иньші віщування, на які чоловік зразу не звертав уваги, а вони потім справдили ся, прим: Не дурно то сї мінї снило те й те.

12. Не дурно то якийсь казав. (Наг.)
Формула, якою бесїдник стверджує правдивість приказки, яку зараз потім зацитує.

13. Таке й за дурно дороге. (Урнче)
Знач. воно нічого не варте. Пор. Wand. IV, Umsonst 29; Čelak. 566; Zátur. 191.

15. Таке у нас за дурно дают тай не берут. (Климець)
Говорив Бойко Жидови, що хотїв продати йому якусь непотрібну річ.

16. Хоть бис ми дурно давав, то не озьму. (Наг.)
Говорить чоловік про непотрібну річ.

17. Що за дурно, то бери! (Наг.)
Жартують парубки бухаючи один одного в плечі. У старих Єгиптян була приказка: що можеш дістати за дурно, сим і збогачуй ся, а за що хочуть гроший, від того тїкай, пор. Wand. IV, Umsonst 27.

18. Я би го й за дурно не брав. (Яс. С.)
Говорив чоловік, якому раяли наняти якогось лїнивого слугу.

Дурняти. 1. Дурняй такому, як єс сам. (Лютов.)

Відповідь на лайку: ти дурень.

2. Не дурняйте, пане! Ви ще були десь, як я був такий, як і днесь. (Мшан.)

Відрубав старий Бойко, коли йому молодий урядник сказав: Ти дурню!

Дусати ся. 1. Дусало сї дусало цїлий ранок, а потім як пішов дощ! (Кутув.)

Говорять про хмарний і душний лїтнїй день. Польське dąsać się — сердити ся.

Дусити. 1. Дусила би тї дихавицї! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе дусила астма.

2. Дусит тото, як спр у бочцї. (Наг.)

Говорять про такого, що криєть ся з чимось, робить з якоїсь річи непотрібний секрет.

Дути. 1. Будем дути, та не однакові нути. (Колом.)

Знач. одні будемо бідувати, а другі веселити ся.

2. Будеш дула, будеш їла, не будеш дула, не будеш їла. (Кобр.)

Дути знач. роздувати огонь, при якім варить ся страва. Давнїйше була се для жінок важка робота.

3. Дме ся, як лехке в борщи. (Ільк.) Дує ся... (Петр.) ...в горшку. (Гнїдк.)

Говорять про гордого та зарозумілого чоловіка.

4. Дує сї, як вош на морозї. (Наг.)

Виступає претенсіонально і силкуєть імпонувати иньшим.

5. Дує ся, як г—о на морозї. (Ком.)

Про гордого, претенсіонального чоловіка.

6. Дує ся як лопух на вогни. (Ільк.)

Значінє таке саме.

7. Дуй свиня за штири шустки! (Дрог.)

Сьміють ся з такого, що з ярмарку жене перед собою маленьку свинку.

8. Дують на пього як на діямент. (Наг.)

Говорять про родичів, що надто пестять свою дитину. Натяк на вірування, що гадюки зібравши ся до своєї царицї дують на її голову, поки на нїй не повстане діямент, пор. Етн. Зб. V.

9. Не дуй на огонь, коли хоч, аби згас. (Гнїдк.)

Бо від твойого духу він ще лїпше розгорить ся.

10. Не дуй ся, бо пукнеш. (Гнїдк.)

Говорять гордому та напастливому чоловікови.

11. Як нема в що дути, то найлїпший дмець не видме. (Печен.)

Як нема відповідного засобу, то й найлїпший майстер дїла не зробить.

Дучка. 1. Всип му в дучку! (Наг.)

Дучкою пазиваєть ся невеличке вижолоблене в жорнах, куди сиплеть ся зерно, що має молоти ся. Приказка значить одначе: Дай йому в морду!

Дух. 1. Аби ми тут і духом його не смердїло! (Матїївцї)

Щоб я більше не бачив і не чув його. По церковній традиції злий дух прогнаний із чоловіка розливаєть ся поганим смородом.

2. Аби дух спустив! (Наг.)

Прокляте: щоб ти нагло вмер.

3. Аби твоїм духом тут не пахло! (Наг.)

Scil. забирай ся геть. Прогонюють чоловіка. Про те, що дух „пахне“, себ то добрий дух гарно, а злий смердить, наслухали ся наші люди з церковних легенд.

4. А виперло би з тебе дух! (Наг.)

Прокляте: щоб ти сконав.

5. Аж в мене дух вступив. (Наг.)

Знач. я віджив, отямив ся, прийшов до себе.

6. Аж єм у собі дух почув. (Наг)

Говорить голодний наївши ся.

7. Аж ми дух заперло. (Наг.)

Говорить чоловік описуючи свій наглий перестрах або якесь ожидане чогось недоброго.

8. Аж ми захопило дух у грудьох. (Наг.)

З великої радости, несподіванки.

9. Аж у мнї духу не стало. (Наг.)

Задихав ся, втомив ся швидким бігом.

10. Анї духа живого нема. (Наг.)

Говорять про пусту хату або коли сподївані люде не прийшли.

11. А скажеш на єден дух дванацїть раз не помиливши сї: цебер, цебер полуцебер переполуцебрив сї? (Наг.)

Таку задачу задають собі хлопцї вправляючи ся в швидкім і безпомильнім виговорюваню трудних слів. Пор. про говорене „на один дух“ Нос. 276.

12. Без духа-м став. (Кол.)

Знач. остовпів, отуманїв від наглого переляку.

13. Бий го і духу слухай. (Збар.)

Бий і прислухуй ся, чи ще живий Пор. I, Бити 19.

14. Він духом божим живе. (Наг.)

Живе не їдячи страви, голодує.

15. В нього дух як памнух. (Дорожів)

Говорять про недогадливого, тупого чоловіка.

16. Всї били такого духа, а теперкова поспущали вуха. (Мшан.)

Всї були відважні, хоробрі, а тепер подали ся і похнюпили ся.

17. Дав му духа зїсти. (Наг.)

Знач. набив або перелякав його.

18. Дав собі духа. (Дрог.)

Знач. упив ся, догодив собі.

19. Додав му духа. (Наг.)

Заохотив його, додав відваги й певности.

20. До сьвятого Духа не скидай кожуха, а по сьвятім Дусї ще ходи в кожусї. (Ільк.)

Сьвятий Дух — другий день Зелених сьвят. Пор. Adalb. Duch 1.

21. До сьвятого Духа напем ся по вуха. (Прісє, Равське)

Знач. буде часта слота.

22. До сьвятого Духа не понущай ся кожуха. (Мшан.)
Знач. до Зелених сьвят усе ще надїй ся холоду або й снїгу — в горах звичайна річ, пор. Adalb. Duch św. 1; Hoc. 296.

23. Дух би з чоловіка випер. (Кол.)
Говорять про напасного, завзятого та сердитого чоловіка.

24. Дух божий при нас тай при дїтинї! (Наг.)
Приговорюють особливо в ночи, згадуючи щось страшне або коли станеть ся щось страшне, грім ударить або пожежа вибухне.

25. Дух з тебе! (Цен.)
Жартливо, зам. дух сьв. з тобою.

26. Дух з тї випущу. (Наг.)
Говорить сердитий чоловік, себ то: вбю тебе від одного маху.

27. Дух з тобою! (Кол.)
Жартливе скорочене замість дух сьвятий з тобою!

28. Духом бігáй! (Наг.)
Швидко, зараз біжи.

29. Дух сьвjитий при тобі! (Наг.)
Заспокоюють чоловіка, який нагло чогось перелякав ся.

30. Дух сьвjитий при хатї тай при нас хрещених! (Наг.)
Формула, якої уживають, коли приходить ся згадати чорта або якусь нечисту силу.

31. Дух-тїло клине. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що запевняє проклятями про свою невинність, в роді таких: абим зараз умер, аби ми зараз конець був і т. и.

32. Духу в мнї не стало. (Наг.)
Знач. я перелякав ся, остовпів.

33. Духу сьвjитий, будь при мнї! (Наг.)
Говорить чоловік, коли в найбільшій сердитости здержує сам себе, щоб не зробити якогось крайнього, лихого дїла.

34. Духу сьвятий допомагай, з усїх веретїн на моє зганяй, а зо всїх шпиць тай на мою тиць! (Луч.)
Така гумористична молитва прях на вечерницях та досьвітках.

35. Запри дух у собі! (Наг.)
Дословно: не дихай якийсь час; образово: набери сильної постанови, упри ся.

36. З Духом сьвjитим ідїт, най вас Бог провадит. (Берез.)
Так благословлять чоловіка, що вирушає в дорогу, а також відправляють убогого, якому дали милостиню.

37. „Зійди, Духу сьвjитий!“ — „Дїдька там зійде, коли здох.“ (Наг.)
Натяк на анекдоту, що якийсь піп хотїв зробити в церкві чудо і велїв дякови взяти живого голуба і в часї його проповіди пустити його в церкві, щоб лїтав. Тимчасом дяк усадивши голуба в кишеню забув про нього і він задусив ся. На проповіди піп кличе: „Зійди, духу сьвятий!“ Та голуб не злїтає. Він кличе другий і третій раз, а тодї дяк сердито відгукаєть ся з хорів: „Дїдька там зійде, коли здох!“

38. Иньшим духом завіяло. (Завад.)

Знач. настали иньші порядки, змінило ся успособлене.

39. Коби дух із тїла! (Наг.)

Говорять спадкоємцї або такі, що ждуть чиєїсь смерти.

40. Ледво дух у тїлї теленає сї. (Наг.)

Говорять про марного, схорованого чоловіка.

41. Лиш би бити і духу слухати. (Наг.)

Знач. бити так сильно, щоб лише надслухувати, чи ще живий. Пор. ч. 13.

42. Лише дух та петюх. (Гнїдк.)

Говорять про нехарного, занедбаного чоловіка. Пор. Adalb. Duch 4, взяте мб. із руського: Ма duch і pituch; Нос. 443.

43. Набрав сї духу до нього. (Наг.)

Знач. набрав ся відваги, позбув ся респекту, прим. син до батька.

44. На вільнім дусї тї спечу. (Наг.)

Погроза: на вільнім огнї.

45. На дух зробив. (Кол.)

Зараз, швидко, від разу зробив.

46. На дух ми тї треба. (Берез.)

Знач. на хвилину, на коротку розмову.

47. На єден дух ми тї нїщо. (Наг.)

Знач. зібю з ніг одним ударом. Пор. Дик. 192.

48. Най дух спустит! (Льв.)

Торгували ся два вуличники за третього, мов за товарину. Один нїби править за нього велику цїну, а другий просить: Спусти що! — „Най дух спустить!“ — відповідає перший.

49. Не всякому духу вірь. (Лев., Ільк.) ...віруй, но іспитуй. (Петр.)

Відомий цитат із посланія сьв. Павла. Пор. Beb. 98.

50. Нема ні хуху ні духу. (Наг.)

Говорять про піч, із якої зимою нема тепла. Пор. Adalb. Duch 1.

51. Поганим духом жиєш. (Наг.)

Говорять брехливому чоловікови, ошуканцеви та клеветникови.

52. Пушка духу, а дїлетка смроду. (Книгинин)

Про малого ростом, а злісного чоловіка. Пор. Гильф. 1815.

53. Пушка духу, а решето розуму. (Печен.)

Говорять про чоловіка малого, слабосилого, а при тім розумного до поради.

54. Радше дух спущу, а свого не попущу. (Наг.)

Говорить завзятий і упертий чоловік.

55. Со духи праведними. (Яс. С.)

Говорять почувши, що сей або той знайомий умер. Від початкового звороту похоронного парастаса.

56. Такий го якийсь дух нападає, що встане і йде куди видит. (Наг.)

Оповідала жінка про свого чоловіка хорого на умі.

57. Там анї духа живого нема. (Наг.)

Знач. там пусто, люди забрали ся геть. Пор. висше ч. 10.

58. Ти поганий духу та нечестивий! (Яс. С.)

Лаяв у сварцї один чоловік другого.

59. То погані духи його зводьит з дороги. (Наг.)
Говорять про лихе, розпусне товариство. Пор. Adalb. Duch 6.

60. То той злий дух, що його на все зле наводит. (Берез.)
Говорила жінка про чоловікового приятеля. Пор. Wand. IV, Teufel 1265.

61. То ще соломяний дух! (Крех.)
Нездара, недотепний, неенергічний чоловік. У Поляків на шлеску Słomiana dusza — чоловік без сумління. Adalb. Dusza 23.

62. Треба то в дух поставити. (Дрог.)
Знач. у тепле поміщене, в піч.

63. Тут уже не тим духом пахне, ще вперед. (Збар.)
Знач. настали иньші порядки, змінив ся настрій прихильний на неприхильний.

64. У нім уже й духу не чути. (Стан.)
Знач. не дихає, помер.

65. Через Духа сьвйитого сї того не довідав. (Наг.)
Довідати ся через Духа сьв. — отже не через людий, божим вітхненем, іронічно — з власного догаду, збрехати.

66. Чуй дух! (Кол.)
Давнїй вояцький оклик, тепер уживаний як знак обережности та остороги.

67. Ци злий дух якийсь у тебе вступив? (Наг.)
Говорять до чоловіка, що доси був добрий, а нараз шукає собі якоїсь напасти, [illegible]инає сварити ся або бити ся.

68. Ще м[illegible] стане духа до тебе. (Наг.)
Ще насьмілю ся, наберу сили, щоб побороти ся з тобою.

69. Як би Дух сьвйитий в нього вступив. (Наг.)
Знач. подобрів чоловік, нарозумив ся.

70. Як би не той дух, то би чоловік спух. (Збар.)
Говорять про бздини, пор. польське: Jak by nie ten dech, to by człowiek zdech. (Дрогоб.)

71. Я не Дух сьвя[illegible]й. (Тлум.)
Знач. усього не можу знати. Пор. Нос. 425.

72. Я то від Духа сьвятого знаю. (Кол.)
Знач. знаю, але не скажу, від кого.

73. Я то духом зробю. (Наг.)
Знач. зараз, швидко.

Душа. Або моя душа не варт цілого книша? (Збар.)
Кождий допоминаєть ся рівної пайки. Натяк на звичай давати книші жебракам за душу покійників.

2. Або ти мене з душев купив? (Богородч.)
Говорить наймит господареви, що вимагає від нього надто щирої роботи.

3. Агу, якось ми лекше на души стало! (Наг.)
Говорить чоловік збувши ся якогось клопоту.

4. Аж душьи в пйити забігла. (Наг.)
Жартують із такого, що чогось перелякав ся і тїкав живо. Пор. Adalb. Dusza 6; Нос. 299; E. Rot. 694; Гильф. 2127.

5. Аж у мнї душі не стало. (Наг.)

Весь похолов, одубів зо страху.

6. А що у мене більше свойого, як своя душа? (Луч.)
Знач. крім душі не маю тобі що дати.

7. Без душім-м став. (Наг.)
Помертвів, затуманїв зо страху.

8. Бери тото на свою душу! (Наг.)
Знач. я не хочу за се брати одвічальности на себе.

9. Бідна душа без гроша. (Тарноп.)
Говорять про бідного чоловіка, про неоплатного довжника.

10. Бог ми душу дав, а ти не маєш права відбирати. (Наг.)
Говорить чоловік, на якого иньший кидаєть ся до бійки.

11. Боже, Боже, озми душу та дай здоровлє! (Орел.)
Просить хорий чоловік, якому вже остогидло лежати.

12. Вже була душа на рамени. (Луч.)
Знач. ось-ось хотїла вийти з тїла, чоловік був у небезпеці життя. Пор. Adalb. 19.

13. Взьив го на душу. (Наг.)
Знач. винуватий за його смерть або за його зледащінє. Пор. Adalb. Dusza 22, де wziąć na duszę значить украсти або зрабувати.

14. Він лиш Богу душу винен. (Наг.)
Знач. крім сего не винен нїкому нїчого. Пор. Adalb. Dusza 2.

15. Возьми мнї на душу! (Наг.)
Знач. убий мене. Пор. Нос. 377.

16. Впяв Бог душу, як в колячу грушу. (Явора)
Говорять про невродливого чоловіка, каліку, у якого все таки людська душа. Пор. Adalb. Dusza 31.

17. Впяв Бог душу, як у пня. (Балиг.)
Говорять про неповертливого, тумановатого чоловіка. Пор. Adalb. Dusza 12.

18. В чужу душу не влїзеш. (Наг.)
Не збагнеш, що хто думає і чого бажає. Пор. Wand. IV, Seele 32; Čelak. 352.

19. Все ся мине, але на душі ся звине. (Луч.)
Знач. що чоловік нагрішить, за те й по смерти мусить покутувати.

20. Горда душа в убогім тїлї. (Ільк.)
Говорять про вбогого а при тім гордого і характерного чоловіка. Пор. у Слові о полку Ігореві: Аще и вѣща душа въ друзѣ тѣлѣ; Adalb. Dusza 10.

21. Гуляй душа без кунтуша, шукай пана без жупана.(Ільк.)
Приказка взята з польського для характеристики шляхетських гулятик. Пор. Adalb. Dusza 4.

22. Гуляй душа в тїлї, коли кости в цїлї. (Мінч., Ільк.)
Чоловік повинен заховати свою веселість, поки служить здоровлє.

23. Гуляй душа, поки тепла! (Коб.)
Такими словами запрошують старих баб до танцю.

24. Дав Біг душу, як у грушу; волїв бим козу, то би молока дала. (Ільк.)

Кепкують із невродливого або тупоумного чоловіка.

24. Дай му Боже легко на души. (Вел. Очи)
Приговорюють згадуючи про покійника.

25. Дайте за душу! (Дрог.)
Просить жебрак, знач. помолю ся за покійника.

26. Дай ти Боже лехкі! (Наг.)
Зам. легко на души.

27. Дай ти Боже легко на души, абис і дихнути не міг! (Наг.)
Прокляте, щоб ти задусив ся.

28. Десь у тебе душі християнської нема. (Наг.)
Докоряють нелюдяного, немилосерного чоловіка.

29. До душі му промовив. (Наг.)
Переконав його, розжалобив, довів до сліз.

30. Душа божа, а тїло панське. (Корч.)
Так оправдували панські посїпаки в часї панщини панське право бити людий.

31. Душа в мене вступила. (Ільк.)
Знач. я набрав відваги, підбадьорив ся.

32. Душа в пяти втїкла. (Уриче) ...вже му в пјитах. (Наг.)
Кинув ся на втеки з великого перестраху.

33. Душа в тїлї, а сорочку воши в'їли. (Ільк.)
Так характеризували вбогого а веселого бурлаку. Пор. пісню:
А в козака душа в тїлї, А сорочку воші звїли.

34. Душа грішит, а тїло покутує. (Крех.)
Гріх пливе з душевного замислу, а за те карають тїло. Пор. Čelak. 354; Wand. IV, Seele 10.

35. Душа до нього спати ходить. (Ільк.)
Посьміхають ся з такого, що має любку, з якою сходить ся в ночи.

36. Душа міру знає. (Кол.)
Говорить чоловік, якого припрошують їсти або пити, а він уже не хоче. Пор. Нос. 300.

37. Душа на плечи сїдит. (Гнїдк.)
Знач. він перелякав ся, готов кинути ся на втеки. Пор. Wand. IV, Seele 70.

38. Душа не сусїда, щоби ї вигнатп. (Орел.)
Душа найблизша чоловікови, з нею розстати ся, то смерть.

39. Душі в нїм нема. (Наг.)
Задеревів зо страху, не може сказати слова.

40. Душу би свою дав за нього. (Наг.)
Про щирого приятеля, що готов і вмерти за друга.

41. Душьи в нїм лиш на волоску держит сї. (Наг.)
Йому вже ось-ось умирати, тяжко хорий.

42. Душьи не приймає. (Наг.)
Звиняють ся гість, якого просять їсти ще, а він зовсїм ситий. Пор. Сим. 2901.

43. Душу згубити, то гріх, але душу зробити, то не гріх. (Яремче)
Говорить веселий парубок підмовляючи дївку на „гріх", за який він зрештою не несе одвічальности.

44. Душу з тебе випру. (Наг.)
Знач. задушу тебе.

45. Душу не завішу на грушу, бо тїло спати не буде. (Карл.)
Просить ся чоловік, коли його виганяють із його хати за довги, мовляв: кудиж я подїну ся?

46. За душев дай, а на гробі гуляй. (Михн.)
Якийсь молодий царубок гуляв, хоч у нього в тім році був мрець, батько чи хтось близький. Люди бачучи, що він гуляє, мовили йому, що по мерцеви не годить ся до року гуляти, а він відповів сею приказкою, знч. коли зробив свій обовязок що до мерця і ще дав за його душу, то гуляй хоч і на гробі. *(М. Зубр.)*

47. За змерзлі душеньки помолити сї. (Наг.)
Жартують із таких, що дуже точно додержують обрядів усяких поминок за померших. У новійших часах ті обряди затрачують ся через бідність селян.

48. Запродав чортови душу. (Ільк.)
Говорять про скупаря або лихваря.

49. З душі, з серцьи бим рад. (Наг.)
Чоловік заявляє щиру охоту зробити щось приємного иньшому.

50. З душі ми зпало. (Наг.)
Знач. позбув ся клопоту, гризоти.

51. І невинна душа на шибеници висит. (Збар.)
Людський присуд буває омильний.

52. Йинча душьи і невинна нїчого, а мусит витерпіти кару. (Наг.)
Говорять про арештантів, які звичайно у селян збуджують співчутє головно тим, що ануж може сей або той між ними невинний.

53. Коменом душьи вийшла. (Наг.)
Значінє не зовсїм ясне; душу людську ідентіфікують з димом, що виходить комином.

54. Ледво з душев утїк. (Наг.)
Знач. ледво живий утїк.

55. Лиш єдну душу маю, тай та божа. (Цен.)
Говорить чоловік, коли від нього домагають ся чогось, чого в нього нема.

56. Має го на души. (Наг.)
Знач. винуватий за його біду або смерть. Пор. Wand. IV, Seele 100.

57. Маєш душу, як зогнилу грушу. (Борисл.)
Говорять до пяниці або безсердечного чоловіка.

58. Малом душі не позбув. (Кол.)
Мало не згиб у якійсь тяжкій пригоді.

59. Мало-м душу себе не вернув. (Наг.)
Говорить чоловік, що сильно блював.

60. Моя душа чеснику не їла, то й не буде смердїла. (Войн.)
Знач. за мною в сьому дїлї нема нїякої вини.

61. На души ми камінь лежит. (Наг.)
Тяжить гризота або докори сумлїня. Пор. Wand. IV, Seele 84.

62. На душу ми настає. (Наг.)

Наважив ся вбити мене, засїдає на мене.

63. Не віганяй душі з тїла! (Кол.)
Просить ся чоловік, якого хтось бє.

64. Не єдна душа невинно покутує. (Берез.)
Пор. висше ч. 50, 51.

65. Нїхто другому в душу не влїзе. (Наг.)
Знач. не збагне його думок анї бажань.

66. Отто рогата душа! (Цен.)
Знач. гордий, упертий, незгідливий чоловік. Пор. Нос. 299.

67. Піде душьи по руках, аж сї дїдькови дістане. (Наг.)
Говорять про всяку загублену річ, яку сей мав у руках, той мав, третїй мав і не знати, куди ділa ся, але також про здемораліэовану людину, про дївку, що скурвила ся.

68. Пішла душа по руках. (Луч.)
Говорить про злайдачену дївчину. Пор. ч. 67.

69. Погана душа в ладнім тїлї буває. (Крех.)
Пор. Wand. IV, Seele 42.

70. Положив му то Бог на душу. (Наг.)
Се він уже з малку має такі думки, його тягне до того. Пор. Wand. IV Seele 81.

71. Пристав ми до душі. (Наг.)
Знач. щирий, любий чоловік.

72. Рада би душа до раю, та ї гріхи не пускають. (Ільк.) ...коли гріхи... (Явор.)
Говорять про неосягнені, несповнимі бажаня. Пор. Adalb. Dusza 15, 28; Нос. 419; Сим. 2039, 2196; Wand. IV, Seele 12; Čelak. 15.

73. Став ми над душев як кат. (Наг.)
Силує мене робити щось таке, чого я не хочу, грозить менї смертю.

74. Стала му душьи на мньирі. (Наг.)
Наситив ся, більше їсти або пити не хоче.

75. Тадже го на душу не возьму. (Наг.)
Знач. не вбю його, мушу з ним заходити ся.

76. Така душа у голиша, як і у вельможі. (Лучак.)
Людська вдача скрізь однакова.

77. Таке то паноньку: як при тобі, душа в тобі, — як від тебе, душа з тебе. (Мшан.)
Знач. коли я при тобі, то так тебе люблю, немов і моя душа в тобі сидить, а коли від тебе відійду, то й моя душа вертає до мене, себ то забуваю тебе

78. Так як бис ми з душі сказав. (Наг.)
До разу відгадав мою думку, сказав те, що я хотїв сказати. Пор. Wand. IV, Seele 60.

79. Там і жива душьи не смердит. (Наг.)
Знач. нема нїкого, пусто.

80. То душьи не чоловік. (Наг.)
Знач. щирий, сердечний чоловік.

81. У мене душьи не кальмуцька, того хоче, чого й людська. (Цен.)
Допоминаєть ся слуга однакової страви з господарем.

82. У него душа рогата, тяжко му сконати. (Ільк.)
Говорять про такого, що тяжко конає.

83. Честь Богу хвала, що сї душьи напхала. (Наг.)
Говорять жартливо встаючи від обіду. Пор. 1, Господь 23.

84. Чия душьи чеснику не їла, не буде смердїла. (Наг.)
Хто не винуватий, той не буде признавати ся, за ним вина не покажеть ся. Пор. Schlei. 168; Нос. 466; Сим. 1247, 1364; E. Rot. 441, вище 60.

85. Чого душа захотїла? Білого тїла. (Лол.)
Говорять про дївчину, що лагодить ся йти замуж.

86. Чого душа потребує: чи чиснику, чи цибулї? (Сап.)
Жартливо питають дївчини, що прийшла до сусїдської хати позичати чогось.

87. Щіслива душьи. (Наг.)
Говорять про любого покійника.

88. Щось у нього на души, як гадина в корчи. (Наг.)
Знач. душа повна злости й завзятя. Пор. Wand. IV, Seele 84.

89. Я йому в душу не влїзу. (Наг.)
Знач. я не знаю його думок та намірів.

90. Як не возмеш на душу, то не буде нїчого на плечах. (Дар.)
Знач. без гріха не доробиш ся нїчого; занадто совісний чоловік не буває богачем. Пор. Adalb. Dusza 22.

91. Як піде душа по руках, то ся чортови дістане. (Ільк., Петр.)
Говорять про ледачу людину, головно про дївку, що вдала ся в розпусту, пор. вище ч. 67.

Душком. 1. Душком випив. (Наг.)
За одним разом спорожнив посудину.

Душне. 1. Душне ми тї тут треба. (Яс. С.)
Знач. доконче я потребую тебе, але також іронїчно в значінню: йди геть, забирай ся.

Дяга. 1. Набрало му дягу́, що рушити ся не може. (Крех.)
Дяга́ — болячка, але і всяка иньша пакість.

Дягель. 1. Хто має дягель і бедрич, той ся не боїт нич. (Косів)
Дягель, дзинґель і бедрич — ростини, в яких лїкарську силу вірять Гуцули тай загалом укр. селяни.

Дяк. 1. Вже наш дьик подьикував. (Яс. С.)
Говорили по смерти старого дяка.

2. Дяк у дзвін, а дїтько в клепало. (Сон.)
Про суперечку непримирених противників: один сеї, другий тої.

3. Єдин любит дяка, другий дячиху. (Гнїдк.)
У людий буває неоднаковий смак.

4. Не їсть пан дяк гусей. (Ільк.)
Значінє неясне.

5. Ой дяче, дяче, г—о смердяче! (Наг.)
Жартують із нелюбого дяка.

6. Як? Я не дяк десять раз говорити; я скажу раз, але гаразд. (Ільк.)
Коли хтось не дочувши або не врозумівши чиєїсь мови допитуєть ся: як, як?

Дяківство. 1. Дьиківство — вічне дїдівство. (Завад.)
Так характеризував місцевий дяк своє занятє.

Дякувати. 1. Богу дєкувати, а хлїба не хочу. (Богородч.)
Коли когось просять їсти, а він не хоче.

2. Дякувати Богу тай мінї, а ґосподарови й ґосподини нї. (Наг.)
Жартливо дякує піднапилий гість. Пор. Гильф. 3349.

3. Дякувати вам за вчерашні підпеньки! (Гнїдк.)
Жартлива подяка за якусь дрібну, зайву річ.

4. Дєкувати за обід, жи сї наїв дармоїд. (Жидач.)
Говорить припадковий гість устаючи від обіду. Пор. Нос. 432.

5. Дєкувати красно́, аби і твоє обросло́! (Журакн)
Жартлива подяка при почастунку.

6. Дьикуй Богу, що сї на тім стало! (Наг.)
Знач. могло вийти ще гірше.

7. Дьикуйти Богу, що в богачьи кобила здохла. (Пужн.)
Жартлива промова звернена до псів.

8. Дякую вам, але не за тото, щосьте грали, але щосьте вже перестали. (Підпеч.)
Говорять кепському музикантови.

9. Не дьикуй, коли-с не дьик. (Наг.)
Звичайно при празникових гостинах дяк або иньший письменний чоловік сїдає з мовчазного вибору всего товариства на покутї і по докінченю обіду встає, проводить усїм присутним голосно коротеньку молитву, а потім обертаєть ся до хазяїна з довшою промовою, повною цьвітистих, але здавна усталених зворотів в роді: „Кілько ми тут дрібок надробили, крапок розїльлили, най вам усе те Пан Біг стократно надгородит“. По скінченю тої промови присутні повторяють: Дякуємо, дякуємо, і вилазять ізз за стола та розсїдають ся свобідно для приятельської розмови, яка швидко переходить у спів. Брати на себе оте дякуване при столї першому лїпшому не годить ся, і се початок приказки, якою втишують і в приватнім житю подяву за дізнане добро.

Дюк (дюґ). 1. Наважив сї, як дюк на бабу. (Наг.)
Говорять про завзятого чоловіка, що конче хоче зробити иньшому якусь пакість. Що значить дюк, я не міг допитати ся. Ількевич пише Дюґ (див. слїд. число), та у Затурецького стрічаємо те саме імя в проклятях: Diuk ti dušu jedol і також: Nech ho diuk vezme! — в обох „дюк“ означає очевидно якогось злого демона. Чи етимольоґія сього слова має що спільного з нашим дюґати (польське dżgać), не беру ся рішати. Пор. Zátur. 259.

2. Напер на мня, як дюґ на теля. (Ільк.)
Притиснув мене, силує до якогось нелюбого менї дїла. Про дюґа див. попереднє ч.

Є.

Є, єсть. 1. В кого є, то все своє. (Наг.)

А я свого не маю і менї він не дасть.

2. Дай, доки є, бо то дармо зогниє. (Цен.) ...бо й так зогниє. (Наг.)

Примовляє парубок дївцї.

3. Для кого є, а для вас не є. (Кал.)

Відповів чоловік другому, що прийшов до нього зичити, а не любив нїколи віддати.

4. Є, то зїм; нема, то сї обійду. (Наг.)

Говорить роботящий чоловік.

5. Є ци не є, а мінї мусит бути. (Уриче)

Говорив екзекутор податковий, коли Бойко толкував йому, що в нього „гроший не є".

6. Коли є, тогди сї дає. (Наг.)

Чоловік робить ся щедрим, коли має що давати.

7. Чого не є, тим ти ся не втелю. (Уриче)

Говорить чоловік не можучи постачити того, чого вимагає від нього иньший

8. Шо є, то є, за все Богу дькувати. (Наг.)

Знач. чи мало чи богато маю добра, за все дякую Богу.

9. Що є, то давай! (Наг.)

Говорить невибагливий гість або вибагливий екзекутор.

10. Що є, то моє. (Матв.)

Характеризують захланного, самолюбного чоловіка, що рад би все загарбати в свої руки.

11. Яка йи, така вйи! (Пужн.)

Відповів чоловік на насьміхи над його клячою.

12. Як є — мине сї, як нема — обійде сї. (Наг.)

Знач. байдуже, чи є більше, чи менше надбанє.

13. Як є, то ся само дає. (Утїх.)

Даєть ся легко, радо.

14. Як є, то ся з заду ллє, а як скупо, терпи дупо. (Доброс.)

Як є, то аж надто розливаєть ся, а як нема, то треба терпіти.

15. Як єсть, то шелесть, а як скупо, терпи дупо. (Наг.)

Насьміхають ся з марнотратника, що як має добро, то швидко розпустить, а потім жиє в бідности.

16. Як є, то гойно, як нема, то „стой но!" (Лім.)

Поки чоловік богатий, то позволяє собі всякі вибрики, а як збіднїє, то мусить присїсти.

Єва. 1. Все то Євин накоренок. (Наг.)

Говорять згірдно про жінок. Пор. Wand. I, Eva 19.

2. На Єву всї бий забий, а й Адам не лїпший. (Цен.)

Реплікувала жінка, коли завела ся бесїда про первородний гріх.

3. То лиш Єва в раю могла гола ходити. (Наг.)
Дорікає жінка чоловікови, коли не хоче справити їй нової одежі.
4. То сї ще від Єви почало. (Кол.)
Говорять про жіночу цїкавість та балакучість.
5. То ще Єва в раю вміла. (Кол.)
Говорять про половий акт.
6. Ще Єва не вмерла. (Кол.)
Жіноча натура не змінила ся. Пор. Wand. I, Eva 8.
7. Як би не Єва, то би й Адам не згрішив. (Дрог.)
Жінка перша дає чоловікови привід до гріха.

Євангеліє. 1. В євангелію того нема. (Голоб.)
Знач. се ще не конче правда. Пор. Wand. I, Evangelium 19.
2. Вичитав му євангеліє. (Тисьм.)
Сказав правду, виганьбив.
3. Здорової голови не кладут під євангеліє. (Петр.)
Коли нема наглої потреби, то не треба запобігати нїчиєї протекції.
4. На євангеліє присьигну. (Наг.)
Scil. на те, що правду говорю, бо в євангелію сама правда. Пор. Wand. I Evangelium 17.
5. На що здорову голову під євангеліє класти? (Ільк.) .. пхати? (Петр.)
Не треба шукати собі зайвого клопоту. Обі сї, приказки 3 і 5 полягають на звичаю деяких селян в часї читання євангелія на літургії приклякати перед стільчиком, на якім лежить книга, і підсувати голови під євангеліє.
6. Не все то євангеліє, що люде плещут. (Крех.)
Не все правда. Пор. Wand I, Evangelium 5.
7. Не все то євангеліє, що піп на казаню каже. (Крех.)
Не всему можна вірити, особливо коли говорить pro domo sua. Пор. Wand. I, Evangelium 6.
8. То так як у євангелію, сьвята правда. (Наг.)
Запевняє чоловік про правдивість своїх слів.

Євдока 1. Від Євдоки за три роки. (Цен.)
Жартлива відповідь на питане: коли віддаси довг?
2. Який день на Євдоки, таке буде цїле лїто. (Лучак.)
Ворожать погоду.

Єгипет. 1. А відки йдете, Іване? — Та з Єгипту, єґомосць. (Сквар.)
Єгиптом, може за почином сьвященика і його проповіди, назвали в Скваряві коршму.
2. Кобих іще з того Єгипту вийшов! (Жабє)
Говорив Гуцул, розуміючи під Єгиптом коломийську тюрму.
3. То хиба Жиди в Єгипті колись так робили, як ми осьтут. (Дрог.)
Жалували ся робітники заняті при будові моста за містом і полишені без страви.
4. Якусь Єгипту на нас Бог допустив. (Тисьм.)
Говорили селяни про полеві миши. Пор. Жел. I, 213 під сл. Єгипта.

Єгипетський. 1. Єгипетське зїльи. (Наг.)

Так старі люди називали тютюн.

2. То єгипетська робота. (Наг.)

Говорять про важку і мало оплатну роботу.

Єґомость. 1. Де єґомосць? Пішли громадські свині завертати. — А їмосць? — Пішли жидівські хусти прати. (Наг.)

Насьміхають ся в ходачкових шляхтичів, що хоч живуть у найбільшій бідности, велять титулувати себе: єґомосць, їмосць.

2. Єґомосць, ходіт обідати, бо вже сї горох розварив на г—о. (Наг.)

Так кликав наймит попа в церкви до дому при всїх людях. Натяк на анекдоту про нечемні вислови простих селян.

3. Е, єґомосць, ус—би я ся в таку мірку! (Коб.)

Не знаю, що там міряв піп мужикови, який усердив ся на те, що за мало.

4. Говоріт бо єґомосць по людськи, бо ся осерджу. (Лол.)

Таким окриком знетерпливлення перебив Бойко довшу промову сьвященика, який переконував його, що за похорон жони треба заплатити більше.

Єден. 1. Аби єден, то нема. (Наг.)

Зам. нема анї одного.

2. Або то єдного нема? (Наг.)

Говорить бідний чоловік, у якого богато дечого потрібного нема.

3. Без єдного двадцїть. (Наг.)

Кепкують із старого способу числення, де замість вісїмнацять говорило ся „без двох двацять“, а замість девятнацять „без єдного двацять“. Кажуть також про дурного, тупоумного чоловіка.

4. В єден гуж оба тягнут. (Вікно)

Один одному помагає, оба поступають згідно, в порозуміню.

5. В єдного є, аж гниє, а в другого нема нїчого. (Збар.)

Характеризують контраст між бідним і богатим.

6. В єдного є, а другому Біг дасть. (Яс. С)

Замість сказати: один має, а другий не має.

7. Все мінї єдно, ци жити, ци гнити. (Наг.)

Говорить чоловік у розпуцї, перед важкою постановою.

8. Все на єдно вийде. (Наг.)

Знач. усьому один конець — смерть.

9. До єдної кобили на зальоти ходили. (Наг.)

Сим парубки мотивують своє товаришоване і приязнь.

10. Єден, але годе́н. (Лім.)

Про сина одинака.

11. Єден без другого й дихати не може. (Наг.)

Все мусять бути разом, люблять ся дуже.

12. Єден без другого й кроку не зробит. (Наг.)

Нерозлучні приятелї.

13. Єден без другого й с—ти не піде. (Наг.)

Кепкують із надто великої приязни двох людий.

14. Єден би другому очи видер. (Наг.)

Говорять про завзятих ворогів.

15. Єден гойса, другий чала. (Снят.) ...соб ...цабе. (Наг.)
Один робить так, другий інакше. Пор. Wand. Eine 4; Einer 63
16. Єден дїдько! (Наг.)
Згірдлива відповідь на питанє, котрий із двох лїпший або яка річ краща. Знач. оба ні до чого.
17. Єден до лїса, другий до біса. (Наг.)
Характеризують незгідливість та розгардіяш у громадї.
18. Єден дрова рубає, а другого тріски в голову бют. (Берез.)
Один має користи, а другий страти з того самого дїла; один зискує, другий терпить. Пор. Wand. II. (Holz 40).
19. Єден другому на збитки. (Наг.)
Робить йому перешкоди в його дїлї.
20. Єден дурень верже камінь у воду, а десїть розумних не виймут.
Напсувати лекше як направити. Пор. Слав. I, 163.
21. Єден за вісїмнаціть, а другий за без двох дваціть. (Наг.)
Знач. оба однакової вартости, згірдливо: оба ледачі.
22. Єден за всїх, а всї за єдного. (Торки)
Поклик до загальної солїдарности.
23. Єден з другим. (Наг.)
Говорять звичайно замість: вони оба.
24. Єден ішов, другий біг, а я падав, бом не міг. (Мшан.)
Жалував ся недолугий пішоход.
25. Єден когут десїть курок водит, а ти єдної жінки не можеш. (Цен.)
Жартують із бабія, що підлягає своїй жінцї. Пор. Слав. I, 165.
26. Єден кує, другий псує. (Завал.)
Один будує, другий руйнує, звичайна черга в сьвітовому порядку.
27. Єден любит попа, другий попадю. (Наг)
Про ріжні вподобаня. Пор. Слав. I, 163.
28. Єден на другого бий-забий. (Наг.)
Вони завзято ворогують на себе.
29. Єден отець і десять синів вигодує, а десять синів єдного вітця не можут. (Снят.)
Увага про дитячу невдячність, пор. Слав. I, 163.
30. Єден паде, другий встає. (Жидач.)
Житєва боротьба. Пор. Слав. I, 164.
31. Єден пє, другий плате. (Кол.)
Один користуєть ся добром другого. Пор. Слав. I, 165.
32. Єден по-зá-єден. (Наг.)
Один по одному в рідких відступах.
33. Єден по перед другого. (Наг.)
Переганяють себе до одної мети. Пор. Wand. I, Einer 64.
34. Єден сїє, другий жне. (Яс. С.)
Часто чоловік робить, а иньший збирає плоди його працї. Пор. Слав. I, 165.
34. Єден слїпий, а другий і тілько не видит. (Наг.)

Знач. оба слїпі або дурні. Пор. Слав. I, 168; Wand. I, Einer 7.

35. Єден стриже, другий голит, а третий сї Богу молит. (Цен.)
Кождий іде своєю дорогою, робить відповідно до своєї вдачі.

36. Єден такий як другий. (Наг.)
Оба однакові. Пор. Wand. I, Einer 92.

37. Єден туди, другий сюди. (Наг.) ...сеї ...тої. (Збар.)
Про двох незгідливих. Пор. Adalb. Jeden 7.

38. Єден у дрова, а другий у тріски. (Лол.)
Один робить те, другий щось противне

39. Єден усього не може знати. (Наг.)
Для того треба розвідувати многих. Пор. Слав. I, 164; Wand. I, Einer 45.

40. Єден усьому конець. (Наг.)
Усе минуще і з часом пропаде.

41. Єдним миром оба вимазані. (Збар.)
Однакої вдачі, одного духа.

42. Єдному Гасї, а другому засї. (Орт.)
Одного дївка любить, а другого цураєть ся; одному щастє, а другому лихо.

43. Єдному Пан Біг дає грошї, а другому горб. (Льв.)
Судьба нерівна. Пор. Wand. I, Einer 17, 24.

44. Єдному поможи, другому пошкодиш. (Матв.)
Їх інтереси бувають супротилежні. Пор. Wand. I. Einer 81.

44. Єдному сито, а другому решето. (Збар.)
Кепкує богач над бідним, який докорив йому, що ось то ви ситі, а я голоден.

46. Єдно плаче, друге скаче. (Кол.)
Характеристика житевого контрасту. Пор. Слав. I, 165, 167.

47. За єдним за́махом тї оголомшу. (Наг.)
Від самого мойого маху впадеш зомлїлий.

48. За єдним заходом весїлє й хрестини відбула. (Наг.)
Говорять про дївку, що завила ся перед шлюбом.

49. За єдним махом сїмсот душ забіяхом. (Наг.)
Так говорив Циган забивши за раз сїмсот мух і тому видавав себе за героя.

50. За єдним присїдом вечері з обідом. (Наг.)
Говорять такому, що спізнив ся на обід і аж вечером прийшов до дому.

51. З єдної миски обасмо їли. (Кол.)
Ми товаришували оба з малку.

52. І з єдним годї до ладу дійти, не то з усїма. (Наг.)
Тому чоловік відсунув ся від громадських справ. Пор. Adalb. I, 1?

53. Кому всьо єдно, той може зїсти й гівно. (Унят.)
Кепкують із такого, що запитаний, чого йому треба і що волить, у надмірній скромности відповідає: менї все одно.

54. Лиш єдної му клепки в голові не стає. (Цен.)
Іронїчно, зрештою чоловік зовсїм розумний.

55. Лиш єдно му сї ще належит: стричок на шию. (Дрог.)
Говорять про злочинця або взагалї лихого чоловіка.

56. На єден мій пчих тебе нема. (Цеп.)
Знач. я чихну, а ти звалиш ся в ніг.

57. На єдній гилї би вас обох повісити. (Наг.)
Оба ви однаково ледачі.

58. На єдній-смо дорозі оба. (Наг.)
Те, що латинське socii doloris: оба старіємо ся, оба сидимо в тюрмі, оба зазнали якоїсь лихої пригоди.

59. Не єден і головов наложит, а свого не положит. (Наг.)
Говорять про впертих людий, завзятих процесовичів.

60. Не єден мере має, а не дасть. (Наг.)
Scil. а я б дав, та не маю. Запевняє чоловік другого, що просить у нього чогось.

61. Не єдного на душу взьив. (Наг.
Говорили при смерти судії, про якого йшла погана слава, що судив несправедливо.

62. Не з єдного я вже пеца хлїб їв. (Наг.)
Чоловік бувалий, що зазнав ріжних пригод у житю.

63. Під єдним єсмо серцьом лежьили. (Наг.)
Говорить брат про брата або сестру.

64. По́ єдному вибирано. (Наг.)
Старанно вибиране, прим. якесь насїнє, добре вичищене зерно.

65. Про єдного не стало. (Наг.)
Без одного обійдеть ся, де є їх більше.

66. Той єден за десїтьох стане. (Наг.)
Про гідного, розумного чоловіка. Пор. Adalb. Jeden 6.

67. Чого єден не може, то два зможут. (Матв.)
Сполученими силами можна більше зробити, як одинцем. Пор. Wand. I, Einer 74.

68. Що єден против громади? (Наг.)
Один безсильний супроти громади. Пор. Adalb. Jeden 4.

69. Що єден хвалит, то другий ганьбит. (Белз.)
Неоднакове розуміне або смак.

70. Що єдному пахне, то другому смердит. (Наг.)
Що один любить, того иньший не може знести.

71. Що єдному, то й другому. (Голоб.)
Обом однакова надгорода або кара. Пор. Adalb. Jeden 1; Wand. I, Einer 27.

72. Я єден, а вам сї двом не дам. (Наг.)
Говорить чоловік почуваючи свою силу.

73. Як з єдним, так і без єдного. (Наг.)
Один у громадї не богато значить, без нього громада обійдеть ся.

74. Як не єден, то другий. (Наг.)
Усе хтось прийде, перешкодить або допоможе в дїлї.

Єдинак. 1. З єдинака пес-собака. (Кол.)

Він розпещений і здеморалізований. Пор. Adalb. Jedynak 5.

2. Що єдинак, то або злодій, або піяк. (Наг.)

Загальний суд про одинаків. Пор. Adalb. Jedynak 2.

Єдиначка 1. Єдиначка буде або курва або піячка. (Наг.)

Так мотивують нехіть до одиначок, звичайно розпещених від малку. Пор Adalb. Jedynak 1.

Єднорал. 1. Єднорал — єдно грав, а капітан нїчого не питав. (Губичі)

Так характеризували мужики сварку між двома панами.

2. Обібрав сї за єднорала тай комендерує. (Наг.)

Говорять про самозванця, що береть ся командувати в громаді.

3. Хто тебе за єднорала над нами поставив? (Яс. С.)

Протестують против претензій непокликаного чоловіка до старшованя в громаді.

4. Самі єднорали, а хто буде за ґімайного? (Наг.)

Кождий би хотїв старшувати, а простої роботи нїхто не хоче робити.

Єзуіт. 1. Він Єзуітом підшитий. (Кол.)

Хитрий, дволичний чоловік.

2. О, то хитрий Єзуіт! (Наг.)

Облесний, інтриґант.

Єзуітський. 1. Той єзуітську школу перейшов. (Збар.)

Навчений на всякі хитрощі та облуду.

2. То ще єзуітська душа. (Збар.)

Чоловік дволичний, інтриґант.

3. У нього єзуітське сумлїнє. (Терноп.)

Він нї з чого не робить собі скрупулу, все зло вміє виправдати на свою користь.

Єзус. 1. Єзус, Марія, на печи Кальварія! (Бібр.) ...на пєцу... (Жидач.)

Знач. там бють ся або плачуть дїти. Приказка взята з польського.

Єлена. 1. За Єлену не дам і кітку луплену. (Матв.)

Кепкує парубок із нелюбої дївки.

2. Наша Єлена ладна й заголена. (Матв.)

Жартують парубки з дївчини.

3. Сподобав си Єлену коло лену. (Цен.)

Парубоцька прикладка.

Єндик. 1. Єндик гадав тай здох. (Дрог.)

Коли хтось довго нагадуєть ся про якусь дрібницю. Пор. Adalb. Indyk 1.

2. Єндик задер пиндик. (Рогат.)

Говорять про юрного хлопця, ласого на жіноцтво.

3. За єндика не купиш бика. (Ком.)

Ся ціна за мала на таку річ.

4. Міняй бика за єндика. (Уриче)

Іронічно: міняй цїннїйше добро за менше.

5. Сердит сї, як єндик на червоне. (Наг.)

Сердить ся зовсїм без причини.

Єрей. 1. Єрею, єрею, хапай керею! (Наг.)

Кажуть, що так кликали попа, що пяний і роздягнений сидів у коршмі, коли до села приїхав владика.

Єретик. 1. То якийсь єретик, не чоловік. (Сквар.)

Вилаяти когось „яретиком“, се дуже велика образа.

Ж.

Жаба. 1. А жаба ти на язиці! (Збар.)

Жабою називають болик на язиці. Тут прокляте: щоб тобі зробив ся болик на язиці, щоб ти замовк.

2. Вилїзла жаба на лім, тай каже, що її дім. (Луч.)

Про влїзливого приблуду, що дебудь присусїдить ся і хоче старшувати.

3. Дує ся жаба, аби була як віл. (Крех.)

Говорять про чиїсь неоправдані претензії. Пор. Wand. I, Frosch 10.

4. Жаба скік у воду, а заяць каже: Слава тобі Господи, ще сї й мене хтось боїт. (Наг.)

Кепкують із боягуза. Натяк на байку про заяця, який з розпуки, що ніхто в сьвітї його не боїть ся, пішов топити ся в ріці і був уратований жабою.

5. Жаба і на вола рот роззявляє. (Гнїдк.)

Безсоромна людина лає і зневажає й найлїпшого чоловіка. Пор. Adalb. Żaba 9; Wand. I, Frosch 54.

6. Жаба му цицьки дасть. (Вікно)

Він утоне в болотї.

7. Жени жабу дорóгов, а вна все в болото лїзе. (Дид.)

Говорять про злобного, впертого чоловіка, що не послухає доброї ради, а все повертає на зло. Пор. Wand. I, Frosch 69.

8. Жьиби курчьит — слота буде. (Наг.)

Господарське віщованє. Пор. Adalb. Żaba 2; Wand. I, Frosch 65.

9. І жаба риба, бо в водї сидить. (Ільк.)

Жартують із рибака, що замість риби зловить жабу.

10. І тебе, жьибо, підкувати? (Наг.)

Відповідь на неоправдані претензії нїкчемного чоловіка. Утворено на підставі байки про жабу, що бачучи, як кують коня, простягла й свою лапку та просила: Підкуйте й мене. Пор. далї Кінь; Adalb. Żaba 12; Wand. I, 58.

11. Кому жаба голову зірве, тому й кріль не наложит. (Дид.)

Scil. голову. Знївечити чоловіка може всяка погань, але направити зло нема тої сили.

12. Най жаба голову здійме, то й царь не поставить. (Ільк.)

Пошкодити, зруйнувати чоловіка може й найнїкчемнїйша сила, але направити лихо не може. Пор. попереднє ч.

13. Не рада жаба, що вилїзла на стебло, та ще ворчит. (Гнїдк.)
Се кажуть про відоме ворчанє жаб на провеснї, коли вони ще не можуть квакати.

14. Пнет ся, як жаба до гусяти. (Тереб.)
Про влїзливого чоловіка, що ставить ся до сварки.

15. Пре ся, як жаба до коня. (Тер.)
Іде безоглядно до нерівної боротьби.

16. Роззявляє губу жаба на вола, але го не з'їсть. (Ільк.)
Даремна погроза, коли нема сили до її сповнення. Пор. Wand. I, Frosch 9.

17. Хто жьибу забє, тому мати умре. (Яс. С.)
Таке загальне віруванє серед селянських дїтий.

18. Як жаба вуха від'їсть, то й кріль не поможе. (Богор.)
І найменша власть може чоловіка вбити, а тодї вже і найвисша того не направить. Пор. ч. 11 і 12.

19. Як жабу тя розтопчу. (Крех.) ...розтолочу. (Наг.)
Погроза слабосилому та малорослому, що бере ся до сварки або до бійки.

Жабє. 1. Понад Жьибє нема села. (Жабє)
Говорять Гуцули. Жабє, піднесене тепер до ряду місточок (мав суд, почту) лежить над Черемошем і розкинуло ся на просторі 12 миль квадр.

Жабокруки. 1. Пішов на Жабокруки. (Кол.)
Пішов поганою дорогою, на болота, де жаби крукають. Та є також село Жабокруки.

Жабуринє. 1. Тьигне сї як жьиберина. (Наг.)
Говорять про щось погане та нестерпне. Жабича ікра повлїплювана слизистими нитками.

Жабячий. 1. Утїк на жабячий скік. (Вікно)
Знач. не далеко втїк, швидко знайшли.

Жадїти. 1. Жьидит кусника хлїба. (Наг)
Знач. живе голодуючи.

2. Меш хлїба жадїти, як меш дурно сидїти. (Снят.)
Говорять лїнивому.

Жайворонок. 1. Жайворонок сьпіват на яр: „Бийме ся, Боже, котрий котрого зможе!“ Але крила го зболят і він паде до землї і повідат: „Хпаў мі кьий, кьий!“ (Радоз.)
Оттак приказують чуючи на весні жайворонкові трелї.

Жалива. 1. І межи жаливою рожа росте гожа. (Гнїдк.)
І з поганих обставин виростає нераз добра і гарна людина.

2. Куди жяливі до чічки! (Лол.)
Куди недотепному, злосливому та шкідливому до доброго чоловіка.

Жалість. 1. Жалість під серце підступає. (Снят.)
Говорив чоловік оповівши свої поміченя про громадське житє.

Жалувати. 1. Жалує го як вовк вівцї. (Ур.)
І жалуючи з'їдає. Про фарисея, що нїби то жалуючи губить чоловіка.

2. Жалує за вчорашним днем і за торічним снїгом. (Батят.)
Жалує чогось пустого, минулого.

3. Жалує лижки води. (Кол.) ...страви. (Наг.)
Говорять про скупого. Пор. Adalb., Żałować 4.
4. Не жалуй, жінко, що пю; пожалуєш, як умру. (Снят.)
Говорить пяниця до своєї жінки. Пор. Слав. I, 171, а також пісню:
Ой не жалуй, моя мила,
Що я пю,
Тогди будеш жалувати,
Як я вмру.
5. Не жалуй того, що ся не верне. (Луч.)
Прастарий афоризм, висловлений іще в Варлаамовій притчі про пташника і зловленого пташка.
6. Не мав бим чого жьилувати, та тебе! (Наг.)
Жартливо говорить парубок до дівки закоханої в нім.
7. Чого жалуєш козї лїса? Най їсть. (Ільк.)
Не жалуй нїкому того, що для нього зовсїм природне і близьке.

Жаль. 1. Від жалю аж сї гне до долу. (Кол.)
Дуже сумує.
2. Від жалю ми серце пукає. (Наг.) ...сї крає. (Завад.)
Дуже жалую, що мало не гину.
3. Добрі не загину з жалю. (Кв. Вл.)
„Добрі“ тут у значіню: ледво, мало — лемківська фраза. В анальогічнім значіню уживало ся в староруськім слово „благо“ або „болозѣ“, а в гуцульськім уживаєть ся „боле“.
4. Жаль ваги не має. (Крех.)
З жалю чоловік відважить ся на таке, на щоб инакше не зважив ся. Пор. Adalb. Żal 5.
5. Жаль мене взяв великий. (Богородч.)
Жаль менї стало.
6. Жаль ми, що й сьвіта не бачу. (Голоб.)
Scil. за сльозами.
7. Жаль му сї зробило. (Наг.)
Почав жалувати.
8. Жаль на мене насїв. (Стан.)
Чоловік у жалю чує себе безсильним, пригнобленим.
9. Жаль ся Боже! (Гнїдк.)
Се найзвичайнїйший вислов жалю по якійсь утратї.
10. Жаль ся Боже ходу до поганого роду! (Збар.)
Не варто трудити ся і піддержувати з ним зносини.
11. Жаль уваги не має. (Гнїдк.) ...ваги... (Наг.)
В жалю чоловік не розважить добре мотиви й наслїдки і зробить нераз таке, чогоб не зробив по холодній розвазї.
12. З жьилю аж умлїває. (Наг.)
Говорять про жінку, що дуже жалує за покійником.
13. Маю жаль до тебе. (Крех.)
Почуваю, що ти мене скривдив.

14. Най ми жьилю не буде. (Наг.)
Scil. не говори про се, не згадуй.
15. Най ти жаль серце скрушит. (Голоб.)
Щоб тобі жаль зробило ся, щоб ти помилував мене.
16. Не жаль дуріти, коли приступає. (Явор.)
Коли є засоби і нагода й найстрій, то можна й позволити собі на невеличкий вибрик.
17. Не жаль мині, що кобила здохла, ино хто дав псам знати? (Тереб.)
Наівне зачудуване чоловіка, до якого на стерво здохлої кобили зараз збігли ся пси з усего села. Так характеризують усяке зачудуване з несподіванки, зрештою зовсім природної.
18. Не жаль плакати, коли є за чим. (Ільк)
За всяким ледащом плакати не варто.
19. Не жаль утопити ся в чистій воді. (Ільк.) ...утонути... (Залїсє) ...ся втонути на... (Петр.) ...ся втопити в чисті... (Мінч.)
Можна й потерпіти за чисте, праведне дїло, віддати за нього й житє.
20. Не жьиль би ми воза, коби дївка гожа. (Колом.)
Говорив парубок, що задививши ся на дївчину поломав воза, а потім придививши ся їй переконав ся, що погана.
21. Не жьиль і вкрасти, як до масти. (Наг.)
Говорить аматор коний, у якім затліває іскра конокрада на вид гарної і дібраної пари коний.
22. Не жьиль і голову зломити, коли з доброго коньи. (Наг.)
Не жаль і потерпіти в добрій, гоноровій справі.
23. Не завдавай серцю жалю! (Наг.)
Не пригадуй сумну подію.
24. Пізний жаль не поможе. (Крех.)
Було пожалувати тоді, як се могло на щось придати ся. Пор. Adalb. Żal 9, 10.
25. Як хто жьиль виложит на верха, то му лекше. (Голешів)
Загальна психольоґічна обсервація.

Жандарм. 1. Нидобрий як шандар. (Льв.)
Жандар з обовязку своєї служби мусить надавати собі вид строгого і навіть сердитого чоловіка.

Жандарський. 1. Жандарська служба, то собача служба. (Цен.)
Бо жандар усе мусить слїдити та гонити за злочинцями.

Жарт. 1. Без жарту вам кажу! (Наг.)
Запевняє чоловік іноді таки жартуючи.
2. Він мене на жарти підіймає. (Дуліби)
Кпить собі з мене, легковажить мене.
3. Він на жарт украв, а вони на правду бют. (Цен.)
Отже й бють за такий жарт. Кождий жарт має свої границї.
4. Жарт жартом, а правди не сховаєш. (Цен.) ...а правда правдов. (Кол.)
Коли хто хоче жартами викпити ся від признання правди.

5. Жарт жартом, а хвіст на бік. (Гнїдк.) ...фіст... (Кольб.)
Знач. не підходь занадто, не мішай ся в мої ділa. Поляк додає: a ser w torbie, Adalb. Żart 23.

6. Жерт жертом, а сокирка пропала. (Наг.)
З такою приказкою пристають до чоловіка, що зробив з жарту якусь пакість.

7. З жарту й до правди доходит. (Наг.)
Починають жартуючи, прим. парубок з дівчиною, а кінчить ся іноді дуже сумною правдою. Пор. Adalb. Żart 2; Wand. IV, Scherz 3.

8. З жарту тай правду сказав. (Завад.)
Сказав правду переносним, жартливим способом або нехотячи. Пор. Adalb. Żart 14, 16

9. З жертів і до плачу доходит. (Наг.)
Се буває дуже часто, коли дїти гуляючи раптом порозплакують ся.

10. З Паном Богом жертів нема. (Наг.)
З ним не можна поступати легкодушно.

11. І в жартї треба міру знати. (Цен.)
Бувають такі річи, що не уходять за жарт.

12. Лиш би все на жарти брав. (Сор.)
Не любить говорити навправцї, а все жартами.

13. Не треба жарту за правду брати. (Куник)
Уговкують чоловіка, що сердить ся за жарт. Пор. Adalb. Żart 18.

14. Не чьис на жерти, як близько смерти. (Наг.)
Тодї чоловікови відходить усяка охота до жартів.

15. Ну, але тепер жерт на бік! (Цен.)
Знач. переходимо до поважної розмови. Пор. Adalb. Żart 19.

16. Та бо ти, Боже, жарту не знаєш! (Кол.)
Чоловік нїби з жарту зробив щось погане і тут його постигає кара, і він оправдуєть ся перед Богом, що се був жарт.

17. Тобі до жертів, а мінї сї плакати хоче. (Наг.)
Випрошуєть ся чоловік від невчасних жартів. Пор. Adalb. Żart 8.

18. То вже не жарти. (Дрог.)
Знач. се вже занадто грубо, або: се важна справа, якої не можна легковажити.

19. То за жарт не уходит. (Терноп.)
Поняте жарту має свої конвенціональні межі, по за якими жарт робить ся грубістю або збитком.

20. Хто жартів не знає, най ся до хати сховає. (Луч.) ...десь... (Наг.)
Знач. нехай не мішаєть ся до товариського житя.

21. Що тї сї за жерти берут? (Наг.)
Говорять такому, що не в пору і не до місця починає жартувати.

22. Який же бо ти, анї раз жерту не знаєш! (Наг.)
Я жартував, а ти береш се за правдиву образу. Пор. ч. 15.

23. Я на жарт сказав, а він за правду взяв. (Крех.)
Знач. він кепсько зрозумів мене. Пор. Adalb. Żart 18.

24. Я таких жертів не любю. (Наг.)
Гов рить жінка чоловікови, що робить їй нескромні пропозиції.

Жартувати. 1. А ни жартуй з Богом! (Пужн.)
Остерігають легкомисного чоловіка.

2. Бодай жартувати, а не хорувати. (Ільк.) Дай Боже... щоби йно не... (Лучак.)
Говорять, коли хтось жартує. Пор. Adalb. Żartować 8.

3. Бодай жертувати, а свій розум мати! (Унят.)
Знач. не посувати жарту занадто далеко.

4. Дай Боже жартувати, коби не хорувати. (Глеш.)
Говорять жартуючи, та все остерігають ся сказати щось в недобрий час.

5. Дай нам Боже в добрий час жартувати, а в лихий мовчати. (Красноіля)
Віра в добрі і лихі часи; в лихий час зажартуєш і спровокуєш лихо.

6. Жартуй, але так, абис не плакав! (Наг.)
Остерігають надто сьмілого жартуна.

7. Жартуй гладущик, поки ухо не урве ся. (Ільк.)
Остерігають сьмілого і самозапевненого чоловіка, щоб не надто жартував, а то може спіткати його лихо.

8. Жартуй, жартуй, потім будеш плакати. (Цен.)
Остерігають жартуна, щоб не посував ся занадто далеко.

9. Жертуй здоров, коли ти сї хоче! (Наг.)
Я не бороню, хоч менї не до жартів. Пор. Adalb. Żartować 7.

10. Жертуймо, поки-смо здорові. (Наг.)
Хорому, нещасному чоловікови не до жартів.

11. Нема що з Паном Богом жиртувати. (Мик. н. Дн.)
Поняте Бога занадто серіозне, щоб його брати на жарт.

12. Не треба з тим жартувати, що болить. (Ільк.)
Се перша і основна границя, до якої допускаєть ся жарт у товариськім житю. У Поляків: co śmierdzi, co szkodzi i co boli, Adalb. Żartować 4.

13. Хто сте пожертували? Віддайте, хоць-єсте не вкрали. (Наг.)
Окликаєть ся чоловік, у якого в товаристві нїби з жартів щось пропало.

14. Нїби жартує, а він правди трібує. (Карлів)
Остерігають дівчину перед парубоцькими жартами.

Жати. 1. Або зелене жати, або нїчог' не мати. (Ільк.) ...нїчого... (Петр.)
Не треба допускати збіжа до того, щоб перестигло, а то воно осипле ть ся з колоса.

2. Зелений сніп жати — нїчого не мати. (Коб.)
Тут промовляє практика противна, нїж у ч. 1., а власне, що занадто вчасне жниво так само шкідливе як і припізнене.

3. От жне: дзьобає як жаба гусь. (Богородч.)
Про женця, що жне лїниво та повільно; що значить: як жаба гусь — не розумію.

Жвавий. 1. Жвавий як іскра. (Наг.)

Про прудкого, веселого чоловіка.

2. Жвавий як муха в окропі. (Голоб.)

Як упаде муха в окріп, то в першій хвилі швидко закрутить ся, поки не згине. Говорять про чоловіка, що попавши в нагле лихо кидаєть ся на всі боки за ратунком.

3. Такий жвавий, як би з ока випав. (Ільк.)

Натяк на того вічно живого „чоловічка", що видно в оці другого.

Жвати. 1. Жвав, жвав, тай виплюнув. (Наг.

Говорять, коли хтось довго й нудно балакає про якесь діло, а нарешті скінчить ні сим ні тим.

2. Не жви слова! (Наг.)

Говори виразно, сьміло, чого хочеш.

3. Та годі вам вовну жвати! (Цен.)

Знач. годі балакати пусте, беріть ся до діла.

4. От жвачку жве. (Наг.)

Говорять про такого, що балакає щось пусте, довго і нудно.

Ждати. 1. Він на то й ждав, аби му Бог дав. (Наг.)

Кепкують із нероби, що вдає побожного.

2. Ждав і жданки поїв. (Підволоч.)

Ждав і надію стратив.

3. Ждав бим і до́ ночи, абим сї діждав помочи. (Наг.)

Говоряв бідний проситель, ждучи на пана в дворі.

4. Ждемо того, як страшного суду. (Вікно)

Scil. тої кари, якогось лиха.

5. Жди го тогди, як сї вода до гори оберне. (Наг.)

Знач. він не вернеть ся більше.

6. Жди псе, заків кобила здохне. (Кольб.)

Знач. чекай на якесь велике добро, а не користуй ся дрібними біжучими обставинами, то будеш такий дурень, як той пес.

7. Жду го як Великодня. (Крех.)

Надію ся його скоро приходу.

8. Жду го як пана Бога. (Яс. С.)

Як свого добродія і поратівника.

9. Ждут вітця, та нема кінця. (Мшан.)

Мабуть при весілю, де без вітця і його благословенства не можна йти до шлюбу.

10. Най би й ждати, коби ся дождати. (Крех.)

Чоловік би й потерпів, як би знав, що дождеть ся добра.

11. Не жди, не бзди, ту сї тобі нїчого неналежит. (Наг.)

Говорять упертому прошакови, що не хоче вступити ся з хати.

12. Так го жду, як жиди пущіньи. (Наг.)

Себто: не жду зовсїм, байдуже мінї, як жидам пущаня.

13. Так ми на нього ждати, як на свого тата з тамтого сьвіта. (Цен.)

Знач. не прийде нїколи.

14. Хто жде, той ся дожде. (Городен.)

Терпеливість усе переможе.

Жебрати. 1. Жебраний хлїб легкий. (Луч.)

Жебрак, здаєть ся, не робить на хлїб, але випрошує його. Жебраки додають до сеї приказки звичайно слова: але гіркий.

2. Жебраним хлїбом не запоможеш сї. (Наг.)

Знач. жебрацтвом не доробиш ся.

3. Пішов жебрати, не мав у що брати. (Кукиз.)

Про недогадливого нездару, що береть ся до діла без найпотрібнїйших для сего засобів.

4. Пішов по жебранім хлїбу́. (Наг.)

Пішов на жебри, у старцї.

5. Прийшли жебрати тай не маєм що брати. (Дар.)

Мабуть троха баламутно передана приказка ч. 3.: не мав де брати, про незарадного чоловіка, якому годї було стати ся навіть порядним жебраком.

Жебри. 1. В жебри прийде ся піти. (Стан.)

Говорить збіднїлий чоловік.

2. Пішов на жебри, не мав де брати. (Луч.)

Про роззяву та забудька; див. Жебрати 3.

3. Пішов по жебрах. (Наг.) ...по жебріх. (Уриче)

Пустив ся на жебрака.

Жеброта. 1. То ще жеброта з під плота. (Батят.)

Лаяв мужик прохожих голодранців.

Жегнати. 1. Жегнай вас Боже ласков свойов! (Балиг.)

Жегнати тут у значіню: благословити, з польського: żegnać.

2. Жегнай ся лївов руков! (Лім.)

Хрестити ся лївою рукою значить відпирати ся від чогось. Тут значить: те, що ти говориш, зовсім неправда, сам тому не вір.

Женатий. 1. Біда женатому, як псу кудлатому. (Крех.)

Бо кождий має за що поторгати.

2. Женатий як горнець щербатий. (Кол.)

Натяк на відому пісню:

Ой біда тому женатому,
Як тому горшкови щербатому:
Зі споду кипит, з верху збігає,
Куди ся поступит, щастя не має.

3. Най сї женатий журит, що жінку має. (Наг.)

Жартує парубок із женатого, якому баламутить жінку.

Женити ся. 1. А женив би ти ся з сухою вербою! (Глещ.)

Прокляте. Суха верба осїдок злого духа.

2. Борше оженит ся соломяний парубок, як віддасть ся соломяна дївка. (Лучак.)

В парубка поперед усього цїнить ся його робуча сила і тим він усе пожаданий у господарстві.

3. Женив бись ся? — Ого! — А сорочка де? — От, розговорилисьте ся. (Гнїдк.)
Женити ся кождий охочий, але подбати про економічне основане господарства не кождий хоче.

4. Женив ся — не журив ся; оженив ся — зажурив ся. (Голг.)
З женячкою приходять усїлякі клопоти.

5. Жени сї голий з голою, бо в селї злодіїв мало. (Яс. С.)
Кепкують богачі, коли женит ся бідний. Пор. Adalb. Żenić się 5.

6. Жени сї не знати на що тай на яке. (Наг.)
Знач. я не маючий і вона не заміжна, отже нї по що нам женити ся.

7. Жени ся на чотири вітри. (Гнїдк.)
Говорить знеохочений батько синови, що не хоче женити ся по його волї.

8. Женити ся і повісити ся — є час нагадати ся. (Лучак.)
Знач. одно й друге чоловік звичайно не робить легкодушно, з першого пориву.

9. Женит сї, як дїдько з сухов вербов. (Наг.)
Коли вітер крутить курявою край дороги, говорять, що се дїдько женить ся з сухою вербою. Тої самої приказки уживають, коли чоловік робить великий галас, бе посуду в пянім станї або взагалї веде себе як божевільний.

10. Женит ся, як ся пси лїнят. (Бітля)
Поясн.: „Випадат жинити ся тілько в зимні мясниці, а не лїтом“.

11. Жени сина коли хоч, коли можеш, давай доч. (Петр.)
Сина женять, коли хочеть ся, а дочку дають замуж тодї, коли хтось хоче її взяти.

12. Женїм сї, небого: ти не маєш нїц, а я й того. (Явор.) ...в тебе мало, в мене не много. (Наг.)
Жартлива передача залицяння немаючого парубка до немаючої дївки.

13. За молоду жени сї, борше помічників діждеш сї. (Наг.)
Чисто господарський погляд на женячку. Пор. Schlei. 179.

14. За молоду женят ся, а потім бідують. (Ком.)
Загальна увага, без льотічного звязку, бо не всї тому бідують, що женять ся за молоду.

15. Не штука оженити ся, але штука розженити ся. (Луч.)
Грецька церков так само як римська не допускає розводів.

16. Оженив бим ся, дав бим вола; розженив бим ся, дав бим два. (Луч.)
Вар. попередньої приказки.

17. Оженив сї тай перемінив сї. (Наг.)
Покинув давні парубоцькі або бурлацькі привички. Пор. Adalb. Żenić się 10; Čelak. 382.

18. Оженив ся дурноватий, та взяв бісновату. (Мшан.)
Говорять про дібрану, але в поганім напрямі пару.

19. Оженив ся Яким з таким. (Городен.)
Зійшла ся дібрана пара.

20. Жени мі, дам ти вола; [illegible]ени мі, дам ти десять, не два. (Ком.)
Вар. приказки ч. 15.

21. Ожени ся, не жури ся, будеш панувати: буде жінка свині пасти, а ти завертати. (Гнїдк.)
Насьміхають ся з такого, що легкомисно женить ся і потім бідує. Зрештою приказка має форму коломийки.

22. Ожени ся, не жури ся, гаразд тобі буде: будеш мати коли спати, їсти що не буде. (Гнїдк.)
Також із коломийки приказка, в якій висьміваєть ся легкомисна женячка.

23. Ожени ся, не жури ся, піде ти рукою: піде жінка за борщем, а ти за мукою. (Гнїдк.)
Також приказка з коломийки.

24. Оженив ся на штири вітри а на пятий шум. (Мінч.) ...на чотири... (Ільк.)
Оженив ся легкомисно, зійшов нї на що.

25. Не ожениш ся, поки тя не оббрешуть. (Ільк.)
Молодим завсїгди здаєть ся, що якісь спеціяльні вороги брешуть на них, аби розстроїти їх звязок.

26. Не женив ся — не журив ся; оженив ся, зажурив ся. (Ільк.)
Варіянт приповідки під ч. 4.

27. Пізно женити ся, дрібні сироти лишити. (Кунин)
Селяни женять ся залюбки перед 30-им роком житя. Пор. Adalb. Żenić się 7.

28. Поки не женив ся, поти веселив ся. (Гнїдк.)
Бо був свобідний.

29. Прийшло ся бідному женити, то ніч мала. (Луч.)
Іронїзує бідний чоловік сам над собою. Пор. I, Бідний 28.

30. Сам ся вженю, до жони прийму, і буду богачом. (Мшан.)
Так передразнюють нїби то надії чоловіка, якого жінка ошукує з иньшим.

31. Тогди єм ся оженив, коли ніч мала. (Корч.)
Мінї все йде на перекір. Варіянт приказки ч. 29.

32. Тогди сє буду женити, як сє будут пси лїнити. (Доброс.)
Пор. ч. 9.

33. Як ся женит, то два дни „гой“, а цїле житє „йой“! (Мшан.)
З разу втїшають ся, потім бідують.

34. Я сї не женю, ней сї той старає на дїти, хто їх має де подїти. (Ком.)
Говорить немаючий чоловік, що не чує себе в силї удержати сїм'ю.

Жених. 1. Дай Боже жениха не гладкого, але статного. (Цигани)
Так молять ся Богу родичі молодої.

2. Женихів, як воробців у стрісї. (Берез.)
Говорять про посажну дївку, до якої женихаєть ся богато парубків.

3. Мала женихів як маку. (Богородч.)
Сватало ся до неї богато парубків.

Женщина. 1. Йик би женщіни закладали оплоти, не потребували би хлопи. (Грин.)

Закладане оплотів — не жіноча, а чоловіча робота.

Жерти. 1. Жер би доки видит. (Наг.)

Говорять про ненаїсного чоловіка.

2. Жер бис своє тїло! (Наг.)

Прокляте; натяк на перекази про голодівки старих часів, коли люди доходили до антропофагії.

3. Жерла би тї гадина! (Наг.)

Прокляте. Вкушене гадини вважаєть ся дуже страшним.

4. Жерла би тя хороба! (Крех.)

Щоб тебе не попускали ся якісь рани.

5. Жри, абис тріс! (Наг.)

Сердито подають страву. Пор. Schlei. 158.

6. Жріт сї, аби сї з вас лиш фости лишили! (Наг.)

Говорять сердито сварливим братам або сусїдам.

7. Жрут сї як пси. (Наг.) ...скажені. (Богородч.)

Говорять про братів або близьких сусїдів, що живуть у вічній сварці та бійці. Пор. Adalb. Żreć 2, 5.

Живець. 1. Живцем рибу берут. (Люча)

Дають їй на вудці живу принаду, червяка або рибку. Образово: чоловіка можна притягти до якогось ділa користю.

2. На такий живець хиба дурна риба йде. (Зазул.)

Се занадто нехитре ділo, щоб мене привабити до нього.

3. То ще живець-здоровець! (Наг.)

Говорять про статного, сильного чоловіка.

4. Я на такий живець не піду. (Кол.)

Себ то на таку принаду.

Живий. 1. Аби-с сї живий розігнив! (Наг.)

Прокляте; така смерть уважаєть карою божою за якісь тяжкі, неприродні гріхи.

2. Абим тї живого не застала! (Наг.)

Кляла мати непослушного сина, виходячи з хати.

3. Аби ти в живім тїлї хроби шпали! (Лол.)

Прокляте. Пор. нагуївську форму ч. 1.

4. Аби тї живого хроби точили. (Наг.)

Прокляте: щоб ти вмирав точений хробаками.

5. В живі очи краде. (Наг.) ...бреше. (Наг.)

Знач. при людях, не соромлячи ся.

6. Де живий не зайде, там мертвого завезут. (Наг.)

Знач. на кладовище, на дно могили.

7. Доки-с живий, роби а не вий. (Цен.)

Додають житевої відваги розжалобленому чоловікови.

8. Живий живе гадає. (Мик. н. Д.)

Про свої живі інтереси. Пор. Adalb. Żywy 5.

9. Живий живої гадає, а смерть не чикає. (Зазул.)
Життє має свої інтереси і змушує чоловіка забувати про смерть.

10. Живий жиє, гадає, думає. (Гнїдк.)
Говорять як заохоту чоловікови пригнобленому стратою по смерти якоїсь близької людини. Пор. Adalb. Żywy 6.

11. Живий о живім гадає. (Ільк., Петр.) ...живе думає. (Ільк.)
Вар. попереднього.

12. Живі очи видят. (Цигани)
Знач. першорядні, безпосередні сьвідки, не те, що переказ.

13. Живого огню вікрутити. (Жабє)
Живий огонь — самодїлковий, осягнений тріньом дерева о дерево.

14. З живого з тї ськиру зідру. (Наг.)
Погроза, натяк на давню орієнтальну кару здирання шкіри з живого чоловіка.

15. З живого і вмерлого бере. (Наг.)
Говорять про попа. Поговірка відома була вже старинним Грекам, пор. Тимош. ст. 69.

16. Іде му з живого і вмерлого. (Ком.)
Мова про попа.

17. Коби живий та здоров, вже я собі хлїба добуду. (Наг.)
Говорить хорий чоловік.

18. Куди живий не зайде, то заїде. (Стрий)
Жартують, коли хтось дивуєть ся, як то далеко.

19. Лишай живе, доганяй мертве! (Збар.)
Іронїчно: мертвому се байдуже. Пор. Adalb. Żywy 1.

20. Лиш трошка живий. (Наг.)
Про хорого, але також про втомленого чоловіка.

21. Нате мі живого до гробу несїт! (Наг.)
Окрик розпуки чоловіка, що не може оперти ся своїм противникам.

22. Нї живий нї мертвий. (Кол.)
Говорять про переляканого, помертвілого, тяжко хорого чоловіка. Пор. Schlei. 172; Тимош. ст. 98.

23. Покинь живе та шукай умерлого. (Ільк.)
Іронїзують над чоловіком, що покидає розумне, живе дїло та гонить за дурницею. Пор. вище 19.

24. Поки смо живі, то робімо, а як помремо, то си відпічнемо. (Наг.)
За життя чоловік нїколи не має такого відпочивку, щоб його нїщо не турбувало. Та сама приказка у Болгар, пор. Слав. I, 149.

25. Хто живому не дав, той най і за вмерлим не дає. (Наг.)
Дуже розумна приказка: дачки по мертвому не варті й сотої части того, що поміч живому.

26. Ще го живого хробаки розточили. (Наг.)
Про чоловіка, що вмер у тяжкій хоробі.

27. Як живий буду, то до вас прибуду. (Кол.)
Говорить чоловік, що вибираєть ся в далеку дорогу

Живити ся. 1. Живіт сї та на мене не дивіт сї! (Наг.)

Говорить господиня, що доносить гостям страви, але сама не їсть.

2. Три дни не живи ся, а ладно диви ся. (Петр.) ...не живив ся, а красно дивив ся. (Ільк.)

Не показуй по собі незадоволеня з власної недогоди і диви ся людям весело в очи.

Живіт. 1. Гуркоти в животї, на всї штири роги витрублюют. (Наг.)

Говорить голодний чоловік, у якого гуркотить у животї.

2. Доки мого живота, я тут пан. (Наг.)

Говорив завзятий чоловік, що не хотїв робити остатнього заповіту.

3. Живіт свербит, х—й стоїт, хоче сї с—ти, буде свитати. (Тисьм.)

Се такі три признаки, по яких селянин пізнавав пору ночи, тзв. хлопський годинник.

4. Живіт товстий, а лоб пустий. (Ільк.)

Говорять про опасеного, а тупоумного чоловіка.

5. За свого живота всю худобу роздїлив. (Цен.)

Знач. поки ще живий був.

6. На слабий живіт і пироги зашкодят. (Мінч.)

Говорять про недотепного чи нещасливого чоловіка, якому й добро виходить на зло.

7. У неї живіт росте нївроку як жидівський процент. (Мик. н. Дн.)

Говорять про вагітну жінку.

Живний. 1. Живний четвер. (Наг.)

Так називають великий або страсний четвер перед Великоднем. Пор. пісню:

В живний четвер по вечери
Ходит Христос по всїй земли.

Живник. 1. Від живника до паски тридньівку постьит. (Наг.)

Живник, те само, що живний або великий четвер. Давнїйше побожні люди як повечеряють у живник, то не їдять нїчого аж до сьвяченого, се й була: „тридньівка".

Живобить. 1. То два́роки живоби́ть була. (Наг.)

Перед двома роками було добре — погода сприяла і взагалї були иньші корисні обставини.

Живцем. 1. Живцем не полїзу під землю, коли Бог душі не бере. (Бор.)

Говорив старий дїд, якого хтось привитав добродушно-жорстокою фразою: „Дїду, а ти ще живеш?"

2. Живцьом мі в яму пхают. (Наг.)

Жалував ся старий батько на непокірних синів.

Жид. 1. Аби Жид був з неба, вірити му не треба. (Ільк., Петр.) Жеби ... (Печен.)

Не вважаючи нї на які товариські зносини наш селянин нїколи не доходить із жидом до таких інтімних та щирих звязків, як із своїми товаришами християнами. Пор. Adalb. Żyd 56; Wand. II, Jude 32.

2. Аби жид який умитий, все го пархами чути. (Наг.)
Він не позбудеть ся ніколи свого специфічного запаху.

3. А був ти в жида за кума? (Наг.)
Відповідають сим питанем на якесь инше так само неможливе. Пор. Wand. II, Jude 100.

4. Без жида й торгу нема. (Дрог.)
Жиди забрали по наших місточках весь торг у свої руки. У Поляків навпаки, пор. Adalb. Żyd 1.

5. Без жидів у місті як без очий. (Наг.)
Нічого допитати ся ані дошукати ся.

6. Бий жиде Мошка! (Наг.)
Сьміють ся, коли два жиди зчеплять ся до бійки.

7. Бодай ти сї жид приснив! (Наг.)
Жартливе прокляте. Коли приснить ся жид, то се ворожить на добро.

8. Боїш сї, гий жид сьвяченої води. (Жидач.)
Сьвячена вода ніби то і для жида, як і для христіянина — символ христіянства. На скілько се правда — не знаю.

9. Бойиш сї мене, як жид солонини. (Наг.)
Для христіянина солонина зовсїм не страшна річ, а жид її цураеть ся.

10. Борше з жидом на конець вийду, як з тобов. (Завал.)
Говорять до хитрого та несумлїнного чоловіка. Пор. Adalb. Żyd 27.

11. Будеш жидам за Івана. (Кол.)
Жиди кождого свого слугу не-жида кличуть Іваном.

12. Величає ся, як жид пархами. (Гнїдк.)
Знач. чимось зовсїм невідповідним, таким, що не приносить чоловікови ані чести ані похвали.

13. Відважний жид і в школї п—дит. (Подус.)
Сьміють ся з жидівської відваги.

14. Відважний як жид в танци. (Наг.)
Говорять про боягуза, що раз якось зібрав ся на відвагу.

15. Вікурив го як жида салом. (Кути)
Приказка оперта на оповіданю про те, як один Гуцул, не можучи позбути ся зі своєї хати жида, що осїв ся в нїй з родиною ніби на комірне, а потім не хотїв уступити ся, викурив його таким способом, що всю ту хату в нутрі вимазав салом.

16. Волїв бим з жидом знайти, ніж з тобов. (Дрог.)
З жидом скоршеб поділив ся і дійшов до згоди. Пор. Adalb. Żyd 27.

17. Всьо жид видїв, як їли на сьвятий вечьир, лиш не видїв, як клочьи їли. (Наг.)
Приказка утворена з анекдоти про жида, що на сьвятий вечір ночував у селянина і бачив, як варили вечерю і між иньшим суш накривали клочем.

18. Гей жид халамей, запхав косу за ремень. (Войн.)
Насьмішка з жида, що йдучи косити замість кушки з каменем до остреня запхав за ремінь косу. Про прозвище „халамей“ див 63.

19. Два жиди а дві невісті зроблять ярмарок у місті (Ільк.)
Знач. нароблять стільки гомону, як колиб був цілий ярмарок.
20. Де сі жид замішьне, там добра не буде. (Наг.)
Бо вже він коли мішаєть ся в селянські справи, то тілько на те, аби визискати їх на свою користь.
21. Ей жиди наші, нас-у я мамі ваші. (Мик. н. Дн.)
Побожне зітхане чоловіка обдуреного жидами.
22. Жеби мав жид той розум на ярмарок, що хлоп з ярмарку! (Сор.)
Хлоп, вертаючи з ярмарку, дуже розумний, бо навчений тим, як його скрізь обдурювали.
23. Жида бити. (Наг.)
Дивним сполученем образів се значить с—ти. У Поляків Żyda grześć — робити щось потаємно, пор. Adalb. Żyd 59.
24. Жида за пейса як возьмеш, то вже го маєш у руках. (Кол.)
Він безборонний, бо йому ходить о пейса.
25. Жида не май за людину, а козу за худобину. (Лім.)
Вислов антіпатії Бойка до жидів.
26. Жида на пецу виховай, а йому не вір. (Ком.)
Хоч вихований у христіянській сім'ї, він не покинеть ся своєї натури.
27. Жида все пархами чути. (Луч.)
Вислов обридженя Арійця до Семіта. Пор. вище ч. 47.
28. Жидам усяка біда помагає. (Бор.)
Все те, що руйнує і деморалізує селянина, наганяє жидам дешевих робітників та слуг. У Поляків: Pan Bóg ma Żydami, Adalb. Żyd 43.
29. Жид бє, жид кричит. (Крех.)
Він не відчуває, що битого болить. Пор. Adalb. Żyd 63.
30. Жид бреше, аж на нім пейса горут. (Яс. С.)
Жидовим запевненям і присягам не вірять, хоч слухають їх залюбки.
31. Жида сидячи у яму кладут, аби ся лиш схопив, як на суд прийде ся йти. (Тухля)
Загально розповсюджене віруване про жидівський похорон.
32. Жид без пейсів уже трефний. (Кол.)
Трафний — нечистий, осквернений.
33. Жид бє, жид кручит. (Крех.)
Сам бє і сам кричить. Пор. Adalb. Żyd 63.
34. Жид ги жид. (Тухля)
Зам. жид усе жидом.
35. Жид [батько] а винниця мати не дасть загибати. (Ільк.)
Іронізують над пяницями, що тратять у коршмі добро і здоровле.
36. Жид голодний співає, а хлоп голодний жінку бє. (Яс. С.)
Характеризуєть ся ріжниця вдач.
37. Жид десіть христіян ошукає, а Вірмен ще десіть жидів. (Завул.)
Загальний погляд людий знайомих з Вірменами, що вони хитрійші від жидів. Пор. Wand. II, Jude 22.
38. Жид добрий на перехід. (Дрог.)

Вірять, що коли рано жид перейде комусь дорогу, то такому весь день буде щастити.

39. Жид за крейцар здоровльи купит, а хлоп за два стратит. (Подус.)
Жид у разї хороби шукає лїкаря і платить йому як найменше, а мужик за мізерну плату легковажить своє здоровлє.

40. Жиде, вібий із ср—ки гниди! (Кам. к. Надв.)
Кплять собі із жида як з вошивого.

41. Жиде, за тобов біда дибле! (Дрог.)
Дразнять жида, що проходить вулицею Пор. Adalb. Żyd 85.

42. Жиде, ходи, купи собі шкіру в рабіна. (Коб.)
Дразнять жидівського перекупня, що ходить від хати до хати.

43. „Жиде, хтось ту набздів". „Пес, прошу пана." „А деж той пес?" „Зараз прийде, прошу пана". (Цен.)
Іронїзують над жидівською услужливістю супроти панів.

44. Жид жидівський. (Тухля)
Знач. у жида окрема та підступна вдача. Пор. Adalb. Żyd 86.

45. Жид жидом, а хлопа найде. (Луч.)
Себто все знайде такого, що йому піддасть ся.

46. Жид, жид, халамей, повісив сї на римень, а з рименю на кульбаку, поцюлюй ми жиди в с—ку. (Будзанів)
Дразнять прохожих жидів.

47. Жид, жид, халамій, продав коньи за ремінь, а кульбаку за табаку, поцюлюй мі жиде в ср... (Наг.)
Дразнять прохожих або проїздних жидів. „Халамій" по гебрейськи ошуканець.

48. Жиди ми сї снили, щістьи буду мати. (Дрог.)
Коли снить ся жид, вірять, що чоловікови трапить ся якась користь.

49. Жиди мі обсїли як вуши. (Наг.)
Я попав у жидівські довги і жиди докучають менї.

50. Жид з маленьку в серединї свій ярмарок має. (Гірне)
Де жид, там зараз починаєть ся якесь торгованє.

51. Жид знає тото у перед, що ти у два або й три роки зміркуєш. (Тухля)
У жида практичний розум і швидка орієнтація.

52. Жиди наші, с—у матери ваші! С—в Микита на ваші сьвjита, с—в Іван тай я вам. (Снят.)
Передразнюють жидів зневажаючи їх сьвятощі. Пор. Adalb. Żyd 68.

53. Жиди найтвердше сї Богу мольит, за то їм Бог дає. (Наг.)
Тим часто докоряють „побожні" селяни своїм менше побожним сусїдам, застановляючи ся над тим, чому „мир хрещений" усе бідніє, а жиди богатіють. Поляк каже коротко: Pan Bóg z Żydami, Adalb. Żyd 43.

54. Жиди хотїли би усий сьвіт учаловати. (Тухля)
Учаловати — зчарувати, підчинити собі своїми чарами.

55. Жид і вовк нїколи не ситий. (Крех.)
Оба захланні. Пор. Adalb Żyd 48.

56. Жидів, жидів повний віз, меже жиди дідько вліз. (Наг.) ...перун тріс. (Дрог.)

Кричать селянські діти за жидівською фірманкою, що звичайно бувае густо навантажена пасажерами.

57. Жид і молячи (ся) вчить ся обманути. (Ільк.)

Зовсім уже пессімістичний погляд на жидівську вдачу.

58. Жид каже: „В мене тогди красний торг, як дорого продам, а тано купю.“ (Наг.)

Селяни називають „красним торгом“ торговий день перед Великоднем, коли купують усяке коріне до паски та на крашанки.

59. Жид каже: „Коби я той розум мав на передї, що в мужика на задї!“ (Зазул.)

Себ то мужик по шкодї такий розумний, що як би жид перед інтересом такий розумний був, то би певно всїх людий обдурив. Так іронїзують звичайно селяни над своєю власною непорадністю та легковірністю.

60. Жид каже: „Моя жінка самі лакітки їсть: то цибульки, то чесничок, а я що попаду: ци курку, ци гуску, все з'їм.“ (Бібр.)

Посьмішкуване над жидівськими лакітками, між якими головне місце займае цибуля і чеснок, загально розповсюджене між народами.

61. Жид — коли впав, най лежит. (Наг.)

Знач. жида в пригодї не ратуй, не допомагай йому.

62. Жид крутий проданец. (Печен.)

З ним не легко добити ся такого торгу, щоб був для нього некорисний.

63. Жид най буде з неба, а вірити му не треба. (Пост.)

Пор. висше ч. 1.

64. Жид найтвердший у пjити, хлоп у груди, а Нїмець у ср... (Наг.)

Підхоплено сьмішні прикмети костюма: жид ходить в патинках без запятків, отже з голими пятами, мужик з розкритими грудьми, а Нїмець у фраку, з розрізом із заду. Пор. ч. 49.

65. Жид на кождій марфі заробок має. (Кос.)

Марфа — товар. Гуцул дивуеть ся, як се так жид на кождім товарі мусить заробити.

66. Жид на перехід найлїпший. (Наг.)

Пор. висше ч. 28.

67. Жид невіра, пес сковіра. (Луч.)

Жид невіра, бо не вірить у христіянські догми; в середнїх віках його звали perfidus, що в Польщі перекладали словом przewiertny, а се не значило: дуже вірний, але безвірний.

68. Жид нїколи не змерзне в пяти, пан в уха, а хлоп у груди. (Луч.)

Бо жид ходить у зимі в патинках, пан у шапцї без завіс, а мужик у розхристаній сорочцї.

69. Жидови жиртувати, як коровами їхати. (Жидач.)

Жид звичайно не розумів жартів; його гумор інакший від руського.

70. Жидове не пропаде. (Наг.)

Знач він мусить дійти свого, відшукати загублене або вкрадене.

71. **Жидок паршьичок.** (Снят.)
Приговорюють ласкаво до жида.

72. **Жидом быти не гріх, лем ганьба.** (Лемк.)
Лемківська приказка, записав Хв. Вовк.

73. **Жидом сї дивит.** (Кос.)
Знач. дивить ся захланно, завидющими очима.

74. **Жид пархами смердит.** (Наг.)
Специфічний жидівський запах пояснюють собі тим, що кождий жид має пархи.

75. **Жид пейсач.** (Наг.)
Жидові пейса попереду усього звертають на себе увагу селянина.

76. **Жид свого не дарує.** (Наг.)
Боронить завзято свого права.

77. **Жид твердий на пєти, Русин ба груди, а Нїмець на вуха.** (Орел.)
„Знаєте — пояснив оповідач — жид у зимі тілько голову зав'є, а з чобіт пальцї вилїзають, тому кажуть: Жид твердий на пяти. А Руснак гет загорне си, а груди такі голі, не общінкані добре. А Нїмец наложит капелюх як печеричку на чубок, а вуха голі. Тому то таке люде склали".

78. **Жид то йно печений добрий.** (Мик. н. Дн.) **...тілько...** (Наг.)
Знач. тодї, коли його притисне лихо.

79. **Жид у католика не служит, але католика за слугу держит.** (Снят.)
Обсервація вірна, бо жида в услугах християнського мужика у нас нїхто не видав. Очевидно службу жидів у великих панів наші люди властивою, чорноробучою службою не вважають.

80. **Жид усе жидом смердит.** (Наг.)
Хоч і охрещений, він не покидає своєї вдачі. Пор. Wand. II, Jude 140, Adalb. Żyd 80.

81. **Жид хрещений, а вовк пещений, то на єдно виходит.** (Завад.)
Обом не можна вірити. Пор. Adalb. Żyd 65; Wand. II, Jud 41.

82. **Жид чоловіка ганьбит на остатне.** (Карл.)
В лайцї та клинах жиди великі майстри.

83. **За жида нема гріху.** (Будз.)
Таке вмовляють в себе люди, що мають причину ненавидїти жидів.

84. **За жидом двері припертн.** (Красноїля)
Знач. коли пішов із хати, то треба виглянути, чи справдї він пішов собі геть.

85. **За таке й жид нїчого не дасть.** (Дулїби)
А він купує всяку всячину. Пор. Wand. II, Jude 106.

86. **З жидом си зайдеш, кінця не найдеш.** (Крех.)
З жидом не входи нї в які круті дїла, бо певне стратиш.

87. **Зле з жидом, зле й без жида.** (Кол.)
Власне тому, що жиди забрали в руки майже монополь прим. дрібної торговлї.

88. **Знай жида як рідного тата.** (Любша)
Бо без нього таки не обійдеш ся.

89. Киває сї, як жид на г—ї. (Наг.)
Про лїнивого, перішучого чоловіка.

90. Коби жид той розум з переду мав, що Русин із заду! (Наг.)
Русин сильний рефлексією, а жид ініціятивою. Пор. висше ч. 21.

91. Кождий жид свій товар хвалить. (Дрог.)
На те він купець. Пор. Adalb. Żyd 20.

92. Кождий жид шибеницї варт. (Ценїв)
Пессімістичний погляд на жида. Пор. Adalb. 31.

93. Котрому-с жидови завинив, тому й плати. (Наг.)
Що кому належить ся.

94. Крушньє сї, як жид у сабаш. (Наг.)
Про лїнивого чоловіка, що не хоче ворушити ся гаразд. Жид у шабас звичайно має більше вільного часу і висипляєть ся до пізна.

95. Лїпше з жидом украсти, як з хлопом здибати. (Будз.)
З жидом украсти, то нїхто не дізнаєть ся, а з хлопом здибати, то іще до арешту попадеш.

96. Лїпший жид, як жидівський Іванко. (Пістинь)
Жидівський Іванко, се або дїйсний жидівський слуга, або добровільний жидівський прислужник та підхлїбник.

97. Мошко жид халамай, продав жінку за печінку, а сам ходит як бугай. (Будз.)
Насьмішливий окрик сїльських дїтий за прохожим жидом.

98. На жидів єдна рада: треба їх усїх вихрестити, але так: занурити в воду і поти держати, поки бульки йдут. (Льв.)
Так говорив один відомий у Львові Русин антісеміт. Поляк каже коротко: Żyda ochrzczonego utopić. Adalb. Żyd 60; Wand. Jude II, 66.

99. Назад жиде пейса! (Наг.)
Русинови не подобаєть ся, що жидівські пейси висять перед вухами. Пор. польське: Hej Żydku, na bok z brodą! Adalb. Żyd 15.

100. Накрив сї як жид рукавом. (Наг.)
Відомо, рукавом не вкриєш ся, хиба очи закриєш.

101. Наш жид у вашого жида жону взяв, то ми собі свати. (Мшан.)
Жартують із самозваного а безпідставного титулованя себе сватами. Пор. анекдоту Етн. Зб. VI, 22.

102. Не зачіпай жида, бо готова огида. (Ільк.) Не заривай... (Мінч.) ...бо буде з тї... (Наг.) ...не буде... (Петр.)
Жид не любить дарувати зневаги, коли може причепити ся. Пор. Adalb. Żyd 39.

103. Не знати, Богойку, хто жидам паску сьвітит? (Дид.)
Жартують, коли хто завдає якесь недорічне питанє. Ще й приповідають, що якась жінка питала так, а чоловік сказав їй: „О, дурна, не знаєш? Найстарший жид сїдає на паску, а пак устане, а тоди всї берут і ломят і їдят“. Поляк запитує Жида: Widziałeś ty Żydzie, jak twego ojca chrzcili? Adalb. Żyd 47.

104. Не робив жид на хлїб, та й Циган не буде. (Ільк.)
Так вимовляєть ся Циган, коли його силують до мужицької роботи. Пор. Adalb. Żyd 36.

105. Не хотїли жиди їсти манну, найже з'їдять дїдька. (Ільк.) ...манни... г—о! (Петр.)
Говорять усякому, хто згордував кращим заробітком, не пошанував більшого добра, а потім мусить бідувати на малім. Пор. Adalb. Żyd 35.

106. Оби який хрисьцянин, то й жидови ни пара. (Тухля)
Знач. хоч би який розумний. Вірять в надзвичайний розум жидів.

107. Ой Госпідку, жид коневи втік! (Кути)
Жартливо: стало ся щось дивне, а властиво жид від коня втік.

108. Подав сї на жида. (Ком.)
Почав шахрувати, торгувати.

109. Причепив сї, як жид до коломийки. (Наг.)
Сьміють ся, коли хто пристрастить ся надто до річи, яка йому зовсїм не до лиця.

110. Про одного жида буде ярмарок. (Збар.)
Їх і без того збереть ся богато. Пор. Adalb. Żyd. 1; Wand. II. Jude 30.

111. Сьмілий жид і в школї набздит. (Кукиз.)
Кепкують із жидівської сьмілости.

112. Такий жид, що за ним треба хату викадити. (Берез.)
Знач. такий смердючий. Говорили про християнина, шахрая та лихваря.

113. Так ся причіпив, як жид до цїпа. (Луч.)
Іронїчно — жид до цїпа зовсїм не хапаєть ся.

114. Твердо гадат, звичайне ги жид. (Тухля)
Жид робить кожде дїло обдумавши його твердо.

115. Ти дурний, що ся з жидами заходиш. (Тухля)
Докоряла жінка чоловіка, що водить компанїю з жидами.

116. Тїшит сї ги жид пархами. (Микол. н. Дн.)
Кепкують із такого, що тїшить ся без причини.

117. То єврейский жид. (Жидач.)
Знач. запеклий, завзятий жид.

118. Той би й жида навчив. (Наг.) ...одурив. (Завад.)
Знач. шахрай, крутар. Пор. Adalb. Żyd 57.

119. То лиш жиди Сина божого так мучили, як ви мене мучите. (Наг.)
Лементував чоловік, якого держали довгий час за марницю в арештї.

120. То мінї жидом пахне. (Наг.)
То якась нечиста, шахрайська справа.

121. Тото пак боват, що хрисьцянин си з жидом бисїду найде. (Тухля)
Знач. розговорить ся з ним про якісь загальнїйші питаня.

122. То якийсь жид, не чоловік. (Ком.)
Прінціпіяльно відріжняють жидівську вдачу від „людської", тоб то своєї.

123. Трісе гий жид пархами. (Жидач.)
Значіня неясне; як жид трясе пархами?

124. У жида розум перенний, а у хрисьцянина занний. (Тухля)
Знач. жид обмірковує кожде діло на перед, а християнин звичайно аж по шкоді мудрий.

125. Упертий як жид в танци. (Луч.)
Жиди як розтанцюють ся, то танцюють хоч і погано, але довго.

126. Хвалив сї жид: — „А то ми сї били з тим дурне Іван!“ — А хто кого вібив? — „Ни, я Івана вібив. Він на мене люшню то положит, то підойме, то положит, то підойме, а я його капелюхом, капелюхом!“ (Цен.)
Оттакою приказкою висьмівають бійки жидів з мужиками або взагалї нерідко них борців.

127. Хтївши жида ошукати треба жидівську голову мати. (Опака)
Наш чоловік того не вдасть. Пор. Wand. II, Jude 61.

128. Цїкавий жид і в школї забздит. (Мик. н. Дн.)
Жартують із жидівської цїкавости. Пор. висше ч. 13, 101.

129. Чим би був жид без жидівського Іванка? (Наг.)
Знач. як би самі християни не служили йому, не підлизували ся до нього.

130. Чого тото не йиден жид солонину їсть? (Тухля)
Жартують із жидівської правовірности.

131. Штири жиди, дїдько пятий. (Наг.)
Чим більша компанія жидів, тим тяжше з ними дійти до ладу, мов би чорт їх підбивав.

132. Ще одного жида, а був би ярмарок. (Замул.) Ще як би єден жид... (Жидач.)
Коли десь стоїть великий гармідер і шум.

133. Що жид, то арендар. (Тисьм.)
Арендоване коршем, то їх найлюбійший заробіток від давна. Пор. Adalb. Żyd 4.

134. Що жид, то лихвар. (Орт.)
Жиди залюбки займають ся лихварством. Пор. Adalb. Żyd. 6.

135. Що жид, то парх. (Наг.)
Селяни вірять, що кождий жид мусить мати пархи, тобто коросту.

136. Що жид, то шахрай. (Дрог.)
Саме занятє грішми в очах нашого селянина вже шахрайство. Пор. Adalb. Żyd 5.

137. Я з ним бов ги з чоловіком, коли бо жид жидом. (Тухля)
Говорив щиро як з чоловіком, а він жид, йому не можна вірити.

138. Як би не жиди, не було би біди. (Замул.)
Се загальна і вигідна формула, та в понятю народнім держить ся погляд, що й самі християни богато винуваті своїй бідї. Пор. Adalb. Żyd 41.

139. Як біда, то до жида, а по бідї „бери тебе дїдько жиде!“ (Ком.)

В прикрім випадку йдуть позичати до жида, та сю його гуманність платять звичайно так дорого, що не вважають себе обовязаними ще й до якоїсь особливої вдячности.

140. Як жид зістав капралем і зицирує рекрута: „Як я тобі сказю „Links kik!“ то аби ти око стало як той ґудзик!“ (Цен.)

Так висьмівали муштрову команду та інструкції капраля жида.

141. Який ви ґазда, жидам у зуби зазирати! (Тухля)

Докоряє жид мужикови, що занадто близько придивляєть ся до жидівського життя.

142. Як не кождий жид паршивий, так не кождий хлоп свиня. (Мшан.)

Се вже новочасний, компромісовий погляд, що змягчує давні шабльони.

143. Як сї жид снит, якесь щістє буде. (Наг.)

Із селянського сонника.

Жидівка. 1. Казала жидівка, що й на дні горівка. (Гнїдк.)

Знач. треба випивати чарку до дна.

2. Жидівочка Рохля на припічку здохла. (Дид.)

Се приказка до жидівського імени Рохля.

Жидівський. 1. Ану жидівським кроком бігай! (Наг.)

Жид біжить дрібненькими кроками; здаєть ся, що дуже поспішає, а мало дороги робить.

2. А тут що, жидівська школа? (Наг.)

Говорить чоловік уходячи до хати, де стоїть крик та галас, особливо від дїтвори. Пор. Wand. II, Judenschule 3.

3. Бодай ті жидівські капці накрили! (Наг.)

Прокляте: щоб ти зійшов на жидівського слугу, або на жидівську нужду, від слова „капцан“, що у жидів значить нуждар, жебрак.

4. Борони Боже від жидівської злости тай від хлопських рук. (Гнїдк.)

Жид у злости найгірше мстить ся, а хлоп допавши в руки свого ворога бє безоглядно.

5. В жидівський судний день усе мусит єдного жида в школї вирвати. (Дрог.)

Вірять, що в кождій школї в той день один жид мусить нагло вмерти.

6. Віддам тобі тото на жидівське пущіньи. (Наг.)

Жиди не знають нїякого пущаня; знач. не віддам тобі нїколи.

7. Віддам ти на жидівського Пе́тра. (Горохолин)

У жидів Пе́тра нема, знач. не віддам нїколи.

8. Воліла би сї була жидівська школа завалити, ніж сї мало таке стати. (Цен.)

Жидівської школи християнину зовсїм не шкода; значить, її завалене не велика страта. Пор. Adalb. Żyd 50.

9. Гей, жидівська школо! (Наг.)

Кричить батько, входячи в хату, де дїти наробили галасу та збили куряву, бють ся і верещать.

10. Дай ми спокій, мінї й жидівські дїти не милі! (Наг.)

Іронїчно зам. менї нїщо в сьвітї не миле.

11. Дай му жидівського зеца! (Дрог.)
Жиди як бють ся, то звичайно не вдаряють з гори, як Русини, а штуркають під бік Се в німецько-жидівськім жарґоні називаєть ся: Gieb ejm a Setz!

12. Жидівська помийниця. (Наг.)
Називають ледачу жінку, сплетницю або таку, що доносить Жидам усе, що дієть ся в селї.

13. Жидівське „зараз", панське „почекай". (Наг.)
Жид, коли його кликати, звичайно відповідає: „зараз, зараз", та щоб його дождати ся, треба почекати. Натомість пан, коли до нього зголосить ся мужик, поперед усього кричить: „Poczekaj!"

14. Жидівське збіже: ц буля, редьков. (Гнїдк.)
Жиди звичайно не хлопоби, але люблять їсти цибулю та редьку.

15. Жидівське і панське нїколи не пропаде. (Гнїдк., Ільк.) ...попівське і панське. (Наг.)
Говорить селянин, який привик до того, що навпаки, його праця і право скрізь пропадає.

16. Жидівське поштурковище. (Наг.)
Чоловік, що служить за попихача у жидів, якого жиди зневажають.

17. Жидівське щістьи має. (На.)
Вірять, що Жидови все щастить.

18. Жидівський вуйко. (Гнїдк.)
Називають так звичайно великих панів, що сприяють жидам.

19. Жидівський сабаш відправјиєш? (Наг.)
Кепкують із такого, що не робить у суботу.

20. Жидівські борухи правит. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що муркотить щось невиразно. „Борухи" від початкових слів жидівської молитви: Boruchatu Adonoj.

21. Жидівські кучки все мусит дощ обполокати. (Наг.)
Вірять, що в часї жидівського сьвята кучок усе мусить іти дощ.

22. Жидівські лакітки: чеснок та цибуля. (Гнїдк.)
Про жидівську преділекцію до чесноку і цибулї див. вище ч. 14.

23. Жидівські маци гріх їсти христіянинови, бо в них христіянська кров. (Наг.)
Маци—опрісноки. Віра в те, що в тїсто тих опріснокїв мусить бути домішана хоч крапелина христіянської крови, держить ся і в наших селян.

24. Жидівськов душев варта воду носити. (Бабухів)
Значіне неясне, може пропущено „бувши", тобто: у кого жидівська душа, прихильність до жидів, той нехай іде жидам воду носити.

25. За жидівську душу сьвітит сї. (Наг.)
Коли сьвітить ся дуже неясно, накоптїла сьвічка.

26. Коби жидівське не пропало, а моє най гине! (Наг.)
Жартують із такого, що дуже турбуєть ся жидівським добром.

27. На жидівські бахури мусит Русин робити. (Наг.)

Хоча Русини радо йдуть на заробіток до жида, то все таки сей заробіток, особливо домашне прислугуване жидам і їх дітям, уважають собі соромом.

28. На жидівськім сьмітю шлюб брали. (Цен.)
Згірдно говорять про таких, що жиють без церковного шлюбу, на віру.

29. Ого, вже сї й жидівська віра до ціпа бере. (Наг.)
Кепкували з жида, що взяв ся був молотити.

30. Ой ти залупо жидівська! (Наг.)
Говорять нездарі; „залупа“ — обрізаний мужеський член.

31. О, то жидівська голова! (Наг.)
Знач. чоловік хитрий, спекулянт.

32. Отто пишеш по жидівськи! (Дрог.)
Знач. невиразно, так що годї розібрати.

33. От, який жидівський жарт! (Жидач.)
Певно жид обдурив, а бідний чоловік аж тоді похопив ся.

34. Ти жидівський Іванку! (Залїщ.)
Жидівський слуга, прихильник. Пор. Жид 129.

35. То жидівська потїха. (Кол.)
Говорять про пяницю, що все пересиджує в коршмі.

36. То жидівський інтерес. (Наг.)
Се таке дїло, що для нього треба жида, християнин до нього не візьметь ся.

37. То ще жидівський Гаман. (Наг.)
Говорять про тупоумного чоловіка, що дає себе бити та зневажати.

38. То ще жидівські локшини. (Дрог.)
Говорять про лїниву, добре вгодовану жінку, що має тїло мягке як тїсто.

39. То ще жидівський тато. (Наг.)
Так називають пана або урядника, що занадто ласкавий на жидів зі шкодою для селян.

40. То якась жидівська школа, а не хата. (Наг.)
Говорять про хату, в якій стоїть гомін та крик. Пор. вище ч. 9.

41. Хто ся наїсть жидівської паски, той своєї не дочекає. (Лучак.)
Народне віруване, пересуд проти жидівської „маци“; декуди думають, що в нїй мусить бути хоч крапелька християнської крови.

42. Ци вже на жидівську віру переходиш? (Наг.)
Питали чоловіка, що в суботу не йшов на роботу.

43. Ци ти вже на жидівський закон перейшов? (Наг.)
Кепкують із чоловіка, що не сьвяткує неділї.

44. Ци я сї на жидівськім сьмітю вродив? (Наг.)
Знач. я чесного, не підлого роду.

45. Чим більший на жидівські кучки дощ іде, тим більше жиди тїшать ся. (Наг.)
Вони вважають се за знак ласки божої і за віщуване добрих інтересів у будущім роцї. Пор. вище ч. 21.

Жижа. 1. Гори, гори, жижийка, ковальова хижийка. (Мшан.)
Приговорюють дїти сидячи на припічку та дивлячи ся на огонь. Жижа, жиженька — огонь, від кореня жьг.

Жижлик. 1. Жижлик якийсь, до чужої жінки забігати! (Наг.)

Жижлик, укр. джигун, сільський Дон Жуан.

Жила. 1. Аж сї в мнї жили рвут. (Наг.)

Такий утомлений двиганєм тягару.

2. Аж усї жили в нїм ходят. (Сквар.)

Такий жвавий, рухливий, веселий чоловік.

3. Бодай му жили висхли! (Лім.)

Прокляте. Думають, що жили можуть висохнути і тоді чоловік тратить силу.

4. Жили як посторонки. (Наг.)

Грубі, напучнявіли від працї.

5. Песя жила. (Гнїдк.)

Лайка, зам. пес, поганий чоловік.

6. По під жили го бери! (Наг.)

Коли два борють ся, то брати один одного „по під жили", тоб то за такі місця, де лоскочеть ся, вважаєть ся невідповідним, але се звичайно й закінчує борню.

7. Як би не тота погана жила́, був би добрий чоловік. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що при всїх своїх добрих прикметах має одну вроджену хибу — охоту вкрасти.

Жилавий. 1. Жилавий як дубчак. (Бірки)

Жилавий загально в значінню кремезний, сильний, елястичний.

Жиравка. 1. Дїд з Жиравки, а ти з лавки. (Вовків)

Говорять молодому, що сидить, а хтось старший стоїтк перед ним.

Житє. 1. Аби ми вже Господь житьи урвав! (Наг.)

Сам собі нещасний чоловік бажає смерти.

2. Або житьи або смерть. (Наг.)

Говорить чоловік у великій небезпеці або ризикуючи ся на якесь небезпечне дїло. Пор. Wand. II, Leben 271,

3. Абож то мінї жи́тьи не миле? (Наг.)

Знач. се дїло небезпечне і я кохаючи своє житє, не хочу вдавати ся в нього.

4. Важит ми на житє. (Берез.)

Настає на моє житє, грозить менї вбійством.

5. Вже ми житє не миле. (Наг.) ...обридло. (Збар.)

Говорить знеохочений чоловік.

6. В мене жи́тьи не прода́жне. (Наг.)

Себ то: за гроші не хочу наражувати свого житя.

7. Вже ти по жи́тю! (Наг.)

Знач. уже гинеш. Жартують борючи ся, коли один кидає другого на землю. Пор. Wand. II, Leben 248.

8. В житю́ лекше як у вівсї. (Цен.)

Гра слів: житє тут coll. від жито. Scil. лекше сховати ся в житї. Кепкують із такого, що жалуєть ся на своє тяжке житє.

9. В—ти сї в таке житьи́! (Наг.)

Лихословив чоловік доведений чимось до крайности.

10. Доки Бог жи́тьи судит. (Наг.)
Доки позволить жити. Бог обняв ролю мітичної Парки-Судільниці.
11. Житє бим своє за то дав. (Кос.)
Се менї найдорожше всего на сьвітї.
12. Житє людське як булька на водї. (Цен.)
Загально-людська рефлєксія про минущість людського житя. Пор. Тимош. ст. 103—4.
13. Житє ми збридло. (Цен.) ...змерзїло. (Берез.)
Зневірив ся в нього.
14. Житє минає, як вода в ріцї. (Кал.)
Про мунущість людського житя.
15. Житє си надторо́чити. (Лол.)
Другий раз оженити ся.
16. Житьи не жьилую, бом гірко бідував. (Наг.)
Говорив умираючи бідний чоловік.
17. За житьи бідував тай умер як пес. (Наг.)
Говорили про бідного наймита.
18. За свого жи́тьй все роздав. (Наг.)
Говорять про батька, що вмер без заповіту, роздавши своє добро при житю.
19. За свого жи́тьй нїколи на то не пристану. (Наг.)
Знач. доки жию.
20. Коби житє, а смерть буде. (Зазул.)
Смерть неминуча, а житє кому довше, а кому коротше.
21. Коби жи́тьй, буде й підшитьй. (Наг.)
Знач. живий чоловік здобуде собі й дрібні житєві потреби.
22. Кождому житє миле. (Матв.)
Знач. кождий боронить і береже його.
23. Ледво го при житю удержав. (Тлум.)
Кажуть про лїкаря, що вилїчив тяжко хорого чоловіка.
24. Лїпше соломјине житьи, як золота смерть. (Наг.)
Вислов природного привязаня до житя, тої, як казав Їете, „солодкої привички до істнованя“.
25. Марно ми житє пішло. (Ком.)
Жалуєть ся чоловік, що не зазнав у житю нїякого добра.
26. Мінї житьи дорожше. (Наг.)
Відповідає чоловік, якому обіцюють нагороду, щоб ішов на якесь небезпечне дїло.
27. Поки житьи мого, буду тото згадувати. (Наг.)
Доки жити му. Зарікаєть ся чоловік перебувши якусь тяжку пригоду.
28. По моє жи́тьи йде. (Наг.)
Жартує чоковік, бачучи прихід якогось непрошеного гостя, вірителя, що йде правити довг, або податкового екзекутора. Пор. Wand. II, Leben 247.
29. Поти й жи́тьи твого! (Наг.)
Знач. тут тобі й амінь, отсе перестанеш жити.
30. Прощай ся з житєм! (Кос.)

Говорять чоловікови близькому до смерти.

31. Рад бим свому житю конець зробити. (Кал.)
Говорить чоловік, якого потягає думка про самовбійство.

32. Таке житє чоловікови: ту жиє, ту гниє. (Мик. н. Д.)
Житє коротке і скоро минуще.

33. Там то житьи́, як у небі. (Жабє)
Говорив Гуцул згадуючи про свої вояцькі часи. Пор. Wand. II, Leben 246.

34. Там то золоте житє! (Цен.)
Знач. щасливе, роскішне.

35. Тепер то у нас вийшло з житя. (Лімна)
Знач. вийшло зі звичаю.

36. То на все житє, а не на годину. (Цен.)
Говорив батько синови, що хотїв женити ся з такою, якої не бажав собі батько.

37. То не житє, а сама мука. (Цен.)
Говорить нещасливий, хоровитий чоловік.

48. Тут тобі з житьом розлука. (Снят.)
Знач. тут тобі смерть.

39. Ци ти жи́тьи не миле? (Наг.)
Кричать до чоловіка, що самохіть пхаєть ся в якусь небезпеку, в огонь або воду.

40. Чого за житьи не зложиш, того при смерти не лишиш. (Наг.)
Говорять про марнотратного чоловіка.

41. Ще ми жи́тьи не збридло. (Наг.)
Знач. не хочу наражувати його на очевидну небезпеку.

42. Ще си на житьи заробю. (Наг.)
На житє — на удержанє, на прожиток.

43. Що ми по житю, як здоровля не маю. (Замул.)
Говорить тяжко, невлїчимо хорий чоловік.

44. Що мінї по такім житю! (Берез.)
Нарікав бідний чоловік. Пор. Wand. II, Leben 249.

45. Я жи́тьи на продаж не маю. (Цен.)
Знач. за гроші не хочу наражувати свого житя в якімось небезпечнім ділї.

46. Я за то й житє своє положу. (Кути)
За те й згину. Пор. висше ч. 11.

47. Як Бог дасть житє, купимо й ременю на підшитє. (Пустом.)
Потїшаєть ся чоловік надїєю хоч на буденні дрібниці, коли годї надїяти ся рішучої зміни на лїпше.

48. Як буду все гарував і гарував, то яке то житє? (Вел. Очи)
Говорить чоловік оправдуючи своє гуляне.

49. Яке житє, така й слава. (Вікно)
Про доброго чоловіка добра слава йде. Пор. Wand. II, Leben 224.

50. Яке житє, така й смерть. (Ільк.)
Говорять звичайно про поганий кінець лихого чоловіка. Пор. Wand. II, Leben 176, 235; Osm. 431.

51. Я не раз житєм важив. (Голг.)
Знач. наражував своє житє на небезпеку для якогось діла.
52. Я своїм житьом на то важу. (Цеп.)
Знач. наражаю своє житє, щоб доконати сего.

Жити. 1. Аби я так жив! (Наг.)
Формула заклинання, зам. аби я так живий був, знач. коли ні, то щоб я вмер.
2. Або жити, або гнити. (Наг.)
Говорив вояк ідучи „в огонь“ на війні. Пор. Житє 2.
3. Або жити, або смерть. (Гнїдк.
Говорять про тяжко хорого, у якого від якогось ліку або иньшої річи залежить житє або смерть.
4. Бодай жив поки каміньи в ріці! (Наг.)
Прокляте: щоб не міг умерти і зазнавав довго всїх недогід старости.
5. Вадь жий, вадь гний. (Лол.)
Знач. або жий так як люди, або згинь.
6. Вік жий, вік учи ся, а таки дурньом умреш. (Цеп.)
Чоловік до смерти вчить ся і нїколи не безначний від помилок. Пор. Тимош. ст. 116; Нос. 330.
7. Волїв бим не жити, аби ся на свою біду не дивити. (Лол.)
Говорив чоловік, що дуже не любив свою жінку.
8. Добре тому жити, чия мати вміє ворожити. (Гнїдк.)
Знач. хто має можність дешевої запомоги з боку. Пор. Сим. 773; Нос. 258
9. Доки жити, жити, а раз умерти треба (Берез.)
Загальне міркуване, пор. духовну пісню:
Доки в сьвітї жити, треба умирати.
10. Жив і здох як пес. (Грин.)
Про злого, ненависного чоловіка.
11. Жив — не любила, вмер не тужила. (Кол.)
Говорить жінка про нелюбого чоловіка-покійника.
12. Жив — не нажив сї; вмер тай не було що згадувати. (Наг.)
Говорять про невизначного чоловіка.
13. Жив як пан, а здох як пес. (Ком.)
Говорять про смерть лихого богача. Пор. Wand. II, Leben 249
14. Жив як пес, згиб як собака. (Гнїдк.) ...здох... (Кол.)
Говорять про злочинця або скупаря, що за житя сам собі всього жалував і нїкому не дав.
15. Жиє, аби день переднювати а ніч переночувати. (Гнїдк.)
Знач. жиє в ненастанній роботї і без нїякої надії, щоб се змінило ся на краще.
16. Жиємо як Бог приказав. (Богородч.)
Знач. не робимо нїкому зла.
17. Жиєм по старосьвїцку: раз добре, десять раз кепско. (Зазул.)
Відповідають на привитане: як вам жиють ся?
18. Жиє, от аби віку докаратати. (Вікно)
Жиє без надії на якесь полїпшене.

19. Живе си як пан. (Наг.)
Про заможного, самостійного чоловіка. Пор. Wand. II, 414.

20. Живеш, живеш, і вмреш, і по тобі. (Вел. Очи)
Зразок мужицької фільозофії про марність людського життя.

21. Живе як пес. (Наг.)
Знач. у бідности й погорді, тиняючись. Пор. Wand. II, Leben 384.

22. Живе як у Бога за пазухов. (Залісє) ...за дверми. (Наг.)
Живе щасливий, задоволений.

23. Жий і гадки не май! (Яс. С.)
Жий не турбуючись, будь безпечний; потішають зневіреного.

24. Жий не так, як хочеш, а так як можеш. (Тисьм.)
Житє людське далеко більше залежить від обставин і суспільности, як від власної волї. Пор. Тимош. ст. 62; у-перве ся думка стрічаєть ся у Платона; Даль I, 29; Leutsch 31.

25. Жий про мене поки сьвіта та сонцьи! (Наг.)
Остра відповідь чоловіка такому, що висловив підозріне: мовляв, бажаеш моєї смерти.

26. Жий собі своїм Богом. (Наг.)
Жий по своїй волї, роби як знаеш.

27. Жий як знаеш. (Наг.)
Коли хтось не слухає ради або наказу старших і хоче жити по свому.

28. Жили, жили, поки їм сї не пірвали в ср... жили. (Наг.)
Жартлива формула докінченя казок, які кінчать ся весїлєм і потім щасливим житєм. Пор. стороруська форма у Сим. 928.

29. Жило би ся пишно, їло би ся смачно, та робити лячно. (Лім.)
Фільософія лїнивого чоловіка, ласого на вживанє.

30. Жити ми сї не хоче. (Наг.)
Збридло все, зневірив ся в житє.

31. Жити ци не жити, але не тужити. (Цен.)
Девіз енергічного, рішучого і бадьоро настроєного чоловіка.

32. Живю день по за день. (Снят.)
Знач. бажаючи лише прожити, покинувши всякі надїї на кращу будущину. Пор. Wand. II, Leben 128.

33. Живю, доки мі Бог на сьвітї держит. (Наг.) ...доки Біг дасть. (Голоб.)
Говорить старий чоловік, якого питають, як живе. Пор. Wand. II, Leben 55.

34. Живю з дня на день. (Збар.)
Знач. у бідности: що сьогодні зароблю, з того завтра й проживу. Пор. Wand. II, Leben 443.

35. Живю й сьвіта не бачу. (Кол.)
Знач. живю бідуючи.

36. Живю тай свій вік клину. (Наг.)
Мовила жінка, яку покинув чоловік із дрібними дїтьми.

37. Живут із собов, як голубів пара. (Вікно)
Про згідне, сумирне подружє. Пор. Wand. II, Leben 442.

38. Живуть з собов, як пес з котом. (Ільк.)
Живуть у вічній сварці та незгоді. Пор. Wand. II, Leben 415; Тимош. ст. 155; Wahl II, 33; Нос. 302.

39. Живу, як горох при дорозі: хто йде, то скубе. (Збар.)
Знач. хто хоче, той мене кривдить. Пор. Даль. I, 392; Тимош. ст. 131; Нос. 302.

40. Живу як за напасть. (Наг.)
Знач. живу, хоч і не хочеть ся, бідую тяжко.

41. Живу як можу, а не так, як би хотів. (Тисьм.)
Житеві пригоди в дуже малій мірі залежать від волї й вибору чоловіка. Пор. Wand. II, Leben 57.

42. Живу як на панщині. (Стан.)
Знач. мушу робити те, чого менї не хочеть ся.

43. Живу як у гамарни. (Наг.)
Знач. серед вічного стуку, гризоти та клопоту.

44. Живу як хробак у хренй. (Наг.)
Знач. бідую і не бачу нїяких радощів.

45. З ким жити, того не гнівити. (Дмитр.)
Знач. з жінкою та сім'єю треба у власнім і їх інтересї жити в згоді та розумілости на їх хиби. Пор. Нос. 436.

46. Йому так жити, як мому татови з тамтого сьвіта прийти. (Наг.)
Говорять про хорого, на якого видужане нема надії.

47. Кілько жий, а дурньом умреш. (Наг.)
Мовлять про чоловіка, що вмираючи зробив якусь дурницю, нарівно обділив своїх спадкоємців. Пор. вище ч. 6.

48. Кождий хоче жити. (Кол.)
Знач. кождий дбає за себе. Пор. Wand. II, Leben 43, 73.

49. Лиш би жити та Бога просити. (Наг.) ...хвалити. (Цен.)
Говорять про заможного та господарного чоловіка.

50. Най би жив, іно жиби ни ходив. (Жидач.)
Дуже гуманне бажане ворогови, знач. аби довго лежав хорий.

51. Не живу на сьвітї, а мучу сї. (Наг.)
Говорить бідний, хоровитий, зневолений чоловік.

52. Нинї живу, завтра гнию. (Ком.)
Говорить чоловік нетвердого здоровля або старий. Пор. вище ч. 5.

53. Нї жити, нї вмерти. (Балиг.)
Говорять про тяжко хорого чоловіка, що довго лежить і не вмирає.

54. От аби ще на сьвітї жити! (Стан.)
Scil. задля сього чоловік турбуєть ся та побиваєть ся. Пор. Wand. II, Leben 276.

55. Поживем, то побачим. (Лучак.)
Про будуще нема що згадувати на перед.

56. Поки буду жити, буду памятати. (Наг.)
Говорить чоловік по якійсь лихій пригоді. Пор. Житє 27.

57. Поки жий, то жий, а раз умерати треба. (Наг.)

Говорять старому чоловікови, що боїть ся думки про смерть і завзяв ся прим. скривдити якусь дитину. Пор. Wand. II, Leben 26.

58. По чім буду знав, жем жив? (Вел. Очи)

Знач. нехай собі ужию, нехай зазнаю приємности життя.

59. Раз жию, раз умирати мушу. (Наг.)

Говорить чоловік рішаючи ся на якесь небезпечне діло.

60. Так жити, то ліпше гнити. (Наг.)

Говорить чоловік доведений до розпуки своїм поганим життєм.

61. Так жить, як набіжить. (Гнідк.)

Знач. годі наперед укладати собі пляни життя, а треба приймати те, що приносять обставини.

62. Так мінї жити, як каменьи глодати. (Наг.)

Знач. важко жити. Глодане каменя і в піснях цитуєть ся як символ важкої, неспірної праці.

63. Тілько й жив, як би сї приснив. (Наг.)

Хоч і жив між нами, а швидко забутий, мало хто й згадує.

64. Ту йно жий та будь! (Крех.)

Знач. єсть достаток і всяка вигода.

65. Хоть жий сто лїт, а покинеш сьвіт. (Берез.)

Умерти чоловік мусить.

66. Хто жив під злотом, нераз умирає під плотом. (Стрий)

Часта переміна долї, від якої чоловік до самої смерти не забезпечений.

67. Хто жив по свинцьки, той по собачому вмирає. (Цен.)

Говорять про скупого, нелюдяного чоловіка.

68. Хто жиє, їсть і пє. (Лол.)

Се звичайна черга людського життя. Сею формулою припрошують гостий, щоб їли й пили.

69. Чи годен так хто жити, аби Бога не гнївити і чорта не дразнити? (Комар.)

Чоловік жиє в гріхах, а так жити, щоб не наразити ся нї доброму, нї злому, й зовсїм не можна.

70. Чим довше жий, тим близше до смерти. (Снят.)

Говорить старий чоловік. Пор. Wand. II, Leben 67.

71. Чоловік жиє так як муха: ту є, ту нема. (Мик. н. Дн.)

Людське життє повне слабости і не обезпечене проти смерти.

72. Чоловік жиє як муха а вс—е сї як вїл. (Цен.)

Жартують із чоловіка, що вдає з себе дуже слабовитого, а проте їсть добре і богато.

73. Як жив — не любила, як умер — не тужила; не буду тужити, не було з ким жити. (Стрільб.)

Таким „заводженєм“ мала якась жінка провожати до могили свого нелюбого чоловіка.

75. Як жив, так і згинув. (Кол.)

Говорять про якогось ледачого чоловіка, що загинув поганою смертю. Пор. Wand. I, Leben 858.

76. Як жив, так скінчив. (Снят.)
Говорять про відлюдного, нелюбленого чоловіка. Пор. Wand. II, Leben 233; Čel. 313.

77. Як жив, так умер. (Яс. С.)
З іронічним відтінком: погано. Пор. Wand. II, Leben 291.

78. Як жию, щем такого не видів. (Наг.)
Дивуєть ся чоловік побачивши щось перший раз. Пор. Wand. II, Leben 279.

Жито. 1. Жито як злото. (Наг.)
Захвалюють житне зерно або колосе.

2. За моє жито тай мене побито. ...бито. (Петр., Кобр.) ...ще мня побито. (Ільк.) ...набито. (Тереб.)
За моє добро менї відплачено злом.

3. З вашого жита не буду сита. (Наг.)
Знач. мушу дбати за своє.

4. Хто має купа жита, тому колом ср—а набита. (Доброс.)
Знач. він дуєть ся, гороїжить ся. Натяк на давню смертну кару — набиваня чоловіка на кіл.

Жінка. 1. Аби нїхто не був без жінки і без своєї хати! (Кривор.)
Бо в женячці і в посїданю своєї хати вбачають перші умови господарського, людського житя.

2. Без жінки, як без рук. (Наг.)
Чоловік сам не може дати собі ради в хозяйстві.

3. Бери жінку з близька, а кради з далека. (Луч.)
Жінку з близька все лекше пізнати перед шлюбом, а далеко вкравши не так легко викриєть ся.

4. Бита жінка плаче, а потому сї хвалит. (Дрог.)
Досить звичайне явище в подружнїм житю низших верстов, де у жінки не вироблене почутє людської гідности.

5. Біда з жінков, а без жінки ще гірша. (Берез.)
Говорить удовець.

6. Біда, у кого жінка блїда, а в кого румяна, то кажуть, що пяна. (Ільк.)
Нї сяк нї так людям не догодиш.

7. Біда як жінка блїда, а ще гірший смуток як чоловік гі вуток. (Мик. н. Дн.)
Жінка блїда, знач. нездорова; що таке „вуток“ ?

8. Віддай, попе, жінку, а сам свищи в жмінку. (Мшанець)
Чому як раз до попа звертаєть ся отся приказка, не ясно. Неюж загалом характеризуєть ся невигода а безженного житя.

9. В мене жінка мусить у решетї гуляти. (Збар.)
Знач. мусить у всьому ходити по моїй волї так як зерно сїяне в решетї

10. Вексель і жінка не згубит сї нїколи. (Льв.)
Те, що чоловік винен, звичайно не пропадае.

11. Встань жінко, будемо говорити, бо люди о нас давно не говорять. (Ільк.)

Жартують із самохвалька, що потребує докопче, аби люди говорили про нього.

12. Гарна жінка — готова смерть. (Збар.)
Кождого кортить згладити її чоловіка. Пор. Beb. 459.

13. Гарна жінка і великі гроші, то нагла смерть. (Цигани)
Бо спокушують злих людий.

14. Господи татку, дай ми жінку гладку: тонку, високу, слїпу, безоку, з великим віном, з коротким житьом! (Підпеч.)
Так мав молити ся чоловік, що розбогатів женячи ся кілька разів, бо в нього жінки мерли.

15. Дай кому жінку, а сам свищи в жмінку. (Мінч.) ...труби в кужівку. (Ільк.)
Зроби кому вигоду, а сам терпи недогоду. Пор. вище ч. 14.

16. Два роки жінка близнила, а на третий змилила. (Сїл. Б.)
Наївний чоловік тїшив ся дворазовими близнятами.

17. Дві жінцї в одній хатї ніколи ся не погодят. (Вікно)
Се й бувае головною причиною розділу селянських господарств. Пор. Wand. I, Frau 741, 742.

18. Дві природї в жіночій уродї: єдною любит, другою губит. (Гнїдк.)
Через жінку не один чоловік виходить у люди, а не один гине.

19. Держит сї жінки за запаску. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що зовсїм іде за проводом своєї жінки.

20. Дїдько знає, коли жінка старіє сї. (Льв.)
Говорив чоловік, що живучи зі своєю жінкою й сам не доглянув, як вона постаріла ся.

21. Добра жінка з пушки муки пригорщу зробит. (Зазул.)
Знач. вона вміє всякими додатками та комбінаціями помножити вжиточність чоловічого добра.

22. Добра жінка і лихого чоловіка направит. (Кол.)
Коли здобуде на нього моральний вплив.

23. Добра жінка краде тай перед чоловіком кладе. (Наг.)
Не дословно беручи: вона дбае про те, щоб догодити чоловікови й такими способами, про які він не знае.

24. Добре так мої жінцї, най мене бют! (Луч) ...на мою жінку... (Ільк.)
Говорить наївний чоловік, що волить сам понести шкоду, щоб лиш иньшому (не конче його жінцї) була тим зроблена прикрість.

25. Друга жінка вже не те, що перша. (Сасів)
Чоловік не хылить ся до неї з таким чутем, як до першої.

26. Друга жінка, то так як ключ дороблений до колодки. (Сасів)
Знач. уже не те, що перший ключ; чоловік не чуе такого замилування як до першої.

27. Є ну жінку в дошки, а другу в подушки. (Луч.)
Говорять про молодого вдівця, що зараз думае женити ся з иньшою.

28. Жінка би не жила, як би не висварила ся. (Іванк.)
Вона мусить хоч язиком зігнати свою злість і сердитість.

29. Жінка впала в глухий кут. (Кол.)
Знач. обродила ся дитиною, або, як кажуть у Наг. „злягла".

30. Жінка гі верба: де і посади, там виросте. (Мик. н. Дн.)
Дівчина виходячи замуж звичайно переходить у чужу сім'ю, часто на чуже село і мусить там привикати до иньших порядків та звичаїв.

31. Жінка го під ноги взьила. (Наг.)
Говорять про чоловіка, над яким старшує жінка.

32. Жінка два рази мила: раз як входит у хату, а другий раз, як її віносят. (Снят.)
Відгук орієнтального, пессімістичного погляду на жінку. Подібне у Великорусів, пор. Даль. I, 548; грецький оригінал із Стобеєвого фльорілегія наводить Тимош. ст. 32.

33. Жінка держит дім за три угли, а муж за четвертий. (Гнїдк.)
Домашнє хозяйство головно стоїть на жінці.

34. Жінка і рак виходят на одно: обоє мають в сраці смак, а в голові гівно. (Тисьм.)
Цинїчна приказка, в якої основі лежить ігнороване жіночої душі.

35. Жінка Йвася бояла ся, під припічок сховала ся. (Ільк.)
Жартлива характеристика жіночого переляку; під припічком сховати ся не можна, бо відтам видно на всю хату.

36. Жінка княгинка, а хата не метена. (Ільк.)
Говорять про пишну жінку, що кохаєть ся в гарних уборах, а порядку в хатї не держить.

37. Жінка ладна всюди зарядна. (Гнїдк.)
Своєю красою вона збуджує симпатію у людий і тому кождий радо спішить їй на поміч.

38. Жінка ладна завше зрадна. (Коб.)
Жіноча краса — небезпечне оруже в боротьбі за істнуване, особливо коли вона не йде в парі з чеснотою і характером.

39. Жінка ледащо, не зварит, коли нема що. (Гнїдк.)
Передразнюють нарікане ледачого та недбалого чоловіка на жінку.

40. Жінка льигла за заслону. (Наг.)
Знач. уродила дитину. В такім випадку вона звичайно лежить на постелї закрита плахтою перевішеною здовж жердки над ліжком.

41. Жінка ми дихати не дає. (Наг.)
Нарікає чоловік на сварливу жінку.

42. Жінка ми сьвіт завязала. (Люб. М.)
Позбавила мене свободи.

43. Жінка ми сї розтрісла. (Наг.) ...розсипала. (Наг.)
Иньший вислов про жіночі злоги. Теж і у Білорусів, пор. Нос. 419.

44. Жінка мі з хати вижене, як бим тото зробив. (Наг.)
Звичайно чоловік не важить ся зробити щось більше, прим. продати шматок землї, без жінчиної згоди, заставляючи ся тим, що мав би вічну тризоту в хатї.

45. Жінка мовила: „Я своїому наймитови як дам білу сорочку в неділю, то аж знов у неділю, а чоловікови то на Різдво, то на Великдень, то на Різдво, то на Великдень". (Наг.)
Передразнюють невірну жінку, що знюхала ся з наймитом і не дбає за чоловіка.

46. Жінка на путна річ: як умре, то за другов іще й поле возьмеш; але як худобина згине, то страта. (Городен.)
Наївно-матеріялїстичне оцінюване вартости жінки в прирівнаню до худобини.

47. Жінка на роздаток, а чоловік на податок. (Наг.)
Жінка в домі шафарка, всїм мусить видавати з нагромаджених засобів; річ чоловіка збирати і поповняти ті засоби, щоб стало для сїм'ї та на громадські тягарі.

48. Жінка на тих-ой чьисах ходит. (Наг.)
Знач. ось-ось наближають ся її злоги.

49. Жінка на часах. (Мшан.)
Знач. близька злогів.

50. Жінка не бита, а коса не клепана — на єдно виходит. (Городен.) ...то все одно. (Болех.) ...нїчого не варті. (Явор.)
Слїди старого домашнього порядку, що вважав потрібним бите жінок.

51. Жінка не бита, то так як хата не вкрита. (Цен.)
„Бо все щось до неї затече" — пояснив К. Батовський.

52. Жінка не бита, як коса не клепана. (Орел.)
Старий погляд на конечність і оправданє битя жінки.

53. Жінка не любит такого чоловіка, що її не бє. (Ком.)
Таке віруване держить ся ще скрізь у народї.

54. Жінка своєї роботи не переробит. (Берез.)
Її робота вічна біганина. Пор. Wand. I, Frau 320.

55. Жінка сирота: ні в зад, ні в ворота. (Гнїдк.)
Знач. їй не можна з мужевої хати анї явно виступити, анї позволити собі „заднього", тоб то нелеґального виходу.

56. Жінка тай вода спокійна не бита псує ся. (Гнїдк.)
Слїд тої самої старої фільозофії, про яку була згадка висше ч. 50—52.

57. Жінка — тепла пола чоловікова. (Городен.)
Дає йому захист у житєвих пригодах.

58. Жінка тримає хату в три роги, а чоловік у четвертім. (Зазул.) ...тримає три вугли в хатї, а чоловік лиш єден. (Болех.)
Пор. висше ч. 33.

59. Жінка тілько ніжка в стільци: одна випаде, другу забє ся. (Стрільб.)
Натяк на легкість, з якою чоловік по стратї одної жінки набуває нову.

60. Жінка як маків цьвіт. (Наг.)
Про молоду, гарну, веселу жінку.

61. Жінка як не стане вже чого їсти, то чоловіка їсть. (Войн.)
Звісно, тоді вона зовсїм безпомічна і їй не лишаєть ся нїчого, крім докорів та лайки недбалому мужовї.

62. Жінка як чічка, сьвіжа як ягідка, як колосок повна, прибрана як пава. (Корч.)
Так характеризують гарну, вродливу жінку.

63. Жінки довге волосє мають, а розум короткий. (Ільк.)
Протиставлене довгого волося і короткого розуму жінок — один із прастарих концептів людськости. Пор.

64. Жінки мають своє право. (Іванк.)
В господарськім і родиннім житю права жінки усталені старими звичаями.

65. Жінки мовлят: ми ходили до церкви, а наші чоловіки до каплиці. (Наг.)
Значить: уважають церквою лише бабинець.

66. Жінки не нерелюбиш, Нїмця не перепишеш. (Гол.)
Хоч би кілько мужчин любило жінку, їй нїколи не буде занадто.

67. Жінки стидати ся, то дитини не буде. (Збар.)
Приповідка дуже розповсюджена. Пор. Гильф. 1305.

68. „Жінко, давай їсти!“ — „Коли нема що! Тількі борщ та горох та лемішка у двох, тай то для дяка“. (Дар.)
Характеризують віроломну жінку, що верховодить над своїм чоловіком.

69. „Жінко, жінко, маєте яйці?“ — „Он там чоловік іде, то він має.“ (Дрог.)
Жартують із дрогобицьких жидівок, що в понеділок виходять далеко за місто і на дорозї напастують кожду жінку, що йде на торг, за яйцями.

70. Жінко моя, дїти мої, кутя-ж мене з сьвіта зжене! (Наг.)
Так лементував чоловік у ночи сьвятого вечера, переївши ся кутї.

70. Жінку а шкапу трудно дібрати. (Ком.)
Чоловік переважно женить ся на вгад, не знаючи докладно своєї будущої жінки.

72. Жінку і стодолу все треба покривати. (Лучак.)
Бо не доглянеш, то зазнаєш шкоди. Пор. Wand. II, Haus 96.

73. Жінку люби як душу, тряси як грушу, а тріпай як шубу. (Ільк.)
Погляд такий же, хоч повнїйше висловлений, як у ч. 74.

74. Жінку серцем люби, а руками зо шкіри дери. (Ожид.)
Знач. супроти неї все треба ставити ся остро, але при тім не перестаючи дбанєм та поводженєм оказувати їй любов.

75. Жінку треба два рази слухати: раз як кличе їсти, другий раз спати. (Залїсє)
Жартлива характеристика тих випадків, де чоловік звичайно підлягає жінці.

76. Жінку як бистру шкапу все в віжках держи. (Городен.)
Бо все слїд бояти ся, що вона розбрикаєть ся і зробить якусь пакість.

77. Жінці а кобилї нїколи не вір! (Луч.)
Обі зрадливі і непостійного характеру.

78. Жінці не треба противити ся, як малій дитинї. (Іванк.)
Очевидно особливо тоді, коли таке супротивлене дразнить її. Вона, як дитина дразливійша від мужчини.

79. Жінці нїколи правди ни кажи. (Кольб.)
Бо вона в своїй сердитости зробить із неї оруже проти тебе.

80. Жінці огроза мусить бути. (Ростоки)
Її чоловік усе мусить держати в страсі, а то — вірять — не буде ладу в хаті. Пор. Adalb. Żona 2.

81. Жінці попусту не давай. (Берез.)
Старе правило домашної дісципліни — держати жінку в страсі.

82. Жінці тай псови ни вір. (Кольб.)
Відгук орієнтальних пессімістичних поглядів на жінку.

83. За жінков єм того не взьив. (Наг.)
Знач. се моє власне, звичайно про якісь прикмети характеру.

84. З жінков клопіт, без жінки ще більший. (Наг.)
Безвихідне положене чоловіка. Пор. Adalb. Żona 83.

85. Йик жінка в злогах спудит си, то на смерть вірьидит си. (Манаст.)
Гуцули вірять, що перелик жінки в злогах веде за собою смертельну хоробу.

86. Ладна жінка, а бистрий кінь, то смерть. (Залісє)
Ладна жінка наражене на сильні спокуси, а бистрий кінь часто полошить ся. Пор. Wand. I, Frau 668.

87. Ладна жінка — готова біда. (Завад.)
Всякий шукає нагоди зблизити ся до неї. Пор. Osm. 142; Adalb. Żona 36, 84.

88. Молода жінка старому трутизна. (Цен.)
Старий їй не догодить і сам швидко згине. Пор. Adalb. Żona 42.

89. Моя жінка всїм людьом у церкві носа втре. (Наг.)
Хвалив ся чоловік, що мав засмаркану жінку; стоячи в церкві засмаркана вона сама того не знаючи побуджувала кождого, що зирнувши на неї поневолї обтирав собі ніс. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 151.

90. Моя жінка — мій перший ворог. (Снят.)
Пессімістичний погляд, навіяний мабуть відомою казкою про того царя, що велїв прийти чоловікови до себе і привести з собою свого найлїпшого приятеля і найгіршого ворога; чоловік привів пса й жінку і представив пса як приятеля, а жінку як ворога.

91. На зиму жінку дає на пашу, а на лїто — до роботи. (Бродки)
Жартують із недбалого чоловіка, що гонить жінку з хати, коли нема що їсти.

92. На здість моїй жінцї пехай мене бють. (Ільк.)
Пор. висше ч. 24.

93. Не вірь жінцї, як чужому собацї. (Ільк.)
Пор. висше ч. 77; Adalb. Żona 53.

94. Не пускай без себе коний нї жінки. (Стан.)
Бо коний чужі люди не пошанують, а жінку намовлять на гріх. Пор. Adalb. Żona 102.

95. „Ну, жінко, як у нас мало хлїба вийшло!“ — „Е, чоловіче, бо я паленицями намагала.“ (Котуз.)
Наївна самохвальба жінки.

96. Ой біда, біда, в кого жінка блїда; в кого румяна, в того кохана. (Явор.)
Румяна, знач. здорова, весела, і таку чоловік любить. Пор. висше 6, 7; Adalb. Żona 3.

97. Перша жінка від Бога, друга від людий, трета від дітька. (Ворохта)
Пессімістичний погляд на повторні шлюби. Пор. Adalb. Żona 56.

98. Позич кому жінку, а сам свищи в кужівку. (Груб.)
Пор. висше ч. 8; Adalb. Żona 103.

99. Поміняймо ся жінками, брачіку! (Кривор.)
Говорять, що між Гуцулами був колись, чи може й доси є звичай мінати ся жінками по кількох роках пожиття.

100. Так моїй жінці треба, най мене бют! (Залуче)
Говорив упертий чоловік, що на перекір жінці зробив якесь лихо і за те був битий. Пор. висше 24, 90.

101. Тогди жінка глупа, як дітий купа, а в мішку єдна крупа. (Кунин)
Се дуже тяжке положене жінки — многодітність і при тім бідність.

102. То не жінка, лиш унія охабле́на. (Грин.)
Говорить чоловік про нелюбу жінку. Що він називає її „унією“, се інтересний знак впливу православної проповіди серед галицьких Гуцулів-уніятів.

103. У жінки довгий волос, а короткий розум. (Наг.)
Пор. Баба ч. 72; Schlei. 185; Wand. I, Frauenkopf 1; Жінка 63.

104. У жінки правди не питай! (Унят.)
Бо вона тобі її не скаже.

105. Чужа жінка все лїпша як своя. (Наг.)
Вислов вродженої мужчинської завидливости. У Поляків друга жінка, пор. Adalb. Żona 70.

108. Чужі жінки як маківки, моя як опуда. (Лол.)
Нарікав на свою жінку, розуміється ся, по за очи її чоловік.

107. Як би жінки городили плітки, то би не потребували чоловіки. (Зазул.)
Городжене плота вважаєть ся одною зі спеціяльно мужеських робіт, до якої жінкам зовсім не випадає тикати ся.

108. Як би міг чоловік обійти ся без жінки, то був би пан Біг не сотворив Єву. (Ворохта)
Проба хлопської фільософії, зрештою основана на дуже старій книжній традиції.

109. Як будеш жінки соромити ся, то дітей не буде. (Дар.)
Сором, хоч річ дуже культурна, буває іноді не на місці.

110. Як жінка хоче своїм конем їхати, то вже, братчику, бида. (Кал.)
Жінка не повинна верховодити над чоловіком, особливо в справах ширшого, громадського значіня. Пор. Adalb. Żona 2.

111. Як сї жінку ни бє, то пичінка в нїй гниє. (Вел. Очи)
Мотивуєть ся патріярхальне бите жінки, пор. ч. 50; Adalb. Żona 33.

112. Як хлопови жінка вмре, то так як побережникови буда в лїсї згорит. (Красносїлці)
Так легко о другу жінку, як о нову буду. Пор. Adalb. Żona 49.

113. Я свою жінку люблю, але іно в ночи, а в день робю нев як конем. (Вел. Очи)

Стародавній погляд на жінку як на домашню невільницю.

Жменя. 1. Аби я його в свою жменю дістав, то вже го не пущу. (Завад.)

Погроза; аби я дістав його в руки.

2. Бери сраку в жменю тай тікай! (Наг.)

Говорять такому, що дістав бите тай ще сварить ся або виправдуєть ся.

3. Бери, що сї в жменю влїзе! (Наг.)

Приговорювали парубки свойому товаришови, що бючи ся з иньшим ухопив його за довге волосє.

4. Вже го маю в жмени. (Наг.)

Знач. маю власть, силу над ним, уже він не опреть ся менї.

5. В жменю го нїщо затулити. (Наг.)

Знач. такий малий та слабосилий.

6. За жменю ячменю цїлий рік служив. (Наг.)

Говорять, коли хто служить у иньшого за пів дармо. Натяк на казку про наймита, що служив цїлий рік за жменю ячменю, а потім із за того ячменю оженив ся з царівною.

7. Лише жменя пари. (Гнїдк.)

Говорять про марного, схорованого чоловіка.

8. Набрав в обі жменї печенї. (Наг.)

Сьміяли ся в кузнї з чоловіка, що вхопивши в обі жменї шмат розпаленого зелїза, зараз же й кинув його попікши обі долонї.

9. Повнов жменев даю. (Наг.)

Знач. даю щедро, не жалуючи.

10. Свойов жменев найлїпше брати. (Наг.)

Чужою не візьмеш так богато.

11. Там того й на добру жменю нема. (Наг.)

Говорять про маленький загонець збіжа, яке швидко можна вижати.

12. То дїдьча жменї. (Наг.)

Говорять про здирцю або скупаря, що що допаде в руки, то вже не випустить.

13. Хочиш, жибйм ти зібрав писок в жменю? (Будзанів)

Знач. щоб я дав тобі в лице.

Жнець. 1. Вийшли женцї в поле жати, тай забули серпи взяти. (Крех.)

Кепкують із недбалих женців.

2. Він добрий жнець, як вузкий загонець, а як широка нива, то бестія лїнива. (Явор.)

Кепський робітник бачучи перед собою більше дїло зараз послабає, опускає руки.

2. Добрий жнець, де широкий загонець. (Явор.)

Scil. там він себе покаже.

4. Добрий жнець на широкий загінець. (Ільк.)

На доброго робітника паде звичайно більша робота.

5. Злому женцеви кождий серп злий. (Голг.)
Бо він не любить самої роботи, отже й її знарядів.
6. Не питає добрий жнець, ци широкий загонець. (Наг.)
Добрий робітник не боїть ся нїякої роботи.
7. „Помагайбі, женче!“ — „Бодай здоров, серце!“ (Вікно)
Кепкують із дївчини, що до всякого прохожого обертаєть ся надто сердечно.
8. Помагайбі з женцьом! (Наг.)
Так говорить чоловік, що входить у сусїдську хату, в якій уродила ся дївчина.
9. Який жнець, такий снопець. (Ур.) ...сніп. (Коб.)
Робітника пізнають по продуктах його роботи.
10. Я такий жнець, що волю полежати, ніж у поле жати. (Колом.)
Жартує парубок підпускаючи гру слів „полежати“ = „у поле жати“.

Жнива. 1. Жнива на Петра, голод коло Різдва. (Лучак.)
Коли вчасні жнива, то дуже простою льотікою віщують вчасний передновок. При тім вчасні жнива показують плохий урожай, отже віщують голод.
2. Лихі там жнива, де гола нива. (Ком.)
Нарікають на недорід.
3. Не будут жнива з доброго дива. (Снят.)
Знач. треба добре напрацюзати ся, щоб були добрі жнива.
4. „Стара, ци хоче сї в жнива́?“ „Ей, дай ми покій, я ледви жива!“ (Наг.)
Кепкують із ослаблення жіночого в часї жнив.
5. Там то мав добрі жнива! (Наг.)
Скористав богато.
6. Хто в жнива в холодку, той у зимі в голодку. (Город.)
Пора жнив, се найважнїйша, горяча праця; занедбавши її лїнивий чоловік сам себе позбавляє хлїба. Пор. Adalb. Żniwo 1.
7. Ще моє жниво колись буде. (Наг.)
Знач. не швидко дожду ся плодів своєї працї.
8. Я і в жнива не лїнива. (Стр.)
Хвалить ся дївчина, з якої кепкують за лїнивство.

Жовнїр. 1. Ай вай мір, богато жовнїр! Горівку пют, а грошї не дают. (Луч.)
Характеризують безпомічне положенє жида шинкаря серед вояцького постою.
2. Жовнїр має мати чотири річи: бруцак, штруцак, нищак і пуцак. (Бор.)
Приказка взята зі старого військового регляменту, в якому нїмецькі слова перероблено механїчно на руські: Brotsack, Strohsack, Nähzeug і Putzzeug.
3. Жовньир на цїсарськім хлїбу служит. (Наг.)
Таку фікцію піддержують у війську власти, щоб вполти в вояка переконанє, що він щось окреме від суспільности або й вороже їй.
4. Жовнїр не знає нї тата, нї брата, лише камрата. (Торки)
На коменду він мусить стріляти навіть на найблизшу рідню.
5. Жовньир — цїсарська дїтина. (Наг.)

Се з самохвальбою говорять особливо старші люди, що колись довгі літа служили в війську.

6. Пан жовньир, а вуший повний ковньир. (Наг.)

Сьміють ся з вояків, що велять себе задля цїсарського мундура титулувати панами.

7. Про єдного жовнїря війна буде. (Ільк.)

Про одного робітника дїло зробить ся. Се пізнїйший варіянт приказки; первісно замість жовнїра стояв козак. Пор. далї Козак; Adalb. Żołnierz 1.

8. Стали як жовньири до мньири. (Наг.)

Стали рядом, відповідно до зросту, випростувані.

9. То жовньир від Марцугелїв. (Наг.)

Полк Марцугелї (Mazzuchelli) рекрутував ся в 30-их і 40-их роках із Самбірщини та Перемищини. Марцугелї якось не мали слави з военних походів і тому прозвище „жовньир від Марцугелїв“ уважало ся мало що не лайкою.

10. У жовнярах панство: коло с—ки реміняки — цїле ґосподарство. (Батят.)

Кепкують із жовняра, що вдає з себе пана. Пор. Schlei. 179.

11. Що за жовнїр? Диви сї на ковнїр. (Наг.)

На ковнїрі нашиті барвисті вилоги, по яких можна пізнати кождий полк.

Жовнярський. 1. Жовнярський крок тримають. (Збар.)

Про людий, що йдуть парами маршовим кроком.

2. Жовньирський „рихтай“ знає. (Наг.)

Рихтай, команда: Richt' euch, ставай в ряд. Знає рихтай, привик до острого порядку, до дісціпліни.

Жовтачка. 1. Від жовтачки лїк — по причастю подивити сї в чашу. (Наг.)

Частина людової медицини, основаної на прінціпі гомеопатії: жовтий колїр жовтачки лїчить ся жовтим полиском золотої чаші.

2. Упав у жовтачку з завісти. (Наг.)

Вірять, що завість у деяких людий доводить до розлитя жовчі, що викликає хоробу звану жовтачкою.

Жовтий. 1. Жовтий, як крокес. (Жидач.)

Крокіс переважно червоний.

2. Став жовтий, як віск. (Наг.)

Говорять про схорованого чоловіка, у якого щезли румянцї з лиця. Пор. Adalb. Żółty 4.

3. Тьфу, тьфу, тьфу від жовтої кости! (Кол.)

Висьмівають заговорні формули знахарів та ворожбитів, що нїби то відпльовують хоробу від кости, від жил і всїх суставів.

Жовтодзюб. 1. То ще жовтодзюб! (Дулїби)

Знач. недоросток, нерозважний, не має права промовляти в громадї.

Жовч. 1. Аж у нїм жовч кіпит. (Наг.)

Говорять про злобного, завидющого чоловіка.

2. Дай му спокій, бо в нїм ся жовч розілле. (Терноп.)

Мовляв: він слухає твоїх слів із завистю і пересердем.

3. Кому в писку жовч, у того все гірке. (Гнїдк.)
Знач. хто з натури завидющий або злобний, той скрізь у житю бачить лише зло.
4. Не псуй си жовчи! (Сор.)
Знач. не сердь ся даремно.
5. То без жовчі чоловік. (Цен.)
Знач. добрий, ласкавий, незавидющий чоловік. Пор. Wand. II, Galle.

Жолудок. 1. Як жолудок здоровий, всьо йому тякне, а як слабий, то всьо йому запротивит. (Вв. Вл.)
Тякнути — йти на користь, сприяти; „мене витякає" — стає моєї сили, мого засобу.

Жолудь. 1. Жолудь яка мала, а з неї який дуб виростає. (Сквар.)
Так і з малої дитини виростає чоловік.
2. На жолуди сї випас! (Наг.)
Кепкують із товстопузого чоловіка, мовляв, виглядає як кабан вигодуваний жолудьми.
3. Сипле сї, як жолудь з дуба. (Наг.)
Про часті нещастя або загалом випадки.
4. Як жолуди богато, буде нáрік жито. (Лучак)
Одна з народніх прикмет, якими ворожать на будущий урожай. Пор. Adalb. Żołądź 1.

Жона. 1. Біда, кому жона блїда, а й тот неборак, кому жона як бурак. (Гнїдк.)
Як блїда, то всї його жалують, а як румяна, то всї завидують. Пор. Жінка 94 Adalb. Żona 3.
2. Від огня, води і злої жони Боже сохрани. (Гнїдк.)
Злу жінку вважають елементарним нещастєм чоловіка, як огонь і повінь.
3. Добра жона від Бога, а лиха від чорта. (Гнїдк.)
Призначене жінки чоловікови займає одно з головних місць у функціях мітичних Судїльниць; тут мітичне представлене приняло дуалїстичну закраску: добру жінку дає добра сила, а лиху — зла. Пор. Adalb. Żona 18, 24.
4. Жона — добра пола. (Гнїдк.)
Вона гріє і захищає чоловіка.
5. Жóно божя! (Тухля)
Звичайний спосіб бойківської промови до жінки, хоч би й до власної.
6. Мудра жона, як є мішок пшона, та дурна Химка, як є муки лиш жмінка. (Кукиз.)
Пор. вище жінка ч. 99; Adalb. Żona 10.
7. Ото мудра жона, як є міх пшона, ще й корова дійна. (Орел.)
Вар. з повнїйшим висловом, пор. Жінка 99.
8. Перша жона від Бога, другу люди втараскают, а трету злий дух дає. (Бистре)
Як бачимо, пессімістичний, хоч практичними досьвідами аж надто часто справджений погляд на повторне подруже. Пор. вище ч. 3, Жінка ч. 95.
9. Розумна жона, як є міх пшона. (Городен.)

Має в чім господарювати і може показати свою господарність, пор. ч. 6.

10. Розумна жона, як є міх пшона; як одна лише крупа, тогди в'на стала глупа. (Підпеч.)

Варіянти див. ч. 6, 7.

11. Розумна жона, як має міх пшона; але она тогди глупа, як у міху одна крупа. (Гусне.)

Господарним можна бути лише тоді, коли є на чім господарувати.

12. Так бим си жону тай дїти видів дома! (Тухля)

Заклинаєть ся Бойко-ґазда.

Жонатий. 1. Як до трицять рік ни жонатий а до сорок ни богатий, то й нима шо зачинати. (Кольб.)

Говорять про такого, що за пізно кидаєть ся устроювати своє житє.

Жорна. 1. Взьив го на свої жорна. (Наг.)

Знач. узяв на зуби, обмовляє та чорнить його.

2. Добрі жорна все змелют. (Наг.)

Добрий робітник усе зробить і тимпаче все з'їсть, що йому дадуть. Пор. Сим. 749.

3. Нема млина, хоба тої жорна: меле в жорнїх самотрітна, вся челядь голодна. (Мшан.)

Характеризують утяжливість жорняного млива, що колись великим тягаром лежало на жінках.

Жорновий. 1. Жорновий хлїб найситнїйший. (Яс. С.)

Приповідали старі люди, що не радо мололи своє збіже в млинї.

2. Лїпше жорновий камінь до шиї тай у воду. (Стан.)

Приказка взята з євангельського цитату: лїпше втопити ся, нїж так жити.

Жук. 1. Летїв жук, тай у воду пук! (Наг.)

Говорять про самохвалька, що гордо несеть ся і зазнає якоїсь немилої пригоди. Натяк на відому пісню-ґаївку, що починаєть ся словами:

Летїв, летїв жук, жук,
Тай у воду пук-пук.

Пор. Голов. Нар. пѣсни II, 504.

Жупан. 1. Жупан ізкинь, жупан надїнь. (Гнїдк.)

Значіне неясне.

2. Не пуряй жупана! (Луч.)

Не поневіряй своє становище, не роби такого, що тобі не випадає з огляду на твій стан.

3. Убрав ся в жупан і мислить, що пан. (Ільк.)

Панство як одежа швидко зношуєть ся.

Жур. 1. Жур не жур, лїпший Русин як Мазур. (Наг.)

Хоча Русин жиє вбого і їсть пісні страви, все таки він лїпший від Мазура.

2. Куди журови до паски! (Наг.)

Великий контраст як бідного до богатого.

3. Ой жур, мати, жур, лїпший Русин, як Мазур. (Ільк.)

Зазначено національну симпатію: Русинка волить і на пісній страві жити з Русином, як із Мазуром.

4. Через жур до паски. (Наг.)

Жур (вівсяну киселицю) їдять головно в великім пості, по якім наступає паска.

Жура. 1. Десь сї вся жура на мене злїзла. (Наг.)

Говорить тяжко зажурений чоловік.

2. Жура мене їсть. (Наг.)

Говорить чоловік, якого напосїдає невідвязна журба.

3. Не зичив бих жури і темному ворогови! (Жабе)

Мовив Гуцул, що сидячи в вязниці зазнав богато жури.

4. Тілько би мої всеї жури було! (Наг.)

Знач. се дїло пусте, щоб я мав ним журити ся.

5. Чоловіче, жура моя! Лишила ся дїра твоя! (Пужн.)

Кепкують із нещирого лементованя вдови по чоловіцї. Пор. анекдоту Етн. Зб. VI, ч. 195.

Журавель. 1. Внадив ся журавель до бабиних конопель. (Сквар.)

Говорили про пана, що залицяв ся до бабиної дочки.

2. Довгоногий як журавель. (Наг.)

Про високого а худотїлого чоловіка.

3. Журавлики ключолети, я не вмив ся до поети. (Льв.)

Таку приказку повторяли часто інтелїґентні Русини в 70-тих роках, натякаючи на перший рядок вірші Данила Млаки, що починала ся словами „Ой журавлї ключолети.“

4. Журавлї ключом летят. (Кол.)

Так називають той розхилений кут, яким звичайно летять журавлї.

5. Закрутив сї, як журавлї в летї. (Наг.)

Говорять про безрадного чоловіка. Віра в те, що відповідним накликуванем можна заставити летючих журавлїв крутити ся довго над одним місцем, пор. далї ч. 6.

6. Круцю, круцю, журавлї, ваша мати на водї. (Наг.)

Формула дїтського заклинаня журавлїв, щоб летючи крутили ся довго над одним місцем.

7. Нипає як журавель. (Наг.)

Про чоловіка, що боком заходить коло якоїсь справи.

8. Скрипит як журавель над кирницев. (Крех.)

Про сварливого та говірливого чоловіка. Журавель тут очевидно деревляний прилад до витяганя води з глубокої криниці.

9. Стоїт як журавель на вартї. (Торки)

Знач. пильнує свого. Віра в те, що журавлї коли ночують на землї, одного з поміж себе ставлять на вартї і сей не спить усю ніч.

10. То хиба в журавльи така довга шия. (Наг.)

Говорять про довговязого чоловіка.

11. Тут мене й журавлї закрукают за тов роботов. (Борис.)

Знач. ся робота довга і затяжна, потрівае до осени або до весни, коли летять журавлї.

12. Ходит як журавель по болоті. (Наг.)
Говорять про нелюдяного чоловіка, що любить ходити самотою.

Журба. 1. Від журби голова лисіє, а розум дуріє. (Наг.)
Житєва обсервація мабуть вірна.

2. Журба гірша як хороба. (Гнїдк.)
Вона сушить і вялить чоловіка.

3. Журба сорочки не дасть. (Ільк.)
Знач. замісь дармо журити ся краще брати ся до дїла.

4. Журбов польи не перейдеш. (Наг.)
Треба рушити власними ногами.

Журити ся. 1. Жури сї на свою голову! (Наг.)
Говорять курцї, ще „журить ся“ занадто голосно.

2. Журила сї мати мною, як риба водою. (Наг.)
Властиво риба зовсїм не журить ся водою, в якій жиє, хиба тодї, як її з неї виймуть.

3. Журит ся, де ся воробцї подїют, як коршма згорит. (Луч.)
Журить ся пустим, зайвим. Натяк на анекдоту про жида, що в часї пожеж коршми журив ся лише тим, куди подїють ся воробцї, що мали на нїй гнїзда, пор. Руданський, Співомовки I, 61.

4. Журит ся, як кобиляча голова, коли віз перевернула. (Гнїдк.)
Іронїзують над зажуреним чоловіком; кобила перевернувши віз зовсїм тим не журить ся.

5. Журиш сї тим, що в мене гроший нема. (Наг.)
Запитує чоловік зажуреного приятеля.

6. Журит сї, як курка з єйцьом. (Наг.)
Коли курка має знести яйце, то видає протяжний і жалібний голос, який уважають висловом її турботи, де знести те яйце.

7. Зажурив ся, як дїд у два празники. (Луч.)
Міркуючи, на який іти. Характеризують чоловіка в приємнім клопоті.

8. Зжурив єм сї на-нї-нащо. (Наг.)
Чоловік з журби став зовсїм млявим і безрадним.

9. Най сї журит кобила, що велику голову має. (Наг.)
Жартують із чужої журби.

10. Най сї мнов біда журит, а не я нев. (Наг.)
Знач. як прийде біда, то тодї буде пора й журити ся нею.

11. Най сї мнов той журит, кому я винен. (Унят.)
Говорив легкодушний довжник, якому докоряли, що не журить ся своїми довгами. Пор. Wand. IV, Sorgen 16.

12. Не жури сї: все мине, і тебе дїдько возьме. (Наг.)
Характеризують зрезиґнований погляд чоловіка навченого житєвим досьвідом.

13. Не жури ся, до роботи бери ся. (Крех.)
На журбу шкода тратити час і силу.

14. Не жури ся завтром, воно само собою журит ся. (Гнїдк.)
Теж, що „всякому дню злоба єго“.

15. Не жури ся, іно Богу моли ся. (Луч.)
Рада побожного чоловіка.
16. Ни журіт сї, хату продайти, гроші віддайти, гадки ни майти. (Жидач.)
Дуже лиха потїха неоплатному довжникови.
17. Не журу сї звіздами, коли місяць сьвітит. (Город.)
Знач. маючи більше добро не дбаю про брак меншого.
18. Не мав бим сї чим журити, та тобов! (Наг.)
Говорить чоловік иньшому, що викладає йому свою журбу.
19. Сїв тай зажурив сї, а далї встав, підголив сї. (Наг.)
Говорять про вдівця, що віджалувавши першу жінку вибираєть ся в зальоти до другої.
20. Тілько ся журить, як кобила звернувши в болотї. (Ільк.)
Знач. йому зовсїм байдуже. Пор. висше 4.
21. Ще чого не стало, щоби я сї тим журив! (Наг.)
Знач менї се зовсїм байдуже.

Журиця. 1. Журице моя темна та чорна! (Лол.)
Падькає Бойко опинивши ся в безвихіднім положеню.

Журівський. 1. Журівські парубки мід-горівку пили, а Григорівські парубки на борщи сьи били. (Підмихайлівці)
Загально розповсюджені кепкованя жильців одного села над жильцями сусїдного, тут припадково льокалїзовано в селах Журові і Григорові, калуського повіта.

Жучок. 1. Жучку, жучку, дістав єсь сї попови в ручку! (Лучак.)
Говорить чоловік, що попав ся в якусь халепу, в безвихідне положеня. Натяк на казку про доктора Всезнайка, що в деяких варіянтах називаєть ся Жуком, пор. Нос. 407.
2. От тепер ти, жучку, дістав сї панови в ручку! (Наг.)
Говорить чоловік попавши в якусь „панську напасть“. Казкова основа як у ч. 1.
3. Упав єсь жучку панови вр учку. (Ільк.) Упав-їс ся.. (Петр.). Попав... (Залїсє)
Пор. висше ч. 2.

З.

Забабона. 1. То бабська забабона. (Наг.)
Говорять про пусті вірування, особливо про бабські лїки, підкурювання та примови. Пор. Adalb. Zabobon 1.
2. Хто би в ті забабони вірив? (Наг.)
Говорить чоловік про значінє всяких перестрітів, злих днів і т. и.

Забава. 1. І до забави треба доброї справи. (Наг.)

Не лише до праці.

2. Забава з клячов у болоті. (Кол.)

Коли кляча застрягне в болоті, то нераз треба довго забавити ся, щоб її витягти.

3. З такої забави комусь сї на плач збере. (Цен.)

Говорять про забаву між парубком і дівкою.

4. Ой Забаво, Забаво, тож тос мене забавила. (Наг.)

Між Натуєвичами і Унятичами була колись на узлїсю коршма звана Забавою. Про неї й пісню зложили:

Ой Забаво, Забавонько, забавилас мене,
Штири конї на припонї чекают на мене.

5. Там то забави від печи до лави. (Наг.)

Характеризує ся житє роботящої жінки, що раз-у-раз крутить ся в хатї.

6. Тобі забава, мінї неслава. (Кал.)

Говорить дівка парубкови, що хоче бавити ся з нею без серіозних намірів. Пор. Adalb. Zabawa 1.

7. Тут мінї забава буде. (Наг.)

Знач. тут я забавлю ся, запівню ся, дармо час страчу.

Забавити. 1. І тілько не забавив, як пес на перелазї. (Наг.) ...сорока на плотї. (Завад.)

Забавив дуже коротко, не загрів місця. Пор. Adalb. Zabawić się.

2. Забавив тілько, що вмерлий на соломі. (Стрільб.) Пожив з нею тілько, як... (Стріль.)

Забавив коротко, швидко забрав ся.

3. Забавив сї як жид на ярмарку. (Наг.)

Жидови на ярмарку і слїд і любо забавити ся.

4. Забавило то якийсь чьис. (Наг.)

В значінню: потягло ся, потрівало.

5. Не забавив і за єден отченаш. (Наг.)

Знач. звинув ся скоро, зробив дїло живо.

6. Так ся там довго забавит, як біда в костелї. (Мшан.)

Знач. зараз утече відтам, бо там йому нема нїякого дїла.

7. Хто довго забавит, той добре ся справит. (Бібр.)

Бо має час зробити все до ладу. Пор. напис на бобрецькім апостолї XVII в. (Бібл. Нар. Дому ч. 66: Єст давна приповѣсть: єсли долго забавитъ, то добре спорядитъ и моцно оправитъ").

Забаг. 1. Буде на всї забаги. (Наг.)

Буде все, чого собі можна бажати. Говорять про гостину у богатого і щедрого чоловіка.

2. Най тя забаги не заходят. (Уриче)

Нехай тобі не захочує ся такого, що не можна мати на місцї.

Забагати. 1. Забагає му сї печеного леду. (Наг.)

Захочує ся чогось неможливого.

2. Забагає, сам не знає чого. (Наг.)
Про неясні забаганки.
3. Забагає троякого, а тут нема нїякого. (Берез.)
Говорять про неосяжні, хоч нераз і справедливі забаги, прим. хорого чоловіка.
4. Забагло ї сї замерзлого в Петрівку. (Кольб.)
Забажав чогось неможливого і неприродного.
5. Забагло му сї вчорашного дне. (Наг.) ...торічного снїгу. (Яс. С.)
Захотїв чогось неможливого. Пор. Adalb. Zachciewać się 1—4.
6. Забагло му ся, як Циганови солонини. (Бергом.)
Циган дуже ласий на солонину.
7. Забаг сам не знає чого. (Наг.)
Про чоловіка, якому захочуєть ся якоїсь новини.
8. Най ти сї не забагає того, чого нема. (Наг.)
Говорять до такого, що забагає чогось такого, чого не можна осягнути.
9. Хто чого забагає, до того й руков сягає. (Кукиз.)
Знач. силкуєть ся осягнути се.
10. Хто чого забагне, до того й тягне. (Лім.)
Силкуєть ся сповнити свої забаганки.
11. Як чого забагне, то хоч утели сї, а дай. (Цен.)
Говорить жінка про примховатого чоловіка.

Забити. 1. Ану, зàбий мнї, ци маю хоць ґрейцар! (Наг.)
Говорить бідний чоловік, від якого хтось домагаєть ся грошей.
2. Забúв, а не заплїшив. (Наг.)
Сьміють ся такого, що замість „забув“ говорить по старосьвітськи „забúв.“
3. Забúв му баки. (Наг.)
Знач. отуманив, одурив його, наговорив йому дурниць.
4. Забúв му цьвока в голову. (Наг.)
Завдав якусь важку загадку, піддав думку, що не хоче вступити ся з голови.
5. Забúло му памороки. (Наг.)
Знач. він сам себе не тямить, опянїв або стратив память.
6. Забита голова. (Наг.)
Знач. тупа, непамятлива.

Забігати. 1. Забігає злодїй з прúбока. (Крех.)
Знач. се не домашнїй, а не чужий злодїй.
2. Забігає, як кіт до сала. (Наг.)
Ласує потайно, вчащає до чужої жінки.
3. Забіг за десьиту межу. (Наг.)
Знач. утїк, забрав ся десь далеко.
4. Забігне ти язик у г—цю, як того покушаєш. (Наг.)
Кепкують із ласуна, що любить попоїсти смачно.
5. Не забігай поперед батька в пекло! (Збар.)
Говорять надто цїкавому та швидкому чоловікови.

Забожити ся. 1. Ану забожи сї, та ще й васкари сї! (Яс. С.)

Вважають, що заскарити ся, тоб то заклясти ся словами: „Скариж то мі Боже!“ страшнійше, ніж забожити ся, тоб то сказати: „Бігме Боже!“

2. Забожив бим сї, як бим сї гріха не бояв. (Наг.)

Видно, що вперед зрєхав щось і не хоче забожити ся, що се була правда.

3. Я сї на то не забожу. (Наг.)

Знач. не потверджу клятвою, що се правда.

Заболотей. 1. Вийшов як заболотей на милї. (Наг.)

Заболотеями в Нагуєвичах називають селян із надністрових сїл, як Грушів, Колодруби і т. и. Вони ходять звичайно дужо брудно від невилазного болота, в якому живуть. Чи з відси пішла приповідка про кепський успіх мила у тих людий, чи вона взята з польського: Wyszedł jak Zabłocki na mydle, не беру ся рішати. Польська приказка зрештою також не вияснена, бо діктерія оповідана Сирокомлею мабуть видумана ним самим. Пор. зрештою Нос. 279; Adalb. Zabłocki 1.

Забрати. 1. Забирай сї зо шумом! (Наг.)

Кричать на вліз̀ливого та непосидючого.

2. Забирай шматє! (Дрог.)

Себ то забирай ся з усїм своїм добром.

3. Забирають ся до стану малженського. (Наг.)

Формула заповідий голошених у церкві; повтаряють і жартливо, прим. коли бачуть закохану пару на розмові.

4. Забрав сї з канцїма. (Наг.)

Про бідного чоловіка, що забрав ся зі своїм убогим манатєм.

5. Забрав сї на Поділє. (Наг.)

Вийшов із села, виемігрував. Натяк на „тяжкі роки“, коли немало людий з гірських і підгірських сторін емігрувало на Поділє та на Буковину.

6. Забрав сї як непишний. (Наг.)

Зложивши пиху з серця пішов геть.

Забризкати. 1. Забризкав сї, що му й очий не знати. (Наг.) Затріскав сї... (Наг.)

Про чоловіка, що йшов або їхав через болото.

Забудько. 1. Забудько з мене. (Наг.) То ще... (Наг.)

Говорить чоловік, що часто забуває ся.

Забурити ся. 1. Забурив сї, як стріха на вітер. (Наг.)

Глядить понуро, сердито.

Забути. 1. Бодай за нього Бог забув! (Наг.)

Прокляте; непамять, се тяжка кара.

2. Було, було, забуло сї, з тимой чьисом минуло сї. (Наг.)

Говорять про якесь минуле лихо.

3. Забув бис, що ти нинї за день! (Наг.)

Клинуть забудька.

4. Забув біду по своїм дїду. (Стріль.)

Забув давнї недостатки, загордїв.

5. Забув, де му голова стоїт. (Наг.)

Про непорадного чоловіка.

6. Забув єм, ги би мі замануло. (Наг.)
Знач. немов би щось задурило мою голову.
7. Забув єм сї о́-сьвітї. (Наг.)
Забув увесь окружаючий сьвіт.
8. Забув єм, як жид за шаблю. (Сян.)
Натяк на анекдоту про жида, що вмів шаблею грозити своїй жінці, але коли явив ся дїйсний козак, він забув свою шаблю і сховав ся. Пор. Руд. Співом.
9. Забув єм, як би ми заорало. (Сян.)
Де заорано, туди не ходять; образово: викинув з думки, не думав про се тай забуло ся.
10. Забувим во віченьки. (Будзанів)
Зовсім забув. „Віченьки“ від „віки“, не від „очи“. Пор. Adalb. Zapomnieć 3.
11. Забув, що оженив ся. (Ільк.)
Про розсїяного, непамятливого чоловіка.
12. Забув ся, що оженив ся, тай пішов на солому спати. (Дар.)
Се вже справдї незвичайний забудько.
13. Забув язика в ротї. (Кол.)
В рішучій хвилї не зумів сказати слова.
14. Забув, як му на имньи. (Наг.)
Говорять про забудька. Пор. Wand. III, Name 87; Гильф. 428.
15. Не забуду до гробової дошки. (Стан.)
Знач. до самої смерти. Про гробову дошку див. Дошка.
16. Не забуду, доки жити буду. (Цен.)
Значіне як у попереднїм. Пор. Даль II, 81; Adalb. Zapomnieć 2.
17. Ти вже забула, як єс бита була, тре ти нагадати. (Жидач.)
Погроза, що будуть ще раз бити.
18. Ще дасть Бог і тото забути. (Белз.)
Потїшають чоловіка в якімось тяжкім нещастю.

Забуток. 1. То вже в забуток пішло. (Кривор.)
Знач. се вже забуло ся, давно минуло ся.

Завада. 1. Завада як колода. (Цен.)
Про чоловіка, що противить ся задуманому дїлу і не дає переконати себе.
2. Щож нам нині на завадї? (Стан.)
Сї слова Ів. Гушалевича з його популярної пісні „Мир вам братя“ війшли були в уста народа, поки історія не переконала людий, що тепер у нас завад трохи чи більше, як було зараз по р. 1848.

Завадити. 1. І то тобі завадило? (Наг.)
Знач. і сему ти противний? Говорять завидющому суперечникови.
2. Не завадит хлїб на хлїб, хиба кій на кій. (Тисьм.)
Коли просять гостити ся, а прошений вимовляєть ся, що він ситий.
3. Як не завадит, так і не поможе. (Кол.)
Говорять про лїкарство, якого наслїдки зовсім байдужні. Пор. Adalb. Zawadzić 2.

Завалидорога. 1. То якась завалидорога. (Наг.)

Говорять або про щось, що справдї завалило дорогу, прим. дерево в лїсї, або про напасливого чоловіка, що не дає спокійно перейти дорогою.

Завести. 1. Завів таке, що хоць із хати втїкай. (Кол.)

Розпочав сварку та лайку.

Завидїти ся. 1. Мінї ся завидїло. (Мшан.)

Привидїло ся, думка така постала.

Завидїти. 1. Зáвидит грішний праведному. (Лім.)

Хоч він і богатий і впливовий, а проте чує себе немов покривдженим.

2. Завидьит му люде такої жінки. (Наг.)

Коли в кого жінка робуча, чесна, ще й до того гарна на вроду. Пор. пісню:

Ой серденько моє любе,
Завидьит ми тебе люде.

Завинити. 1. Такєм му завинив, як баран вовкови. (Наг.)

Жалував ся чоловік на напасника, якому він нїчого не був винен. Пор. Adalb. Zawinić 1.

2. Щос завинив, то мусиш відпокутувати. (Наг.)

Говорять злочинцеви зловленому на горячім учинку.

3. Як я завинив, то мі карайте, а як невинний, то пускайте. (Матіївці).

Правдав ся чоловік, якого спіймали як злодія, а він виправдував ся, що не винен нїчого.

Завируха. 1. Завируха, треба кожуха. (Ільк.)

Кажуть про остру зиму.

Зависнути. 1. А завис бис на першій галузї! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе повісили на гиляцї, як вішали колись розбійників зловлених на місцї вчинку.

2. Хоть зависнути, аби лиш хлиснути. (Цен.)

Говорять про пяницю ласого на напиток. Пор. грецьку приповідку Leutsch. 170.

Завити ся. 1. Бодас-с сї завила! (Наг.)

Кленуть непослушну або лїниву дївчину. „Завити ся“ — стати покриткою.

Завій. 1. До завою треба строю. (Борд.)

Щоб жінка завила ся гарно, мусить мати гарне убране.

Завічати. 1. Завічьиє на короткий вік. (Наг.)

Заставляє віщувати, по всьому видно, що йому не довго жити.

Завзяти ся. 1. Завзьив сї як жид на сало. (Наг.)

Знач. нїяк не перепросить ся. Пор. Adalb. Zawziąć się 2, 3.

2. Завзяв ся, анї го ся допросити. (Крех.)

Про сердитого чоловіка.

3. Завзятий, як чорт лабатий. (Лім.)

Про лихого а завзятого чоловіка. У Поляків як Литвин, пор. Adalb. Zawzięty 1.

4. Як сї завозьме, то анї суди Боже. (Наг.)

Про впертого, завзятого чоловіка.

Завкридно. 1. Завкридно ти на мене? (Дрог.)

Знач. чи тобі кривда від того, що я роблю або маю? Інтересна звукова метатеза: завкридно зам. за-кривдно.

Заводити. 1. І заводи́ти не вміє. (Ільк.)

Соромлять жінку, що не вміє голосно примовляти за покійником.

2. Заводит як по рідні мамі. (Наг.)

Про голосний, ревний плач.

Завороть. 1. Має завороть у голові. (Наг.)

Про затуманеного, забудьковатого чоловіка.

Заворсити ся. 1. Завóрсило ся на небі, що й сьвіта не видно. (Наг.)

Сильно захмарило ся.

Завтра. 1. І завтра день буде. (Кол.)

Знач. можна й завтра не одно зробити.

2. Що маєш завтра зробити, зроби нині. (Голоб.)

Приповідка давня, та у нас мабуть ніколи не була в моді. Пор. Сим. 2483.

Завялий. 1. Завялого до мнєса силей, то си не вінасе. (Грин.)

Вірять, що у чоловіка буває вроджена склонність до худости і що такого чоловіка хоч як годуй, усе таки він буде худий.

Завчасно. 1. Лїпше завчьисно, як за пізно. (Кол.)

Все краще поскорити з працею, ніж запізнити ся. Пор. Wand. I, Früh 2.

Зага. 1. А зага би тя упекла! (Княж.)

Прокляте. Зага вважаєть ся якимось елементарним лихом, незалежним від способу людського житя.

2. Зага би тї пекла! (Наг.) Бодай тї... (Наг.)

Клинуть чоловіка, щоб йому докучала нестравність.

3. Зага ми дихати не дає. (Наг.)

Жалуєть ся чоловік, що терпить від заги.

4. Заги би-с сї наїв! (Наг.)

Прокляте. Зага палить чоловіка від квасних, неомащених страв.

5. Ще мі й до нині зага пече. (Наг.)

Образово: ще й доси прикро згадуєть ся якась лиха пригода.

Загадати. 1. Що він загадав, то би і на воловій шкірі не списав. (Ільк.)

Говорять про вигадливого чоловіка, фантаста.

Загата. 1. Старше хата, ніж загата. (Наг.)

Бо загату роблять при готовій уже хаті, і то звичайно лиш на зиму.

Загибіль. 1. Вжем гадав, що загибіль моя. (Наг.)

Оповідає чоловік про перебуту небезпечну пригоду.

2. Пішло му на загибіль. (Наг.)

Говорять про хору скотину або й про хорого чоловіка, якому не помагають нїякі лїки.

Загиблиця. 1. Загиблиці на нас приходит. (Наг.)

Прийдеть ся гинути.

Загибок. 1. Нам до загибку приходит. (Карл.)

Прийдеть ся загибати.

Загинути. 1. Ти йому не дай загинути, а він тобі не дасть на сьвіті жити. (Кути)

Говорять про бідного приймича принятого господарем на хозяйство, який потім докучає своїому прибраному батькови.

Загирити ся. 1. А загирив бис сї зо шумом! (Наг.)

Прокляте: щоб ти пропав зі всїм своїм господарством і зі своїм родом.

2. Загирив сї до хтему. (Борис.)

Пропав до разу, безслїдно.

Загладити ся. 1. А загладив бис сї, аби по тобі й слїду не було! (Наг.)

Прокляте: щоб ти пропав безслїдно.

Заглядати. 1. Будеш заглядав так як сорока в кістку. (Кол.)

Себ то цїкаво і заразом пожадливо.

Загнати. 1. Загнав го в глухий кут. (Наг.)

Поставив у безвихідне положенє, наробив клопоту.

Загнївати. 1. Загнївaний на́ смерть. (Стан.)

Себ то не на мітичну персональну смерть, а так, що з кимось до своєї смерти не хоче мати нїякого дїла.

Заговорювати. 1. Не заговоруй зуби! (Наг.)

Не говори недоладне та пусте. Натяк на примівку від зубів.

2. Тогди заговорит, коли рак свисне. (Кольб.)

Говорять про мовчазливого або нїмого чоловіка.

Загоїти. 1. Загоjив єм банк. (Городок)

Образово зам. заспокоїв.

2. Загоїть ся, загоїть, нїм ся весїлє скоїть. (Ільк.)

Потїшають малу дївчину, що розплакала ся. Пор. I, Весїля 5; Adalb. Zagoić się 1.

3. Нїм ся загоїть, то ся друге скоїть. (Тереб.)

Говорить про непосидючу дитину, що десь ударила ся тай плаче.

Заграти. 1. Бодай тобі дїтько на гробі заграв. (Будзанів)

Прокляте: щоб по твоїй смерти впало лихо на твоїх спадкоємців.

2. Заграв му підскіцької. (Наг.)

Іронїчно: довів його до злости, так що чоловік аж підскакує з пересерди.

3. Отото му легко заграв! (Жидач.)

Знач. зробив йому щось дуже немиле, докучив йому, помстив ся на нїм.

4. Як заграют, так танцюй. (Мінч.)

Знач. як поведе тебе доля, так і йди.

Загріти. 1. Загрiє ся, як Циган у вятери. (Гнїдк.)

Знач. там холодно, годї загріти ся.

2. Лїзь в ср— тай ся загрієш. (Будзанів)

Як хто жалуєть ся на холод.

3. Не загріє він тут місця. (Збар.) Нїгде м. не з. (Наг.)

Знач. не пробуде довго, не привикне до тутешнїх відносин.

Загромадити. 1. Вжес загромадив, що не твоє? (Наг.)

Докоряють такому, що присвоює собі чужу річ.

Загромити 1. А загромило би ті, та би ті заглушило! (Н. г.)

Прокляте: щоб тебе грім ударив та заглушив.

Загурка. 1. Чоловікови все аби загурка. (Тухля)

Знач. мусить мати якусь розривну.

Заґваздати. 1. Заґваздала того дару божого, лиш із нього коники ліпити. (Наг.)

Говорять про невдале печиво хліба, винуватячи невмілу господиню.

Зад. 1. В задї очи мати. (Гнїдк.)

Знач. бути обережним, думати про минуле й будуще.

2. З заду до складу, а подиви сї в очи — аж сї блювати хоче. (Мик. н. Дн.)

Про статну і рослу, а з лиця невродливу людину.

3. З заду хорошого складу, а поглянути в очи — блювати ся хоче. (Печен.)

Говорять про дівку або жінку добре збудовану, але погану з лиця.

4. Ні в зад, ні в перед. (Лев., Ільк.)

Про безвихідне положенє.

5. Нуж ти мя в зад! (Дрог.)

Бойки перед сповідю „прощають“ один одному провини ось якою формулою

— Прости мя, Хведю!

— Бог тя прости.

— І ще раз!

— Бог тя прости.

— До третого разу.

— Бог тя прости. Нуж ти мя в зад!

Ся остатна фраза значить: І ти прости мене взаімно, та Підгіряни в Дрогобичі, де менї передавано сд оповідане, підіймають за се Бойків на сьміх і витають кождого фразою: Нуж ти мя в зад!

6. Хто за задом ходит, в голові розум губит. (Гнїдк.)

Знач. хто бігає за чужиаи жінками.

Задавнити. 1. Задавнит сї, забуде сї. (Наг.)

На се звичайно спекулює неоплатний довжник.

Задгузь. 1. Лізе в задгузь, як рак. (Наг.)

Говорять про боязливого чоловіка, що жахнувши ся якоїсь думки відсуває ся від неї, не хоче навіть слухати її.

Задержати ся. 1. Не задержит ся у него нїчого, як на протоцї вода. (Гнїдк.)

Про забудька або марнотратника.

Задерти. 1. Задерла голову, як цїсарська кобила. (Жидач.)

Про горду, статурну жінку.

2. Задри фіст тай бігай. (Наг.)

Говорять необачному легкодухови, що наважив ся на якесь пусте діло. Взято з дитячої приспівки коровам, що ґедзять ся, пор. І, ґедз 2.

3. Задер ноги. (Наг.) ....копита. (Дрог.)

Умер.

Задзвонити. 1. Бодай тобі на завтрі задзвонили! (Будзанів)

Прокляте: щоб ти завтра вмер.

Задирка. 1. Задирки на пальцьох, як шпортати бульбу пальцїма. (Наг.)

На переднівку „шпортають“ бульбу, тоб то не коплють, а встромляючи пальці в пухку землю виймають більші бульбочки, а менші лишають. При тім на кінцях пальців довкола ніхтя роблять ся болючі задирки.

Задний. 1. Він задним двором не може йти. (Наг.)

Говорять про хорого, що терпить запором.

Задниця. 1. Задниця не скльинка, а кирва не гусьльинка. (Грин.)

Знач. задницю можна бити, скільки хотїти, а крови пролити не шкода.

Задри. 1. Коли руки втерти в мішок, то будут задри на пальцях. (Доброс.)

Віруване чи може якась дїйсна обсервація. Мішок, звісно, той, що вдягає на себе пастух ідучи на ніч з кіньми на пасовиско і який у холодну ніч служить йому і постїлю і укритем.

Задриґнути ся. 1. Бода-с сї задриґнув! (Наг.)

Знач. щоб ти сам себе завісив.

Задубіти. 1. Аж єм весь задубів. (Ком.)

Стратив рух зо страху або з зачудуваня.

2. Задубів на місци. (Наг.)

Згинув або остовпів зо страху.

Задути. 1. Задув му сьвічки в очох. (Наг.)

Знач. ударив у лице так, що й сьвіта не бачив, засмутив його сумною звісткою.

Заждати. 1. Заждi-но, звине, покіль не застине! (Грин.)

Уговкують такого, що хапаєть ся до якогось дїла, не маючи до того підготованя і не ждучи відповідної хвилї.

Зажмурити. 1. Зажмури очи та лїзь у безодню. (Кукиз.)

Говорять такому, що не хоче слухати доброї ради; знач. іди на свою загибіль.

2. Зажмуривши очи можеш зайти. (Наг.)

Знач. не можеш заблудити, дорога рівна. Пр. E. Rot. 100, 431.

Заздрити. 1. Заздрит ми, аж му очи рогом лїзут. (Крех.)

Про заздрого чоловіка, що не бажає иньшому добра.

Заздрісний. 1. Заздрісний як попівське око. (Тисьм.)

Попів здавна вважають завидющими та ненаситними.

Заздрість. 1. Заздрість го розпирає. (Наг.) ...не дає му дихати. (Яс. С.)

Говорять про заздрого чоловіка.

Зазирати. 1. Зазирає, як сорока в кість. (Цен.)

Цїкавий, а при тім боязливий.

2. Зазирає, як щур з муки. (Наг.)

Виглядає з криївки.

Зазір. 1. Анї му зазору не видно. (Берез.)

Анї слїду, анї тїни його не видно.

Зазнати. 1. Зазнаєш ти ще біди, тай не малої! (Наг.)

Говорять чоловікови гордому на свої достатки.

2. Хто не зазнав зла, не вміє шанувати добра. (Ільк.)
Таким способом зло являєть ся в житю презервативою від іще більшого зла.
3. Шьи зазнаю того гаразду. (Ростоки)
Говорить дівка, що не хоче за надто вчасно йти замуж.

Зазуля. 1. А бодай ти зазулї не чув! (Снят.)
Аби ти не дождав весни, проклятє.
2. Ах ти зазулечко моя чиримхóва! Бив бим тє, жиль ми тє, любив бим тє, та нима за що. (Жидач.)
Жартлива промова чоловіка до нелюбої жінки.
3. Зазулї як сї подавит ячмінним колосом, то перестає кувати. (Наг.)
Широко розповсюджене віруванє, оперте на тім сустрітї, що зазуля тоді перестає кувати, коли на ячменї показують ся колоски. Пор. Muka 1607.
4. Не тобі зазуля кувала. (Гнїдк.)
Знач. не тобі се судило ся, не маєш щастя.
5. Чекай, аж ти зазулї закує. (Наг.)
Знач. чекай до весни, на се довго чекати.

Заїди. 1. Дав му по заїдах. (Наг.)
Заїдами називають жовті нашкірки на дзьобах у молодих птахів. Отже приказка значить: дав молодому чоловікови по лиці.
2. Ще в тебе заїди не зійшли. (Наг.)
Знач. ти ще молодий, молокосос.

Заїжджати 1. А не заїжджай, бо то ще лошя. (Гнїдк.)
Не псуй його силу, не вживай його до тяжкої працї. Заїжджати — перший раз уживати молодого коня чи то під сїдло, чи до шлиї.

Заїсти ся. 1. Заїв сї червонов. (Наг.)
Знач. закровавив ся, з лиця чи з уст потекла кров.
2. Заїли сї єден на другого, як пси на перелазї. (Наг.)
Говорять про сварливих та завзятих сусїдів, що вічно чубять ся.
3. Як сї заїм, то му й не то повім. (Голоб.)
Знач. як розсерджу ся, то виговорю йому всю правду.

Заїхати. 1. Заїхав му віз сїна до голови. (Гнїдк.)
Якась уперта думка засїла йому в голові.
2. Заїхав му по макоїдах. (Наг.)
Ударив у лице.
3. Заїхало в голову, як чотири фіри сїна. (Кукиз.)
Упер ся, баламутить про щось, чого не розуміє.
4. Отто му заїхав. (Наг.)
Задав загадку, наробив клопоту, вдарив у лице.
5. Як ми заїхав мижé вочи, аж ми свічки стали. (Жидач.)
Знач. ударив сильно в лице.

Зайда. 1. Зайда з десьитої границї. (Наг.)
Говорять про чужосїльного чоловіка, що оженив ся в селї.

Займити. 1. Займи моє, нехай не реве. (Кол.)
Як хто не в своє вмішує ся, та ще й не до ладу.

Зайти. 1. Бодас зайшла в трістє, та в сине во́зиро. (Жидач.)

Прокляте: щоб ти пішла там, де мусїлаб пропасти.

2. Вас дїти зайдут, як ослабнете, а мене хто? (Лол.)

Говорить бездїтний чоловік, якого в слабости нїкому доглянути.

3. За́йде на хвилю, обмовит на милю. (Сор.)

Про відомого обмівника, що бігає по хатах, а потім розносить усякі сплїтки.

4. Зайди з ним у бесїду! (Наг.)

Знач. почни з ним розмову, scil. то він тобі наговорить такого, що ти й не надієш ся.

5. Зайди си тут сьвіта! (Наг.)

Знач. дай собі раду, дороби ся. Іронїчно, нїби то: тут годї доробити ся.

6. Зайшла би на тебе шьильга! (Наг.)

Клинуть злого пса або загалом худобину.

7. Зайшла жінка в тьиж. (Наг.)

Заваготїла.

8. Зайшло їм за марне слово. (Голоб.)

І наслїдком того посварили ся.

9. Зайшло на мене сїм бід. (Наг.)

Жалуєть ся бідний чоловік.

10. Зайшов у безвісти. (Жидач.)

Пішов і не чути про нього.

11. Зайшов у велике галузє. (Наг.)

Напіткав у своїм дїлї на великі і ріжнородні трудности.

12. Оттут зайди в голову! (Цен.)

Знач. тут клопіт, над яким треба довго думати.

13. Хоть куди зайдеш, а до гробу трафиш. (Крех.)

Говорять до непосидючого, вандрівного чоловіка.

14. Хтож мене зайде, як мі слабість найде? (Наг.)

Жалував ся вдовець ховаючи жінку.

15. Що меже вами зайшло, най меже вами буде! (Наг.)

Уговоряють посварених мужа й жінку, щоб не виносили своїх сварок між людий.

16. Як зайдеш за Дуна́й, тогди вже не дума́й! (Наг.)

Коли зробиш рішучий крок у якомусь дїлї, то вже веди до кінця і не думай вертати ся.

Заказувати. 1. Будеш і сотому заказував. (Дорож.)

Поучений власним досьвідом будеш відмовляти, аби не робили сего.

2. І десьитому закажу. (Наг.)

Знач. такий поганий досьвід зробив, що всїх відстрашу від такого дїла. Пор. Нос. 315.

3. Заказав, аби нигде нич. (Тухля)

Звелїв мовчати, держати секрет.

4. Заказана ми туди дорога. (Берез.)

Я в таких відносинах з тим чоловіком, пересварив ся з ним, що не хочу йти до нього.

5. Заказані яблука найлїпше смакують. (Кольб.)

Натяк на пригоду прародичів у раю.

6. Що заказане, до того чоловіка тьягне. (Наг.)

Дуже стара обсервація відома ще про заказ у раю, пор. Adalb. Zakazany 1.

Закалець. 1. Закалець на палець. (Ільк.)

Говорять про невдатно випечений хлїб.

Закарати. 1. Отож то мене закарало! (Наг.)

Се стало менї на перешкоді, не позволяє менї зробити якесь дїло.

Закарбувати. 1. То на тебе давно закарбовано. (Наг.)

Се стоїть на твоїм рахунку, се ти повинен вирівняти. Натяк на панщизняні відносини, коли двірські тзв. карбові на окремих палицях карбами значили, що хто відробив, а що ще винен.

Закаяти ся. 1. Закаяв сї до самої смерти. (Наг.)

Дав собі зарік не робити сего більше.

Заклад. 1. О що заклад, що так буде, як я кажу? (Наг.)

Викликає чоловік чоловіка на заклад.

Закладати ся. 1. Хто сї закладає, той усе докладає. (Яс. С.)

Програвши заклад мусить тратити. Пор. Zátur. 178, хоч у Словаків у иньшім значіню.

Заклекотїти 1. Бодай за тобов заклекотїло, куди підеш! (Наг.)

Прокляте: щоб під тобою запала ся земля.

Закликати. 1. Заклич горівки! (Наг.)

Еліптично: заклич арендаря і скажи йому принести горівки.

Заколотити. 1. Заколотили, гий горох з капустов. (Жидач.)

Про безладну мішанину річий не звязаних із собою.

2. Заколотили, гий кашу з маком. (Жидач.)

Перемішано не зовсім естетично, а все таки смачно.

Закон. 1. Закон павутина, в котрій муха путає ся, а чміль пролїтає. (Гнїдк.)

Загально відоме спостереженє про безкарність великих злодіїв.

Закопане. 1. Вибрати ся до Закопаного. (Черт.)

Знач. умерти. Анальогічна латинська приказка пор. E. Rot. 383.

Закосичити ся. 1. Закосичив ся ним якийсь бісок. (Лол.)

Знач. він десь пропав, повіяв ся кудись.

Закроїти. 1. Закроїти собі розуму. (Вел. Очи)

Значіне неясне, може заложити собі плян.

2. То широко закроєно. (Наг.)

Се великий плян, широкі замисли.

Закрута. 1. То ще мінї закрута з тобов! (Берез.)

Говорила мати до дитини, що напирала ся йти з нею в поле на жниво.

Закрутенїя. 1. Там така закрутенія, що не дійдеш до ладу. (Лол.)

Про безладне хозяйство.

Закрутити. 1. Закрутив му голову. (Наг.)

Отуманив його, намовив на щось недобре.

Закукурічити ся. 1. Закукурічив сї на мене як індик. (Наг.)

Розсердив ся без причини, лається ся, або грозить бійкою. Пор. Adalb. Zaindyczyć się.

Закуція. 1. А що то, якась закуція на мене? (Грабівка)

Протестував чоловік, коли до його хати зібрали ся непрошені гості.

Залицяти ся. 1. Залицєв сї в ходаках, оженив сї босий. (Мик. н. Дн.)

Сьміють ся з сїльського пролетарія, що женить ся з такоюж бідною. Пор. Adalb. Zalecać się 4.

2. Як сї залицьив, то золоті грушки обіцьив, а як дістав біле тїло, то му сї всього відхотїло. (Наг.)

Говорить молодиця, яку чоловік залицяючи ся звабльовав усякими обіцянками, а потім і не думав додержати їх. Пор. Adalb. Zalecać się 2.

Заложити ся. 1. Заложім сї! — Заложив кінь кобилї тай не міг витьигнути. (Наг.)

Відправляє чоловік свого супірника, не хотячи з ним бити ся о заклад.

Заломити. 1. Заломив на ню гей занадто. (Кольб.)

Завзяв ся, ворогує на неї, винуватить її за щось.

2. Заломив ціну як за рідну маму. (Цен.)

Знач. богато править, більше як щось варте.

Зальоти. 1. На зальоти що суботи. (Наг.)

Говорять про гулящого чоловіка, склонного до жениханя.

2. На такі зальоти не маю охоти. (Наг.)

Говорить парубок, якому велять сватати горду дївку, яка його не хоче.

3. Як ідеш на зальоти, взувай пасові чоботи. (Наг.)

Знач. одягай ся в що маєш найлїпше.

Залудити. 1. Залудив, як курку до зерна. (Лол.)

Привабив якоюсь дрібницею або пустою обіцянкою.

Замакітрити ся. 1. Замакітрив му ся сьвіт. (Перевозець)

Затуманив ся, зробив ся безтямний.

Замалювати. 1. Замалював го по макоїдах. (Наг.)

Ударив в уста.

2. Як ми замалював, аж єм ни знав де єм є. (Жидач.)

Замалювати тут: ударити по фізіономії.

3. Як тє замалюю, аж сї ногами укриєш. (Жидач.)

Погроза: вдарю в лице.

Заманути. 1. Так як би мі замануло. (Наг.)

Щось опутало мій розум, відібрало тямку.

Замах. 1. Від замаху до бійки ще далеко. (Наг.)

Від погрози до її виконаня.

2. Замах за бійку не пишут. (Гнїдк.)

Намір не стоїть за дїло.

3. На єден замах ми тебе не стане. (Наг.)

Знач. не остоїш ся передомною, досить мені махнути, щоб ти впав.

Замахнути ся. 1. Замахнув сї — лиш раз перднув. (Дрог.)

Кепкують із такого, що дуже грозить, а не може сповнити своєї погрози. Пор. щось анальогічне Adalb. Zamach 1.

Замерзнути. 1. Замерзло як кість. (Наг.)

Про цупкий мороз, що затверджує груди та плини.

2. Ци ти там замерз на місци? (Наг.)

Говорять про лїнивого чоловіка, що довго барить ся на однім місцї.

Замикати. 1. Замикай си ворота! (Наг.)

Образово: стули рот, не пащикуй.

Замилити ся. 1. Хиба замилит ся та правду скаже. (Луч.)

Говорять про брехуна.

Заміняти. 1. Заміньив си кили за здорові єйцї. (Кольб.)

Замість добра виміняв лихо.

2. Заміняв перстенець за ремінець. (Лучак.)

Заміняв лїпшу, цїннїйшу річ за гіршу.

Замітавка. 1. В замітавках стояти. (Кос.)

Біля дверий, у тім кутку між одвірком і полицею, де господиня ставить звичайно мітлу, ожіг і лопату. Говорять про жебрака або бідного чоловіка, що не має відваги йти до господаря до стола.

Заміть. 1. Як в першого снїгу замети, то буде ячмінь. (Доброс.)

Господарське віруване.

Замішка. 1. Він такий, як непріла замішка. (Наг.)

Про збідованого, непорадного та нерішучого чоловіка.

Замкнути. 1. А замкло би ти вже раз! (Княж.)

Знач. щоб ти замовк, немов би тобі замкнули рот на колодку.

2. Замкло му, ги зазули перед Велицїдни. (Тухля)

Знач. замовчав. Зазуля перед Великоднем не кукає.

3. Замкло ми сї серце до нього. (Наг.)

Вигасла моя симпатія до нього. В иньшім значіню ужито подібний зворот у пісні:

Гей мамко моя, мамко, серце ми сї замкло
Нї ключиком, нї колодков, рибочков солодков. (Наг.)

Себ то: задля неї я перестав любити весь сьвіт, а бачу лиш її саму.

4. Замкло му мову. (Наг.) Умкло... (Наг.)

Він занїмів від наглого удару або з надто великого зворушеня.

5. Замкни си писок! (Наг.)

Знач. замовчи, не кричи.

6. Замкнув сї на два спусти. (Цен.)

Говорять про відлюдного, мовчазливого чоловіка, що нї перед ким не виговорить ся.

Замлїлий. 1. Таке замлїле тай зацнїле, що туй іде, туй паде. (Наг.)

Про виголоднїлого та обезсиленого чоловіка.

Замняти. 1. Замняв слова, анї руш зрозуміти. (Лім.)

Знач. заговорив щось недоладне та незрозуміле.

Замок. 1. Будує замки на леді. (Наг.)

Строїть великі пляни без підстави, бавить ся фантазіями. Пор. Adalb. Zamek 2.

2. Лихий замок, до котрого кождий ключ придасть ся. (Гол.)

Лихий чоловік, що не вміє додержати нїчого в тайнї, а все виляпає. Пор. Adalb. Zamek 3.

3. Під замком сїдит. (Наг.)

Сидить запертий, у тюрмі.

Замолоду. 1. На шьо собі з-за́-молоду голову вєзати? (Ростоки)

Говорить дївчина не бажаючи ще виходити замуж.

Замори. 1. За́мори на вас! (Печен.)

Прокляте: зараза, смерть на вас.

Заморозити. 1. Заморозило тї о Петру! (Наг.)

Докоряють такому, що мерзне в лїтї.

2. Котрий заморозив, той і загрїє. (Наг.)

Себ то Пан-Бїг, що вважаєть ся подавцем морозу й тепла.

Замрачити. 1. Замрачило сї на сьвітї. (Наг.)

Небо заволокло ся мрякою.

Замуж. 1. Замуж віддали, але не вдали. (Луч.)

Знач. трафили на лихого жениха або на лиху сїм'ю.

2. Замуж хоть зараз, а робити не пробити. (Дмитр.)

Говорять про повнокровну, а лїниву дївку.

3. Пішла би ти замуж? — Та би ся пішло. — А маєш ти що? — Та би ся знайшло. — А робила би ти? — От, розговорилисьте ся. (Ільк.)

Розмова сватана з дївчиною, до якої він іде в свати. Характеристика дївчини ласої до замужя але не ласої до роботи. Пор. Нос. 393.

Замурзаний. 1. Замурзаний, що му й очий не знати. (Наг.)

Говорять про малу дитину, що бавить ся на землї полишена без призору.

Замурувати. 1. Замурувало вікна, що й сьвіта не видно. (Наг.)

Від сильного морозу шибки в вікнах пообмерзали ледом.

Замучити. 1. Замучиш мі на смерть. (Наг.)

Жартуючи просить ся дївка у парубка, що не дає їй спокою.

Занїмити. 1. А занїмило би тї! (Наг.)

Знач. щоб ти занїмів.

2. Ци тебе занїмило, ци тобі засклепило? (Наг.)

Знач. чому не говориш, не відповідаєш нїчого?

Занїміти. 1. Так занїмів, як би му в писок дав. (Наг.)

Про чоловіка, що дістав від свого противника якусь остру і рішучу відповідь.

Заніхтиця. 1. І під наперстком заніхтиця буває. (Гнїдк.)

Хороба прикинеть ся і в такім місцї, що захищене як найкраще.

Занюхати. 1. Занюхав ковбасу в борщи. (Наг.)

Зміркував, у чім дїло, догадав ся. Натяк на казку про слїпця й його поводатора, пор. Етн. Зб. VI, ч. 121.

2. Занюхав кіт ковбасу, а ни занюхав вербу. (Кольб.)

Догадливий в однім дїлї, оказав ся недогадливим в иньшім. Замість кіт повинно

стояти „дїд“, бо се натяк на відому анекдоту про сліпого дїда і його поводатора, пор. Етн. Зб. VI. ч. 221.

Заорати. 1. А бодай те!... Та як заворало ми. (Будзанів)

Забув, випало з тямки.

2. Так як би ми заорало. (Лучак, Коб.) Так єм забув, як... (Луч.)

Говорить забудько. Зоране стежки рівнять ся заборонї ходити по нїй.

Запалити. 1. Що Господь запалит, того не годит ся гасити. (Комар.)

Говорять про огонь від удару грому.

Запарі. 1. Запарі зайшли в пальці. (Богор.)

В часї морозу кінці пальців замерзають найшвидше і кров у них зупиняєть ся; се й називаєть ся за́парі.

Запаска. 1. Більше ґоспоґинї запасков виносит, ніж ґосподар драбинним возом звезе. (Матв.)

Так критикують так зване жіноче господарство з його досить широкою автономією. Жінка має можність у запасцї виносити по троха збіже, муку і всякі домашнї продукти до коршми.

2. Сходила-м запаску до канцурьи. (Наг.)

Виносила так, що подерла ся на шматки.

Запах. 1. Запах, як із тхірового носа. (Гнїдк.)

Про дошкульний сморід. Тхір визначаєть ся дуже неприємним запахом.

Запека. 1. То ще запека хлоп. (Наг.)

Знач. завзятий, що не попускає свого.

Заперти. 1. Запер ми в живі очи. (Кол.)

Запер у значінню: заперечив, відпекав ся чогось.

2. Запер му двері перед носом. (Наг.)

Се в селянськім житю велика зневага — не впустити когось до хати.

3. Запер сї, як кіт на леду. (Кольб.)

Сьміють ся з упертого, що опираєть ся не маючи відповідної підстави.

4. Запри си ворота! (Наг.)

Знач. стули рот, мовчи, перестань кричати.

5. Не запреш людям рота. (Стан.)

Не заборониш їм говорити та брехати.

Запір. 1. Без запору дорога. (Наг.)

Знач. туди вільно їхати чи йти всякому, публична дорога.

2. З запору взяв. (Крех.)

Знач. украв, узяв із замкненого місця.

3. На то запору нема. (Наг.)

Знач. се не заборонене, не обмежене нїяким законом. Говорив чоловік про інтімні зносини з жінкою.

4. Під запором сїдит. (Наг.)

Сидить у тюрмі або в манастирі.

5. Тота річ у мене під запором. (Наг.)

Вона у мене не всякому доступна, обставлена правом приватної власности, прим. стежка через огород або копальня глини чи шутру, знач. не конче така, що справдї огороджена та заперта.

Запічок. 1. На запічку не ріжут сїчку. (Наг.)

Всяку річ роблять на відповіднім місці. Чоловік велїв наймитови різати сїчку в сїнях, а сам пішов на тік молотити. Коли по якімось часї зайшов до хати, застав наймита з господинею на запічку і зробив отсю зовсім вірну увагу.

Заплата. 1. Аби заплата, хоць би й від ката. (Наг.)

Говорить чоловік, що бажає заробити. Пор. Adalb. Zapłata 1.

2. Без заплати нема роботи. (Наг.)

За дармо нїхто не згоджуєть ся робити.

3. Яка заплата, така робота. (Кол.)

Правда ть ся робітники, яким занадто мало платять. Пор. Adalb. Zapłata 2.

Заплатити. 1. Заплатив му самими дрібними. (Кобилов.)

Іронїчно: дрібними штурканцями або иньшими докучливостями.

2. Заплатю ти ще й з наддатком. (Тюдів)

Знач. дам тобі більше, як ти менї дав. Грозить побитий тому, що бив його.

3. Заплачу ти, як сї грішми втелю. (Наг.)

Знач. як зроблю ся богатим, хоч сего не надїю ся нїколи. Пор. Adalb. Zapłacić 1.

4. Так ти заплачу, що ся з нїким не поділиш. (Гнідк.)

Знач. набю тебе.

5. То вже заплачене! (Ступн.)

Знач. я вже се з взяв, мене за се бито або покаране.

Запливомізький. 1. То якийсь запливомізький. (Богор.)

Чоловік, якому мозок запливає рїжними дикими концептами, напів божевільний.

Запобігати. 1. Запобігає панської ласки. (Кунин)

Говорять про панського підлизня.

Запороха. 1. І запорохи з ока не дасть. (Цен.)

Знач. скупий, дорожить навіть тим, що иньший викидає.

Заправити. 1. Заправив го до роботи. (Наг.)

Заставив, накинув йому працю.

2. Заправив, як за рідного тата. (Батят.)

Заїнив дорогу ціну.

3. Заправ'йй молодого бика до плуга, бо старого не заправиш. (Наг.)

Приучуй дитину за молоду до праці. Пор. Adalb. Zaprawować 1.

4. Ще сї заправ'йе дождик. (Наг.)

Знач. дужшає, змагаєть ся.

Запросити. 1. Запросив го на добру почесну. (Кол.) ...файну... (Наг.)

Знач. закликав до себе і набив.

2. Запросив мене на солонї паленицї. (Луч.)

Себ то запросив до своєї хати і набив сильно.

Зараз. 1. Він би мі зараз па гак видав. (Наг.)

Говорить чоловік про свого ворога.

2. Ми вже нераз чували панське „зараз". (Цен.)

Пани не одно обіцювали нам і нїчого не додержували, пор. Adalb. Zaraz 1

Заран. 1. Стан заран лем сьвіт! (Ба. Вл.)

Заран — завчасно, скоро засвитає.

Зарвати. 1. Зарвав зо мною битку. (Белз.)

Викликав бійку, сам зачепив мене.

2. Зарвав ся з ним у погану годину. (Наг.)

Зачепив ся з ним і потерпів за се.

Заріз. 1. Видав го на заріз. (Ільк.)

Віддав його в руки ворогам або суду.

Зарізати. 1. Заріж ся ощипком, як пирогів не стане. (Мшан.)

Іронічно, бож ані пирогом ані ощипком (прісним вівсяним коржем) зарізати ся не можна, знач. як минуть ся пироги, доведеть ся їсти ощипок.

2. Зарізати кого ножем його. (Гнїдк.)

Знач. покористувати ся його власними засобами на його шкоду.

Зарік. 1. Зарік го побив. (Гнїдк.)

Знач. він дав заповіт на якесь побожне дїло, не додержав його і за се потерпів.

Заректи ся. 1. Зарік сї до смерти не пити, а до всїх сьвятих пив. (Ценів.)

Гра слів: до смерти взято не часово, але особисто, себ то пючи не здоровкав ся до Смерти, а до всїх сьвятих. Кепкують із піяка, що зломав присягу на тверезість.

Заривати. 1. Заривати на кого. (Гнїдк.)

Інтриґувати, підкопувати ся під когось.

2. Не заривай сї зо мнов! (Яс.)

Не зачіпай ся, дай менї спокій.

Зарити. 1. Щоби нїхто на него не зарив, то би добрий був. (Прісє, Равське)

Щоб йому нїхто не завидував, не дивив ся криво.

Зарікати ся. 1. Не зарікай ся всього робити, тілько свого вуха вкусити. (Мінч.) ...що будь робити. (Петр.)

Всяке дїло може доведеть ся робити в житю.

2. Не зарікай сї з тої кирниці воду пити. (Наг.)

Знач. не зарікай ся з тим чоловіком знати ся або робити яке дїло, бо може таки доведеть ся.

3. Не зарікай ся робити, тілько красти. (Коб.)

Нї від чого крім нечесного дїла чоловік не повинен зарікати ся.

Зарічок. 1. Зарічки заганяют в запічки. (Гнїдк.)

Що таке „зарічки“ — не розумію.

Заробити. 1. Гірко заробиш, солодко зїш. (Ільк.)

Старе правило. Пор. Wand. IV, Verdienen 4.

2. Заробив дїдьчу маму. (Луч.)

Знач. не заробив нїчого, даремно працював.

3. Заробив на сіль до оселедця. (Ільк.)

Знач. заробив щось зовсїм непотрібне. Пор. Adalb. Zarobić 6.

4. Заробив сї, як голий у терню. (Кольб.)

Знач. не заробив нїчого, а ще й стратив.

5. Заробив, як Заблоцкий на милї. (Гнїдк.)

Про ударемнений заробіток. Приказка взята з польського, пор. Adalb. Zabłocki 1.

6. І тілько-м не заробив, як того чорного за ніхтьом. (Наг.)

Знач. зовсїм нїчого. Чорне за ніхтем — се щось мінїмально вартне.

7. Лїпше заробити, як украсти. (Наг.)

Говорять дармоїдови, що волить украсти, нїж заробити.

8. Не зароблю на ходаки, а страчу бики. (Мшан.)

Говорять про неоплатні заробітки, особливо звожене дерева з гірських лїсів.

9. Перше зароби, потім сї платнев хвали. (Наг.)

Говорять хвалькови, що ще не заробив, а вже хвалить ся.

10. Тяжко заробити, але легко розгубити. (Крех.)

Про бідного, але марнотратного чоловіка. Пор. Wand. IV, Verdienen 3.

11. Що заробю, то й маю. (Наг.)

Говорить бідний, немаючий чоловік.

Заробок. 1. Нї зарібку, нї відрібку. (Гнїдк.)

Знач. не можу анї заробити для себе, анї навіть вирівнити затягненого довгу.

2. Теперішний заробок: три дни ходу, а на годину обіду. (Ком.)

Говорять ті, що ходять на далекі заробітки, прим. до Борислава.

3. Треба на зарібки, бо дома хлїба анї дрібки. (Наг.)

Говорить бідний чоловік вибираючи ся на заробок.

4. Хиба з того зарібку можна хлїб їсти? (Борис.)

Жалував ся рїпник.

Зародити. 1. Як зародит дзвонець, буде сьвітови конець. (Косс.)

Знач. тодї земля буде пуста, бо дзвонець росте на найпустїйшій землї.

Зарубати.. 1. Зарубай собі то на носї. (Цигани)

Образово зам. запамятати собі добре.

Засвитати. 1. Засвитало му в головї. (Наг.)

Знач. він догадав ся чогось, що перше не знав.

Засидїти ся 1. Засидїла ся, як квочка на яйцях. (Луч.)

Про жінку-доматорку, що не любить показувати ся між людий.

Засипати. 1. Засипає ми очи піском. (Цен.)

Знач. туманить мене, одурює брехливими вістями.

Засіб. 1. Засіб лиха не чинит. (Стрілків)

Знач. не завадить, нїколи не зайвий.

Засїсти. 1. Засїв як панна з шпильков до росолу. (Наг.)

Жартують із надто церемоніяльного чоловіка.

Заскарити ся. 1. Ану заскари сї! (Яс. С.)

Заскарити ся знач. сказати ф рмулу: „Скариж то мі, Боже!“ що має бути сильнїйша і страшнїйша від звичайного „Бігме Боже!“

Засклепити. 1. Бодай ти засклепило та защїпило! (Наг.)

Прокляте: щоб ти перестав говорити, нарікати та сварити ся.

Заслїпити. 1. Заслїпило би тї, як попову кобилу! (Ком.)

Чому попова кобила мусить бути слїпа, се дїло не вияснене.

Заслотити ся. 1. Заслотило сї не на день. (Наг.)

Затягло на слоту, пустив ся дощ.

Заслуга. 1. Кождому буде по заслузї. (Наг.)

На тім сьвітї будуть судити і вимірять заплату чи кару. Пор. Adalb. Zasługa 2.

2. Яка заслуга, така й заплата. (Наг.)

Доброму робітникови добра, а злому лиха. Пор. Adalb. Zasługa 1.

Заслужити 1. Дай му Боже, на що си заслужив! (Вел. Очи)

Звичайне бажанє, особливо на чоловіка, про якого не маєть ся сказати нїчого доброго.

Засмакувати. 1. Засмакував, як червак у хренї. (Гнїдк.)

Привик до злиднїв.

Засмаркати ся. 1. Засмаркав сї на три пјиди. (Наг.)

Говорить засмаркапій дитинї.

2. Засмаркав ся, тай то не рівно. (Луч.)

Зробив якусь дурницю, тай то невдачно.

3. Ото-с сї засмаркав нерівно! (Наг.)

Говорять до малого, засмарканого хлопця.

Засмута. 1. А засмута би на тебе впала! (Богородч.)

Прокляте: щоб тобі стало смутно і негарно.

Засьміяти ся. 1. Засьмієш ся ти ще й на кутнї зуби. (Ільк.)

Сьміяти ся на кутнї зуби — іронічно зам. заплакати.

2. Засьмій сї, дам ґрейпар. (Наг.)

Говорять до дурника.

Засмутити 1. Хто засмутив, той і потїшит. (Наг.)

Бо все те з божої волї.

Заснїтити ся. 1. Абис сї тут заснїтив! (Наг.)

Прокляте: щоб ти тут пропав.

2. Бода-с сї заснїтив! (Наг.)

Прокляте, натяк на звісного грибка снїтий, що нівечить з рно пшениці в колосї.

3. Заснїтив би-с сї тут на пни! (Наг.)

Щоб ти звів ся нїнащо, щоб змарнувало ся твоє добро.

3. Там уже по нїм заснїтило ся. (К ех.)

Знач. і слїду його не стало, зійшов нї на що.

Заснути 1. Аби заснути, то й їсти не хочу. (Наг.)

Говорить чоловік утомлений цїлоденною роботою.

2. Засни си ще на другий бік. (Наг.)

Говорять чоловікови, що прокинув ся і ще хоче спати.

3. Заснув як з купелї. (Наг.)

По якімось зворушеню, в знесилї.

4. Не засну, поки не мацну! (Наг.)

Знач. поки не притулю ся до жінки. Говорить молодий, горячокровний чоловік.

Заставити. 1. Заставив сї, поставив сї. (Кольб.)

Про гордого та марнотратного чоловіка.

2. Заставлю ся на великий застав. (Горова)

Знач. побюсь о заклад на поруку, що все те так, як я кажу.

3. Застав ся, а постав ся. (Ільк.)

Пор. польське Zastaw się, postaw się. Adalb. Postawić się.

4. Хоць застав ся, а надстав ся. (Дар.)

Приказка взята з польського і характеризує польську шляхту, що задля бучних гостин тратила свої маєтки.

Застати. 1. Абим ті не застав живого дома! (Наг.)

Говорив сердитий батько синови, покидаючи свою хату, де не міг довше жити через сиівові збитки.

2. Не застав анї живого духа. (Наг.)

Прийшов до якоїсь хати, а там зовсім пусто.

3. Що застану, то й дістану. (Наг.)

Як прийду пізнїйше, то вже все розхачають иньші.

4. Якем застав, такем лишив. (Наг.)

Мовив приймич, що пристав до господаря на біду і якого таж біда й прогнала з тої хати.

Застинути. 1. А застив бись на місци! (Наг.)

Щоб ти одубів, умер на місці. Клинуть лїнивого.

2. Зараз тут застинеш, як ті возьму в свої руки. (Наг.)

Знач. буде по тобі, задушу тебе.

3. Застив би-сь, як зазуля. (Ільк.)

Значіне неясне.

4. Як застив, тай дух спустив. (Наг.)

Говорили про чоловіка, що замерз у снїгу.

Заступити. 1. Заступи Господи! (Яс. С.)

В значінню, як борони Боже, формула на відгнане лиха.

2. Заступи Господи тай заборони! (Наг.)

Звичайна формула відвертання лихої хвилї.

3. Заступило би ти очи, абись світа не видів. (Наг.)

Прокляте: щоб ти осліп.

Заступник. 1. Такі заступники у нас за ступов стоят. (Цен.)

Сьміють ся з такого, що не знаючи, о що річ ходить, непрошений береть ся заступати та боронити когось.

Засувати. 1. Засу́вав сорочку як застолу. (Наг.)

Про малу дитину, що суває ся по землї. „Засувати“ з сего приводу значить: забруднити. Застола — шматок шкіри прилатаний на чоботї, від „застелити.“

Затверднути. 1. Затвердло му сумлїнє. (Наг.)

Говорять про немилосерного чоловіка.

2. Затвердло як кість. (Наг.) ...як камінь. (Наг.)

Говорять про землю або болото, що затвердло від морозу.

Зателепати ся. 1. Так ся зателепав, як жид. (Мінч., Ільк.)

Жид звичайно дуже мало дбає про зверхність свого одягу і довго носить старе болото.

Затерти. 1. Затер ми очи брудними руками. (Наг.)

Одурив мене, забалакав і отуманив.

Затирликати. 1. Що затирликав, то проликав. (Зібол.)

Мова про музику, що звичайно пропиває весь свій заробіток.

Затихнути. 1. Затих так, як би му воду осьвдитив. (Наг.)

Набравши битя заспокоїв ся.

За́тичка. 1. Без затички горівка звітріє. (Наг.)

Випивши горілки чоловік жадає закуски.

2. Того мінї на затичку мало. (Наг.)

Знач. мінї треба богато чогось, а се мене не задовольняє.

Затишити ся. 1. Боле тото сї зати́шило. (Люча)

Знач. добре, що се забуло ся.

Затїнок. 1. В затїнку стане за дївку. (Дор.) Де в затїнку... (Стоян.)

Говорять про стару, а женихливу бабу.

Затїч. 1. А затїч, шьильга би на на тебе зайшла! (Наг.)

Клинуть свиню, що наробила шкоди.

Заткати. 1. Заткай каглу! (Снят.)

Образово: заткай собі рота, не говори дурниць

2. Заткати єдну дьиру двома дьи́рами. (Наг.)

Встромити ніс до рота.

3. То ще не заткана яма! (Завад.)

Знач. неваїсний чоловік, лихвар.

Затягнути. 1. Як затєгнув пером, то не витєгне волом. (Мик. н. Д.)

Знач. що записано на папері, того не випишеш так легко; особливо мова про правні записи та присуди.

Зафундувати. 1. Зафундував сї: має мішок цибулї, добре візимує. (Кольб.)

Зафундувати ся тут знач. нагромадити засоби. Гумористичний патрет легкомисного господаря.

Захарко. 1. З нашого Захарка ні Богу сьвічки, ні чортови угарка. (Петр.)

Говорять про нездару, не конче Захарка.

Захід. 1. Більше заходу, ніж празника. (Ільк.)

Приготовання для празника трівають звичайно значно довше, ніж сам празник.

2. Два дни заходу, а єден день празнику. (Мик. н. Дн.)

Більше приготовань, ніж самого дїла.

3. По заходї сонця дїдьча година. (Жабє)

Вірять, що тодї чорти можуть лїтати свобідно.

4. По заходї сонця не годит ся виносити з хати сьмітє, бо й добро винесе ся. (Папір.)

Віруване, що абстрактне добро, добре поводженє, можна винести з хати разом зі сьмітєм.

5. Три дни заходу, а день празнику. (Лев.)
Пор. ч. 2.

Західниця. 1. Йому треба до хати західниці, а не перевідниці. (Наг.)
Треба хозяйки, а не марнотратниці.

Заходити. 1. Заходжу в голову, що маю чинити. (Наг.)
Знач. турбую ся, роздумую на всї боки.

2. Заходжу сї як умію. (Наг.)
Даю собі раду, як умію.

3. Заходит си з ним дуже красно. (Наг.)
Чемно поводить ся, статочно.

4. Не заходи си зо мнов, бо пожьилуєш. (Наг.)
Не шукай собі напаути, не зачіпай ся зо мною.

5. Не заходи собі з ним, бо зайдеш у велике галузє. (Наг.)
Не вдавай ся з ним у сварку анї в жадні дїла, бо заплутаєш ся.

Захопити. 1. Захопив там доброї познаки. (Крех.)
Запопав біди, ганьби, побоїв.

2. Захопив шилом пáтоки. (Наг.)
Замість сподїваної користи зазнав шкоди або неприємности.

Захочувати. 1. Захочує сї тобі зелених обарінків. (Наг.)
Знач. фантастичної річи.

2. Захочує сї торічного снїгу. (Жидач.)
Про вибагливого чоловіка.

3. Захтїло му сї пичених голубців. (Жидач.)
Забагає того, чого нема.

4. Захтїло му сї печеного леду. (Жидач.)
Говорять, коли хтось забагає чогось неможливого.

5. Захтїло сї бабі раків, продала корову. (Жидач.)
Для пустої примхи утратила важну річ.

6. Захтїло ся — запрігайте! Відихтїло ся — випрігайте! (Ільк.)
Характеризують примховатого і самовільного чоловіка.

7. Най ти сї не захочує печеного леду! (Наг.)
Не забагай неможливої, фантастичної річи. Пор. ч. 4.

Зачинати. 1. Вна що йно зачинає зуби брати. (Жидач.)
Дражнять стару, беззубу бабу.

2. Добре зачав, лихо скінчив. (Цен.)
Про чоловіка, що з разу подавав гарні надїї, але потім звів ся нї на що.

2. Зачинає, а не кінчит. (Наг.)
Про нерішучого чоловіка, що покидає розпочату роботу.

3. Зачинай з иньшої бочки! (Ком.)
Говори про щось иньше. Образ узятий із шинкарства, де розпочинане нової бочки з напоєм було окликом, що заохочував усїх присутних до питя. Пор. E. Rot. 530.

5. Зачинай трубити, буде Бог платити! (Наг.)
Кепкують із дитини, що починає голосно плакати; слова взяті з відомої колядки „Согласно співайте".

6. З другої бочки зачинає. (Ільк.)
Зачинає говорити на иньшу тему або зачинає поступати иньшим способом.

7. Легко зачати, тяжко скінчити. (Терноп.)
Для скінченя ділa треба енергії й витревалости.

8. Ліпше не зачинати, ніж зачавши не докінчати. (Залїщ.)
Практична приказка, пор. Schlei. 149; Wand. I.

9. Найтяжше зачати, а потому вже лекше йде. (Крех.) ...а далї як хлїб з маслом. (Доброс.)
Є такі люди, що не легко зважують ся зачати щось нове, але взявши ся раз до ділa вже не попускають ся його.

10. Ти ще не зачнеш, а я вже скінчу. (Наг.)
Говорить прудкий лїнивому.

11. Хто много зачинає, мало кінчит. (Яс. С.)
Хапаєть ся на ріжні ділa, а не кінчить нїякого.

12. Ще сї не зачьило, а вже сї скінчило. (Наг.)
Говорять про весїлє, що розбило ся перед шлюбом.

13. Що ся зачало, треба скінчити. (Ком.)
Всяке ділo треба доводити до кінця.

14. Як зачьив му сипати, то було що слухати. (Наг.)
Говорили про чоловіка, що обсипав иньшого лайкою.

15. Як сї зачьило, так сї й скінчило. (Наг.)
Іронічно: лихо зачало ся се ділo, тай на лихий конець вийшло.

Зачепити, зачіпати. 1. Зачепи си біду, тай сї не розвjижеш. (Наг.)
Легко впасти в клопіт, у суперечку зі злим чоловіком, але тяжко позбути ся його нападів.

2. Зачіпає го на бесїду. (Лучак)
Витягає його, аби розговорив ся, аби виповів свою тайну.

3. Зачіпила баба в пень тай стояла цїлий день. (Будз.)
Про ділo, якому стала на перешкоді якась дрібна обставина. Образ узятий із пісні:

Поїхала баба в лїс
Без підтоки, без колїс,
Зачепила в сухий пень
Тай стояла цїлий день.

4. Не зачіпай баб в селї, бо дістанеш по чолї. (Бор.)
Нема нїчого лекшого, як накликати на себе ворожнечу мужчин, зачіпаючи їх жінок

5. Не зачіпай г—а, то смердіти не буде. (Сіл. Б.) ...бо буде воньити. (Кольб.)
Злого чоловіка не займай, а то він на тебе вилле свою злість.

6. Не зачіпай мéнї, бо я дочка ксьондза, бо маю перстенї з самого мосьондза. (Дуліби)
Кепкували сїльські парубки із старомодних попадянок, що гордували ними.

Зачинити. 1. Шось таке ми зачинили, що ніяк до здоровля не прийду. (Карл.)

Знач. очарували, отроїли мене.

Зачмелити. 1. Зачмелив голову тай іде співаючи. (Наг.)

Говорять про пяного чоловіка.

Зашити. 1. Зашив губи, ані пари не пустит. (Наг.)

Говорять про гордого чоловіка, що до иньших не хоче ані слова сказати.

2. Зашив ся як у верету. (Замул.)

Відсунув ся від людий, мовчить на їх допити.

Зашкодити. 1. Йому зашкоджу, собі догоджу. (Крех.)

Коли з того не матиму користи, то бодай задоволенє.

2. Зашкодити кождий дурень може. (Наг.)

А от помогти труднїйше. Пор. Adalb. Zaszkodzić 4.

3. Коби не зашкодило, а ци поможе, ти знаєш Боже! (Цен.)

Говорить сїльський знахар, даючи хорому ліки.

4. Не зашкодило би, як би тї дїдько вхопив. (Наг.)

Говорив чоловік ненависному сусїдови.

5. Як ни зашкодит, так ни завадит. (Будз.)

Жартливо перекручено, зам. так не поможе.

Зашляхтити ся. 1. А де ти сї так зашльихтив? (Наг.)

Зашляхтити ся — заталапати ся. Шляхту тзв. ходачкову селяни-нешляхтичі декуди вважають нехлюйною; шляхтич, мовляв, не дбає на болото і з гордощів іде серединою дороги, то вже певно „зашляхтить ся“.

Зашморг. 1. Зашморгом дивит ся, а сильцем галушки ловит. (Дар.)

Говорять про скупого, захланного чоловіка.

Заяць. 1. Бодай ти заяць дорогу перебіг! (Гнїдк.)

Прокляте. Уважають за злий знак, коли заяць перебіжить дорогу. Пор. Тимош. ст. 145.

2. Боїш ся, як заяць кобили. (Красносїлці)

Знач. не дуже й боїть ся.

3. Вибіг як заяць з капусти. (Замул.)

Вирвав ся несподївано з якимось глупим дотепом.

4. Вирвав ся, як заяць з конопель. (Ільк.)

Промовив або зробив щось не до річи.

5. Є таке, що й заяця боїт ся. (Крех.)

Нема границь людській трусливости. Натяк на відому анекдоту, як заяць хотїв топити ся, бо його нїхто в сьвітї не боїть ся, але побачивши, як жаба зо страху перед ним скочила в воду, набрав духа і покинув свій намір. Пор. Adalb. Zając 7; Čelak. 196; Wand. II, Hase 17.

6. Заяць му дорогу перебіг. (Наг.)

Знач. трапило ся йому щось неприємне, зле віщуване чи прочуте.

7. Заяць просив за лисїй хвіст, тай свій пострадав. (Гнїдк.)

Говорять про чоловіка, що задля чужого богатства втратив своє хоч і маленьке добро. Видно, натяк на якусь казку, але яка вона була, невідомо,

8. Заяць спит, то очий не жмурит. (Наг.) ...спит, а очима сї дивит. (Яс. С.)

Загальне віруване, що заяць спить з отвореними очима.

9. Заяця бубном не спіймаєш. (Вікно)
Навпаки, він боїть ся його дуже Пор. I, Бояти ся; Wand. II, Hase 40. 60, 88.

10. Лекше стадо заяців допасти, як злої жінки допильнувати. (Крех.)
Старосьвітська притча, є в слові Данила Заточника, пор. Wand. II, Hase 54.

11. Не було в заяця фоста і не буде. (Ільк.)
Так само у дурного чоловіка розуму.

12. Повиганяв як заяців з гороху. (Береж.)
Задав їм страху, повиганяв із криївок.

13. Спит як заяць. (Наг.)
Загально вірять, що заяць спить чутко, спить і все бачить. Пор. Beb. 547; Тимош. ст. 138.

14. Такий відважний як заяць. (Треб.)
Сьміють ся з боягуза.

15. Тож то їй догодив, як заяць кобилї. (Дар.)
Сьміють ся з недібраної пари, де муж малий, а жінка велика.

16. То певно заяць фостом перевернув. (Наг.)
Знач. справа дрібна та нетривка.

17. У заяця тілько стежок, як у клубку ниток. (Рогат.)
Він біжучи що разу завертає в иньші боки.

18. Унадив ся, як заяць в капусту. (Замул,)
Про злодійкуватого чоловіка. Пор. Wand. II, Hase 214.

19. Хто два заяцї гонить, жадного не здогонить. (Іль.)
Хто нараз має на оцї дві цїли, два дїла, жадного не довершить порядно. Пор. Нос. 401; Дикар. 1390; Wahl I, 40; Adalb. Zając 8; Wand. II, Hase 105, 141, 152, 3; Čelak. 220.

20. Як заяць чоловіка перебігне, то буде нещістьи, а як лис, то щістьи. (Наг.)
Загально розповсюджена повірка. Пор. Wand. II, Hase 129.

Заячесердіє. 1. Його заячесердіє напало. (Льв.)
Знач. раптом чогось налякав ся і втїк. Пор. Wand. II, Hase 146, 200, 201

Заячий. 1. Заяче серце. (Льв.)
Чоловік полохливий, боягуз. Пор. Beb. 546.

2. Заячий піт на мене вдарив. (Наг.)
Знач. я перелякав ся, пустив ся тїкати.

3. Заячі поти на него бют. (Гнїдк.)
Він лякаєть ся, гине з трівоги.

4. Заячим тропом побіг. (Дрог.)
Побіг що духу, вискоками.

Збавити. 1. Збавив єм си часу. (Крех.)
Знач. марно стратив час.

2. Збавилам си днини коло малої дїтини. (Голоб.)
Знач. занедбала иньшу роботу доглядаючи дитини.

Збагнути. 1. Анї би збаг, анї би прибаг! (Наг.)

Говорять про щось незвичайне, несподіване, пор. російське: Уму непостижимо.

2. Не збагнеш, що в нім кіпит. (Наг.) ...що в нього за норови. (Наг.)

Говорять про підступного, скритого, примховатого чоловіка.

Збан, збанок. 1. Доси збанок воду носить, доки му ся ухо не урве. (Ільк.) Допоти... поки... (Петр.)

Доти дїло ведеть ся, доки не урветь ся. Пор. Adalb. Dzban 2; Schlei. 169; Beb. 27; Wahl II, 24; Wand. II, Krug 6.

2. До чьису збан воду носит. (Наг.)

Пор. ч. попер., а також Нос. 295, Тимош. ст. 169; Adalb. Dzban 2.

Збараж. 1. Буде й Збараж, але не зараз. (Терноп.)

Їхати з Тернополя до Збаража хоч не дуже далеко, але нудно, особливо в зимі. То балагула потїшав мене такою приказкою.

2. Збараж гудьмо, в Збаражі будьмо. (Збар.)

Говорять околичні селяни, що звичайно нарікають на збаразькі порядки.

Збивати. 1. Збиває суму несуменну. (Кос.)

Громадить і складає великі гроші. Говорять про великого купця, банкира, спекулянта.

Збирати. 1. Збираю сї в остатну дорогу. (Наг.)

Мовив чоловік, що лагодив ся вмирати і покликав людий для оголошеня їм свого заповіту. Пор. Wand. III, Reise 44.

2. Хто хоче збирати, мусить добре засїяти. (Ільк.)

Чим кращий засїв, тим кращі звичайно й жнива.

3. Я збирав, а ти розсипаєш. (Наг.)

Говорить старий батько до розтратного сина.

Збити. 1. Збив го на ґродзїв мак. (Яс. С.)

Знач. майже до смерти. Що се за „ґродзїв мак“, не відомо.

2. Збив го на квасне ябко. (Наг.)

Квасне яблоко селянські дїти бють доти, доки не змякне і тодї можна його їсти.

3. Збив му пиху з носа. (Наг.)

Присоромив його, щоб не пишав ся даремно.

3. Збий і пїлий лїс, а він однаковий біс. (Токи)

Говорять про лихого, непоправного чоловіка, якого дармо і богато бито.

Збитки. 1. На збитки не вмру. (Берез.)

Себ то на перекір тим, що бажають моєї смерти.

2. Ой, ти на збитки мудрий! (Стан.)

Мудрий на те, щоб робити иньшим пакости.

3. Отже на збитки Бог не возме! (Снят.)

Scil. мене до себе, хоч мої вороги бажають моєї смерти.

4. Через збитки пропали мої вжитки. (Наг.)

Збитки тут у значіню: легкодушність, пусті жарти.

Збиткувати ся. 1. Хто не хоче, то ся над чоловіком збиткує. (Вел. Очи)

Знач. чоловік живе у загальній зневазї та безправности.

Збиточник. 1. То ще збиточник, де го не посїй, там він зійде. (Наг.)

Говорять про веселого жартуна або шкідника.

Збіг. 1. Збіг Богородиці. (Наг.)

Так називаєть ся третій день різдвяних сьвят, по церковному Собор пресв. Б-ци.

Збілїти. 1. Ти бідна так збілїла, гей та повітова рада в Жидачеві. (Жидач.)

Коли будинок повітової ради, доси пожовклий від слоти, побілено ярко білим вапном, стали його вживати в приповідці в знач. як коли жінка вистроїть ся або коли хто поблїдне з переляку.

Збрехати. 1. Аби не збрехати і правди не сказати. (Цеп.)

Таку дефінїцію жарту дають селяни.

2. Збрехав і не захлиснув сї. (Наг.)

Вірять, що надто груба брехня повинна чоловікови стати в горлї. Пор. Adalb. Kłamać 18.

3. Збрешеш раз, то вже до віку не маєш віри. (Снят.)

Говорять чоловікови прилапаному на брехнї. Пор. Слав. 1, 13; Adalb. Kłamać 13, 14.

4. Скоро збреше, вже му лекше. (Тисьм.)

Про налогового брехуна.

5. Як збрешу, то не я збрешу, а моя біда збреше. (Снят.)

Вимовляв ся бідний чоловік, якому докоряли: О, вже почне старий брехати.

Зброя. 1. Хто не має зброї, най не йде в бої. (Ільк.)

Без відповідних засобів не бери ся до дїла. Пор. Adalb. Zbroja 1.

Збути. 1. Збув го нї сим нї тим. (Наг.)

Знач. відправив без виразної відповіди.

2. Збув сї біди з карку. (Наг.)

Аж лекше стало, немов би тягар з карку скинув.

3. Збув сї тато клопоту: хату продав, фузію купив. (Наг.)

Кепкують із марнотратного чоловіка. Слово „фузія“ уживаєть ся в двоякім значінню, конкретнім — стрільба, отже: купити фузію — подати ся на зїсного або на стрільця, і в переносним — усяка несподївана пригода, авантура, отже тут: пустив ся на непевне, мандрівне житє.

4. Ледвим го збув ся. (Синев.)

Ледво спекав ся, скараскав ся.

5. С—ньи бжджіньом не збудеш. (Яс. С.)

Важнїйшого дїла не заступиш лекшим.

Звада. 1. Звада третому пан. (Гнїдк.)

Де два вадять ся, там третїй користає.

2. Коли ся зачинає звада, не поможе і рада. (Ільк.)

Бо звада засліплює розум і робить чоловіка неприступним для розваги. Пор. Adalb. Zwada 3.

Званий. 1. Много званних, а мало ізбранних. (Жидач.)

Євангельський цитат, часто уживаний і простим народом на означенє, як то мало людий здібних до якогось важного дїла.

Звар. 1. Такий звар, що дихати не дає. (Наг.)

Говорять про велику лїтню спеку.

Зварити. 1. Зварив єм сї на печерицю. (Берез.)

Говорить упрілий чоловік в часї спеки.

2. Зварити зелїзо. (Наг.)

Говорять про коваля, що розпікши два шматки зелїза склепує їх у одно.

3. Як звариш, так пообідаєш. (Берез.)

Як зробиш, такі й здобутки збереш.

Зварич. 1. Зваричі взьили г—о на бичі. (Дрог.)

Сьміють ся з дрогобицьких передміщан на тзв. Зварицькім передмістю.

2. Зваричі з Солоного ставка. (Дрог.)

Так прозивають мешканців части Дрогобича, що зоветь ся Солоний ставок, хоч вони зовсїм не зваричі.

Звати. 1. Як звав, так звав, коби що дав. (Лев.) ...аби... (Ільк.)

Байдуже про назву, аби сама річ була реальна. Пор. Wand. Ш, Rufen 3.

Зватина. 1. Зватина — пся дїтина. (Мшан.)

Зватиною називають адоптовану дитину.

Звезти. 1. Колись му ся всьо до купи звезе. (Лучак.)

Знач. усе йому почислять і за все відплатять.

Звергти ся. 1. Зверг сї контракту. (Наг.)

Відкинув ся, зірвав контракт.

Зверха. 1. Зверха уй, під сподом фуй. (Мик. н. Дн.)

Мова про річи зверха показні і принадні, а на правду гидкі.

2. Твоє мусит бути зверха. (Жидач.)

Ти мусиш поставити на своїм, показати себе правим.

Звести. 1. Звів сї на нї на-що. (Наг.)

Стратив що мав, знищив здоровле.

Звивати ся. 1. Звиває сї гий муха у мази. (Жидач.)

Іронїчно: в бідї стоїть безрадний та безпомічний, не ратуєть ся.

2. Звиває сї, гий муха у вокропі. (Жидач.)

Про чоловіка, що в якімось клопотї даремно бігає шукаючи помочи і поради.

3. Звиває ся, як посолений. (Луч.)

Scil. пискор. Пискорів сьвіжо зловлених солять і вони серед розпучливого писку вертять ся доти, доки не погинуть.

4. Звиває сї ак шершінь. (Золоч.)

Про напасливого, невідступного ворога, що шукає нагоди до зачіпки.

Звикнути. 1. Звик пес за возом бічи, то біжит і за саньми. (Цеп.)

Чоловікови легко одну привичку змінити на иньшу подібну.

2. На що бик звик, до тото й реве. (Наг.)

На що чоловік звик, того й бажає.

3. Не звик наш бик. (Мшан.)

Говорять про чоловіка, що опираєть ся якомусь непривичному для нього дїлу.

4. Хто на що звик: пан на гонор, жид на гроші, хлоп на працю. (Пужн.)

Так характеризують ріжні верстви, що складають суспільність села. Пор. оповіданє Етн. Зб. VI, 163.

Звинути ся. 1. Звинув сї як з бича тріснув. (Жидач.)

Упорав ся швидко, зробив своє дїло справно.

2. Ніж сє звине, то всьо добро мине. (Будз.)

Говорять про лїнивого, непроворного чоловіка, що пропустив добру нагоду.

Звиснути. 1. Він лише на то звис. (Наг.)

Знач. на се тільки й надіється ся, з того жде собі користи.

Звичай. 1. Свйтий звичай: не позичай. (Наг.)

Остерігають перед позичками. Пор. Adalb. Pożyczać 8.

2. Старого звичаю не попускай сї. (Наг.)

Вислов характерного селянського консерватизму, наскрізь міжнародного, пор. Wand. I, Gewohnheit 1, 7.

3. Я ся звичаю не попущаю. (Уриче)

Говорив старий війт.

Звізда. 1. Звізди є, місїце ни видко. (Жидач.)

Казав один, що видів очка з масти на борщи, а мяса не знайшов.

2. Не дбаю о звізди, коли ми місяць сьвітить. (Ільк.)

Не дбаю о низших, коли маю за собою ласку старшого. Пор. Adalb. Gwiazda 5.

3. Не жури сї звіздами, коли місяць сьвітит. (Город.)

Не дбай про менше добро, коли маєш більше. Пор. Adalb. Gwiazda 5.

4. Під таков звіздов уродив ся. (Кол.)

Знач. така йому доля судила ся.

5. Про звізди не видко дороги, коли місяць не сьвітит. (Гнїдк.)

В безмісячну ніч не вибирай ся в дорогу.

6. Ци на звіздах ворожите? (Наг.)

Жартують, коли хто а ясну ніч вдивляєть ся в небо.

7. Чекай до першої звізди. (Наг.)

На сьвятий вечір не годить ся сїдати до вечері, поки не покажеть ся перша звізда на небі.

8. Як би хто свою звізду відгадав, зараз би вмер. (Котуз.)

Як би хто вгадав, котра його звізда.

9. Як звізда летит, то годит ся казати: „Амінь, амінь!“ Бо то нечисті падают. Кілько раз повіси „амінь“, тілько їх у мазь розілле ся. (Крех.)

Віруване про падучі звізди.

Звір. 1. І звір сполошений далеко утїкає. (Гнїдк.)

Так само чоловік зневажений усуваєть ся на бік.

2. Зьвјирі би тї взїли! (Наг.)

Прокляте. Небезпека бути з'їденим від вовків у гірських і підгірських сторонах іще в першій половині XIX в. була дуже значна.

3. Не вір, бо зьвір: хоть не вкусить, то налякає. (Дар.)

З диким звірем не вдавай ся в близькі зносини.

4. Наскочив звір на ловця. (Ільк.)

Добра нагода трапила ся такому, що шукав її.

5. Не йде звір сам до рук, ловити го треба. (Гнїдк.)

Всяке дїло вимагає труду і само не зробить ся.

Звірити ся. 1. Звір же ся тут на нього! (Город.)

Знач. не можеш на нього спустити ся.

2. Кому сї звір, сам дурньом зістанеш. (Голїгради)

Жалував ся чоловік: „Я сказав свому доброму, мій добрий сказав знов свому, аж знают піп і цїла громада“.

Зводи. 1. Я з ним на зводах не був. (Кос.)

Зводи — мировий суд, свідки „зведені до ока". Знач. я з ним не правував ся, він не доказав менї нїякого злого дїла.

Зворикати. 1. Звориче худоба, їсти просит. (Наг.)

Говорять, коли скотина з голоду ричить у стайнї.

Згаджати ся. 1. Згаджают ся, як вода з солониною в ринцї. (Гнїдк.)

Вода долита до розтопленої солонини починає сильно тріщати та прискати. Перенесений на двоє людий сей образ значить: сварять ся, бють ся ненастанно.

2. То ся не згаджає одно з другим. (Лімна)

Суперечить одно другому.

Згаснути. 1. Згас як свічка. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що вмер тихо, без болю. Пор. Wand. I, Auslöschen 2.

Згатити. 1. Згатив го, аж луск пішов. (Наг.)

Знач. набив, сперіщив буком.

Згердекати. 1. Як на чвека згердекат, то анї не знаєш, де ся обернути. (Лемк.)

Характеризують суворого, острого пана, урядника. „Згердекат" походить мабуть з нїмецького: Herda! себ то: Ходи сюди!

Згибати. 1. Абис ми згибав отут перед очима, то ти не дарую. (Наг.)

Говорить чоловік у сварцї до другого, що чимось скривдив його.

2. Згибає з голоду як пес. (Наг.)

Про чоловіка, що часто голодує і все більше марнїє.

3. Згибай ми з очий! (Наг.)

Сердито: забирай ся, тїкай геть від мене.

4. Най згибає, як робити не хоче. (Наг.)

Говорять про лїнивого.

Згинути. 1. Згиб без чьису. (Наг.)

Вмер передчасно.

2. Згиб і полйки му не стало. (Наг.)

Щез і слїди за ним затерли ся.

3. Згиб як рак на сонци. (Наг.)

Пропав якось незамітно.

4. Згиб як снїг у вéсну. (Наг.)

Снїг під весну тає і номов щезає невідомо коли й куди.

5. Згинемо як руді миши. (Карл.)

Руді, себ то полеві миши гинуть звичайно мілїонами весною в повенях.

6. Згинь ми з перед очий! (Наг.)

Сердито зам. іди геть!

7. Ти згинеш, але не свойов смертев. (Наг.)

Знач. тебе чекає шибениця.

8. Ще не згибла руська мати. (Кал.)

Знач. ще Русинів богато на сьвітї і щораз нові родять ся.

Згірний. 1. Згірний вітер, Бойко. (Жидач.)

Бойком на Підгірю називають південно-західній вітер, що віє від карпатських гір.

Згладити. 1. Вже го згладив зо сьвіта. (Наг.)

Знач. убив, довів до загибелї.

Зглянути ся. 1. Зглянь ся на Бога! (Любша)

Знач. змилуй ся, формула з жебрацької молитви. Пор. Нос. 283.

Згода. 1. Вийшов на тій згоді, як сіль на воді. (Тухля)

Жалував ся чоловік, якого одурили при згоді.

2. Згода: бика за индика. (Залїсє)

Згода на зовсїм нерівних умовах.

3. Згода дім будує, а незгода руйнує. (Ільк.)

Образово: згода творить спільне дїло, а незгода нївечить. Пор. Adalb. Zgoda 19.

4. Зробимо з тим згоду. (Город.)

Значіне подвійне: полагодимо сварку, або також: покараємо винуватого.

5. Коби згода, буде могорич. (Дрог.)

Потїшають себе сьвідки, що асистують при тім, як годять ся два противники або покупець з продавцем, бо дійшовши до згоди вони ставлять почастунок для всіх присутних.

6. Лїпша соломяна згода, як золотий суд. (Лім.)

Бо судовий процес нераз коштує більше як варто все дїло.

7. Лїпше в згоді і любови голодному, як у сварни і ненависти ситому. (Балиг.)

Приказка виявляє книжкове походженя і має форму афоризма, дуже мало уживану простим народом.

8. Лїпше соломяна згода, як золоте право. (Балиг.)

Характерний руський нахил до тзв. гнилих компромісів, сполучених з власною шкодою. Пор. Wahl II, 77; Wand. I, Besser 5; Accord 2;

9. Лучша згода, як звада. (Петр.)

Звісно, серед таких обставин, серед яких вона можлива. Пор. Adalb. Zgoda 12.

10. Лучша соломяна згода, як золота звада. (Ільк.) Лїпша... золотий процес. (Явор.)

Говорять про ту згоду, що запобігає процесам. Пор. Adalb. Zgoda 11.

11. Напили на згоду тай ухопили ся за чуби. (Вікно)

Кепкують із таких, що попивши ся при „згоді“ знов хопили ся до бійки.

12. На чім згода? (Наг.)

Питають противників, що сварять ся за якусь річ і не можуть погодити ся.

13. Пити на згоду. (Наг.)

В разї заключеня згоди в якійсь важнїйшій справі частують присутних могоричем.

14. Приставай на згоду! (Льв.)

Говорять у торзї, сторгувавши якусь річ.

15. Трудна згода, де огонь і вода. (Ільк.)

Бувають такі суперечні елементи, між якими неможлива згода, тільки боротьба.

16. Я до згоди, як риба до води. (Льв.)
Знач. рад згодити ся, не стою за сварку. Пор. Adalb. Zgoda 7.
17. Я тут зараз зроблю згоду меже вами. (Наг.)
Знач. набю, покараю обох, щоб жадному кривди не було.

Зголоднїти. 1. Зголоднїв як пан пес. (Наг.)
Жартує чоловік після довшої роботи.
2. Як зголоднїє, то буде й печену ріпу їсти. (Наг.)
Жартують із такого, що з переситу не може нїчого їсти.
3. Як зголоднїю, де жінку подїю? (Орт.)
Знач. і сам не буду мав що їсти і вона. Говорить бідний чоловік, якому радять женити ся.

Згорбити ся. 1. Згорбив сї як дїд столїтний. (Наг.)
Про згорбленого, хоч і не старого чоловіка.

Згордїти. 1. Він так згордїв, що би му і вс—ов трісков до носа не досьигнув. (Наг.)
Кпять із гордого, недоступного чоловіка.
2. Так згордїв, що й через бороду не плюне. (Наг.)
Кпять із гордяка, що й слова по людськи не скаже.

Згоріти. 1. Згорів Ка. (Наг.)
Бойківську назву горівки „згорівка“ поясняють оповіданєм про якогось Ка, що винайшов горівку і сам напивши ся згорів від неї. Пор. I, Горівка 43.
2. Щем не згорів. (Кот.)
Знач. мене не припекло, не палаю сильним бажанєм до сього діла.
3. Я так за тим згорів, як пес за пјитов ногов. (Орел.)
Знач. менї се байдуже.

Згуба. 1. Вернула сї моя згуба. (Наг.)
Хвалить ся чоловік, що віднайшов згублену річ.
2. Вже то, видно, від разу на згубу йшло. (Наг.)
Якась річ губила ся і віднаходила ся пару разів, поки не пропала зовсїм. Інтересний обяв віри в свого рода волю чи хитрощі неживих предметів, віри, яку навіть у високоінтелїгентного чоловіка підглянув і змалював нїмецький письменник Теодор Фішер, див. Th. Vischer, Auch Einer і його інтересні уваги про „Tücke des Objektes“.
3. Мала згуба, малий жаль. (Тлум.)
Говорять загубивши якусь малу річ або по смерти нововродженої дитини.
4. Моя згуба комусь буде люба. (Борщ.)
Потїшає себе чоловік, що згубив якусь цїнну річ.
5. Моя згуба — чиясь користь. (Збар.)
Один згубить, другий знайде.
6. Не мало ми бути на згубу. (Люб. М.)
Знач. хоч загубив якусь річ, але потім віднайшов.
7. Чия згуба, того гріху повна губа. (Ільк.)
Бо він звичайно нарікає на иньших або підозрівае зовсїм невинних людий. Пор. Adalb. Zguba 1.

Згубити. 1. Де-с не згубив, там не шукай. (Наг.)

До чоловіка, що шукає собі якоїсь ключки до сварки. Пор. Wand. VI, Verlieren 56.

2. Згубив — не смутив сї, знайшов — не веселив сї. (Сор.)
Про зайву, маловартну річ.

3. Згубити не штука, а знайти штука. (Стан.)
На се треба уваги і щасливого припадку.

4. Згубиш — не жалуй, знайдеш — не тїш ся. (Вікно)
Осторога подіктована житєвим досьвідом.

5. Лекше згубити, як знайти. (Тисьм.)
На се вистарчить троха невваги. Пор. Wand. IV, Verlieren 14.

6. Чень тото згубю, чого не любю. (Лол.)
Відповів чоловік, що йшов до міста з нелюбою жінкою, а сусїд запитав його: Та куди йдете?

7. Чого-с не згубив, того не шукай. (Цен.)
Жартують із чоловіка, що шукає чогось, а сам не знає або не хоче сказати, чого. Пор. Schlei. 183.

8. Ще добре, що-с голови з плечий не згубив. (Наг.)
Докоряють недотепі, що згубив якусь річ.

9. Яке згубив, таке найшов. (Коб.) ...згубиш... найдеш. (Город.)
Говорять про чоловіка, що другий раз оженив ся і так само нещасливо, як перший раз.

10. Я не згубив, тілько сї ним дїдько вдавив. (Наг.)
Говорить чоловік стративши якусь річ, якої він здаєть ся добре пильнував, а вона про те щезла.

Згудити. 1. Доки не згудит, дотя не купит. (Цен.)
Говорять про покупця, що насамперед гудить товар як нездалий, а потім купує.

2. Не згудиш, не купиш. (Стан.)
Покупець твердить, що купуючи треба гудити товар, а то продавець буде занадто дорожити ся. Пор. Wand. Tadeln 13; Čelak. 103.

Здалий. 1. Здале, як з ключя батіг. (Крех.)
Знач. нездале, нетривке.

2. Здалий до того, як корова до сїдла. (Кол.)
Знач. се до нього не йде, він для сего дїла невідповідний.

3. Коби здале, то би сї собі здало. (Наг.)
Знач. не здале, то й продаю. Говорять про худобину або иншу непотрібну річ.

4. На що вам то здале? (Город.)
По що вам се придало ся? Який з того пожиток?

5. Такий до того здалий, як коза на садівника. (Наг.) ...як цап... (Наг.)
Знач. зовсїм невідповідний, шкідливий.

6. То таке здале, як старі бабі кадило, що її скрутило. (Княж.)
Говорять про якусь нї до чого нездалу, зайву річ.

Здати ся. 1. Здав би сї, не снив би сї! (Наг.)
Згадують покійника, що в отсїй пригоді був би порадив або поміг, та рівночасно додають звичайну формулу відвертаня покійників: не снив би ся!

2. Здали ся разом. (Тух.)

Добрали ся до пари одно другому.

3. Здало би сї не єдно, та нема відки. (Наг.)

„Здало би ся“ тут у значінню: було би потрібне.

4. Она ся здає на тебе, а ти ї сьвіта дїмаш. (Мшан.)

Вона покладає на тебе свою піддержку, а ти їй не даєш жити. Говорили в громадськім судї чоловікови, що бив і поневіряв свою жінку.

5. Так би сї здав, шо аж сї молит. (Кольб.)

Значінє не зовсїм ясне. Здав би ся, знач. потрібний — але хто молить ся?

Здекуція. 1. Здекуції ми не пришле до хати. (Наг.)

Знач. він не присилує мене до сего.

2. То ще не здекуція! (Наг.)

Знач. то ще не примус, я сього не мушу робити.

3. Ци ви до мене на здекуцію прийшли? (Наг.)

Говорить чоловік до непрошених або нелюбих гостий, що прийшли в його хату.

Здибати. 1. А здибало би тї тьижке нещістє! (Наг.)

Клинуть такого, що вибираєть ся йти кудись, де йому не велено.

2. Здибав сї Яким з таким. (Наг.)

Знач. зійшли ся два однакові, однаково дурні.

3. Здибав сокирку за лавкою. (Сїл. Б.)

Знайшов щось таке, чого не згублено, покористував ся найпростїйшою нагодою.

4. Здибали ся в кірци маку. (Луч.)

Зійшли ся два дібрані з далеких сторін.

5. Здибали ся на слові. (Замул.)

Знач. один і другий сказали разом те саме слово, згодили ся думками.

6. Ще я сє з ним здибю в вузкій вулици. (Будз.)

Знач. попаду в таких обставинах, що не буде міг обминути мене анї викрутити ся від мене.

7. Яке здиблеш, таке бери. (Наг.)

Що знайдеш, прим. у лїсї, шукаючи грибів, те й бери. Кепкують із такого, що не розуміючи ся на на грибах іде в лїс збирати їх.

8. Я то здибав, що люде обминули. (Наг.)

Знайшов щось нїкчемне, що не варто було й уваги.

Здименїти. 1. Бодай єс здименїв! (Наг.)

Прокляте: щоб ти щез як дим.

Здиміти. 1. Здиміло зовсїм. (Гнїдк.)

Щезло, розвіяло ся димом. Говорять про неправдою здобуте добро.

Здирство. 1. Доробит ся здирством, як сіль на водї а вода на решетї. (Ком.)

Неправедно здобуте добро щезає, не держить ся рук.

Здитинїти. 1. Здїтинїв до решти. (Наг.)

Зробив ся як дитина, постарів ся.

Здобріти. 1. Най і тото здобріє. (Ільк.)

Значіне неясне: що і чому і в яких обставинах має здобріти?

Здоров. 1. Аби-сте здорові, тай худоба аби мирóм, тай на Бога надія. (Печен.)

Розширена формула прощаня знайомих.

2. Бодай ти так здоров був по тій правді. (Наг.)

Щоб не сказати просто: ти сказав неправду.

3. Бодай той здоров був, що мінї винен! (Коб.)

Бо як умре, то мій довг може пропасти.

4. Бувай здорова як риба, гожа як вода, весела як весна, робуча як пчола, а богата, як земля сьвятая. (Ільк.)

Бажаня дівчинї, мабуть хресного батька по охрещеню дитини, або весільного старости, коли молодих виряжають до шлюбу.

5. Бувай здоров, коли-сь змолов. (Мінч.) ...коли-м... (Ільк.)

Зробивши що було треба я відходжу. Жартлива формула прощаня.

6. Бувайте здорови, коли-сте змололи! (Наг.)... Йдіт здорові, колисти змололи. (Жидач.)

Жартлива формула прощаня з такими, що побалакавши розходять ся

7. Будь здорів! Як зійдеш з дороги, то зайдеш у рів. (Льв.)

Жартують із пяного чоловіка, що конче береть ся йти в дорогу, прим. вертати до дому.

8. Будь здорова як корова, а плодюча як земля! (Збар.)

Так бажають молодій, що приходить просити на весілє. Пор. Дик. 650; Нос. 265.

9. Будьте здорові, майте ся гаразд; що вам забракне, вдайте ся до нас. (Ком.) ..то си купіт. (Дрог.)

Жартливі прощаня до чоловіка, що відходить геть.

10. Будьте здорові, тепло сї держіт! (Дрог.)

Жартливе прощане відходячому.

11. Будте здрави! з Богом ходте! (Чр. Вл.)

Лемківське прощане на дорогу.

12. Здоров, доки Бог подержит. (Наг.)

Відповідають на питана: як там здорове?

13. Здоровенькі будьмо, себе не хвалїм, а других не гудьмо! (Наг.)

Загальне і дуже гуманне упімненв.

14. Здоровий хорого не розуміє. (Цен.)

Йому не легко покласти себе в положене хорого. Пор. Adalb. Zdrowy 4.

15. Здоровий як цвик. (Сор.)

Цвик — цвиклевий бурак; він сильно червоний і тому вважаєть ся символом здоровля. Пор. Adalb. Zdrowy 22.

16. Здорові заживайти, що ни звїсте, то сховайти. (Жидач.)

Жартливе припрошуване до їди.

17. Здорові ночуйте! (Наг.)

Прощаєть ся той, хто під ніч виходить із чужої хати, в якій гостив.

18. Здорові сходіть тай скиньте. (Дар.)
До чоловіка, що пробує нову одежину.

19. Здорового не треба лічити, а ліпше перчити. (Товм.)
Знач. додавати йому охоти або й гнати до праці. Пор. Adalb. Zdrowy 10.

20. Здоровому все на здоровє вийде. (Наг.)
І праця й невигода. Пор. Adalb. Zdrowy 12.

21. Здоровому все смакує. (Кол.)
Він може їсти що будь. Пор. Wand. I, Gesunder 5.

22. Здоровому дохторьи не треба. (Довголука)
Бо не хорий, нїчого йому не хибує. Пор. Adalb. Zdrowy 17.

23. Здоровому здає сї, що нїколи не захорує. (Наг.)
Він нераз не шанує свого здоровля.

24. Здоровому пироги не валят. (Цен.)
Ще й овшім, лиш подавайте. Пор. Adalb. Zdrowy 11.

25. Здоров пердїв, що срав, то їв! (Наг.)
Коли комусь нечайно вирветь ся пердо.

26. Здоров, сволоче, коли нїхто не хоче! (Ільк.)
Характеризують пяницю, що в браку живої компанії пє до сволока і бризькає на нього недопивок із чарки.

27. Здоров трам! Випю я й сам. (Ільк.)
Варіянт попереднього. Трам те саме, що сволок.

28. Здоров як бик. (Наг.) ...бугай. (Наг.)
Бик — образ сили. Пор. Adalb. Zdrowy 15.

29. Здоров як горіх. (Наг.)
Горіх уважаєть ся символом здоровля.

30. Здоров як дуб. (Наг.)
Дуб уважаєть ся символом сили і довговічности.

31. Здоров як кінь. (Наг.) ...лошьичок, аж підфиркує. (Наг.)
Про здорового, веселого хлопчика. Пор. Adalb. Zdrowy 23.

32. Здоров як медвідь, а дурний як пень. (Стан.)
Говорять про фізично розвитого, а духово обмеженого чоловіка.

33. Здоров як риба. (Терноп.)
Риба, що живе в холодній воді, вважаєть ся чомусь символом здоровля, пор. Schlei. 158; Гильф. 413; Adalb. Zdrowy 19.

34. Іди здоров, коли-с змолов, а як ще нї, то сиди в млинї. (Кольб.)
Жартлива інструкція. Пор. вище ч. 6.

35. Коби Бог здоров тай ми по при нього. (Дрог.)
Жартливе бажанє загального здоровля.

36. Ми здорові, Богу дьякувати, у вас там що ліпшого чувати? (Наг.)
Формула привитання знайомих, особливо з ріжних сїл.

37. Поки чоловік здоров, то му сї здає, що нїколи не захорує. (Наг.)
Характеризують легкодушність здорового чоловіка.

38. Поки я здоров був, то бим був гори перевертав. (Цен.)
З жалем згадує хорий чоловік.

39. Така здорова гий днї на морозї. (Жидач.)
Знач. зовсїм не здорова, підкопана невигодою.
40. Такий єм здоровий, гий збите єйце. (Жидач.)
Говорить чоловік з розхитаним здоровлєм.
41. Хто здоров, лїків не потребує. (Ільк.)
Для здорового лїки зайві. Пор. Adalb. Zdrowy 10.
42. Хто здоров, той богатий, а хто недужий, той бідний. (Замул.)
Здоров богатий уже своїм здоровлєм, бо може собі заробити. Пор. Слав. I, 48.
43. Хто здоров, тому дохтора не треба. (Кол.)
Доктор придатний лише хорому. Пор. Adalb. Zdrowy 17; Wand. I, Gesund 28; Тимош. ст. 249; Krumb. 229.
44. Як я здоров, то в мене хрін за цукор. (Ворохта)
Знач. не почуваю ріжниці в смаку страв, їм що будь.

Здоровкати. 1. Не здоровкай, коли нїхто ти не кланяє ся. (Ільк.)
Правило чемности: не набивати ся зі своїми привитанями.

Здоровлє. 1. Аби здоровє, будуть руки на муки. (Ільк.)
Знач. я готов працювати.
2. Аби здоровлє, найду я муки на свої руки. (Кол.)
Вар. попереднього: я для своїх рук знайду заняте.
3. Аби-с так здоровлє мав! (Печен.)
Заклинане; scil. як правду мовиш.
4. Без здоровля нїщо чоловікови не миле. (Крех.)
Хорий чоловік не почуває повної житєвої радости. Пор. Adalb. Zdrowie 3.
5. В добрім здоровлю трівайте! (Кривор.)
Приговорюють прощаючи гостий.
6. Дай Боже здравя! (ВЛ.) Дай Пане Боже доброго здоровя! (ibid.)
Лемківські формули привитаня.
7. Дай вам Боже здоровлє, але у мої груди. (Книгинин)
Жартливе або злобне благословенство: щоб я був здоров тим здоровлєм, яке Бог мав би дати тобі. Пор. польську жартливу приповідку: Zdrowie two e w gębę moją, Adalb. Zdrowie 24.
8. Дай мінї Боже здоровя, а тобі нї! (Льв.)
Жартливе бажане.
9. За здоровє панське, а в горло циганське! (Бергом.)
Примовляв Циган, випиваючи у пана в гостинї.
10. Здоровє, як розбитий горнець. (Наг.)
Знач. непевне, надшарпане.
11. Коби здоровє, а гріхи будут. (Лучак.)
Потїшає себе жартуючи чоловік охочий до житєвих утїх.
12. Лїпше здоровє, як готові грошї. (Наг.)
Бо здоровий чоловік грошї заробить, а хорий може лише видати їх. Пор. Adalb. Zdrowie 7.
13. Над здоровє нема старшого. (Наг.)
Воно найцїннїйший скарб чоловіка. Пор. Adalb. Zdrowie 25.

14. На здоровє всїм, а сам з'їм. (Явор.) ...але я сам іззім. (Кукиз.)
Жартує чоловік засїдаючи до обіду в веселій кумпанії.
15. На здоровє, трам, але випю я сам. (Кукиз.)
Жартливо здоровкаєть ся чоловік випиваючи чарку. Пор. Adalb. Zdrowie 24.
16. На здоровлю би ти Бог витрутив! (Наг.)
Кляв робітник пана, що несправедливо потрутив йому при виплатї якусь часть заробітку.
17. На здоровля нашої шутої, що привела рогульку! (Дар.)
Жартують випиваючи „за худібку".
18. Недоброго здоровји чоловік. (Наг)
Хоч виглядає здоров, але його здоровлє не сильне, підкопане.
19. Оставайте при добрім здоровю! (Голг.)
Формула прощаня при відходї з чужої хати.
20. Поки здоровлє служит, то чоловік не тужит. (Торки)
Говорив старий, а ще кремезний чоловік.
21. При здоровлю все чоловікови миле. (Борки)
Говорив хорий чоловік, що завидливо дивив ся на добрий апетит здорових.
22. При здоровю памятай о безголовю. (Бор.)
Знач. памятай, що те здоровля може попсувати ся.
23. Старше здоровлє, як готові гроші. (Берез.)
Бо як здоровля не стане, то треба тратити гроші на лїки. Пор. Wahl II, 35.
24. То зелїзне здоровлє. (Наг.)
Говорять про дуже здорового чоловіка, що нїколи не хорує.
25. То ти на здоровє не вийде. (Наг.)
Знач. се тобі добром не скінчить ся, сего ще пожалуєш.
26. Яке вже моє здоровлє! як тої розбитої скрипки. (Берез.)
Жалувала ся дихавична жінка.

Здорово. 1. Здорово видихайте! (Наг.)
Говорять такому, що дякує за їду або напій.
2. Здорово, лиш гроший не стало. (Наг.)
Відповів парубок на питанє господаря, чи здорово вернув із заробітку, на який його вислано, а він пропив зароблені гроші.
3. Ци здорово вам сї дїє? (Наг.)
Питають про здоровлє хорого чоловіка.

Здорожити ся. 1. Здорожив єм сї на-нї-нашо. (Наг.)
Втомив ся подоріжю.
2. Як сї здорожу, робити не можу. (Наг.)
Говорить чоловік вернувши з довшої, утяжливої подорожі.

Здох, здохнути. 1. А здох бис нагле! (Наг.)
Прокляте, звичайно клинуть так уише скотинї.
2. А здох би тебе наглий напав! (Наг.)
Прокляте, зам. щоб ти нагло здох. Для досаднїйшого вислову замість дїеслова ужито конкретнїйшого іменника з відповідною конструкцією.
3. Аса, здох би ти був! (Наг.)
Аса — окрик, яким гонять свиню.

4. Бодай ти здох не свойов смертев! (Наг.)
Прокляте: щоб ти згинув непочесно.
5. Волю здохнути зараз, як отак бідити. (Голоб.)
Говорив бідний чоловік прибитий горем.
6. Дай Господи, аби я здох! (Ворохта)
Жартуючи молив ся пяниця, випиваючи чарку, по якій звичайно глубоко зітхає ся.
7. Здохнеш і дідько ті возьме, і що ти по такім житю? (Наг.)
Приговорював бідний чоловік скупареви, що не хотів помогти йому.
8. Здох як пес під плотом. (Наг.)
Згинув марне, говорять з погордою про смерть бурлака або ненависного чоловіка. Пор. Adalb. Zdechnąć 5.
9. На здох му заходит. (Наг.)
Він близький смерти. Згірдний вислов.
10. Хоць зараз тут здохни, то ти не поможу. (Наг.)
Хоч умри. Характеризують твердосердого чоловіка.
11. Щось там велике в лісї здохло. (Наг.) ..здохне. (Будз.)
Стала ся якась велика, незвичайна новина. Говорять прим. коли в хату входить якийсь рідкий гість, що давно не бував. Пор. Нос. 388.
12. Як жив, так здох. (Наг.)
Говорять про непочесного чоловіка, скупаря або лихваря.

Здохляк. 1. Поїхав я тими здохляками, тай ледви вернув сї. (Наг.)
Говорив чоловік про свої безсилі та марні коненята.
2. То якийсь здохляк, не чоловік. (Наг.)
Говорять про млявого, непорушного, безсилого чоловіка, що ні до їди, ні до роботи.

Здруцкати. 1. Здруцкав го як бульбу. (Наг.)
Збив, знівечив.

Здужати. 1. Абисте здужьили, то вже на хліб якось заробите. (Наг.)
Здужати тут має двояке значінє: або загальне, могти, мати силу, або спеціяльнїйше: подужати, підняти ся з хороби.
2 Не здужьию вже робити, дїтоньки, ні! (Косс.)
Жалувала ся стара, немічна жінка.

Здуміти ся. 1. Аж здумів ся, що наїв ся. (Лімна)
Говорили про чоловіка, що жив у приголодь і рідко коли міг наїдати ся до сита.

Здуріти. 1. Здурів чоловік з доброго дива. (Наг.)
Говорять про чоловіка, який нараз починає верзти дурниці або береть ся до якогось нерозумного дїла.

Здути. 1. Ану говори борзо раз за разом: Здули жупи! (Наг.)
Мудроване.
2. Здула сї, гий вош на морозї. (Жидач.)
Коли хто без підстави дуєть ся та гордує иньшими.
3. Здула сї, гий Жидачівська гора. (Жидач.)
Про горду, неприступну жінку.

4. Здуло би тї як Бачинську гору! (Наг.)

Прокляття: щоб ти спух! Про Бачинську гору див. І, Бачинська гора.

Зелений. 1. Вивів го на зелену пашу. (Наг.)

Знач. вигнав із дому, лишив без догляду.

2. Він аж зелений з лютости. (Наг.)

Лютить ся дуже.

3. Зелене жати, нїчого не мати. (Ільк.)

Зелене — недоспіле збіжє, вижате воно нї до чого не здале.

4. Зелене як рута, як трава, як барвінок. (Наг.)

Про зелений колїр не знаходить людова фантазія иньших образових порівнань крім деяких ростин.

5. Зилене, як пастирнак. (Жидач.)

Пор. попереднє ч.

Зелїзний. 1. І я зелїзну жінку водив. (Лол.)

Знач. і я служив у війську. Карабін, який дають воякови, він жартливо називає своєю жінкою.

2. Чи то я зелїзний, абим таке вітримав? (Цен.)

Говорять чоловік про якусь надзвичайну муку або важку працю.

Зелїзо. 1. І зелїзо зітре сї. (Наг.)

І найбільша сила вичерпаєть ся Пор Schlei. 155; Wand. I, Eisen 2.

2. І зелїзо ржа з'їдає. (Гнїдк.)

Хоч воно тверде і тривке. Так само біда і турбота з'їдає чоловіка. Пор. Слав. I, 172; Wand. I, Eisen 12.

3. Куй зелїзо, поки горяче. (Збар.)

Роби дїло, поки йому відповідна пора. Пор. Schlei. 155; Beb. 13; Слав. I, 41, 144; Тимош. 168; Wand. I, Eisen 11.

Землиця. 1. На сьвяту землицю найстарша присяга. (Дид.)

Натяк на відомий старий звичай присяги під дерном. Пор. І, Дерн 4.

2. На що тебе сьвята землиця носит? (Стан.)

Говорять до лихого, шкідливого чоловіка; натяк на старе віруваннє, що великих грішників сама земля або пожирає живих, або їх трупи викидає з гробу.

Земля. 1. Аби мі сьвйита земльи не носила! (Наг.)

Заклинаєть ся чоловік, говорячи про свою невинність. Пор. Schlei. 189.

2. Абим сї в землю запав, коли я то зробив! (Наг.)

Заклинаєть ся чоловік упевняючи про свою невинність. Пор. Тимош 4; Wand. I, Erde 60.

3. Аби-с тут передо мнов землю гриз, то ти не вйиру. (Наг.)

Гризти землю або їсти землю — один із найважнїйших способів присяги, пор. Квітчине „Перекотиполе". У Нїмців Erde kauen умерти, Wand. I, Erde 53.

4. Більше сяжня землї нїякий пан не потребує. (Крех.)

Бо стілько вистарчить на його могилу.

5. Бодай го сьвйита земльи не приймила! (Наг.)

Народнє віруваннє, що занадто великих грішників (прим. Пилата, Юду) сама земля викидає з могили. Пор. Слав. I, 112; Wand. I, Erde 61.

5. Бодай мене сира земльи вкрила! (Наг.)
Заклинаєть ся чоловік на правду своїх слів, щоб поляг у могилї, коли бреше.
6. Бодай місцьи на земли не найшов! (Наг.)
Щоб весь вік ходив блудом, як легендарний Вічний Жид, про якого оповідання живуть також в устах нашого народа.
7. Бодай сї верх землї розсипав! (Наг.)
Так щоб не вспіли його й поховати — се вже була би тяжка кара божа.
8. Вже ся з землев рівнає. (Лучак.)
Значіне двояке: 1) кланяєть ся дуже низько, аж по землї стелить ся і 2) згорбив ся, постарів, похилив ся до землї.
9. Він аж землї під собов не чує. (Наг.)
Такий легкий, з радости і з задоволеня аж підскакує.
10. Він сї вже під землю дивит. (Дрог.)
Знач. хилить ся до могили. Пор. Wand. I, Erde 58.
11. Він уже ввесь в землю вріс. (Наг.)
Знач. згорбив ся, ненастанно порає ся з землею, працює важко.
12. Волів бим сиру землю їсти, ніж на таке дивити ся. (Крех.)
Їсти землю — річ важка, противна людській натурі.
13. Всї-смо з землї і всї в землю підемо. (Наг.)
Знач. породили ся на землї і в неїж обернемо ся по смерти. Пор. Wand. I, Erde 36.
14. Держи сї землї, то не впадеш. (Дрог.)
Жартуючи говорять такому, що впав на землю. Пор. Слав. I, 152.
15. „Де середина землї?“ — „Ось тут. Як не віриш, то змір!“ (Дрог.)
Проста відповідь на цїкаве питане, та вона має свою історію, що сягає глубоко в середнї віки, бо входить в ряд тих загадок, які задає цар своїому супірникови—духовному в англїйській баляді King John, нїмецькій Kaiser und Abt та їх широких розгалуженях.
16. До землї го пригнув. (Берез.)
Знач. пригнобив, упокорив його.
17. До самої землї сї поклонив. (Наг.)
Характеризують низький, рабський поклін.
18. Землев усї живемо. (Наг.)
Без неї й нас би не було.
19. Землї сї не проши́рує, а богато народу намножило сї. (Кос.)
Обсервація новочасного зросту людности, якому чим раз менше відповідає обшар управної землї.
20. Земльи мама наші. (Наг.)
Загальна народня уява.
21. Земльи під тобов горит. (Наг.)
Говорять до тяжкого грішника, але також жартуючи, коли хтось не признати ся до якогось учинка. Пор. Wand. I, Fuss 243.
22. Земльи пана не знає. (Наг.)
Вона для всїх сотворена.
23. Земльи то все земльи, а грошї слипа. (Коросно)

Один із аргументів, чому наші селяне волять набувати землю, а не люблять збивати гроші.

24. Земля би го сьвятая не приймила! (Ільк.)

Прокляте: щоб він не знайшов спокою і в могилї.

25. З землев го зрівнав. (Наг.)

Знач. зруйнував, звів на біду. Пор. Wand. I, Erdboden 2.

26. І під землею шукай. (Гнїдк.)

Знач. нїде не знайдеш.

27. І під землю сї від мене не сховаєш. (Наг.)

Грозить завзятий, сердитий чоловік: я тебе і під землею знайду.

28. І як тебе ще земльи на собі держит? (Наг.)

Говорять злому чоловікови.

29. Мече землю як пси ногами. (Тухля)

Знач. риється ся в землї, порпається ся.

30. Ми землю продамо, а потомство нас буде з гробу вифурувати. (Коросно)

Так аргументували селяни против претензії захожих аґентів, щоб продавали свою землю.

31. На земли спав, тай то не впав. (Наг.)

Характеризують безжурного, безпечного чоловіка. Пор. Wand. I, Erde 47, 48.

32. Най му буде земля пером! (Збар.)

Бажане покійникови, оперте на віруваню, що покійника земля так давить, що йому аж матїрне молоко носом виходить. Цитати з клясичних авторів у Тимош. 44; пор. Даль I, 298; Ном. 251.

33. Най сї там наїсть сирої землї. (Наг.)

Нехай іде в могилу, нехай умре. Зворот про „сиру землю“ у Болгар див. Слав. I, 150.

34. Не знаю, як його сьвята земля носит. (Берез.)

Дивують ся на великого грішника, як ще його земля не проглине. Пор. Wand. Erde I, 61.

35. Пан би сї тов землев удавив, аби лише хлоп єї не мав. (Наг.)

Говорили про панську захланність на землю в часї процесів за лїси й пасовиска.

36. Пішов землю їсти. (Наг.) ...гризти. (Кол.)

Вмер, поляг у могилї. Пор. Wand. I, Erde 53; Слав. I, 36.

37. По єдній земли всї ходимо. (Наг.)

Знач. усїм нам до неї однакове право.

38. Розступи сї земле! (Наг.)

Окрик розпуки: шукаю чогось і нїяк не можу знайти, немов земля розступила ся і поглинула ту річ.

39. Став як земльи чорний. (Наг.)

Почорнїв з голоду або з тяжкої недуги.

40. Сядь на землю, спусти ноги в долину. (Жидач.)

Жартують з такого, що боїть ся упасти з вишки.

41. Тебе й сира земля не нагодує. (Борисл.)
Не наситиш ся і в гробі. Докоряють неситому здирцеви.

42. Тепер земльи тьижка стала, тьижко з неї хлїб їсти. (Кол.)
Хлїборобське заняте робить ся чим раз тяжшим і менше поплатним.

43. Тьфу на землю, поки сї оженю, а як сї оженю, то жінцї в кишеню! (Наг.)
Спльовує парубок, якому відмовили дати дочку за жінку.

44. Хто земли дає, тому й земля дає. (Снят.)
Знач. землю треба управляти, гноїти, то й вона вродить. Пор. Wand. I Acker 25, 35; Erde 25.

45. Чень тї хоць сира земльи нагодує. (Наг.)
Говорять захланному скупареви

46. Чоловік без землї як піна на водї. (Наг.)
Він тодї волоцюга, зарібник або жебрак.

47. Щоби я під сиру землю запав ся! (Стан.)
Кленеть ся чоловік на правду своїх слів. Пор. Wand. I, Erde 62.

48. Щоб тобою вібило на латер землю сьвятую, щоби-с від разу під ню провалив ся! (Лол.)
Прокляте. Вірять, що занадто грішні люди іноді не можуть умерти, а коли їх народнім звичаєм покладуть на голу землю, вони так бють ся о землю, що вибивають під собою яму.

49. Як би з під землї виліз. (Наг.)
Зявив ся несподївано.

50. Як землї нема, то й нас не треба. (Нвг.)
Кричали люде, коли пани відбирали їм землю.

51. Як під землю пропав. (Наг.)
Знач. анї слїду його не можна знайти.

Зеренце. 1. Зеренце до зеренце, та буде мірниці. (Кольб.)
Приказка виглядає як дословний та дуже незручний переклад польської: Ziarko do ziarka i będzie miarka. Пор. поправнїйший варіянт далї під Зерно.

Зерно. 1. Зерно до зерночка тай буде мірочка. (Залїсє)
Перерібка польської приказки: Ziarko do ziarka i będzie miarka. Та сей варіянт без сумнїву взятий уже з уст руського люду, чого не можна так напевно сказати про вар. Кольберґа; пор. Нос. 545; Adalb. Ziarno 7.

2. Лишив єм сї без зерна. (Наг.)
Знач. не маю анї що їсти, анї що посїяти.

3. Мізерна, мізерна, бо не їла зерна. (Наг.)
Говорять про худу коняку, що не їла вівса.

Зима. 1. Біла зима й чорне сїно з'їсть. (Луч.)
У зимі їсть ся іноді й таке, чоґоб не їв у лїтї. Пор. Слав. 1, 60.

2. Біла зима не питає зеленого сїна. (Княж.)
Вона (себ то притиснена нею скотина) з'їдає й солому. Пор. Muka 40

3. Вже зима за плечима. (Наг.)
Знач. наближаєть ся.

4. В зимі сонце як мачоха, сьвітить, а не грїє. (Ільк.)
Пор. далї сонце.

5. В зимі щадит, в літі жадит. (Мшан)
Бо не вистарчає нїчого, щоб звести кінці з кінцями.
6. Вчьисна зима, вчьисна й весна. (Наг.)
Звичайна хлїборобська ворожба. Пор. Wand. IV, Winter 58.
7. Довга зима, за то літо буде коротке. (Наг.)
Потїшав богач бідного, знач. за те в літі будеш коротше робити. Слаба потїха.
8. Зима літо з'їдає, хоть перед ним утікає. (Гнїдк.)
Характеризує ся звичайний круговорот року.
9. Зима пашу витягла. (Лім.)
Паша протягом зими минула ся.
10. Зима сї зими ймила. (Кос.)
Холоди йдуть майже без перерви від одної зими до другої. В горах се часто бувае.
11. Зима, як лихий жид, свого не дарує. (Гнїдк.)
Вона приходить або занадто вчасно або протягаєть ся занадто довго.
12. Зимов сї дїдько не вдавит. (Наг.)
Знач. вона коротша не буде, все свій час вистоїть.
13. Зиму вовки не з'їдят. (Гнїдк.)
Вар. попереднього. Пор. Beb. 101; Слав. I, 74.
14. Іде зима, а кожуха нема. (Ільк., Кобр.) ...чобіт... (Луч.) ...хлїба. (Наг.)
Нарікають бідні люди, яким зима найгірше докучає. Пор. Adalb. Zima 3.
15. Коби ни зима, то би літо було довше. (Кольб.)
Зовсїм проста, а про те дуже хитра обсервація.
16. Легка зима — слотаве літо; туга зима — погідливе літо. (Ком.)
Се така господарська прикмета. Пор. Adalb. Zima 12.
17. Ледво з зими вийшов. (Наг.)
Знач. тяжкою бідою визимував сїмю та худобу.
18. На зиму сї зафундував. (Наг.)
Жартують з чоловіка, що купив нові чоботи або кожух.
19. На зиму ся без кожуха не віпускай! (Снят.)
На небезпеку без доброго приготованя не йди. Пор. Adalb. Zima 19.
20. Питає ся зима, де ся літо ділo? (Гнїдк.)
Очевидно минуло ся, коли настає зима. Пор. Adalb. Zima 21: Zima nie pyta, gdzie się lato podziało.
21. Пізна зима довго держит. (Дрог.)
Загально відома обсервація, пор. Adalb. Zima 11.
22. Половина зими, половина паші. (Наг.)
Господарське правило, щоб у першій половинї зими щадити пашу на другу, прикрійшу. Пор. Adalb. Zima 10.
23. Сховай тото на зиму! (Наг.)
Говорить чоловік жінцї, коли дає йому якусь несмачну страву, мовляв: у зимі й таке з'їм, а тепер нї.
24. Тверда руська зима, а ще твердїйша руська воля. (Коб.)
Інтересний обяв руського самопочутя.

25. Я би дві дими за єдно лїто дав. (Наг.)

Приповідають бідні люди, що не мають на зиму в що вдягти ся.

26. Як зима відходит, то мусит ся ще раз обіздріти. (Лім.)

Знач. ще в останнє потисне морозом або сипне снїгом. Пор. Wand. IV, Winter 36.

Зимівля. 1. Видно, що добру зимівлю мав. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що підгодував ся зимою.

2. З доброї зимівлї вийшов. (Берез.)

Думка та сама, що в попереднїм ч.

Зимка. 1. Цьвітна зимка впала. (Довг.)

Знач. упав снїг з морозом.

Зимний. 1. Зимний ранок, горячий день. (Вікно)

Буває в лїтї.

2. На зимне не дмухають, лиш на горяче. (Збар.)

На байдужне не жалують ся, лише на те, що допікає.

Зимниця. 1. Зимницї би тобов трісла! (Наг.)

Прокляте; зимниця — фебра з холодною дрожю.

Зимно. 1. Зимно, та не дивно, бо зима. (Сор.)

В зимі холод зовсім природна річ.

2. Зимно як у псярни. Добрівл.)

Говорять вийшовши в холодну, нетоплену хату. Пор. Adalb. Zimno 4, 6; Wand. II, Kalt 12.

3. Коли ти зимно, то дуй. (Наг.)

Знач. хухай в пальцї або роздувай огонь.

4. Раз му зимно, раз горьичо. (Наг.)

Говорять про чоловіка хорого пропасницею.

5. Так ми зимно, що видиш бим за грань заліз. (Наг.)

У селянській глиняній печи, що має місця в ріст чоловіка в глуб, огонь горить звичайно в передній части, біля челюстий, а далї є вільне місце. Змерзлому здаєть ся, що там би зараз загрів ся.

Зимовий 1. Вже зимовим вітром повіяло. (Наг.)

Знач. уже осїнь, листе на деревах починає жовкнути.

Зиґарок. 1. Вс—ри сї в зиґарок, як не знаєш, котра година. (Кол.)

Говорять такому, що носить годинник для паради, а не вміє читати цифер.

2. Зиґар нї їсть анї пє, а все ходит і бє. (Наг.)

Наївна обсервація. Відома анекдота, що учитель у початковій школї завдав дїтям питанє: Хто не їсть і не пє, а все ходить і бє? — і дістав на нього відповідь: Пан учитель. Пор. Adalb. Zegar 6.

3. Щоб носити зиґарки, треба мати фільварки. (Заставцї)

Для простого мужика се звичайно роскіш, на яку він не сьміє позволити собі. Пор. Adalb. Zegar 3.

Зиск. 1. Або зиск або в писк. (Пост.)

Або здобуде користь, або набереть ся ганьби та побоїв.

2. Або зиськ, або страта. (Ільк.) ...зиск... (Петр.)

Говорить купець зважуючи ся на якесь підприємство. Пор. Adalb. Zysk 4.

3. Нема зиску й тілько, як запорохи в оці. (Завад.)
Так висловляють якусь мінімальну скількість, пор. Schlei. 151.

4. Тілько зиску, що в писку. (Гнїдк.)
Знач. стільки всього скористав, що наїв ся та напив ся. Про иньші сподівані зиски нема й мови. Пор. Adalb. Zysk 6.

5. Тілько й зиску, що страти не було. (Наг.) ...щом на своє вийшов. (Яс. С.)
Говорить чоловік, що надіяв ся зиску з якогось діла тай ледви кінці з кінцями звязав.

6. Чи зиск, чи страта, єдна заплата. (Гнїдк.)
Говорили піддані, яких пани висилали зі своїми товарами на далекі торги. Для підданого з того не було нїякої користи, хоч продав панський товар із зиском, бо пан брав усе.

7. Що зиску, тей в писку. (Лисин.)
Знач. тілько всеї користи, що випив та закусив.

Зичити. 1. Зичит на вічне віддане. (Наг.)
Знач. дарує, зичить, хоч знає, що йому не віддадуть. Пор. Дик. 894; Даль II, 19.

2. Не зич дурню нїкому жінки, сїрака анї кобили. (Льв.)
Стара осторога. Пор. пісню:
Правду менї пан ревнтий нераз говорили:
Не зич, дурню, нїгди жінки, сїрака, кобили.
Пор. Даль II, 18.

3. Не зичив бим того й лихому ворогови. (Наг.)
Говорять оповідаючи про якесь нещасте, евльогістична формула. Пор. Adalb. Życzyć 4.

4. Що він му там зичив, то не дай Боже й половини. (Наг.)
Зичив у значінню: накляв, просив у Бога всякого зла.

5. Що зичу, вінчую посполу, хто є в тім дому. (Наг.)
Кінцева формула сьвяточних віншовань, коли в сьвяточний день (на різдво або великдень) входить ся в чужу хату.

6. Що хто зичит, то й визичит. (Цен.)
Хто бажає иньшому зла, то дождеть ся, що воно й справдї впаде на того чоловіка. Пор. Adalb. Życzyć 2.

7. Як собі щістьи зичу. (Наг.)
Форма запевненя, знач. так і тобі бажаю добра або так тобі правду говорю.

Зібрати. 1. Зібрав його старшим кінцьом. (Жидач.)
Знач. побив грубшим кінцем палиці.

Зігнати. 1. Він би рад мене зі сьвіта зігнати. (Наг.)
Знач. рад би, щоб я вмер.

2. Зігнало го як гору. (Наг.)
Слух — мова про трупа.

Зійти. 1. Зійди весь сьвіт, то такого прислівя не почуєш. (Наг.)
Scil. як у нас. Прислівє тут має значінє скандальної історії, по́ганї.

2. Зійти на пшик. (Гнїдк.)
Зійти на нїщо. Натяк на оповіданє про того лїнивого хлопця, що вчив ся

ковальства і по відбутій науці (завішений у коші на стїні кузні, щоб зелїзо не пекло) замісь леміша з зелїза зробив пшик. Пор. Етн. Зб. VI.

3. Зійти ся нї-во́-що. (Гнїдк.)
Змарнувати ся, зледащіти.

4. Зійшли сї обоє як близньята. (Наг.)
Говорять про дібрану пару. Пор. Adalb. Zejść 3.

5. Зійшли сї, як с—ка з віхтем. (Цен.)
Свій до свого, що до чого відповідне.

6. Зійшло ся як г—о з віхтем. (Зазул.)
Трафив свій на свого, зійшли ся річи, що одна придаєть ся до другої. Пор. ч. попер.

7. Зійшов на дитинячий розум. (Жидач.)
Про старого чоловіка, що поводить ся капризно та нерозумно як дитина.

8. Зійшов на Іцкову (Осл. жидівську) суку. (Кольб.)
Звів ся на слугу, на попихача.

9. Зійшов сї Яким з таким. (Наг.)
Зійшли ся два однакові, звичайно дурні, ледачі. Пор. вище ч. 4.

10. Ще не зійшло, а вже вросло. (Стрільб.)
Говорять про буйне збіже посїяне на добрій ниві: поки ще зазеленїєть ся, вже стебельця високі і пустило сильне коріне.

11. Як сї зійшло, так сї розійшло. (Наг.)
Говорять про маєток легким коштом набутий і легко страчений. Пор. Adalb. Zejść 2.

З'їжа. 1. Зїжі, що й настарчити годї. (Наг.)
Говорять жінки про многолюдну сїмю, де треба богато страви готовити.

2. Тут така зїжа, як саранча. (Цигани)
Жалувала ся невістка, що війшла ь многолюдний дім і не могла настарчити з варенем і печенем.

Зїмати. 1. Зїмав го як рибу в сак. (Наг.)
Знач. спіймав його нахрапом, силою. Пор. Adalb. Złapać 2.

2. Поки-с не зїмав, поти не скуби (Наг.)
Поки не докінчив діла, поти не хвали ся.

3. Ще-с мі не зїмав у горосї. (Наг.)
Знач. не спіймав на якімось злім учинку.

4. Як ті зїмаю за чуприну, то лиш раз хевкнеш. (Наг.)
Грозить сильний слабшому.

Зїсти. 1. А зїв бис чорта тристенного! (Наг.)
Прокляте: щоб тере чорт опанував, щоб ти сказив ся.

2. А зїла би ті хороба! (Наг.)
Хороба уявлена як звір, що по троха зїдає чоловіка.

3. Вжем сї зїв тут з вами до останку. (На.)
Говорить чоловік до сварливих та напасливих сусїдів.

4. Він би божу лабу зїв. (Наг.)
Знач. зїв би дуже богато. Чому як раз „божу лабу“, невідомо.

5. Зїв би коньи з копитами. (Наг.)
Про ненаїсного чоловіка. Пор. Wand. I, Auffressen 3.

6. Зʼїв би хлань. (Наг.)
Знач. прожора, ненаїсний.
7. Зʼїв єм сї з вами, що ми й полики нема. (Наг.)
Згриз ся, стурбував ся так, що й лиця людського на ньому не видно.
8. З'їв не з'їв, коли кров на зубах. (Збар.)
Знач. очевидий знак сьвідчить, що з'їв, даремно відпирати ся.
9. З'їдж дїдька і води напий сї! (Млинки)
Говорив чоловік, що голодний вернувши до хати не знайшов нїчогісїнько їсти.
10. З'їдж мале, бо велике там часом дороге. (Голг.)
Говорять такому, хто жалуєть ся, що йому мало тої їди.
11. Зʼїдж тото, що за собов лишьиєш! (Наг.)
Говорять сердито голодному, коли нема що дати йому їсти.
12. Зʼїла мі гризота. (Берез.)
Жалувала жінка, якої сина взяли в жовнїрї.
13. Зʼїлисте мі вже з кістками. (Наг.)
Жалував ся чоловік, що мав богато дїтий, а мало землї.
14. Зʼїш дїдька, бо хлїба нема. (Яс. С.)
Говорить сердита господиня, коли у неї не стало хлїба.
15. Коби зʼїсти — тай в хати. (Берез.)
Говорила жінка про мужчин.
16. Няй її вовце зїдят! (Тухля)
Прокляте. В гірських селах, положених серед лісів, небезпека бути зʼїденим вовками грозить кождому, особливо в зимі.
17. Отто зʼїв за воробцьи. (Наг.)
Мало що їв, чоловік слабосилий.
18. Тїлько мого, що зʼїм много. (Наг.)
Потїшає себе бідний чоловік, якому часто доводить ся жити в проголодь.
19. Тота тїлько х—в іззїла, щоби ними цїлу Коломию обгородивив. (Коя.)
Говорили про жінку ласу на мужеський товар.
20. Хоть дїдька зʼїдж, а правду повідж! (Наг.)
Знач. хочаб тобі прийшло ся й загинути.
21. Хто борше зʼїсть, той у другого вирве. (Треб.)
Бо йому свого за мало.
22. Ци ти нетлю зʼїв, ци що тобі таке, що сї не можеш наситити? (Наг.)
Вірять, що зʼївши нетлю чоловік усе буде почувати голод.
23. Що зʼїм тай випю, то моє. (Наг.)
Знач. стільки моєї приємности в житю.
24. Що-с іззїв, абис того не видихав! (Наг.)
Прокляте. Мовила жінка до хлопця, що вкрав у неї з саду пару яблок і зʼїв у неї на очах.
25. Як єм зьзїла трипеть і сїм, то так як би ми завезав писок зовсїм. (Пужн.)

Говорила про свій обід їстовита жінка. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 155.

Зїленько. 1. То ще зїленько, ховай Боже! (Кол.)

Се погана, хитра, напаслива людина. Пор. Wand. Ш, Pflanze 13.

Зїлє. 1. Є зїлє на всику слабість, лиш на смерть нима. (Кути)

Віра в те, що є зїлє на всику слабість, дуже розповсюджена, пор. Schlei. 169; Adalb. Ziele 1.

2. За море по зїля пішов. (Лев., Ільк.)

Пішов шукаючи чогось фантастичного; пішов і довго не вертається ся і заставляє ждати на себе.

3. Не кождому те саме зїля помагає. (Гнїдк.)

На ріжні хороби ріжні й лїки. Інтересно, що поняте лїку в народній уяві майже ідентіфікується ся з понятем зїля.

4. Пішов як за море по зїля. (Коб.)

Пішов і довго не вертається ся. Пор. вище ч. 2.

5. По лїсу того зїля сьвіт. (ВЛ.)

Сьвіт — богато, безмежне число.

6. Сховай тото зїлє, най сї не пригаджьиє. (Наг.)

Знайшовши якесь лїчниче зїлє і знаючи, до чого воно служить, чоловік ховає його з прикладкою: „най сї не пригаджьиє“, себ то: не дай Боже тої поганої пригоди, коли воно моглоб бути потрібне, а всеж таки на випадок такої пригоди „най буде при хатї“.

7. Тебе, як то пусте зїлє, де ни посїй, там сї вродиш. (Кольб.)

Говорять непосидючому, влазливому чоловікови.

8. То погане зїлє! (Наг.)

Поганий накоренок; звичайно про збиточних дїтий. Пор. Adalb. Ziele 9.

Зкозачити ся. 1. Зкозачила сї дївка. (Наг.)

Втекла з козаками, образово: зледащіла, зійшла з путя.

Злагодити. 1. Злагодив на боже, а дав на дїдьче. (Кольб.)

Добрі наміри під впливом поганих обставин вийшли чоловікови на шкоду або на сором.

Зладити. 1. Зладив їй таке, що би колисати. (Наг.)

Про парубка-майстра, що зробив дївці дитину.

2. Щем сї не зладив, абис мі провадив. (Наг.)

Говорив чоловік другому, що намовляв його йти разом у дорогу.

Зламати. 1. Зламав бис си карк! (Наг.) ...писок! (Дрог.) ...кишки! (Льв.)

Прокляте: щоб ти впав і розбив ся.

2. Зламав го, як сухе полїно. (Наг.)

Показав над ним свою силу, переміг його.

3. То й за зламаний шелюг не варте. (Наг.)

Про якусь пїкчемну, непотрібну річ.

Злапати. 1. Іще не злапав, а вже скубе. (Петр.) ...зловив... (Ільк.) ...лупит. (Доброс.)

Ще не зробив дїла, а вже хвалить ся та числить його зиски. Пор. Wand. II, Henne 139.

2. Яке зланало, таке шкрибало. (Мик. н. Дн.)
Зійшли ся двоє однакові, здеморалізовані, ледачі.

Зле. 1. Аби то му зле, то бим не мовила, але йому і в раю ліпше не буде, а він ще собі кривдує. (Наг.)
Говорила одна жінка другій про свого вередливого чоловіка.

2. Або зле, або й не зле. (Наг.)
Знач. хто ще знає, чи щось зле стало ся, чи ні.

3. Ані зле, ані добре, так по середині. (Наг.)
Говорять про людину, якої характеру не можна зміркувати. Пор. Adalb. Złe 1.

4. Бодай ти то на зле вийшло! (Наг.)
Прокляте: щоб ти тим не потішив ся.

5. Було зле, а на добре сї й не заносит. (Наг.)
Говорить чоловік, що в бідуваню стратив надію на поправу своєї долї.

6. Зле довго сї памятає. (Наг.)
Своєї кривди чоловік не легко забуде. Пор. Adalb. Złe 8.

7. Зле з нами буде! (Наг.)
Грозить батько непокірному синови.

8. Зле на тім вийдеш! (Наг.)
Знач. се не принесе тобі користи, а шкоду.

9. Зле сї маю, вуши рахую. (Бор.)
Відповів один забруджений ріпник другому на питане: як ся маєш?

10. Зле сї там дїє, де курка пієе. (Цен.)
Піяне курки віщує лихо, пор. Етн. Зб. V,

11. Зле там ся дїє, де когут мовчит, а курка пієе. (Залїсє)
Образово: де господар хилить ся, а жінка старшує. Пор. Гильф. 3051; Wand. II, Haus 60; Тимош. ст. 102.

12. Зле ти в мене, рушай, Семене! (Дорожів) ...від мене! (Наг.) ...на, зелене. (Белз)
Говорить господар до нероботящого чи непослушного наймита.

13. І так зле, і так не добре. (Наг.)
Міркує чоловік у безвихіднім клопоті.

14. І тут зле і там недогода. (Кал.)
Жалуєть ся ся чоловік шукаючи собі ліпшого місця.

15. І як же тут не має бути зле на сьвітї! (Наг.)
Падькав побожний фарисей на вид житєвого зопсутя.

16. Коли тобі зле, зроби си ліпше. (Дрог.)
Говорять такому, що жалуєть ся на лихе поводжене з ним хатних.

17. Кому зле, най сї посуває. (Цен.)
Знач. може йти собі деінде шукати добра.

18. Маєш зле говорити, то волиш ся в язик вкусити. (Кобил.)
Говорять обмівникови та сплетникови.

20. Най все зле минає. (Наг.) ...щезає! (Наг.)
Формула заклятя, звичайно в початку з триразовим: Тьфу!

20. Не зле му сї дїє: що змолотит, то й провіє. (Завад.)
Іронїчно: що заробить, те й з'їсть.

21. Не зле, не зле, лиш троха за мале. (Наг.)
Говорить купець, торгуючи молоду свиню або тоцарину.

22. Не зле си заходит, на свє виходит. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що повсли дорабляєть ся добра статкуючи і не задираючи ся з нї з ким.

23. Так ми зле, що й але. (На.)
Знач. гірше вже й нїкуди.

24. То зле, як мале. (Наг.)
Говорила жінка про мужеський член.

25. То ти на зле не вийде. (Наг.)
Знач. роби сьміло, не пожалуєш того.

26. Хоч би гірше, коби інше. (Город.)
Вислов знетерпливленя чоловіка, що живе в незносних та однотонних обставинах і бажає зміни. Пор. Adalb. Zły 2.

27. Ци зле, ци добре, приймай і Богу дякуй! (Наг.)
Говорить зневірнований чоловік, що вже не надіється ся великого добра в житю.

28. Що сї зле зачьило, зле сї й скінчит. (Яс. С.)
Звичайне пророкуване людий непевних своєї сили.

29. Як нам зле йде, то сї й колесо зломит. (Наг.)
Так собі чоловік у дорозї віщував лихо, коли йому колесо зломало ся.

30. Як що зле вдало сї, то вже не направиш. (Наг.)
Говорять чи то про злу дитину, що про невдале діло.

Злетїти. 1. Злетїли сї, як ворони на стерво. (Наг.)
Говорять про вірителїв, що збігли ся на вість про смерть неоплатного довжника. Пор. Adalb. Zlatywać się 3.

2. Рад би птахом злетїти до неї. (Наг.)
Тужить за нею, рад би її побачити.

Злий. 1. Богато злого на одного. (Ільк.)
Говорить чоловік, на якого спадає всяке лихо. Пор. Adalb. Złe 57.

2. Більше в сьвітї злого, нїж доброго. (Наг.)
Пессімістичний погляд, в основі невірний. Пор. Adalb. Złe 60.

3. Бодай ес на злу дорогу не ступив! (Наг.)
Формула благословення. Ступити на злу дорогу значить іти на зустріч якомусь нещастю.

4. Бридит ся злим, а йде за ним. (Стежн.)
Про недоладність людської вдачі в боротьбі між інстинктами і розумом.

5. В злім способі до мене говориш. (Наг.)
Говориш зі злобою і ненавистю.

6. Від злого не чекай добра. (Наг.)
На те він і злий, щоб добра не чинити.

7. Від злого поли вріж і втїкай! (Наг.)
Мабуть натяк на бібліїйне оповіданє про Йосифа і Пентефрієву жінку.

8. Він злий на перехід. (Наг.)
Віра в перехід здавна числила ся поганським забобоном.
9. Він нині злий, бо му кіт дорогу перебіг. (Кнігин.)
Перехід кота вважаєть ся злою прикметою.
10. Він усьому злому привідця. (Наг.)
Говорять про шкідливого, збиточного, напастливого чоловіка.
11. До злого бита дорога. (Наг.)
Легко до злого дійти, до доброго труднійше
12. Єден злий тай другий не ліпший. (Наг.)
Говорять про злих сусїдів. Пор. Adalb. Zły 11.
13. За много злого два на єдного (Наг.)
Говорять у бійці, коли два кидають ся на одного.
14. Зле доброго не любит. (Наг.)
Се природні вороги. Пор. Adalb. Złe 67.
15. Зле довше ся памятат, як добре. (Мшан.) ...сї тьмит... (Наг.)
Загальна прикмета людської натури; навпаки, історія більше підносять і студіює добре, ніж зле. Пор. Adalb. Złe 9.
16. Зле злого не забере. (Залісє)
Зле тут значить злий дух, який щадить своїх прислужників у житю. Пор. Adalb. Zły 51.
17. Злий аж сї мече. (Наг.)
Сердить ся, кидаєть ся мов з болю або з пересердя.
18. Злий, бо му баба дорогу перейшла. (Кнігин.)
Коли хто сердить ся з благої причини. Перехід старої баби ворожить неуспішність зачатого дїла.
19. Злий доброго зопсує, а сам добрим не стане. (Наг.)
Така його вдача. Пор. Adalb. Zły 75.
20. Злий зле погибає. (Гнїдк.)
Приказка книжкового походженя, вислов загальної думки, що злі вчинки тягнуть за собою лихий конець їх учинника.
21. Злий злого все найде. (Наг.)
Щось їх тягне одного до другого. Пор. Adalb. Zły 91.
22. Злий злого не направит. (Наг.)
Се не в його вдачі. Пор. Adalb. Zły 102.
23. Злий приклад і доброго псує. (Кол.)
Загально-людська обсервація. Пор. Adalb. Zły 12
24. Злий сам себе бє. (Снят.)
Всяке зло мститься на своїм авторі. Пор. Hoc. 556.
25. Злий, як би в г—о вступив. (Кнігин.)
Коли хто сердить ся за марницю.
26. Злий як дідько. (Наг.)
Знач. сердитий, напасливий. Пор. Adalb. Zły 35.
27. Злий як кропива. (Наг.)
За кождим дотиком пече. У Поляків Zły jak cierni, jak chrzan. Adalb Zły 78, 79.

28. Злого де не посій, там він зийде. (Наг.)
Все трапить ся такий, щоб напакостити.

29. Злого ксьондз не поправит, а доброго й коршма не попсує. (Мик. над Дн.)
Се вже потроха фаталїстичне віруване, якого досьвід часто не оправдує.

30. Злому все недогода. (Наг.) ..все зле. (Завад.) ...все не всмак.) (Голоб.)
Він з усього кривдує собі. Пор. Adalb. Zły 67.

31. Злому всюди зле буде. (Наг.)
Бо він скрізь знайде собі зачіпку, кождому напакостить. Пор. Adalb. Zły 66.

32. Злому добра не роби, бо не подякує. (Наг.)
Навпаки, будь певниу, що ще й нашкодить тобі при нагоді. Пор. Adalb. Zły 31.

33. Злому й зчий злим пахне. (Наг.)
По виду пізнати, що він злий.

34. Зо злими й я вмію бути злий. (Наг.)
Говорить чоловік напрактикований житєвими незгодами.

35. І на злого сонце сьвітит. (Цеп.)
Знач. Бог і ним опікуєть ся та провадить його.

36. На злого і я злий. (Наг.)
Говорить чоловік, що любить і вміє мстити ся за свою кривду.

37. На зле все ще щось гірше найде сї. (Наг.)
Нема такого лиха, щоб його не перемогло иньше лихо.

38. Не бери менї то за зле. (Наг.)
Не гнївай ся, я се не зі злої волї зробив.

39. Не дурно він такий злий, коли його вже Бог назначив. (Наг.)
Вірять, що горбаті, криві, руді та зизоокі все бувають злі і що се сам Бог назначив їх. Пор. Adalb. Zły 58.

40. Нема злого, щоби на добре не вийшло. (Ільк., Петр.) ...нїчого злого... (Наг.)
Вислов вродженого оптимізму людської натури, яка все надієть ся добрих наслїдків наіть із найгіршої дійсности.

41. Не таке зле, як недобре. (Наг.)
Говорять продякусь річ або людину і не те щоб злу, а все таки неприємну нелюдяну.

42. Не штука злим бути, а ти будь добрим. (Кол.)
Уговкував чоловік свойого сердитого противника. Пор. Adalb. Zły 26.

43. Нїхто собі не злий. (Наг.) ...зла не зичит. (Наг.)
В кождого чоловіка зроджений егоізм. Пор. Adalb. Zły 15.

44. То чимось злим пахне. (Наг.)
Із сього можна надіяти ся якогось лиха.

45. То ще зла, як гадина під корчом. (Наг.)
Про лиху жінку. Пор. Adalb. Zły 82.

46. То ще злий дух якийсь! (Наг.)
Говорять про чоловіка, що кождого намовляє на зло.

47. Що від злого добра чекати? (Наг.)
Зла вдача проявляє себе все злом. Пор. Adalb. Zły 34.

48. Що злому по образах в дому? (Гнїдк.)
Злий чоловік усе злий, хоч напускає на себе подобу сьвятости. Пор. Wand. I, Böse 17.

49. Я нїкому зла не зичу. (Наг.)
Говорить чесний чоловік.

50. Я ти зле не раджу. (Наг.)
Нарозумлює батько сина або загалом старший молодшого.

51. Я тобі то за зле маю. (Наг.)
Знач. гнїваю ся на тебе за се, ти зробив менї сим кривду.

Злидні. 1. Злидні би тя побили. (Гнїдк.)
Прокляте. Злидні уявлено як якусь мітичну особу, що бє чоловіка.

2. Най го злидні побють. (Ільк.)
Прокляте, пор. ч. 1.

3. Такі злидні, що всього три днї. (Наг.)
Значить: не таке й велике лихо, швидко минаєть ся.

Злидух. 1. Жеби тя злидухи пірвали! (ВЛ.)
Лемківське прокляте.

Злість. 1. Аж клекотит у нїм злість. (Наг.)
Говорять про лютого, сердитого чоловіка.

2. Аж сї мінит зо злости. (Наг.)
Знач. то блїдне, то червонїє.

3. Він зі злости мало на кускі не рве ся. (Борис.)
Мало не трісне.

4. Ганебску злість мат. (Вн. ВЛ.)
Мова про сердитого чоловіка.

Злїзти ся. 1. Злїзли ся всї біди на мою голову. (Наг.)
Жалуєть ся нещасливий чоловік.

2. Злїзли сї три дни на єден. (Наг.)
Говорить чоловік, якому навкучила робота або дожиданка о голоді. Пор E. Rot. 154.

3. Злїзли сї як вуши на струп. (Кольб.)
Про легкодушну компанію, що зібрала ся використати якусь добру нагоду.

4. Злїзли сї як на здекуцію. (Борис.)
Говорить ся про злидні, також про непожаданих гостий.

Злїсний. 1. Його отець злїсним, тай він уже прибишував при тім. (Наг.)
Знач. мав собі заняте при тім. Злїсний — лїсовий сторож найнизшої категорії, побережник.

2. Як би ти був добрий злїсний, пантрував бис лїса. (Наг.)
Scil. а не ходив би до коршми або за дївками.

Злїтати ся. 1. Злїтают сї, як мухи до меду. (Наг.)

Сходять ся люди, щоб почути якусь добру новину. Пор. Adalb. Zlatywać się 6.

Зло. 1. Все зло від нього йде. (Наг.)

Він усьому злому привідця, наводить иньших на злу дорогу.

2. За зло злом платит сї. (Наг.)

Хто робить иньшим зло, не має права надіяти ся від них добра. Пор. Нос. 54.

3. Зло тьмит сї довше, як добро. (Наг.)

Така вже прикмета людської вдачі. Пор. Нос. 505.

4. Нема зла без добра. (Збар.)

Загальна обсервація. Пор. Тимош. ст. 120.

5. Як зло мине, гараз буде. (Гнїдк.)

Потїшає себе чоловік, що не видить иньшого виходу із свого лиха.

6. Як на зло мінї робит. (Наг.)

Знач. на перекір менї, робить таке, чого менї не хочеть ся.

Зловити. 1. Зловив го за ковтуни. (Богородч.)

Вхопив за волосє, дістав у свої руки, взяв над ним верх.

2. Ще вовка не зловив, а вже шкіру пропив. (Льв.)

Кепкують із чоловіка, що перед доконаним ділом вихвалюєть зисками з нього.

Злодій. 1. Виберіт си, громадо, злодія, бо я вмираю. (Григ.)

Так мав завітувати людям старий злодій умираючи.

2. Гірший злодій природжений, як навчений. (Наг.)

Вірять, що бувають злодії двоякі: природжені і навчені, подібно як упирі та відьмаки.

3. Господи зароди на злодії й на жиди! Буде злодіям і жидам, то ще сї лишит і нам. (Наг.)

Так статочний і людяний господар просить у Бога врожаю, бо знає, що коли врожай, то не без того, щоб хтось чогось не вкрав і щоб не треба було дещо продати.

4. Для злодія нема замка. (Луч.)

Він усякий замок отворить або розібє. Пор. Adalb. Złodziej 17.

5. Добрий злодій очевидячки краде. (Луч.) ...в живі очи... (Наг.)

Знач. краде в перед самих очий, при свідках.

6. Домового злодія не встережеш ся. (Петр., Луч.) ...ніхто не встереже. (Ільк.) Домашного ...не донильнуєш. (Наг.)

Бо живучи в господарем у однім домі він усе може підглянути. Пор. Гильф. 2555; Сим. 799; Даль II, 73; Muka 572; Adalb. Złodziej 2; Wand. I, Dieb 54, 135.

7. Еге-ге, що сї тут діє: обікрали комору злодії! (Бібр.)

Скрикує господар входячи до обікраденої комори.

8. Здойми злодія зо свічки! (Наг.)

Злодієм називають нагорілий на свічці ґніт. Пор. Wand. III, Licht 148.

9. Злодій би не вкрав, як би не мав де сховати. (Наг.)

Схованки і спеціяльні переховувачі, „бляти“ в злодійськім жаргонї, піддержують злодійство. Пор. Adalb. Złodziej 25; Wand. I, Dieb 213.

10. Злодій злодія зараз пізнає. (Ільк.)

Вони мають способи швидкого порозуміння. Пор. Wand. I, Dieb 86.

11. Злодій мóвит: „Мене нич не спират, хиба добрий пес та нелїнивий ґазда“. (Мшан.)
Знач. при добрім пильнованю можна устерегти ся його.

12. Злодій на злодія не скаже. (Наг.)
Не видасть його в суді. Пор. Adalb. Złodziej 31, 43; Wand. I, Dieb 68.

13. Злодій не все краде, а все го ся бояти. (Гнїдк.)
Знач. чоловік повинен усе бути обережним. Пор. Wand. I, Dieb 90.

14. Злодій не питає, що назначено. (Орел.)
Бере все, що може дістати.

15. Злодійови все на завадї. (Наг.)
Він усе рушить, усього не боїть ся. Пор. Adalb. Złodziej 35.

16. Злодїйови нема стриму. (Снят.)
Його нїщо не лякає, бо він зважив ся на все.

17. Злодїйови си йи́чит, докив ни спрьи́чит. (Грин.)
Злодієви нудно, маркітно, поки не вкраде і не сховає. Йичит, пор. у козацькій думі про Самійла Кушку:

Потихенько, братця, потихенько ячіте,
Нашого Алкана пашу не збудїте.

18. Злодій оком пасе. (Наг.)
Що в день підстереже, те в ночи вкраде.

19. Злодій свою стежку має. (Наг.)
Не любить ходити звичайними стежками, куди богато людий ходить.

20. Злодій, що йде красти до господаря, молит ся: „Не дай Господи, щоби ворог не прийшов!“ (Карл.)
Підносять факт, що й злий чоловік перед сповненєм злочину молить ся до Бога о поміч.

21. Злодій у злодія не краде. (Наг.)
Вони знають ся добре. Пор. Wand. I. Dieb 92; Adalb. Złodziej 18.

22. Злодія біймо ся, а смерти не біймо ся. (Гнїдк.)
Бо злодій може прийти або й не прийти, се залежить від нашої обережности, а смерти не встережемо ся нїяк.

23. Злодія лиш злодій допильнує. (Наг.)
Бо він знає всї злодійські заходи та способи.

24. Злодія на гак тягнут, а він каже, що не крав. (Луч.)
Перший прінціп фахового злодія — нї до чого не признавати ся і нїякого спільника не видавати.

25. Злодія не бити, доброго губити. (Гнїдк.)
Давнїйший загальний звичай громадою бити злодія зловленого на горячім учинку, доводив нераз до вбійств і окалїчень. Пор. Adalb. Zły 4, 17, 18.

26. І на злодія мусит чоловік робити. (Наг.)
Аби мав що красти, а як його посадять у тюрму, аби й там годувати його Пор. Adalb. Złodziej 3.

27. Мамо, мамо [illegible] злодій виглядає як чоловік! Навіть очи має. От я возьму огарок та випечу. (Наг.)

Оповідають, що таким робом звязаному злодієви сільський хлопчик повипікав очи, а мати не боронила.

28. Межс злодіями виховав ся. (Коб.)

Про „навченого“ злодія, що вийшов із злодійської сім'ї. Пор. Wand. I, Dieb 6.

29. Мудрий злодій у своїм селі не краде, але на друге йде. (Яс. С.)

Він стережеть ся найближших сусідів. Пор. Adalb. Złodziej 42; Wand. I, Dieb 71.

30. На злодіїв також помір заходит. (Борис.)

Хоч як довго злодій пакостив людям, а колись і він умре. У Поляків: Nie każdy złodziej ma szczęście, Adalb. Złodziej 13.

31. На злодію шапка горит. (Крех.)

Він усе почуває себе винуватим. Пор. Adalb. Złodziej 11.

32. На що сі злодій наважит, то мусит украсти. (Наг.)

Він усе про те й думає і шукає нагоди.

33. Не кажи „злодій“, поки-сь за руку не схопив. (Ільк.) ...поки... не вхопив. (Наг.)

Сказано в дусї старого законодавства, яке не знало того, що Німець називає Indicienbeweis і жадало схопленя злодія in flagranti.

34. Не лиш той злодій, що краде, а й той, що драбину держит. (Залїсе)

Отже помічник у крадїжи так само винуватий, як і той, хто краде. Пор. Wand. I, Dieb 31.

35. Нема злодіїв, самі люде крадут. (Луч.)

Іронічно про нїби то чесне село, див. далї ч. 43.

36. Не той злодій, що вкрав, а той, що го злапали. (Лютов.)

Таке загальне поняте, хоч би злапаний і не був безпосереднїм винуватцем у крадїжи.

37. Не той злодій, що вкрав, але той, що сховав. (Ільк.)

Переховачі (бляти в злодійськім жаргонї) на думку нашого люду ще гірші злодії, нїж ті, що крадуть власноручно, бо без блятів злодієви не оплатилось би красти богато деяких річий, яких він не мав би на борзї куди дїти.

38. Ни тото злодій, що вкраде, але тот, що ни вміє добре сховати. (Кольб.) Не той.... (Льв.)

Знач. у нього найшвидше знайдуть і йогож обвинуватять.

39. Огньиний злодій. (Наг.)

Про небезпечного злодія, що, як то кажуть. „і з огню вкраде“.

40. От то злодій щістьи має! (Наг.)

Слїдячи за сьвіжими слїдами злодія дивують ся, як він тут собі хитро почав а там щасливо уйшов погонї.

41. Такий злодій, що й з під голови вкраде. (Кол.)

Штучний злодій, натяк на загально, ще від староєгипетського письменства розповсюджену казку про майстра-злодія.

42. То злодій вочивистий. (Жидач.)

Знач. краде, хоч знає, що на нього дивлять ся.

43. То такий злодій, що й з огню вкраде. (Наг.)

По віруваню нашого народа красти з горючої хати далеко гірший гріх, ніж звичайна крадіж. І у нас і в иньших цівілізованих краях нераз злодіїв приловлених на такій крадіжи тут же кидали в огонь. Такі випадки нотували газети з нагоди торічної катастрофи в Сан Франціско в Каліфорвії.

44. Тут видно з прибока злодій забігає. (Крех.)
Знач. не домашній злодій, а чужий.

45. У нашім селї нема злодіїв, самі люде крадут. (Кос.)
Сьміють ся з такого села, якого мешканці хвалять ся, що у них нема злодіїв.

46. Учений злодій гірший від родимого. (Кол.)
Бо сей не спускаєть ся на вроджений нахил, а вправляєть ся в крадіжці як у ремеслї.

47. Хоц не вкрав, а вкрив, то вже злодій. (Грин.)
Інтересне почуте права, що поділяєть ся також новійшим законодавством, а в давнійших часах бувало зовсім затемнене.

48. Я злодія стережу, а він мене ще ліпше. (Наг.)
Чоловік сподіваєть ся злодія і стережеть ся, та не знає, відки й коли його ждати, а злодій добре знає. Пор. Adalb. Złodziej 6.

49. Який злодій був твій отець, такий самий і ти. (Наг.)
Лають злодія „в батька".

Злодійкуватий. 1. Хто не злодійкуватий, то не буде богатий. (Люча)
Пессімістичний погляд на богацтво як на здобуток бодай часткової крадіжки, пор. славне Прудонове: La proprieté c' est le vol.

Злодійський. 1. То злодійська жилка в нім сї обзиває. (Наг.)
Віра в те, що потяг до злодійства вродженій чоловікови, пор. висше Жила.

2. То злодійське насїньи. (Наг.)
Злодієві дїти, знач. і вони мусять бути злодіями.

3. То злодійський накоренок. (Наг.)
Увесь рід злодійський. Пор. Wand. I, Art 17, 18.

4. То якась злодійська стежка. (Наг.)
Мовлять люди, надибавши стежку, про яку доси не знали нїчого.

5. Я до злодійського цеху не належу. (Дрог.)
Чи був коли злодійський цех, не відомо, але злодійські спілки дуже часті.

Злодійство. 1. За мнов сї злодійство не покаже. (Наг.)
Оправдував ся чоловік підозрений за крадіжку, а сердиті люди, що йшли трусити його добро, знай гукали: „О, певне, за тобов сї не покаже, але перед тобов буде."

2. Мене нїхто на злодійстві не злапав. (Богородч.)
Знач. не має права називати мене злодієм.

3. На злодійство сї пустив. (Наг.)
Знач. зробив ся злодієм, почав красти.

4. Не з чого, як із злодійства забогатів. (Цен.)
Говорили про одного нелюбого богача.

Зложити ся. 1. Зложив сї, стулив сї, як лис. (Наг.)
Про хитрого, масномовного, а зрадливого чоловіка.

2. Зложив сї як божечка. (Бор.) ...хоць го за рамцї вкладай. (Наг.)

Про повірного та покладливого сьвятошу, що вдає дуже праведника

3. Зложив ся, як складаний ножик. (Луч.) ...як цізорик. (Цеп.)

Про чоловіка, що удає дуже смирного та гладкого в поводженю

Злостити ся. 1. Ни злость сї, бо утну ніс. (Жидач.)

Натяк на старий звичай урізувати ніс людям, яким доказано клевету або иньші злочини. Сей звичай, документально засьвідчений прим. у Дубровнику XV—XVI в. (див. K. Jireček, Der ragusanische Dichter Menčetić, Arch. f. Sl. Phil. 1894) полишив у нас слїди у відомих казках про хозяїна і робітника, який наймав ся в службу з умовою, що хто перший розсердить ся, тому другий уріже ніс.

Злото. 1. Абис мі злотом обсипав, то ти того не зробю. (Наг.)

Ні за жадні скарби в сьвітї. Пор. Wand. I, Gold 208.

2. Блищит ся як злото, а в серединї болото. (Збар.)

Про блискучого, вельможного а при тім поганої вдачі чоловіка. Пор. Adalb. Złoto 2, 20.

3. Від злота аж капає. (Наг.)

Так богато вбраний і пишно прикрашений.

4. До злота в кождого охота. (Наг.)

Кождий його бажає. Пор. Adalb. Złoto 22.

5. За злото не єден лїзе в болото. (Дрог.)

Для зиску продає свою честь. Пор. Adalb. Złoto 2.

6. І на злотї можна сї попечи, як на огни. (Наг.)

Як хто полакомить ся на золото і зробить якусь подлість.

7. На злотї вродив ся, на шнурі згиб. (Наг.)

Говорили про богатого пана, що був повішений за вбійство.

8. Не все злото, що ся сьвітит. (Петр.)

Не все те добре, правдиве, що видаєть ся за таке. Пор. Adalb. Złoto 16 Wand. I, Gold 47.

9. Скрізь на нїм злото блищит. (Наг.)

Про богатий стрій.

10. Тїло в злотї, а душа в мерзотї. (Крех.) ...в болотї. (Наг.)

Говорили про богатого, а нелюдяного і здирливого пана. Пор. Adalb Złoto 20.

Злука. 1. Мила була злука, а гірка розлука. (Циг.)

Про коханя двох молодих людий, що по якімось часї розійшли ся.

Злучити ся. 1. Злучили сї двоє, а голі обоє. (Наг.)

Кепкують із таких, що побирають ся не маючи засобів до житя.

Злякати ся. 1. Зльик сї як вовка. (Наг.)

Злякав ся злого чоловіка. Пор. Adalb. Zlęknąć się 3.

2. Не так так бим сї злик, як бим дїдка увидїв. (Наг.)

Scil. як його, мого ворога.

3. Так єм сї злєк, аж волосє дуба стало. (Жидач.)

Про наглий переляк, пор. Adalb. Zlęknąć się 1.

4. Так сї злєк, аж му сорочка полотном стала. (Жидач.)

Іронїчно: не злякав ся зовсїм нїчого. Пор. Adalb. Zlęknąć się 1.

5. Так сї зльик, аж прикльик. (Наг.)

Приклякане і рівночасне підношене рук до гори, се звичайні, автоматичні рухи тяжко переляканого чоловіка.

Змайструвати. 1. Змайстрував таке, що сї купи не держит. (Наг.)

Говорять про нетямучого, невправного ремесника („майстра").

Змалювати. 1. Ци вжес щось змалював? (Наг.)

Зробив пакость або шкоду.

Змаргати ся. 1. Змаргав єм сї на нї-на-що. (Наг.)

Утомив ся, натерпів ся від слоти і тяжкої праці.

Змарнїти. 1. Так змарнїв, ніби має свинські сухоти. (Луч.)

Іронічно: розтовстїв, випас ся як кабан.

Зматчити ся. 1. Зматчила сї наша дївонька. (Наг.)

Уродила дитину або завагонїла. В збірці Гнїдк. подано само слово „зматчити ся", без означеня, що воно має за змисл

Змерзлюх. 1. Ой ти змерзлюху! (Наг.)

Докір такому, що при найменшім холоді змерзає і трясеть ся.

Змерзнути. 1. Змерз так, що аж зуб на зуб скаче. (Белз)

Чоловік цокоче зубами.

2. Змерз як кочьин. (Наг.)

Подав ся, скулив ся, похолоз від морозу. Качан від морозу мякне і бабчить ся.

3. Змерз як муха в зимі. (Богородч.)

Муха зимує в шпарах, зовсїм мов нежива від холоду.

4. Змерз як пес. (Наг.)

Пса в зимі виганяють на двір не вважаючи на мороз.

Зметати. 1. Зметав єм сї того торгу. (Наг.)

Скинув ся, порвав умову некорисну для мене.

2. Зметала наші корова. (Наг.)

Знач. поронила теля.

Змилити. 1. Змилив мя з правої дороги. (Лол.)

Звів мене, ошукав хибними вістями.

Змилувати ся. 1. Змилував ся Бог над раком, тай дав йому очи на задняку. (Зазул.) ...та му дав в гуз... очи. (Наг.)

Жартують, коли хтось одержить дарунок зовсїм для нього невідповідний.

Змити. 1. Змий же му голову порьидно! (Наг.)

Вилай його, виганьби, пристидай перед людьми.

2. Пішов як змитий. (Наг.)

Пішов засоромлений, вилаяний.

Змия. 1. Аби, видиш, на тім змия лежьила та спчьила, він й би тото рушив. (Наг.)

Про невгамовного і смілого злодія.

2. А змия би ті кусала, як ти мене кусаєш. (Наг.)

Говорила в сварцї свекруха невістцї.

3. Вигодував як змию під корчом. (Наг.)

Вигодував невдячну дитину. Пор. Wand. IV, Schlange 61.

4. Змия ми серце ссе. (Наг.)

Говорить чоловік про тяжку журу та гризоту.

5. Змию си пригрів за пазухов (Наг.).

Коли хтось робив комусь добро, а сей відплатив йому злом. Пор. Тимош. ст. 19; Даль I, 710; Adalb. Žmija 2; Wand. IV, Schlange 67, 82, 84.

6. То й змиї не треба, як тота жінка. (Наг.)

Знач. зла, їдка на язик.

7. То ще змия не жінка. (Наг.)

Про сварливу жінку, пльоткарку та інтриґантку. Пор. Wand. IV, Schlange 87.

8. То ще змия сороката!

Про збиточну худобину красої барви, а також про лиху жінку.

9. Як та змия підповзе тай укусит. (Наг.)

Говорять про облесну і клеветливу жінку.

Зміна. 1. Буде зміна на дворі, бо кури піют. (Наг.)

Знач. буде якась инша погода, звичайно: буде дощ.

Змінити. 1. Змінив му сї голос. (Наг.)

Розсердив ся, розкричав ся, а вдавав доброго.

2. Змінив сї, що го й не пізнати. (Наг.)

Про чоловіка, що змінив свій зверхній вигляд або свою вдачу та характер.

Змірити. 1. Змиьирив го від ніг до голови. (Наг.)

Окинув оком, оглянув уважно.

Змісити. 1. Змісив го ногами на болото. (Наг.)

Скопав ногами, збив до повної безвладности.

Змова. 1. Я з ним на змові не була. (Наг.)

Оправдуєть ся дівчина, якій докоряють за зносини з парубком.

Змога. 1. Коби така змога, як охота. (Льв.)

Діспропорція між людською силою і бажаннями — вроджена прикмета душі.

Змокнути. 1. Змок, як вовк. (Наг.) ....як хлющі. (Наг.) ...до нитки. (Наг.)

Говорять про сильний дощ або про невільну купіль.

Змотикати ся. 1. Змотикав сї при роботї, як кінь у кератї. (Наг.)

Втомив ся, спотів.

Змудрувати. 1. Змудруй дурного, мене вже не такі мудрували. (Яс. С.)

Відповідь на жартливе питанє: Ци змудрую я тебе?

2. Змудруй такого, як єс сам, а не мене. (Наг.)

Відповідає чоловік такому, що хоче одурити його.

3. Мене змудрувати, треба би дуже рано встати. (Наг.)

Знач. не легка річ, я все маю ся на бачности.

2. „Ци змудрую я тебе?“ — „Не змудруєш“. — „Іса в г—ю поцюлюєш.“ (Наг.)

Звичайна формула, якою починаєть ся словесна гра тзв. мудрованьь. Запитаний відповість „змудруєш“, чи „не змудруєш“, усе його противник знайде відповідний рим, щоб осьмішити його.

Змуль. 1. Змуль-вода. (Наг.)

Так називають сіно, що було під водою повені і яке чути болотяним запахом.

Змучити ся. 1. Змучив єм сі, що жадної кісточки в собі не чую. (Наг.)

Жалуєть ся чоловік вертаючи з тяжкої роботи.

2. Змучив сі, ледво сі в нім душьи телепає. (Наг.)

Знач. ледво живий.

Змяцкати. 1. Змньицкав го, як гнилу ріпу. (Наг.) ...на гнилицю. (Цен.)

Збив, зівечив.

Знайти. 1. Десь ти то знайшов на старім сьмітю. (Цен.)

Видаєш стару річ за нову.

2. Знайде сі таке, що сі й заяця перепудит. (Цен.)

Знач. Знач. заяць ще не найполохливійший. Мабуть натяк на звісну байку, що заяць затурбований тим, що нїхто його не боїть ся, побіг до річки топити ся, та побачивши жабу, що перелякана ним скочила в воду, отямив ся і знов набрав духу. Пор. висше Заяць. ч. 5.

3. Знайдеш — не весели ся, згубиш — не смути ся. (Ільк., Петр.) ...не тїш ся. (Жуків)

Щось як Горацієве aequam servare mentem. Пор. Schlei. 158.

4. Знайшов сокиру за лавов. (Наг.)

Знайшов таке, що й не було згублене, бо сокира звичайно в хатї лежить „за лавою“, се б в щілинї між лавою і стіною.

5. Знайшов тото на кінци язика. (Цен.)

Знач. збрехав, сам видумав. Пор. Schlei. 187.

6. Знайшов, чого шукав. (Бібр.)

Шукав собі напасти і знайшов таке, що помстило ся на нім. Пор. Гильф. 79.

7. Знайшов таке, чого не шукав. (Кол.)

Зазнав якоїсь несподіванки.

8. З ним нї знайти, нї згубити. (Снят.)

Він зовсім дурний, не надаєть ся нї до яких зносин. Пор. Schlei. 172.

9. Ти тото знайшов, що люде обминули. (Наг.)

Сьміють ся з таного, що пішов на гриби і познаходив якісь непотрібні губи.

10. То так як би знайшов. (Наг.)

Трафила ся дурничка. Пор. Wand. I, Finden 52.

11. Що знайшов, то вже його. (Наг.)

Віддати не хоче. Пор. Wand. I, Finden 53.

Знак. 1. Анї знаку капусняку! (Лол.)

Жартують, коли пропало щось не дуже цїнне.

2. Дати ся в знаки. (Лучак.)

Докучити, допекти комусь.

3. Знаком тим, що так є. (Наг.)

Інтересний зворот, де ablat. стоїть зам. nominat. Знак тому, доказ тому.

4. Хоць тілько, що за знак. (Наг.)

Scil. дай хоч трошечки, аби видно було, що даєш.

5. Що то за знак: був твердий, тай змяк? (Лол.)

Про твердого, завзятого чоловіка, що нараз подобрів. Первісно мабуть про мужеський член.

Знане. 1. Дай му Боже зна́не і опамнета́не! (Будзанів)

Говорять про злого, шкідливого чоловіка. Приказка польського походження, як видно з останнього слова.

Знатє. 2. Коби знатьи, шчо в кума питьи, то би ще дїти післав. (Будз.)

Характеристика наївного користолюбства. Пор. Нос. 326.

Знати. 1. Абим так знав, що ми нині за день, як я о тім сьвідім. (Наг.)

Заклинаєть ся чоловік, що не знає про якесь дїло, в якім його винуватять.

2. Аби-с си знав! (Яс. С.)

Формула скріпленого твердженя.

3. Або він знає, по чому перець? (Наг.)

Не знає ніяких порядків ані людських установ.

4. Аж не знаю, що з собов робити. (Наг.) .. що сї зо мнов дїє. (Наг.)

Скрутно менї, нудно, терпцю менї не стає.

5. А знаєш ти, що нині за день? (Наг.)

Говорять дурневи, який хвалить ся, що ось то я знаю і се й те.

6. „А знаєш що сї стало?“ — „Повідж, то буду знати.“ (Борисл.)

Жартлива інтродукція приятельської розмови.

7. Анї знати, де ходили срати. (Дулїби)

Пародистична передача латинського Nec locus ubi Troja fuit.

8. Бог тебе сьвятий знає! (Наг.)

Я тебе не знаю, не можу зміркувати, чи можна тобі вірити, чи ні.

9. Бодай єс не знав, що ти нині за день. (Наг.)

Не знати, що нині за день, се сьвідоцтво крайньої глупоти.

10. Будеш все знати, то й борзо постарієш сї. (Наг.)

Уговкують цїкавого, який допитуєть ся про ріжні річи, що не належать до нього. Пор. Wand. V, Wissen 169.

11. Будеш знати, по чому локоть масльнцки! (Голешів)

Зазнаєш іще лиха та недостатку.

12. Вже що я знаю, то знаю. (Льв.)

Знаю, але не скажу нїкому. Пор. Wand. V, Wissen 79.

13. Він і того не знає, де курка щит. (Наг.)

Він зовсїм дурний чоловік. Пор. Wand. V, Wissen 114.

14. Він то знат, що я запомнів. (Грин.) ...що люде забули. (Наг.)

Знає те, що я забув, не знає нїчого путнього.

15. Все знає, а за себе нї. (Лучак.)

Про пльоткаря, що знає про иньших усякі дрібниці, а сам на себе не вважає.

16. Дай Боже все знати, а не всего пробувати. (Терeб.)

Знати треба і лихе й добре, але перепробувати все лихо, то вже велике нещасте.

17. Дай знати ногам! (Наг.)

Знач. утїкай!

18. Добре все знати, а не все робити. (Кукиз.)
Не з кождого знання зараз робити вжиток. Пор. Слав. I, 141; Wand. V, Wissen 106.

19. Знав добре Біг, чом не дав свині ріг. (Кукиз.)
Уже самою долею призначено, що зло, самоволя та глупота не можуть панувати в сьвітї.

20. Знає госпóдин, хто чого годен. (Ільк.)
Бог дає кождому відповідно до його гідности. Наголос „госпóдин" вказує на лемківське походженє приповідки.

21. Знає го той, що тростєм колише. (Гнїдк.)
Чорт його знає. Я його, лихого чоловіка, й знати не хочу.

22. Знає го, як лихий шелюг. (Наг.)
Знає, що се чоловік поганий та ледачий.

22. Знає, де зимують раки. (Ільк.)
Знає наскрізь житєву практику, чоловік, якого не легко здурити. Пор. Нос. 311.

23. Знає, де козам роги утирают. (Гнїдк.)
Знає, де бувае лиха пригода, не вдаєть ся в небезпечне дїло.

24. Знає, де царь піхотою ходит. (Гнїдк.)
Цар ходить пішки, по народньому віруваню, до виходка. Кепкують із незнаючого, наївного чоловіка.

25. Знає дїд і баба, тай ціла громада. (Жидач.)
Се не жадна тайна, відома річ.

26. Знає за курячу пипку, а не знає, відки її ссати. (Ільк., Гнїдк.) ...цицку... (Гнїдк.)
Сьміють ся, з такого, що величаєть ся своїм знанєм, а практично не вміє брати ся до дїла.

27. Знає, з котрої бочки зачинати. (Гнїдк.)
Знає усталений порядок і звичай, чоловік напрактикований.

28. Знає з носа в рот. (Наг.) ...та в рот. (Гнїдк.)
Він ще мала дитина, не знає нїчого Пор. Нос. 311.

29. Знає з носа кап, а в губу хап. (Ільк.)
Кепкують із дурня, що хвалить ся своїм знанєм.

30. Знає кіт, чиє сало. (Ільк.) ....взїв. (Наг.) ...кітка... взїда. (Ком.)
Хто кому зробив шкоду, украв щось або оббрехав його, той потім обминає того чоловіка, так як кіт, що боїть ся побоїв. Пор. Нос. 311.

31. Знає кобила, на що віз била. (Ільк.)
Значіне пенсне: кобила хоч і побе воза, та не знає, за що.

32. Знає кума, знає пів села. (Залісє)
Одна жінка як знає якусь новину, то зараз рознесе по всім селї.

33. Знаєм ми і без попа, що в неділю сьвято. (Сор.) Знаєм і без... сьвято. (Борщів)
Знач. се для нас не новина. Пор. Сим. 1180; Нос. 315.

34. Знає пес середу? (Ільк.)

Пес не знає, що піст а що не піст. Говорять про чоловіка, що не держить ся старого звичаю.

35. Знає свиня, що перець. (Лев.)
Іронічно: він ні на чім не розуміють ся.

36. Знає свиня, що перець? Вона каже, шо то гречка. (Ільк.)
Значіне як у попереднім, з мотивованем.

37. Знає старий воробець шпари в стодолї. (Гнїдк.)
Се чоловік напрактикований, старий злодій, що вміє втекти.

38. Знає ся на річах, як свиня на перци. (Петр.) ..сї на тім... (Наг.)
Не розуміє в тім дїлї иїчого. Пор. Нос. 311.

39. Знає ся на фарбованих лисах. (Гнїдк.)
Знач. зрозумів його хитрощі та облуду.

40. Знаєте нас самих, знайте й межи людьми. (Ільк.)
Говорять дволичному чоловікови, що в чотири очи запевняє про свою приязнь, а прилюдно не має охоти признати ся до вас.

41. Знаєте, що сї стало? На ратуши сї дзєцко всрало. (Дрог.)
Так купили собі в 60-их роках мин. ст. з ратушевого сторожа, що звав ся Дзєцко чи Дзяцко.

42. Знає тото купець і продавець. (Ком.)
Знають обі сторони, річ загально відома. Пор. Нос. 311, 280.

43. Знає тото піп і цїла громада. (Голїгр.)
Се не секрет, річ загально відома.

44. Знає чорне на білім — не слїпий. (Ільк.)
Чоловік письменний, учений.

45. Знає швець, куди скіру натягати. (Гнїдк.)
Про чоловіка, що набрехав а потім вибріхуєть ся.

46. Знаєш, коли йдеш, а не знаєш, куди прийдеш. (Ужн.)
Поворот із дороги належить від богато ріжних обставин. Пор. анекдоту Етн. Зб. VI, ч. 79.

47. Знаєш, не знаєш — мовчи! (Лучак.)
Говорять сьвідкови, що готов виляпати таке, чого й не знає добре. Пор. Сим. 1143.

48. Знаєш, по чому локоть квасу? (Сор.)
Знач. знаєш біду?

49. Знаєш, яке моє: не нині — завтра. (Наг.)
Я хорий, близький смерти.

50. Знає, що до чого. (Наг.)
Знає порядок, ліки та поступуване в наглій хоробі.

51. Знає, що цар нині обідає. (Гнїдк.)
Кепкують із самохвального всезнайка.

52. Знай кождий своє! (Цен.)
Пильнуй свого дїла, не мішай ся до чужого.

53. Знай, що сї кому належит! (Наг.)
Віддати кождому належну йому честь. Пор. Wahl. I, 172.

54. Знати звіря по тропі. (Гнїдк.)
Знати злочинця по його вчинку. Пор. Е. Тимошенко ст. 18—29.

55. Знати, котрий женатий: скулив ся, згорбив ся, як пес кулявий (Гнїдк.) ...куллатий. (Цен.)
Кепкують із чоловіка, що нещасливо оженив ся і бідує.

56. Знати му по носї. (Наг.)
По носї пізнають звичайно пяницю або загалом винуватого.

57. Знати не знаю, відати не відаю. (Наг.)
Категоричне запевнене чоловіка, що не знає про якесь дїло, стара юридична формула. Пор. Wand. V, Wissen 158.

58. Знати пана по холявах. (Петр.)
По холявах, властиво по кутасах на холявах пізнавали колись гайдуків, який у якого пана служить.

59. Знаю го як лихий шелюг. (Бор.)
Знаю наскрізь і розумію його вартість. Пор. Нос. 812.

60. Знають сусїди, що їсть богач на обіди. (Ільк.)
Перед сусїдами не сховаєш ся з найінтімнїйшим дїлом. Пор. польське: Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. Adalb. Sąsiad 27.

61. Знають ся, як лисі конї. (Ільк., Пдтр.) ...два... (Мик. н. Дн.)
Про двох або кількоро людий, що мають між собою порозуміне, змовили ся на якесь зле дїло. Пор. Нос. 312.

62. Коби я знав, що впаду, то бим си сїв. (Голоб.)
Як би чоловік знав своє будуще нещасте, то би старав ся упередити його, запобігти йому.

63. Кождий знає, де його чобіт глодже. (Наг.)
Знає, що йому долягає. Пор. Wand. V, Wissen 40, 46; Čelak. 186.

64. Кождий знає, що добре. (Наг.)
Що йому смакує; на иньше добро треба науки. Пор. Wand. V, Wissen 99.

65. Кождий своє знає (Ільк.)
Кождий відчуває найкраще те, що йому самому докучає.

66. Коли знаєш, де більше дають, клич і мене. (Кутн.)
Говорив покупець продавцеви, який звиняв ся, що не може дати йому товару за таку цїну, бо йому дають більше. Пор. Слав. I, 12.

67. Колись то й я знав ся на такім. (Вел. Очи)
Займав ся сим дїлом, умів справляти ся з ним.

68. Мир би тя божий не знав! (Лімн.)
Щоб ти відчужив ся від людий так щоб тебе й не пізнавали.

69. Не знав ти мене в бідї, то не знай мі і в добрі. (Наг.)
Говорять чоловікови, що гордував иньшим, коли той був бідний, а коли забогатїв, то він пхаєть ся йому в приятелї.

70. Не знає нї бе нї ме. (Наг.)
Зовсїм нетямучий, неписьменний. Пор. Wand. I, Авс.

71. Не знала, не знала, тай тото забула. (Наг.)
Сьміють ся з забудьковатого, придурковатого чоловіка, не конче з жінки.

72. Не знаю, що з тим фантом робити. (Дрог.)
Як виплутати ся з якогось пустого а немилого діла. Пор. Wand. V, Wissen 123.

73. Ніхто всього знати не може. (Цен.)
Коли комусь докоряють, що він того й сего не знає. Пор. Wand. V, Wissen 44, 46.

74. Ніхто не знає, де го смерть чекає. (Наг.)
Вона чатує на чоловіка на кождім місці. Пор. Wand. V, Wissen 153.

75. Ніхто не знає, де го щістьи чекає. (Наг.)
Чоловік як би се знав, то поспішав би туди. Пор. Wand. V, Wissen 159, 154.

76. Ніхто не знає, де ногу зломит. (Наг.)
То зн. де його чекає якесь лихо. Пор. Wand. V, Wissen 152.

77. Ніхто не знає, лише дід, баба і ціла громада. (Ільк.)
Говорять про всім відоме діло, коли хтось говорить про нього як про тайну. Пор. Beb. 97; Гильф. 3535; Wand. IV, Wissen 56.

78. Ніхто не знає, тілько війт і ціла громада. (Мінч.) ...і громада. (Петр.)
Сказано про новину давно всім відому, пор. ч. 43, 77.

79. Ніхто не знає, що в нім кінит. (Луч.)
Знач. се чоловік недобрий, але скритий, не звірюєть ся нікому зі своїми думками. Пор Wand. V, Wissen 104.

80. Ніхто не знає, що його чекає. (Стан.)
Чи добро, чи лихо, пор. ч. 386; Wand. V, Wissen 103

81. Ніхто не знає, як сї бідний має. (Товсте)
Ніхто не хоче війти в його тяжке положенє

82. Нїхто ни знає, що над ним висит. (Кольб.)
Себ то яка доля йому загрожує.

83. Нїхто ни знає, чиє завтра. (Жидач.)
Будущина закрита перед нами.

84. Нїхто того не знає, що кого в чоботї глодже. (Луч.)
Чужої недогоди та докучливого болю не знають звичайно постороннї. Так виправдуєть ся чоловік від докорів, чому зробив щось так а не сяк. Пор. висше ч. Beb. 333; Wand. IV, Wissen 40.

85. Нїчого не знає о божім сьвітї. (Ільк.)
Про нетямучого, небувалого чоловіка.

86. Нїчого не знає, так як у пліт руками. (Завад.)
Знач. не вміє дати собі ради.

87. Сам знаю, що граю. (Цен.)
Знач. розміркував, на що важу ся, знаю, що менї грозить, але не злякаю ся.

88. Сам не знає, чого ся чіпає. (Лучак.) ...чого забагає. (Наг.)
Про примховатого, напасливого чоловіка.

89. Сам ни знає, чого хочи. (Жидач.)
Про примховатого чоловіка.

90. Сам не знаю, що ми є: ци їсти хочу, ци так ми сї здає? (Наг.)
Говорить жартливо чоловік, допоминаючи ся їсти.

91. Сам не знаю, як іще доси жию на сьвітї. (Наг.)
Говорить збідований, схорований чоловік.

92. Так го знає, як квасне ябко. (Гнїдк.) ...злий шелюг. (Наг.)
Знає його наскрізь, з найгіршого боку.

93. Ти знаєш своє, я знаю своє. (Лучак.)
Знач. ми оба не порозуміємо ся так легко.

94. Ти своє знаєш, а я своє знаю. (Наг.)
Говорять прим. торгуючи ся, коли не можуть зійти ся на цїнї, а продавець вмовляє в покупця, що може спокійно дати таку цїну.

95. Ти тілько знаєш, що з миски тай в писок. (Треб.)
Знач. не богато знаєш, умієш з'їсти, як що дадуть, але про будуще подбати не вміеш.

96. Ти то знаєш, що я забув. (Сор.)
Говорять молодому, недосьвідному чоловікови, що хвалить ся своїм знанєм.

97. Треба знати, що сї кому належит. (Наг.)
Знач. кождому віддати честь відповідно до його характеру й становища.

98. Треба знати, що сказати тай з ким говорити. (Наг.)
Не з кождим чоловіком можна говорити однаково отверто й однаковим тоном.

99. Хто би го не знав, то би го за сьвітого купив. (Наг.)
Знач. се лихий, фальшивий чоловік, хоч удає доброго і побожного.

100. Хто би ті не знав, той би ти повірив. (Цен.)
А ти, мовляв, чоловік не гідний віри.

101. Хто би те ни знав, то би за тебе ґрейцар дав. (Жидач.)
Знач. приняв би тебе за дуже дешевий товар.

102. Хто знає, чиє завтра? (Сор.)
Знач. невідомо, чи ще доживемо до завтра. Пор. Сим. 2621.

103. Чого не знаєш, за тим сї питай. (Наг.)
Скажуть тобі і будеш знати. Пор. Wand V, Wissen 198.

104. Чого хто не знає, тим сї й не гадає. (Наг.)
Знач. се його не цїкавить. Пор. Wand. V, Wissen 195, 199, 204.

105. Шьи ни знати, як шо куда може бути. (Ростоки)
Неозначена відповідь, якою чоловік умисне оминає виразне потвердженє або заперечене завданого йому питаня.

106. Ще не знати, хто кому носа втре. (Наг.)
Хто кого подужає, хто кому правду докаже. Говорять у сварцї.

107. Що знав, то сказав. (Ільк.)
Говорять, коли хтось сказав якусь дурницю.

108. Що знаєш, то собі самому сховай. (Наг.)
Коли хтось нахвалюєть ся, що ось я знаю се й те про сего чоловіка. Пор. Wand. V, Wissen 193.

109. Що ти знаєш? З носа пян, в писок хап. (Кобил.)
Не знаєш нїчого путнього. Пор. вище ч. 95.

110. Що ти знаєш: три патики, тай граєш. (Мик. н. Дн.)
Коли хтось нетямучо, без підготови береть ся до якогось дїла.

111. Що ти небоже знаєш! У мене то меже ногами, що в тебе в голові. (Пасічне)

Дорікають дурному, недосьвідному чоловікови.

112. Я єго так знаю як амінь в пацері. (Будз.)

Знаю точно, на певно. „Пацер“ — узяте з польського, а тут воно перейняте з латинського pater (початок молитви pater noster) з польським змягченем.

113. Як будеш усе знати, то посивієш. (Сор.)

Говорять цікавому, що про все допитуєть ся. Про сю приказку і її походженє з грецького жерела див. Е. Тимошенко op. cit. ст. 17—18

Значити. 1. Вже рушила значити. (Наг.)

„Значит“ говорять про корову, що зайшла в тяж з телятем. Жартливо також про жінку, що завагонїла, пор. коломийку:

Ой перестань кумуненьку до куми ходити,
Бо вже кума неборачка рушила значити. (Наг.)

2. То значит йому тілько, шо псови муха. (Кольб.)

Се йому байдуже, не має для нього нїякої вартости.

Знемощіти. 1. Знемощів як від хороби. (Наг.)

Знесилив ся, ослаб, прим. від насильної праці

Знерти. 1. Знерло ми шкапји на нїщо. (Кривор.)

Кінь утомив ся, ослаб у дорозї.

2. Їїна знерла, друга вмерла. (Кривор.)

Жартував Гупул із своїх двох любасок, коли його питали, де вони подїли ся.

Знидїти. 1. А знидїв би-с та би-с іслиз як піна на водї! (Наг.)

Прокляте: щоб ти пропав безслідно.

Знижати ся. 1. Оден знижає ся, другий підїзає. (Кол.)

Характеристика чергової переміни людської долї.

Знївощіти. 1. Знївощів чоловік на нїщ. (Наг.)

Схорований, вихудлий до останнього.

Зновити. 1. Таке люде все зновєт, що непотрібне. (Богор.) ...чого не бувало. (Наг.)

Зновити — видумати нїби новину.

Знудити ся. 1. А знудив бис сї! (Наг.)

Жартливе прокляте: щоб ти не знав, що з собою робити і куди подїти ся.

Зняти. 1. Він би верх хатї зняв! (Голешів)

Говорять про пустого, непосидючого хлопця.

2. Зняли го на воздухи. (Наг.)

Підняли на руках у гору чи то чоловіка побитого, чи ще бючи його.

Зогнилий. 1. Людем зогниле, а менї миле. (Зібол.)

Бо моє власне, тим менї й любе.

2. Нехай буде й зогниле, своїй мамі все миле. (Кукиз.)

Говорить мати про хору дитину, над якою розпадаєть ся.

Золотий. 1. Золота иглиця всюди пролїзе. (Гнїдк.)

Образово: золотом побореш усякі перешкоди

2. Золота швайка мур пробиває. (Ільк.)

Образово про переборюване всяких перешкод підкупом. Історію сеї приказки й її походження з грецького жерела показав Е. Тимошенко, op. cit. ст. 79—80.

3. Золоте вербе за ним росте. (Гнідк.)

Говорять про щасливого, всіми любленого чоловіка, що ширить довкола себе радість і задоволене.

4. Золотий ключ до кождих дверий придасть ся. (Ільк.)

Підкупом отвориш кожді двері, поборешь усякі перешкоди.

5. Золоті гори обіцяє. (Ільк.)

Обіцює неможливі достатки та роскоші. Історію сеї приказки подає Е. Тимошенко, op. cit. ст. 51—52.

6. Золоті руки, а вражий писок. (Ільк.)

Добрий майстер, ремесник чи загалом робітник, але язикатий.

7. Куди ся поверне золоте, за ним вербе росте. (Сам.)

Золоте в значіню „щасливе", благословенне Богом. Характеризують тих виємкових людий, що де повернуть ся, всім роблять ся любі.

8. Ци золоте, ци не золоте, а най міні росте. (Наг.)

Говорить мати про свою дитину, яку одні хвалять, а другі ганять.

Золото (пор. Злото). 1. За ніяке золото бим сї не міньила. (Наг.)

Висловляла мати любов до своєї дитини.

2. Золото моє непритороннє! (Наг.)

Так пестила мати свого малого синка.

3. Золотом писав, г—ом запечатав. (Балиг.)

Знач. писав гарно, розумно, а закінчив дурницею.

4. Золото-срібло губу затикає. (Ільк.)

Образово зам. підкуп, дарунок утихомирює й сердитого, лайливого чоловіка.

5. Не все то золото, що ся сьвітить. (Ільк.)

Не все те правдиве і добре, що видає себе за таке. Пор. Schlei. 160; Wahl II, 47; Wand. I, Gold 47; Beb. 324; Hoc. 57; Е. Тимош. ст. 170.

Зопсувати. 1. Легко зопсувати, тьижко направити. (Наг.)

Остерігають такого, що любить усе перемайстровувати. Пор. Schlei. 183.

Зорівка (пор. Горівка.) 1. Без зорівки чвóвек не годен бити. (Лемк.)

Без горівки чоловік не може жити. Частина селянської фільософії, породженої панщиною, коли селянам пани силою накидали горілку.

2. Хоц зорівка хвопска, але вна єст гáрда, міцна. (Лемк.)

Прихвалюють горівку як покріплене в праці.

3. Як випю келюшок зорівки, то я хтóди зух хвоп. (Лемк.)

Погляд, хоч і хибний, що горівка додає чоловікови сили.

4. Як не випю келюшка зорівки, то я до нічого. (Лемк.)

Фільософував Лемко, пючи в шинку.

Зосохнути. 1. Жебы-с зосох! (ВЛ.)

Лемківське прокляте.

Зося. 1. Зосе, ци не Зосе, бо нима на голові волосе. (Пужн.)

Пізнає чоловік дівчину, що вперед мала довгу косу, а тепер обстрижена або лиса. див. Етр. Зб. VI, ч. 96.

2. Пізнати Зосю по волосю. (Торки)
Селянин пізнає дівчину із свого села.
3. Ци Зосьи, ци не Зосьи? Фартух короткий, втьите волосьи. (Явор.)
Вагав ся чоловік, не можучи в костюмі каварки пізнати дівчину зі свого села.

Зрада. 1. Бій сї зради гірше, як вовка! (Наг.)
Бо від вовка можна оборонити ся, а від зрадника труднійше.
2. Зрада на всїм сьвітї стала. (Крех.) ...панує. (Белз.)
Нїкому не можна звірити ся, кождий зрадливий.

Зрадити. 1. Не зрадь нїкого, Бог тї не скарає. (Берез.)
Говорить мати парубкови, що бігає за дівчатами.

Зраст. 1. А зрасту би ти Бог ни дав! (Наг.)
Прокляте: щоб ти не виріс більший.

Зріст. 1. Дав Біг зріст, як мишічий фіст. (Сор.)
Говорять про дівчину, що має малу косу
2. Зріст чекає на силу, черево на хлїб. (Корч.)
Знач. чим чоловік більший ростом, тим більше потребує їсти.
3. Зростом мале, а розумом старе. (Сор.)
Говорять про дитину розумну над свій вік.
4. Удав ся на зріст. (Замул.)
Виріс великий, або іронїчно: виріс дуже малий.

Зрість. 1. То сама зрість, а не хлїб сьвїтий. (Наг.)
Се зерно зросле, зопсоване слотою на пни, не здале на хлїб.

Зробити. 1. Абим си зробив руки по самі лікті, то свого докажу. (Наг.)
Впевняє чоловік, що не вважаючи нї на які труди хоче доказати свого.
2. Зробила би ти сї больичка на грудьох! (Наг.)
Прокляте; болячка на грудях часто кінчить ся смертю.
3. Зробив їй таке, що би колисати. (Наг.)
Говорять про наслїдок за надто інтімних зносин парубка з дївкою
4. Зробив му калатало. (Уриче)
Наробив клопоту, зробив „побліку", про яку скрізь говорять.
5. Зробив на свою подобу. (Лол.)
Таке, як сам, відповідне до своєї бездарности.
6. Зробив, на себе сї дивив. (Наг.)
Знач. зробив недбало, не дивлячись на саме дїло, а лише на свій інтерес.
7. Зробив сї на нї на що. (Наг.)
У ненастанній праці стратив усї сили.
8. Зробила, як кобила. (Наг.)
Сьміють ся з дївки, що до роботи лїнива, але наїсти ся і потім укакати ся, то вдатна.
9. Зробило му сї таке, що не доведи Господи видїти. (Наг.)
Якась страшна, обридлива рана, або взагалї якась погана пригода.
10. Зробити не штука, відповісти штука. (Доброс.)
Одвічальність за всяке дїло, а особливо за злочин, тяжка.
11. Зроблю як стій. (Луч.)
Зроблю зараз, без ваганя.

12. Коби я зробив, а вже знайду такого попа, що то охрестит. (Жидач)
Говорить чоловік про якесь трудне діло, яке відраджують йому иньші, мовляв: Бог знає, що ти таке видумуєш.

13. Таке зробив, як з г—на бич. (Наг.)
Зробив щось недоладне, соромне.

14. Такий сї зробив, що й не приступай до нього. (Наг.)
Зробив ся злий, сердитий.

15. Ти му то зробиш, що заяць кобилї. (Бабухів)
Знач. не зробиш йому нїчого.

16. Шо ми зробит? В ср—цї ми ріпу зап.. ит. (Будзанів)
Не бою ся його, бо він не може менї зробити нїчого злого.

17. Що-с зробив, того сї не відрікай! (Н.. г.) ...не цурай. (Сл.. ,
Чи зло, чи добро, — свого свого дїла не відпирай ся,

18. Щось му зробили таке, що нї смерт.. нї попусту. (Наг.)
Чимось оруїли, вчарували його.

19. Що хто зробит, найже за то відп.. сть. (Наг.)
Говорять злочинцеви зловленому на .. нчім.

20. Що хто зробит, то на мене звод.. (Кол.)
Жалував са чоловік, якого за пуст.. дозріне заперли до арешт..

21. Яке зробиш, таке буде. (Бібр.)
Говорить жінка чоловікови, коли .. а про сподївану дитину.

Зробок. 1. То вже зробок, що й .. не може. (Наг.)
Говорять про старого, немічного .. овіка.

Зрости. 1. Де ти зросла, де я зрі.. Господь Бог нас сю.. знїс! (Голг.)
Говорить чоловік до жінки взя.. чужого села.

2. Як-им зріс, за тотом ни слих.. и чував. (Тухля)
Знач. від коли жию.

Зуб. 1. Аж зуби зацїпив з бол.. (На..) ...затьив... (На..)
Біль одну хвилю спричинює .. орч мязи.. зацїплене зу.. з болю уважаєть ся про те обявом сильної во..

2. Абис тут зубами затьив, т.. ти не ш.. .оможе. (Наг.)
Щоб ти осьтут умер, то я .. відст..пую від свого.

3. А за зуби бись ся .. .. (Княж.)
Проклятє: щоб у тебе зу.. .. розболїли ся.

4. Анї в зуб не розумію. (.. аг.)
Нїчогісїнько не розумію.

5. Без зубів лихо, без хлї.. ще гірше. (Крех.)
Говорив бідний чоловік, .. коли богач жалував перед ним, що його зуби бо-лять. Пор. Wand. V, Z.. .. 78.

6. Бода-с зубами затьив! .. ..ється гов..
Знач. щоб. ти згинув, ...

7. Буде там того на циганський зу..
Знач. стілько, що голодному ротови.. ..живити ся.

8. Вара, бо зуби не твої! (Наг.)
Остерігають чоловіка, що сїкаєть бити, мовляв: зуби вибю.

9. Вже й одного зуба не має. (Вікно)
Говорять про стару бабу.
10. В зуби кого взяти. (Гнїдк.)
Знач. пустити про нього якусь обмову, поговір. Пор. Wand. V, Zahn 145.
11. Вибив зуби коло груби. (Дрог.)
Жартували з парубка, якому дівчина-кухарка вибила коцюбою два передні зуби, коли залицяв ся до неї.
12 Вищирив зуби, як сьвячене порося. (Ком.)
Говорять про чоловіка з вузкими, тонкими губами, що часто, сам того не знаючи, вишкіряє зуби. Пор. Adalb. Ząb 17.
13. Вищирив зуби, як циганські дїти до місяця. (Ільк.)
Натяк на відому анекдоту, як циган зимової ночи посилав свої дїти гріти ся до місяця. У Поляків: „jak głupi do kołacza“. Adalb. Ząb 12.
14. Від перших зубів. (Гнїд.)
Знач. стілько, що від дитинства, від найраньших лїт.
15. Він на тім зуби з'їв. (Гнїдк.)
Знач. він се дїло випробував практично, займаєть ся ним здавна.
16. В мене зуби не на продаж. (Наг.)
Відгризнула ся дівчина, коли парубок налазив до неї, щоб засьміяла ся.
17. Вона продає до нього зуби. (Гнїдач.)
Вишкіряєть ся, сьмієть ся до нього.
18. Дай му в зуби! (Наг.)
Значіне двояке: дати коневи в зуби значить заховстати його зелїзними вудилами, отже держати його в руках і таючи можність спинити його в бігу; друге значіне: ударити в уста.
19. Держи сї зубами, а не попускай. (Наг.)
Заохота до твердої волї й рішучости.
20. Дістав нові зуби. (Наг.)
Про хлопця, у якого випадають молочні зуби, а наростають нові.
21. Дістав по зубах. (Наг.)
Його вдарено в лице.
22. До хлїба зуби нав... (Кривча)
Аби був здобуток, а на користування ним знайдуть ся охочі.
23. Дуже мі люде в зуби вили. (Наг.)
Знач. обмовляють, очорнюють мене.
24. Єдним зубом треба їсти. (Ільк.)
Знач. ощадно, скупа їда.
25. Є зуби, але хлїба дасть. (Берез.)
Говорить бідний чоловік. Пор. Wand. V, Zahn 45.
26. Затьив бис зубами! (Наг.)
Прокляте: щоб ти зомлїв, упав у зомлїню.
27. За ним мене наймі зуб не заболит. (Наг.)
Не буду його зовсім жалувати. Пор. Wand. V, Zahn 104.
28. З зубами сї до нього взьив. (Наг.)
Взяв ся завзято, сердито.

29. З зубів би му видер. (Наг.)
Захланний, неуступливий чоловік. Пор. Wand. V., Zahn 111.

30. З зубів му чути. (Наг.) ...смердит. (Яс. С.)
Чоловік брехливий, що любить про иньших говорити все зле.

31. Зуб болит, аж око вяне. (Збар.)
Говорять про сильний біль зуба.

32. Зуб болит, рвати сї хоче. (Наг.)
Образово, немов би зуб мав свою волю і допоминав ся вирвання.

33. Зуб за зуб затяли ся. (Іль.)
Знач. сварять ся завзято, за кожде прикре слово одного другий відповідає своїм.

34. Зуб за зуб із ними сварит сї. (Наг.)
Сварить ся не вважаючи, на кожде їх слово знаходить відповідь. Пор. Wand. V, Zahn 89.

35. Зуби білі як ріпа. (Наг.)
Говорять про чоловіка або жінку з здоровими зубами.

36. Зуби в ротї рахувати. (Гнїдк.)
Допитувати ся у старого, скільки йому лїт.

37. Зуби здорові як чесник. (Наг.)
Говорять про білі, здорові зуби.

38. Зуби лярум дзвоньит. (Наг.)
Говорять, коли хто зо страху дзвонить зубами.

39. Зуби му ся ріжут. (Гнїдк.)
Знач. він приходить до розуму.

40. Зуби на дворі тримає. (Дид.)
Говорять про облесного, фальшивого чоловіка, що все любить вишкіряти зуби.

41. Зуби на що острити. (Гнїдк.)
Надіяти ся з чогось пожитку або зиску, бажати чогось.

42. Зуби си ким теребити. (Гнїдк.)
Обмовляти, очорнювати кого.

43. Зуби сушити. (Гнїдк.)
Сьміяти ся.

44. Зуба ти висиплю. (Наг.)
Вибю так що їх виплюєш.

45. Зуби як теслиці. (Наг.)
Великі і острі. Пор. Adalb. Ząb 10.

46. Зуб на зуб скаче. (Терн.)
Коли чоловік дзвонить зубами, особливо з холоду.

47. Зуб часу діткнув його своїм пальцем. (Льв.)
Сьміють ся з такого, що силкуєть ся говорити занадто цьвітисто та вишуканими фразами. Про „зуб часу“ див. Wand. V, Zahn 121.

48. І в мене зуби не на продаж. (Наг.)
І я зумію покористувати ся ними, допімну ся свого права.

49. Іще му не дивити ся в зуби. (Гнїдк.)

Знач. ще небезпечний, міцний. Натяк на те, що купуючи коня поперед усього дивлять ся йому в зуби.

50. Кланцає зубами, як голодний вовк. (Наг.)
Про сердитого чоловіка.

51. Коби зуби, а хліб буде. (Наг.)
Коби здоровле, а я собі на хліб зароблю. Пор. Adalb. Ząb 4.

52. Крізь зуби слова цїдити. (Гнїдк.)
Говорять про такого, що балакає помалу, нудно, мов крізь сон.

53. Має го на зубах. (Наг.)
Бреше на нього, ширить погані вісти про нього.

54. Найдут сї зуби на мій хліб. (Наг.)
На моє добро знайдуть ся охочі, що поживуть його.

55. Най тї мнов зуби не больит. (Наг.)
Не турбуй ся мною, не мішай ся в моє дїло.

56. На свої зуби кричи, не на мої лїта. (Наг.)
Говорила стара баба чоловікови, що назвав її старою трупицею.

57. На тім ти зуби поламаєш. (Наг.)
Сеї трудности не побореш. Пор. Wand. V, Zahn 100.

58. Не на мої зуби кість. (Кал.) ...горіх. (Наг.)
Знач. се трудність, якої я не переможу. Пор. Adalb. Zą̈b 8.

59. Не перебирают зуби остя, коли ся довго зпостят. (Гнїдк.)
Голодний чоловік не перебирає в їжі.

60. Острит зуби на мою працю. (Наг)
Бажає поживити ся моїм добром.

61. О, той острий на зуби! (Наг.)
Чоловік з'їдливий, дотепний, сварливий. Пор. Wand V, Zahn 93.

62. Пішли людям по зубах. (Богород.)
Узяли їх люди на обмову, почали лихе говорити про них.

63. По зубах дістанеш. (Наг.)
Погроза: вдарю в лице, коли будеш налазити

64. Поламлеш ти собі зуби на мнї. (Наг.)
Знач. мене не легко з'їсти, я буду ставити опір. Пор. Гильф. 3254.

65. Продавай зуби, коли нїхто не купує. (Наг.)
Кепкують із дївчини, що любить до кождого сьміяти ся.

66. Рахуй си зуби в ротї, не мої лїта! (Наг.)
Відповідає сердита баба дївцї, що питала ся її, скілько їй лїт.

67. Ріже зубами, як коли би каміне молов. (Наг.)
Про сердитого чоловіка, що з лютости скрегоче зубами.

68. Того мінї на єден зуб мало. (Наг.)
Нема що їсти, нема що робити.

69. То му меже зубами застрьигло. (Наг.)
Мав щось сказати тай не сказав.

70. То таке, як псу з зубів виймив. (Наг.)
Говорять про помняту, поївечену одежину.

71. Ходїм зуби пополокати. (Наг.)
Ходїм випити по чарцї горілки.
72. Хоть без зубів і о єднім оку, лиш би сего року. (Ільк.)
Дівчинї байдуже, чи парубок гарний, чи поганий, аби лише вийти заміж.
73. Хоць зубами держи, а не пусти. (Наг.)
Упоминають чоловіка не покидати раз початого діла.
74. Хто дасть зуби, дасть і хлїб до губи. (Ільк.)
Бог дбає про те, аби чоловік заробив собі на прожиток.
75. Чого зуби лупиш? (Лучак.)
Чого сьмієш ся?
76. Чого сушиш зуби? (Жидач.)
Чого сьмієш ся?
77. Ци на зуб скиглиш? (Вікно)
Сердито питають чоловіка (малу дитину), що нараз закричав не знати чого.
78. Ци нові зуби ставиш? (Наг.)
Сьміють ся з такого, що вирвавши зуб на передї ходить з дїрою.
79. Ци черевний тї зуб скіпає, що так кричиш? (Наг.)
Лають крикливого хлопця.
80. Ще ми на зубах оскомина. (Наг.)
Ще я не забув того лиха, жалую того діла.
81. Ще ти сї на кутні зуби засмієш. (Снят.)
Заплачеш голосно, пожалуєш того.
82. Ще я тобі покажу зуби. (Наг.)
Пізнаєш ти мою силу, завзятє, пімсту. Пор. Wand. V, Zahn 138.
83. Я йому ще зуби порахую, ци всї має. (Наг.)
Погроза: набю по зубах, повибиваю зуби.
84. Я му сї в зуби не дивив. (Наг.)
Не знаю, чи він злий, чи добрий. Натяк на звичай дивити ся в зуби коневи або худобинї, яку купують ся. Пор. Wand. V, Zahn 3.

Зубатий 1. Зубатий як пес. (Наг.)
Про сварливого, напасливого чоловіка.
2. Най буде зубатий, аби богатий! (Цен.) ...трембатий.. (Цпн.)
Говорить дівка вибираючи собі жениха.

Зцїплий. 1. Ти такий гий зцїплий. (Город.)
Мов заморожений. Говорять до нерухливого, лїнивого чоловіка.

І. Ї. Й.

Іван. 1. Без Івана не буде пана. (Лучак.)

Як не буде підданого, робітника, то не буде й пана. Пор. Adalb. Iwan 2.

2. Взяв дідько Іванка, най же бере й колиску. (Грінів)

Пропало щось важнїйше, то й менше важного не жаль.

3. До сьвятого Івана робит муха на пана. (Гнїдк.)

Муха-пчола, яка збирає мід головно на весні.

4. Ей Іване, не цюлюй так, не цюлюй, бо бігме, що чоловікови скажу. (Косс.)

Говорила пяна баба лежачи в рові і чуючи крізь сон, як їй пес рота лизав.

5. Івана коли мана, а Николи аби не було нїколи. (Наг.)

Сьвят Іванів протягом року не мало, але сьвято Миколи чогось було не до вподоби арендарови, мабуть тодї мало пили.

6. Івана Предтечі забрав сьвєта на плечі. (Доброс.)

В часї жнив нема урочистих сьвят, крім Петра й Павла.

7. Іване, висади кіт на під, блохи попутай тай сьидь собі. (Медин.)

Так запоряджував жид арендар своїому слузї.

8. Іване, вставай рано, досьвіта поїдемо! — О, ще вози не запіяли, а когути вже поїхали! (Зазул.)

Так розмовляв арендар зі своїм півсонним наймитом. Рано в звичайній розмові пізнїйше, нїж досьвіта.

9. Іване, встань рано, бо досьвіта поїдемо. (Медин.)

Пор. попереднє ч. 8.

10. Іване!“ — „Га!“ — „В с—цї ти нога! (Яс. С.)

Мудруванє.

11. „Іване!“ — „Га“. — „На ти кусень г—а.“ (Яс. С.)

Мудруванє.

12. „Іване!“ — „Гов!“ — „Випий з г—цї кров.“ (Яс. С.)

Мудруванє.

13. „Іване, ходи но робити.“ — „Ой, мене ноги болят.“ — „Та ходи їсти!“ — „Та вже мушу якось злїзти.“ (Балиг.)

Приповідають лїнивому дармоїдови, що чинить себе хорим.

14. „Іване!“ — „Чую, чую.“ — „Поцюлюй в г—цю стару бочулю.“ (Яс. С.)

Мудруванє.

15. „Іване!“ — „Як?“ — „В с—цї ти кімак.“ (Яс. С.)

Мудруванє.

16. Іван є на бідї. (Лімна)

Знач. він бідує, зазнав лихої пригоди.

17. Іван зробит, Іван з'їсть. (Мінч., Петр., Ільк.) ...зробив... з'їв. (Сор.)

Стілько його й заробітку, він не доробить ся нїчого більше.

18. „Іванихо, — каже цируликів синок, — дайте но мінї сливок, мій тато вам за то всї зуби повириває.“ (Кол.)

Обіцяв їй велику приємність.

19. Іванко жидівський прощає ся з жидом: „Прощай мінї, ґаздоньку!“ — „Ну, ну.“ — „І в другий раз!“ — „Чому нї? — „І в третий раз!“ — „Іди до дїдька!“ (Снят.)

Прощане потрійне перед сповідю.

20. Іван — мотуз, с—ка, бубен, палиця. (Мик. н. Дн.)

Такими прозивками кепкують з Івана.

21. Іван не пан, а сто золотих не грошї. (Ільк.)

Він ними не збіднїє і не збогатить ся.

22. Іван нї Богу нї нам. (Гнїдк.)

Про нездару, непорадного чоловіка. Пор. Adalb. Iwan 4.

23. Іван нїчого не мав, а Гарасим дармо Бога просив. (Ком.)

Говорили про двох убогих братів.

24. Іван пє, Іван платє. (Берез.)

Сам пє, сам і платить, не потребує компанії.

25. Іван сї не обзиває, псу г—цю зашиває. (Яс. С.)

Коли на всї питання, завдавані з наміром змудрования, запитуваний мовчить.

26. Іван тарабан, розбив мішну на ковбан, пішов у млин, повіснв на клин. (Лол.)

Кепкують із якогось дурного Івана.

27. Іван хоть пан, Іваном зістане. (Лучак.)

З хлопського роду, все він буде поводити ся по хлопськи.

28. Іван штінк, бромф трінк, хлїба дай, а робити — най. (Бродки)

Так жид характеризує свого наймита.

29. „Івасю, куди йдеш?“ — „Болото палити“. — „Дурню, мокре, не буде горіти“. — „Аби пакість зробити“. (Убинє)

Про дурня, що робить безцїльні пакости. Пор. далї Чорт.

30. І на Йвана прийде обмана. (Дид.)

І він дасть себе обдурити, особливо коли до сього візьметь ся жінка.

31. Кажи Іванови: „Бери сухо!“ а Іван заїхав по вухо. (Жидач.)

Про необережного фірмана.

32. Кай ся, Іване, як тя не стане. (Стежн.)

Один мужик знайшов у дуплї пчоли, а місцевий учитель відібрав їх у нього і дав йому винагороди за них 20 кр. Коли иньші дорікали йому, по що дав себе так окпити, відповів отсею поговіркою.

33. „Куме Іване, троє на панщину!“ — „Е, чуєте отамане, моя жінка варида кисїль і біб.“ — „За боб — матїр собі йоб, а за кисилицю — узни мене в гузицю!“ — „Куме Іване, троє на панщину!“ — „Е, чуєте отамане, моя жінка варит ковбасу і ще й горівки кварту принесу.“ — „Ну, то двоє назад, а як сї поміркує, то сї й трете верне!“ (Мик. над Дн.)

Сцена з панщизняних часів.

34. Лїпше бути богатим Іваном, як бідним паном. (Лім.)

Байдуже панський титул і гонор, аби був достаток.

35. Нагадав си по Йвані в ягоди. (Орел.)
По сьв. Івані Купайлі ягоди в лісі минають ся.

36. На Івана Богослова хто не посіяв жита, не варта й доброго слова. (Ком.)
Празник Івана Богослова припадає на день 26 вересня, осінна орка.

37. Не дай Боже з Івана пана. (Ільк.)
Загальний погляд, що спаношений мужик гірший від родовитого пана. Пор. Adalb. Iwan 6.

38. Не перший раз Іван бідний. (Кольб.)
Простому чоловікови се трапляєть ся часто, що біда загощує до нього.

39. Нїхто не дочекає, щоби Іван що мав, але ще не єден на біду перейде. (Лучак.)
Знач. іде до щораз гіршого, до зубоженя простолюдя.

40. Поволи, Іване, бо впадеш в корито. (Мик. н. Дн.)
Говорить невважному, що йде на потемках і поспішає.

41. По рівній части, як Іванови так і Насти. (Кукиз.)
Щоб нїкому кривди не було.

42. По сьвятім Івані муха не гадає о пані. (Гнїдк.)
Вона тодї годує черву і готуеть ся до роєня.

43. Сьвятий Іван Златоуст тому ся називає, бо брав тілько по штири кр. за службу божу. (Дидьова)
Такий погляд висловляють Бойки в докір своїм сьвященникам.

44. То мій Іван. — Нї, мій. — А де-с го взьив? — На межи. — А що робив? — Стримів на ножи. (Наг.)
Жартливо сварять ся два пастухи за третього.

45. Учи Івана на цимбалах, а він заєдно в дудку грає. (Луч.)
Його все тягне до старого звичаю.

46. Ци Іван, ци Петро, то мінї все одно. (Луч.)
Менї байдуже, хто з них щось завинив, але кара їх не мине.

47. Цить, Івасю, панів не переслухаєш! (Ільк.)
Втихомирювала мати сина, що стояв на судї і сварив ся з панами.

48. Червоний Іван у мене ночував. (Лол.)
Так називають дївчата свою місячку.

49. Чого ся Івась не навчить, того й Іван не буде вміти. (Ільк.)
Треба вчити замолоду, бо старший ум менше податливий.

50. Чоловік не Йван, випе тай поставит. (Цен.)
Іван тут у значінню „простак“, що не знає порядку та звичаю.

51. „Що там робиш, Іване?“ — „Вмиваю сє.“ — „Ну, ну, озьми булку та втри сє.“ (Пужн.)
Жид з просоня чув, що Іван чогось булькоче і зараз догадав ся, що він не горівку. Пор. Етн. Зб. VI, 74.

52. Я й Івана шіную за пана. (Ворохта)
У мене все одно, чи пан чи простий чоловік.

53. Як-ісь не навчив ся Івасьом, то Іваном уже нї. (Городок)

Коли не навчив ся з малку, то в дорослім віці вже годї. Пор. ч. 48.

54. Як на Іваня гримит, будут оріхи захмулені. (Мшан.)

Іваня — празник Івана Хрестителя. В Нагуєвичах кажуть: горіхи позамакáють. Пор. Матер. до етнол. III, стор. 46.

Ігла. 1. Абим ігли шукав, то бим доси знайшов. (Наг.)

Сердить ся чоловік, що даремно шукає якоїсь річи. Пор. Wand. III, Nadel 48.

2. Без ігли ся не вбере, без ножа не розбере. (Золоч.)

Бо мусить раз зашити, а потім розпороти. Кепкують із недбалої жінки, що зашиває все аж тодї, коли треба одягати ся.

3. Ігла би не впала. (Гнїдк.) Іглї нїде впасти. (Наг.)

Знач. так тїсно в хатї, стиск народу. Пор. Wand. III, Nadel 50.

4. Ігла всїх одягає, а сама гола. (Крех.)

Загальна обсервація, пор. Čelak. 35; Wand. III, Nadel 43.

5. Ігла — гіркий заробок. (Кол.)

Кравцї й кравчинї мусять жити скупим заробітком. Нїмець каже: ігла кравця годує, Wand. III, Nadel 4.

6. Ігла моя, але вушко не моє. (Наг.)

Сперечала ся швачка з швачкою. Пор. I, Говка 1.

7. Зза ігли богата не будеш. (Дрог.)

Іглою, кравецтвом не заробиш богато.

8. З іглов до росолу не сїдают. (Цен.)

Для всякого дїла треба відповідних для нього знарядів.

9. Іно-що з під ігли. (Наг.)

Знач. нова одежа, сьвіжо вшита.

10. „Кажи: ігла.“ — „Ігла“. — „Мати ти зльнгла.“ (Наг.)

Мудроване.

11. Коби ігла пройшла, а нитка мусит. (Любша)

Щоб зробити перший початок дїла, а там воно піде далї. Пор. Adalb. Igła 1; Wand. III, Nadel 24.

12. Крізь йигли вухо би пролїз. (Голоб.)

Таким чинить ся тонким та сумирним та гладким.

13. Куди ігла, туди й нитка. (Наг.)

Куди старший у родинї, туди й челядь за ним. Пор. I, Говка, 2; Wand. III, Nadel 3.

14. Так сї видно, хоць ігли збирай. (Наг.)

Говорять про ясну ніч. Пор. Wand. III, Nadel 52.

15. Хоба ігла єдну роботу робит. (Мшан.)

А чоловік мусить робити всяку.

16. Як на іглах сидит. (Крех.)

Нетерпливить ся, що хвиля встає і знов сїдає. Пор. Wand. III, Nadel 35, 56.

Ігумен. 1. Ігуменови як ігуменови, а черцеви засї. (Гол.)

Ігуменови вільно дещо таке, на що чернець не може собі позволити. Іронізують прим над ігуменом пяницею або чужоложником.

2. Коли ігумен за чарку, то братія за кварту. (Гол.)
Досить старшому дати малий злий приклад, то вже його підвладні підуть далі.

Їда. 1. Без їди й віл не потягне. (Крех.)
Усякий робітник хоче їсти, щоб мати силу до роботи.

2. Б з їди не хоче сї пити води. (Наг.)
Нема по чім пити.

3. До їди примусу не треба. (Наг.)
До неї кождий і без того охочий.

4. За саму їду служит. (Наг.)
Йому крім страви не платить нїчого. Так бувало в тїсні роки, коли було тяжко за хлїб.

5. Їда — горлова справа. (Наг.)
Жартують, згадуючи давню судову термінольогію, де „горлова справа“ значила злочин, за який „карали горлом“.

6. Ласа їда животу біда. (Коб.)
Особливо коли її не має. Нїмець каже: Viel Essen, viel Krankheit, Wand. I, Essen 32.

8. Отто ми їда — хлїб і вода. (Наг.)
Кривдує собі наймит не діставши на обід ситїйшої страви крім хлїба та борщу або якоїсь иньшої „водиці.“

9. По їдї пізнати робітника. (Мик. п. Д.)
Хто добре їсть, той добре й робить, і навпаки, добрий робітник вимагає доброї страви.

10. Худа їда — сирватка й лобода. (Кал.)
Жалуєть ся чоловік на переднївку.

11. Яка їда, така й робота. (Наг.)
Кого кепсько живлять, від того не слїд ждати порядної роботи.

12. Як би лише в їду дуфав, то би нїколи нїчого ни мав. (Залуче)
Чоловік мусить працювати далеко більше, нїж треба для самого виживленя, щоб доробити ся достатку.

Їдець. 1. Кепський їдець, кепський робітник. (Наг.)
Добрий робітник і їсть відповідно.

2. Такий з нього їдець, як воробець. (Ком.)
Він їсть дуже мало.

Їдженє. 1. До їдженя нема мусу. (Коб.)
Чоловік іде до нього добровільно. Пор. Їда 3, Wand. I, Essen 43.

2. Навет ми їдженя не в говóві. (Лемк)
Так занятий своїм дїлом. Пор. Wand. I, Essen 46, 53.

Їдїнє. 1. До їдїня, паночку, бий, а до роботи не силуй! (Гнїдк.)
Так говорив Циган господарови, наймаючи сина на службу.

Їдло. 1. До їдла рачки лїзти, а до роботи і кийом не добити. (Доброст.)
Про лїнивого а ласого на їду.

2. Хто добрий до їдла, той добрий до роботи. (Замул.)
Мусить бути ситий, щоб добре робив. Пор. Wand. I, Essen 42.

Їжак 1. Казав їжак: най буде й так. (Берлоги)

Він сумирний і нічому не противить ся.

2. Обізри ся їжу на свою хижу! (Лім.)

Вона занедбана, примітівна.

Ізслизнути. 1. Бодай ізслиз як сніг на весні! (Наг.)

Прокляте: щоб зійшов ні нащо.

Ілінці. 1. З Ілінець на Тростянец, то вже світови конец. (Сият.)

Кепкують із домосїда, що ніде не бував.

Ілля. 1. До Ілї рій під гилї, а по Ілї рій на гилї. (Ільк.)

В часї коло Іллї пчоли роять ся.

2. Ілї громове сьвято. (Бат.)

Вірять, що сьв. Ілля громами завідує і що його празник головна пора громів.

3. Лиш до Ілї добрі білї. (Кольб.)

Білї — рід грибів гіркого смаку. Вони однаково недобрі по Ілї як і перед Ілею, але по Ілї вже ростуть иньші, кращі, то білїв нїхто не бере.

4. На Іллї новий хліб на столї. (Тереб.)

Кінець передвівку.

5. На Ілї с—и у білї. (Печен.)

Тодї вже їх нїхто не хоче брати.

6. Ни запрьиде до Ілї, то ни буде у млинї. (Кольб.)

Мова про кукурузу, що до Іллї повинна вже запрясти шульки, а то потім у осени вимерзне.

7. Тілько до Ілї добрі рої, а по Ілї повісь роя на гилї. (Ільк.)

Ті, що пізнїйше вироять ся, вже не здужають назбирати собі поживи на зиму і звичайно потім гинуть.

8. Як не буде во́лоти в Ілї, то не буде ся молоти в млинї. (Мшан.)

Волоть — урожай.

9. Як не́ волоти в Ілї, то не буде зерна в млинї ані хліба на столї. (Бистре)

Пор. попереднє ч.

Їмати ся. 1. Він сї її їмив тай попусту му нема. (Наг.)

Він закохав ся в неї і не знаходить спокою.

2. Їмают ся від нього дїти. (Мшан.)

Бесїдували про місцевого вчителя, від якого дїти скоро переймають науку. (М. Зубр.)

3. Їмив єс в тїснім, їми-но в широкім. (Кольб.)

Так говорив Циган, коли його зловили в коморі.

4. Ще не їмив, а вже скубе. (Наг.)

Ще не має пожаданого добра в руках, а вже строїть на тім ріжні пляни.

5. Щесь мя ся їмив. (Тухля)

„Щесь“ зам. щось. Зачепив ся зо мною не знаю за що.

Імінє. 1. Сите їмінє лиже ся, а голодне каре ся. (Лім.)

Так само сита челядь любить ся, а голодна сварить ся між собою.

Їмость. 1. Ей їмость, там у містї хата на хатї, лата на латї, а такі їмостї як ви жидам воду носьит. (Цен.)

Оповідав наймит вернувши з великого міста.

Імя. 1. Во імня отца й сина, Каська й Марина такі ми портки вшила, що на перелї тїсно, а з заду трісло. (Наг.)

Жартує парубок із дівчат.

2. Во імя отця і сина, щоб не зістала ся нї крупина. (Кукиз.)

Хрестять ся з такою примовою сїдаючи до стола.

3. Імя отця за отця, і сина за Максима, і сьвятого за слїпого, і духа за Андруха, і амінь за камінь. (Бабух.)

Травестія формулки, якою хрестять ся.

4. Огидне му імньи та нечесне. (Наг.)

Лають нечесного тв поганого чоловіка.

5. Най буде таке мня, яке си принїс. (Мшан.)

На якого сьвятого по календарю уродила ся дитина, таке їй звичайно імя на хрестї дають.

6. Паньске імньи, а жебрацька торба. (Наг.)

Кепкують із жебрака з шляхетським іменем. Пор. Adalb. Imię 8.

Іней. 1. Як на дві неділї перед Різдвом рісний иней, то перед Петром буде на гречці рісний цьвіт. (Ком.)

Господарська прикмета що до будущого врожаю.

Іно. 1. Ой коби йно! (Лучак.)

Знач. менї байдуже, аби лише стільки всього було.

Інтерес. 1. Добрий інтерес, коли повний черес. (Ільк.)

Коли чоловік має гроші, то може робити всякі купівлї.

2. Кожда Тереса має свої інтереса. (Наг.)

У кождого своє дїло, свої секрети.

3. Я в таких інтересах не бував. (Наг.)

Знач. на таких дїлах не розумію ся.

Іскра. 1. Аж му іскри з очий скачут. (Наг.)

Такий злий, сердитий.

2. Бий, аби аж іскри з г—цї скакали! (Наг.)

Бий цупко та болючо.

3. Зла іскра все поле спалила і сама згасла. (Ільк.) спалит .. згасне. (Наг.)

Говорять про лихого чоловіка, що иньшому нашкодить, хоч сам із того не має нїякої користи. Пор. Adalb. Iskra 5.

4. З малої іскри великий огонь. (Ільк., Петр.)

З малої причини бувають великі наслїдки. Пор. Adalb. Iskra 2.

5. Прудкий як іскра. (Наг.)

Про енергічного чоловіка, бистрого на слова і на дїла.

Іспит. 1. Пришоў іспит на него. (Бон.)

Випробовують його розум, працьовитість та точність.

Ісус. 1. Воскрес Ісус от гроба, на всїх жидів хороба; якоже пророче — а них холєра притече. (Дрог.)

Пародія відомої пісні з воскресного канона.

2. „Слава Йсу.“ — „Припічок мащу.“ — „А ваш де?“ — „Як замащу, так буде.“ (Снят.)

Пародіюють розмову з глухою жінкою.

Їсти. 1. Анї ївши, анї пивши скачи дурню ошаліївши. (Іль., Петр.)

Тюкають на такого, що голодний танцює.

2. Анї ми сї не заманé їсти. (Орт.)

Не хочеть ся, і думки про се нема.

3. Анї я ся в'їв, анї я ся впив. (Ільк.)

В'їсти і впити, се найкращі спомини з перебутого житя.

4. Бодай нїхто не дочекав їсти, як нема що! (Залїсє)

Нарікає голодний чоловік. Пор Adalb. Jeść 102.

5. Було що їсти, но припуки не було. (Гнїдк.) ...їсти й пити... (Лучак.)

Говорять про гостину на празнику. Пор Adalb. Jeść 4.

6. Він їсть і біда його їсть. (Мик. н. Дн.)

Хоч не терпить голоду, а все таки біди не може позбути ся. Пор. Adalb. Jeść 73.

7. Вочима би ів. (Будз.)

Захланно, ласо дивить ся.

8. Всьо-м видїв як їли, лиш єм клочьи не видїв як їли. (Наг.)

Жартують із жида, пор. висше Жид ч. 17.

9. Давали їсти, пити, та не було кому просити. (Наг.)

Жартують гостї на празнику.

10. Дали їсти, а не було де сїсти. (Ільк.)

Кривдує собі незадоволений гість.

11. Де їдять, там ся тисни; де гроші лїчать, там ся не пхай; а де бють, утїкай. (Іль.)

Де їдять, там і тобі дадуть, де гроші лїчать, готові тобі закинути, що ти часть їх украв, а де бють, там і тобі легко може дістати ся. Пор. Adalb. Jeść 21.

12. Єден їсть, другий слинку ковтає. (Вікно)

Другий не має що їсти. Пор. нїмецьке: Essen sehen macht nicht satt, Wand. I, Essen 41.

13. Зак не їла, не могла; попоїла тай лягла. (Залїсє)

Про лїниву жінку, що чинить ся хорою, але їсть добре і спить. Пор. Adalb. Jeść 30.

14. Їв би, видиш, аби-с кілько перед нього поставив; нїколи би не казав: Буде з мене. (Наг.)

Говорять про ненажеру.

15. Їв би, пив би, а красти анї руш. (Мик. н. Дн.)

Докоряв злодїй своєму вирідному синови.

16. Їв би-с із під себе! (Наг.)

Прокляте ненаїсному, або такому, що не заробить, а допоминаєть ся їсти.

17. Їв бис си печінки! (Наг.) ...пальцї! (Наг.)

Прокляте: щоб ти з голоду їв своє власне тїло.

18. Їв, пив, по бородї текло, а в горлї сухо було. (Сор.)

Насьміхають ся з того, що розповідає, як то він десь там був у сутій гостинї. Пор Adalb. Jeść 33.

19. Їв, тай ще буду, а тобі як плохе, то ни їдж. (Тухля)
Мовив Бойко жидови, що насміявав ся з нього, що їсть солонину.

20. Їдж, абис тріс про мене! (Наг.)
Сердитий окрик господині, коли хтось допоминаєть ся їсти, пор. Adalb. Jeść 79.

21. Їдж не їдж, пий не пий — прийде час: милий, забирай сї! (Колом.)
Говорять про гостя, що занадто довго сидить і заваджає в хатї.

22. Їдж, ни питай, щоби тілько шкіра витримала! (Луч.) ...нїчого, коби... (Бар.)
Жартують заохочуючи ненажеру, аби їв ще більше.

23. Їдж, пий і весели ся, завтром не журн ся. (Терноп.)
Парафраза евангельських слів вложених в уста богача. Пор. Wand. I, Essen 79, 100.

24. Їдж, поки свої колїна видиш! (Берез.)
Як зробить ся черевань, то не буде їх бачити.

25. Їдж і розпережи ся! (Гнїдк.)
Дай собі волю, їж кілько можеш вмістити.

26. Їдж тай хвали, аби ще дали. (Книгинин)
Звичайне правило гостий, що в гостинї повинні для чемности хвалити все, що їм дають.

27. Їджте, аби-сте сї порозпукали! (Наг.)
Говорить хозяйка, подаючи їсти якимось нелюбим та паприкреним людям, дїтям або слугам.

28. Їджте, бода-сте не видихали того, що взїсте! (Наг.)
Клине хозяйка, даючи їсти нелюбим людям.

29. Їджте, бода-сте сї папороти понаїдали! (Наг.)
„Папороть“ тут у злім значінню, отрута (па-пороть, така що псує, вбиває чоловіка).

30. Їджте, гостеньки, абисте не говорили. (Цен.)
Припрошував господар своїх гостий, не бажаючи їм, аби понїміли, але щоб потім не обмовляли його.

31. Їджте, гостеньки! Ріжте си печінки, крайте си серце. (Наг.)
Припрошував господар своїх гостий, подаючи їм печінки й серце з корови.

32. Їджте-мачайте, а за решту вибачайте. (Турка)
Припрошують гостий, що сидять за столом.

33. Їдж що здиблеш, роби що хочеш. (Наг.)
Улюблений оклик лїнюхів і прожорів. Пор. Wand. I, Essen 50.

34. Їдж хоть з хробаком! Хробак здохне, і тебе дїдько возьме. (Цен.)
Говорять, коли хтось знайшовши в страві червяка, виявляє велике обриджене.

35. Їдят ся, як пси скажені. (Богородч.)
Гризуть ся, бють ся між собою.

36. Їж, аби ти сї Цигани ни снили. (Кольб.)
Таким, що йдуть спати голодні, снять ся Цигани. Що в тім таке страшне — не відомо.

37. Їж гірко, кисело, солоно, — умреш, а не зогниєш. (Ільк.)
Заохочують до вживання гірких, квасних та солоних страв.

38. Їж, коли дают, скачи, коли грают. (Торки)
З людьми треба все по людськи. Пор. Adalb. Jeść 37.

39. Їж тай диви сї, аби мій борщ ни був по селу. (Кольб.)
Щоб ти не зробив його притокою до якоїсь обмови на мене.

40. Їжте борщ, капусту, бо пироги не суть. (Ільк.)
Припрошував Бойко своїх гостий, та Підгірянин не хотїв їсти, надїючись, що справдї вже несуть пироги, і лишив ся голодний.

41. Їжте, бузьку, масну юшку. (Гнїдк.)
Припрошують гостя.

42. Їжте, гостеньки, а ви дїти, нуже! (Гнїдк.)
Господар припрошує гостий, серед яких посадовив і своїх дїтий.

43. Їж, що дають, а роби, що кажуть. (Ільк.)
Так навчають сьвіжо нанятого наймита. Пор. Wand. I, Essen 89; Adalb. Jeść 35.

44. Їла би тї коло́тьба! (Берез.)
Прокляте: щоб тебе сперли кольки.

45. Їла би тї тота, що під корчом сїдит. (Наг.)
Прокляте: щоб тебе вкусила гадина.

46. Їла як паня, а наляпала як свиня. (Дар.)
Сьміють ся з нехарної, а гонорної жінки.

47. Їли би очи, та губа не хоче. (Луч.)
Наїв ся, а ще очима пожирає страву.

48. Їли як пани, а наробили як свинї. (Тереб.) ...наляпали... (Сян.)
Про захланних і нехарапутних їдців.

49. Їло би ся смачно, а робити страшно. (Луч.) ...масно, ходило би ся красно.... (Мш.)
Приговорюють лїнивому, що любить ласо поїсти, але робити не хоче. Пор. Wand. I, Essen 80; Adalb. Jeść 6.

50. Їм, їм, і від'їсти сї не можу. (Наг.)
Так менї засмакувало.

51. І сам не їсть і другому не дасть. (Ільк.)
Про скупого самолюба.

52. Їсти би їв, а красти не хоче. (Лучак.)
Нарікав злодїй на сина, що не вдав ся в батька.

53. Їсти є кому, а робити нема кому. (Луч.)
Говорить господар, що мусить годувати богато неробучих дїтий або старих.

54. Їсти нїхто не забуде. (Наг.)
Голод сам озиваєть ся. Пор. Wand. I, Essen 37.

55. Їсти, пити було, а принуки не було. (Ільк.)
Про гостину, на якій господар не припрошував тай гості онимали ся їсти. Пор. вище ч. 5.

56. Їсть, аж му сї вуха рушьиют. (Наг.) ...аж му вуха ходьит. (Наг.) ...аж за вухами тріщит. (Цен.)
Говорять про цупкого їдця.

57. Їсть аж сї давит. (Наг.) .. душит. (Наг.)
Говорять про такого, хто їсть захланно і швидко.

58. Їсть за двох, а робит як єден дурень. (Наг.)
Про лїнивого а їстовитого робітника.

59. Їсть ми очи. (Наг.)
Знач. докучає мені, упоминає ся чогось.

60. Їсть мі очима. (Наг.)
Сердить ся і люто позирає на мене.

61. Їсть пес і свої власні блювотини. (Цен.)
Перерібка з церковного: аки песъ на своя блевотины возвращая ся, про поганого чоловіка, що робить таке, що ганив уперед.

62. Їсть пес пса, коли ся їсти хоче. (Wurzbach)
Знач. голод не вважає на братерство та свояцтво. Пор. Wand. II, Hunger 45.

63. Їсть пес пса, як нема барана. (Наг.)
Голод не питає свояцтва.

64. Їсть як би не своїм писком. (Наг.)
Їсть без апетиту, лїниво. Пор. Adalb. Jeść 43.

65. Їсть, як шовком шие. (Гнїдк.)
Їсть делїкатно, з манерами.

66. Їсть, їсть, і його біда їсть. (Будзан.)
Те що їсть, не виходить йому на пожиток.

67. Їчте і розпережіт ся. (Балиг.)
Знач. наїдайте ся до сита, їджте, кілько хочете.

68. Коби їла, то набере тїла. (Наг.)
Говорять про худу скотину або жінку.

69. Коби міг, то би їв два рази одно — з під себе г—о. (Балиг.)
Такий захланний та скупий.

70. Мало їсть, богато сере. (Крех.)
Жартують із дївки, що при людях стидаєть ся їсти до ситости. Пор. польське: Małojadka, a gówno jak klatka. (Дрогоб.)

71. На, їдж, дурню, бо то з маком. (Ільк.)
Знач. се дуже добре. Пор. Adalb. Jeść 36.

72. Не їв — зімлїв, наїв ся — розболїв ся. (Мінч., Петр.)
І в однім і в другім випадку не заховав міри. Пор. Wand. I, Essen 83.

73. Не їдучий, не піючий. (Луч.)
Про скупого, стремезливого чоловіка. Пор. Wand. I, Essen 263.

74. Не їж, не пий, а весело жий. (Лучак.)
Не показуй по собі, що терпиш недостаток.

75. Не їж того, бо ти язик у сраку забігне! (Наг.)
Жартують із такого, що їсть щось занадто ласо, прим. мід Пор. Adalb. Jeść 38.

87. Три дни не їдж, а весело ся диви. (Луч.) ...востро... (Ком.)
Знач не показуй по собі, що тобі долягає. Пор. Adalb. Ješć 83.

88. Хоть нема що їсти, аби коло кого сісти. (Ільк.)
Говорить чоловік, що оженив ся з бідною, але вродливою і любою дівчиною.

89. Хто богато їсть і пє, той в розум не тиє. (Ільк.)
Наслїдуване латинського Plenus venter non studet libenter.

90. Хто їсть фляки, то гадає, шо кождий такий. (Кольб.)
Кождий судить иньшого по собі самім.

91. „Хто тут їв, жиде?“ — „Або свині, або панове вояки“. (Наг.)
Мовив жид запрятуючи решти по вояцькім обіді.

92. Хто хоче їсти, мусиг лїзти. (Мшан.)
Знач. мусить іти до роботи

93. Хто чого не їв, того й смаку не знає. (Лучак.)
Кепкують, коли хтось хвалить ся, що їв такі й такі добірні страви.

94. Ци біда, що нима ся кому їсти зо мнов? (Тухля)
Не біда, що не маю такого (жінки), хто би гриз ся зо мною.

95. Ци я з тобою їв ци пив, що ти на мене виговорюєш? (Залїщ.)
Найчастїйше виговорюють на господаря власне ті, що в нього гостили ся.

96. Чи їв, чи не їв, а за обід рахують. (Гнїдк.)
Знач. обід був дуже скупий, не було що їсти. Пор. Adalb. Ješć 97.

97. Що будети їсти, гостоньки: прибуток, ци відбуток, ци кап? (Пужн.)
Прибуток, то солонина, відбуток то сир, а кап, то яйце. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 200.

98. Що з'їм, то моє. (Наг.)
Сего вже нїхто менї не відбере. Пор. Adalb. Ješć 82.

76. Не їла — не могла, попоїла тай льигла. (Цен.)
Жартують із лїнивої жінки, що вдає хору. Пор. вище 13.

77. Не маєш що їсти, їдж сир. (Дрог.)
Радив голодним людям пан, що сам не любив сира.

78. Нї їсти, нї пити, — Прокопа женити! (Огиневичі)
Робити щось таке, для чого нема підстави анї засобів.

79. Нї що їсти, нї де сїсти. (Гнїдк.)
Пуста, негостинна хата, характеризують стан крайньої бідности.

80. Нї я в'їв, нї я випив, нї грошей не маю. (Сор.)
Говорить про себе чоловік, що весь вік прожив у бідности.

81. Нї я в'їла, нї я випила, нї красно входила. (Наг.)
Згадує жінка свій убогий вік проведений у бідности.

82. Очи би їли, коли губа не хоче. (Мик. н. Д.)
Про чоловіка, що захланно дивить ся на страви, хоч уже сам ситий.

83. Поки їм, поти жию. (Наг.)
Без їди жити не можу. Пор. Wand. I, Essen 94.

84. Прошу тя, не їдж мене! (Богор.)
Дай менї спокій, не докучай менї.

85. С—и, їдж, масти груди, лекше души твої буде. (Залуче)

Жартують із чоловіка, що журить ся всім і нарікає при иньших на свої недостатки.

86. Тим, що він їсть, я ситий не буду. (Наг.)
Говорять, коли хтось оповідає про ситі обіди якогось богача.

99. Як їм з хлїбом кашу, то гріхи розстрашу. (Пужн.)
Мовив наймит до побожної, а скупої господині, що сварила ся на нього, на що бере хлїба до каші. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 212.

100. Як їсть дитина, тїшит ся родина, та як їсть родина, то плаче дитина. (Кукиз.)
Дитина рада лиш тодї, коли иньші дбають про неї.

101. Як маєш їсти, то їдж, а як маєш робити, то робн. (Замул.)
Порядний робітник потребує й їсти порядно.

102. Як на вели́ю попоїм, то душа як в подушцї лежит. (Кривча)
З приємністю згадував бідний чоловік своє задоволене по сьвятовечірній вечері.

Іти. 1. А йшов бис у задгузь, як рак! (Наг.)
Лають такого, що йде дуже помалу.

2. А то йдеш, як ле́льом-по́лельом. (Наг.)
Ідеш помалу, лїниво. Пор. Adalb. Iść 20.

3. Він іде, а йому сї не йде. (Бор.)
Знач. іде лїниво, помалу.

4. Все йде вспак. (Ільк.)
Знач. іде не так, як би слїд було надїяти ся. Пор. Adalb. Iść 46.

5. Все то йде якось не по божому. (Наг.)
Се б то безладно, нельоїчно.

6. Всьо йде на переверти. (Лім.)
Мішають ся та переміняють ся старі порядки.

7. Де йди, там іди, а все до свого кута вертай. (Ком.)
Свій кут найлїпший.

8. Добре йде, лиш голову на бік несе. (Наг.)
Жартують із такого, що на ярмарцї торгує коня не розуміючи ся на кінських прикметах і винаходить ось таку його хибу.

9. Добре йде, но трохи на бік фостом закидає. (Луч.)
Пор. попереднє.

10. Ей, ледво йду! Не так пяна як голодна, шла бим далї тай не годна. (Мик. н. Д.)
Жалувала ся жінка йдучи з ярмарку, та пишучи мисліте по дорозї.

11. Замісь іти там де просят, він пішов, де сіна косят. (Кукиз.)
Говорять про лїтнїй дощ, що йде там, де його не треба.

12. Іде в три путї. (Наг.)
Іде блукаючи, дороги не знаючи, іде пяний.

13. Іде зі своїм двором. (Ільк.)
Зі своєю челядю, з дїтьми.

14. Іде, іде, тей на місци стоїт. (Будзанів)
Про такого, що йде дуже повільно або довго збираєть ся в дорогу.

15. Іде й мисліте ногами пише. (Яс. С.)

Іде пяний і заточуєть то в сей бік, то в той.

16. Іде й носом підпирає сї. (Цен.)
Сильно пяний, раз по разу паде на землю.

17. Іде йойкаючи. (Наг.)
Його побито або загалом терпить якийсь біль.

18. Іде качки заганьиючи. (Наг.)
Знач. пяний, заточуєть ся то на один бік дороги, то на другий.

19. Іде му рукою. (Гнїдк.)
Йому щастить, добре ведеть ся. Пор. пісню:
Ой як я сї оженив, пішло ми рукою,
Пішла жінка за борщом, а я за мукою.

20. Іде му, як би взяв перо з гуски та пустив горі водов. (Мшан.)
Знач. нїщо йому не ведеть ся, все йде на перекір його бажаню.

21. Іде му як з печи на голову. (Наг.)
Не щастить ся, поводить ся чим раз гірше.

22. Іде му як з холяви. (Крех.)
Сиплеть ся добро, він богатїє.

23. Іде му як по грудї. (Наг.)
Іде важко, з перешкодами, бідує.

24. Іде му як по маслї. (Наг.)
Знач. іде гладко, ведеть ся добре. Пор. Adalb. Ісć 24.

25. Іде му як по шнурку. (Белз.)
Дїло йде гладко, в порядку. Пор. Adalb. Ісć 26. Нїмець додає: мовив злодїй, коли йому кат надївав петлю на шию. Пор. Wand. I, Gehen 6.

25. Іде му як спячому риба в сїть. (Гнїдк.)
Спячий риби в сїти не зловить.

27. Іде на попа із живого і з мертвого. (Лемк.)
Знач. іде дохід.

28. Іде нога позá ногу. (Наг.)
Іде помаленьку, ледви ступаючи.

29. Іде о горло. (Гнїдк.)
Знач. рішаєть ся питанє, чи жити, чи гинути.

30. Іде питаючи ся, по чому пшениця. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

31. Іде як вода на лотоках. (Ільк.)
Щастить ся, прибуває добра.

32. Іде як з каміня. (Льв.) ...каменя. (Ільк.)
Туго, трудно йде, не щастить ся. Пор. Adalb. Ісć 28.

33. Іде як на заріз. (Наг.)
З острахом, опираючи ся. Пор. Adalb. Ісć 15.

34. Іде як рак з дрїжджіма. (Наг.)
Помалу, лїниво. Натяк на анекдоту про рака, якого в велику пятницю послали за дрїжджами і він вернув аж через рік. Пор. Adalb. Ісć 4.

35. Іде як Русин з празнику. (Гнїдк.)
Говорять, коли кому ригнеть ся, пор. I, Бойко 7.

36. Іде як штири дівки. (Город.)
Іде швидко, весело.

37. Іди, аби сї за тобов зашило! (Наг.)
Знач. аби й слїд твій пропав.

38. Іди, абúсь сьи скáпав. (Льв.)
Прокляте, щоб ти змарнував ся.

39. Іди, аби тї мої очи не виділи! (Наг.)
Не хочу мати з тобою нїякого дїла.

40. Іди в лихий чьис та в куцу годину! (Наг.) ...зломану... (Наг.)
Прокляте: щоб куди підеш, грозило тобі нещасте або загибіль.

41. Іди в трісцé та в болото! (Кал.)
Клинуть чоловіка, що не держить ся хати, а йде кудись під ніч.

42. Іди до біди! (Наг.)
Біда персонїфікована як лихий демон.

43. Іди до дїдькової мами! (Товсте)
Прокляте. Дїдькова мама гірша від дїдька.

44. Іди до Ісай та торбами потрісай. (Дрог.)
Ісаї — вбоге гірське село.

45. Іди до ланца! (Лім.)
Ланц в бойківських проклятях часто фігурує як синонїм муки, клопоту, лиха, див. далї Ланц.

46. Іди до песячої матери! (Стан.)
Прокляте. Вступи ся геть, щоб я й не знав, куди ти пішов.

47. Іди до раю, де кури ср... (Наг.)
Знач. під куряче сїдало, посилають дурного.

48. Іди до тристенного! (Наг.)
Прокляте: іди до чорта.

49. Іди здоров, коли-сь змолов, а ми пáраз, ідем також зараз. (Лучак.)
Жартливе прощане.

50. Іди зо шумами! (Наг.)
Прокляте: як підеш, то щоб за тобою зашуміло, щоб ти не вернув більше.

51. Іди з ручки до ручки, аби не було мучки! (Бібр.)
Говорять дитинї, яку один носив на руках і передає другому.

52. Іди на дїдьчу маму, аби тї обйойкала! (Наг.)
Прокляте. Обйойкати когось в дорозї значить навести на нього нещасте.

53. Іди на зломану голову! (Наг.)
Щоб ти зайшов у таке місце, де б зломав собі голову.

54. Іди, най тї Бог на кого иншого наверне! (Наг.)
Говорять сварливому, зачїпливому чоловікови, з яким не хочуть бити ся або сварити ся.

55. Іди на чужі руки. (Іль.)
Нехай хтось иньший, зачеплений тобою, дасть тобі почути свої руки.

56. Іди на штири вітри, а на пятий шум. (Ільк.)

Іди геть, куди хочеш, щоб за тобою вашуміло, слїду не стало.

57. Іди нїворотом! (Наг.)
Іди, щоб не вернув ся більше.

58. Іди просто носа. (Кол.)
Знач. не питаючи, куди йдеш.

59. Іди собі з Богом до дїдька! (Цен.)
Відправляють нелюбого, уприкреного чоловіка.

60. Іди тай не обзирай сї. (Наг.)
Рішивши ся раз на якесь дїло роби його і не покидай.

61. „Іди, ти не є—на!“ — „Брешеш, псе, я сї є—у все“. (Кол.)
Дразнять себе взаїмно парубок і дївка.

62. Іди швидко, а так бридко; іди тихо — і так лихо. (Мінч.)
Треба у всьому в житю знаходити відповідну міру.

63. Іди швидко — тай то бридко; іди помалу — і то не здало; лїпше по серединї. (Тереб.)
Мотивуеть ся загальне правило „золотої середини“.

64. Іду, землї під собов не чую. (Наг.)
Іду швидко, весело, мов лечу.

65. Іду, йду, а на місцї стою. (Ільк.)
Говорить слабосилий, хорий чоловік, якому доводить ся йти кудись.

66. Іду туди, де цїсар пішки ходит. (Наг.)
Знач. до виходка.

67. Ідут як мухи до меду. (Наг.)
Горнуть ся радо до якогось дїла. Пор. Adalb. Iść 12.

68. Ідут як по сьвjичену воду. (Наг.)
До якогось добродїя, прим. до ворожбита або знахаря.

69. Іду, Яцю, не за тебе, а за твою працю. (Ком.)
Говорить дївка виходячи замуж за старшого а богатого чоловіка.

70. Іти з ким під колос. (Гнїдк.)
Значінє неясне; чи значить: іти в спілє збіжє на любовні зносини, чи: йти з кимось згідно, робити в порозуминю?

71. Іти, куда ноги несут. (Гнїдк.)
Знач. куди будь, без означеної мети.

72. Іти, куда очи провадят. (Гнїдк.)
Без мети, в сьвіт за очи.

73. Іти на чужі діти. (Гнїдк.)
Говорить дївка, якій не хочеть ся йти за вдівця і доглядати не своїх дїтий.

74. Іти як у дим. (Гнїдк.)
Знач. на ослїп, відважно але також необережно.

75. Ішов за Довбушом з фрики. (Гуц.)
Ішов з мусу, присилуваний.

76. Куда йдеш? на перед себе. (Жидач.)
Про такого, що йде сам не знаючи куди.

77. Куди йду, туди йду, а тобі не треба знати. (Богородч.)
Сердита відповідь на питанє: куди йдете?

78. Най там іде з минувшими часами. (Лучак.)
Говорять згадуючи якесь лихо.

79. Най то йде на лїси, на гори та на синї возера. (Жидач.)
Формула відвертання всякого лиха, тучі, чарів, напасти.

80. Не все йде чоловікови так, як би му сї хтїло. (Дрог.)
Бо не все залежить від його волї. Пор Wand. I, Gehen 41, 44.

81. Не йди борзо, бо на біду найдеш; не йди поволи, бо біда тебе найде. (Ільк.)
В житю важко поступати так, аби не наскочити на біду чи то задля зайвого поспіху, чи через опізнене.

82. Не йди в воду, як ни знаєш броду. (Кольб.)
Не хапай ся до дїла, якого вдачі й наслїдків не знаєш.

83. Ни йди меже люде, коли ни знаєш сьвітови ладу. (Кольб.)
Бо будуть сьм.яти ся.

84. Не йди на глибоке, коли не вмієш плавати. (Кольб.)
Не хапай ся до того, чого не знаєш.

85. Нехай іде за вола, аби дома не була. (Кукиз.)
Говорить батько про дочку, якої довго нїхто не хоче сватати.

86. Нї йти, нї сидїти. (Залїсє)
Чоловік нерішучий, що не знає, що й коли робити.

87. Нї йшла, нї їхала. (Лім.)
Не рушила ся з дому, лїнива.

88. От так іди тай не бав сї. (Наг.)
Окрик здивованя: от як воно стало ся!

89. Помалу йди, дальше зайдеш. (Крех.)
Бо не так швидко втомиш ноги. Пор. Wand. I, Gehen 93; Adalb. Iść 44.

90. Так іде, жи би сї молоко на голові всїло. (Жидач.)
Знач. іде помалу, обережно.

91. Там іди, мила, звідки-сь била. (Явор.)
Виправляє чоловік жінку, коли їй не подобало ся в його домі.

92. То йду, то їду. (Стан.)
Коли хто візьме на фіру, а потім велить злїзати.

93. То так не йде: їсти й не платити. (Дрог.)
За дармо нема нїчого. Пор. Wand. I, Gehen 9.

94. Хто не йде, той не зайде. (Наг.)
Хто нїчого не робить для осягненя своєї цїли, той не осягне її. Пор Wand. I, Gehen 7.

95. Чи я за бідним іду, чи бідний за мнов? (Товсте)
Говорила богачка, до якої бідні горнули ся по милостиню.

96. Я йду, а ти бігай, може мі догониш. (Наг.)
Знач. я швидше йду, як ти біжиш. Пор. Wand. I, Gehen 3.

97. Який іде, таку веде. (Луч.)
Знайшов собі відповідну для себе, звичайно в кепськім значіню.

98. Я не йду там де бют, але там, де їсти дают. (Дрог.)

Зовсім натуральний нахил — іти там, де можна скористати.

Їхати. 1. Їдеш скоро — біду надибеш; їдеш поволи — біда тебе надибе. (Коб.)

Біда в житю неминуча. Пор. Іти 81.

2. Їдь, гадки не май! (Наг.)

Коли хтось боїть ся їхати задля лихої дороги або иньшої небезпеки.

3. Їхала, везла си, на порозї знесла си. (Довгоп.)

Говорять про жінку, що вертаючи з дороги до дому вродила дитину.

4. Їхав сїм миль по під землю зі Львова до Лемберґу. (Лім.)

Жартують із такого, що хвалить ся своїми подорожами.

5. Їхала, їхала, надибала Міхала, надибала Івася, по під боки взяла ся. (Іваник.)

Дїтський віршик.

6. Їхало твою маму! (Товсте)

Лайка: щоб чорти взяли твою маму.

7. „Куди їдеш?“ — „Та то кінь їде, а я ся везу.“ (Клим.)

Так відповів Бойко на запитане: Куди їдеш.

8. На двох дишлях їхати. (Гнїдк.)

Говорять про дволичного, нещирого чоловіка.

9. Нї їхала, нї йшла, нї гола, нї одїта. (Наг.)

Взято з казки, де пан задає дївчинї таку трудну задачу. Говорять про лїниву, занедбану жінку.

10. Нї їхала, нї йшла, шустака дала, що розвори сї чепила. (Мик. н. Д.)

Так оповідала молодиця про свою мізерну їзду до міста.

11. Отто виїхав против мене! (Наг.)

Вихопив ся з дурним дотепом, пустив сплїтку.

12. Поволи їдь, то дальше заїдеш. (Луч.)

Швидка їзда псує і коні й віз.

13. Там їхати, перше висповідати сї. (Жидач.)

Дорога туди утяжлива і небезпечна, можна надіяти ся смерти.

14. Ти горов їдеш! (Богородч.)

Ти дуже дуеш ся, гордуєш.

15. Ходїмо їхати, поки нам ся пішки трафит. (Бібр.)

Жартлива переставка зам.: ходїмо пішки, заки нам ся фіра трафить.

16. Хто їздит на кім, потім їздят на нїм. (Ком.)

Хто верховодить над иньшими, того з часом беруть під ноги.

17. Хто з молоду їзди, той на старість пішки ходи. (Сор.)

Хто з молоду гордо носить ся, буяє фантазією, той на старість зупиняє ся на малім.

18. Яке їхало, таке й здибало. (Ільк.)

Про двоє однакових, ледачих.

19. Який їхав, таку здибав. (Явор.)

Зустріли ся однакові муж і жінка.

Іцко. 1. Вийшов на Іцкову суку. (Ільк.)

Зійшов на біду, терпить голод.

Йолуп. 1. А ти йолупе від сьвіта! (Льв.)

Лайка: ти тумане, дурню.

Йордан. 1. Перед Йорданом переверни сани до гори ногами. (Котуз.)

По що?

2. По Йорданї не годит ся дві неділї прати в ріцї, бо вода свячена. (Солуків).

У свяченій воді грішно випирати бруди. В хатї вільно.

Йорданський. 1. Анї в йорданські водї сї не вмиєш. (Наг.)

Се має бути найчистїйша вода. Говорять чоловікови, якого признали за брехуна та клеветника.

К.

Кава. 1. Без кави пан не ласкавий. (Торки)

Рано поки не випе кави, то сердитий, бо голодний.

2. Кава пушит, а горівка розуму учит. (Наг.)

Від кави дістає чоловік велике черево, а від горівки стає мудрійший — так аргументують пяниці.

Кавалець. 1. Такий кавалець, ледво на палець. (Наг.)

Жалував ся чоловік, якого скривдили при якімось подїлї, дали йому лиш малесенький шматок.

Кавалєр. 1. Кавалєр без обмови не оженит ся, панна не віддасть ся. (Ком.)

Звичайна поява семейного житя.

2. То такий кавалєр, що в піст сватає, а в мясниці го нема. (Льв.)

Очевидно спекулянт на сватанє.

Кавалок. 1. До таких кавалків він майстер. (Дрог.)

Дотепний на ріжні штуки та збитки.

2. То ще штука й кавалок! (Дрог.)

Говорять про якусь смішну пригоду.

Кавза. 1. А кавза би тї вкрила! (Наг.)

Проклятє: щоб тобі став ся скандал, зла пригода.

2. Забирай сї до кавзи до тьижкої! (Наг)

До лиха, на погану пригоду.

3. Іди, бо наробиш кавзи! (Наг.)

Наробиш біди, скандалу.

4. Кавза би на тебе впала! (Наг.)

Впало би на тебе лихо, лиха пригода.

5. То мі якась кавза присїла, що би й не збаг такої. (Наг.)

Трафила ся погана пригода, нечесть.

Кавзувати. 1. Кавзує, на чім сьвіт стоїт. (Наг.)
Лаєть ся, нарікає та проклинає.

Кагал. 1. Кагалом цїлим прийшли. (Наг.)
Юрбою, безладною та крикливою купою.

2. Там їх цїлий кагал! (Наг.)
Там їх богато, цїла юрба.

3. То ще жидівський кагал. (Наг.)
Се зорганїзована компанія, всї вони в змові з собою.

Кагла. 1. Каглою рік вийшов. (Дар.)
Неспостережено, як дим з кагли.

Кадигріб. 1. Кадигріб кадигробом. (Наг.)
Згірдно говорять про попа, мовляв: піп нїколи не покидаєть ся свого звичаю.

Кадило. 1. Йому тикай під ніс кадило, коли йому ніс засадило. (Наг.)
Він нїчого не занюхає, недоступний ані до похвали, ані до нагани.

2. Мінї вже й кадило не мило. (Наг.)
Говорить хорий або нещасливий чоловік.

Кадити. 1. Кади тому, кому під носом смердит. (Дрог.)
Говорять підлесному а брехливому чоловікови.

2. Не бзди (не во гнїв вам се слово) там, де кадять. (Гол.)
Пор. лат. Ne misceantur sacra profanis.

3. Уміє кадити. (Гнїдк.)
Кажуть про підхлїбного чоловіка або про самохвалька.

Кадовб. 1. Бодай умирати, а в свій кадовб зазирати. (Лім.)
Черпати із власних засобів, не зичити нї в кого.

2. Кадовб повний, то найлїпший приятіль. (Наг.)
Кадовб — староєьвітська дїжка довбана з одної штуки дерева, часом дуже великого розміру. Туди всипали збіже і складали иньше добро.

3. Що мінї на́добі, то маю в своїм кадовбі. (Наг.)
Маю своє все, чого менї потрібно.

Кадовбанї. 1. То ще кадовбанї, два хлопи не обіймут. (Наг.)
Говорили про дуже грубу жінку, різничку в Дрогобичи.

Кадук. 1. А кадук би тї взьив! (Наг.)
Прокляте, кадук — божок смерти, властиво його відзнака, caduceus.

2. З яким правом кадука до мене приходиш? (Наг.)
Правом кадука в Польщі забирано добро полишене без спадкоємців на фонд державний. Тут знач.: не маєш до мене нїякого права.

3. Кадук його знає, що в нім кіпит. (Наг.) Нїхто не знає... (Лучак.)
Говорять про скритного чоловіка.

4. Кадук матери твоїй! (Наг.) ...мамі... (Наг.)
Прокляте; кадук — смерть, загибіль.

Казанє. 1. Досить того казаньи! (Наг.)
Говорить чоловік знетерпливлений довгою а нудною моралїзацією другого.

2. На таке казанє я давно дзвонив. (Торки)
Я се давно говорив та передвиджував, що так буде.

Казати. 1. Болай не казати! (Колом.)
Говорять згадуючи щось страшне або прикре
2. Гей той казав. (Ільк.) Ги... (Наг.)
Формула інтродукованя поговірки.
3. Добре тобі казати, але мінї робити! (Сор.)
Наказати лекше як зробити.
4. Кажи йому, що хочеш, а він своє робит. (Наг.)
Говорять про впертого, неслухняного чоловіка.
5. Кажи, не кажи, а своє слово держи. (Наг.)
Не потрібно зайвого говореня та викрутів.
6. Кажи правду, лекше ти буде! (Наг.)
Вмовляли злодія зловленого на горячім учинку.
7. Кажіт, аби сї не торгувати. (Наг.)
Кажіть від разу правдиву ціну, не жадайте занадто дорого.
8. Казав пан, зробив сам. (Наг.)
Кепкує чоловік сам із себе, коли велїв зробити щось слузї, а потім мусїв зробити се сам. Пор. Adalb. Kazać 1.
9. Казали наші: нас—ру мамі ваші. (Будзанів)
Перекликають ся сусіди-вороги.
10 Най уже нїчого не кажу. (Наг.)
Полишаю се без уваги, про се не варто говорити.
11. Не до вас кажучи. (Наг.)
Коли згадуєть ся в розмові щось бридке або немиле.
12. Не кажи гоц, а вперед перескоч! (Наг.)
Не нахваляй ся наперед, але зроби дїло.
13. Не кажи мінї нїчого, я й без тебе знаю. (Наг.)
Про якусь сумну або прикру новину.
14. Не кажи того, бо пожьилуєш! (Наг.)
Остерігають необережного чоловіка.
15. Не кажу ні сяк ні так. (Наг.)
Не маю про се дїло нїякого суду.
16. Не против вас кажучи. (Наг.)
Про присутних не говорю, хоч скажу щось прикре.
17. Ци я ти кажу, ци хто? (Наг.)
Говорить господар слузї, знач. я маю право тобі се казати, а нїхто инший не має.
18. Щоби нїчого не казати! (Лучак)
Коли мова зійде на якусь прикру річ, яку бесїдник волить промовчати.
19. Що кажут, то роби; що дают, то їдж. (Наг.)
Поучав господар ново принятого слугу.
20. Що ти кажу, то таке певне, як амінь у пацьцири. (Волос.)
Впевняв один чоловік другого.
21. Як казав, так казав, жеби що дав. (Мінч.)
Звичайно: як звав, пор. Звати 1.

Казка. 1. Без сорома казка! (Вікно)

Хоч соромно сказати, а таки се правда.

2. Нема казки без правди. (Гнідк.)

Якесь правдиве зерно є в кождій казці.

3. От сесе, то казка! (Лучак.)

Знач.: неправда! Коли хтось оповідаючи підпустить надто вже очевидну брехню.

4. Такого би і в казці не переказав. (Снят.)

Таке диво, така красота.

5. Це таке, шо лиш в казці казати. (Кольб.)

Се зовсім неподібне до віри.

Казус. 1. Воно би такого казусу наробило, що й не приповісти. (Стара С.)

Знач. таких клопотів, такого скандалу. З лат. casus, спеціяльно в юридичнім значінню.

2. Такий ми ся казус трафив, що й казати встидно. (Уриче)

Оповідав Бойко про свою дивну пригоду.

Кака. 1. Де кака, там і папа. (Снят.)

Де робить ся гній, там родить ся хліб.

2. Всілякої каки намішьила, тай їдж тото! (Наг.)

Говорив чоловік згадуючи про якусь обридливу страву.

3. Що кака, то не ляля. (Наг.)

Дітським язиком, іронічно: що погане, то не гарне.

Калабаня. 1. Вибило калабаню на два хлопа. (Наг.)

В ріці повінь вимулила глибоку яму.

2. В калабаню з ним, аби за ним лиш забулькотало! (Наг.)

Пяниці кинули одного з поміж себе в воду і він утопив ся.

3. Заїхав у калабаню, що й вух не видно. (Наг.)

Про вибоїну на серед дороги.

Калагарівка. 1. Я з Калагарівки, то не пю горівки. (Вікно)

Калагарівка, село скалатського пов. Чи там справді самі тверезі люди, чи се лиш іронічно сказано, не знаю.

Каламутити. 1. Каламутит воду, аби в ній рибу ланати. (Белз)

Говорять про хитрого інтриганта, що ширить між людьми сплетні та свари, аби самому з них користати.

2. Не каламуть сьвітом. (Бор.)

Знач. не інтригуй між людьми, не заводь між ними колоту.

Каламуть. 1. То якась ка́ламуть, не вода. (Наг.)

Говорять про мутну воду.

Каланити. 1. От каланю своїм сьвітом, як можу. (Наг.)

Жалуєть ся чоловік на своє бідоване.

Каланник. 1. То ще каланник, не ґосподар. (Наг.)

Говорять про бідаря, що не має на чім господарювати як слід.

2. Щож ти, каланнику, тут наробив? (Наг.)

Докоряли чоловікови, що наробив якогось лиха для громади.

Калатало. 1. Таке, таке калатало. (Дрог.)

Кепкують із балакучого чоловіка, пустомелі.

2. Тобі би лиш калатало на шию причепити, як тій брикливій корові. (Крех.)

Говорив чоловік до доньки, що любила „збрикати ся“ і тікати з батьківської хати.

Калатати. 1. Треба довго калата́ти, щоби бабу ошукати. (Ільк.)

Стара баба недовірлива і треба довго намовляти її, щоб від неї щось видерти.

2. Як ті калатну, то ти всї зуби вилетьит. (Наг.)

Грозить чоловік другому.

Калїка. 1. До віка калїка, а пан до чьису. (Наг.)

Хвалив ся хромий калїка, коли йому пан не хотїв дати милостинї.

2. Калїка дїтина, бо зубів не має. (Наг.)

Жартують родичі відповідаючи на питане сторонніх, чи здорова дитина.

3. Калїка на рани: з переду мокрий, а з заду зас—ний. (Наг.)

Сьміють ся з малої дитини, що наробила під себе в колисцї або в постелї.

4. Калїка не до віка, а пан не до смертн. (Ільк.)

Калїка може видужати, а пан на біду зійти.

5. Не з віка калїка, не до смерти пан. (Мінч. Петр.)

Окалїчів у старших лїтах, пор. попереднє ч.

6. Не на віки калїки, не на віки панство. (Сор.)

Все минуще: і моє калїцтво і твоє панство.

Калїчити. 1. Калїчит по руськи, як Нїмець з Бриґидану. (Голоб.)

Кепсько говорить. Бриґідан, нїмецька кольонїя близько Стрия.

Калинник. 1. В калинникy ти руки, а не в хлїбу сьвјитїм! (Наг.)

Докоряє чоловік жінцї, що невмитими руками береть ся місити хлїб. Калинник — горнець або инша глиняна посудина, в якій розроблюють глинку, що нею мастять що дня піч і припічок, коли витопить ся в печи.

Калужа. 1. А в калужу з свиньми, не за стїл з людьми! (Наг.)

Лаяли пяницю, що зблював ся за столом у гостинї.

2. Вже сї з тої калужі не видобуду. (Наг.)

З тої по́ганї, з тих клевет і пльоток

2. Він з тої калужі й не вилазит. (Наг.)

З тої поганї, прим. із пянства.

4. Змішьив го з калужев. (Наг.)

Змішав з болотом, зганьбив, опоганив.

5. Я до тої калужі води пити не піду. (Наг.)

Говорив парубок, якому радили женити ся з дївкою пяницького роду.

Камаші. 1. Будеш ти ще в камашох танцювати. (Наг.)

Говорять гулящому парубкови, що його незабаром візьмуть до війська.

2. Дали мінї камаші, заплакали всї наші. (Наг.)

Приказка з пісні про рекрутчину.

3. Ми разом камаші не фасували. (Красносїлцї)

Ми собі не компанія, не товариші.

Камінець. 1. І малий камінець зробит синець. (Гнїдк.)

Коли ним сильно вдарити.

2. І малі камінці роблять синці. (Ільк.)

Див. попереднє ч.

Камінь. 1. Аби з каменьи був, то ще би сї змилував. (Наг.)

Говорять про якесь тяжке горе, яке мусить зворушити всякого чоловіка.

2. Аби ту чоловік камінь глодав, то не поможе. (Будзанів)

Такий голод, так тяжко добити ся чого будь.

3. Анї каменя не дадуть голову провалити. (Ільк.)

Такі скупі та захланні.

4. Бодай сї то і на камени родило! (Наг.)

Говорять про всяке пожиточне зїлє, особливо про картоплю.

5. Він на тебе каменьом, а ти на него хлїбом. (Лев.)

За зло віддаєш йому добром.

6. В камінь стріляти, стріли теряти. (Гнїдк.)

Говорити до твердосердого чоловіка, марно тратити слова.

7. Ги би ми камінь із серцьи знав. (Наг.)

Говорить чоловік позбувши ся якогось клопоту. Пор. Adalb. Камієй 5.

8. За мій хлїб він на мене каменьом. (Наг.)

За моє добро платить менї невдякою та пакістю.

9. За мьиткий камінь на тверде зерно. (Сор.)

Говорить про жорна, які задля мягкого каменя погано мелють і пускають у муку шматки каменя. У Поляків инакше, див. Adalb. Камієй 2.

10. Іде му як з каменьи. (Наг.)

Ведеть ся погано, все коштує богато труду. Пор. Adalb. Камієй 9.

11. І камінь би сї порушив від такої неправди, не то чоловік. (Наг.)

Говорять про якусь болючу кривду. Пор. Adalb. Камієй 3.

12. І на камени доробит сї. (Наг.)

Говорять про працьовитого і запопадливого чоловіка, диви вище ч. 4.

13. І я не на камени виріс. (Дрог.)

І я не з поганого роду, не ледащо. На камени ростуть тілько найлихші, невжиточні ростини, мхи та пороети.

14. Каменьи би видиш укусив. (Наг.)

Такий голодний. Пор. Adalb. Камієй 25.

15. Каменьом до Бога не довержу. (Наг.)

Говорив бідний чоловік жалуючи ся на свою кривду, на яку не має кому й жалувати ся.

16. Каменьом у Бога кидати. (Гнїдк.)

Бути невдячним за все його добро.

17. Камінь би сї здригнув, а йому байдуже. (Наг.)

Про скупого, нечутливого чоловіка.

18. Камінь голова, камінь! (Наг.)

Кричать дїти, коли піде перший весняний дощ; вони тодї вибігають на той дощ з голими головами і прикладаючи камінець до тїмя кричать так, щоб увесь рік голова не болїла.

19. Камінь на камени сї не лишив. (Наг.)

Говорять про цілковиту руїну якоїсь будівлї. Пор. Adalb. Камієй 14.

20. Камінь на місци порастає. (Петр.) І... поросте. (Наг.)
Так і чоловік на місці дорабляєть ся добра. Пор. Adalb. Камієй 22.

21. Камінь не дзонит. (Гнїдк.)
Тілько глухо стугонить. Яке образове значінє — не догадую ся.

22. Навіть каменьи не дасть, чим голову провалити. (Наг.)
Про скупого, захланного чоловіка, диви висше ч. 3.

23. На добрий камінь що насипле, то змеле. (Ільк.)
Так само добрий робітник що йому дадуть, те зробить.

24. На камінь і воду гнати. (Гнїдк.)
Обертати всяку річ на свою користь.

25. О, щоби-с замісць того, що посієш, каміня горяче збирав, аби ти до него пальцї прилипали! (Лол.)
Проклятє сївачеви.

26. Сьидь каменьом і сїди на місци. (Наг.)
Сиди непорушно, не мотай ся. Говорить мати непосидючій дитинї

27. Так як би ми камінь на голову впав. (Наг.)
Говорять про якесь нагле, нїчим незаслужене нещастє.

28. Тверде, як камінь. (Наг.)
Говорять про все тверде, головно про засохлу землю, засохлий хлїб і т. п.

29. То буде, як на камени пісок зійде. (Сїл. Б.)
Не буде нїколи.

30. То камінь віри. (Гнїдк.)
Се чоловік вірний і твердий на своїм слові.

31. То мінї як з каменьи приходит. (Бор.)
Тяжко того добити ся.

32. То на мій камінь вода. (Наг.)
Ся річ виходить менї на користь.

33. Тьижко йде, як з камене. (Наг.)
Не можна доробити ся анї дати собі ради.

34. Хто на тебе каменем, ти на него хлїбом (Ільк.)
Обовязок платити зло добром, пор. висше ч. 8.

35. Чого стоїш каменьом? (Наг.)
Говорять до нерухливого, мов остовпілого чоловіка.

36. Ци в камінь головою, ци каменем у голову. (Ільк.)
Scil. то тобі все одно.

37. Чи каменем о голову, чи головою о камінь, все тобі лихо. (Гнїдк.)
Відмінок попереднього.

38. Ци тебе в камінь, ци в тебе каменьом, то тобі все єдно. (Наг.)
Говорять про всяке нещастє, що спадає на чоловіка з сеї чи иньшої причини.

39. Як з каменьи води не витиснеш, так із нього доброго слова. (Наг.)
Говорять про сердитого, твердосердого чоловіка Пор. Adalb. Камієй 8.

40. Як камінь у воду. (Наг.)

Scil. пропало, щезло.

41. Як на камени не веде сї. (Наг.)

Камінь пустий і неплодючий. Говорить бідний чоловік, що ніяк не може доробити ся.

Камуз. 1. На камуз го збили. (Наг.)

На дрібки, на болото.

Камфора. 1. Щез як камфора. (Дрог.)

Камфора, як відомо, випаровує на вільнім повітрі.

Камяний. 1. То ще камяне серце в нього! (Наг.)

Тверде, немилосерне серце.

Канїзувати. 1. Канїзує мою роботу, а сам аби що пальцьом раз рушив. (Наг.)

Жалував ся чоловік на свого лїнивого а остроязикого спільника.

Канонєр. 1. Каноньири й ґранатири, то єдної масти: ґранатири за к—вами, каноньири красти. (Коб.)

Характеризують ріжні роди вояків.

Канонїк. 1. Кождий канонїк як канонїк, але капітула, то злодїй. (Перем.)

Так говорив чоловік, якому кождий канонїк окремо обіцяв допомогти в якомусь ділї, але капітула те дїло відкинула.

Канчук. 1. Канчуками годований, тому такий ладний. (Город.)

Говорять про панського дворака.

Каня. 1. Жьидит як кані дощу. (Наг.)

Нар. віруване, по якому каня, що при сотвореню жерел і річок не хтїла копати ямки, „аби собі жовті черевички не поваляти“, має заборонено пити воду з жерел і річок, а може пити тілько дощову воду, ловлячи її в лету. Оттим то в часї посухи вона дуже мучить ся і цїлими днями лїтає та кричить плачливо просячи в Бога дощу.

2. Пищит як каня. (Гнїдк.)

Про плачливий, прикрий голос.

3. Чи чуєш, як каня дощу просит? (Лол.)

Збувають такого, що просить чогось, чого прошений не має або не хоче дати.

Канькати. 1. Канькає коло мене, як тота кані, що дожджу просит. (Наг.)

Просить чогось, докучає менї.

Кап. 1. Що кап, то хап. (Дар.)

Кажуть про чоловіка, що рад усякій дрібниці, яка йому впаде в руки.

Капнути. 1. Хоть що-то капне, то все гаразд. (Наг.)

Всякий хоч дрібний прибуток у хозяйстві — добро.

Капелюх. 1. Капелюха ми не стане всїм кланяти ся. (Крех.)

Говорив гордий чоловік, що не любив відклонювати ся при привитаню.

2. Капелюх — бодай ти оглух! (Наг.)

Мудроване.

3. Капелюх мі більше коштує. (Дрог.)
Scil., ніж бим нав тобі поклонити ся.

4. Не годит сї капелюх на столї класти, бо будут кертицї поле рити (Наг.)
Народне віруване.

5. Я в своїм капелюсї, не в твоїм царстві. (Наг.)
Так мав сказати Русин до пана Бога, коли вкинувши до раю свій капелюх осмолений пекольною смолою мав сам узяти його та замісь того сїв собі на нїм.

Капець. 1. Будеш ти ще капцї губити тїкаючи з села. (Наг.)
Лаяли жида лихваря.

2. Капець не чобіт, шльихтич не ґосподар. (Наг.)
Говорять про ходачкових шляхтичів.

3. Капцїма би тї накрило! (Цен.)
Прокляте, особливо жидови: щоб ти збіднїв, збапцанїв.

4. Не тупне так капець, як чобіт. (Берез.)
Бідний не задасть такого шику, як богач.

Капітан. 1. Капітан, бо має ясний ніж коло гузиці. (Наг.)
Так описувала баба капітана, перший раз бачивши військову муштру.

2. Пане капітан, нема черевиків, нема презентирки. (Карл.)
Так сказав вояк, що стояв босий на вартї і не салютував капітанови по припису.

Капля 1. Густа капля дощу і камінь дїравит. (Гнїдк.)
Пор. лат. Gutta cavat lapidem.

Капота. 1. Капота про сьвйито, а гунї про буднї. (Яс. С.)
Так характеризують ріжницю сих двох одягів. Пор. Adalb. Kapota 3.

2. Капота, то цїла моя величність. (Борис.)
Говорив ходачковий шляхтич, що величав ся своєю старомодною капотою.

Капраль. 1. Капраль, бо має очи каправі. (Наг.)
Дразнять парубка, що в війську був капралем.

Капуста. 1. Капуста не тлуста, а Матвій не гордий. (Ільк.)
Він добрий їдець, з'їсть і пісну.

2. Капуста тверда як форост, а квасна як дзер. (Наг.)
Про кепсько ушатковану, переквашену капусту.

3. Капуста тлуста сама йде в уста. (Наг.)
Хвалять добре омащену капусту. Пор. Adalb. Kapusta 8.

4. Капуста ще на грядцї, а ти вже на голубцї зуби остриш. (Коб.)
Дїло ще не підготоване, а ти вже обчислюєш його користи.

5. Капусти не пропусти, а каші як ласка ваші. (Сор.)
Про чоловіка з добрим апетитом, що одно їсть і ще й другого просить.

6. Капусти нї на грядцї, нї на мисцї не омастиш. (Лучак.)
Вона потребує на грядцї найкрасшої землї, а зварена доброї омасти.

7. Лиш капуста відгрівана добра. (Наг.)
Кепкують, коли хтось повтаряє стару новину. Пор. Adalb. Kapusta 15.

Капцан. 1. То остатний капцан. (Наг.)

Зовсім бідний чоловік, говорять особливо про жида, що не має чобіт, а ходить лиш у капцях.

Капчук. 1. В єден капчук треба дути. (Пост.)

Складати гроші до спільної каси, горнути для громади.

2. Пропав капчук і штири ґрейцарі. (Мик. н. Дн.) ...новенькі. (Кобилов.)

Говорить ся, коли комусь пропало щось не дуже цінне.

Кара. 1. Аби сї на тебе вже раз люде божої кари допросили! (Наг.)

Лихословлять злочинного а безкарного чоловіка.

2. Анї злому кари, нї доброму нагороди. (Ільк.)

Нарікають на погані порядки в громадї.

3. Без кари би й страху не було. (Наг.)

Кождий лихий чоловік міг би накостити безкарно. Пор. Wand. IV, Strafe 17.

4. Без кари нема й поправи. (Підгірки)

Кожде зло мусить помстити ся. Пор. Wand. IV, Strafe 21.

5. Бодай тї кара Божа з цїлого сьвіта обгорнула! (Ком.)

Прокляте: щоб твоя кара була відома всему сьвітови.

6. Бодай тї кара не видїла! (Наг.)

Жартливе прокляте; кара персонїфікована як якийсь злий демон, що пасе очима за чоловіком або за худобиною.

7. До тої кари будут усї спадкоємцї. (Жидач.)

Раз була бійка і побитий заскаржив до суду, а оден каже: „Но то що? єдного ни засудят, до тої кари будуть усї спадкоємцї“.

8. Дочекаєш ти сї ще тьиккої кари. (Наг.)

Грозять зухвалому, злочинному чоловікови. Пор. Wand. IV, Strafe 4.

9. Єдному кара, десїтьом страх. (Наг.)

І привід до поправи. Пор. Adalb. Kara 5, 7, 14 Wand. IV, Strafe 11.

10. За якусь кару мушу жити з таким нелюдом. (Наг.)

Жалуєть ся жінка на лихого чоловіка.

11. Кара божа би на вас упала! (Наг.)

Прокляте чоловіка, що сам не може покарати своїх кривдників.

12. Кара божа на те! (= тебе). (Ком.)

Прокляте; пор. ч. 11.

13. Кар карезний! (Лол.)

Оклик зачудуваня, коли чогось надзвичайно богато, прим. грибів або риби.

14. Кладу сї на кару, коли-м що винен. (Наг.)

Готов понести кару, образ узятий із панщизняного звичаю карання кіями.

15. Кождий на тім сьвітї буде мав свою кару. (Сенеч.)

Йому відплатять за всї його прогріхи. У Поляків: Kara złego nie minie, Adalb. Kara 10.

16. Нема на вас кари божеї та покаяньи. (Наг.)

Нарікала жінка на своїх кривдників.

17. Нї лихому кари, нї доброму справи. (Луч.)

Відміна попер. ч. 2.

18. Приймай кару, на яку-с заслужив. (Наг.)
Говорять винуватому. Пор. Wand. IV, Strafe 9, 47.
19. Ци не кара божа на мене? (Наг.)
Зітхав чоловік, якого постигла якась несподівана напасть.

Карамха. 1. Присіла го така карамхá, що гидко й дивити сї. (Наг.)
Говорять про вошивого чоловіка.
2. Там такої карамхи, що всїх не нагодуєш. (Наг., Кривор.)
Говорять про хату, де богато дїтий, а мало запасу.

Карась. 1. Кім, кім, карась, ніштy мессер! (Завад.)
Кепкують із жида. То якийсь жид ловив рибу, а зловивши карася хотїв зараз зарізати його, але карась тріпнув ся сильно і вискочивши з його рук пішов у воду. То жид потім договорював йому, мовляв: верни ся, карасю, я вже не буду різати.
2. Лихо карасеви, коли в шум заплине. (Залїсе)
Там його найлекше зловити. Мова про чоловіка, що попаде в безвихідне положенє.

Каратати. 1. От каратає як може, аби до кінця близше. (Вікно)
Бідує, дає собі раду.

Карати. 1. Аби його Бог карав, коли я то зробив! (Мости)
Жартливе заклятє.
2. Бог не карає прутом. (Лучак.)
Має рїжні способи кари.
3. Бодай тя Пан Біг скарав, але я ти не зичу. (Коб.)
Жартливе прокляте.
4. Карай Боже до віка таким хлїбом. (Ільк.) ...чоловіка. (Луч.)
Говорять про заможного чоловіка, який нїколи не терпить голоду.
5. Кого Бог карає, тому розум відбирає. (Замул.)
Пор. лат. Quem Deus perdere vult, dementat; Wand. IV, Strafen 19.
6. Отож то мі закарало! (Наг.)
Се менї стало на заваді, спиняє мене.
7. Скари-ж то мі Боже! (Наг.)
Формула заклятя: карай мене, Боже, коли се неправда.
8. Таким карай Боже по вік. (Кольб.)
Се було б не лихо, як би так чоловікови вело ся й до смерти.

Карб. 1. Був у твердих карбах. (Наг.)
Був у острій школї, під важкою рукою.
2. Озьму я тебе в карби. (Бор.)
Знач. мусиш держати ся острих правил.

Карбувати. 1. То всьо сї на тебе карбує. (Наг.)
Усе йде на твій рахунок, за все мусиш відповідати.

Карк. 1. А щоби-с там карк скрутив! (Наг.)
Прокляте: щоб ти зломав голову.
2. Вже мі карк болит двигати такий тьигар. (Наг.)
Жалуєть ся чоловік на утяжливости свого житя.

3. Гордий карк пригне Господь до землї. (Кол.)
Упокорить гордого чоловіка.

4. Дав му в карк, аж носом землю запоров. (Наг.)
Вдарив у потилицю, аж сей упав на землю.

5. За карк тай за двері! (Наг.)
Говорять викидаючи з хати якогось влїзливого гостя.

6. Зараз у карк дістанеш, як того не зробиш. (Наг.)
Силує один другого до роботи.

7. Звисли на моїм карку. (Наг.)
Живуть моєю працею і моїм старанєм.

8. Мінї на карк не сьидеш. (Наг.)
Мене не переможеш, не поневолиш.

9. Над карком му стоїт. (Наг.)
Силує його до чогось, погоняє побоями.

10. На карку ми сїв. (Наг.)
Здав ся на мене, на мою працю та на мої услуги.

11. Скинув ярмо з карку. (Цен.)
Увільнив ся від неволї, вибрав ся з довгів.

12. Ще я не гну карку перед панами. (Снят.)
Говорив гордий, богатий і сьвідомий своєї гідности господар.

Кармазин. 1. А гій на тя, сяленний! А деж кармазин дзелений! (Мшан.)
Відповідь на слова дурня, що кармазин зелений.

2. В кармазинах ходит, як пан. (Наг.)
Давнїйше пани залюбки ходили в кармазинових строях, на які навіть мали привілеї; „кармазинами“ звали ся в Польщі тілько найвизначнїйші маґнати.

Карпати. 1. Піди й за Карпати, то треба бідувати. (Ільк.)
Скрізь людям тяжко жити.

Картати. 1. Картай, аби на другий раз так не робила. (Голг.)
Упоминай або й покарай.

2. Картай кобилу, а вна лиш головов махає. (Цен.)
Учи дурного, а він усе своє робить.

Картох. 1. Картох дали на трох, а єдному мало. (Сквар.)
Нарікали попівські наймити при скупім обіді. Картох — бараболя.

Карунок. 1. Карунок би на тебе тьижкий зайшов! (Наг.)
Мука, погана пригода.

Каська. 1. Во мня Оца і Сина, прийшла Каська тай Марина. (Жидач.)
Жартують при приходї дівчат.

2. Касько, вйир минї! Як вйириш Богу, так і минї! (Кнїгиничі)
Кепкують, коли хто завзято божить ся.

3. Писала Каська до Яська. (Наг.)
Жартують, коли хтось пише дурницї.

Кася. 1. Що буде Касї, буде й Парасї. (Залїсє)
Що одній, те й другій.

Кат. 1. А дасть його кат. (Будзанів)

Знач. його нема тут, він утік, хиба кат міг би віднайти його.

2. Де єго кату! (Ростоки)

„Де“ замісь: дай. Давнійша формула про злочинця, якого після мирного переслуху в разї переченя з його боку „давали кату“ на муки. Пор. Wand. II, Henker 20.

3. До сто катів, не підеш ти менї з очий? (Дрог.)

Говорив сердитий міщанин, гонячи від себе уприкреного жебрака.

4. Іди собі до ката! (Наг.)

Відправляють нелюбого чоловіка. Пор. Wand. II, Henker 44.

5. Кат би го пожалував! (Завадів)

Іронічно: щоб він дістав ся в катівські руки. Нїм. Vom Henker giebts keine Applelation, Wand. II, Henker 11.

6. Кат його знає! (Наг.)

Я не знаю. Пор. Wand. II, Henker 19.

7. Коби від ката, щоб була заплата. (Голешів)

Усе однаково, від кого, аби заробити.

8. Най буде від ката, аби дуката. (Лучак.)

Говорить чоловік ласий на гроші.

9. На якого ката ти то робиш? (Голоб.)

На що се здало ся? Се нїкому непотрібне.

10. Кат, не правда! (Гнїдк.)

Зовсїм не правда.

11. Най у ката, аби була заплата. (Ільк.)

Scil. служити.

12. Напосїв сї, як кат на грішну душу. (Наг.)

Про якогось злого чоловіка, що допікає своєю ворожнечою.

13. Червоний як кат. (Наг.)

Кат виступав до свойого кровавого ремесла в червонім костюмі.

Катафальок. 1. Бодай тибе на катафальок положили. (Будз.)

Прокляте: щоб ти вмер. Катафальок — підвисшене в формі ліжка, на якім наряджують мерця.

Катер. 1. Катер Бога нашого. (Наг.)

Пародія реченя з молитви: Матер Бога нашого.

Катерина. 1. Доки ти Катерино будеш ходити в нашу кукурузу срати? (Дулїби)

Так колись перекладали клясичне: Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra?

2. Катерина гречку вїпзала, Катерина правду казала. (Орт.)

Покликають ся жартливо на сьвідка з доданем нїчого не значучої обставини.

3. Катерина просо полола, Катерину колька колола. (Наг.)

Жартують із дївки, що й від легкої роботи відмовляєть ся звичайною у жінок „колькою.“

4. Катерина сїно громадит, Катеринї колька не вадит. (Наг.)

При тяжшій працї вона вже не жалуєть ся на кольку.

5. Катерина як дівчина, лиш черевина як дїжчина. (Наг.)
Кепкують із вагітної дівки.

6. Катерино моя люба, в мене ср—ка, в тебе губа. (Озеряни)
Кпини парубка з невродливої дівки.

7. Катерино, отвори но, Катерино встань но, Катерино, їсти дай но, як то буде файно. (Орт.)
Приговорює чоловік до жінки, вертаючи пізно в ночи до дому.

8. У нашої Катерини весїлє і родини. (Ільк.)
Видно, порядна дівка.

9. У нашої Катерини разом весїлє й хрестини: і до шлюбу ведут і до хресту несут. (Кукиз.)
Кепкують із дівки, що поквапила ся з дитиною перед шлюбом.

Кацап. 1. Кацап, кацап кацапом, пасе свині загалом, лупит шкіру пазуром. (Підгірки)
Сьміють ся з таких, що називають себе москвофілами.

Качати ся. 1. Качьию сї як то поліно. (Наг.)
Я безсильний, хто хоче, то мене копне або кине на бік.

Качка. 1. А бодай вас качки взїли! (Рибно)
Жартливе прокляте.

2. Бодай тебе качка надоптала! (Треб.)
Жартливе прокляте. Пор. Adalb. Kaczka 2.

3. Бодай тя качка копла! (Город.) ...копнула! (Наг.)
Пор. попер. ч. 2.

4. Бодай тя качки здоптали! (Ільк.)
Жартливе прокляте.

5. В лїтї і качка прачка, а в зимі і Тереся не бере ся. (Ільк.)
Пране в лїтї легке, а в зимі трудне.

6. В лїтї кожда качка прачка, а в зимі жінка неборачка. (Луч.)
Иньша форма попереднього.

7. Дай, дївчьи, качки! (Наг.)
Качкою називаєть ся також жіночий половий член.

8. Качка каже: „Ой біда!“ А когут на оборозї: „Як кому, як кому.“ (Мшан.)
Качка в низу не має що їсти, а когут на оборозї ситий.

9. Качки несут ся, доки не висипле ся кропива. (Берез.)
Господарська прикмета.

10. Качки ногами заганьиє. (Наг.)
Говорять про пяного, що заточуєть ся в сей то в той бік. Пор. Adalb. Kaczka 4.

Каша. 1. Ваша каша, наша кваша. (Коб.)
Вам одно, нам друге.

2. Ваші каші, а наш борщ. (Наг.)
Ви богачі, а ми бідні. Пор. Adalb. Kasza 13.

3. Густа каша дітей не розганяє. (Гнїдк.)
Дїти залюбки горнуть ся до неї; образово: достаток притягає до себе людий.
4. До каші, як ласка ваші. (Наг.)
Жартливо прикликають дітий до їди.
5. За кашу дитину два рази бют. (Гнїдк.)
Зразу не хотїла їсти каші, то побили, а потім плакала, що за мало каші, то ще раз побили.
6. І каші не хочу, і по воду не піду. (Ільк.)
Говорить лїнива дївка. Пор. Adalb. Woda 46.
7. І я дурно каші не їв. (Наг.)
І я чогось у житю навчив ся; натяк на кашу, що була головною стравою школярів у давнїх школах. Пор. Adalb. Kasza 3.
8. Каші, то мати наші. (Наг.)
То головна страва селянина. Пор. Adalb. Kasza 12.
9. Кипит каша і горох — а для кого? для нас двох. (Мшан.)
Радують ся дїти.
10. Мене, небоже, з кашею не зїсти! (Крех.)
Я не дам над собою верховодити анї знущати ся. Пор. Adalb. Kasza 31.
11. Не дам собі в кашу наплювати. (Тисьм.)
Не дам собі робити пакости або докори. Пор. Adalb Kasza 24.
12. Ще багато каші з'їси. (Будз.)
Знач. житимеш іще богато лїт.
13. Як є з чого, то й дурень кашу зварит. (Наг.)
З готового легко зробити. Пор. Adalb. Kasza 9.
14. Я малим оттакий горнець каші виїдав. (Наг.)
Пастуший дотеп: пастухи сидять, а один, якому велено йти позавертати худобу, піднятою одною ногою поводить понад головами всеї компанїї, мовляв: ось чому я такий сильний та прудкий.
15. Я ся за кашу не страшу. (Лім.)
Не бою ся, щоб її не виїв.
16. Каша наша, татів борщ. (Петр.)
Дїти все хочуть чогось лїпшого від батька. Пор. Adalb. Kasza 13.
17. Отто заварив кашу! (Цен.)
Наробив клопоту, вдав ся в нечисте дїло.
18. Поганої каші наварив. (Яс. С.)
Наробив лиха та клопоту. Пор. Adalb. Kasza 32.
19. Хто каші наварив, той мусить і з'їсти. (Ільк.)
„Каші наварити" тут у значінню: наробити клопоту та біди. Пор. Adalb. Kasza 21.

Кашель. 1. Дай му від кашлю! (Дрог.)
Жартливо: вдар у карк, щоб уся нечисть із горла вийшла.
2. Кашель з мене душу випирає. (Наг.)
Не дає дихати, дусить мене.
3. На кашель слиз помагає. (Наг.)
Бабське лїкарство.

Кашельнути. 1. Що кашельне, то пердне. (Голоб.)

Сьміють ся з такого, що кашляючи пердить з натуги.

Кашлати. 1. Кашлає, мало му очи не висадит на верха. (Борис.)

Коли хтось дуже сильно кашлає і дусить ся при тім.

2. Кашляє як дихавичний. (Наг.) ...як стара баба. (Белз)

Говорять про тяжкий, хоробливий кашель. Пор. Adalb. Kaszleć 1.

3. Кашлй́, кашлй́, чей би по тебе які прийшли. (Стрільб.)

Говорять молодій дівці, що кашлає в кутї при чужих людях.

4. Тут у водї такі риби кашлают, що варто подивити сї. (Унят.)

Кликав нас унятицький злїсний ловити рибу в однім виру.

Каяти ся. 1. Абис сї не каяв потому! (Наг.)

Осторога: роздумай заздалегідь, щоб потім не жалував.

2. Буде ся десятий каяв. (Луч.)

ся подія буде для всїх пострахом.

3. Закаяв єм сї не робити того більше. (Наг.)

Зарік ся, дав собі слово.

4. Заплати, не будеш сї каяти! (Дрог.)

Говорить продавець покупцеви.

5. Зробив єм, а тепер сї каю. (Наг.)

Чоловік жалує свого вчинка.

6. Кай сї та в каглу пхай сї. (Бел.)

Жартують із чоловіка, що журить ся якоюсь дрібницею.

7. Кайте си люде! (Жабє)

Звичайний окрик, коли хтось оповідає щось страшне або дивовижне.

8. Най сї дурний кає, що наперед не думав. (Цен.)

Scil. я обдумав своє дїло заздалегідь і не буду його жалувати.

9. Най сї сотий кає. (Наг.)

Говорять про якусь страшну кару на злочинця, яка наводить страх і каяття на иньших.

10. Не кай ся рано встати, а молодо оженити. (Петр.)

Не пожалуєш анї одного, анї другого.

11. Не кай ся рано встати, а молодо учити. (Ільк.)

Одно й друге вийде тобі на користь.

12. То то мі закаяло, що не можу сего зробити. (Наг.)

Щось стало на перешкодї, не позволяє се зробити.

13. Я й доси сї каю, що такий звичай маю, але щож на нього пораджу? (Наг.)

Відповів добродушний пяниця, якого уговорювали покинути свій поганий звичай.

Квап. 1. Густе як квап. (Наг.)

Квап, се густий мучний осад при квашеню борщу з муки.

Квапити ся. 1. Квапит сї, як богач умирати. (Наг.)

Богачеви зовсїм не квапно вмирати.

2. Квапит сї, як дїдько до пекла. (Наг.)

Поспішає до якогось поганого дїла.

3. Квапит ся, як рак з дріжджами. (Гнїдк.)
Рак посланий у велику пятницю по дріжджі для паски прийшов аж за рік і впавши через поріг збив горщик з дріжджами. Анекдота з циклю Till Eulenspiegel.

4. Кваплю сї, що не маю коли й слова сказати. (Наг.)
Казав сусїд до сусїда, який любив богато говорити.

5. Квап сї, але помалу! (Наг.)
Пор. латинське Festina lente!

6. Квапит ся, як попівна замуж. (Тисьм.)
Нїщо иньше вона й не думає, тілько аби замуж. Пор. Adalb. Kwapić się 2.

7. Най сї той квапит, що часу не має, а ми маємо час. (Снят.)
Говорили господарі сидячи в коршмі і бачучи, як жид-шинкар бігав без віддиху сюди й туди услугуючи всїм.

8. Не квап сї на чуже, пильнуй свого. (Белз)
Говорять такому, що бігає по празниках та по хапатнях.

9. Не квап ся, бо біду погониш; не отягай ся, бо біда тебе погонит. (Гнїдк.)
Не переборщуй зні в скорости ані в повільности свого дїла. Пор. висше Іти ч. 62; Їхати ч. 1.

10. Не квап ся, коли-с ся забавив. (Луч.)
Значіне як і в дальшім ч. 12.

11. Нема ся коли квапити. (Гнїдк.)
Говорив лїнивий чоловік, якому за бездїльним сидженєм нема нїчого сквапнїйшого.

12. Ни квап сї, бо й так ни рано. (Кольб.)
Не маєш чого поспішати, бо й так ти вже запізнив ся.

Квапно. 1. Квапно ми сї дїє. (Наг.)
Не маю часу до розмови та стояння.

Кварта. 1. Най буде й кварта — тій, що випити варта. (Наг.)
Говорить парубок, ставлячи горілку для любої дївчини.

Квас. 1. Від самого квасу має свою красу. (Лучак.)
Говорять про дївчину, що гарна, хоч виросла в бідности.

2. Вчора квас, нині квас, — най же дїдько мучит вас! (Дрог.) ...а бодай вас перун трас! (Наг.)
Так написав челядник на своїм варстаті втїкаючи від свого майстра задля лихої їди.

3. І від квасу дасть Бог красу. (Кукиз.)
І бідний трафить ся вродливий.

4. Квас як у нас, так у вас. (Наг.)
Одна біда, один недостаток, або також однакові свари та гнїви.

5. Наробив квасу меже нами. (Наг.)
Насіяв незгоди та незадоволеня. Пор. Adalb. Kwas 3.

6. Не мав дїдько квасу, тай впав у розчину. (Луч.)

Коли хтось устряне в якусь погану справу, де йому зовсім не було потреби влазити.

7. Такий квас, як у нас. (Дар.)
І тут не лїпше, як у нас.

8. У нас буває часом з квасом, а порою з водою. (Косс.)
Говорить жартливо бідний чоловік про свої достатки. Пор. Adalb. Kwas 1.

9. Хтось ся квасу наїв, а мене оскома напала. (Ільк.)
Говорить чоловік, на якого несподївано спадає якась клевета та обмова.

10. Я їв квас, як ішов до вас. (Явор.)
Знач. тепер уже більше його не хочу.

Квасити. 1. Квасит лице, як би полину покоштував. (Наг.)
Говорять, коли хтось морщить уста з незадоволення.

2. Квасит сї на сьвітї, видиш слота буде. (Наг.)
Хмарить ся, гори зачинають курити ся.

3. Квасит тоту роботу на Бог-зна коли. (Кол.)
Відложив, поратъ ся дуже пиняво та недбало.

4. Чого ви сї квасите на мене? (Наг.)
Чого сердите ся, чим незадоволені?

Квасний. 1. Квасне як вовк. ...як сто вовків. (Жидач.)
Прикро квасне, занадто квасне.

2. Квасне як дзер. (Наг.)
Дзер — квасний останок борщу, закваска. У Поляків: Kwaśny jak barszcz, jak cerwatka, Adalb. Kwaśny 2, 3.

3. Як має бути квасне, то най буде як оцет. (Яс. С.)
Говорять про міцний квас або про щось перекваше не. Пор. Adalb. Kwaśno 1.

Квасниця. 1. Квасниця яблока не зродить. (Городок)
Квасниця — дичка, лїсова яблінка.

Кватирка. 1. Кватирку осушити. (Наг.)
Кватирка — чверть кварти, звичайна бляшанка, якою пють горілку.

Квочка. 1. Ґуздрає сї, як квочка на яйцьох. (Наг.)
Про жінку, що дуже помалу збираєть ся, прим. десь у дорогу.

2. Засидїла ся як квочка на яйцях. (Луч.)
Про домосїдку або лїниву жінку.

3. Як зайде квочка о смерцї, то наїсть ся корова в пастівницї. (Доброс.)
Господарське спостереженє; Квочка — сузвіздє Плеяди.

Келїшок. 1. Перший келїшок як по леду, другий як по меду, а за третїй не питай, лише давай. (Ільк.)
Приговорюють пяниці.

Кермеш. 1. Кады ідеш? На кермеш. Одкаль ідеш? С кермешу, куска хлїба не несу. (Лаб.)
Лемківська приказка. Кермеш, з нїм. Kirchmess, празник.

Кеп. 1. Каждий кеп своїм строєм. (Петр.)
Кождий дурень на свій лад. Пор. Adalb. Kiep 6, 7.

2. На кпи говорити. (Наг.)

Говорити жартом, дурячи.

3. „На що ти то говориш?“ — „На кпи, аби сї дивували такі дурні як ти.“ (Наг.)

Говорять наївному, що не розуміючи якоїсь бесїди запитує бесїдника: „На що ти то говориш?“

Кепкар. 1. Чекай, кепкаре, Пан Біг тя скаре! (Ком.)

Говорять такому, що любить кепкувати з иньших.

Кепкарство. 1. Сховай кепкарство на своє нове господарство. (Голг.)

Говорять такому, що кепкує з роботи иньших.

Кивати. 1. Киває сї, як жид на гівні. (Наг.)

Довго туманїє на однім місцї, гуздраєть ся з якимось дрібним дїлом. Пор. Adalb. Kiwać się 1.

2. Кивай сї швидше! (Наг.)

Підганяють лїнивого.

3. Не кивай того, що до тебе не належит! (Наг.)

Не руш, не бери

Кивбіска. 1. Кивбіска — то татарська душьи. (Наг.)

Кивбіска (Kiebitz), рід чайки, що гніздить ся на болотах. Коли хто наближаєть ся до її гнїзда, вона летить одалїк від гнїзда, на більше болото і там крутить ся з жалібним криком. Говорять, що коли в часах татарських нападів люди ховали ся в очеретах та болотяних заростах, то кивбіски з криком лїтали над такими втїкачами і зраджували Татарам їх сховки. Через те й доси називають кивбіску татарською душею.

Кидати. 1. Аби тобов кидало, як святим Валентим. (Наг.)

Щоб ти бив ся в епілепсії. Леґенда про св. Валентія, що був славний лїкар, а просив Бога, щоб від нього всї люди відступали ся з жахом, і за те дістав напади епілепсії, див. Житє і Слово II, 18.

2. Кидав дїдько бідними, а тепер сї до богатих узьив. (Наг.)

Коли богач упаде на дорозї або попаде в який клопіт.

3. Кидає сї, як гадина до очий. (Наг.)

Народне віруване, що роздразнена гадина може кинути ся чоловікови до очий і осліпити його. Пор. Adalb. Rzucać się 7.

4. Кидає сї, як опарений. (Кол.)

З болю або з гризоти.

5. Кидає собов, як чорт по озері. (Ком.)

Про неспокійного, непевного чоловіка, що раз-у-раз міняє свої симпатії й свої пляни.

6. Кидай очима помеже дївчьита. (Дрог.)

Говорили дурному, який потім парізавши овець повибирав їм очи і тими очима почав кидати на дївчат. Пор. Етн. Зб. VI.

Київ. 1. Від Київа до Кракова всюди біда однакова. (Залїсє)

Допікає однаково Українцям, як і Полякам.

2. Київ не від разу збудований. (Ільк.)

Всяке велике дїло повстає помалу.

Кинути 1. Бодай тї кинуло у горьичку. (Жидач.)
Прокляте.
2. Кинув як у болото. (Жидач.)
Стратив марно, прогиндрив, прим. гроші.
3. Коли́-то́гди треба тьижчим кинути на землю. (Косс.)
Позбути ся якогось клопоту.
4. Куда кинь, туда кинь, то все голим на пяту. (Ільк.)
Нї сяк нї так бідному нїщо не виходить на добро.
5. Куда не кинь, то клин. (Ільк.) Куда кинь... (Залїсє) ...то все клин. (Наг.)
Говорить чоловік у безвихіднім положеню.
6. Я ти казав: Кини́ ногами! (Жидач.)
Казав побігти, втїкати геть.

Киндибал. 1. А їв бис киндибали і стріхопади! (Дрог.)
Жартливе прокляте, яким лякають дїтий. А що значать ті киндибали і стріхопади — не відомо. Киндибалом інколи називають цукрові лакітки.

Киндрус. 1. Наїв бис сї киндрусу! (Дрог.)
Киндрус, з нїм. Kienruss, смерекова сажа. Жартливе прокляте.

Кирвавий. 1. Я мав кирьвавого полазника. (Мшан.)
Говорять люди, яким погано веде ся в роцї. Вину того приписують тому чоловікови, що на Воведеніе перший увійшов у хату. Пор. висше I, Воведеніе ч. 2, а також Етнол. матер. Ш, 51.

Кирик. 1. Сьвіткуй Кирика, не зловит половик курьитка. (Грин.)
Сьв. Кирик зі своєю матїрю Улїтою були мучені за Діоклетіяна. Їх сьвято д. 29. вересня.

Кирило. 1. Як би не був Кирило, не був би свинцке рило. (Снят.)
Лають якогось злопакісного Кирила.

Кирниця. 1. До доброї кирниці стежка удоптана. (Ільк.)
Так само до доброго чоловіка всї вчащають хто за порадою, а хто за підмогою.
2. До сухої кирниці не йдут водиці. (Гнїдк.)
Так само до скупого, нелюдяного чоловіка нїхто не навертаєть ся. Пор. Adalb. Studnia 7.
3. На що в кирницю воду лляти? (Ільк.)
Де чогось і без того богато, там не треба додавати. Пор. Adalb. Studnia 5.

Киселиця. 1. Киселиці така густа, що би по нї Бойко в ходаках перейшов. (Наг.) По тім кисїлю би.. (Наг.)
Говорять про густий вівсяний кисїль.
2. Кисилиця, біб — веселит ся бріх. (Стежн.)
Коли вони есть, чоловік не боїть ся голоду.
3. Як попоїсти киселицї і подивити сї на вербу, то зараз сї знов хоче їсти. (Наг.)
Таке нар. віруване.

Кисїль. 1. Кисїль любит сіль. (Уриче)

Несолений кисїль, розуміють ся, вівсяний не має смаку.

Кислий. 1. Ви на кислім хлїбі звикли, а ми на ощипку. (Лім.)

Говорить Бойко долянинови.

Кискути. 1. Бодай ти скис! (Наг.)

Щоб стратив свою веселість, занудив ся.

2. Кисне, як розчина. (Гнїдк.)

Про сумовитого, мелянхолїйного чоловіка, що все журить ся.

Кихнути. 1. Так би ся борзо кихло! (Гнїдк.)

Мабуть те саме, що чихнути. А що чихнене при якімось слові означає по нар. віруваню, що се слово справдить ся, то можливо, що й отся приказка має таке значіне.

Киця. 1. Киці і не в гу—ци, що ворони кракають. (Яс. С.)

Їй байдуже до ворон. Переносно: такій і такій жінці байдуже, що на неї брешуть.

3. Киць-киць! Марунь-марунь! Періжка-ріжка! (Наг.)

Кличуть кота або кітку.

Кишеня. 1. Як в кишени побренькачі, то сут послухачі. (Княж.)

Коли оповідач богатий і веселий, то його радше слухають.

Кишка. 1. А в кишках би тї різало! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе напала різачка.

2. Випало ти з кишки? (Наг.)

Ти зголоднїв давно не ївши?

Вступи сї, бо з тебе кишки випущу! (Наг.)

Погроза: бо розріжу тобі живіт.

4. Грубша кишка — грубші гроші; тонша кишка — тонші гроші. (Жидач.)

Мова про різницький товар.

5. За кавалок кишки біг би сїм миль пішки. (Луч.) ...бігла штири милї. (Мик. н. Дн.)

Характеризують захланність на всякі ласощі.

6 Іди, зламай кишки! (Льв.)

Жартливе проклятє, зам. зламай карк.

7. Кишка як кімак. (Наг.)

Наповнила ся, чоловік ситий. Див. далї Смак.

8. Кишки му сї збігли, тай їсти не може. (Наг.)

Вірять, що хто їсть горячі страви, тому кишки позбігають ся і він що раз менше може їсти, поки не вмре з голоду.

9. Кишки сї в мнї сварьит. (Наг.)

Гуркоче в животї в голодного чоловіка.

10. Мавбись кишки в голові, а в ср— розум! (Будзанів)

Говорять із кпинами про дурного, нерозважного чоловіка. Пор. польське: Mieć flaki we łbie.

11. Не стане кишка за начинку. (Луч.)

Сама кишка мало варта, а тілько начинка додає їй цїни.

12. Ні в кишці, ні в мисці. (Наг.)
Ніби їв, а голоден, говорять про непоживну страву.

13. Обросла ти кишка лоєм, хлібом моїм. (Явор.)
Докоряв господар малоробучому а їстовитому наймитови.

14. Сїдит ми отут у кишках та в печінках! (Наг.)
Говорять про ненависного чоловіка.

15. Ти кишко надута! (Підгірки)
Говорять пустому а гордому чоловікови.

16. То якийсь без кишок чоловік: їсть, їсть, і ніколи не ситий. (Наг.)
Говорять про прожору, по якім одначе не видно ніякої ситости.

Кібзувати. 1. Сего не кібзую. (Снят.)
Не розумію, не розберу.

Кій. 1. Варував ся кія, та палкою дістав. (Ільк.)
Таки його не минуло.

2. Кій на кій вадит, а хліб на хліб не вадит. (Треб.)
Жартують припрошуючи гостя до їди, коли він вимовляєть ся, що вже їв дома.

3. Кія ся убояв, а палкою дістав. (Гнїдк.)
Ніби церковна форма приповідки під ч. 1.

4. Не з кійом ся вирвало, нікому в лоб не дало. (Ільк.)
Оправдуєть ся бесїдник, якому докоряють за якесь грубе, невідповідне слово.

5. Не кійом, то палков. (Лев.) ...то го палков. (Ільк.)
Як не сим, то тим способом укривдити когось.

6. У кія два кінці. (Ільк.)
Дістав один одним кінцем, може другий дістати другим кінцем. Пор. Wand IV, Stock 25,

7. Як кійом, так костуром. (Лім.)
Однаково болить.

8. Як не кійом, то палицев. (Наг.)
Пор. вище ч. 5.

Кіл, кілє. 1. Аби-с му й кільи на голові тесав, то йому байдуже. (Наг.)
Чоловік покладливий, необразливий, яким комендерують иньші до схочу.

2. Аби-с на горячім колї конав! (Кривор.)
Натяк на давню кару саджаня на паль.

3. Дає собі кільи на голові тесати. (Наг.)
Підлягає без протесту чужій волї і чужим збиткам.

4. Єден ків плота не утримає. (Мінч.) Єдин кіл... удержит. (Ільк.) Оден... (Залїсє)
Одним чоловіком господарство не вдержить ся.

5. Єдного то плота коли. (Ільк.)
Одного роду, одної вдачі люди.

6. І коли на голові теши му. (Гнїдк.)
Говорять про сумирного, на чужі впливи податливого чоловіка. Пор. ч. 1.

7. Кілком стояти. (Гнїдк.)
Стояти непорушно, як на варті.
8. Кілок від кілка. (Гнїдк.)
Значіне менї не ясне.
9. На єднім кілку всего не повісиш. (Гнїдк.)
І одним знарядом усего не зробиш, на одного друга всїх своїх клопотів не звалиш.
10. Нї до кола, нї до плота. (Збар.)
Scil. нездалий, не стосуєть ся.
11. Нї кола, нї двора. (Залїсє)
Давня характеристика бездомного чоловіка, пролетарія.
12. Смотри зелїзного кілка, а не срібного. (Ільк.)
Дбай більше про солїдність і тривкість, нїж про красу та коштовність.
13. Яке кільи, такий пліт. (Наг.)
Бо на кілю весь пліт і держить ся.

Кілко. 1. Смотри на задні кілка. (Лев.)
На задні колеса, тоб то на наслїдки всякого дїла. „Кілка“ мабуть польонїзм.

Кіндрат. 1. Без Кіндрата пуста хата. (Наг.)
Жалувала жінка, якій сина взяли до війська.
2. Кіндрат не мій брат. (Наг.)
Отже я не буду відповідати за нього.

Кінь. 1. Без коний ґосподар як без рук. (Наг.)
Не має змоги нї до якої тяжшої працї.
2. Бистрий кінь і ладна жінка, то нагла смерть. (Наг.)
Нема нїчого лекшого, як через них утратити житє.
3. Бодай тї Бог у жидівського коньи перевернув! (Наг.) ...у піскарського ...перемінив. (Льв.)
Прокляте: у жидів і в піскарів коням найгірше живеть ся.
4. Бода-с ходив, як конї крадені ходьит! (Наг.)
Ідуть з рук до рук, щоб затерти слїд їх походженя.
5. Брикає як кінь на оброцї. (Наг.)
Про гулящого, добре випасеного чоловіка.
6. Бував на кони і під конем, на столї і під столом. (Ільк.)
Про бувалого чоловіка, що зазнав не мало добра й зла.
7. Був кінь, та з'їздив ся. (Вікно)
Образово: був здібний, богатий, чесний чоловік, та змарнував ся. Пор. Adalb. Кой 5.
8. Великий кінь турецький, а дурний. (Наг.)
Говорять про великого а дурного чоловіка. Пор. Wand. III, Pferd 51.
9. Відпас конї, тілько на батозї приїхав. (Луч.)
Стратив, загубив, у нього вкрадено конї.
10. Годуй коньи вівсом, і гони ним як псом. (Наг.) ...коня ...жени. (Луч.)
Овес — найлїпша пожива для коня, від вінса він дужий і прудкий.

11. Дай коньови вівса, а гони го як пса. (Ільк., Мшан.) ...вітак гони... (Ком.)
Тоді він може й тягти гаразд. Пор. Adalb. Koń 15; Nos. 289.

12. Дай кому коня, а сам сиди до дня. (Дид) ...іди пішки. (Наг.)
Бо сам не могтимеш поїхати. Пор. Adalb. Koń 14, 224, 229.

13. Дарованому коневи не заглядают в зуби. (Ільк., Петр.)
Купованому коневи завсїгди заглядають у зуби. Пор. І, Дарувати 1; Adalb. Koń 17; Гильф. 286.

14. Даси коневи полови, буде робив поволи. (Ільк.)
Він тодї слабий, не має відки набрати сили.

15. „Де конї?“ — „Там, де віз.“ „А деж віз?“ — Там де конї.“ (Наг.)
Говорив візник, що виїхавши з дому возом вернув із дороги з самим батогом, бо конї сполошивши ся потерли віз і самі втекли.

16. Де ся кінь напас, там ся і стряс. (Лім.) ...напасе... стрясе. (Мшан.)
Вибігаєть ся і знов голодний. Пор. Adalb. Koń 207.

17. Дібрали сї, як лисі конї. (Наг.)
Добрали ся до пари, мають із собою порозуміне.

18. Добре то кажут: не вір коневи, бо тя може струтити. (Явор.)
Коня не зміркуеш, коли він зноровить ся і вкине їздця.

19. Добрий кінь за двох тьигне. (Наг.)
Не легко томить ся працею. Пор. Wand. Pferd 203.

20. Доброго коня і в стайни купят. (Вікно) ...на торг не ведут. (Борки).
Так само й доброго чоловіка самі люди пізнають і знайдуть. Пор. Adalb. Koń 19, 20; Wand. III, Pferd 117, 138.

21. Єден коньи сїдлає, а другий на нього сїдає. (Наг.)
Один робить діло, а хто иньший має з нього користь. Пор. Wand. III, Pferd 133, 170.

22. До доброго коня доброго їздця треба. (Підгірки)
Що знав би його вдачу і любив його. Пор. Brzoz. Koń 2.

23. Єдним конем не доробити ся хлїба. (Гнїдк.)
Говорять бідному чоловікови. Пор. Adalb. Koń 51.

24. Єдним коньом далеко не заїдеш. (Наг.)
Без помочи діла не довершиш.

25. Жени, що кінь вискочит! (Наг.)
Їдь на кони галопом, що сили коневої.

26. Заважкай конї тай гони сьміло. (Котуз.)
Заважкати — зануздати.

27. За мором кінь за крейцар дорогий. (Яс. С.)
Там він дешевий, а поки відтам до нас, то буде дорогий. Відповідь на нарікане покупця, що конї дорогі.

28. Заправїний коньи до шлиї, поки молодий. (Наг.)
Бо старого вже не привчиш.

29. З доброго коня не жаль і впасти. (Луч.) ...і голову зломити. (Гнїдк.)
В добрім дїлї не жаль і потерпіти невдачу. Пор. Adalb. Koń 57, 209, 259.

30. З конем не грай, невістї не улїгай, грошей сам не ховай, коли не хочеш шкоди мати. (Ільк.)
Моральні поученя в старім стилю.

31. Злий їздець і найлїпшого коньи зопсує. (Наг.)
Зноровить його або заїздить.

32. Знай ся кінь з коньом, віл з волом, свиня з свинею, рівня з рівнею. (Орт.)
Досадний вислов прінціпа: рівний з рівним.

33. Зноровлений кінь, то чистий варіят. (Вікно)
Він не хоче йти анї в перед анї в зад, фиркає, кусаєть ся і т. и.

34. З чужого коньи і на серед дороги злїзай. (Петр.) ...серед калабухи... (Ільк.) ...і в болото злази. (Явор.)
Бо можуть признати тебе конокрадом. Пор. Adalb. Коń 41, 165.

35. І кінь над силу не потягне. (Город.) ...не скочит. (Наг.)
Не то, що чоловік над силу мав би робити. Пор. Brzoz. Коń 3; Adalb. Коń 38; Wand. III, Pferd 47.

36. І штирма кіньми го не догониш. (Наг.)
Про прудкого втїкача.

37. Їсть як кінь, а робити й за пса не хоче. (Наг.)
Про їстовитого, але лїнивого чоловіка.

38. Кінь би сї з того сьміяв. (Сор.)
Се така недоладна, глупа річ.

39. Кінь блищит сї, що би сї в нїм можна як у люстрі призирати. (Наг.)
Про випасеного коня з блискучою шерстю.

40. Кінь дує на воду, поки сї напє, і на овес, поки стане їсти. (Наг.)
Така його привичка. Пор. Wand. III, Pferd 59.

41. Кінь гладкий, що би сї на нїм муха розщеховзла. (Наг.)
Говорять про випасеного, пещеного коня.

42. Кінь з конем, віл з волом, а свиня об тин, коли нема з ким. (Лев.)
Кождий нехай шукає собі рівного, пор. ч. 32; Adalb. Коń 129, 153.

43. Кінь знає, як му сїдло долїгає. (Ільк.)
Кождий знає, що йому докучає.

44. Кінь іде до жолоба, а не жолоб до коня. (Крех.)
Кінь іде до своєї поживи. Пор. Brzoz. Коń 21; Wand. III, Pferd 67, 91.

45. Кінь кобили не убє. (Залїсє)
Вони свої між собою, порозуміють ся. Пор. Adalb. Коń 119.

46. Кінь молодий у грошї йде, а старий виходить. (Ільк.)
Поки молодий, то його цїна стає чим раз висша, а чим більше старієть ся, тим більше падає його цїна. Пор. Adalb. Коń 183.

47. Кінь над силу не потягне. (Ільк.)
І чоловік над силу не зробить. Пор. вище ч. 35.

48. Кінь на чотирох ногах, а предцї потикає. (Ільк.) ...штирох... та ся потикає. (Петр.)

Не диво, що й чоловік помиляєть ся. Пор. Симони 1356; Гильф. 879, 3315, Нос. 332; Muka 1632; Beb. 241; Adalb. Коń 126.

49. Кінь на штири ноги кований, а спотикнет ся. (Збар.)
I чоловік хоч би як „підкований“ на якесь діло, все може помилити ся. Пор. Wand. III, Pferd 49; Čelak. 71.

50. Кінь на штирьох кобилах, тай ся зашпортат. (Мшан.)
Бойківська, ще й жартлива форма приповідки ч. 48. Пор. Етн. Зб. VI, 68.

51. Кінь, то прудкий хліб. (Наг.)
Раз єсть, то знов швидко псуєть ся.

52. Кінь турецький великий як віл, а дурний як цап. (Яс. С.)
Кепкують із чоловіка великого на зріст, а дурного або непорадного. Пор. вище ч. 8.

53. Кінь хоть здихає, а їсть. (Жураки)
Він ненаїсний, усе мусить мати пашу перед собою. Говорять, що се йому пішло від того коня чи осла, що стояв при яслах Ісусових в часі різдва разом з волом. То віл хухав на дитину, а кінь чи осел знай хрупав сіно з під неї.

54. Кінь чорний як гавка. (Наг.)
Говорять про воронього коня.

55. Кінь штири ноги має, а про то сї спотикає. (Наг.)
Тим більше може помиляти ся чоловік. Пор. Wand. III, Pferd 14; вище 48.

56. Кождий би хтів своїм коньом їхати. (Цен.)
Хотів би робити все по своїй волї.

57. Коли впасти, то з доброго коня. (Лім.)
З кепського впасти, то вже сором. Пор. Adalb. Коń 61.

58. Коло туного коня ворони на пушках ходят. (Мшан.)
Тішать ся, що незабаром іздохне. (М. Зубр.)

59. Коневи дай вівса, а він сї дивит до пса; а волови дай полови, то він піде поволи. (Голг.)
Коневи навіть вівса мало, а віл робитиме й при полові. Пор. Brzoz. Коń 14.

60. Коневи не вір, бо кінь хоть здихає, то ще хвостом махає. (Дид.)
Жартлива перерібка приказки ч. 53; Adalb. Коń 92, 96.

61. Коненьита як миши. (Наг.)
Малі, слабосилі коники.

62. Коні лука стают. (Наг.)
Коли напружають ся тягнучи якийсь надсильний тягар.

63. Коні пасти. (Гнідк.) На паси-коні лежати. (Голг.)
Лежати на животї підперши голову руками, позиція, в якій звичайно лежать конюхи пасучи коний.

64. Коні такі гладкі, що аж сї вилискують. (Наг.)
Добре годовані і правильно чищені коні.

65. Коні файки закурили. (Сор.)
З них іде пара, втомили ся роботою і спотїли.

66. Коні як кати. (Наг.)
Говорять про бистрі, полохливі коні.

67. Коня в позичку не давай, а жінку в приданки не пускай. (Ільк.)
Бо змарнується ся твоє добро. Пор. Adalb. Koń 75.

68. Коня керують уздами, а чоловіка словами. (Ільк.) ...вудилами... (Крех.)
Загальна житєва увага. Пор. Brzoz. Koń 12; відмінно Wand. III, Pferd 78, 79, 152; Čelak. 208.

69. Коня кують, а жаба ногу підставляє. (Петр.)
Коли хтось непокликаний і недотепний має претензію до ділa, для якого він зовсім нездібний. Пор. Adalb. Koń 98.

70. Коня не бий, слуги не проклинай, жінки не дразни, коли хоч, щоб статкували. (Ільк.)
Стародавне господарське поучене. Пор. Adalb. Koń 73.

71. Коня, що найбільше тягне, найбільше бют. (Крех.)
Хто найщирійше працює, стрічає також найбільше докорів. Пор. Muka 584; Adalb. Koń 39, 68; Wand III, Pferd 60, 106; Čelak. 129.

72. Куди коні, туди й віз. (Наг.)
Бо вони тягнуть, а віз іде за ними.

73. Лишив я коні в лісі на божу волю; вертаю, а божа вольи коньи звіла. (Наг.)
Оповідав наівний чоловік про те, як його коня вовк іззів.

74. На кони їде, а коня шукає. (Мінч., Ільк.) ...їду ...ськаю. (Будзан,)
Про забудька, розтріпаного та нетямучого чоловіка. Пор. Нос. 352; Adalb. Koń 191.

75. На чиїм кони сидиш, тому пісню співай. (Тер.)
З чиєї ласки живеш, того й хвали.

76. Не зич нікому коня, кожуха ані жінки. (Сквар.)
Бо їх поносують чужі руки. Пор. Wand. III, Pferd 127.

77. Не мій кінь, не мій віз, най сі точе, куди хоче. (Зібол.) ...най теркоче... (Берез.) Не мої конї... (Наг.)
Спекується ся чоловік від чужої справи, в яку не хоче мішати ся. Пор. Симони 1683; Нос. 309; Adalb. Koń 204.

78. Не може по конях, то хоть по копаницях. (Мінч.) ...то хоть по голоблях. (Ільк., Петр.)
Про мстивого чоловіка, що мстить ся хоч би й на такім, хто йому нічого не завинив. Пор. Adalb. Koń 29, 203.

79. Не мож по кони, то по кульбаці. (Ільк.)
Scil. ударити. Пор. ч. 78; Нос. 371.

80. Нераз кінь мудрійший від того, що на нім їде. (Наг.)
Він у ночи ліпше бачить дорогу, ніж чоловік. Пор. Wand. III, Pferd 72.

81. Не тогди коневи вівса, коли він дивить ся до пса. (Ільк.)
Зголодований, змарнілий кінь „дивить ся до пса“, себ то надаєть ся псам на стерво. Такому коневи вже овес не поможе. Пор. Adalb. Koń 189.

82. Не тогди коня сідлати, коли на нього сідати. (Мінч., Петр., Ільк.)
Про всяку запізнену роботу. Пор. Brzoz. Koń 7.

83. Не чудно, що кінь здох, але хто дав псам знати. (Гнідк.)
Дивував ся наівний чоловік.

84. Пішов з кіньми на́-ніч, не сказав добраніч. (Наг.)
Парубок пігнав на ніч коні на пашу, а дівка сердила ся.

85. Силуваним коньом не доробиш сї. (Наг.) ...ніхто ся не доробит. (Петр.)
Взагалї з насиля не можна ждати доброго кінця. Пор Brzoz. Koń 30.

86. Ситий коник попердує, а голодний анї бздне. (Наг.)
Характеризують ріжницю між богацькими й бідарськими кіньми.

87. Сінним коньом, а соломяним волом не далеко заїдеш. (Луч.)
Коні й воли вимагаютс лїпшої паші, щоб були дужі до роботи.

88. Так біжут два коні, як і штири. (Бірки)
Говорять селяни, натякаючи на панські четверні.

89. Так сї на коньох серсть блищит, що би сї міг голити до них. (Наг.)
Говорить конюх про блискучі, випасені коні.

90. Тогди коня сїдлати, як на него сїдати. (Тер.) ...сїдлай ...сїдай. (Наг.)
Іронїзують над безпляновою, запізненою роботою.

91. Той кінь уже послїдним хрипом хрипит. (Наг.)
Говорять про дихавичного коня, що вже здихає.

92. Тай кінь уже сї до Рахманів дивит. (Наг.)
Спустив голову, немов думає про близьку смерть.

93. То кінь до паради, а не до роботи. (Наг.)
Говорять про великого але слабосилого коня.

94. То норовистий кінь. (Наг.)
Упертий, полохливий, також про чоловіка.

95. То такий кінь ласкавий, як дїтина. (Наг.)
Він не зробить нїякої пакости.

96. То такі коні, ще коло кождої коршми самі стают. (Наг.)
Очевидно їх властитель здавна не минав нї одної коршми.

97. То цуґовий кінь, не ґосподарський. (Наг.)
Привик ходити в панськім поїздї, до хозяйської роботи нездалий.

98. То якісь варіяти, не коні. (Наг.)
Шалені, похохливі та норовисті коні. Пор. вище ч. 33.

99. Турецький кінь великий а дурний. (Наг.)
Кепкують із високорослого а дурноватого чоловіка. Пор. вище ч. 8.

100. Чиї коні, того й віз. (Наг.)
Одно належить до другого. Пор. Симони 2604.

101. Чухай сї кінь з коньом, віл з волом. (Наг.)
Кождий до свого гурту, до рівних собі. Пор. вище ч. 32, 42; Нос. 445; Wahl I, 43, 72.

102. Хоць голову зломю, то бодай із доброго коньи. (Наг.)
Хоч потерпимо, то за добре дїло. Пор. вище ч. 29.

103. Хто коні міняє, все злі коні має. (Уриче)
В своїй пристрасти не вміє пізнати доброго коня. Пор. Brzoz. Koń 19.

104. Хто коні міняє, тому хомут гуляє. (Дар.)

Той не може вживати їх до праці. Пор. Нос. 456.

105. Хто коня купить, бере й уздечку. (Ільк.)

Такий уже звичай при кінському торзі. Пор. Adalb. Koń 172.

106. Що два коні, то не єден. (Наг.)

Одним конем ніякої тяжшої роботи не зробиш. Пор. вище ч. 23; Adalb. Koń 9.

107. Що кінь, то не свиня: шерсть не така і нога тонка. (Ільк.) ...і серстина... (Мінч., Петр.)

Розріжняють благородну расу від підлої. Пор. Brzoz. Koń 1.

108. Що такому з коня, що їздити не вміє! (Дид.)

Кепкують із кепського їздця. Пор. Adalb. Koń 1.

109. Як би го на сто коний всадив. (Ільк.)

Так тїшить ся, величаєть ся. Пор. Adalb. Koń 45.

110. Як би кінь свою силу знав, нїхто би сї на нїм не всїдїв. (Наг.)

Він не знає своєї сили і корить ся чоловікови. Пор. Adalb. Koń 4; Wand. III, Pferd 77.

111. Який кінь, така й кульбака. (Ільк.)

Для малого коня мала, для великого більша.

112. Як коні вкрали, тодї хлїв замкнули. (Наг.)

Такий був дбайливий господар. Пор. Muka 1808.

113. Як маєш коньи, то не маєш спаньи. (Наг.)

Мусиш про нього дбати і гонити в ночи на пашу.

Кіньський. 1. Кіньський слїд сьвйитив би сї! (Наг.)

Говорить чоловік, роздумавши про пожиток коня.

2. Кіньську голову де здиблеш, то заховстай. (Наг.)

Тим більше живого коня, який чого будь перелякаєть ся і сполошить ся.

3. Кіньську скіру на банти вішьий, а бий! (Сор.)

Погляд, що коня треба бити, аби його вдержати в послусї.

4. На кіньськім оброцї годований. (Наг.)

Говорять про веселого, жвавого хлопчика.

5. То кіньську силу треба мати, аби тото зробити. (Наг.)

Говорять про важку працю.

6. То ще кіньська залупа. (Наг.)

Говорять про роззяву, непорадного та повільного чоловіка.

Кість, кістка. 1. А ломило би ти кости та би ти кришило! (Наг.)

Прокляте: щоб у тебе кости в живім тїлї порохнявіли та ломали ся.

2. Анї кісточки з тебе не лишу. (Наг.)

Погроза: вбю тебе, знївечу безслїдно.

3. Бодай він з кости знав! (Бібрка)

Щоб йому кости покрутило, прокляте.

4. Бодай му кости з гробу викинуло! (Наг.) Кости би му з гробу виметало. (Наг.)

Прокляте. Викиданє костий із гробу вважають великим гріхом.

5. Болят старі кости за гріхи молодости. (Крех.)
Говорить старий чоловік згадуючи свою буйну молодість.
6. Всї ми кости розтріс. (Наг.)
Жалує ся чоловік на фірмана, що віз його швидко по негладкій, каменистій дорозі.
7. Дай Боже за молоду кости гризти, а на старість мясце їсти. (Дар.)
За молоду кормити ся як будь, щоб на старість доробити ся достатку.
8. З кістьмй би мі ззїв, як би міг. (Наг.)
Про ненажерного, злого чоловіка.
9. Істка кістка — викапаний батько. (Ільк.)
Говорять про новонародженого хлопчика.
10. Кість межи пси веречи. (Гнїдк.)
Натяк на відому „кість незгоди", річ, за яку починаєть ся загальна сварка. Пор. Гильф. 801; Adalb. Kość 8, 15.
11. Кість облизати. (Гнїдк.)
Значіне неясне, може: прийти на гостину аж по обіді, коли з мяса лишили ся лиш кости.
12. Костї, костї, прийдїт до мене в гостї. (Дрог.)
Приказка взята з оповідання про пяного чоловіка, що йдучи з коршми о півночи через кладовище здибав мертвецький череп і копнувши його ногою крикнув: Костї, костї, прийдїт до мене в гостї! Другого дня мрець прийшов і попросив їсти. Жінка того чоловіка власне пекла хлїб і поклала йому один бохонець; він проковтнув і зажадав більше; ззїв усїх 12. Коли вже вінчив, чоловік догадав ся і дав йому картку видерту з евангелія. Мрець з'їв і се і сказав: Се ти добре видумав, а то я був би й тебе самого ззїв. Пор. анальогічне віруване Етн. Зб. XV, 135.
13. Костями кидати. (Гнїдк.)
Очевидно мова про гру в кости, розкидувати, кидати жереб.
14. На голій кости нема що гризти. (Наг.)
Говорять образово про чоловіка, що розтратив своє добро, а лишив ся при самих довгах, яких нї відки йому сплатити.
15. На голу кість і ворон не бє. (Лучак.)
Де нема нїчого їсти, там нїхто не йде. Пор. Гильф. 233, 1623.
16. Нема кісток у язицї, може брехати і владицї (Петр.)
Язик безкостий, можна ним говорити, що хотїти. Пор. Гильф. 1602.
17. Порахую й тобі кости. (Наг.)
Набю тебе, поламаю в тобі кости.
18. Стойит ми кістю в горлї. (Наг.)
Стоїть на завадї, важить на моє житє. Пор. Нос. 36.
19. Так виголоднїв, аж му сї кости сьвітьит. (Наг.)
Говорять про дуже марного і сухого чоловіка.
20. Так го любю, як кість у горлї, тернину в боцї, а сіль у оцї. (Дрог.)
Ненавиджу його як болючу заваду.
21. Там і ворон моїх костий не донесе, де я бував. (Наг.)

Оповідає чоловік згадуючи свої далекі подорожі.

22. То кість від моєї кости. (Наг.)

Со мое племя, моя родина, моя вдача.

23. То лише скира і кість. (Наг.)

Про сухого, виснаженого чоловіка. Пор. Adalb. Kość 4.

24. То твердої кости чоловік. (Наг.)

Сильний, терпливий, але також неподатливий, немилосердний.

25. Треба з молоду кости гризти, щоби на старість мясо їсти. (Луч.)

Від бідности доходить чоловік до заможности.

Кіт, Кітка. 1. Благословив кіт миш, тай не їв. (Наг.)

Кепкують із такого, що розпочав якесь діло і покинув без причини.

2. Бридит ся, як кіт салом. (Ільк.)

Ласий на щось, бажає чогось як кіт сала.

3. Вирвав ся, як кіт з мішка. (Збар.)

Хотячи кота побити завязують його в мішок і так бють. Вибігає кіт з такого мішка з великим страхом.

4. Висади кіт на під тай сьидь собі! (Орт.)

Кепкують собі з жидівського наймита, якому буцім то жид завдає тану зайву роботу.

5. Відсадив го, як кота від сала. (Ільк.)

Відсторонив від якогось корисного діла.

6. Відтирускати кого, як кота від сала. (Гнїдк.)

Відігнати. Відганяючи кота говорять: А тпрус!

7. Він за доброго кота не зїсть. (Наг.)

Про такого, що не може нїчого їсти.

8. Він того так не любит, ак кіт сала. (Сор.)

Іронїчно: він се дуже любить.

9. Влїз як кіт меже ворони. (Богородч.)

Попав не в свою компанїю, не розуміє, що там говорять.

10. Внадив сї, як кіт до сала. (Сор.)

Привик шукати якоїсь дармички.

11. В ночи всї коти бурі, й всї корови сірі. (Ільк.) ...коти чорні. (Залїсє)

В ночи краски не пізнати. Пор. Adalb. Kot 21; Brzoz. Kot 17.

12. Вони меже собов коти друт. (Наг.)

Сварять ся, живуть у незгоді з собою.

13. Гей, гей, милий Боже: кітка здохла, кіт не може. (Коб.)

Додають жартливо, коли хто без причини зітхає до Бога.

14. Гони кота за ворота. (Луч.)

Жартують, коли хтось не хоче нїчого лїпшого робити.

15. Грає сї з ним, як кіт з мишов. (Наг.)

Дразнить, мучить його для самої забави.

16. Для кота за много, для пса за мало. (Наг.)

Жалував ся наймит на господиню, що дала йому скупо їсти. Пор. Adalb. Kot 6.

17. Думав кіт ґазду звісти, та штрик з печи, тай забув. (Кольб.)
Сьміють ся з такого, що в нього важний замір через дрібницю іде в забуте.
18. Єдин кіт стада мишей не боїть ся. (Ільк.)
Один відважний не лякаєть ся купи трусів. Пор. Adalb. Kot 18.
19. Занюхав кіт сало, а не занюхав бука. (Белз)
Не предвидів, що будуть бити. Пор. Brzoz. Kot 22.
20. Заспав сї, як кіт. (Сор.)
Кіт у день звичайно спить, а ходить по ночи.
21. Захрип як кіт у марци. (Наг.)
В мартї кіт „марцюєть ся“ і тодї хрипне.
22. Знитив сї, як кіт на миш. (Наг.)
Стулив ся, зробив ся маленьким.
23. Їв би кіт рибу, а в воду не хоче. (Ільк.) ...а води боїт ся. (Залїсє)
Кіт має антіпатію до води, а миєть ся лише власною слиною. За рибою зрештою він іде в воду, коли не глибока. Пор. Adalb. Kot 15.
24. Кіт воркоче, бо кашки хоче. (Тисьм.)
Просять дїти в мами молока для кота.
25. Кіт за пліт, а миши в танець. (Лучак.)
Коли віддалить ся начальник, підвладні починають розгардіяш. Пор. Adalb. Kot 45.
26. Кіт лівний, хлоп мівний всюда поживить ся. (Ільк.)
Лівний, такий що любить ловити миши. Пор. Adalb. Kot 32.
27. Кіт неловний, хлоп немовний, оба ледащо. (Петр.) ...нелівний ..немівний... (Ільк.)
Антітеза до попереднього. Пор. Adalb. Kot 36.
28. Кіт по салї і на порожні банти скаче. (Гнїдк.)
Хоч усе сало забрали з бантів, де воно висїло, кіт із привички ходить іще туди. Характеризують усяку привичку, яка панує над чоловіком навіть тодї, коли її підстава усунена.
29. Кіт риби прагне, але сїти не тягне. (Гнїдк.)
Пор. вище ч. 23.
30. Кіт сї миє, гостї будут. (Наг.)
Вірять, що кіт миєть ся перед приходом гостий Пор. Adalb. Kot 38; Hoc. 333.
31. Кіт сї по одвірках дре, буде вітер. (Наг.)
Вірять, що кіт наперед прочуває вітер і тодї дреть ся по одвірку в хатї. Пор. Hoc. 333.
32. Кіт ся лестит, а драпає. (Коб.)
Про облесного і шкідливого чоловіка. Пор. Beb. 141.
33. Кітцї іграшки, а мишцї слїзки. (Цигани)
Кітка граєть ся з мишю, але нарештї зїдає її. Пор. Muka 1584; Hoc. 333.
34. Кіт ще малий, а вже вуса має. (Наг.)
Жартує такий, якому вчасно виростають вуса.
35. Кіт як спит, то миши не зловит. (Белз)
Хоч який майстер, а сплячи нїчого не зробить. Пор. Adalb. Kot 39.

36. Коли кітка малі має, тогди найбільше миший їмає. (Наг.)
В часї окоченя дбає за свої котята.

37. Кота в мішку не купують. (Петр.)
Scil. замість заяця. Нїякого товару не купують без оглядин. Пор. Нос. 332.

38. Кота в міху не торгують. (Ільк.)
Варіянт попереднього.

39. Кота й з поду вержеш, він усе на ноги впаде. (Наг.)
Зовсїм вірна зоольоґічна обсервація, над якою перед кількома роками робили навіть експеріменти. В ширшім значінню: се чоловік, який уміє викрутити ся і з найгіршої халепи. Пор. Adalb. Kot 4, 64; Brzoz. Kot 21.

40. Кота хвостом обернути. (Гнїдк.)
Крутити в розмові, обертати трактовану тему навпаки.

41. Коти дерти. (Гнїдк.)
Сварити ся з ким, докучати йому. Пор. Adalb. Kot 42.

42. Коти пасти. (Наг.)
Ходити „на прічки“ з дому, лайдачити ся, — про жінку-мандрьоху, пор. пісню:
Ой та діна, діна, діна, де моя бабіна?
Пасе коти за вороти та вйизанку сїна. (Наг.)
Иньше значіне у Поляків, пор. Adalb. Kot 24.

43. Коти сї побицкали, Семане помньицкали. (Чернїк)
Приговорюють дитинї, що бавила ся з котами і впала та розплакала ся.

44. Котови а попови, то нинї найлїпше. (Наг.)
Кіт усе лежить у теплім місцї, а піп має з громади не мало даремщини.

45. Котови грашки, а миши смерть. (Збар.)
Кіт любить пограти ся мишю, поки загризе її. Пор. Adalb. Kot 37.

46. Котови з медведем не грати. (Гнїдк.)
З дужим і грати ся і бити ся небезпечно.

47. Купуй кота в мішку! (Наг.)
Коли хтось когось хоче одурити, а сей розуміють ся на його поганих намірах.

48. Ласить ся, як кіт на сало. (Ільк.)
Примиляють ся.

49. Лестит сї, як кіт до сала. (Наг.)
Варіянт попереднього.

50. Люби кіт рибу, а в воду не хоче. (Петр.)
Варіянт до ч. ч. 23.

51. Мамо, мамо, кіт мене лапкою вдарив! (Льв.)
Характеризують розпещену дитину, що боїть ся найменшого дотику.

52. Мече собов, як кіт з рощіпом. (Голоб.)
Кидає собою, як кіт, якому на хвіст дали розщіп, себ то поліно розколене з одного кінця, яке тисне його хвіст. Пор. Adalb. Kot 2.

53. Муркотит, як кіт під носом. (Наг.)
Про такого, що говорить невиразно та швидко.

54. На кота воркота, на дитину дрімота. (Цигани)
Примовляють малим дітям, узято з колискової пісні.

55. Наникав як кіт вусами. (Наг.)

Вірять, що страва, якої доторкнеть ся кіт своїм ротом, через те робить ся нечистою і її не можна їсти. Такий дотик називають наниканем, „кіт наникав."

56. Напрьила кітка півтора мітка, а кіт сї зірвав тай тото пірвав. (Жураки)

Кепкують із жінки, що пиняво пряде Пор. Brzoz. Kot 11.

57. На таке ся ще й кіт не женив. (Луч.)

Се пустий інтерес, на який не варто йти.

58. Не все котови пущінє. (Тисьм.)

Не все він може наїдати ся до схочу масних страв. Ширше: не все захланному вдаєть ся дійти до своєї цїли, поласувати дурничкою.

59. Не грай з котом, бо тї подрапає. (Наг.)

Драпане для кота найкраща забавка. Пор. Adalb. Kot 54.

60. Не грай кітка з медведем, бо тя задавить. (Ільк.)

Осторога слабому, щоб не заходив ся з сильним. Пор. висше ч. 46; Adalb. Kot 56.

61. Не грай кітка з песиком! (Коб.)

Пес не любить кота і завсїгди хапаєть ся зловити і загризти його. Пор. Brzoz. Kot 12.

62. Не грай кітка з псом, а пес таки вкусит. (Кольб.)

Нерівна забава. Пор. Brzoz. Kot 12.

63. Нема то як в зимі котови, а в лїтї попови. (Мшан.)

Бо в зимі кіт гріє ся на печи, а в лїтї попови йдуть за дармо робити.

64. Не обертай кота фостом. (Ільк.)

Не перекручуй мої слова. Пор. висше ч. 40; Adalb. Kot 63.

65. Носив кіт сало, поки го стало. (Наг.)

Поки або зїв усе сало, або поки його не зловили і не вбили.

66. Ой Господи милосерний, кітка здохла, кіт мізерний, а котята небожата зваляли си ноженята. (Явор.)

Кепкують із такого, що зітхає: Ой Госпони милосерний!

67. Ой небоже, небоже, кітка плаче, кіт не може. (Цен.)

Кепкують їз такого, що любить иньшому говорити: небоже.

68. Пасе коти за вороти. (Наг.)

Ходить блукаючи, не йде до хати.

69. Перші коти за плоти. (Ільк.)

Вірять, що перші котята все треба потопити. В ширшім значіню; перший початок усякого дїла бував невдатний. Пор. Adalb. Kot 61; Сим. 2004; Нос. 398.

70. Підсїв як кіт на миш. (Кольб.)

Засїдаєть ся на нього, хоче вбити або пошкодити.

71. Пійди, коте! Пійди, псе! Пійди Лиско, бо ти близько! (Сан.)

Кепкують із лїнивого чоловіка, що за кождою дрібницею любить посилати післанців.

72. Пішов кіт спати, а миши в танець. (Зазул.)

Наставник засне, а підвладні не роблять нїчого, барашкують. Пор. висше ч. 25.

73. Розібрав си, як кіт на решеті. (Наг.)
Коли хтось виявляє безпідставні претензії та ще горожить ся.

74. Там того як кіт наплакав. (Цен.)
Кіт не має ввичаю плакати. Там того дуже мало або й зовсім нема. Про котячий плач див. Adalb. Kot 1.

75. Ти десь певно з котами грав ся. (Крех.)
Говорять до чоловіка з подрапаним (у бійці) лицем та руками.

76. У кота в фості гадюча їдь. (Наг.)
Народне яіруване.

77. У кота ядвабні ніжки, а дідьчі пазурі. (Белз.)
Характеризують дволичну, котячу вдачу.

78. Як би кітка не скакала, то би ніжки не зломала. (Ільк.)
Відповіднійше до кози. Кіт іще ніколи скачучи не зломав ніг.

79. Я кота в мішку ни купую. (Кольб.)
Не беру товару не оглянувши його, не вірю твоїм словам. Пор. Гильф. 948.

Кітоха. 1. Кітоха би ті семилітна взяла! (Ком.)
Кітоха те саме що тетюха, фрибра, пропасниця. Прокляте.

Кладка. 1. Стою на кладці, а мила на гадці. (Белз)
Думка про неї не покидає мене.

2. Хто по кладці мудро ступає, той ся в болоті не купає. (Ільк.)
На те кладки, аби по них переходити через болото.

Клака. 1. Клака кудкудака. (Зазул.)
Клака — толока, що з гомоном пісень іде з поля.

Клам, 1. Прийде клам к нам. (Гнідк.) ...ід... (Наг.)
Прийде до нас такий, що гордував колись нами.

Кланцати 1. Кланцає зубами як голодний вовк. (Наг.)
Про голодного або сердитого чоловіка.

2. Лиш раз зубами клямсну, тай нема ті. (Наг.)
Зїм, проковтну тебе. Жартував великий чоловік із малого.

Кланяти ся. 1. Кланяй ся голова з вухами, а потилиця й сама похилит ся. (Звенигор.)
Жартливе навчане, як кланяти ся.

2. Хто ся низько кланяє, той високо плює. (Гогл.)
Супроти одних гордий, перед другим гнеть ся.

Класти. 1. Вклав сми си в клеветню. (Жабе)
Сповідав ся Гуцул з такого гріха, що всрав ся в дзвінниці.

2. Де-с не клав, там не шукай. (Наг.)
Говорять такому, що шукає чогось у такім місці, де того не положив.

3. Кладе на нього, як на коня. (Крех.)
Накладає великий тягар. Пор. Adalb. Klaść 2.

4. Кладе ся за ґазду, а за жебрака не варт. (Снят.)
Говорять про бідного, а гонорного чоловіка.

5. Кладе сї розумним, а він дурний як сак. (Карл.)
Уважає сам себе за дуже розумного чоловіка.

6. Кладу му як лопатов у голову. (Наг.)
Навчаю, переконую його, та все даремно. Пор. Adalb. Kłaść 3.
7. Кладу ти то на серце. (Наг.)
Упоминаю тебе, затям собі се.
8. Класти кого на віта. (Белел.)
Вибирати війтом.
9. Не клади хлопа на пана. (Наг.)
Жартливо кажуть, коли хтось ївши якусь „панську“ страву зараз потім бере ся до своєї хлопської.
10. Я го кладу на полицю. (Ільк.)
Я його шаную як щось вище, а він сам принижує себе.

Клебенї. 1. Бодай ти клебенї обліэли! (Наг.)
Прокляте: щоб тобі на клубах, на крижах поробили ся рани.
2. Всї ти клéбенї обібю. (Наг.)
Погроза: набю по крижах та по плечех.

Клепка. 1. Тобі видиш третої клепки в голові не стає. (Наг.)
Ти не сповного розуму. Пор. Adalb. Klepka 1; Нос. 324.
2. Трохи му сї клепки в голові не сходят. (Цен.)
Йому все чогось бракує, він якийсь непритомний.

Кликнути. 1. Як кликнеш у лїс, так ти сї відкликне. (Наг.)
Як ти до людий, так люди до тебе. Пор. Гильф. 937.

Клим. 1. Здоров був, Климе! — А здоров! — А тебе за чим так по полю носит? — Заяцї ловлю. — Богато ж тобі ще до десяти? — Лиш девять, за десятим гоню. (Коб.)
Насьміх із охотника, що вибрав ся пішки на зайцї.
2. Що мінї Клим, сховай сї з ним! (Цен.)
Менї з ним нема нїякого дїла.

Клин. 1. Засїв му клин у голові. (Торки(
Якась думка опанувала його так що годї її вибити. Пор. Adalb. Klin.
2. І клином му того з голови не вибєш. (Збар.)
Не витолкуєш йому, не відведеш його від якоїсь одної думки.
3. Клин клином вибивають. (Ільк., Петр.)
Рівне рівним усувають або лїчать. Пор. Adalb. Klin 2; Гильф. 988; Нос. 324, 464.
4. Клин му в голову забив. Ільк.)
Задав якусь загадку, заставив задумати ся. Пор. Adalb. Klin 4.
5. Клином меже них заїхав. (Наг.)
Став ся причиною їх незгоди, роздвоїв старих приятелїв.
6. Куди кинь, усе клин. (Наг.)
Що почнеш робити, все наскочиш на якесь обмеженя. Пор. Нос. 335.
7. Куди клин, туди Клим. (Дар.)
Характеризують податливого чоловіка, що улягає кождому зверхньому напорови.
8. Малий клин великим вибивай. (Березів)
Більшій силї менша уступає. Пор. Adalb. Klin 2.

Клінне. 1. Клінне вашещі, на весільи просимо. (Наг.)

Так просять молода й дружки по хатах на весіле.

Кліщ. 1. Впеліісив сі, як кліщ до худоби. (Наг.)

Віссав ся, причепиз ся, говорять про чоловіка-паразіта

2. Кліщ як віссе ся в тіло, то му черево відорвеш, а голова не пустит. (Крех.)

Видно, що оповідач мав добрі спостереженя про кліща.

3. Причепив сі, як кліщ до голої сраки. (Наг.)

Хто довго й уперто держить ся свого місця. Пор. Wand. V, Zecke 2.

4. Такий ми милий, як кліщ на сраці. (Наг.)

Зовсім немилий, нестерпний.

Кліщі. 1. Без кліщів горячого зеліза не возьмеш. (Наг.)

Бо попечеш руки.

2. Держит го в зелізних кліщах. (Цен.)

Держить твердо, не дає йоау нїякої волї.

3. Кліщіма бис го з хати не витьиг. (Наг.)

Про завзятого домосіда та відлюдка. Пор. Wand. V, Zange 9.

4. Стис го як кліщіма. (Наг.)

Припер до стїни, поставив у безвихідне положене

Клопіт. 1. Без клопоту нема доходу. (Сор.)

Щоб дійти до чого в житю, треба не мало клопотати ся. Приказка перейшла й до жидів: Wer will haben Dochod, der muss haben Kłopot.

2. Без клопоту не прожиєш. (Наг.)

Все чоловік має якісь прикрости.

2. Вступи сї без клопоту! (Наг.)

Себ то не клопочи менї голови.

3. За клопотами нема коли й дихнути. (Ком.)

Жалуєть ся заклопотаний чоловік.

4. З великого клопоту голова ми сивіє. (Наг.)

Жалуєть ся чоловік пригноблений усякими клопотами.

5. Клопіт голові, а рукам робота. (Жидач.)

В тім звичайно й упливає людське житє.

6. Клопіт мене допитав сї. (Борисл.)

Постигла біда; інтересна персоніфікація клопоту як чужинця, що допитуєть ся до чоловіка.

7. На що мінї клопоту на здорову голову? (Дрог.)

Відмовляєть ся чоловік від якогось непевного діла.

8. То з тобов тьижкий клопіт! (Наг.)

Мовить отець до непослушного, лїнивого або збиточного сина.

9. То твій клопіт, не мій. (Жидач.)

Менї се байдуже, ти сам тим журі ся.

10. То ще малий клопіт. (Наг.)

Ще нема чим дуже журити ся.

11. Через клопіт і їсти чоловік забуває. (Торки)

Йому відходить апетит.

12. Що клопіт, то клопіт, заморока голові. (Белз)

Говорить заклопотаний чоловік.

Клопотати. 1. Клопоче мінї голову. (Наг.)

Турбує мене, докучає менї своїми питанями або просьбами.

2. Клопоче сї як курка єйцьом. (Наг.)

Коли хтось у лихій пригодї кидаєть ся на всї боки і не знаходить виходу.

3. Най сї той клопоче, хто менї злого хоче. (Ком.)

Говорить безклопотний, байдужний чоловік.

4. Не клопочи ми голови! (Наг.)

Дай менї спокій, не хочу займати ся твоїми дїлами.

5. Хто сї клопоче, той їсти не хоче. (Наг.)

Всї думки його займає його скрутне положенє.

6. Ще бим сї не мав чим клопотати, та тобов. (Наг.)

Менї до тебе байдуже, твоїми дїлами не хочу займати ся.

Клубок. 1. Понесеш і ти свої клубки. (Гнїдк.)

Значінє неясне, може: що насукав, знач. відповіси за свої дїла.

Клоче. 1. Такий здалий, як з клоча батіг. (Снят.)

Не здалий нї до чого, недотепий, немічний чоловік.

2. Ци клочі, ци вовна, коби кишка повна. (Зазул.)

Говорить цупкий їдець, що не перебирає в стравах.

Клямка. 1. Вже по всьому, вже клямка запала. (Ільк.)

Справа рішена. Пор. Нос. 307.

2. Піди хоць клямку в церкві поцюлюй. (Цен.)

Знач. піди до церкви, та вона вже буде замкнена.

3. Хоць би клямков у моїй хатї покалатав. (Снят.)

Жалував ся чоловік на свого давного друга, що тепер оминає його хату.

Клясти. 1. Єден кльив, другий див. (Наг.)

Розуміють ся, що перший швидше перестав.

2. Закльив му в недобру годину. (Наг.)

І його прокляте сповнило ся.

3. Клине, аж волосьи на голові стає. (Наг.)

Про такого, що вміє добірно клясти.

4. Клине, аж сумно слухати. (Наг.)

Так богато і рїжнородного лиха просить на чиюсь голову.

5. Клине, аж трава схне. (Яор.)

Про силу проклятя див. далї ч. 7. Пор. Adalb. Kląć 1.

6. Клине в нїм дух і тїло. (Наг.)

Не минає нї одної частини, все проклинає.

7. Клине мати дитинї: „Абис трісло!“ А горшкодрай сидит при столї і правит горнець. По хвилї осьміхає ся і каже: „Ану, заклинїт тепер свої дитинї!“ А мати видивила ся на нього і каже: „Та трісніть ви!“ І він тріс на місци. (Наг.)

Оповідають як приклад фатальної години, в яку справджуєть ся прокляте.

8. Клине сї, на чім сьвіт стойит. (Наг.)
Проклинає все на сьвітї, пор. Adalb. Kląć 6; нїм. Er flucht alle Sterne vom Himmel herab, Wand. I, Fluchen 18; Нос. 334.

9. Клине на чім сьвіт стоїт. (Наг.)
Запевняє, що правду говорить.

10. Клину ся милим богом, що я не винен. (Лім.)
Кляв ся Циган, якого зловили на крадїжи.

11. Куди йде, то клине. (Наг.)
Бувають такі сердиті люди.

12. Накльив му, що сї влїзло. (Наг.)
А влїзло ся певно досить.

13. Ни клини сї, я тобі й так віру. (Кольб.)
Запевняє чоловік иньшого, скорого до клятьби.

14. Не клини, шкода слини. (Кол.)
Уговкують такого, що любить клясти.

15. Прокльив у мнї кождий волосок. (Наг.)
Жалуєть ся чоловік на проклятя, що кидає на нього злий сусїд.

16. Хто клине, той на свою голову клине. (Наг.)
Тому проклинаному се не шкодить. Пор. Adalb. Kląć 8; Wand. I, Fluchen 12.

17. Хто клине, той сї дїдькови молит. (Жидач.)
Бо все озиваєть ся до нечистої сили. Пор. Adalb. Kląć 7; Wand. I, Fluchen 13.

18. Хто клине, тому тре дати хлїба, аби його хлїб побив. (Берез.)
Уговкують такого, що любить клясти.

Кляте (adverb.). 1. Кльите-м сї перепудив. (Наг.)
Страшно перепудив ся, злякав ся.

Клятьба. 1. Його клятьба, як жидова молитва, що по дорозї пацєр мовит. (Пост.)
Раз-у-раз проклинає своїх ворогів. На Шлєску кажуть: Er flucht wie der polnische Jude, Wand. I, 24.

Ключ. 1. Він нід ключом сїдит. (Наг.)
Під замком, у замкненім місцї, в тюрмі.

2. Дав му ключі в свої хатї. (Крех.)
Зробив його господарем і паном у своїм дому. Про господаря, що дав себе оплутати наймитови, любасови його жінки.

3. Золотий ключ кождий замок отворит. (Кукиз.) Золотим ключом... отвориш. (Крех.)
Підкупом, пор. Adalb. Klucz 8.

4. Ключом ми сї серце до нього замкло. (Наг.)
Я стратив до нього всяку прихильність, не можу промовити до нього щиро слова.

5. На ключ замкнули. (Наг.)
Замкнули за ним двері, увязнили.

6. Не поможе ключ і колодочка, коли ся вдасть бісови дочка (Луч.)
Таку нї приняти, нї заперти, все втече.

7. Отто му з ключьи свиснув. (Наг.)

У значіню: отто здивував, отто перелякав, іронічно.

8. Так як би з ключьи стрілив. (Наг.)

Дїти нераз пропиловують у дїравім ключі близько ручки дїрку, набивають ключ як пістолет, підсипають дїрку порохом і запалюють. Такий вистріл із ключа дуже слабий. Приказки вживають, коли хтось у товаристві скаже щось недотепне.

9. Хто ключ знайде, той щастє має. (Сор.)

Широко розповсюджене нар. віруване. Пор. Wander. IV, Schlüssel 47.

10. Ци на ключ ти зуби замкло? (Наг.)

Говорять такому, що розсердивши ся не хоче нї з ким говорити.

Ключинє. 1. Він би ключинє з хати зняв. (Крех.) ...кізлинє. (Наг.)

Говорять про пустого, непосидючого хлопця, що любить лазити по звишках. Ключине, се кізли, якими на версї хати приложено солому стріхи.

Ключка. 1. Знайду я ще ключку на тебе. (Яс. С.)

Грозив чоловік другому, що знайде чим пошкодити йому.

2. Ключка ми сї трафила. (Наг.)

Стала ся менї мила або немила пригода.

3. Ключки си на мнї шукає. (Наг.)

Зачіпає ся, шукає собі напасти.

4. Ключки шукати. (Гнїдк.)

Зачіпки шукати.

5. Не шукай собі ключки на мнї! (Наг.)

Не зачіпай ся, не шукай притоки до сварки або бійки.

Ключове зїлє. 1. Він мав ключове зїлья. (Наг.)

Ключове зїлє, кажуть, таке, що при його помочи кождий замок отворить ся. Говорять про злодія.

Кметиця. 1. Не обговорит кметиця, ино пометиця. (Гнїдк.)

Порядна жінка не любить обмовляти нїкого.

Кметь. 1. Два кметї, пан третїй. (Ільк.)

Такі бували в Польщі маєтности.

2. Про такі кметї буде пан ходити в веретї. (Петр.)

Кметї вбогі або неробучі.

Книжка. 1. І я вмію в чорній книжцї читати. (Наг.)

Scil. женихати ся з дївками.

2. Хто над книжков їсть, той памньить іззїсть. (Наг.)

Тому заборонюють дїтям їсти над книжкою.

Книш. 1. Сита душа і без книша. (Збар.)

Відпрошуєть ся чоловік, якому по обідї дають ще книша.

2. Сїм книшів, сїм хлїбів, а осьмий книш, а ти, мій милий, спиш. (Пол.)

Приговорювала жінка до сонного чоловіка, scil. вставай їсти.

3. Тобі дают книш, а ти спиш. (Цен.)

Коли щось дають сонному, прим. кличуть його до вечері.

Кобеля. 1. Кобелї за возом не спочине. (Наг.)

Бо нею все віз підкидає.

2. Має спокій, як кобелї за возом. (Наг.)

Віз торкоче, а кобеля привязана з заду, раз-у-раз теліпаєть ся.

Кобила. 1. Вези кобило, хоть тобі не мило. (Ільк.)

Говорять чоловікови, що мучить ся над якоюсь нелюбою йому роботою. Пор. Adalb. Kobyła 1.

2. Взяв чорт кобилу, най бере й лоша. (Залїсє) Зїв вовк... (Наг.)
В розпуцї мовив чоловік, у якого вовки зїли кобилу.

3. До білої кобили на зальоти ходили. (Дар.)
Сьміють ся з зальотників, яким відмовлено дївчини.

4. Здохла кобила, най з Богом спочиває! (Цен.)
Побожна згадка про кобилу як про людину.

5. Иньшій кобилї давай вівса, вона сї дивит до пса, а иньшій давай соломи, то вона піде поволи. (Котуз.)
Буває ріжна вдача. Пор. Adalb. Kobyła 2.

6. Їдь, кобила, хоть єсь три дни не їла. (Ільк.)
Говорить недбалий чоловік, що не пильнує своєї худоби.

7. Кобила за ділом, а лоша без діла. (Дар.)
Лоша біжить за кобилою. Пор. Даль I, 654.

8. Кобила здихає, а ще траву хапає. (Кукиз.) ...щипає (Крех.)
Мова про ненаситність кінського роду. Пор. Adalb. Kobyła 7.

9. Кобила здохла, але хто дав псам знати? (Луч.)
Дивував ся чоловік, у якого здохла кобила і зараз позбігали ся пси на стерво. Говорять, коли розійде ся по селї якась невияснена новина. Пор. Brzoz. Kobyła 8.

10. Кобилї причіпи хвіст. (Голг.) Приший кобилї фіст. (Наг.)
Про чоловіка, що робить або говорить щось не до ладу.

11. Най кобила журить ся, що велику голову має. (Ільк.)
Потїшають зажуреного чоловіка. Пор. Wand. IV, Stute 7 (покликаєть ся на польський оріґінал, та не цитує його; у Адальберґа нема; у Brzoz. Kobyła 4: Kobyła ma większy łeb, to niech myśli, думка відмінна від нашої; Hoc. 448.

12. На кобилї їде, кобили шукає. (Цен.)
Про нетямучого роззяву та забудька Пор. Adalb. Kobyła 11.

13. На першім поскоцї кобила хомут зломала. (Луч.)
На початку невдача.

14. Наша кобила вже сї до пса дивит. (Наг.)
Мабуть думає здихати. Пор. Adalb. Kobyła 14.

15. Не вірь кобилї в дорозї, бо серед болота скине. (Ільк.)
Пор. висше Кінь.

16. Причіпи кобилї фіст. (Ільк.)
Про пусту роботу.

17. Приший кобилї фіст, а вна свій має. (Наг.)
Про якусь зайву, недоладну роботу. Пор. Brzoz. Kobyła 10.

18. Спокійний як кобила за возом. (Залїсє)
Вона не тягне нїчого, а йде собі без діла.

19. Старій кобилї не брикати, старій дївцї не цїлувати ся. (Коб.)
Лїта беруть своє, гасять житєву радість.

20. Тягни, кобило, хоть ти не мило! (Луч.)
Понукують клячу до роботи.

21. Ци било, ци не било, а ти тьигни, кобило. (Наг.)
В польськім вар. Brzoz. Kobyła 3: Jak było, tak było.

Кобилячий. 1. Кобильича голова, а курьичий розум. (Наг.)
Про дурну а головату жінку.

2. Кобиляча голова, як на дорозі знайдеш, то ховстай і бий її. (Ільк.)
Бо вона за життя докучила чоловікови.

3. Кобилячу голову і по смерти бий! (Луч.)
Пор, вище Кінь ч. 1; Adalb. Kobyła 8.

Кобилецький. 1. Кобилецький кози лапав, тай си ейці обталапав; Кобилецька волочила, тай си шмондю замочила. (Яс. С.)
Ущиплива приказка про місцевого загонового шляхтича та його жінку.

2. Кобилецький лапав раки, замочив сї аж до сраки; жінка йому помагала і спідницю розідрала. (Городок)
Про тогож безталанного шляхтича.

Кобіта. 1. Кобіта довгий волос, а короткий розум має. (Петр.)
Кобіта, з польського kobieta — жінка. Пор. Жінка ч. 63, 103; Adalb. Kobieta 32.

Ковалиха. 1. Ковалиха на міху ус—ла ся зо сьміху. (Снят.)
Приповідають, коли хто занадто дуже сьміється ся.

2. Ковалихо, буде лихо! (Наг.)
Жартують із якоїсь несподіваної біди.

3. Не бачила ковалиха пьвочка. (Незаб.)
Дивне диво!

Кувало. 1. Доброє кувало не боїть ся молота. (Ільк.)
На те воно грубе й міцне.

2. Кувало не противит ся клевцеви. (Гнїдк.)
Клевець бе по нім, скільки треба.

Коваль. 1. Бігай до ковальи з носом! (Наг.)
Говорять засмарканому хлопцеви.

2. Добре тому ковалеви, що на обі руки куе. (Ільк.)
Одною рукою держить зелїзо, а другою бе.

3. Іди до ковальи з носом. (Кол.)
Говорять до засмарканого чоловіка, особливо хлопця.

4. І коваль зелїза не зімнé поки го не розпече. (Наг.)
Всяку річ треба заздалегідь підготовити до діла.

5. Коваль без кліщів гірше як без рук. (Наг.)
Бо голими руками зелїза не візьме з огню.

6. Коваль — благословенний талант, усе доробит ся. (Мшан.)
Ні одна громада без коваля не обійдеть ся. Пор. Wand. IV, Schmied 10.

7. Коваль звичайно без сокири, а швець без чобіт. (Кол.)
Такі майстри не мають коли дбати про свої власні потреби. Пор. Adalb. Kowal 11; Wand. IV, Schmied 17.

8. Коваль клепле, доки тепле. (Ільк.) ...поки... (Залїсє, Петр.)
Роби, поки час відповідний до діла, користуй ся нагодою. Пор. Adalb. Kowal 5.

9. Коваль согрішив, а шевця повісили (Ільк.)
За винного потерпів невинний. Пор. Adalb. Kowal 8.

10. Ковалю, ковалю, зроби мині лялю: і з ручками і з ніжками, най я сї забавлю. (Наг.)

Жартують із дівки, що надто резолютно залицяється до парубка.

11. Коли-сь не коваль, то рук не погань. (Дар.)
Не бери ся до діла, на якім не розумієш ся.

12. Кували ковалї то великі то малі. (Наг.)
Говорять про стук дітий у хатї.

13. На тоє коваль кліщі держить, щоб го в руки не пекло. (Ільк.) ...аби в руки... (Петр.) ...має...)Наг.)
Для всякого діла люди придумали відповідні прибори. Пор. Čelak. 381; Wand. IV, Schmied 12.

14. Тогди коваль зелїзо кує, коли горяче. (Ільк., Кобр.)
Образово: тодї роблять діло, коли йому сприяють обставини.

15. То такий коваль, що вміє зробити з зелїза пшик. (Наг.)
Сьміють ся з недотепного коваля.

Ковбаса. 1. Більше днїв, як ковбас. (Наг.)
Не один день треба обходити ся й без ковбаси.

2. Годї сї на ковбасї повісити а пирогом зарізати. (Цен.)
Се річи зовсїм не для самовбійцїв, а для живих людий.

3. Довгий а тонкий як ковбаса. (Наг.)
Про високого, а тонкого чоловіка.

4. Іди там, де ковбасами пліт городжений. (Наг.)
Говорять чоловікови ласому на ковбаси.

5. Обáхморив ковбасу в борщи. (Наг.)
Занюхав, добачив щось.

6. Я вкрав ковбасу, зараз завтра принесу. (Наг.)
Кається ся злодій і нїби то обіцює поправу.

7. Який ласий на ковбáси! (Цен.)
Кепкують із чоловіка ласого, що за ковбаси готов продати прим. свій голос при виборах. Пор. Wand. V, Wurst 1, 78.

8. Як ковбаса та чарка, то мине ся сварка. (Цен.)
Противники швидко помирять ся на почастунку.

Ковбель. 1. Ковблї як телефусй. (Наг.)
Череваті, товсті.

Ковбиця. 1. Лиш би му до ковбицї голову втьити. (Наг.)
Такий шибеник та непотріб.

2. Шьинувавши ковбицї тай лавицї тай вас яко ґречних. (Наг.)
Жартлива говірка, коли хтось хоче сказати якесь бридке слово.

Ковнїр. 1. Вона не для мене в вишиваних комньирах ходит. (Сор.)
Говорить парубок про дівку, що гордо носить ся і його не любить.

Ковтун. 1. Лучше від разу ковтун з голови збути. (Ільк.)
Скинути з голови якийсь докучливий клопіт.

Когут. 1. Без когута хата глуха. (Ільк.)
Піяне когута додає хатї принади. Нїмець каже: Wo ein Hahn zu Hause ist da steht es wohl, Wand. II, Hahn 177.

2. Вже долів когут так ни запіє, йик горі пес загавкає. (Грин.)
Гуцульська характеристика контрасту між горами, де давнїйше зовсїм не держали курий, і долами.

3. Два когути, два дими і дві господині ніколи ся не згодять. (Ільк.)
Бо кожде з них хоче бути паном на своїм місці. Пор. Wand. II, Hahn 181, 182, 184, 188; Čelak. 319.

4. Два когути на єднім подвірю, тай дві господині не згодят ся ні завтра ні нині. (Гнідк.)
Стара господарська практика. Пор. Adalb. Kogut 2; Wand. V, Hahn 185.

5. Закокоїжив сї як когут. (Наг.) Закукурічив сї... (Яс. С.)
Зробив грізну міну, наставив ся.

6. За ним і когут не запіє. (Наг.)
Не то, щоб хто з людий згадав. Говорять про помершого лихого чоловіка. Пор. Adalb. Kogut 10; Wand. II, Hahn 192, 193, 233, 235.

7. Зле ся там в домі дїє, де когут мовчит, а курка піє. (Коб.)
Образово: де чоловік підлягає жінці. Пор. Adalb. Kogut 13; Wand. II, Hahn 172, 176.

8. Когут десїть курок водит, а чоловік єдної жінки не може. (Наг.)
Дуже давне і загальне спостереженє, пор. Wand. II, Hahn 73.

9. Когут піє на відміну. (Наг.)
Коли в полудне піє, то буде зміна погоди. Пор. Wand. II, Hahn 129, 137, 154.

10. Когут, то дзвін у ґосподарстві. (Дорож.)
Він будить сонних рано і віщує погоду. Пор. Adalb. Kogut 6; Wand. II, Hahn 27.

11. Когут як піє, то очи жмурит. (Цен.)
Бо він, по толкованю одного мудрого рабіна, знає сю пісню на память. Пор. Wand, II, Hahn 9, 42.

12. Кождий когут на свій гребінь гордий. (Крех.)
Так само й чоловік усе має щось, чим гордить ся. Пор. Wand. II, Hahn 97, 106.

13. Кождий когут сьмілий на своїм сьмітю. (Ільк.)
Хоч невеличкий господар, а на своїм обійстю він пан. Пор. Adalb. Kogut 3; Wand. II, Hahn 11, 20, 28, 29, 50; Čelak. 119.

14. Кому ся веде, тому ся і когут несе. (Ільк., Кобр.)
Кому щастить, той має користь і з такого дїла, яке иньшому не приносить користи.

15. Пущу ти червоного когута під стріху. (Наг.)
Погроза: підпалю твою хату. Пор. Wand. II, Hahn 55, 198, 211, 213.

16. Так когут піє, як уміє. (Луч.)
Кождий по свойому. У Німців: як від старого навчив ся, пор. Wand. II, Hahn 53, 108.

17. Як єден когут запіє, то всї иньші й собіж. (Наг)
Звичайна поява. Пор. Wand. II, Hahn 154.

Кожух. 1. Без кожуха нема духа. (Цен.)
Нема тепла в зимі.

2. Кожухова латка в зимі як рідна матка. (Луч.)
Бо загрієе.

3. Кожух як пава, по саму землю. (Броница)

Се на долах називаєть ся гарний кожух, коли сягає аж до землї; в горах таких не носять.

4. Не гріє мене кожух, лиш слово тїшит. (Город.)
Мова про обіцяний кожух.

5. Не скидай кожуха до сьвятого Духа. (Кал.)
Доки трапляють ся холодні днї. Пор. Wand. II, Pelz 21.

6. Полатати кожух кому. (Гнїдк.)
Набити його по кожусї, подерти йому кожух; пор. нїмецьке: Einem den Pelz, ausklopfen. Wand. III, Pelz 45.

7. Теплий кожух, лиш не на мене шитий. (Цен.)
Він не мій і я не буду ходити в нїм.

8. Умий кожух, а не помочи. (Ільк.)
Зроби якусь річ не ушкодивши її. Пор. Adalb. Kożuch 10; Wand. III, Pelz 22, 28.

9. Чужий кожух не гріє. (Наг.)
Чужим добром ситий не будеш. Пор. Adalb. Kożuch 5; Wand. III, Pelz 1.

10. Що ми по кожусї, як по сьвятім Дусї? (Берез.)
Про таке добро, що приходить за пізно. Пор. Wand. III, Pelz 57.

Коза. 1. Байдуже козї за фіст. (Наг.) ...коли го не має. (Яс. С.)
Так само менї байдуже про те, чого в мене нема. Пор. Wand. V, Ziege 9.

2. Бути козї на торзї. (Ільк., Петр.)
Погроза: прийде на тебе черга, зазнаєш лиха. У Поляків: Być kozie na wozie, Adalb. Koza 1.

3. Де козу припнеш, там вона пасе ся. (Тошільн.)
Неприпнята більше бігає, нїж пасе ся. Пор. Adalb. Koza 12; Wand. V, Ziege 27, 85.

4. Дере коза лозу, а хлоп козу, а хлопа пан, а пана юриста, а юристу триста. (Петр.) ...а хлопа жид, а жида пан... (Ільк.) ...чортів триста. (Цен.)
Забавний образ сьвітового порядку. Коротше Adalb. Koza 11; Čelak. 361; Wand. V, Ziege 29.

5. І коза верещит, як мороз тріщит. (Коб.)
Вона чутливійша на мороз, як вівця.

6. І коза сіль любит. (Наг.)
Коза дуже ласа на сіль, пор. Adalb. Koza 28; Wand. V, Ziege 2, 6 50.

7. Їж коза лозу, коли сїна нема. (Ільк.)
Треба їсти гіршу страву, як нема лїпшої.

8. Кізми вовка не тровити. (Дар.)
Невідповідним способом нїякого дїла не зробиш. Пор. Wand. V, Ziege 26.

9. Коза — дїдьча худоба. (Наг.)
Селяни у деяких сторонах не люблять держати кіз за їх збиточність.

10. Коза з воза, коням лекше. (Гнїдк.)
Тай сама вона не любить їхати на возї. Пор. Adalb. Koza 23.

11. Коза і від квасу дістане прикрасу. (Явор.)
Вона їсть що будь. Пор. польське: Koza to najlepsze bydlątko: pod progiem się wyspi, suchą miotłę zje i jeszcze kwartę mleka da, Adalb. Koza 20.

12. Коза лозу дере, вовк козу дере, вовка пастух дере, пастуха пан дере, пана адукат дере, адуката государ дере, а государа сам чорт дере. (Рог.)
Степенованє взаімного здирства що лежить в основі суспільного устрою.

13. Коза не худоба, ґрейцар не гроші, фрайтер не шаржа, швец не ремісник, а писар не чоловік. (Город.)
Згірдні вислови, пор. Adalb. Koza 19; Wand. V, Ziege 43.[1])

14. Маєш час з козами на торг. (Топільн.)
Се такий товар, який продаси коли будь. Пор. Wand. V, Ziege 64, в иньшім значіню: Raus mit der Ziege auf den Markt; Вандер толкує: Frisch gewagt.

15. Навіть козї фоста завйизати не вмієш. (Наг.)
Кепкують із дурня. Пор. Adalb. Koza 14.

16. Нагадай козї смерть, коза ходит, та все пердь. (Печ.)
Дразнять людину, що довго носить ся з якоюсь неприємною думкою.

17. Нагадай козї смерть, то все буде „ме“. (Ільк.) ...буде беготїти. (Петр.)
Пор. попереднє ч. 16.

18. Не борони козї лїса, але аби її вовк не з'їв. (Гнїдк.)
Треба її і в лїсї пильнувати.

19. Не бороню ти козо в лїс, але як тї вовк іззїсть? (Наг.)
Що робиш, роби на свою одвічальність.

20. Не буде з тої кози мяса. (Город.)
З сего дїла но буде пожитку. Пор. Adalb. Koza 44.

21. Не вродит коза барана, а все лиш цапа. (Жабє)
Прикмети людськї йдуть також за родом. Пор. Wand. V, Ziege 15.

22. Не рада коза на торг, а ведут. (Топільн.)
Не хоче дївка йти замуж, а дають. Пор. Adalb. Koza 13, 20; Wand. V, Ziege; Čelak. 281.

23. Не рада коза торгу, а кури весїлю, та мусять. (Ільк.)
Ширша форма до ч. 2 і 22.

24. Не тра козї боронити брости попоїсти. (Стрільб.)
Сеж її найлюбійша страва.

25. Нехай і коза знає, коли свитає. (Ільк.)
Треба її вчасно гнати на пашу.

26. Не хоче коза на торг, то її ведут. (Дар)
Нераз і чоловік не хоче, а мусить щось зробити. Пор. ч. 22.

27. Одну козу пасти більша морока, як десять коров. (Топільн.)
Вона лазить по всяких звишках і не любить пасти ся на місцї. Пор. Wand V, Ziege 45.

28. Пізнає і коза, коли полудне. (Ільк.)
У неї тодї приливає молоко.

---

[1]) Великий збирач і аматор приповідок цитує при тім нїби то польський текст: Osska ne Galwizas, Merga ne Szeimyna — очевидно литовський.

29. Прийде коза до воза тай скаже бе! (Наг.)
Як зголоднїє. Пор. Adalb. Koza 39.

30. Прийде коза до воза, скаже „ме“. (Ільк.)
Прийде на чоловіка потреба і він мусить покорити ся.

31. Прийти козї к лозї. (Гнїдк.)
Її до лози тягне.

32. Раз козї смерть! (Наг.)
Треба скінчити се діло, все менї одно. Пор. Adalb. Koza 39.

33. Раз тілько козу на лїд нагнати можна. (Ільк.)
Вона не вміє ходити по леду і паде що кроку. Пор. Wand. V, Ziege 18; Čelak. 43.

34. Стара коза тверда на лупліне. (Жабє)
Загальне спостереженє. Пор. Wand. V, Ziege 1.

35. Тобі би лиш кози пасти. (Топільн.)
Бо любиш спинати ся по горах як кози. Пор. Adalb. Koza 8, тут у значіню: ти нї до чого иньшого нездалий.

36. У кози дїдько фіст урвав. (Наг.)
Кепкують із козячого хвоста. Пор. Adalb. Koza 10.

38. „Що хочете за тоту козу?“ — питали ск злодії чоловіка, що вів на торг корову. (Дрог.)
Характеризують ошуканця, який у живі очи впирає чоловікови, що прим. його корова — коза. Пор. Wand. V, Ziege, але в противнім значіню: Wer wird eine Ziege kaufen und dann sagen, es sei eine Kuh!

39. Як би кізка не скакала. то би ніжки не зломала. (Топільн.)
Як би чоловік не пустував, не потерпів би шкоди. Пор. Adalb. Koza 31, 45.

Козак. 1. Вихопив ся, як козак з маку. (Ільк., Мінч.)
Вирвав ся з якимось недорічним концептом. У Ількевича додано в нотці: Казка, але не вказано її тексту.

2. Козак з біди не заплаче. (Ільк.)
Його вдача весела, не плаксива.

3. Козаки всї однакі. (Вікно)
Привикли до спільного, товариського житя. Пор. Brzoz. Kozak. 2.

4. Козаки як дїти: що їм дадут, то зїдьит. (Наг.)
Говорять про себе парубки, що наробивши ся не перебирають у їдї.

5. Козаки як дїти: хоць богацько з'їдять, то мало наїдять ся. (Ільк.)
Ніколи не ситі.

6. Козак мовчит, а все знає. (Замул.)
Про мовчазливого. собі на умі чоловіка.

7. Козак муха, обіс—в сї по вуха. (Снят.)
Насьміх з малого хлопця, що обкакав ся.

8. Козак не гордун, що обірве, то в кавдун. (Ільк) ...в бордун. (Петр.)
Їсть, що дістане, не гордує нїчим.

9. Не той козак, що зборов, а той, що вивернув ся. (Ільк.)
Жартують із труса, що розпочавши бійку сам перший утїк із неї.

10. Оттак по козацки: нема хлїба, їсти пляцки. (Ільк.) Так... (Явор.)
Жартлива поговірка в недостатку.

11. Про єдного козака війна буде. (Наг.)
Велике дїло зробить ся й без помочи якогось одного чоловіка.

12. Пропав козак з дудами. (Ільк., Петр.)
Дуди були його особливою прикметою.

13. Терпи, козаче, атаманом будеш. (Вікно)
Хто більше витерпить, той швидше дослужить ся повисшеня. Пор. Adalb. Kozak 3.

14. Той же сам чоловік, а козак. (Дар.)
Виглядає зовсїм як звичайний чоловік.

15. У козака душа в тїлї, реверенду вуши зїли. (Наг.)
Характеризують голодранця.

16. У козака кінь тай кульбака. (Луч.)
Тілько його всього добра.

17. Чи так, чи сяк, не боюсь, бом козак. (Адальберґ)
Адальберґ подає сю приказку по українськи, додавши лише польське: owak і не подаючи, відки взяв її.

18. Ще не вмерла козацька мати. (Снят.)
Козацький рід іще не перевів ся.

19. Як би-сь то зробив, то був би з тебе козак. (Збар.)
Був би сьмілий, енергічний парубок.

Козик. 1. Від козика до ножика, від ножика до коника. (Ільк.)
Прогрес злодія. Пор. Adalb. Kozik 1.

Козячий. 1. Козяча голова. (Збар.)
Дурна, вперта голова.

Колач. 1. Він колачіма годований. (Наг.)
Панич, білоручка.

2. Добро й хлїб, як нема колача. (Свар.)
Як нема чогось лїпшого, то треба задоволити ся й гіршим. Пор. Adalb. Kołacz 3, 4.

3. Звабиш колачем, не відженеш і бичем. (Гнїдк.)
Лекше привабити чоловіка, ніж відігнати його.

4. З'ївши колач бери ся знов до хлїба. (Ільк.)
Колач їсти простому чоловікови не часто трапляєть ся. Пор. Adalb. Kołacz 8.

5. І колачем го не звабить. (Ільк.)
Він оминає хату, сердить ся.

6. Їдут паничі, везут колачі. (Наг.)
Тїшили ся попівські служниці при приїздї паничів з міста.

7. Колачом го не привабиш. (Наг.)
Боїть ся або сердить ся і не хоче прийти.

8. Колач хоче масла, а ощипок соли. (Лім.)
Що до чого відповідне. Бойки мало вживають масла.

9. На колачах виріс, на ощипок не звик. (Лім.)

Оповідали про попівського сина, що гордував бойківським ощипком.

10. Не могла звабити колачем, а потім тяжко було відбити бичем. (Ільк.)

Scil. любаса.

11. Нїхто не втїкає від колача, але від бича. (Кривор.)

Втїкають від зла, а не від добра.

12. Хочеш колачьи, не лежи на печи. (Гнїдк.)

Треба попрацювати, щоб ласо їсти. Пор. Даль I, 653.

13. Чекай на колачі, аж колачова тучі буде йти. (Наг.)

Жартують із такого, що бажає колача.

Колесо. 1. Вербове колесо. (Яйк.)

Кружок дївчат. Зворот узятий із відомої веснянки:

Вербовое колесо-колесо
На вулиці стояло, стояло,
Дивне диво гадало, гадало.

2. Єдним колесом не поїдеш. (Наг.)

Віз потребує їх чотирьох. Пор. Wand. III, Rad 3.

3. Задні колеса йдут за передними. (Гнїдк.)

Молодше покоління за старшим.

4. Зломало му сї колесо. (Наг.)

Якась несподївана пригода перебила його роботу, попсувала його пляни. Пор. Wand. III, Rad 19, 59.

5. І колеса треба мастити, аби добре їхали. (Наг.)

Всяке дїло потребує відповідної запомоги, щоб вийшло успішно. Див. далї Мастити; пор. Wand. III, Rad 28, 32.

6. Кождий на своє колесо воду верне. (Белз.) ...горне. (Наг.)

Розуміють ся: кождий мельник. І загально: кождий дбає про свою користь. Пор. Adalb. Коло 4.

7. Колесом іти. (Наг.)

Гімнастична штука. Простерши руки й ноги мов спиці колеса сїльські хлопці пускають ся в рух по землї, роблячи враженє колеса, що обертаєть ся біжучи.

8. Крутит сї як у колесї. (Наг.)

Про чоловіка, що не вміє собі дати ради в своїм положеню. У Великорусів: Какъ бѣлка въ колесѣ. Даль

9. Крутьит му сї колеса перед очима. (Наг.)

Щось йому привиджуєть ся, його розбирає горячка. Пор. Wand. III, Rad 55.

10. На задні колеса обзирати ся. (Гнїдк.)

При всякім дїлї треба мати на увазї його дальший розвій і наслїдки.

11. Найслабше колесо найдужше кричит. (Гнїдк.)

Попсоване колесо скрипить. Пор. Wand. III, Rad 4.

12. Немазані колеса — не треба музики. (Кал.)

Вони скриплять і пищать кожде своїм голосом. Чеський музик Л. Куба попробував уловити їх мельодію, див. його Slovanstvo ve svych spěvech.

13. Немащене колесо скрипит. (Наг.)

Воно важко треть ся на оси, просить смару. Пор. Wand. Ш, Rad 33.

14. Немащеними колесами дїдьча їзда. (Скалат)

Жалував ся чоловік замучений їх скрипінем. Пор Wand. Ш, Rad 29,

15. Немащені колеса смару просят. (Сквар.)

Скриплять і пищать.

16. Не треба ми пйитого колеса в возї. (Наг.)

Не треба зайвої, непотрібної річи. Про пите колесо у возї див. Wand. Ш Rad 49, 52.

17. Нївроку наших коліс! Самі за кіньми біжат. (Гнїдк.)

Наївна радість якогось дурника.

18. Оглядай ся на задні колеса. (Іль.)

Памятай про пізнїйші обставини, які можуть виникнути. Пор. Adalb. Коло 7.

19. Ой ти моє колесо немащене! (Наг.)

Говорить мати до плаксивої дитини, що раз-у-раз скрипить.

20. Пищит як у колесї. (Наг.)

На колесї колись розпинано і кручено до смерти великих злочинцїв. Пор. Wand. Ш, Rad 45.

21. Скрипливе колесо довше їздить як нове. (Ільк., Петр.) ...ходит як моцне. (Луч.)

Бо на нього більше вважають при їздї. Говорять також про хоровитого чоловіка, що шануючи своє здоровлє нераз довше жиє від неодного здорового. Пор. Adalb. Коло 9; Wand. Ш, Rad 15, 22.

22. Слабе колесо дальше їде. (Ком.)

Певно припадково. Пор. висше ч. 11.

23. То мінї пяте колесо в возї. (Крех.)

Се річ зайва і непотрібна. Пор. висше ч. 16, Adalb. Коло 3.

24. У нього дрешайба в голові. (Льв.)

Дрешайба, нїм. Drehscheibe, велике дощане колесо, яким перекручують залїзничі ваґони з одних шин на другі. Знач. йому в голові закрутило ся, говорить баламуцтва. Пор. Wand. Ш, Rad 62, де мова про звичайне колесо.

25. Чим слабше колесо, тим гірше скрипит. (Снят.)

Домагаєть ся направи. Пор. Adalb. Коло 2; Wand. Ш, Rad 9, 11; Čelak. 81.

Коли. 1. Коли? Тотди, кой тї до кобили вели. (Наг.)

Мудроване на питане: Коли?

Колисати. 1. Колисав би-с сї на шибениці! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе повісили і ти хитав ся-б на мотузї.

2. Колисала баба дїда від поранку до обіда; не могла го вколисати, мусїла му цицьки дати. (Наг.)

Жартлива примівка, коли баба занадто панькаєть ся зі своїм дїдом. Пор. 1, Баба 36.

3. Колише, колише, а нераз залише. (Замул.)

Scil. мати дитину.

4. Колише ми сї зуб. (Наг.)

Хитаєть ся, треба його вирвати.

5. Колише плотами. (Наг.)
Про парубка, що в ночи перелазить через плоти ходячи за дівками.
6. Колише сї як пяний на ногах. (Наг.)
Заточує ся то в сей то в той бік.
7. Колишу тї, доки колишу, а як заснеш, то тї лишу. (Наг.)
Примовляє мати до дитини вколисуючи її до сну.
8. Ци ще-с сї не виколисав з малу, що сї й тепер колишеш? (Наг.)
Докоряють старшому хлопцеви, що гойдаєть ся в колисцї.

Колиска. 1. Від колиски. (Гнїдк.)
Від уродженя, „отъ юныя версты“, як говорили старі Русини.
2. Ци ще ти колиски треба? (Наг.)
Говорять старшій дитинї, що вже виросла з колиски.
3. Яке з колиски, таке й до дошки. (Ком.)
Про злого чоловіка: який був лихий дитиною, такий остав ся й до смерти.

Колись. 1. Колись і до нас прийде „прийдїте поклонїмо ся“. (Ільк.)
Будемо змушені поклонити ся комусь.

Коло (adv.) 1. Коло мене, аби не на мене. (Ільк.)
Scil. нехай дїеть ся якесь лихо.

Колода. 1. При готові колодї добре огень класти. (Мінч., Петр.) ...огник розкласти. (Яс. С.)
При данім уже запасї добре починати нове хозяйство.
2. Сядьмо на колодї, говорім о пригодї. (Явор.)
Говорили два подорожні.

Колодїйство. 1. Вчи його колодїйства, а його тьигне до злодїйства. (Дрог.(
Говорив майстер колодїй про свойого злодїйкуватого ученика.

Коломийка. 1. Ей, наробиш ти ще коломийки! (Наг.)
Наробиш біди, клопоту, замішанини.
2. Тут буде коломийка! (Наг.)
Себ то: танець, бійка, клопіт.

Коломия. 1. А де Коломия? — На кінци язика. (Сор.)
Сьміють ся з такого, хто не знає, де Коломия. Зрештою відповідь значить: можеш допитати ся.
2. Біда в Коломиї: йде штири нилїли на місяць, а штири ґилетки на ко́риц. (Пужн.)
Так відповів Підгірянин Подолякови на питане: що чувати в Коломиї? Пор. Етн. Зб. VI, ч. 370.
3. Біда в Коломиї; шістка фасолї коштує десьит ґрейцарів. (Льв.)
Жартливе наріканє на коломийську дорожню.
4. Біда в містї Коломиї: штири хрущі за два ґрейцарі. (Льв.)
Кепкують із коломийської дорожнети.
5. Коломию гудьмо, а в Коломиї будьмо. (Ільк.)
Говорять коломийські місцеві патріоти. Пор. Brzoz. Kołomyja 2.
6. Коломия не помия, Коломия місто. (Наг.)
Нема собі що її легковажити. Пор. Brzoz. Kołomyja 1.
7. Нема над коломийські миски і над брідські хустки. (Наг.)

Приповідали жінки в давнійших часах, у 60-их роках мин. віку.

Колос. 1. Від колоса не чути й голоса. (Берег.)

Про рідко засіяне збіже.

2. Де повне колося, там ниві яло ся. (Уриче)

Там вона має гарний вигляд, любо на неї глянути.

3. Іде в колос жито, а пшениці в веретінце. (Наг.)

Колос жита инакший при першім розвою, як колос пшениці.

4. Колос за колосом кличе. (Наг.)

Про рідко засіяне поле.

5. Колос повний гне ся до землї, а пустий до гори стирчить. (Ільк.)

Так і чоловік солїдний держить себе скромно, а шелихвіст гороїжить ся.

6. Нема колоска, то й стебла не потрібно. (Луч.)

В колосках головна вартість збіжевої ростини.

7. Пустий колос горі пне ся. (Гнїдк.)

Так і пустий чоловік задирає ніс у гору. Пор. Adalb. Kłos 3; Brzoz. Kłos 1.

Колоти. 1. Аж мі під грудьми коле зо сьміху. (Наг.)

Так розреготав ся.

2. А кололи би ті кольки! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе кололо в боцї.

3. Коле тї то в зуби? (Наг.)

Не смакуєш сего, прим. вівсяного хлїба.

4. Тож то мене коле! (Наг.)

Се менї прикро, недогода.

Колотити. 1. Заколотив єм сї, як у виру вода. (Наг.)

Збаламутив ся, не знає куди повернути.

2. Заколотив, як Марко в пеклї. (Орел.)

Наробив колоту, крику та сварки. Про Марка в пеклї див. далї під Марко.

3. Колотит мною, як вир водою. (Луч.)

Говорять про інтриґанта, що баламутить чоловіка для своєї користи.

4. Тогди ся в хатї колотит, як ся в гумнї молотит. (Луч.)

Поки ще нема нового зерна, то в хатї сумно і клопітно.

5. Шо-с наколотив, то віпий. (Кольб.)

Що напакостив, за се потерпи кару.

Колотня. 1. Добра колотня, та не кождого дня. (Луч.)

Іноді не погано посварити ся, але не що дня.

2. Що дня колотня. (Белз.)

Говорять про хату, де живуть сварливі люди.

Колотьба. 1. Їла би тї колотьба! (Кол.)

Прокляте: щоб тебе шпигали кольки.

Колувати. 1. Волю колувати, як просто їхати і бідувати. (Ільк.)

При станї давнїх „польських“ доріг питанє: чи колувати, чи їхати навпростець, було нераз дуже важне для всякого подорожного, бо прості дороги бували найгірші.

2. Хто колує, той дома ночує, а хто дуже простує, той в дорозї ночує. (Ільк.)

Ширше розведена думка приказки ч. 1.

Колька. 1. Бодай ті сім кольок укололо в саме серце! (Наг.)
Прокляте.
2. Колька тебе бери! (Берл.)
Прокляте: щоб тебе колька колола.
3. Кольки би ті сперли та би ти дихати не дали! (Наг.)
Прокляття, особливо жіноче.

Коляда. 1. Від такої кольиди не далеко до біди. (Наг.)
Говорили про колядоване з піятикою і бійкою, яке давнійше часто траплило ся.
2. Годї коляди, вже по Рождестві. (Гнїдк.)
На що пора, те й роби. По Різдві перестають співати колядок.
3. Кольида-льида, дїд бабу гльида; найшов ї в печи, хотїв ї спечи. (Наг.)
Пародія якоїсь колядної пісні.
4. Кольида Стецю, пироги в пєцу. (Наг.)
Також подібна пародія, як ч. 3.
5. Кольидувати по під вікна. (Наг.)
Ходити по під чужі вікна і заглядати в них чи то просячи милостині, чи з шпіонськими намірами.
6. Може бисте кольидували за каганець вівса? (Наг.)
Так привитав колядників місцевий скупарюга Яць Зарічний.
7. Нема що в коляду класти. (Ільк.)
Се не в рахунок, занадто дрібне.
8. По кольидї ходити. (Наг.)
Вислов про ходжене попід вікнами з колядковими піснями.
9. Справив му кольиду з горьичими ковбасами. (Наг.)
Набив якогось пакісного колядника. Вживають і в ширшім значіню без звязку з колядою. „Справити коляду“ — набити, наробити крику.
10. Таку Біг коляду дав. (Ільк.)
„Коляда“ в значіню загалом різдвяних сьвят, але також у значіню клопоту, лихої пригоди.
11. Я того і в кольиду не кладу. (Наг.)
Се менї байдужне, того нема що й числити.

Колядник. 1. Колис кольидник, чого-с заліз в тельитни́к? (Наг.)
Питали злодія, якого в часї колядованя зловили в телячій стайні і він видавав себе за колядника.

Комар. 1. Він і за комарьи сили не має. (Наг.)
Безсильний, знеможений хоробою. Пор. Wand. Ш, Mücke 139.
2. З комаря робити вола. (Гнїдк.)
З малого робити велике, переборщувати. Пор. Adalb. Komar 7; Wand. Ш, Mücke 141, 132, 134.
3. Комар і царови на носї грає. (Збар.)
Де хоче, то сяде.
4. Комар з дуба впаде та спічне. (Ільк.) ...тай що спочиває. (Ком.)
Впасти з дуба для него зовсім не небезпечна річ. Пор. Brzoz. Komar 3.
5. Комар осу визиває. (Гнїдк.)
Буде страшна війна, іронічно.

6. Там того тілько, як в комара сала. (Батят.)
Нїчого або дуже мало. Пор. Adalb. Komar 6.

Комарно. 1. В Комарнї біда, бо навколо вода; не лїпше й у Коропужі, бо самі калужі. (Комар.)
Характеризують самі Комаренцї своє мїсточко. Коропуж — одно з сусїдних сїл.

Комашня. 1. Комашнї про домашнї, а празник для чужих. (Наг.)
Комашня, се гостина з молебном за упокій душ цїлого роду, а в празник гостять ся чужі.

Комедія. 1. Комедию пускают. (Дрог.)
Говорять про театральні вистави.

2. Надивив єм сї на комедию. (Наг.)
Говорить чоловік, що був сьвідком якоїсь забавної пригоди.

3. Там така комедия, що й кіятру не треба. (Дрог.)
Там творить ся щось сьмішне та забавне.

4. Тяжко пережити без кумедії. (Ґалівка)
Без дивних, сьмішних пригод.

Коменда. 1. Зробили як на коменду. (Наг.)
Зробили на приказ, як було велено.

Комендерувати. 1. Комендерує мнов, як своїм небожьитом. (Наг.)
Старшує надомною, жадає моїх послуг.

Комин. 1. Він лиш сї дивит, де сї з комина курит. (Наг.)
Дивить ся, де би можна наїсти ся. Пор. Adalb. Komin 5.

2. За комином ваше місце! (Наг.)
Говорять до дїтий, аби не пустували по хатї в зимі.

3. За комин сховай сї! (Наг.)
Говорять дїтям, що мішають ся в розмову старших.

4. Комином дух вийшов. (Наг.)
Дух тут у значіню тепло: забули заткати комин і настудили в хатї.

5. Не знаєш, де сї ховати? Влїзь у комин і кажи в печи затопити, то тї певно не знайдут. (Наг.)
Кепкують із боягуза, що любить ховати са в разї якоїсь дрібної небезпеки, прим. приходу жандарма або податкового екзекутника.

6. Такий як у комині завуджений. (Наг.)
Про сухого, пожовклого чоловіка.

7. Треба сесе в комині записати. (Ільк.) ...вугльом у комені. (Наг.)
Велика новина, щоб не забула ся. Пор. Adalb. Komin 4.

8. Хто в комин лїзе, той сї вчорнит. (Наг.)
Хто мішаєть ся в темні, брудні дїла, той і сам заплямить свою честь. Пор Adalb. Komin 3.

9. Як би го з комина витьиг, такий чорний. (Наг.)
Про чорного або незвичайно брудного чоловіка.

Комісар. 1. Комісар з Тригубиць: єдна хата, а сїм вулиць. (Дар.)
Чому як раз комісар?

2. Комісар — скачиборозда. (Голг.)

Мабуть мова про фінансового комісаря, що слідить за нелегальним тютюном і за втікачами-селянами скаче по бороздах.

Комора. 1. В коморі пусто, в стодолі подорожно, а в хаті лиш одна верета. (Кобр.)

Підупале, злиденне господарство.

2. В коморі пусто, хоць копійов гони. (Наг.)

Нема нічогісінько.

Конати. 1. А конав би-с три дни, та би-с не міг сконати! (Наг.)

Прокляте, бажане другому тяжкого і довгого конання.

Конва (конов). 1. Він би сї в конві міг скупати. (Яс.)

Про малого, худого чоловіка.

2. В конву ногами стань та й дрова рубай! (Лол.)

Кепкують з такого, що боїть ся рубати дрова, аби поліна не побили його по ногах.

3. З конвами по воду, з козубом по ягоди. (Лол.)

Відповіла дівчина на питане: А куди йдеш, Фенно?

4. З новими конвами перейти. (Наг.)

Се щаслива ворожба, коли комусь у дорозї за якимось ділом жінка або дівка перейде дорогу з повними конвами.

5. Ци мі хто з пустими конвами перейшов? (Голоб.)

Міркував чоловік, якому не щастило на ярмарцї.

6. Цїлу конов бим випив тай ще бим хотїв. (Наг.)

Говорить робітник підчас літньої спеки в полї.

7. Як з конви дощ жбихає. (Наг.)

Про напрасний, сильний дощ.

Конина. 1. На конину в поли, на жінку в домі не сподївай ся нїколи. (Коб.)

Одна й друга зрадлива.

Конокрад. 1. Конокрад гірш розбійника. (Вікно)

Особливо близько російської границї люди богато терплять від конокрадів, яким границя сприяє до переводженя і продаваня крадених коний.

2. Хиба ти старший над конокрадами? (Наг.)

Кепкують із непочесного чоловіка, що має претенсію на якесь старшинство в громадї.

Конець. 1. Без кінъци й бев почьитку. (Наг.)

Говорять про дорогу, а також про невгавне балаканє. Пор. Adalb. Koniec 1.

2. Бери за грубший конець! (Наг.)

З разу поборюй найбільшу трудність, а менші потім лекше буде побороти.

3. Бодай ти конець був! (Наг.)

Прокляте: щоб ти вмер.

4. Від кінця до кінця. (Ільк.)

Від краю до краю, скрізь.

5. Він аби лиш за тонший конець ухопив! (Наг.)

Лінивий чоловік, що все хапаєть ся за лекшу часть діла. Пор. Brzoz. Koniec 9.

6. Все на єден конець виходит. (Наг.)
Усе йде до смерти і переміни.

7. Всїм нам Бог конець держит. (Наг.)
Призначив, що з нами має бути. Пор. Adalb. Koniec 4.

8. Всьому колись конець буде. (Наг.)
Все минуще, ніщо не триває вічно. Пор. Wand. I, Ende 1.

9. Де тото? На кінци язика. (Наг.)
Легко допитати ся.

10. Доїхав му кінцьи. (Наг.)
Осилив, переміг його, зруйнував маєтково або вбив.

11. Зачинай з кінцьи. (Наг.)
Жартливо, зам. зачинай з початку.

12. З кепського кінцьи починаєш. (Наг.)
Недобрий початок твого діла. Пор. Adalb. Koniec17.

13. З ним до кінцьи не дійдеш. (Яс. С.)
Не осягнеш мети, не довершиш щасливо діла.

14. З ним не найдеш кінця. (Гнїдк)
Не дійдеш до ладу.

15. Кінцї до купи ся не сходят. (Гнїдк.)
Приходи з розходами не вирівнюють ся. Пор. Adalb. Koniec 11; Brzoz. Koniec 8.

16. Кождій справі кінця смотри. (Гнїдк.)
Уважай, до чого вона може довести. пор. лат. Quidquid agis, prudenter agas et respice finem; Adalb. Koniec 20.

17. Конець — вінець. (Петр.) ...і дїлу вінець. (Крех.)
Дїло зроблено вдатно. Пор. Brzoz. Koniec 7.

18. Конець дїло хвалит. (Лев., Ільк., Петр.)
В ньому видний його результат. Пор. Adalb. Koniec 10; Brzoz. Koniec 4; Wand. I, Ende 8.

19. Конець і Богу слава. (Наг.)
Звичайно закінчене тексту в старих рукописах, війшло і в народню поговірку при закінченю всякого діла.

20. Конець і вінець. (Лев., Ільк.)
Конець вінчає дїло. Пор. Brzoz. Koniec 7.

21. Конець — пішли баби у танець. (Рук. Осс. 2189)
Жартливе закінчене діла.

22. Конець собі зроблю! (Яс. С.)
Наложу сам на себе руки, убю себе.

23. Ледво-м до кінцьи дотьигнув. (Наг.)
З трудом довершив дїла.

24. Лїпше си конець зробити, як отак бідити. (Цен.)
Говорив чоловік у розпуці.

25. Най ми раз конець буде! (Наг.)
Говорить чоловік доведений до крайности чи то хоробою, чи грижею.

26. Най но, як конець покаже. (Наг.)
Тодї й побачимо, чи се дїло добре, чи погане. Пор. Adalb. Koniec 9.
27. На такий конець я не пристаю. (Наг.)
Не годжу ся на такий результат дїла, вестиму його далї.
28. На який конець ти тото робиш? (Наг.)
Пощо? З якою метою?
29. Не вйижут ми сї кінцї. (Наг)
Не сходять ся мої рахунки, не сповняють ся заміри. Пор. Adalb. Koniec 16.
30. Нема му ні кінцьи ні мньри. (Наг.)
Високий чоловік, або коли мова про простір, поле, дорогу — великий розмір. Пор. Brzoz. Koniec 1.
31. Не сходьит сї кінцї. (Сор.)
Дїло не виходить на лад. Пор. Brzoz. Koniec 8.
32. Ни сходьи му сї кінцї до купи. (Кольб.)
Не виходить до ладу в своїм господарстві, доходи не покривають видатків.
33. Нї кінця, нї міри. (Гнїдк.)
Про щось довге і велике, прим. довгу слоту.
34. Остатний конець ми приходит. (Наг.)
Я опинив ся в безвихіднім положеню, близький смерти.
35. Паскудний му конець був. (Наг.)
Говорили про такого, що повісив ся.
36. Роби, що роби, а кінця гляди. (Крех.)
При всякім дїлї. Пор. Brzoz. Koniec 3.
37. Старшим кінцьом го потьигнув. (Наг.)
Ударив старшим, грубшим кінцем кія. Пор. Brzoz. Koniec 10.
38. Таж то конець сьвіта! (Наг.)
Якесь нечуване лихо, кривда, насильство. Пор. Brzoz. Koniec 5, 6.
39. Ти з ним кінця не виведеш. (Луч.)
Не осягнеш своєї мети.
40. Тут тобі конець і амінь буде! (Наг.)
Пропадеш, стратиш у сїй справі.
41. Ще тому не конець, є ще хвостик. (Ком.)
Жартливо: ще справа не скінчена.
42. Що на кінци буде, то найважнїйше. (Наг.)
Покажуть ся результати всякого дїла.

Конопадити. 1. Конопадит мі на таке, що й сам не знаю на яке. (Наг.)
Вабить, покушає мене на щось менї невідоме.
2. Не конопадь ми голови! (Наг.)
Не мороч голови, не турбуй мене сим дїлом.
3. Сконопадили дїтину нїнащо. (Наг.)
Звмучили, мова про сїльську школу.

Коноплї. 1. Коноплї по стелю, а лен по колїна, аби ґоспоґиню голова не болїла! (Вікно)
Так віншують господинї на сьвятий вечір.

Концурє. 1. Концурьом трьисти по під плоти. (Кол.)
Концурє — лахміте; концурєм трясти — зійти на голодранців та жебраків.

Копа. 1. Бий на копи! (Сяноч.)
Значіне двояке: або молотити копи, або бий щедро буками, кождому по копі буків.

2. Дай Боже сто кіп, де торік був єден сніп! (Берез.)
Примовляють при заорюваню та зажинаню.

3. Копа без сорока снопа. (Наг.)
Така то й копа, що двох третин бракує.

4. Копа для попа, а дякови буде й по мідякови. (Крех.)
Так у давніх часах платили за треби. Копа — 60 польських грошів, звала ся злотий польський.

5. Копа переможе й попа. (Ком.)
Копа — шістьдесять людий.

6. Постав го, най бє ко́пу. (Цигани)
Застав його молотити не конче по копі на день.

Копець. 1. Кінці за ким сипати. (Гнїдк.)
Споминати його память.

Копил. 1. Ти копиле мерзений! (Наг.)
Лають байстрюка.

Копиланя. 1. „А чия то дівка?“ — „То, вібачте, копиланя.“ (Лол.)
Має матїр, а не має батька.

Копито. 1. Без копита й швець чобота не зробит. (Наг.)
Уже на що простий прилад, та й без нього не обійдеть ся. Пор. Wand. III, Leisten 3.

2. Всїм єдно копито. (Наг.)
Всї однакові. Пор. Adalb. Koryto 6.

3. Задер бис копита! (Наг.)
Прокляте коневи: щоб ти здох і відкинув від себе ноги! Клинуть також нелюбого чоловіка. Пор. Adalb. Koryto 5.

4. З копитами би го звїв. (Наг.)
Про злого чоловіка, що дуже ненавидить доброго.

5. З копита рушити. (Гнїдк.)
Рушити що кінь вискочить.

6. Кождий на своє копито. (Сянік)
Кождий по своїому робить, має свою подобу. Пор. Brzoz. Koryto 1; Adalb. Koryto 6.

7. Копитами кінь огню креше. (Наг.)
В швидкім бігу по каменистій дорозї з під кіньських копит часто сиплють ся іскри.

8. На своє копито все набив. (Наг.)
Повертає на свій лад, на свою міру. Пор. Wand. III, Leisten 1; Adalb. Koryto 61, 10.

9. Не все на єдно копито роби. (Наг.)
Не все однаково, шабльоново. Пор. Wand. III, Leisten 4, 5; Lompa 22.

10. Пізнати з копит, що в ньім кипит. (Гнїдк.)

Первісно певно про коня, та образово також про чоловіка, про його підскоки, шарканя ногою і т. и., з яких пізнають його вдачу.

Копія. 1. Хоть і копією гони. (Гнїдк.)

Scil. то нїчого не вигониш, бо скрізь пусто.

Копот. 1. Такі ко́поти, що й сьвіта не видно. (Наг.)

Така курява або дим.

Копотїти. 1. Копотит дорогов, як дїдько в хмарі. (Наг.)

Говорили про пана, що їздив чвіркою все в чваль і збивав страшенну куряву по дорозї; говорять також про осїнний вітер.

Корабель. 1. Великим кораблем бурні моря плисти. (Гнїдк.)

Великоруське: Великому кораблю больше плаваніе, Даль.

Коралї. 1. Були коралї тай пішли далї. (Сор.)

Себ то: була гарна жінка тай пішла.

2. Взєв коралї, пішов далї. (Комарно)

Про злодія, що вкрав у господинї коралї.

3. Дай коралї продати, я ти куплю ґранати такі, що-с не мала і не будеш мати. (Наг.)

Жартував чоловік із жінки, хотячи видурити в нєї коралї.

4. За коралї пхай ще далї. (Цен.)

Говорить дївка парубкови, що за відому ласку обіцяв їй купити коралї.

5. Кому снять ся коралї, той буде плакати. (Кол.)

Народнє вірованє.

6. Твої коралї мінї не здалї. (Наг.)

Відмовляла ся дївна від парубка, що обіцяв їй коралї.

7. Я на нїй коралї розсиплю! (Наг.)

Грозить парубок поза очи дївцї. Для чесної дївки нема більше сорому, як коли парубок прилюдно порве на нїй коралї і розсипле під ноги.

Корба. 1. Корба крутит, льирва грає. (Кобилов.)

Говорять дитинї, що нї з сього нї того починає плакати.

2. Корба крутит, льирва грає, баба пердит, дїд гуляє. (Наг.)

Пародія лїрницької пісні і насьміх, коли старі люди пускають ся в танець.

Кордюк. 1. Кордюк ти на язик! (Наг.)

Кордюк — рід чирака, що робить ся на писку в худобини.

Корж. 1. Як коржа, так коржа! Як спечемо, так дамо. (Ільк.)

Дитина просить коржа, мати відповідає. Характеризують сею приказкою всяке безпідставне домаганє.

Користати. 1. Має нетрудний користати, волит сї трудний не трудити. (Наг.)

Шкода робити на дармоїда.

Користь. 1. З него така користь, як з торічного снїгу. (Сор.)

Нема нїякої.

Корито. 1. А до корита, коли-с свиньи! (Наг.)

Випрошують нечемного, пяного чолоніка з чесної компанії.

2. Знай своє корито! (Наг.)
Говорять неотесаному чоловікови, що пхається ся в товариство, в якім не вміє поводити ся.

3. Кождого до свого корита тягне. (Лім.)
Кождого тягне до тих відносин та звичаїв, серед яких він виріс.

4. Коритя, братя, не попадіте! (Лім.)
Приказка: будьте обережні в пітьмі. Оповідають, що колядники ходячи по коляді були прошені до хати; їх провідник наказав їм, аби співали все за ним. Ідучи передом у темних сінях той провідник спотикнув ся на корито і падучи крикнув: „Коритя, братя, не попадіте!“ А вони принявши се за початок коляди так і гукнули в сінях усіми голосами.

Корінь. 1. Бодай ті до гори кореньом поставило! (Наг.)
Прокляте: щоб увесь склад твойого життя перемінив ся і пішов навпаки твоїм намірам.

2. З корене ледащо. (Гнїдк.)
До ґрунту пустий чоловік.

3. З кореньом би ті вирвало! (Наг.)
Прокляте: щоб ти пропав із цїлим твоїм осїдком.

4. Міцний у корени. (Дрог.)
Твердо стоїть на своїм місці, а також має великий та крепкий половий член.

5. То поганого кореньи дїтина. (Наг.)
Лихого роду.

6. Яке корінє, таке й насінє. (Ільк.)
Які предки, такі і його потомки, певно, лише в деякій мірі. Пор. Adalb Korzeń 2.

Коркоші. 1. Возьми дїтину на коркоші тай поноси. (Наг.)
Малих дїтий беруть „на коркоші“, тоб то старший чоловік садить дитину собі на плечі так, щоб обі ніжки звисали йому по обох боках шиї, і взявши за ніжки носить дитину на прохід.

Корманич. 1. Таких корманичів за ґрейцар богато. (Кривор.)
Кепкують із недотепи, що береть ся кермувати дарабою.

Коробка. 1. В свою коробку говорити. (Гнїдк.)
На свою користь або своїм способом.

Корова. 1. Аби без корови сонїнько нїколи не сходило анї заходило! (Ком.)
Побожне бажанє бідного чоловіка, що здобув ся на корову.

2. Бик ци привик? Корова ци здорова? (Войн.)
Жартлива формула привитаня худоби, входячи до стайнї.

3. Бодай ті корова спіткала! (Дрог.)
„Корова“ жартливо замість „хороба“.

4. Бодливій корові Господь Бог рогів не дає. (Гнїдк.)

Так само злому чоловікови не дає засобів для виконання своїх злих намірів.

5. Взяв чорт корову, нех і теля возьме. (Лев.) ...нехай же й теля... (Ільк.)
Пропала більша річ, то й менша може пропасти.

6. Взяло лихо корову, най бере й теля. (Ком.)
З первісного чорта зроблено тут імперсональне лихо. У Німців навпаки, пор. Wand. II, 230.

7. Видїла корова, як лежала солома. (Терн.)
А чому не їла? Вина корови.

8. Від бодливої корови і телята бодят. (Гнїдк.)
Вдають ся в матїрь. Пор. Wand. II, Kuh 123.

9. Від сьвітла кожда корова чорна. (Льв.)
На потемки не видно її красок.

10. В ночи кожда корова сїроха. (Гнїдк.) ...чорна. (Наг.) ...всї корови чорні. (Яс. С.)
Ніч притемнює всї краски. Пор. Wand. II, Kuh 4.

11. Доки сї корова церкає, дотиї добре їсти дают. (Ком.)
І з чоловіка доки є яка користь, дотиї його шанують.

12. Забула корова, як тельитом була. (Явор.)
Про чоловіка, що забогатїзши забуває про свій первісний стан і гордує иньшими. Пор. Wand. II, Kuh 5, 7, 13, 55, 58, 73; Čelak. 101.

13. І чорна корова біле молоко дає. (Гнїдк.)
Наївна обсервація. Пор. Krumb. 112; Симони 1239; Wand. II, Kuh 18, 107; Čelak. 269.

14. Кожда корова своє теля лиже. (Ільк.) ...знає. (Наг.)
Кожда мати свою дитину хвалить і боронить. Пор. Wand. II, Kuh 79, 225.

15. Кождий свою корову дойит. (Наг.)
Користає з того, що має. Пор. Wand. II, Kuh, 289.

16. Коли корова тельи любит, то й по під фіст лиже. (Кольб.)
Мати також не бачить хиб своєї дитини. Пор. Brzoz. Krowa 2.

17. Корова — коби здорова! (Наг.)
Пестотливий вислов господаря.

18. Корова первістка. (Наг.)
Така, що перший раз ходить тївна.

19. Корова рушила значити. (Наг.)
Заповідає, що тївна — пізнають по якихось знаках на її полових частях.

20. Корова там не здохне, де нема. (Ком.)
Не втратить і той, що не має що тратити.

21. Корова, то друга мама для бідного чоловіка. (Ком.)
Вислов щирого привязаня селянина до корови.

22. Корова, то полоть не надпочатий. (Луч.)
Вживай його і він усе цїлий.

23. Корова сї розтрісла. (Наг.)
Отелила ся.

24. Коровиці — мамуньці, па́пйирки би їй сї сьвйитили. (Наг.)
Пестотливі вислови хозяйки. Папйирками називають коровині ратиці.
25. Коровиця бичка вродит, а він на ню скаче. (Унят.)
Се натуральний порядок.
26. Корову тримає, а хто другий молоко з'їдає. (Ільк.)
Про визиск одного чоловіка другим. Пор. Wand. II, Kuh 164, 167.
27. Котра корова богато реве, тота мало молока дає. (Ільк.) ...ричит... (Петр.)
Про говірливого, а мало дїяльного чоловіка. Пор. Wand. II, Kuh 59, 63, 94, 100; Čelak. 81.
28. Лиха то корова, що своє теля боде. (Крех.)
Говорять про лиху матір, що бє або кривдить свої дїти. Пор. Wand. II, Kuh 178.
29. Напасла сї корова, аж ї сї боки повіддували. (Наг.)
Була на ситій паші.
30. Не моя корова, не моє тельи. (Наг.)
Се не моє дїло й я не відповідаю за його наслїдки.
31. Стара корова мало молока дає. (Берез.)
Її житєва сила вже послабла. Пор. Wand. II, Kuh 10.
32. Така, нївроку, корова, що би сї на нїй вош розщеховзла. (Наг.)
Про товсту, гладку корову.
33. Ци я твоя дійна корова, аби ти мене дойив? (Наг.)
Мовила жінка чоловікови, що марнував її добро.

Коровай. 1. В нашім короваю вода з Дунаю. (Наг.)
Хвалить ся богач. Виривок із ладканки.
2. На чужий коровай очей не зривай, а о собі дбай. (Ільк.)
Не завидуй иньшому його жінки, а шукай-собі своєї.
3. Сходи сї, роде, коровай сї крає. (Наг.) ...люде... (Яс. С.)
Коровай — символ родового прінціпа в укр. весїльнім обрядї.

Корогва. 1. Назад наші з корогвами, бо чорт має мерця! (Дар.)
Дїло не дійшло до путя, отже всї приготовання до нього безпредметові.

Король. 1. Нема короля в земли. (Петр.) ...кріля в Польщи. (Наг.)
Нема порядку анї старшини.

Короставий. 1. Короставоє порося дармо чесати. (Ільк.)
Миршавого чоловіка дармо прикрашувати.

Короткий. 1. Два короткі, оден довгий. (Яс. С.)
Значінє не зовсїм ясне, про що тут мова.
2. Коротке, а за то солодке. (Льв.)
Про закоханє.
3. Хоць короткий, але солодкий. (Наг.)
Про сон у лїтню нїч.

Кортїти. 1. Його скортїло на біле тїло. (Лол.)
Тому й оженив ся.
2. Кортит го на тото, як меду полизати. (Наг.)

Тягне його щось до сего діла.

3. Най ті на то не кортит, чого нема. (Наг.)

Упоминає жінка вибагливого чоловіка.

4. Як кортит, най Бог простит. (Бібр.)

Тоді чоловік не вважає на божі заповіді.

Кортячка. 1. Кортьички го напали. (Наг.)

Раптом закортїло його на щось.

2. Най ті кортьички не нападают! (Наг.)

Говорять, коли хтось забагає чогось такого, чого нема.

3. Як кортьичка нападе, то й дїдько не поможе. (Ценїв.)

Особливо буває се у вагітних жінок.

Коруна. 1. Коруна му з голови не знаде. (Наг.)

Не убуде його гідности, він сим не унизить ся. Пор. Нос. 33.

Корч. 1. Корч би му кости кришив! (Наг.)

Прокляте.

2. Корч би ти жили рвав! (Наг.)

Прокляте.

Коршма. 1. В коршмі і хлоп у шапцї. (Наг.)

Не здіймає шапки, не церемонить ся. Пор. Adalb. Karczma 18.

2. В коршмі нема пана. (Ільк.)

Там при чарцї всї собі рівні. Пор. Adalb. Karczma 19.

3. Вскочив у коршму, як у клїтку. (Кос.)

Там було тїсно.

4. Гармідер як у коршмі. (Наг.)

Звичайно в коршмі всї говорять голосно і в суміш. Пор. Adalb. Karczma 5.

5. Де в Бога коршма, а в чорта церков? (Ільк.)

Контраст між коршмою і церквою.

6. Доброго коршма не зїпсує, а лихого і церков не направить. (Ільк.)

Що до другого, то се можливо, а що до першого, то завсїгди треба сумнївати ся. Пор. Adalb. Karczma 7.

7. До коршми гостинець битий, а до церкви вузка стежка. (Коб.)

Бували такі часи, коли більшість людий не ходила в неділю до церкви, а заповняла коршми. Пор. Adalb. Karczma 3.

8. Коршма а дївка, то все одно. (Яс. С.)

Хто хоче — заходь або заїзди.

9. Коршма розуму учит. (Мінч., Петр.)

Хоч і дорогим коштом.

10. Хто в коршмі служить, тому в бровари платять. (Ільк.)

Хто пяничить, той чинить се в кождім догіднім місцї. Пор. Adalb. Karczma 13.

11. Хто коршму минає, той щастя не має. (Тереб.)

Очевидно іронїчно, хоча пяниці справдї бачуть своє щастє в коршмі. Пор. Adalb. Karczma 10.

12. Хто чув, аби коршма сьвічку зажгла? Лиш загасит. (Грин.)

Коршма зовсїм не набожне заведене, а навпаки. Польський вислов „święta karczma“ так і лишить ся памяткою „świętej propinacyi“.

13. Що коршма, то стій; що корч, то блюй; кріпи ся і далї ступай. (Ільк.)

Інструкція для пяницї.

Коса. 1. А косов би-сь плота досягла! (Стан.)

Щоб у тебе коса була довга, жартливе нїби прокляте дївчинї. Пор. Adalb. Karczma 1.

2. А то коси, як ковбаси! (Сор.)

Про товсті дївочі коси.

3. Добра коса: що би втяв, то би впав. (Ясенів гор.)

Сьміють ся з лихого косаря. Пор. Adalb. Kosa 4.

4. Коли-с годен косов косити, то-с годен дївков у танци носити. (Ком.)

Хто вміє вже косити, той парубок, може й на танцї ходити.

5. Коса до пйитки, дївка до грьидки. (Наг.)

Бажають зросту новохрещеній дївчинї.

6. Коса як мишьичий фіст. (Наг.)

Про малу, тонку косу.

7. „Коси, коса!“ — „Не буду́, бо я їла лободу.“ — А я кажу: „Коса гов!“ — Коса каже, що не гов, бо не їла перогов. (Яс. С.)

Розмова косаря з косою, який в її уста вкладає свої жалї на лиху їду.

8. Наскочила коса на камінь. (Ільк.)

Наткнув ся чоловік на перешкоду. Пор. Brzoz. Kosa 1.

9. Посивіє їй коса, як кіньський фіст. (Лучак.)

Ворожать дївцї, що постарієть ся дївкою.

10. Розчесав їй косу до вінця. (Ільк.)

Звів її й покинув, зробив покриткою.

11. Трафила коса на камінь. (Наг.) Упала... (Льв.)

Та й розбила ся. Про лиху пригоду. Пор. Нос. 407; Adalb. Kosa 4.

Косар. 1. Помагай-бі з косаром! (Наг.)

Говорить чоловік уходячи в сусїдську хату, в якій уродив ся хлопчик.

Косити. 1. Косити вмію, но поступати не вмію. (Городен.)

Жартують із невправного косаря.

2. Хто косит в дощ, тот в погоду грабає. (Гнїдк.)

Та буває й навпаки. Пор. Adalb. Kosić 4.

Костїв (kościół). 1. Тьижко разом костїв і церков поставити. (Наг.)

Тяжко двом панам догодити, належати до двох обрядів.

Кость (імя). 1. Кость костира, пся вйира. (Наг.)

Костира — лайдак, картяр.

2. Кость, продав жінку тай пость. (Підгірки)

Говорять про такого, якому втекла жінка.

Котел. 1. Коли так, пропав котел. (Гнїдк.)

Натяк на відому анекдоту з украденим кітлом, у якій обкрадений властитель сам учив злодія, що з таким кітлом робити. Пор. Вѣнокъ II, 346—349; Етн. Зб. VI, ч. 501.

2. Котел горшкови доганяє, а й сам чорний. (Лол.)

Ледачий чоловік ганьбить иньшого: Якесь ти ледащо! Пор. Muka 1652.

Коти. 1. Бери на коти тай коти далї. (Яс. С.)

При транспортованю великих тягарів беруть їх на „кóти“, тоб то на грубі вали, і котять на призначене місце. В ширшім значіню вживають приказку: шукай способу на поборене трудности, хоч би на око й надсильної.

Котик 1. В котика й мишку грати. (Торки)

Відома дитяча забава; образово — збиткувати ся, знущати ся над слабшим.

2. Котик муркотик. (Наг.)

Пестлива назва кота.

3. Скік котик на плотик! (Наг.)

Примовляють дїти до кота гонячи за ним.

Котити ся. 1. Вкотила сї як кітка. (Наг.)

Про таку жінку, що вродила на раз двоє або троє дїтий.

2. Котила сї торба з високого горба. (Наг.)

Про жебрацьку торбу, яку дїд здіймає з себе.

3. Котит сї колесом. (Наг.)

Котить ся швидко перевертаючи ся в верх то в низ головою.

4. Котит сї як баривка. (Наг.)

Жартують із невеличкого а пузатого чоловіка, що йде немов би котив ся.

Котованя. 1. На Котовани самі цигани. (Наг.)

Котованя, село самбірського пов., сумежне з Нагуєвичами.

Котя. 1. Бавх котьи в борщ! (Наг.)

Про якийсь наглий а прикрий випадок. Котята граючись на печи часто падуть у низ, а коли на припічку стоїть горнець з борщем, то й гинуть у горячім борщі.

2. Не мявкают котята, що ся кітка бавит, а що мишей не несе. (Гнїдк.)

Не плачуть дїти, що мати танцює, а що їсти не дає.

3. Перші котята за пліт. (Мінч., Петр.)

Пор. висше Кіт ч. 69.

Котячий. 1. Котьичий замок. (Наг.)

Так називають руїни Гербуртівського замку коло Добромиля.

2. Котьичий тато. (Наг.)

Так називають любителя котів.

2. Котяча забавка — мишам задавка. (Гнїдк.)

Пор. висше Кіт ч. 45.

4. Може би сї просив у Котьичий замок на ніч? (Наг.)

Є про се якась місцева легенда, як один просив ся до того замку на ніч і які кав пригоди з демонами, та я чув її дуже недокладно.

Котюга. 1. Буде котюзї по заслузї. (Гнїдк.)

Котюга — по гуцульськи пес, ширше: всякий ледачий чоловік.

2. Йик котюга вкусит, то шє не велика біда. (Довгоп.)

Від укушеня пса не велика рана, коби лише пес не скажений.

3 То шє котюга без привязи! (Довгоп.)

Говорять про лихого чоловіка, якому нема нїякого впину.

Кофель. 1. Кофлем вонити. (Гнїдк.)

Смердїти чаркою, про цяницю. Кофель — кухоль.

Коцюба. 1. І коцюба має серце. (Луч.)

На що вже неподібна до чоловіка.

Кочерга. 1. В кочергах стояти. (Гнїдк.)

Стояти в кутї біля дверий, де звичайно стають жебраки.

2. Натолоч кочергу, то тя вдарит. (Петр.)

І вона вміє боронити ся.

3. Подай ми на піч кочергу, та ти нев двері отворю. (Кольб.)

Говорить лїнивий і сердитий чоловік, що лїнує ся злїзти з печи і вигнати свого противника з хати.

4. Я тобі кочергов головище поскіпаю. (Наг.)

Кочерга, звичайна зброя жінки.

Кочувати. 1. Хто кочує, той дома не ночує. (Лучак.)

Бо мусить їздити.

Кошелик. 1. І кошелик не поможе, треба умирати, небоже. (Гнїдк.)

Нїяке богацтво не охоронить чоловіка від смерти.

Кошіль. 1. Тото менї не в кошіль. (Гнїдк.)

Се менї не жаден зиск.

Кошт. 1. Без кошту й зиску нема. (Наг.)

Без видатку.

2. Більше кошту як хісна. (Наг.)

Більше видатку, як пожитку. Пор. Adalb. Koszt 2.

3. Виноси ся своїм коштом! (Кол.)

Випрошують із хати нелюбого чоловіка. Пор. Brzoz. Koszt 2.

4. На свій кошт кождий мусит жити. (Товм.)

За свої видатки мусить платити чи грішми чи роботою.

5. Не великий кошт, а велика вигода. (Торк)

Говорять про якусь дешеву а корисну річ. Пор. Adalb. Kosztować 5, але в відмінній формі і иньшім значіню.

6. Низше кошту продає. (Дрог.)

Говорили про жида-склепаря, що збанкротував і поспішав ся розпродати свій незаплачений товар.

7. Так я й на свій кошт не вийду. (Наг.)

Scil. продаючи так дешево.

8. Твоїм коштом, моїм заходом. (Наг.)

Scil. осягнемо сю річ: ти даси грошї, а я свою працю.

9. Ти би хотїв таним коштом і зараз і богато й доброго! Ще чого не стало? (Наг.)

Кепкують із такого вигадливого покупця.

10. Я на своїм кошті служу. (Наг.)

Себ то: сам стараю собі удержане, а службодавцеви даю тілько свою працю.

Коштний. 1. Госпідку, Госпідку, кілько то коштні людїм попи! (Косс.)

Зітхав мужик заплативши попови якусь солену требу.

Коштувати. 1. Закоштуєш ти ще жовньирського комісньика. (Наг.)
Будеш служити в війську.

2. Коштувало го — два пальці і страху трошка. (Коб.)
Говорять про „кишенькового“ злодія.

3. Не коштувавши не плюй! (Цен.)
Говорять про напій, коли хтось має лихий звичай плювати перед питем.

4. Поки не скоштуєш, поти й смаку не вчуєш. (Цен.)
Говорять такому, що не хоче пити.

5. Покоштуй, а тоді виплюнь! (Збар.)
Розуміють ся, коли буде недобре.

6. Скоштуй, хоць губи замочи! (Наг.)
Припрошують такого, що не хоче пити. Пор. Brzoz. Kosztować 1.

7. То мене самого більше кошує. (Наг.)
За таку ціну не продам.

8. Хто в чім ґустує, не питає: що коштує? (Дрог.)
Йому байдуже про ціну, аби лише дістати пожадану річ.

9. Хто не коштує, той смаку не знає. (Белз)
Бо нївідки інакше не можна й пізнати смак ріжних річий.

10. Що більше коштує, то ліпше смакує. (Дрог.)
Говорять про страви. Пор. Adalb. Kosztować 1.

11. Що вєнци коштує, то ся ліпше шанує. (Явор.)
Говорять про одежу або худобину. Пор. Adalb. Kosztować 2.

Кошутська війна. 1. То сї тогди діяло, як кошуцька війна була. (Наг.)
Се було в роках 1848—49, в ширшім значіню: то старі часи, давна історія.

Кпи. 1. На кпи, шоб ся дивували такі дурні, як ти. (Ільк.)
Говорять такому, що не разуміє іронії. Пор. висше Кеп ч. 3.

2. Я тобі на кпи не здав сї. (Наг.)
Не сьмій кпити з мене! Я не твій дурень.

Кпини. 1. Сховай кпини на свої хрестини. (Явор.)
Тут тобі нема над чим насьміхати ся.

2. То не кпини, а щира правда. (Наг.)
Запевнює чоловік оповідаючи якусь дивну, неправдоподібну історію.

Кпити. 1. Закпив собі з нього. (Наг.)
Одурив його, вистроїв його на дурня.

2. Коли кпиш — не сьмій ся! (Луч.)
Удавай поважного жартуючи.

3. Не кпити з Микйти, бо Микита сам уміє кпити. (Лучак.)
Застерігають ся чоловік, з якого хтось посьмішкують ся як з дурня. Пор. Adalb. Крić 2.

4. Не кпи собі з мене, бо підеш за мене. (Наг.)
Остерігав парубок гордовиту дівку, що кпила собі з нього. Мовляв: як бу деш моєю жінкою, то я пригадаю тобі се.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIV.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

ДР. ІВАН ФРАНКО.

Том II, випуск II. (Кравець—Пять).

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, ул. Театральна, ч. 1,

можна набути ось які видання, що доторкають ся етноґрафії:

Антонович В., Чари на Україні . . . . . 0·45 К.
Бодянський О., Українські казки . . . . . 0·50 „
Верхратський Іван, Знадоби для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 „
Вовк Хведір, Кавказ і Карпати. Деякі проби етнольоґічних зближень . 0·15 „
„ „ Українське рибальство у Добруджі . . . . . 0·40 „
„ „ Антропометричні досліди укр. населення Галичини, Буковини й Угорщини . . . . . 1·50 „
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Hungaro-Rutheniса . . . . . 0·20 „
„ „ Хітарські леґенди . . . . . 0·35 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . . 0·80 „
„ „ Пісенні новотвори в укр. руській нар. словесности . 0·50 „
„ „ Угроруські духовні вірші . . . . . 2·50 „
„ „ Народня пожива на Бойківщині . . . . 0·40 „
„ „ Весїле в Керестурі . . . . . 1·00 „
„ „ Бойківське весїле в Мшанци . . . . . 0·60 „
Грушевський М., Історія України-Руси т. I (містить огляд староруського побуту . . . . . 7·50 „
„ „ Розвідки й матеріяли до історії України-Руси, т. II. містить між иньшим пісні з поч. XVIII в. . . 2·00 „
„ „ Етноґрафічні категорії й культурно-археольоґічні типи в сучасних студіях східньої Европи . . . . 0·30 „
„ „ Спірні питання староруської етноґрафії . . . . 0·50 „
Доманицький В., Піонер української етноґрафії (Зорінн Доленґа-Ходаковский) . . . . . 0·80 „
Еґан Е., Руські селяни на Угорщині . . . . . 0·25 „
Етноґрафічний Збірник, т. I. Містить:
М. Крамаренко, Різдвяні свята на Чорноморії.
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлині пов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить:
В. Гнатюк, Лїрники, лїрницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.
Ю. Жатковнч, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси.
Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти 3·00 к.
Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти), том по 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові вірования на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові вірування на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль. Фольклорні матеріяли і иньші дрібнїйші статї . . . . . 4·00 К.
Етноґрафічний Збірник, т. VI. Містить:
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти . . . . . 4·00 „

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ ПРИПОВІДКИ.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Том XXIV.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

Др. ІВАН ФРАНКО.

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

5. Ци кпиш, ци дороги питаєш? (Наг.)
Відповідь на недорічне питане. Пор. Adalb. Krić 1; Hoc. 45.

Кравець. 1. Десь від тебе кравець міру згубив. (Наг.)
Ушив йому або занадто велику, або занадто тісну одежу. Пор. Wand. IV, Schneider 78.

2. Кравець, але такий, що лиш міхи вміє шити. (Наг.)
Кепкують із нездалого кравця.

3. Кравець попорений жупан носит. (Гнїдк.)
Він не має ніколи часу дбати про свій власний костюм. Пор. Adalb. Krawiec 7; Wand. IV, Schneider 19; Čelak. 332.

4. Кравець по сукні крає. (Гнїдк.)
Відповідь на жартливе питане: а по чім кравець крає?

5. Кравче, над тобов біда кранче! (Голоб.)
Кравцеви часто грозить безробіте, немов би ворона лїтала над його головою.

6. Так кравець крає, як му сукна стає. (Мінч., Петр.)
Статнїйше або тіснїйше убране. Пор. Adalb. Krawiec 6.

7. Ший камізельку, коли я ни кравец. (Іванівці)
Коли когось заставляють до роботи, якої він не вміє.

Крадене. 1. Взьив краденов річов. (Наг.)
Украв.

2. За краденим добром голова не болит. (Снят.)
Того не болить, хто краде, він тої річи не цїнить.

3. Крадене все лїпше. (Крех.)
Говорив налоговий злодій. Пор. Adalb. Kradzione 4.

4. Крадене не спірне. (Наг.)
Не тривке, швидко минеть ся. Пор. Adalb. Kradzione 2.

5. Крадене розслизне сї, ще й твоє власне забере. (Наг.)
Вірять у моральну кару за крадіж.

6. Краденим певне сї не доробиш. (Наг.)
Воно не виходить злодієви на пожиток.

7. Що крадене, то зразу солодке, а потім гірке. (Дрог.)
Самому злодієви прикрить ся дивити ся на крадену річ і він спішить ся збути її з рук.

Край. 1. Від краю до краю. (Щен.)
Від кінця до кінця, на широкім просторі.

2. В чужім краю звичаю не знаю. (Кол.)
Говорить чоловік, що зайшов у чужину і не вміє освоїти ся з нею

3. Де тому край! (Наг.)
Се ще далеко від кінця, ділo заплутане.

4. Дійшов до самого краю. (Наг.)
Дійшов до такого, що нема де далї, до кінця.

5. Доводи до краю! (Наг.)
Доходи з своїм ділом до кінця, виговори все, що маєш на душі.

6. До свого краю кождого чоловіка тьигне. (Жабе) ...всї гадки тьигнут. (Наг.)
Говорив Гуцул, що довгі лїта служив у війську в чужих краях.
7. За своїм крайом серце болит. (Наг.)
На чужинї жаль робить ся при згадцї про рідний край.
8. Ладний край, лиш люди кепські. (Наг.)
Говорив вояк, що був у Італії. Пор. Wand. II, Land 84.
9. Най уже на тім буде край! (Снят.)
Нехай ва тім скінчить ся, годї вже!
10. На-в край сьвіта йди, то такого не найдеш. (Яс. С.)
Такого дива чи скандалу.
11. На краю сьвіта ми став. (Наг.)
Хоче заступити менї весь сьвіт, нагнути мене під себе.
12. Нема краю без звичаю. (Цен.)
В кождім краю свої звичаї та порядки.
13. Та бо тому кінцьи-краю нема! (Наг.)
Се щось таке велике та довге, що годї роздивити ся в цїлости.
14. Що край, то обичай. (Петр.)
У кождім краю свої обичаї. Пор. Симони 2625; Bebel 28; Wahl I, 160; Brzoz. Kraj 1.
15. Я на краю пропасти. (Батят.)
Доведеть ся гинути, не бачу ратунку анї виходу.
16. Я тут з краю, нїчого не знаю. (Наг.)
Sci. не знаю, що дїеть ся в селї. Вимовляють ся чоловік, що з далека стоїть від якогось дїла.

Крайний. 1. Котра крайна, тота мінї файна. (Наг.)
Парубок про дївку.
2. Крайне слово ти кажу. (Наг.)
Остатне, рішуче слово.
3. Крайного все бют. (Наг.)
Його першого попадуть, винен чи не винен.

Крайчик. 1. Такий крайчик, що би й пани любили. (Підгірки)
Окраєць хлїба, звичайно молоді люди вважають якимись ласощами.

Краків. 1. І в Кракові злидні однакові. (Крех.)
І там людям не гаразд.
2. Не від разу Краків збудували. (Городен.) Не разом... збудований. (Красноіля) ...за день... (Наг.)
Не від разу доконано великого дїла. Пор. Adalb. Kraków 30.
3. Піди до Кракова, всюди біда однакова. (Ільк.) Піди і до... (Петр.) Ілн й до... (Наг.)
Одно лихо скрізь. Пор. Adalb. Kraków 2.
4. Поїдемо до Кракова, і там біда єднакова. (Мшан.) Поїхав... (Комар.)
Пор. вище Київ ч. 1.

Крам. 1. Де крам, і я там. (Ком.)
Або що вкраду, або зароблю.

2. Забирай сї з усїм твоїм крамом! (Наг.)
З усїм, що можеш забрати.
3. Нема такого краму, де би купив тата й маму. (Лучак.)
Все иньше можна купити в крамі.
4. Що ви тут за жидівський крам розложили? (Наг.)
Мова про всякі річи накидані без ладу.

Краплина. 1. Дайте хоць краплину, бо бігме що гину! (Наг.)
Просив пяниця горівки.
2. Щем нї краплини в ротї не мав. (Наг.)
Запевняє чоловік, що постить або голодний.

Крапля. 1. Добро пяниці й крапля. (Ільк.)
Він хоч троха заспокоїть ся.
2. Мала крапля й великий камінь продовбає. (Гнїдк.)
Мала сила, дїлаючи помалу але постійно, доконує великого дїла. Пор Тим. ш. 90.

Краса. 1. Дав менї Бог красу від самого квасу. (Лучак.) ...Дав їй Господь.. (Тереб.)
Говорить бідна а вродлива дївчина.
2. За молоду красов, на старість мантов вабит. (Луч.)
Про стару дївку, що колись була красна, а постарівши ся ще дурить людий.
3. Краса дре носа. (Гнїдк.)
Доводить дївчину до гордощів.
4. Краса як майова роса. (Кол.)
Вона швидко минає.
5. Краси на тарели не крають. (Ільк., Петр.)
Вона сама не нагодує; до красної жінки треба й маєтку. Пор. Adalb. Piękność 1.
6. Краси не будеш на тарели краяти. (Луч.)
Варіянт попереднього.
7. Краси на стіл не подаси. (Вікно)
Краса не заступить страви. Пор. Adalb. Piękność 2.
8. Красою ситий не будеш. (Кукиз.)
До краси треба маєтку.
9. Пустила красу в блуд. (Лол.)
Про дївчину, що задля своєї краси пішла блудом.
10. Росте краса до пояса. (Лол.)
Про доростаючу дївчину.

Красїти. 1. Красїє як рак в окропі. (Наг.)
Жартують із чоловіка, якого припікає всяка біда.
2. Покрасїти не покрасїє, але подобріти подобрїє. (Наг.)
Говорить батько про невродливу, але добру дочку, або муж про такуж жінку.

Красний, красно. 1. Буде час красно ходити, коби в чім. (Гнїдк.)
Потішають себе бідні люди, що не мають звідки гарно вбирати ся.
2. Красна як з каменя вибита. (Наг.)
Як мармурова статуя.

3. Красна як чічка в городі. (Берез.)
Про дівчину квітку.
4. Красне як кармазин. (Наг.)
Кольор кармазину хапає за очи, подобаєть ся.
5. Красний як намальований. (Наг.)
Про парубка, що цвите молодою красою.
6. Красний як тота під корчом. (Наг.)
Як гадина. Про обридливого чоловіка.
7. Красноє личко — серцю непокій. (Ільк.)
Родить часто грішні бажаня.
8. Красноє пірє на вудвудї, але сам смердить. (Ільк.)
Бувае й у людий фізична краса, що відтручуе від себе задля поганої душі.
9. Красному всьо яло сї. (Наг.) ...всьо до лицьи. (Цен.)
Красна дівчина хоч убере ся неособливо, то про те все їй до лиця.
10. Красно сї поводит меже людьми. (Наг.)
Хвалять молоду жінку або чоловіка, що вміе чемно поводити ся з людьми.
11. Лїпше краще, як поганче. (Кольб.)
Кождий волить.
12. Нема найкрасшого на вроду, як ясна зоря в погоду. (Гнїдк.)
Подив для красоти зорі (Венери).
13. Не пізно красно ходити, коби було в чім. (Наг.)
Можна й на старість красно ходити, коли є звідки. Пор. ч. 1.
14. Не то красне, що красне, але то, що сї подобає. (Наг.)
Се залежить від особистого смаку. Пор. Adalb. Piękny 3.
15. Такий красний, хоць цїлуй. (Замул.) ...малюй. (Замул.)
Говорить дівка про любого парубка. Пор. Adalb. Piękny 6.
16. Такий красний, що аж ригати ся хоче. (Кол.)
Насьміх над невродливим, поганим чоловіком.
17. Такий красний, як би го з воску улляв. (Ільк.)
Воскові ляльки бувають іноді дуже гарні.
18. То так не красно робити. (Наг.)
Нечемно, погано.
19. Хоть не красне, але власне. (Ільк.)
Своє все наймилїйше, говорить мати про дитину.
20. Що краснїйше, то смачнїйше; що старое, то гидноє. (Ільк.)
Говорять про ріжницю між молодими і старими.
21. Що красне, то й добре. (Наг.)
Так нам звичайно здаєть ся. Пор. Adalb. Piękny 1.
22. Що красне, то не погане. (Наг.)
Не можна мішати.

Красота. 1. Люба моя красото, люблю тебе за тото! (Лол.)
Парубок до дівчини.

Красти. 1. Бодай лиш тілько мав, що вкраде! (Наг.)
Бажають злодієви такого нещастя.

2. Вкрало би ті з меже миру хрещеного! (Наг.)
Клинуть злодія, щоб його „вирвало".
3. В нашім селї нема злодіїв, самі люде крадут. (Косс.)
Жартливо про злодійкувате село.
4. Ґаду-ґаду: як не озьму, то вкраду. (Наг.)
В часї сусїдської розмови злодій уже наважуєть ся вкрасти щось у господаря.
5. Гірше красти, як розбивати. (Рава Р.)
Бо розбійник важить житєм, а злодій краде потайно.
6. Дай му Боже, аби мав що в мене красти! (Наг.)
Аби я був на стілько маючий.
7. Де всї крадут, там злодіїв нема. (Грабівка)
Нема ріжниці між чесними й нечесними. Пор. Wand. IV, Stehlen 117.
8. Добре красти, як є куди класти. (Наг.)
Як злодій має добру схованку. Пор. Wand. IV, Stehlen 22.
9. Книжку вкрасти не гріх. (Дрог.)
Загальна поговірка, яку аж надто часто сповняють добрі людцї.
10. Крав бис в під себе! (Наг.)
Прокляте: щоб ти крав те, що під себе зробиш.
11. Єден краде, другий у міх кладе. (Наг.)
Той украв, сей переховує і звичайно більше користає, як властивий злодій Пор. Wand. IV, Stehlen 20.
12. Краде в живі очи, ще й чужими руками. (Борис.)
Про хитрого злодія, що краде зі спільниками.
13. Краде, кілько ся влїзе. (Борис.)
Що може захопити.
14. Лекше вкрасти, як купити. (Кольб.)
Звичайне міркуванє злодія.
15. Маю красти, волю жебрати. (Наг.)
Говорив лїнивий, хоч зовсїм здоровий чоловік, що пустив ся на жебраний хлїб. Пор. Wand. IV, Stehlen 45.
16. Не вкрадеш там, де нїчого нема. (Наг.)
Злодій звичайно туди не йде. Пор. Wand. IV, Stehlen 18.
17. Не кради, помацай тай назад поклади. (Ком.)
До злодія, що підозрено мацає якусь річ.
18. Ни на тото крав, аби віддав, али на тото, аби собі сховав. (Ужн.)
Говорять про злодія. Пор. Етн. Зб. VI, 118.
19. Семе не кради, а шестеро можеш. (Наг.)
Так злодії толкують сему заповідь божу.
20. То видиш аби на чімось гадина сичьила, він би й тото вкрав. (Наг.)
Про відважного, завзятого злодія.
21. Тяжко там украсти, де ґазда сам злодій. (Ільк.)
Бо він знає злодійські способи і вміє устерегти ся їх. Пор. Wand. IV, Stehlen 19, 23.

22. Украв, бодай над ним ворони кракали! (Луч.)
Приказка основана на покревности звуків: красти і кракати.

23. Хто би мав сю книгу вкрасти, тому сім літ свині пасти. (Наг.)
Говорив старий дяк, що мав одну стару книгу.

24. Хто вкрав волоки, того з'їдьит сороки. (Наг.)
Жартує чоловік, шукаючи волоків, що десь поділи ся.

25. Хто вкрав, тому єден гріх, а у кого, тому десять. (Гнїдк.)
Бо окраденяй підозріває невинно иньших.

26. Хто де вкрав, як ще там не був? (Зазул.)
Звиняв ся злодій, покликаючи ся на своє alibi.

27. Хто красти йде, той знає, що бют, але голод мусит. (Карл.)
То ще не страшний злодій, що йде красти з голоду.

28. Хто раз украв, той до віку злодій. (Наг.)
Його підозрівають до смерти. Пор. Adalb. Kraść 15, 16; Wand. IV, Stehlen 2, 62, 83.

29. Цвйики красти, то не гріх. (Грин)
„А то тому — пояснив Гуцул, — бо йик Жиди Христа мали розпинати, то їден милосерний украв цвйики, а то були би ще бірше понабивали в кіло.“

30. Що вкраде, то й має. (Наг.)
Про злодія.

31. Що в мене вкрадеш крім живої душі? (Наг.)
Говорив бідний чоловік до селового злодія.

32. Я вам, куме, не кажу, що-сте вкрали, але таки віддайте. (Луч.)
Добродушна промова до злодійкуватого кума. Пор. Adalb. Kraść 22.

33. Як не вкраду, що забагну, то мі всю ніч пропасниці бє. (Наг.)
Говорив налоговий злодій.

Краяти. 1. Аби-с го на куснї краяв, то анї скикне. (Наг.) ...сї не признає. (Завад.)
Говорять про твердого чоловіка, що приймає побої мовчки.

2. Борони Боже краяти хлїб над мискою з молоком, бо корові цицьки попукают, та не буде молока давати. (Ком.)
Нар. віруванє.

3. Крає, а на себе сї дивит. (Наг.)
То певно вкроїть пальця.

4. Крає ми серце як на тарели. (Наг.)
Завдає менї болю. Пор. пісню:
Моя Гануся з иньшим розмовляє,
Моє серденько як на тарели крає. (Наг.)

5. Крає мі як ножом по серци. (Наг.)
Мучить мене, завдає гризоти.

6. Не край ми серця! (Крех.)
Не вражай мене, не муч.

Кревний. 1. Бодай ся наші кревні добре мали, а ми до них дороги не знали. (Наг.)

Бо від них звичайно нема надії на поміч у потребі. Пор. Adalb. Krewny 1.

2. Кревні си: їх дїди на одній печи гріли ся. (Гнїдк.)
Жартують із далекого, фіктівного свояцтва.

3. Ми собі кревні: мій дїд з його бабов ходили на сорокопуди. (Наг.)
Сміють ся з далекого свояцтва. Пор. Adalb. Krewny 7.

4. Такі ми собі кревні: мій отець в його вітцьи купив пацьи. (Мшан.)
Сміють ся з дуже далекого свояцтва.

5. Хоць кревний, а непевний. (Яс. С.)
Не можна на нього спустити ся. У Поляків: Co krewny, to pewny. Adalb. Krewny 2.

Крейцар (пор. I, 498—502, **Ґрейцар**). 1. Ґрейцар не гроші, фрайтер не шаржі. (Колом.)
Приповідають вояки, що не мають обовязку салютувати фрейтрам.

2. Ґрейцар юшка, а два галушка. (Пужн.)
Так дорого числив своїм робітникам галушки скупий господар. Пор. Етн. Зб. VI, 14.

3. За ґрейцар би миш до Львова гнав. (Наг.)
Про скупаря, що трясеть ся над крейцаром.

4. За ґрейцар би тридневну козу лупив. (Колом.)
Козу, що вже три дни як зарізана або здохла, дуже трудно лупити.

5. За ґрейцар дав би сї повісити. (Наг.)
Такий захланний на гроші.

6. За ґрейцар тепер тьижко на сьвітї стало. (Наг.)
Загалом за гроші.

7. Маєш два ґрейцарі, іди до міста і купи смачного й красного. (Пужн.)
Смачне то сіль, а красне мітла, пор. Етн. Зб. VI, 162.

Кремінал. 1. Вступи сї, бо тут кременалу наробю. (Наг.)
Кремінал у значіню злочину, вбійства.

2. Ми вже відай в кременалї корінє пустили. (Ценїв)
Зітхаючи говорили арештанти.

Кремінь. 1. З кременю огню дують. (Косс.)
З непожиточного видобувають користь, у твердій душі докопують ся чутя.

2. З кременю серце. (Наг.)
Тверде, неподатливе.

3. Кремінь іскри дає. (Наг.)
Загально відоме спостереженє.

4. С—в бис кременьом та шерляком! (Цен.)
Жартливе прокляте.

5. То ще кремінь, не чоловік. (Наг.)
Твердий, довговічний, несумлїнний.

Кремяний. 1. І на кремяній горі доробит сї хлїба. (Наг.)
На недоступнім, неплодючім ґрунтї. Говорять про енергічного, роботящого чоловіка.

Крес. 1. Узьев крес, заложив кресаню, закликав капове, пішов на гайтове, війшов на ґрунник і присїв. (Кривор.)

Жартливе оповіданє зложене з гуцульських висловів: узяв стрільбу, заложив капелюх, закликав гончі пси, пішов на лови, вийшов на вершок гори і присів.

Кресати 1. Аж огню креше. (Наг.)

Так цупко танцює.

2. Викрешу я тобі огню з сраки. (Наг.)

Погроза: набю по задниці.

3. Вкрешу сї тобі на голову. (Наг.)

Всеру ся. Лайка.

4. Так буду кресати, аж буде срака огню давати. (Наг.)

Буду бити міцно.

Кривда. 1. Аби нїкому кривди не було! (Наг.)

Побожне бажанє, що не швидко справдить ся.

2. А син би тебе божий тьижко покарав за мою кривду! (Наг.)

Молить ся скривджений чоловік.

3. За кривду Бог дубельт платит. (Дрог.)

Дубельт — подвійно. Платить очевидно в значіню: карає.

4. Коли ти кривда, йди до Пана Бога на скаргу. (Наг.)

Говорить пан або богач кривдячи бідного чоловіка. У Поляків: Komu krzywda, ustąp, Adalb. Krzywda 6.

5. Кривда людська боком вилазить. (Ільк.) ...вилїзе. (Наг.)

Помстить ся на кривднику. Пор. Adalb. Krzywda 8.

6. Куди ходжу, то плачу свеї кривди. (Наг.)

Говорила покривджена жінка.

7. Лучше кривду терпіти, як кривду чинити. (Ільк.)

Високо християнський, але не дуже практичний прінціп. Пор. Гильф. 180; Brzoz. Krzywda 1; Adalb. Krzywda 11.

8. Людськов кривдов не доробиш сї. (Наг.)

Се віщованє в житю дуже часто не сповняєть ся.

9. Ми ще на кривдї, а він уже на правдї. (Наг.)

Ми ще на землї, терені визиску, а він уже вмер.

10. Най ти моя кривда в горлї стане. (Наг.)

Прокляте, зрештою нешкідливе.

11. Пан Біг сї моєї кривди впімне. (Наг.)

Віра в божу справедливість. Пор. Adalb. Krzywda 18.

12. Чия кривда, най того Бог скаре! (Наг.) ...того й гріх. (Наг.)

Жартує кривдник із покривдженого. Пор. Adalb. Krzywda 3.

13. Я свеї кривди не дарую. (Наг.)

Говорить резолютний чоловік.

14. Я му кривди не зробю. (Наг.)

Буду його шанувати й доглядати.

Кривий. 1. Або то моя річ усе криве простувати? (Наг.)

Я не можу запобігти всякій веправдї.

2. Кривий кривого не простує. (Наг.)

Бо й сам кривий. Пор. Adalb. Krzywy 1.

3. Кривий простого не догонит. (Наг.)
Кривим називають кульгавого або безногого.
4. Кривим оком дивит сї. (Наг.)
Завидющий чоловік, дивить ся злобно.
5. Що криве виросло, того не напростуєш. (Наг.)
Що лихе виросло, того не направиш. Пор. Brzoz. Krzywe 1.

Кривити. 1. Він душев кривит. (Цен.)
Нещиро говорить, лукавить.
2. Кривит сї як сирітка. (Наг.)
Про несмілого, мелянхолїйного чоловіка.
3. Кривит ся як середа на пятницю. (Крех.) ..на четвер. (Сор.)
Середа на пятницю не має чого кривити ся, бо обі пісні. Пор. Adalb. Krzywić się 3.
4. Покривило би ти руки й ноги! (Наг.)
Прокляте, коли хтось щось зробив криво.

Кривоклубий. 1. Кривоклуба ще й рідкозуба. (Наг.)
Кепкують парубки з дївки.
2. Най буде й кривоклуба, аби була серцю люба. (Голоб.)
І невродлива дївка може полюбити ся парубкови.
3. Хоць кривоклуба, коли мінї люба. (Наг.)
Оправдував ся парубок, що брав кривоклубу жінку.

Криворівня. 1. Криворівня тому так зве ся, що має криві ровнї. (Кривор.)
Ровнями називають скісні камяні верстви, що виступають у високих берегах Черемоша.

Криж. 1. Буду крижом лежыв у церквї за свою кривду. (Наг.)
Такий звичай, що покривджений маніфестує свою кривду тим, що простирає ся в церквї перед райськими дверми і лежить так усю службу божу.

Крижало. 1. Тверде крижа́ло шкіру би дерло і кров би ссало. (Залуче)
Що таке крижа́ло — не знаю.

Крижі. 1. Аж ми в крижох хруснуло. (Наг.)
Говорить чоловік, що підіймав щось дуже тяжке.
2. В крижох мі коле. (Наг.)
Жалувала ся жінка зморена жнивом.
3. Крижи́й си не чую. (Наг.)
Від працї в зігненім станї, прим. при жнивах.

Крижма. 1. В божу крижму вписати ся. (Гнїдк.)
Чи охрестити ся, чи вмерти, чи вступити до манастиря?

Крик. 1. А ци не можна би то без крику та без галасу зробити? (Наг.)
Коли якесь дїло роблять з великим криком.
2. Більше крику, як зойку. (Замул.)
Більше кричить, нїж його справдї болить.
3. Більше крику, як пожитку. (Ком.)
Кричить, а мало робить.
4. Більше крику, як чого. (Наг.)
Коли занїзащо счинить ся крик. Пор. Wand. I, Geschrei 32, 50.

5. Великий крик за малий пшик. (Наг.)
Сварка за дрібницю. Пор. Wand. I, Geschrei 20. Viel Geschrei und viel Wolle.

6. Від крику лиш вуха больнт. (Наг.)
Зрештою не стане ся нїчого злого.

7. Від крику ще нїхто не згиб. (Наг.) ...вмер. (Голоб.)
Можеш кричати кілько хочеш, сим нїкому не зашкодиш. Пор. Wand. I, Geschrei 53.

8. Він до мене з криком та фуком, а його буком та буком! (Наг.)
Жартував собі резолютний чоловік із сусїда, що зачепив ся до сварки з ним.

9. Він криком кричит. (Наг.)
Дуже кричить.

10. Де много крику, там мало правди. (Коб.).
В крику щезає спокій потрібний для доходженя правди. Пор. Adalb. Krzyk 1; Wand. I, Geschrei 2, 9.

11. Криком дуба не зрубаєш. (Цен.)
Треба вжити сили і сокири. Пор. Adalb. Krzyk 3.

12. Криком огню не вгасиш. (Наг.)
Треба води.

13. Крик як на ярмарку. (Наг.) ...у коршмі. (Кал.)
Про великий гармідер.

14. На крик сї люде збігают. (Наг.)
Де хтось кричить, там люди біжуть на поміч.

15. На твій крик я вже звик. (Наг.)
Ним мене не налякаєш анї не здивуєш.

16. По крику дурня пізнают. (Белз)
Він за що будь верещить. Пор. Wand. IV, Schreien 1.

17. Такий був крик та зойк, щоби ся птах на даху не втримав (Коб.) ...всидїв на стрісї. (Снят.)
Про бійку та сварку в хатї.

18. Ци ще тї від крику горло не болит? (Наг.)
Уговкують надто крикливого чоловіка.

19. Хто би сї твого крику бояв? (Наг.)
Я не бою ся, бо маю бучок у руках.

Крила. 1. Взьив го під свої крила. (Наг.)
Взяв під свою опіку, протекцію. Пор. Wand. I, Flügel 10.

2. Опустив крила, як обскубана гуска. (Наг.)
Скорчив ся, посумнїв.

3. Притяли му крила. (Ільк.)
Спинили його смілі розмахи та плани. Пор. Wand. I, Flügel 9.

4. Як би му крила виросли. (Наг.)
Такий ходить легкий, веселий. Пор. Wand. I, Flügel 15.

Криска. 1. Прийде криска й на Матиска. (Городок)
Мазурська приказка перенята Русинами, пор. Adalb. Matjasz 3.

Крисо. 1. Все в одно крисо бєш. (Явор.)

Говорять до дзвонаря, що все в одно крисо дзвона бє, а також про такого чоловіка, що любить товкти все одно й те саме

2. Дай му по крисах! (Наг.)

Дословно: по капелюсї, образово: по голові.

3. До самих крис ми то доходит. (Наг.)

Маю того аж занадто досить.

4. Маю того по самі криса. (Наг.)

Маю аж по горло чи висше горла.

Кричати. 1. А кричьив бис си на зуб. (Наг.)

Проклятє на крикуна: щоб тебе зуб заболїв. Пор. Wand. IV, Schreien 66.

2. Кричи, абис тріс, то тї не послухаю. (Наг.)

Говорить упертий крикливому.

3. Кричит, аж година свитає. (Наг.)

Аж млісно робить ся.

4. Кричит, аж до третої хати чути. (Наг.) ...на конець села. (Наг.) ...на все село... (Наг.) ...за десьиту межу. (Наг.)

Кричить дуже голосно. Пор. Wand. IV, Schreien 89.

5. Кричит, аж ми сї крізь вуха прохапує. (Наг.)

Разить у вухах.

6. Кричит, вередит сї, що мало не пукне. (Наг.)

З великої натуги підчас крику.

7. Кричит, мало сї не розідре. (Наг.)

Широко роззявляючи рота.

8. Кричить не своїм голосом, як би чорт з него лика дер. (Ільк.)

Про прорaзливий, болючий крик.

9. Кричит ріжними голосами. (Наг.)

Про дуже звучний, лютий крик.

10. Кричит си на голову, на черевний зуб. (Наг.)

Немов би його голова боліла або зуб.

11. Кричит, як би го хто зо скири дер. (Наг.) ...як би з нього скиру дерли. (Наг.)

Обдирати когось живцем зі шкіри — страшенний біль. Пор. Wand. IV, Schreien 39.

12. Кричит як наймлений. (Наг.)

Як би його хто наняв кричати.

13. Кричит як шалений. (Збар.)

Без нїякої причини. Пор. Wand. IV, Schreien 52.

14. Кричи, хоть там розсядь ся! (Кол.)

Хоч трісни, мінї не жаль тебе.

15. Не кричи, не вирве тї там. (Наг.)

Утишують дитину, що не хоче сама сидїти в хатї і кричить при відходї старших.

16. Про мене кричи, хоть на хату вилїзь. (Наг.)

Виґвши на хату крик далї чути, нїж із середини хати.

17. Якого дїдька лабатого кричиш? (Наг.)

Сердите уговкуване: не кричи, бо чорта прикличеш.

18. Як крикнеш у лїс, так ти сї відкрикне. (Наг.)

Як промовиш до кого, так він тобі й відповість. Пор. Wand. IV, Schreien 15, 20.

19. Якої галузи кричиш? (Наг.)

Чи бажаєш галузи, на якій би тебе повісити?

Кришити. 1. Викришило би вас до лаби! (Наг.)

Прокляте. Щоб зайшла пошесть і вигубила весь ваш рід.

Кришталь. 1. То чоловік як кришталь. (Наг.)

Ясний, щирий, без хиби.

2. Чистий як кришталь. (Наг.)

Про чисту, блискучу річ і про чесного, непідкупного чоловіка.

Кришталювий. 1. Будь кришталювий, не уйдеш обмови. (Гнїдк.)

Власне найлїпших людий обмова найшвидше чіпляєть ся.

Крій. 1. Який крій, такий стрій. (Ком.)

Від крою залежить, чи одежа прикрашує чоловіка, чи ні.

Кріль. 1. Виїдь, виїдь крілю на червонім коню! Твої сини порубані, по під мости пометані. (Наг.)

Дитяча приспівка. Стебелце зложене в двоє, так що між обома раменами повстає невеличке подовгасте очко; те очко запускають слиною так що на ньому робить ся тоненька пліва і на сю пліву пускають краплю соку з ростини „песье молоко“, при чім на пліві виступає червоний колїр. Отсе нїби то кров королївських синів порубаних і покиданих по під мости. Ремінїсценція якоїсь казки, якої одначе в тій формі мінї не довело са чути.

Кріпити ся 1. Кріпит ся як гарбуз на морозї. (Сяніцке)

Мучить ся, пропадає, псуєть ся. Пор. Brzoz. Krzepić się 1.

Кров. 1. Абис мі різав, то би з мене кров не потекла. (Наг.)

Я такий марний, малокровний. Пор. Brzoz. Krew 4.

2. Біла кров му з носа йде. (Дрог.)

Сміють ся з засмарканого. Пор. Brzoz. Krew 1.

3. Жива, різана кров з мене йшла. (Наг.)

Від якоїсь рани або в часї дизентерії.

4. Кров би тї залльила! (Наг.)

Прокляте: щоб ти вмер від вибуху крови.

5. Кров випити чию. (Гнїдк.)

Виссати, визискати, зубожити когось.

6. Кров за кров. (Наг.)

Убійство за вбійство, старий прінціп пімсти. Пор. Wand. I, Blut 3.

7. Кров з молоком. (Наг.)

Говорять про молоде, румяне лице.

8. Кровиночки в лици не має. (Берез.)

Такий блїдий та анемічний.

9. Крови собі дармо не псуй. (Льв.)
Не сердь ся, не кричи без підстави. Пор. Wand. I, Blut 63.

10. Кровйов підплив. (Наг.)
З ран у нього ллять ся кров, так що він увесь мокрий.

11. Кров мою пєш! (Наг.)
Гризеш, лоточиш мене.

12. Молода кров кипит. (Наг.)
Молодий чоловік пристрасний, легко сердить ся. Пор. Wand. I, Blut 32, 38.

13. Кров не вода, розливати шкода. (Мінч., Ільк.)
Стара приказка, осторога розбійникам та забіякам. Пор. Adalb. Krew 2; Wand. I, Blut 5.

14. Кров у мнї закипіла. (Наг.)
Я спалахнув, мене пірвала злість. Пор. Wand. I, Blut 40.

15. Кров у мнї застила. (Наг.)
Зо страху.

16. Лиш зимної крови! (Цен.)
Остерігають горячого, сердитого чоловіка. Пор. Wand. I, Blut 68.

17. Людська кровця не водиця, розливати не годить ся. (Ільк.)
Пор. вище ч. 13.

18. Невинна кров до неба кричит. (Наг.) ...волає. (Бірки)
Говорять про вбійство. Пор. Wand. I, Blut 13, 44.

19. Срав би-с кровйов! (Наг.)
Прокляте.

20. Тече му з носа кров, але біла. (Кольб.)
Жартують із засмарканого, пор. вище ч. 2.

21. Що кров, то не вода. (Наг.)
Пор. вище ч. 13; Wand. I, Blut 5.

22. Тож моя рідна кров! (Кол.)
Говорить батько про свою дитину.

23. То ще пся кров собача! (Наг.)
Лайка.

24. Треба з тебе тоту погану кров випустити. (Наг.)
Треба набити, аби кров потекла. Пор. Adalb. Krew 5.

25. У мене би-с сї кирви не дорізав. (Наг.)
Я такий ослаблений, марний і малокровний. Пор. вище ч. 1; Adalb. Krew 7.

26. Ще в нїм кров грає. (Наг.)
Ще чує себе сильним, палить ся до жінок. Пор. Wand. I, Blut 26.

27. Що своя кров, то не чужа. (Наг.)
Своє, рідне близше, любійше від чужого. Пор. Wand. I, Blut 19.

Кровавий. 1. Будеш ти ще керваві слїди за собов лишьити. (Наг.)
Грозять, що буде битий.

2. З кервавої цраці жию. (Наг.) З кервавизни... (Наг.)
Говорить чоловік про своє гірке гаруванє.

3. Керваве моє житє. (Наг.)
Жалуєть ся чоловік, що дуже бідує.

4. Ще ти кервавими сльозами заплачеш. (Наг.)
Говорять про тяжкий, ревний плач. Пор. Wand. I, Blut 58. Тимош 227.

5. Я-ж на то керваво робила. (Наг.)
Жалувала ся жінка, яку скривдили на заробітній платї.

Крок. 1. Аби вам на кождім кроцї, на кождім поступі добро було! (Любша)
Уривок із дїдівської молитви.

2. Анї кроку не зробиш наперед. (Наг.) ...ми не сьмій робити! (Наг.)
Докоряють лїнивому, заскорузлому чоловікови.

3. Анї на крок далї! (Наг.)
Стій тут, не смій іти далї.

4. Анї на крок з дороги не сходь! (Наг.)
Не збочуй, держи ся дороги.

5. Анї на крок му не уступит. (Наг.)
Про впертого.

6. Анї руш кроку зробити не хоче. (Наг.)
Про лїнивого.

7. Він широкий у кроцї. (Наг.)
Ступає широкими кроками.

8. Він ще лиш перші кроки робить. (Токи)
Починає се дїло.

9. Два кроки, то недалека дорога. (Наг.)
Заохочують чоловіка до ходу.

10. Держит крок із ним. (Збар.
Іде рівно з ним, вони приятелї або конкуренти.

11. Дотримати кроку кому. (Наг.)
Іти з ним у одній лїнії, дорівняти йому.

12. Дрібним кроком іде. (Наг.)
Ходить підтюпцем. Пор. Wand. IV, Schritt 37.

13. Крок в крок за ним ходит. (Наг.)
Слїдом, невідступно.

14. Крок наперед, а два взад. (Цен.)
Кепкують із нерішучого.

15. Кроком сї не поступит. (Наг.)
Не зробить кроку, не рушить ся.

16. На кождім кроцї чоловіка біда пасе. (Наг.)
Йому грозить небезпека.

17. На крок би го від себе не пустила. (Наг.)
Про матїр, що скрізь куди йшла, брала з собою свого сина.

18. На сто кроків го обминаю. (Наг.)
Говорить чоловік про ворога.

19. Не додержиш ти мінї кроку. (Наг.)
Не зрівняєш ся зо мною.

20. Перший крок до пекла, то вже пів дороги. (Наг.)
Найтяжше почати зле дїло, а там піде швидко. Пор. Wand. IV, Schritt 25.

21. Першого кроку стережи сї. (Наг.)
Треба обережно починати всяке дїло. Пор. Wand. Schritt 22.

22. Перші кроки найтяжші. (Крех.)
Початок усякого дїла не легкий. Пор. Wand. IV, Schritt 4, 16.

23. Широкими кроками довгу дорогу перейдеш. (Кал.)
Швидко зайдеш до цїли. Пор. Wand. IV, Schritt 12.

24. Ще крок тай смерть. (Помор.) ...тай аус! (Снят.) ... тай нема тї! (Наг.)
Говорять про чоловіка близького смерти або про небезпеку, що ось-ось грозить чоловікови. Пор. Wand. IV, Schritt 35.

25. Що крок, то ближше до цїли. (Кол.) ...до смерти. (Наг.) ...до гробу. (Крех.)
Мелянхолїйне спостереженє про те, як минає наше житє. Пор. Wand. IV, Schritt 10.

Кроква. 1. Сховав за крокву в капустянім листку. (Нмг.)
Сьміяли ся зі скупаря, що сховав паперові гроші, завинені в капустянім листику, за крокву своєї хати, де вони й згоріли.

2. Яка кроква, така й лата; яка робота, так й заплата. (Ільк.)
Перша половина додана очевидно для риму, бо порівнанє між обома половинами не дуже то складне.

Кропива. 1. Бодай бим тя була радше на кропиву висцяла, вїж малам тя на своє нещастє породити! (Город.)
Говорить мати до невдалого, непослушного сина.

2. Часом і межи кропивою росте кїйло (лїлїя). (Ільк.)
І між лихими людьми виросте добра, гарна людина.

Кропивник. 1. З Кропивника родом, з Головського ходом, у мене робив, що заробив, то пропив, украсти не вкрав нич — ретяний чоловік. (Мшан.)
Так рекомендував мшанецький Бойко кропивницького наймита.

Кропля. 1. Часта кропля дощу і камінь подірявить. (Ільк.)
Усильною працею перебореш і найбільшу трудність. Пор. лат. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Крохмаль. 1. Мінї сї й крохмалю з надшивки не хоче. (Наг.)
Крохмаль із надшивки (долїшня, надшита часть жіночої сорочки) був для якогось маминого синка очевидно дуже апетитною стравою. Крохмаль у селї виварюють звичайно з ячмінних або пшеничних зерен.

Круг. 1. Зібрав сї на кругї. (Косс.)
Зібрав ся, був готов швидко.

2. З круга світа би тї зігнало! (Наг.)
Щоб тобі на світї місця не було.

3. Круг вимітують перед хату, як дуже гримит, аби в хату грім не вдарив. (Наг.)

Кругом називають велику лопату, на якій саджають у піч паску. Такий круг — одна з родинних святощів, що уживаєть ся лише раз до року, а зрештою весь рік лежить застромлений за кроквy на подý. В часі великих громів його як охоронний талїзман кладуть перед хатою для відверненя громів.

4. Кругом дурак. (Збар.)

Властиво московська приказка, занесена до нас.

5. На кругі то зробив. (Косс.)

Не гаючись, як стій.

Круглий. 1. Круглий як ковбичка. (Кор.)

Про пузатого а невисокого чоловіка.

2. Круглий як яблочко. (Наг.)

Про круглолицого, румяного хлопчика.

3. То ще круглий дурень. (Кал.)

З якого боку глянь на нього, все дурень.

Крук. 1. Злїтають сї, як круки на стерво. (Наг.)

Збігають ся люди захланні на якусь поживу.

2. Крук, ворона, воробець — під єдин стрихулець. (Гнїдк.)

Все се дармоїди, шкідливі птахи.

3. Круки на стерво летьит, а пани на людську біду. (Наг.)

Вислов ненависти до панів.

4. Крук крукови очий не вибере. (Наг.) ...видзюбле. (Завал.)

Свій свойого не скривдить. Пор. Leutsch 21; Симони 405; Osm. 338; Wahl I, 148; Wahl II, 39; Дикар. 996; E. Rot 505, 730; Тимош 243; Wand. IV Rabe 446.

5. Крукови і мило не поможе. (Ільк., Петр.)

Він усе буде чорний. Пор. Muka 3306.

6. Лїтав, лїтав крук, тай о лайно — пук! (Гнїдк.)

Очивидно в зимі, коли його притис голод.

7. На те він крук, щоб не пустив з рук. (Дар.)

Крук тут у значіню злодїйкуватого, захланного чоловіка. Пор. Нос. 478.

8. Не дурний крук дати з рук. (Бар.)

Не дурний скупар або злодій віддати те, що загарбав.

9. Не поможе крукови мило. (Цен.)

Хоч як його мий, усе він буде чорний. Пор. Muka 3306.

10. То білий крук! (Дрог.)

То рідкість. Пор. Wand. II, Krähe 117.

11. Як крук закракав. (Наг.)

Озвав ся лихим словом.

Крупа. 1. Крупа крупу донаньпє. (Наг.)

Про рідку юшку нїби з крупами. Пор. Нос. 334.

2. Про єдну крупу горнець круп буде. (Мшан.)

Одна крупа — невелика страта.

Крутити. 1. Бода-с сї скрутив! (Дрог.)

Щоб ти збив ся з пантелику, стратив духову рівновагу.

2. Викрутив ся батько, без чуприни до дому пішов. (Дар.)
Викрутив ся в дословнім значінню: крутив ся, поки чуприну не обірвали.

3. Закрути́-голова. (Наг.)
Про такого, що робить богато крутанини та клопоту.

4. І ти крутиш і я кручу, уступи сї, бо тї тручу. (Наг.)
Властиво приспівка; ширше знач.: два крутії, один на перекір другому бреше.

5. Колесо си крути, чорт жида лупи; колесо си докручєє, чорт жида долупєє. (Голови)
Приспівуючи дразнять жидів.

6. Крути, верти, треба вмерти. (Лев., Петр.)
Хоч так, хоч сяк спекулюй, усе таки смерть не мине тебе. Пор. Дикар. 946.

7. Крути не верти, треба вмерти. (Терeб.)
Смерть — річ неминуча. Пор. Гильф. 1600.

8. Крути не верти, царом не будеш. (Незаб.)
На се вже зовсім не рахуй.

9. Крутит, вертит. (Гнїдк.)
Про крутія та брехуна. Пор. Wand. I, Drehen 9, 10.

10. Крутит вода колесом, але ти мнов гірше крутиш. (Наг.)
Говорять до брехуна та ошуканця.

11. Крутит на всї боки, а все дїров на пяту. (Мшан.)
Про крутія, якому все рветь ся його брехня.

12. Крутит сьвітом. (Гнїдк.) ...своїм ... (Лучак.)
Радше: крутить ся по світї міркуючи, як би прожити.

13. Крутит своїм сьвітом, як Циган сонцьом. (Наг.)
Спекулює, як би прожити, бреше й вибріхуєть ся.

14. Крутит сї як баба з ти́мбалом. (Кольб.) ...з ти́жбором. (Лол.)
Що таке тимбал чи тижбір, не знаю.

15. Крутит сї, як тота вівцьи, що крутець має. (Наг.)
Крутець — відома овеча хороба, при якій вівця починає крутити ся довкола, поки не згине.

16. Крутит ся, гей той сворень. (Ком.)
Сворень у возї звичайно не крутить ся. Про чоловіка, що стоїть безрадний.

17. Крутить ся менї на язицї. (Ільк.)
Ось-ось пригадати, тай не можна. Пор. Дикар. 945.

18. Крутить ся, як жирне порося. (Ільк.)
Яке крутять на ріжнї над огнем.

19. Крутит ся, як лайно в прорубі. (Гнїдк.) ...гівно в пролубі. (Наг.)
Говорять про такого, що занадто довго гаєть ся на однім місцї, обзираєть ся довкола.

20. Крутить ся, як муха в окропі. (Ільк.) ...в мази. (Дрог.)
Муха попавши в окріп один момент закрутить ся дуже живо, а в другім моментї гине. Пор. Wand. I, Drehen 4.

21. Крутить ся, як посолений вюн. (Ільк.) ...пискір посолений. (Наг.)
Посолені вюни пищать і крутять ся дуже живо, поки не погинуть.

22. Крутить ся, як сам не свій. (Бібрка)
Мов би з ума зійшов.
23. Крутит ся, як швець по ринку, коли купує свинку. (Гнідк.)
Бігає та нюхає довкола.
24. Крутит як вир водою. (Лучак.)
Баламутить, пробує ріжних способів.
25. Крутит як фірман батогом. (Наг.)
І твердить щось і зараз відпирає ся.
26. Крутит, як Циган сонцем. (Гнідк.)
Циган крутив сонцем твердячи, що воно отут сходить, а зараз потім: отам сходить.
27. Крутит, як швець шкірою. (Ільк.)
Швець крутить і мне шкіру, щоб була мягка.
28. От крутит як на верклюзї. (Кольб.)
Вертлюг — прилад, на якім укріплений дишель волового воза, на якім повертаєть ся передня часть воза.
29. Куда крути, крути, а все голим на пяту. (Цен.)
Бідний, хоч і як мудрує, а все частійше йому виходить на шкоду, ніж на зиск.
30. Куда крути, туда верти, таки треба вмерти. (Ільк.)
Варіянт приказок ч. 7, 8.
31. Не крути, бо перекр тиш. (Ільк., Петр.)
Таку делїкатну річ, як брехню, дуже легко пересолити.
32. Покрутив носом тай пішов. (Наг.)
Виявив своє невдоволене.
33. Прикрутило го, що ані пікне. (Наг.)
Попав у прикре положене.
34. Скрутив сї як обарінок. (Наг.)
Зігнув ся в дугу, в колїсце, про такого, що низько кланяєть ся.
35. Съвіт ми сї кр тит. (Наг.)
Не знаю, що робити, в очах морочить ся.
36. Щоб ти ще скрутив вйизи! (Наг.)
Прокляте: щоб зломав карк.

Крутий. 1. Кр та́ нат ра. (Ком.)
Лихий, твердосердий і самовладний чоловік.
2. Крутий, як криве дерево. (Ільк.)
Незвичайної вдачі чоловік, якого думок годї зміркувати.
3. Крутими дорогами ходиш. (Наг.)
До ошуканця.
4. Крутої г лови чоловік. (Цен.)
Думає якось ненормально.
5. На крупе дерево крутий клин. (Наг.)
На лихого чоловіка знайдеть ся лихий противник.

Крутій. 1. Крутїи від съвіта. (Наг.)
Якому не легко знайти рівного.

2. То сьвітовий крутій. (Бор.)

Бувалий, напрактикований брехун та ошуканець.

Круто. 1. Круто коло него. (Гнїдк.) ...му прийшло. (Наг.)

Його діла стоять погано.

Круть. 1. Круть верть, таки буде смерть. (Наг.)

Первісно загадка про рибу, що зловлена крутить ся в сїти; потім думка про неминучу смерть усего живого.

Ксенька. 1. Ксенька, що в неї п—ка лисенька. (Дрог.)

Кпкують із імени Ксенька.

Ксьондз 1. Ксендзе єрею, бери херею, бо всьий захід пішов на під. (Наг.)

Приказка взята з якоїсь невідомої анекдоти, значіне неясне.

2. Ксьондз два рази казаньи не каже. (Сор.)

Відповідають звичайно, коли хтось не дочувши якоїсь промови просить повторити собі її другий раз. Єсть і у Поляків, та у Adalb. і Brzoz. нема.

3. Ксьондз і дяк, воба вовчі горла. (Крех.)

Один і другий ніколи не наситять ся.

4. Ксьондз каже: подай Господи, що високо, а що низько, то я си й сам озьму. (Іван.)

Жартують із відомої церковної приспівки „Подай Господи", хоча її виголошує звичайно не священник, а дяк.

5. Як ксьондз правит Службу Божу, мусит мати вино. (Льв.)

Без вина не може пра ити. Один піп запитував у консисторії, чи можна правити на борщи? Не веліли.

Куба. 1. Питав ся Куба Куби, ци встанова єдна всюди? А нє, не єдна: є добра, є й зла. (Пужн.)

Пор. Егн. Зб. VI, 183.

Кудкудакати. 1. Кудкудакає коло неї, як коло писаного яйця. (Богородч.)

Коли чоловік дуже припадає коло своєї жінки.

Куди. 1. А де ку́ти! (Наг.)

Кричать завертаючи свиню.

Кужівка. 1. Свищи т-пер в кужівку, коли-с стратив жінку. (Мінч.)

Свистати в кужівку діло дуже важке.

Кужіль. 1. На весну кужіль кропивою смердит. (Збар.)

Тому жінки покидають його і цурають ся все літо.

Кукіль. 1. Як в житї кукіль, то хлібови покій, а як звонець, то му конець. (Ільк.)

Кукіль росте в житї рідко, а дзвонець зовсім приглушує його.

2. То ще кукіль не виполений! (Наг.)

Про лїнивого дармоїда.

Кукуріку. 1. Кукурік, когутику, в печи хліб погорів. Не жури ся когутику, не будеш ти його їв. (Кукиз.)

Поїмо ми самі.

2. Кукуріку — мандарику! (Ільк.)
Передразнюють піяне когута.

Кулак. 1. Будеш ти ще в кулак трубити. (Наг.)
Будеш гірко плакати. Пор. пісню:
Ой музика дрібно грає, я слухати любю,
Як ні мати рано будит, я в кулаки трубю. (Наг.)

2. Він до мене з кулаком лїзе. (Наг.)
Коли хто від погрози сїпає ся до бійки.

3. В мене й свій кулак. (Наг.)
Потрафлю віддати зачіпку.

4. В мене сила не в язиці, а в кулаці. (Наг.)
Говорить маломовний, а завзятий до бійки чоловік.

5. І кулаком не єден замок створиш. (Кал.)
Scil. не одну перешкоду поборе́ш.

6. На кулак нима звоздечки. (Кольб.) м. б. уздечки.
Кулак куди хоче гуляє.

7. На кулак треба кулака. (Тисьм.)
На насильство відповідають насильством.

8. Що кулак, то ще не право. (Наг.)
Кулаком не слїд собі справу робити.

Кулеша. 1. Букатка кулеші тай огірок, то гуцульська їда. (Жабє)
Так характеризував Гуцул свою улюблену їду.

Куля. 1. Кулї го сї не їмит. (Наг.)
Він твердий на житє, непрониклий для куль; говорять у значіню: нїяке лихо не поборе його, нїчого злого йому не буде.

2. Не кожда кулї в війні трафльиє. (Наг.)
Богато стріляють на дурно. Пор. Adalb. Kula 1; Wand. II, Kugel 17, 18.

Кульбака. 1. Скривив сї як кульбака. (Наг.)
Про горбатого, зігненого чоловіка.

2. Зсадив го з Старої кульбаки. (Наг.)
Стара Кульбака, село, з якого пан вигнав чоловіка, а сей жалував ся перед цїсарем. Єсть про се казка.

3. Кульбака кождому коневи до лиця. (Вікно)
Відповідна до всякого коня. Пор. Adalb. Kulbaka 1.

4. Добре, що є кульбака, кінь ся вже найде. (Бергом.)
Потішає себе недбалий господар, що „відпас“ коні.

5. Що ми по кульбаці, коли коня нема? (Гнідк.)
Жалував ся чоловік, якому вкрали коня.

Кум, кума. 1. А що там кумочку? — Та нїчо. А у вас що? — Та нїчо. Або що? — Та нїчо, нїчо. (Цен.)
Благодушна розмова двох кумів, що не мають один одному нїчого сказати.

2. Годї куме їсти, бо не буде на пироги місця. (Ільк.)
Жартливе остереженє лакомого чоловіка.

3. Годї, куме, чести! (Ільк.) ...тої чести! (Луч.)
До непочесного чоловіка, якому доси віддавали честь, а він її не варт. Пор. Brzoz. Kum 3.

4. Годї, кумо, чести! (Петр.)
Говорять непочесній кумі.
5. Де кум, де коровай! (Ільк., Петр.)
Одно від другого далеко, як хрестини від весіля. Пор. Brzoz. Kum 2.
6. Де кум, де коровай а де соломьна гора. (Мик. н. Дн.)
Варіянт до ч. 5.
7. Де кум, де коровай, де зелені сьвята! (Луч.)
Говорять, коли хтось у розмові без ладу мішає ріжні річи не належні до себе.
8. Дїдько кума принїс, бо му лижки не стало. (Лучак.)
Кум не в пору приїшов. Пор. Wand. I, Gevatter 2.
9. Доглупав сї на потемки до кума в комору. (Кол.)
Буцїм то не хотячи. Говорять про злодія зловленого в чужій коморі.
10. До кума треба розума. (Ільк., Петр.) І до... (Лучак.)
І кумом бути не може дурний чоловік, хоч се зовсїм не велика штука подержати дитину до хресту. Пор. Brzoz. Kum1.
11. „Дякую вам, кумо, що-сте ми хлїб замісили!“ — „А я вам дякую, що ся мої руки в вашім хлїбі обмили“. (Луч.)
Сердечна розмова двох господинь.
12. Знає кума, знає пів села. (Залїсє)
Про сплетницю.
13. Їжте, куме, пийте, куме, на що Бог сьвйита дав. (Гриб.)
Свята буцїм то на те, щоб гостити ся.
14. Коби було знатьи, що в кума питьи, то був бим і сам пішов і дїти забрав. (Берез.)
Говорить чоловік ласий на даремне угощенє.
15. Коб знатє, що в кума питє, тоб і дїти забрала. (Ільк.)
Говорила кума, що попала до кума на піятику.
16. Коби знатє, що в кума буде їдло й питє, то би був і дїти забрав. (Петр.)
Варіянт попер.
17. Коли ся кума́ з кумою зійде, то ся грошем не обійде. (Гнїдк.)
Напють на більшу суму балакаючи з собою.
18. Куди кумови до короваю. (Мінч., Ільк.)
Куди нездарі до якогось порядного дїла.
19. Кума від нової кучі. (Наг.)
Кума від свиний, згірдний вислов.
20. Кума з кумов тиририри, свинї морков перерили. (Ільк.)
Дві куми забалакали ся, напустили свиний у огород і не бачуть. Пор. Brzoz. Kuma 1.
21. Ку́ма не бити, горілки не пити. (Ільк., Мінч.)
Зразу побили ся, а потім перепросили ся при горівцї. Пор. Adalb. Kum 1.
22. Кума́ не свиньи, аби цїле яйце зїла. (Наг.)
Дасть іще й дитинї.

23. „Куме Андрею, не будьте свинею!“ — „Як же менї не бути, коли мене люде знають“. (Ільк.)
Забавна розмова між двома кумами.

24. „Куме Грицьку, до нас люде ходят“. — „А хто?“ — „Ти до мене, я до тебе.“ (Явор.)
Велике товариство!

25. Куме, куме, солома сї суне! (Рибно)
Жартують із кумової небезпеки.

26. Кум красно говорить, але кривий писок має. (Ільк.)
Про облесного а брехливого чоловіка.

27. Кум не кінь, аби цїле яйце з'ів. (Печен.)
Інсінуація скупої жінки, що хотїла погостити кума яйцем, а тут її дитина попросила в неї також яйця. Характеризують жіночу скупість.

28. Кум не кум, не лїзь у горох. (Ільк., Петр.)
Свояк чи не свояк, а не роби шкоди.

29. Кум не свиня, аби яйце в борщи з'їв. (Ільк.) ...всього не з'їсть. (Жуків)
Припускають ся, що він як знайде яйце в борщи, то віддасть назад.

30. Кум не свиня цїле єйце звїсти. (Кольб.)
Пор. висше ч. 29; Brzoz. Kum 5.

31. „Кумо, кумо, що варили?“ — „Борщ, борщ, борщ, бураки-ки-ки-ки!“ (Дрог.)
Так передразнюють кумкане жаб.

32. „Кумонько, а що там ваша Катерина?“ — „Ого!“ — „Ого?“ — „Ого!“ — „А з ким?“ — „З поповим наймитом.“ (Цен.)
Scil. роздївочила ся, зайшла в тяж.

33. Мудра кума коло повного мішка пшона; а зглупіє і Марися, як нїчого не варит ся. (Мшан.)
При достатку й кума обід зварить, а як нема нїчого, то й господиня не потрафить.

34. Не знаю, чи будут у кума гроші, хиба хто підкине. (Дар.)
Про бідного кума, яким не запоможеш ся.

35. Питай ся в кума розума. (Мінч.)
Коли свого обмаль.

36. Пишнит ся, як нова кума. (Петр.)
Вона вважає собі се за велику честь, що стала кумою. Пор. Brzoz. Kuma 2.

37. Полюбив кум куму, бо не було кому. (Лім.)
Бо нїхто инший не хотїв її любити. Любов між кумами вважаєть ся гріхом, бо кумство — до певної міри посвоячене.

38. Пригодит чорт кума, та му ложки не стане. (Гнїдк.)
Про непрошеного гостя, якому нема що дати.

39. Прийде кумець на обідець, а ложки не буде. (Ільк.)
Не зазнає чести анї задоволеня.

40. Сїв як нова кума. (Наг.)
Зі церемоніями, запишнивши ся.

41. Хто кумі свашит, з хати випташит. (Ком.)
Мусить доложити свого.

42. „Чого, куме, понад воду ходиш?“ — „Жінка ми втонула“. — „Ба, та горі ріков шукаєш?“ — „Ой, куме, тота певно долї водов не поплила.“ (Цен.)
Відома анекдота для характеристики перекірної і упертої жінки.

43. Шасть, прасть, кума дасть того меду, що з переду, тої ласки з під запаски, того духа з під фартуха. (Цен.)
Мабуть пісенька, але уживають як приказку, коли трафило сь якесь несподіване щастє.

44. Що кум, то пес. (Луч.)
Говорять у сварцї, коли один покликаєть ся на те, що він кум противника.

45. Як кума з кумою зійде ся, без кватирки не обійде ся. (Кукиз.)
При почастунку йде охітнійша розмова. Пор. ч. 17.

Кумити. 1. Хто кумит і свашит, до дому не пташит. (Гнїдк.)
Се пустий гонор без пожитку.

2. Хто кумит і свашит, свою працю пташит. (Голешів)
Розтратить, змарнує.

Кумпанїя. 1. При кумпанії добра смерть. (Город.)
В товаристві лекше і вмирати.

Кундосити. 1. Котра непро́шена, піде кундо́шена. (Наг.)
Проженуть її торгаючи та шарпаючи.

Кунькати. 1. Кунькают як жьиби в болотї. (Наг.)
Перекидають ся лїниво короткими словами.

Кумство. 1. Насрати на кумство, коли дитина вмерла. (Луч.)
Коли дитина вмерла, то й кум не кум.

Купа. 1. Мала купа, мала! Більша би ся здала. (Гнїдк.)
Відома дитяча гра в „велику купу“: дїти падуть на одну купу, а постороннї пхають на таку купу ще й тих, що стоять довкола.

2. Ми в купі не глупі́. (Наг.)
У нас збірний розум.

3. Тримайте сї купи, як єйцї дупи. (Явор.)
Жартливий поклик до згоди.

Купець. 1. Бог дає купця, а дїдько розлучця. (Уриче.) ... розгудцьи. (Наг.) Дасть Бог... (Тереб.)
Говорять про такого, що мішаєть ся не в свій торг зі своїми порадами. Пор. Adalb. Kupiec 5.

2. Дасть Бог купцьи, а дїдько розгудцьи. (Наг.)
Нарікають на такого, що комусь перебиває торг.

3. Знає то купець та продавець. (Дар.)
Знають оба, знач. не здурить один одного.

4. Кождий купець свій товар хвалит. (Наг.)
Се його інтерес. Пор. Adalb. Kupiec 4.

5. Купець мусит два мішки мати: єден для зиску, другий для страти. (Пост.)
Людовий вислов для подвійної бухгальтерії.

6. Найде ся купець і на дїравий горнець. (Ільк.)
Комусь і се сподобаєть ся. Пор. польське: Przyjdzie głupi, co to kupi. Adalb. Kupić 19.

7. Пан Біг дав купця, а чорт розгудця. (Ільк.)
Про чоловіка, що мішаєть ся не в свій торг. Пор. ч. 1, 2, 6.

8. Першого купцьи нїколи не попускай сї. (Наг.) ...покидай ся. (Кунин)
Правило для продавця. Пор. Adalb. Kupiec 11; Wand. II, Käufer 3.

9. Таний в вас купець! (Наг.)
Мало даєте, за малу суму хотїли б купити.

10. Той не купець, той не давець. (Лучак.)
Коли два не можуть за щось погодити ся.

11. Трафив сї купец на дїравий горнец. (Кольб.)
Справдї незвичайний купець. Пор. ч. 6.

12. Як Бог дасть купця, то чорт розвідця. (Лучак.)
Говорять про людий, які люблять мішати ся до чужого торгу, пор. ч. 1, 2, 7.

13. Який купець, такий крам. (Дрог.)
Говорять про недбалого купця, що продає лихий товар. Пор. Adalb. Kupiec 1; Brzoz. Kupiec 1; Wand. Käufer 19, 20

Купецтво. 1. В купецтві або зиск або втрата. (Пост.)
Загальне спостереженє.

Купний. 1. Купне — щупне. (Ільк., Петр.) Що... то... (Луч.)
Що куповане, того мало, тим дорожать і вживають скупо. Пор. Brzoz. Kupno 1; Adalb. Kupno 2.

Купувати. 1. Аби Бог дав, аби-с остатний раз та послїдний купував! (Печен.)
Клинуть твердого та неуступчивого покупця.

2. Видїли очи, що купувати, тепер і повилазьте! (Красносїльщї.)
Купивши щось даремно жалувати.

3. Всьо купиш, лиш тата і маму нї. (Мінч., Ільк.)
Загальна обсервація.

4. Докупив би ся біди тяжкої, як би ще кропиви купував. (Лім.)
Кропива — лихий бурян, якого нїхто й за дармо не хоче.

5. Дорого не купуй, дармо не давай. (Дрог.)
Купецьке правило. Пор. Adalb. Kupić 2.

6. Кота в мішку не купують. (Наг.)
Не оглянувши річи годї купувати. Пор. Adalb. Kupić 5.

7. За два купив, а за ґрейцар продав, аби гиндель не стояв. (Книгинин)
Про лихого купця.

8. Купив собі біду на голову. (Наг.)
Замісь користи знайшов собі клопіт за свої гроші.
9. Купив собі Отинію. (Кол.)
Напитав собі клопіт та біду.
10. Купив тай без гроший. (Наг.)
Знач. украв. Пор. Adalb. Kupić 12.
11. Купити не купити, поторгувати можна. (Ільк.) ...торгувати... (Кобр.)
Не кождий торг кінчить ся купівлею.
12. Купит, як пса облупит. (Мінч.) Купю, як пса влупю. (Кіндр.)
Купив би, а не має чим заплатити. Пор. Adalb. Kupić 10.
13. Купиш, не купиш, торгувати вільно. (Луч.) Купив не купив... (Цен.)
Загально розповсюджена основа торговлї, пор. ч. 11.
14. Купиш, як пса влупиш. (Мшан.)
Сьміють ся, коли хто не має гроший, а впевняє, що щось купить. Пор. ч. 12.
15. Не кождий купит, хто торгує. (Коб.)
Вільно торгувати й не купити. Пор. Wand. II, Kaufen 20.
16. Не купив батько шапки, нехай вуха мерзнут! (Дар.)
Scil. батькови на перекір.
17. Не купуй хати, а доброго сусїда. (Наг.)
Зле сусїдство збридить і хату. Пор. Bebel 75; Сим. 1744.
18. Таке купив, лїпше би був грошї в болото верг. (Наг.)
Про невдачну, непотрібно куплену річ.
19. Тано купи, дорого жадай, то будеш добрий купець. (Дрог.)
Кепкують ремесники з купцїв, що богатїють із того, що не заробили. Пор. Adalb. Kupiec 21; Brzoz. Kupiec 4.
20. Треба купити рискаль і мотику, аби заробити на хлїба партику. (Рибне)
Говорить зарібний чоловік.
21. Того не купити у нього. (Гнїдк.) Того в нього не купити. (Наг.)
Се у него за дармо, прим. він за що будь вилає або набє.
22. Трафит ся глупий, що й тото купит. (Сор.)
Про якусь непотрібну річ. Пор. Купець 6
23. У мене того не купити. (Ільк.)
Сего у мене богато, я до такого дїла скорий. Пор. Brzoz. Kupić 5.
24. Чи купити, чи не купити, а могоричу треба ся напити. (Ільк.)
Се вже такий обряд, що без нього нїякий торг не обходить ся.
25. Чого не купити, того й не жалувати. (Ільк.) Що... то не... (Тисьм.)
Нїби то свойого, некупованого не жаль.
26. Ще не купив, а вже продає. (Дрог.)
Сміють ся з легкомисного покупця, що купує щось непотрібне йому і зараз готов продати.
27. Що куповане, то не дароване. (Наг.)
Лїпше купити, як брати дармо, пор. Wand. II, Kaufen 23.
28. Що я купила, то продаю. (Лев.)
В значіню, що менї казали, те й я кажу. Пор. Adalb. Kupić 4.

Курва. 1. Курва і злодій однов дорогов ходьи. (Сор.)
Близькі собі. Пор. Wand. II, Hure 106, 124, 125.
2. Курві плюй в очи, вона каже, що дощ іде. (Ільк.) ...плюют.. (Петр.)
Вона безсоромна, не почуває стиду.
2. Курва ти мать була! (Льв.)
Вулична лайка.

Курець. 1. Добрий курець, коли є люлька і тютюнець. (Ільк.)
Тоді можна закурити.
2. Добрий курець усе має люльку, кресило і гаманець. (Доброс.)
Має своє і держить у порядку.
3. Коли-с курець, май кресило і кремінець. (Луч.)
Не позичай у иньших, дбай сам про себе.
4. Курче, а не закурив бис-си кітці з під фоста? (Наг.)
Жартують із хлопців, що уперве беруть ся курити.
5. Хто курит, той смердит як свиня; хто нюхає, той виглядає як свиня; а хто анї курит, анї нюхає, той жиє як свиня. (Кам. Струм.)
Приповідають курці, коли їм хто докоряє, по що вони курять.
6. Хто курит, той ся не журит. (Крех.)
Потїшають себе курці.

Кури. 1. Ауш кури на сїдало, бо завтра великдень! (Кол.)
Щоб не було в вами клопоту.
2. Біда тій курці жити, на котрій ястреба вчат ловити. (Гнїдк.)
Вона нїколи непевна свого житя. Пор. Adalb. Kura 1.
3. Біда тій курці, що на нїй сокола заправляють на лови. (Ільк.)
Пор. попереднє число.
4. Бігме, бігме тай присьистобоже: вломив когут курці ногу, ходити не може. (Бабух.)
Приспівують, коли когут скаче на курку, а вона кричить.
5. Вдало му сї, як слїпій курці зерно. (Явор.)
Пощастило надзвичайно. Пор. Wand. II, Huhn 55, 57.
6. Вже нима тої курочки, що дві яєчка несла на день. (Будзанів)
Жаль за колишнїми добрими часами. Пор. Wand. I, Huhn 199.
7. Грає си, як курка в попелї. (Карл.)
Забавляєть ся чимось пустим та маловажним.
8. Дай курці гряду, а вона летить на банти. (Ільк.)
Дай комусь щось, а він хоче чогось иньшого. Пор. Adalb. Kur 4.
9. Де кури чубаті, там дїти пискаті. (Кобил.)
Анальогія дуже далека.
10. За родом кури чубаті. (Наг.)
Відповідно до своєї породи.
11. Десь у людий і курка піє, а в мене і когут не хоче. (Кол.)
Жалував ся чоловік, у якого нїщо не йшло на лад.
12. Загорів, як курка. (Гнїдк.)
Зачадив ся димом, сам не при собі.

13. З курки пйирьи до подушки не дают, бо буде голова болїти. (Наг.)
Загальне віруване.

14. З курми спати льигай і з курми вставай. (Наг.)
Найпрактичнїйший розклад часу в сїльськім хозяйстві. Пор. Wand. I, Huhn 199.

15. І слїпа курка деколи найде зерня. (Ільк.)
І недотепі иноді щастить.

16. І чорна курка білі яйця несе. (Уриче)
Се в її природї. Пор. Wand. I, Huhn 9.

17. Його вже й кури запіяли. (Наг.)
Він запізнив ся, мав устати перед піянем когутів.

18. Коли курка піе, буде якесь нещисте в хатї. (Наг.)
Радять в такім разї зловити курку і переміряти нею від стола до порога, за кождим разом обертаючи то головою то хвостом наперед. Випадає на поріг головка — втяти головку, а випаде хвіст, то втяти хвіст. Пор. Wand. I, Huhn 166.

19. Не всї кури чубаті. (Наг.)
Як до породи. Пор. Adalb. Kura 32.

20. Курка збіже розгрібає, а в сьмітю зерна шукає. (Ільк.)
Старе господарське спостереженє, про чоловіка, що нехтує поважним дїлом, а гонить за пустими фантазіями.

21. Курка до гусел. (Гнїдк.) ... осел до скрипки. (Цен.)
Хто до чого не здібний.

22. Курка каже: кудкудак! знеслам яйце як ходак. (Наг.)
Наслїдують крик курки.

23. Курка сї там несе, де вже єйце лежит. (Наг.)
Без яйця нести ся не любить. Пор. Wand. I, Hahn 23.

24. Курочко, знеси Мошкови яйце, а Іванови гівенце. (Вікно)
Кепкують з якогось бідного хлопця, що допрошуеть ся яйця.

25. Курцї все просо на голові. (Лучак.)
Те, що їй найлюбійше, про те вона й думає.

26. Курцї просо снить ся. (Гнїдк., Сїл. Б.)
Хто що любить, про те й сни бачить.

27. Лучило ся слїпій куцї зерно, тай то порожне. (Ільк.)
Коли сповнене якогось бажаня приносить розчароване.

28. На тоє курка гребе, аби що вигребла. (Ільк., Петр.)
На те чоловїк працює, щоб заробив на житє. Пор. Adalb. Kura 25; Wand. I, Huhn 121.

29. Не годуйте так кури, най не здихают. (Книг.)
Іронїчно, коли господиня не дбае про свої кури.

30. Нема вже тої курочки, що по дві єйцї нараз несла. (Наг.)
Нема якогось опікуна на добродїя, за яким жило ся в достатку. Пор. ч. 6.

31. Нипає як курка. (Наг.)
Шукає чогось сюди й туди.

32. Носит сї як курка з єйцьом. (Наг.)
Коли хтось задля маловажного дїла хвалить себе та величаєть ся.

33. Перебирає, як курка в отрубах. (Наг.)
Про такого, що перебирає в такім, у чім нема що й перебирати.

34. Разом з курми спати йде. (Наг.)
Про такого, що лягає спати дуже вчасно.

35. Снит ї сї, як слїпі курцї зерно. (Наг.)
Щось таке, чого не має. Пор. ч. 24, 25.

36. Трафило му сї, як слїпі курцї зерно. (Наг.)
Трафило ся щось несподїване. Пор, Adalb. Kuга 46, вище ч. 27.

37. Собі гребет курка в хребет. (Гнїдк.)
Сама землю гребе, яка паде їй на хребет.

38. Уже кури піют, а я в дївчини сиджу. (Цен.)
Засидїв ся дуже довго.

39. Ще перші кури не піяли. (Наг.)
Ще дуже вчасно, сама північ.

40. Що курцї снить ся? Просо. А що дївцї? Молодець. (Ільк.)
Що кому любе, те й снить ся.

41. Як курка піє, треба їй голову до порога втьити, бо комусь у хатї смерть буде. (Голоб.)
Народне віруванє. Пор. вище. ч. 18.

42. Я тобі покажу, куди курка щит! (Наг.)
Покажу щось таке, чого ти ще не бачив. Пор. Wand. II, Huhn 248.

Курити. 1. Курив, аж очи важмурив. (Дрог.)
Його зібрало на сон. Про невправного курця.

2. Бодай сї лиш закурило за тобов, де підеш! (Наг.)
Прокляте: щоб ти пішов і за тобою лишила ся лише курява.

3. Де сї курит, там і горит. (Наг.)
По димі огонь пізнають, прим. у дїсї. Пор. Wand. III, Rauchen 7, 8.

4. Зі сраки му ся курит. (Будз.)
Бздить.

5. Курит му під сам ніс. (Наг.)
Насміхаєть ся з нього в живі очи, лестить ся, підхлїбляє йому.

6. Курит так, що й файки з рота не випушьиє. (Наг.)
Про завзятого курця.

7. Курит у печи, як дика баба в дебри. (Лол.)
Коли в печи дуже курить ся і дим іде в хату.

8. Не кури, Куба, хвайки в хатчинї, бо викуриш очи дївчинї. (Крех.)
Остерігають завзятого курця парубка.

9. Покуру люльки, най ся жінка дома не журит. (Луч.)
Говорить чоловік, що десь довго засидїв ся в гостинї.

10. Хто курит, той з димом грошї пущьиє. (Наг.) ...переводит. (Лука)
Докоряють курцям.

Курманина. 1. Курманина, лахманина, а в зимі в великі пригодї стане. (Наг.)
Як захист від морозу.

Курта. 1. Курти му скроїли вище колїн, а низше пояса. (Наг.)
Набили, висїкли його.
2. Як курту годують, так курта бреше. (Дар.)
Курта — назва пса.

Куруз. 1. Котрий куруз не запряв до Іллї, той не буде в млинї. (Бергом.)
Говорять про пізні кукурузи.
2. Як ся кукуруза на Іллї не пряде, то нїчого і в млинї не буде. (Заставцї)
Галицький варіянт.

Куря. 1. І курята раннї лїпші. (Гнїдк.)
Всяке дїло чим вчаснїйше зроблене, лїпше від запізненого
2. Марцьові курята найлїпші. (Берез.)
Саджені в мартї.

Курячий. 1. В курьичі льи́гоми спати йдемо. (Цен.)
Значіне те саме, що й Кури ч. 14.
2. Куряча мама не загине. (Луч.)
Кури не перестають множити ся.

Курячка. 1. „Що їш?“ — „Курьичкы“. — „Дай мінї!“ — „Йди си під сїдалом назбирай“. (Наг.)
Кепкують із чоловіка, що рад би знати, хто що їсть.

Кусати. 1. Анї мя кусай, нї цїлуй; анї мя стирай, нї смаруй. (Гнїдк.)
Не роби мінї анї добра, анї зла, не хочу з тобою мати нїякого дїла.
2. А кусав би ти кремінь! (Будз.)
Прокляте.
3. Вкуси сї в язик, як маєш то сказати. (Наг.)
Вкушене в язик запобіжить непотрібній балаканинї.
4. Закуси землев! (Наг.)
Прокляте: щоб ти пітов землю їсти.
5. Кусай тілько, абис міг пролиґнути. (Наг.)
Осторога лакомому.
6. Кусати собі з ким горіхи. (Гірне)
Сварити ся, дрочити ся.
7. Кусь мене, бабонько, хоць зубів не маєш. (Дар.)
Старої, беззубої баби він не боїть ся. Пор. Wand. I, Beissen 28.
8. Менше вкушу, борше ликну. (Горог.) ...вкусиш ...лиґнеш. (Наг.)
Менші пляни уложу, борше їх виконаю.
9. Не бій сї мене, я не кусаю. (Наг.)
Говорять такому, що боїть ся приступити. Пор. Wand. I, Beissen 31, 34.
10. Не кождий той кусає, що вусом рушає. (Город.)
Може лише грозить або зовсїм що инше думає. Пор. Wand. I, Beissen 8.
11. Не кусай купа, бо не ликнеш. (Сор.)
Не набирай на себе богато дїл, бо не доконаєш усїх.
12. Не кусай, не стрижи, не лижи. (Мінч.)
Варіянт приповідки ч. 1.
13. Тілько вкуси, що можеш ликнути. (Луч.)
Роби дїло в міру своєї сили.

Кусок. 1. Як добрий кус к, то найде ся куток. (Стара С.)
Що добре, те всякий прийме.

Кут. 1. Нї в кут нї в лв рі. (Мик. н. Дн.)
Безвихідне положенє, безрадність.

Кутати. 1. Чей тої був би гаразд, аби нїхто нїкому ни кутав. (Грин.)
Не зичив, не вигоджував.

Кухар. 1. Два кухарі, лихий борщ. (Наг.)
Говорять про незгідних або невмілих кухарів. Пор. Wand. II, Koch 70, 74.

2. Добрий кухар і з кропиви борщ звар т. (Дрог.
Се й не велика штука, бо з кропиви борщ зовсім не поганий.

3. Кухар з голоду не згине. (Тисьм.)
Вся його праця на приготовлюваню страв. Пор. Adalb. Kucharz 9; Wand. II, Koch 22, 60.

4. Кухаря, що вмре з голоду, годит ся поховати під сухою вербою. (Цен.)
...не годить ся ховати на цвинтарі. (Збір.)
Такий кухар то або дурень, або самовбійця. У Поляків: nie chowają na cmentarzu Пор. Adalb. Kucharz 26: Wand. II, Koch 11; Čelak 333.

5. Лихий кухар або не досолит, або пересолит. (Голобутів)
Нїколи не має міри анї смаку

6. На то він кухар, аби в пальцї хухав. (Кол.)
Бо їх часто попече або попарить окропом. Пор. Wand. II, Koch 79.

7. Не кухар варит, а огень. (Наг.)
Оправдуєть ся кухар, коли страва недоварена або переварена. У Поляків Nie warzy miarka, ale dobra kucharka, пор. Adalb. Kucharz 13.

8. Так пан їсть, як кухар звар т. (Вікно)
Пан залежний від нього. Пор. Adalb. Kucharz 14; Wand. II, Koch 4.

9. Як би ти був добрий кухар, то бис добре в огонь хухав. (Ярич.)
Умів би добре розпалювати огонь.

10. Який кухар, такий борщ. (Кал.)
Злий кухар і борщу недоброго наварить.

Кухарка. 1. Де богато кухарок, там їсти нима що. (Голови)
Жадна не береть ся до вареня.

2. Кухáрка дасть мінї шкварка. (Наг.)
Говорили дїти заскакуючи коло кухарки, щоб їм дала щось ласснъке.

3. Кухарка самою парою сита. (Городок)
Жартують із кухарки що вимовляєть ся їсти при обідї разом з иньшими. Пор. Adalb. Kucharz 11; Wand. II, Koch 23.

4. Недосіл на столі, пересол кухарці на чолі. (Дрог.)
Коли страва пересолена, то кухарці сором.

5. Пр сімо кухарку, аби нам дала по шкварку. (Яс. С.)
Говорять дїти зібрані біля печи, в якій варить ся і смажить ся щось.

Кухта. 1. Куди кухтї до патини! (Дрог.)
Із кухти не буде попа.

Куций. 1. Єден кусий усїх помучив. (Красне)
Про куцого пса, що не дав ся цїлій сворі, а також про моторного чоловіка.

2. Куди куцому до заяцьи! (Наг.)

Куцому псу, він заяця не зловить. Куций тут: безхвостий.

3. Куца би ти година була! (Наг.)

Прокляте: щоб ти швидко вмер.

4. Куцо скроїли тай куце вшили. (Голоб.)

Про коротку, тісну одежу.

Куць. 1. Куць виграв, куць програв. (Дрог.)

Хто чи що таке „куць", не знати. Вживають у значінню „або—або".

Куча. 1. Або тоту кучу тручу, або ї розвалю. (Наг.)

Говорять про обдерту, занедбану хату, або про дійсну свинську кучу.

2. Аса до кучі, свине! (Наг.)

Кричать на пяного, свиноватого чоловіка.

3. Розвалю тоту кучу, най сї в нїй не мучу! (Наг.)

Кричав чоловік доведений до розпуки і кинув ся рубати стїни своєї хати.

4. Тихо будь, бо до кучі підеш! (Наг.)

Грозить мати розплаканій дитині. Давнїйше досить часто лучали ся по селах випадки, що вирідні матері сїдили своїх дїтий до кучі, де їх з'їдали свині.

Кучки. 1. Аби кучки, то дождж буде. (Цен.)

Жиди дуже люблять, коли в їх сьвята звані кучками капає їм крізь настелену на такій кучці хвою рясний дощ.

Кучма. 1. Кучма на завісах. (Дрог.)

Кучмою називають високу баранкову шапку; коли вона складана, так що одним боком у подовж розрізана і защіпаєть ся бавистими стяжками, то називаєть ся кучма на завісах. Уживають сього звороту також загально для характеристики чоловіка, що держить ся старої моди і старих звичаїв.

Кучмей. 1. Що кучмей, то богач. (Наг.)

Такий, що носить велику кучму.

Л.

Лаба. 1. Лаба як у медведьи. (Наг.)

Про велику, незугарну руку або ногу. Пор. Adalb. Łapa 1.

2. Лаба як у старого дїлька. (Наг.)

Погана, покорчена рука.

3. Лаба як у старого злодія. (Наг.)

Довга рука, з довгими пальцями.

4. Чорні лаби в твої баби. (Яс. С.)

Дразнять дїти одні одних.

Лава. 1. Бував на лаві й під лавою. (Крех.)

Зазнавав чести й нечести. Пор. Adalb. Ława 1; Wand. I, Bank 12.

1. Хто під лавов лежит, того ногами копают. (Завал.)
Хто сам себе не шанує, того й иньші понижують. Пор. Adalb. Ława 2.

Лавка. 1. Лавкою стелити ся. (Гнідк.)
Про покірного, підлесного чоловіка, готового всякому служити.

2. Як на лавці лижав, тогди жаль прибував; а як за лавки взели, тогди жалї відійшли. (Пужн.)
Як били, то йому було жалко себе, а як перестали, то забуло ся. Пор. Етн. Збір. VI, 67.

3. Я під лавку, вно ся питат: „Ци ти ту, Абрамку?“ (Мшан.)
Анекдота про пяницю в коршмі.

Лад. 1. Аби ладóм, аби мирóм. (Довгоп.)
Бажанє, щоб усе було в порядку.

2. Анї лáду анї склáду. (Ільк.)
Про все безладне, заплутане. Adalb. Ład 1.

3. Буде ту лад! (Будзанів)
Не буде порядку.

4. Дай ти Боже лад, аби ти випав цїлий зад. (Дрог.)
Жартливе прокляте.

5. Коли моє не в лад, то я з своїм назад. (Ільк.) ...з моїм... (Петр.)
Коли чоловік вмішав си в щось таке, куди його не приняли.

6. Най іде своїм ладом. (Ільк.)
Най іде, як звикло йти таке дїло, відповідно до своєї вдачі.

7. Коли я з моїм не в лад, то я зі своїм назад. (Лев.)
Вар. до ч. 4.

8. Лад мінї замняв ся. (Краснос.)
Щось поплутало ся, хтось збаламутив чоловіка.

9. На лад мінї пішло. (Наг.)
Дїло пішло гладко.

10. Не в лад вам мої слова, то не скажу нїчого більше. (Наг.)
Говорить чоловік чуючи, що слухач не радо слухає його бесїди.

11. Не до ладу сказати, лїпше змовчати. (Ярич.)
Остерігають балакучого.

12. Не знає сьвітови ладу. (Луч.) ...сьвіту... (Наг.)
Про нетямущого, що не знає сьвітових порядків і звичаїв.

13. Там нема ладу й за ґрейцар. (Підгірки)
Там вічне безладє.

14. Я до ладу кажу. (Кол.)
Говорю льоґічно, до річи.

15. Як до ладу́, то і вкраду. (Наг.)
Як трапить ся добра нагода.

Ладний. 1. Зверха ладне, а в серединї хробачливе. (Сор.)
Про яблоко, та про погану вдачу чоловіка, що на зверх виглядає симпатично.

2. Ладна жона а бистрий кінь рівнають ся смерти. (Гнідк.)
Бо задля них легко наскочити на злу пригоду.

3. Ладна птиця лучше золотої клітки. (Гнїдк.)
Гарна панна лїпша від вистроєної ляльки.
4. Ладна-сь, як пропасниця. (Гнїдк.)
Про погану, сварливу жінку. Пор. Wand. IV, Schön 92 (Schön wie die Sünde(.
5. Ладна як з воску вилльита. (Наг.)
Про гарну дівчину або молодицю.
6. Ладний, бо має ніс меже очима. (Цен.)
Ніби то не кождий? Пор. Schlei. 173.
7. Ладному все на лад іде. (Наг.) ...чло́ ся. (Наг.)
Ладний тут у значіню зручний. Пор. Wand. IV, Schön 73; Hoc. 411.
8. Ладно пише, як маком сіє. (Наг.)
Про писаря, що гарно пише.
9. Най буде не ладна, коли серцю мила. (Наг.)
Оправдує ся парубок, якому дорікають, що женить ся з негарною дїнкою. Пор. Adalb. Ładny 9; Wand. IV, Schön 35.
10. Така ладна, аж за очи хапле. (Наг.)
Про вродливу жінку.
11. Така ладна, аж сї ригати хоче. (Цен.)
Про надзвичайно погану жінку. Пор. Wand IV, Schön 93.
12. Така ладна, що як на двір вийде, то всї пси брешут. (Войн.)
Дуже погана. Пор Тимош. ч. 284.
13. Така-с ладна, як свиньи в дождж. (Наг.)
Про погану, нехарапутну жінку.
14. Таке ладне, як каші з маком. (Сор.)
Особливої краси в каші з маком нема.
15. Хоч на два́-дни, аби ладне. (Тереб.)
Зітхає чоловік, що бажає мати гарну жінку.
16. Що ладне, то й до всього складне. (Наг.)
Про гарного, звинного чоловіка. Пор. Wand. IV, Schön 67.

Лазити. 1. А лазив бис по чужих коморах! (Наг.)
Проклятє: щоб ти зробив ся коморовим злодієм.
2. Вже сї в тебе не влазит більше? (Наг.)
Говорять такому, що наситивши ся не хоче більше їсти.
3. Він уже ледво лазит, лиш ногами сує. (Наг.)
Про хорого, немічного чоловіка.
4. Лазив бис на штирох ногах! (Наг.)
Проклятє.
5. Лазит до мене, як жебрак. (Наг.)
Про впертого а нелюбого гостя, що налазить день у день.
6. Лазит як сновида. (Печен.)
Ходить як сам не свій.
7. Хто лазит по ночи, шукає собі немочи. (Лімна)
Волоцюга в ночи найлекше наскакує на таких, що його побють.

Лайка. 1. Лайка — байка, битва — молитва. (Мінч., Петр.)
Лайка то ще не біда, а от як бють, се вже горе. Пор. Wand. IV, Schimpf 23.

Лайно. 1. Власне лайно ні смердить ні пахне. (Ільк.)

Власні хиби для чоловіка байдужі, він їх і не завважує. Пор. Wand. I, Dreck 28.

2. І лайно своє не вонит. (Гнідк.)

Вар. попер. з натиском на „своє".

Лайдацтво. 1. Без лайдацтва нема богацтва. (Льв.)

Певність, що богацтво здобуваєть ся нечистими способами. Пор. Adalb. Łajdactwo 1.

Лайцом-пуцом. 1. Бодай ти було лайцом-пуцом! (Дрог.)

Якесь жартливе прокляте.

Лакітки. 1. А їв бис лакітки? — Які! — Ті, що кури насрали. (Наг.)

Лакітки — ласощі. Говорять хлопцю, що забагає чогось дуже смачного.

Лакомий. 1. Лакома душа з'їла би лоша. (Явор.)

Про ненажеру. Пор. Adalb. Łakomy 15; Wand. II, Leckermaul 3.

2. Лакомий не наїст си, йик із дзеру бриндзї не зібет си. (Грин.)

Гуцульська приказка. Дзер се жентиця, що лишаєть ся по видушеню сира.

3. Лакомий як кіт. (Яс. С.)

Порівнане дуже влучне.

4. Лакомому все за мало. (Наг.)

Йому ніколи не досить. Пор. Adalb. Łakomy 3.

5. Лакомому ніколи нема годї. (Залїсє)

Він усе бажає чогось більше. Пор. Adalb. Łakomy 25.

Ланц. 1. Бодай ти ланц був! (Лім.)

У турчанськім пов., а бодай у Лімній та Дидьові дуже часто клинуть і лають ся ланцом.

2. З ланца би сї зірвав. (Наг.)

Про неспокійного, непосидючого чоловіка.

3. Іди до ланца! (Лімна)

Прокляте: іди, щоб тебе закували в ланцюхи.

4. Ланц би на тя впав! (Дидь.)

Прокляте.

5. Ланц би тя побив! (Дидь.)

Прокляте.

6. Ланц мамі твоїй! (Лім.)

Немиле бажанє.

7. Ланцом би тя тягли! (Лім.)

Прокляте. Пор. Wand. II, Kette 23.

8. На ланц би тя взяли! (Лім.)

Щоб тебе прикували ланцухом як собаку. Пор. Wand. II, Kette 23.

9. Сам на себе ланц куєш. (Наг.)

Сам собі робиш лихо. Пор. Wand. II, Kette 20.

10. Якого ланца хочеш? (Лім.)

Якої біди, якого клопоту?

Ланцуховий. 1. То ще ланцуховий пес! (Наг.)

Говорять про дуже злого чоловіка. Пор. Wand. II, Kettenhund 5.

Ланчин. 1. Погди, прийдеш ти мінї до Ланчина. (Колом.)

Там я тобі догоджу, набю.

Ланя. 1. Яка панська ланя, така й попова свиня. (Луч.)

На основі оповідання про те, що пан за вкрадену ланю взяв у мужика свиню.

Ласий. 1. Ласий як лис на кури. (Наг.)

Про всякого хапка.

2. На ласий кусок найде ся куток. (Ільк.)

Що смачне, то всякий радо з'їсть; що добре, гарне, то всякий рад би мати. Пор. Wand. II, Leckerbissen 1; Нос. 428.

3. Ото ласа їда, з чосником лобода. (Крех.)

Сміють ся з такого, що їсть худобячий харч лободу. Пор. Нос. 418.

4. Ото ласий на ковбаси! (Голеш.)

Про ласуна, в новійших часах про виборців, що за ковбаси продавали голоси.

Ласиця. 1. Кожда ласиця свій хвостик хвалит. (Мінч.)

Своє все наймилійше.

Ласка. 1. Без такої ласки я обійду ся. (Луч.)

Значить: невелика ласка, а хиба лихо.

2. Боже, Боже, най нас твоя ласка сьоможе! (Наг.)

Зітхає побожний чоловік.

3. Бодай ви од Бога ласку мали! (Любша)

Із жебрацької молитви.

4. В ласці божій зоставайте сї здорові! (Наг.)

Формула прощаня при відході.

5. Є там того ласка божа. (Наг.)

Богато, подостатком. Пор. Wand. II, Gnade 56; Дикар. 546.

6. Запобігає панської ласки. (Наг.)

Про панського прислужника і підхлібника.

7. Здав сї на його ласку. (Наг.)

Піддав ся йому зовсім. Пор. Wand. I, Gnade 6, 55.

8. З ласки на потіху. (Пасічне) ...та на втіху. (Залісє)

Коли хтось зробіть иньшому якусь прикрість, якийсь грубий жарт, а сей питає: за щож ти мінї се робиш, то перший відповідає отсею приказкою. Теж і у Поляків, Adalb. Łaska 20.

9. Зробіт тото з ласки свої, з просьби мої. (Наг.)

Просять дуже чемно. Пор. Wand. I, Gnade 65.

10. Коби ласка ваша! (Кол.)

Щоб ви захотїли вислухати нас або допомогти нам.

11. Коли ласка ваші, а нам аби каші. (Наг.)

Говорили слуги до господаря допоминаючи ся каші до борщу.

12. Ласка слабіє борзо. (Гнїдк.)

Вона продукт хвилевого настрою.

13. Ласки пасти. (Гнїдк.) ...запобігати. (Наг.)

Старати ся о чиюсь прихильність.

14. Ліпше в ласці, як у гніву. (Наг.)

Ліпше зробити щось у згоді з иншим, ніж на перекір

15. Має го в свої ласці. (Наг.)

Любить, запомагає його. Пор. Wand. I, Gnade 57.

16. Не стою нїкому о ласку. (Тисьм.)
Я сам собі пан і не потребую нїчийої ласки. Пор. Wand. I, Gnade 63.

17. Не стою поне о твою ласку, як єс посьвєтив минї паску. (Мик. над Дн.)
По заспокоєню потреби вже байдуже до того, хто заспокоїв її. Пор. Beb. 24.

18. Нї в ласцї нї в гнївy жиємо. (Наг.)
Мовлять сусїди, що не водить із собою приязни, але також не сварять ся.

19. Панська ласка до порога. (Ільк.)
Дуже коротка і змінлива. Пор. Wand. I, Gnade 1, 14.

20. Панська ласка на бистрім кони їде. (Гнїдк.) ...їздить. (Наг.)
Прудко змінясть ся. Пор. Wand. I, Gnade 1.

21. Такої ласки найду і в Парашки. (Ільк.) ...дістане й у... (Лучак.) ...Параски. (Кол.)
Се мінї хто будь зробить, на се не треба ласки. Пор. Adalb. Łaska 16.

22. То не за ласку тато з мамов спав, тілько мусит хрестини справлєти. (Мик. н. Дн.)
Не з ласки, а з обовязку.

23. У Бога ласки много. (Лім.)
Бог ласкавий. Пор. Wand. I, Gnade 36.

24. У пана ласка на пеньку. (Наг.)
З ласки велить простягти на пеньку і вибити.

25. Що за ласка в нашого Яська! (Наг.)
Іронїзують над гордяком, що нїби комусь робить ласку.

26. Що чия ласка. (Наг.)
Scil. дати. Просять датку прим. на якесь громадське дїло.

Ласкавий. 1. На ласкавім хлїбу́ жиє. (Наг.)
З дарунків або з пенсії. Пор. Adalb. Łaskawy 2; Wand. I, Gnadenbrot 1.

2. Хиба би Бог не ласкав, аби батіг на пуджалї не траскав. (Зазул.) ...аби бич... (Пустом.)
Се така проста, елєментарна річ.

Ластівка. 1. Єдна ластівка не робить весни. (Ільк., Петр.) Одна... (Залїсє)
Ластівки появляють ся іноді на кілька тижнїв перед справжньою весною, отже з їх появи не можна твердити, що вже весна. Пор. Adalb. Jaskółka 2; Schlei. 17; Тим. 30; Leuts-h. 189; Krumb. 83; Wahl. II, 47; Wand. IV, Schwalbe 2, 12, 15; Če'ak. 290.

2. Коли ластівка перелетит по під корову, то корова стратит молоко. (Папір.) ...в корови буде молоко з кровю. (Берез.)
Нар. віруванє.

3. Ластівка весну приносит. (Наг.)
Коли їх налетить богато. Пор. E. Rot. 554; Wand. IV, Schwalbe 1.

4. Ластівки вилїтають, погоду обіцяють. (Ільк.)
Народнє віщованє з лету ластівок.

5. Ластівонька прилїт є, а ластівкою відлїтає. (Гнїлк.)
Зразу вона всім люба, а потім збайдужіє. Пор. Wand. IV, Schwalbe 17.

6. Як ластівка влетит до хати, то в хаті хтось умре. (Наг.)
Загальне віруване.
7. Як ластівки низко літают, то буде дощ. (Наг.)
Се такий прогностик. Пор. Adalb. Jaskółka 3; Muka 842; Wand. IV, Schwalbe 28, 33.

Ласун. 1. Ласун лиш баки сьвітит. (Зазул.)
Підхлібляєть ся, щоб дістати смачно попоїсти.

Лата. 1. Хоць у нього на латї лата, а він з паном за панї брата. (Яс. С.)
Загоновий чи ходачковий шляхтич, що колись рівняв ся з панами.

Латати. 1. Латаний будеш, як відти не підеш. (Стрий)
Латати в значіню бити.
2. Латати кому скиру. (Наг.)
Бити.
3. Ліпше латане, аби но не хватане. (Зазул.)
Ліпше хоч мізерне, аби не крадене. Пор. Adalb. Łatane 3.
4. Ліпше своє латане, як чуже хватане. (Гнїдк.)
Ліпше ходити в убогім одязї, ніж красти чужий. Пор. Adalb. Łatać 2
5. Сяк-так полатавши. (Наг.)
Відповідь на питане, як вам поводить ся. Пор. Adalb. Łatać 1.

Латинник. 1. Латинник — лапсевинник. (Дрог.)
Сміяли ся колись із учеників ґімназії.

Латка. 1. Де дїра, там латку пришивай. (Наг.)
А не обік дїри. Пор. Wand. I, Fleck 2.
2. Кожухова латка в зимі як рідна матка. (Наг.)
Амбіція кождого газди велить мати хоч один кожух у домі.
3. Латка все більша від дїри. (Жидач.)
Бо інакше її нї до чого пришити. Пор. Wand. I, Fleck 3.
4. Латка — рідна матка. (Кол.)
Бо закриває дїру. Пор. Adalb. Łata 1.
5. Латку кому причепити. (Гнїдк.)
Обмовити, докорити когось Пор. Adalb. Łata 6.
6. Ліпша латка як дїра. (Наг.)
Ліпше штуковане, як дїраве. Пор. Wand. I, Fleck 1.
7. Нове з старими латками. (Наг.)
Сміють ся з такого, що своє полатане убране видає за нове. Пор. Wand. I, Fleck 12, 13.
8. Як загріє вівча латка, не загріє так і рідна матка. (Мшанець)
Про кожух, хоч би й куций.

Лахман. 1. Хоть я собі у лахманї, то я собі мосцї панї. (Наг.)
Говорила бідна, загонова шляхтянка.

Лацно. 1. Лацно говорити наперед, як нїхто не видит. (Наг.)
Легко нахвалити ся, але тяжше виконати свої похвалки.

Лашок. 1. Бери лашки на опашки тай іди. (Льв.)
Говорять вліздивому гостеви або слузї, якого раді збути ся з хати.

Лая. 1. Куди панська лая, туди й сучка моя. (Скнилів.)
Куди панська псарня біжить, туди й сучка.

Лаяти. 1. Де ся двох лає, третий користає. (Коб.)

Загальна поговірка. Пор. Wand. IV, Streiten 9.

2. Лай не лай, але гроші віддай. (Лучак.)

Про лайку байдуже, аби я своє дістав. Пор. Wand. IV, Streiten 22.

3. Не лай і не перепрошуй! (Наг.)

Говорять такому, що зразу вилаяв ся, а потім перепрашає.

Лев. 1. Дома лев, а війні тхірь. (Ільк.)

Про хвалька, що старшує над слабшими, а з бою тікає. Пор. Гильф. 1293

2. Написано в градї Льва: не жгут на єдного два. (Гнїдк.)

Жартлива амплїфікація відомої приказки, що два одного не чекають.

3. Хоць я й не лев, але й не вівця. (Лімна)

Не зачіпаю нїкого, але зумію постояти за себе.

Легкі. 1. Дай ти Боже легкі! (Наг.)

Гра слів, зам. легко.

Легкий, Легко. 1. А то легко бреше! (Лол.)

Дивують ся зручному брехунови.

2. Вже му лекше нині, як вчера було, бо нині плює вже на бороду, а вчера плював ще на груди. (Кольб.)

Іронїзують над хорим чоловіком.

3. Він би легкого хлїба хотїв. (Наг.)

Хотїв би їсти а не робити.

4. Він собі то в легцї має. (Лімна)

Йому до того байдуже, не цїнить того.

5. Дай ти Боже легко на души. (Дрог.) ...серци. (Наг.)

Бажають добра.

6. З легкої руки давайте. (Наг.)

Щасливою рукою, з ласкою. Вірять, що лиш такий даток приносить пожиток.

7. Кому легко на серци, до того весь сьвіт сьміє ся. (Завадів)

В кого спокійне сумлїнє, не має гризот, тому й жите веселе.

8. Кому легко, той си тяжкого шукає. (Уриче)

Нїколи нїчим не задоволений.

9. Легкий як вітер. (Замул.) ...як перо. (Наг.)

Швидкий до бігу. У Нїмцїв: як корок, Wand. Ш, Leicht 19.

10. Легко би ти сї гикнуло! (Наг.) Най ти сї легко гикне. (Наг.)

Вірять, що гикаєть ся тоді, коли когось згадують добрим, або лихим словом, отже легко або тяжко

11. Легко впасти, тьижше встати. (Наг.)

Бо впавши можна дуже вдарити ся і стратити силу.

12. Легко втратити, тьижко заробити. (Наг.)

Загальний досвід.

13. Легко збрехати, як хлїба з маслом ізїсти. (Наг.)

Брехнї нїщо не стоїть на заваді. Пор. Adalb. Łatwo 1.

14. Легко казати, але зробити годї. (Лучак.)

Язик лопоче що будь.

15. Легко камінь у воду веречи, а тьижко дістати. (Яс. С.)

Легко пошкодити, тяжко направити. Пор. Гильф. 1211.

16. Легко ми сї то впало. (Наг.)
Якесь дїло зробив без трудности.
17. Легко не легко, коли далéко. (Наг.)
І найменший тягар далеко нести, то втомиш ся. Пор. Wand. Ш, Leicht 16.
18. Легко прийшло, легко й пішло. (Ільк., Петр.)
Про легко здобуте добро. Пор. Нос. 255, 337; Wand. Ш, Leicht 15.
19. Легко сї обуєш, легко ти буде ходити. (Наг.) ...дальше зайдеш. (Підбуж)
Бо менше на ногах двигати. Говорять про постоли.
20. Легко ся дістало, легко й пропало. (Замул.)
Про незароблене, крадене або знайдене добро.
21. Лекше льигати, як вставати. (Наг.)
Говорять особливо в лїтї в часї тяжкої роботи.
22. Лекше говорити, ніж зробити. (Ільк., Петр.) ...нїжли робити. (Мінч.)
Щоб зробити, треба натужити руки, а не язик. Пор. Schlei. 152.
23. Лекше на груди, як сї чоловік випчихає. (Наг.)
Говорить той, що пчихнув від нежиту.
24. Лекше стадо заяцїв пасти, як одної жінки допильнувати. (Кал.)
Пессімістичний погляд на жіночу вірність. Пор. Wand. Ш, Leicht 4.
25. Що лекше від пера? — Хуй, бо сама думка го підносит. (Снят.)
Так поясняють відому ерекцію.
26. Не легка то справа! (Наг.)
Там будуть трудности.
27. Пустив сї на легкий хлїб. (Наг.)
На жебранину.
28. Таке легке, що би з вітром полетїло. (Наг.)
Про гуску або курку приморену голодом, а також про мізерну людину.
29. Таке легке, як пюрце. (Наг.)
Перо легка річ. Пор. Wand. Ш, Leicht 23, 25; Adalb. Lekki 1.
30. То легкий дух. (Наг.)
Пустий, легкодушний чоловік.
31. То не легка річ. (Наг.)
Се дїло трудне.
32. Що легке, то не тьижке. (Наг.)
То зараз можна відчути. Пор. Wand. Ш, Leicht 13.
33. Що лехко прийде, то лехко піде. (Ільк.)
Вар. до ч. 18, 20.
34. Як мінї легко жити, так аби тобі легко було конати! (Мшан.)
Прокляте; „легко“ тут у значінню: тяжко, гірко.

Легун. 1. Легун спить, а йому Бог парть держить. (Бергом.)
Хто в Бога щасливий, тому щастить, хоть нїчого не робить. Пор далї Лежень.

Ледар. 1. Ледар від сьвіта. (Наг.)
Лїнивий, недбалий чоловік.
2. Ти ледаре охаблений! (Березів)
Лайка.

Ледачий. 1. Ледачому всюда зле. (Тер.)
Лихому, недбалому.
Ледащо. 1. То від сьвіта ледащо. (Наг.)
Страшенне ледащо.
2. Хто ледащо, тому їсти нема що. (Коб.)
За дармо його не годують.
Ледво. 1. Ледво-не-ледво. (Гнїдк.)
З трудом.
Лежа. 1. За лежу не дают одежу. (Гнїдк.)
За лежане будеш голий. Пор. Muka 1890.
2. З лежі не буде одежі, а з спаня коня. (Стоян.) ...не купиш... (Явор.)
Просторійший варіянт до ч. 1.
Лежанське. 1. Треба сї забирати до Лежанська. (Наг.)
Лежанське по поль. Leżajsk, місточко, тут гра слів з лежанем.
Лежати. 1. Бодай єс лежьив сїм рік на єден бік. (Наг.)
Проклятє, щоб ти лежав хоруючи.
2. Волю полежати, як у поле жати. (Цен.)
Жартують із нероби.
3. Допоки лежи, а раз встати треба. (Луч.)
Хоч лежанє й приємнїйше. Пор. Wand. III, Liegen 22.
4. Лежаний хлїб гріх їсти. (Ільк.)
Лежаний тут у значіню незароблений працею.
5. Лежаного хлїба нема. (Гнїдк.)
Хто не заробив, тому й хлїба не дадуть.
6. Лежати — на печінки здорово. (Крех.)
Стара приказка, пор. Wand. III, Liegen 26.
7. Лежати на паси-коні. (Котуз.)
Лежати на животї підпершн голову руками.
8. Лежачи думай, а вставши дїлай. (Гнїдк.)
В часї лежаня будять ся думки.
9. Лежачи і камінь мохнатїє. (Ільк., Кобр.)
Поростає мохом. Пор. Adalb. Kamień 22.
10. Лежачи і вовк не тиє. (Лім.)
Мусить бігати та шукати харчів Пор. Adalb Leżeć 2; Wand. III, Liegen 13.
11. Лежачи й сокира ржавіє. (Крех.)
І чоловік ледащіє. Пор. Wand. III, Liegen 35.
12. Лежачого не бють. (Ільк.)
Хто повалить ся в бійцї, того вже не бють. Пор. Wand. III, Liegen 58.
13. Лежи, аби ти бік відгнив! (Наг.)
Лихословлять такому, що любить вилежувати ся.
14. Лежи, дурню, в ямі, та ни клини моїй мамі. (Пужн.)
Погроза, пор. Етн. Зб. VI, 68.
15. Лежит як свиньи в баюрі. (Наг.)
Про лїнивого лежня. Пор. Adalb. Leżeć 12.
16. Лежу як на терню. (Наг.)
Невигідно, боляче.

17. Лежу як у подушках! (Наг.)
Мовив хлопець упавши з дуба на мох.
18. Лежьит за покотом, як снопи на тоці. (Наг.)
Про сонну компанію.
19. Най лежит, їсти не просит. (Наг.)
Пор. латинське: Quieta non movere; Нос. 376.
20. Най лежит, місця не залежит. (Крех.)
Не руш того, що лежить і не шкодить. Пор. Нос. 376.
21. Не маю за ким лежати. (Збар.)
Нема такого, щоб за мене діло робив.
22. Хто лежит, через того кождий біжит. (Кал.)
Кождий його зневажає. Пор. Wand. III, Liegen 36, 47.
23. Хто лежит, той не впаде. (Наг.)
Не має вже страху. Пор. Wand. III, Liegen 51, 57; Гильф. 1839.
24. Чим довше лежи, тим довше сї хоче. (Наг.)
Про лїнивого. Пор. Wand. III, Liegen 22.

Лежень. 1. Лежень лежит, а йому Бог долю держит. (Цен.)
І леженеви инодї пощастить. Пор. Нос. 388.
25. Що лежит, того не руш. (Наг.) ...най собі лежит. (Лім.)
Пор. Wand. III, Liegen 23, 24, 25, 40.
2. Лежнї не болезні, але любезні. (Ярич.)
Розуміють ся, лїнюхови.
3. На лежнї не буду робити. (Наг.)
Каже чоловік, що має лїниву та нероботящу сімю.
4. Поки лежень належитсї, то встайко наїсть сї. (Наг.)
Лїнивий лежить, а той що встав, снїдає.

Лежух. 1. Лежух лежить, а Біг му долю держить. (Ільк.) ...хліб... (Сор.)
Про лїнивого чоловіка, якому про те щастить. Пор. Легуп 1, Лежень 1.

Лежухів. 1. Іду до Лежухова. (Наг.)
Лежухів — не село, а місце, де лежить ся.

Лейба. 1. Ходит як Лейба. (Гнїдк.) ...розлейбаний. (Наг.)
Хитаючись і опустивши руки, недбалий та повільний.

Лельом. 1. Лельом-Полельом. (Гнїдк.)
В значінню помалу йти, пиняво та недбало щось робити. Наг: Ви ту собі ле́льом-по́лельом на ниві — докоряв господар лїнивим косарям, що мало вкосили. Adalb. Lelum-Polelum, 1, стоїть на тім, що Лельом і Полельом два славянські боги, яких значіне в мітольогії ще не вияснено. Значіне польської приказки такеж як у нас (стор. 261).

Леміш. 1. Заміняв леміш за швайку. (Гнїдк.)
Пожиточну річ за пусту.
2. Леміш та чересло — найлїпше ремесло. (Луч.)
Приналежність плуга, найстаршого земледїльчого знаряду.
3. Треба замілйти леміш, аби мівче йшов. (Котуз.)
Підняти його при помочи клинка або плішки.

Лемішка. 1. Він такий, як непріла лемішка. (Наг.)
Не придатний, неохайний, незадоволений.

Лемки. 1. Лемки — там уже що друге слово, то сем-лем. (Наг.)

Характеризують лемківський діялект.

2. Ле́мки — сьвічкарі. (Тор.)

Так прозивають Лемків за те, що на своїх чугах носить пелєрини з навислими білими тороками, немов кноти до сьвічок.

3. Лемки чухонці, бо в чугах ходьит. (Наг.)

Поговір до характеристики Лемків із їх одежі.

Ленько. 1. Пантруй Леньку і в потемку. (Коб.)

Ленько=Лесько=Олекса.

Летїти. 1. Летит як нетлї до сьвічки. (Наг.)

Добровільно йде в небезпеку. Пор. Adalb. Lecieć 19.

2. Летит як пчола до меду. (Наг.)

Надіючи ся якоїсь приємности. Пор. Adalb. Lecieć 25.

3. Летит як стріла. (Наг.)

Швидко, що духу. Пор. Adalb. Lecieć 27.

4. Летїла — гудїла, впала тай устала. Загудїла — полетїла. (Доброс.)

Мб. про гарматню кулю на артілєрійських вправах.

5. Летїли гуси. Та най си летят. (Гнїдк.)

Справа зовсїм натуральна і байдужна.

6. Летїти добре, але падати кепсько. (Наг.)

Говорив такий, що впав з дуба. Пор. Wand. I, Fliegen 1, 2.

7. То би, видйш, з вітром полетїло. (Наг.)

Про щось легке, марне, прим. про виголоджену дитину.

8. Летїт голубцї з гнїздом! (Дрог.)

Оповідали про якогось шваба, що не знав такої страви, а коли його запитали, чи буде їсти голубцї, то він уважаючи, що се печені голуби, радо виявив охоту до них. Коли-ж почав їсти і не засмакувала йому страва, то викинув миску з голубцями через вікно і крикнув: Летїть голубцї з гнїздом! І з сего пішла ся приказка.

9. Летїв, аж сї засапав. (Жидач.)

Про швидкий біг.

10. Полетїв на стрім-голов та на зломанє карку. (Лучак.)

Побіг, поїхав невідомо куди.

Лесь. 1. Де піде Лесь, то всюди ввесь. (Мінч.) Куда... (Петр.)

Чим був, тим буде, не вважаючи на нове місце.

2. Лесю, Лесю, диви ся на зелений лїс! (Бітля)

Такому, що задивив ся на щось далеке, а не вважає на те, що робить.

3. Пішов Лесь та вже ввесь. (Залїсє)

Не лишив по собі нїчого.

4. Пішов Лесь та не ввесь, не взяв нїчого, бо не було що. (Зазул.)

Ширша форма попер. ч. 3.

5. Про Лесьи обійде сьи. (Сор.)

Про нього байдуже.

Лижка, ложка. 1. Анї лижки, анї миски, треба буде ще колиски. (Наг.)

Про зовсїм немаюче подруже, ще надїєть ся дитини. Пор. Adalb. Łyżka 2.

2. Відпала му лижка від рота. (Наг.)
Він умер їдячи. Пор. Wand. III, Löffel 76
3. Дали ложку, як страви не стало. (Ярич.)
Се вже за пізно. Пор. Wand. III, Löffel 78.
4. Він сї не бойит великої лижки. (Наг.)
Швидше буде ситий. Пор. Wand. III, Löffel 70.
5. Втопив би мнї в лижцї води. (Наг.)
Про лихого ворога. Пор. Wand. III, Löffel 23.
6. Далеко ложка від рота. (Крех.)
Між задумом а виконанєм усе далеко. Пор. Adalb. Łyżka 5; Wand. III, Löffel 8, 15, 66.
7. І лижки страви бідному жьилує. (Наг.)
Жалуєть ся бідний чоловік, що його не погостили.
8. Лижков по чолї дістанеш. (Наг.)
Говорять такому, що їсть і розливає. Пор. Wand. III, Löffel 82.
9. Лижкою не вичерпаєш води із моря. (Гнїдк.)
Про всяку неможливу річ. Пор. Wand. III, Löffel 16, 39.
10. Не далеко лижку до рота нести. (Наг.)
Се дуже мала робота.
11. Не їв, то й ложок не буду мити. (Крех.)
Не моє дїло. Пор. Wand. III, Löffel 86.
12. Не пхай свою лижку в чужу миску. (Наг.)
Не мішай ся не в своє дїло. Пор. Wand. III, Löffel 4
13. Нова лижка губу дре. (Петр.) ...рот... (Наг.) ...рота дере. (Крех.)
Вона ще не зовсїм гладка, якою робить ся від уживання
14. Прийти ложки облизати. (Гнїдк.)
Прийти по обідї. Пор. Wand. III, Löffel 69.
15. Суха ложка губу дре. (Ільк.) ...рот дере. (Ільк.) ...лижка... (Петр.)
Ложка без страви. Пор. Adalb. Łyżka 10; Wand. III, Löffel 81; Beb. 2127.
16. Усхла ложка. (Гнїдк.)
Не їсть нїчого.
17. Що з ложки по обідї? (Крех.)
Вона лиш тодї потрібна, як є що їсти. Пор. Adalb. Łyżka 7; Wand. III, Löffel 47.
18. Я тото великою ложкою їв. (Крех.)
Дознав того, напрактикований. Пор. Wand. III, Löffel 105, 115.

Лизати. 1. Аж пальцї оближеш, таке то смачне. (Цен.)
Говорять про мід або добру страву. Пор. Wand. II, Lecken 19.
2. І не лижи, і не стрижи. (Гнїдк.)
Не лести ся і не жди від мене користи. Пор. Wand. II, Lecken 6, 41.
3. Лижут сї як пси, що сї вперед покусали. (Наг.)
Про вчорашнїх ворогів, що сьогоднї помирили ся.
4. Полизав письма. (Наг.)
Навчив ся читати, ходив до школи.
5. Полизати ся з ким. (Гнїдк.)
Стоваришувати ся, полюбити ся.

6. Полизати чого. (Гнїдк.)
Покоштувати чогось. Пор. Wand. II, Lecken 17.
7. Спершу сї оплювали, а потім сї полизали. (Наг.)
Посварили ся й перепросили ся.
8. Тогди мінї лижи губи, як мінї гірко; солодкі я й сам собі оближу. (Луч.)
Тодї мене потїш, коли в мене гризота.

Лизанє. 1. Лизаньом ситий не будеш. (Наг.)
До такого, що любить лизати посудину, з якої инші виїли страву. Пор. Wand. II, Lecken 19.

Лико. 1. Все то лико. (Льв.)
Все те нї дочого, пусте.
2. Дери лико, поки дают, нарік не дадут. (Богор.)
Дерте лика сполучене з тим, чи буде дозволений доступ до лїса, де ріжеть ся липове пруте, з якого кождий для себе дре лико.
3. За чуже личко дай свій ременець. (Ільк.)
За чуже маловарте даси своє вартне. Пор. Нос. 306; Сим. 411; Schlei 157.
4. Лика з кого дерти. (Гнїдк.)
Обдирати, зубожити його.
5. Ликом пастернаку не викопаєш. (Ільк.)
Що не до чого, невідповідний знаряд. Nod. Adalb. Łyko 6
6. Лучше своє личко, як чужий ременець. (Петр.)
Своє лїпше, хочби й гірше.
7. Пожалуєш лика, згубиш ремінець. (Бела)
Пожалуєш дешевшого матеріялу, то попсуєш дорожший. Nod. Krumb. 52.
8. Так лико друт, як дає дерти сї. (Явор.)
Вдовж, а на поперек дерева.
9. Тогди дри лика, як можна. (Луч.)
На весні. Пор. Adalb. Łyko 3; Schlei. 157.
10. Тогди дри лико, як дерут; тогди йди замуж, як берут. (Сор.)
Говорять дївчині, що перебирає женихів.
11. Тогди лика дри, коли ся друт; тогди дївку дай, коли берут. (Петр.)
Варіянт попереднього.
12. Тогди лико дри, коли відстає. (Наг.)
На весні, коли прутки мягкі, підійшли соком.

Лилик. 1. А що, лилики, проїли мої бики? — Коби ми здорови, проїмо й корови. (Бар.)
Варіянт української приказки: Москалики-соколики і т. д. У нас лишили ся лише остатні склади в слова „Москалики“ перероблені на „лилики“.
2. Вже лилики лїтают. (Дрог.)
Уже вечір, уже вурви по вулицях ходять. Пор. Wand. I, Fledermaus 4.
3. Лилик ми сї в волосє вчепит! (Дрог.)
Кричать дївчата вечером у лїтї, коли лїтають лилики, і держать ся за волосє. Вірять, що як би лилик вчепив ся в дївоче волосє, то вже б його нїхто не відпутав, треба би косу втинати.
4. Лилик робит сї з миши, що на Великдень паски покушьила. (Наг.)
Народне віруване.

Липкий. 1. Ци не має він липких пальців? (Наг.)
Чи не злодійкуватий?

Липнути. 1. Липнут до него, як мухи до меду. (Бор.
Бо солодкий, усім милий.

2. На що сї подивит, то до нього липне. (Наг.)
Про злодія.

3. Прилип до нього, як пявка. (Збар.) ...як кліщ до сраки. (Наг.)
Про немилого друга, що набиваєть ся зі своїми обіймами.

Лис. 1. Аби лис і як фіст ховав, то все го видно. (Наг.)
Хитрун не сховаєть ся зі своїми хитрощами. Пор. Wand. I, Fuchs 69.

2. Адже лиса навик мйсо їсти, то не хоче траву пасти. (Кар.)
Лиса до трави не тягне.

3. А диви, як лис хвіст присів. (Дар.)
Про чоловіка, що хитрив, поки не піймав ся на брехні.

4. Бідний той лис, що лиш єдну дїру має. (Наг.)
Немудрий чоловік, що знає лиш один спосіб до жита. Пор. Wand. I, Fuchs 155, 158.

5. Вже почорнїли лиси на вікнах. (Богор.)
Замерзли вікна.

6. Де піде лис, то всюди увис. (Ільк.)
Усюди його ловлять.

7. Дома лиси пришити. (Гнїдк.)
Значіне неясне, може: лисом прикинути ся дома, одурити когось. Пор. Wand. I, Fuchs 393, 394.

8. З лиса лиш кожух добрий. (Наг.)
Решта нї до чого. Пор. Wand. I, Fuchs 15.

9. І хитрого лиса можна зловити. (Завад.)
На хитруна є також спосіб.

10. З лисами й сам лисом будеш. (Жидач.)
З хитрим мусиш хитрувати. Пор. Wand. I, Fuchs 236

11. Лиса за кожух бют. (Уриче)
Буцїм то не за те, що кури ловить. Пор. Wand. I, Fuchs 33, 97, 209.

12. Знаю я сї на фарбованих лисах. (Орт.)
Умію відріжнити добрий товар від фальшованого. Пор. Adalb. Lis 6.

13. Кождий лис свою нору любит. (Кал.) ...хвалит. (Наг.)
А чоловік свою хату. Пор. Wand. I, Fuchs 189, 194.

14. Коли-сь лис, чолом не борись. (Гнїдк.)
Лис бореть ся кігтями та зубами.

15. Лиса вбили, куром радість. (Наг.)
Бо то їх ворог. Пор. Wand. I, Fuchs 98.

16. Лиса зловити. (Ільк.)
Хитрого чоловіка показати брехуном. Пор. Wand. I, Fuchs 390.

17. Лис кушнїра не любит. (Дрог.)
Бо сей крає його шкіру. Пор. Wand. Fuchs 17.

18. Лис за горою, гуси до дому! (Жидач.)
Пуджають гусий лисом. Пор. Wand. I, Fuchs 51.

19. Лис лиса шукає. (Наг.) ...знайде. (Завад.) ...занюхає. (Кал.)
Лихі люди все порозуміють ся і зійдуть ся. Пор. Wand. I, Fuchs 128, 140.
20. Лис лиса не кусає. (Наг.)
Злий злому не шкодить. Пор. Wand. I, Fuchs 198.
21. Лисови не вір, бо тї здурит. (Наг.)
Про облесного і брехливого чоловіка. Пор. Wand. I, Fuchs 316.
22. Лисом підшитий, псом підбитий. (Ільк.)
Хитрий і лютий чоловік. Пор. Adalb. Lis 12.
23. Лис старіє, але не добрієє. (Ком.)
Вік не зміняє його. Пор. Wand. I, Fuchs 95.
24. Лис рад готовій дїрі, а чоловік готовій хатї. (Треб.)
Всякий рад готовому. Пор. Wand. I, Fuchs 77.
25. Лис сї лїнит, але натури не змінит. (Наг.)
Все лис лисом. Пор. Wand. I, Fuchs 9, 92, 45, 60, 68, 82, 87, 88.
26. Не їсть лис грушок, лиш курок. (Тисьм.)
Їсть лиш те, що йому до смаку. Пор. Wand. I, Fuchs 100.
27. Нї лис, нї заяць. (Наг.)
Не знати що, ледащо. Пор. Wand. I, Fuchs 401.
28. Пізнати лиса по фостї. (Наг.)
Лихого чоловіка по його славі. Пор. Adalb. Lis 10; Wand. I, Fuchs 148.
29. Попав як лис у лапку. (Наг.)
Спіймав ся на злім дїлї. Пор. Wand. I, Fuchs 153.
30. Старий лис много дїр до ями має. (Гнїдк.)
Забезпечає собі вихід від псів-ямників. Пор. Wand. I, Fuchs 54, 89, 117.
31. Старий лис старими слїдами ходит. (Наг.)
Він обережний. Пор. Wand. I, Fuchs 10.
32. Старого лиса не вивабиш з лїса. (Коб.) ...не виведеш... (Залїсє)
Він не дасть вивести себе туди, де б його могли легко побачити. Пор. Wand. I, Fuchs, 1, 4; Гильф. 2544, 1416; Osm. 354; Leutsch. 21.
33. Старого лиса тяжко зловити. (Ільк.)
Він дуже обережний. Пор. Adalb. Lis 34; Wand. I, Fuchs 3, 121.
34. Тебе би лиш за лиса до курят приставити. (Кукиз.)
Про збиточного, шкідливого чоловіка. Пор. Wand. I, Fuchs 364.
35. Ховає, як лис фіст. (Наг.)
Коли хтось криє ся зі своїм лихим наміром. Пор. Wand. I, Fuchs 83.
36. Як лис дорогу перебіжит, то буде щістьи. (Наг.)
Народне віруваннє.
37. Як лис спит, то курки не зловит. (Крех.)
У снї нїхто нїчого не зробить. Пор. Wand. I, Fuchs 145.

Лисак. 1. Почкай лисаку, дам тобі у сраку. (Жидач.)
Лисак — лисий чоловік.

Лисий. 1. Гов, лисий, дїра в мостї! (Жабє)
Оклик до коня, щоб зупиннв ся. Лисий пан, що їхав тим возом, дуже образив ся, нїби се візник натякнув на його лисину. Пор. Adalb. Łysy 12.
2. Лиса біда вродила ся, тай лиса ізгине. (Гнїдк.)
Лиса дитина. Пор. Nos. 339.

3. Іди на лису гору! (Наг.)
Де чарівниці сходять ся. Пор. Adalb. Łysa góra 1—9.
4. Лисе теля вродило ся, лисе й згине. (Ільк., Петр.)
Лисе теля, що має білу латку на чолі.
5. Лисий як коліно. (Наг.)
Загально вжизане порівнанє. Пор. Adalb. Łysy 3.
6. Лисому не тра гребінє, глухому музики, а слїпому зеркала. (Жидач.)
Просторійший варіянт до ч. 8, пор. Adalb. Łysy 1, 2.
7. Ни буде лисий в раю. (Кольб.)
Чому? Може тому, що його лису голову приймуть за задницю?
8. То му так потрібно, як лисому гребінь. (Ільк.) Придало му ся... (Гнїдк.)
Лисому гребеня не треба. Пор. Adalb. Łysy 7.
9. Яке сї лисе вродило, таке лисе й згине. (Наг.)
Жартують із лисого. Дїти родять ся звичайно лисі.

Лисиця. 1. Знати лисицю по хвості. (Гнїдк.)
Хвіст — найхарактернїйша прикмета лиса.
2. Кожда лисиця свій хвостик хвалить. (Ільк., Петр.)
Про самохвалька. Пор. Adalb. Lis 8; Muka 1673.

Лисівцї. 1. Лисівцї, то таке село, що на рік двоє хрестин: одні в попа, а другі в селї. (Кривор.)
Малолюдне село.

Лисячий. 1. Все му лисячий фіст видно. (Наг.)
Про хитрого, підлесного чоловіка, що пестячи ся мимоволї зраджує свої лихі наміри. Пор. Wand. I, Fuchs 62.
2. Лисяча хитрість, заяче серце. (Крех.)
Хитрий, але боягуз. Пор. Wand. I, Fuchs 203.

Литка. 1. Аж му в литках застигло. (Ільк.)
З великого страху.
2. Така литка, як калитка. (Рибно)
Порожня, без мяса, прим. у старої баби.

Лифа, лихва. 1. Як би борше довг віддав, то би лифи вломив. (Городок)
Знач. не мусїв би платити процентів. Говорять про лїнивого довжника, що не квапить ся сплачувати свій довг.

Лихо, лихий. 1. Аби лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати. (Ільк.)
Власною працею і на власній землї дорабляти ся.
2. Аби лихо тихо! (Гар.)
В такім разї й лихо щезне, втихомирить ся. Пор Adalb. Licho 4.
3. Більше копи лиха не буде. (Цен.)
А все таки буде дуже лихо. Пор. Adalb. Licho 6.
4. Бодай тї все лихо трастувало та торóпило! (Дрог.)
Прокляте. Пор. Adalb. Licho 9.
5. Бодай тілько лиха! (Будз.)
Знач. се ще мале лихо.
6. Вам лихо, і в мене не тихо. (Залїсє)
І я в клопотах та гризотах.

7. Від лиха нема кордонів. (Залїсє) ...не втечеш. (Наг.)
Зле йде від краю до краю.
8. Від лихого довжника і полову бери. (Ільк.)
Лихий, бо неоплатний. Пор Сим. 207; Тим. 267.
9. Від лихого поли ріж, а втїкай. (Наг.)
Від злого чоловіка.
10. Він лихий, бо лївов ногов з ліжка встав. (Кнїгин.)
Лихий тут знач. сердитий, маркітний.
11. Він так, як лихе на шкоду. (Орел.)
Шкідливий, напасливий чоловік.
12. За всьо лихо, Василихо! (Гнїдк.)
Scil. Випиймо!
13. З лиха тай в коршму. (Дар.)
Пояснене, чому люди в коршму йдуть і пють.
14. Зробити лихо вмієш, але відповісти не хочеш. (Наг.)
Відповісти тут значить: нести одвічальність або кару.
15. Іди без лиха! (Наг.)
Іди по добрій волї.
16. Іди з лихом до біди! (Наг.)
Лихословлять злого чоловіка.
17. Кождому лиху конець буде. (Наг.)
Воно минуще. Пор. Wand. IV, Uebel 3.
18. Коцнув би сї тебе лихий! (Наг.)
Коцнути ся, старе коснути ся; лихий в знач. злого духа
19. Куди піде лихий, усе буде такий. (Гнїдк.)
Він не подобріє.
20. Лиха не купити. (Гнїдк.)
Само приходить. Пор. Wand. I, Böses 29.
21. Лиха сорочка з плота не згине. (Гнїдк.)
На неї нїхто не полакомить ся.
22. Лихе видїти. (Гнїдк.) Лихо... (Гнїдк.)
Видїти чиюсь нужду, або не видїти нїчого.
23. Лихе доброго не любить. (Ільк.)
Злий доброго не любить.
24. Лихе не згине. (Луч.)
Зло нїколи не переведеть ся на світї. Пор. Wahl. II, 31; Leutsch. 198.
25. Лихе швидко приходить, а поволи відходить. (Ільк.)
Лихе — зла пригода, нещасте любить тягти ся довго.
26. Лихий год на тебе! (Сокаль)
Прокляте: щоб тобі сей рік погано вело ся.
27. Лихий замок, до котрого кождий ключ придасть ся. (Гнїдк.)
Так само пустий чоловік, що слухає всякого підшепту. Пор. Wand. IV Schloss 27.
28. Лихий лихом погибає. (Ільк., Гнїдк.)
Погано кінчить житє, його відступають усї люди.
29. Лихий набуток не дійде третїх рук. (Ільк.)
У Поляків: Maleparta idą do czarta, Adalb. Czart 9.

28. **Лихий набуток не спірний.** (Ільк.)
Не виходить на пожиток.

29. **Лихий шелюг не загубит ся.** (Гнїдк.)
Все держить ся чоловіка і вертає до нього.

30. **Лихий як кітний вовк.** (Красноіля) (певно кітна вовчиця).
Про сердитого, недотикого чоловіка.

31. **Лихого всюди повно.** (Замул.)
Лихих людий і поганих пригод.

32. **Лихого гроша і в купли не пострадаєш.** (Гнїдк.)
Ним не заплатиш, бо нїхто не бере.

33. **Лихого не вхопит.** (Корч.)
Навіть зла сила не візьме, бо вона й плодить лихо.

34. **Лихо литвинка нападе, як не зякне.** (Ільк.)
Сміють ся з литовського, властиво білоруського виговору з частим „зяканем".

35. **Лихо мене вкрило йик веремя.** (Грин.)
З усїх боків лихо.

36. **Лихом о землю вдарити.** (Ільк.)
Не гризти ся ним, відкинути його.

37. **Лихому нїчого доброго ся не стане.** (Корч.)
Він усе поверне на лихо.

38. **Лихому чоловікови і в гостинї не догодиш.** (Пост.)
Усе він незадоволений.

39. **Лихо не козацка, нема хлїба ані пляцка.** (Ільк.)
Клопіт козакови.

40. **Лихо не мовчит.** (Коб.)
Викликає зітхання та нарікання.

41. **Лихо не спит.** (Луч.)
А все по людях ходить, і в день і в ночи.

42. **Лихо ним товче.** (Луч.)
Він товчеть ся, приходить там, де його не треба.

43. **Лихо по людях ходит, не по лїсї.** (Явор.)
Бо воно явище людське, громадське, а не природне.

44. **Лихо тї там знає!** (Наг.)
Я тебе не знаю.

45. **Лихо тот дїлає, хто тверді горіхи на конець складає.** (Гнїдк.)
Образово: зле той робить, що найтяжшу роботу лишає на кінець.

46. **Мене нїчо лихе не мине.** (Жид.)
Всяка напасть мене чіпляєть ся.

47. **Мине лихо, добро буде.** (Наг.)
По клопотах гаразд. Пор. Wand. I, Böses 58, 67.

48. **Мине лихо, буде тихо.** (Дид.)
По клопотї та гармідрі.

49. **Мовчи, менче лиха буде.** (Наг.)
Богато лиха робить собі чоловік через балакучий язик.

50. Най лихо спит, не тре го будити. (Наг.)
Про сонного ворога. Пор. Adalb. Licho 1.

51. На яке лихо ми тї треба? (Наг.)
Такому, що приходить не в пору.

52. Нема лиха без добра. (Наг.)
Всяке зло в людському житю має й якийсь добрий наслїдок. Пор. Wand. I, Böse 39, 40; IV, 1443 Unglück112, 184, 115; до нашого близьке особливо італїйське Non c' è male senza bene.

53. Не мала мі де лиха година спіткати, та в гостьох. (Наг.)
Якась немила пригода.

54. Такий єм лихий, що аж мі дїдько бере. (Наг.)
Серджу ся.

55. Ци лихе тобов темлює? (Наг.)
Кидає тобою біс, носить тебе з місця на місце.

56. Чи тї лихо напало, чи лиха година? (Сор.)
Мабуть одно й друге.

Лице. 1. Аж лице лубом стало зі стиду. (Грушка)
З сорому.

2. Аж ми сї лице лупає зо встиду. (Наг.)
Вар. попер.

3. Блїді лиця не чарують Гриця. (Гнїдк.)
Для Гриця треба здорової, румяної дївчини, щоб йому подобала ся.

4. Бодай му влеце (?) було. (Бар.)
Якийсь клопіт чи насміх.

5. Витерте лице мати. (Гнїдк.)
Не тілько оголене, але безсоромне.

6. В лице му то скажу. (Наг.)
Говорить такий, що хоче свідчити против когось.

7. Гарне личко, погана душа. (Збар.)
З лиця про душу не можна судити. Пор. Wand. I, Angesicht 17.

8. Гарне личко товар продає. (Збараж.)
Для гарного лиця купчихи приймають її товар за добрий. Пор. Wand. I, Angesicht 14.

9. Гаснути на лицї. (Гнїдк.)
Коли лице блїдне і морщить ся.

10. Гет з лицьи знав. (Наг.)
Змінив са на лицї, змарнїв.

11. Де нема лиця, то нема встида. (Ільк.)
Хто поступає безлично та підло, той уже не почуває сорому.

12. До лицьи му, як свини в коральох. (Наг.)
Зовсїм не до лиця. Пор. Adalb. Twarz 7.

13. Дре ми лице. (Наг.)
Приступає до мене з якоюсь просьбою чи жебраниною.

14. Єдно на́-лице, друге на́-рубн. (Наг.)

Говорять про полотно, та вживають сеї приказки також про те, коли показують якусь річ із кращого і з лихого боку.

15. З лицьи їй лиш води напити сї. (Наг.)
Про гарну дівчину з ясним, оживленим лицем.

16. З лицьи му видно. (Цен.)
Що злодій або сміхун.

17. Змарнїла на лици. (Наг.)
З голоду або з гризоти.

18. Лицем до лиця смо стояли. (Крех.)
Говорив засуджений про своїх свідків.

19. Лице ми згоріло, як єм то вчув. (Наг.)
Спалахнув на лиці, облив ся румянцем.

20. Лице як сонце, очи як звізди. (Голоб.)
Говорять про гарну дівчину.

21. Лиця не мати. (Гнїдк.)
Бути безсоромним.

22. Лиця удерти кому. (Гнїдк.)
Мучити його неможливими просьбами.

23. Лицьи не має, що сї до нас навертає. (Наг.)
Не соромить ся, наробивши нам якоїсь халепи. Пор. Wand. I, Angesicht 19.

24. Лицьом сьвічу перед людьми. (Наг.)
Ходжу, хоч соромлю ся.

25. Лице не бреше. (Наг.)
По лиці видно, що в душі кипить. Пор. Wand. I, Angesicht 2, 8, 10.

26. Луб лице, очи тріска. (Ільк.)
Про твердого, завидющого чоловіка.

27. Мав бись лице, чоловіче! (Будз.)
В знач. мав бись сором.

28. Має вона лице з носом? (Будз.)
Немає сорому.

29. Має лице всюди. (Гнїдк.)
Всюди його раді бачити.

30. Май лице! (Кос.)
Застидай ся!

31. Мінит сї на лици. (Наг.)
Зо страху або з радости, то блїдне, то червонїє.

32. На тобі лицьи нема. (Наг.)
Коли хто входить до хати в страшнім переполосї або нагло занедужавши.

33. Не знаю, який він на лице. (Наг.)
Не знаю його особисто.

34. Не має лицьи до мене. (Яйк.)
Не сьміє приступити до мене. Пор. Wand. I, Angesicht 19.

35. По лицю му то знати. (Наг.)
Напр. що щось украв або збрехав.

36. Плюнь му в лице, а він обітре сї тай нїчо. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що не почуває своєї чести.

37. По лицю чоловіка пізнают. (Наг.)
Инакше його нї по чім не пізнати.

38. То без лицьи чоловік (Наг.)
Безсоромний, безличний.

39. То йому на лици не написано, що він злодій. (Наг.)
Як би було написано, то би кождий зараз пізнав.

40. Тут усе на лице. (Наг.)
Принесено до суду всї докази сповненого злочину; вони так і звуть ся лице.

41. Яким лицьом ти мінї то говориш? (Наг.)
Не соромиш ся се мінї казати?

42. Я тепер лицьи перед людьми показати не сьмію. (Наг.)
Його оббрехано, або зробив таке, що йому соромно в громадї.

Личище, личко. 1. А бодай тї личище заболїло! (Жураки)
Проклятє.

2. Личко два рази продає. (Лучак.)
Гарній купчисї за її красу в двоє платять. Пор. Лице 8.

3. Личко дївку віддає. (Залїсє)
По лицї цїнують її красу.

4. Личко товар проїдає. (Луч.)
Через красу жінки не один заможний може збіднїти, бо жінка для своєї краси потребує дорогих строїв і оздоб.

5. Личко як пампух. (Наг.)
Кругле, пухке.

6. Личко як сонїчко. (Залїш.)
Про всяке гарне, ласкаве лице.

7. Погане му личище! (Наг.)
Про безсоромного, брехливого чоловіка.

8. Там то личко, там то стан, не за дурно любив пан. (Голг.)
Говорять про гарну дївчину, що стала панською любовницею.

Личко (лико). 1. Від личка до ремичка. (Гнїдк.)
Перекладена тай то не зовсїм добре польська приказка: od łyczka do rzemyczka, до ремінця. Пор. Adalb. Łyko 8.

2. За чуже личко дай свій ременець. (Ільк.) ...даєш... (Петр.)
Коли його вкрав або згубив. Пор. Adalb. Łyko4.

3. З разу личко, а потім ремичко. (Ільк.)
Инша форма приповідки ч. 1.

4. Кріпше своє личко, як чужий ремінець. (Гнїлк.)
Тривкійше, бо ремінець відберуть.

5. Лучше своє личко, як чужий ременець. (Ільк., Петр.) ...моє личко...
Загалом: краще своє хоч і пліхше, нїж чуже, хоч добре.

6. Тогди ся лича дре, коли відстає. (Гнїдк.)
Пор. вар. під лико ч. 12.

Лиш. 1. Лиш — вхопив за фостик миш. (Яс. С.)

Сміють ся з такого, хто говорить „лиш“ замість „лишень“.

Лишень. 1. Лишень — наїв сї вишень. (Наг.)

Сміють ся з такого, що говорить лишень зам. лиш. У Ясениці говорять скрізь „лиш“, а в Унятичах і Нагуєвичах уживають „лишень“.

Лишати. 1. Лишайте сї, ґаздоньку, з Богом, а я йду зо сьвятими. (Довге Стр.)

Прощав си жебрак з господарем, що погостив його.

2. Лишив го, як голого серед терня. (Пост.)

Лишив на муку, між ворогами.

3. Лишив го як на леду. (Наг.)

В непевности.

4. Лишив пняти ся за сливками, бо недостиглі. (Гнїдк.)

Теж, що відомий квасний виноград.

5. Лишив сї як сирота. (Наг.)

Сам без батька, без опіки.

6. Лиши тото на неділю. (Наг.)

Якусь зайву роботу; коли прим. кому впаде запороха в око, а він загаїть ся і хоче виняти її.

7. Лишилам ся як та гуска на воді. (Збар.)

Лишила ся самітна, без потїхи.

8. Най сї то меже нами лишит. (Гнїдк.)

Нехай лишить ся нашою тайною, не говорімо про се.

9. Тос ми лишив, гей на серед води. (Голешів)

Покинув не в пору, серед прикрих обставин.

Личман. 1. Личмане якийсь ходиш. (Наг.)

Личман — бляшка в виді монети, уживана при грі в карти до числення гроший, тут значить невмитого, нехарного чоловіка.

Лївий. 1. Кождий має свій лївий бік. (Гнїдк.)

Свою слабу сторону, сердечний бік.

Лївкут. 1. То ще лївкут, що лївов руков робит. (Наг.)

Говорять про лївкута.

Лїзти. 1. Аби-с не дочекав нї на кого лїзти! (Печен.)

Щоб ти не мав жінки, образово: щоб ти перестав вивишшати ся над людьми.

2. Влїз межи молот і ковало. (Ільк.)

Попав у прикрі обставини, з обох боків погано.

3. Лїзе на мене як плїнь погана. (Борис.)

Сікаєть ся до бійки, чіпаєть ся мене.

4. Лїзе, як би три дни не їв. (Наг.)

Про повільний, млявий хід.

5. Лїзе як жаба по болоті. (Замул.)

Помалу, лїниво йде.

6. Лїзе як рак з дрїжджіма. (Наг.)

Йде довго, лїниво.

7. Лїзе як слимак. (Наг.) ...як повх. (Наг.)
Помалу.

8 Лїзь під стіл, будеш мудрий! (Крех) ...мудрим тї назвут. (Наг.)
Говорять дурневи.

8. Не лїзе, не тече, само ся волоче. (Ільк.) Нї... нї... (Наг.)
Про безладну, лїниву роботу, з якої нема пожитку.

9. Не лїзе ми то в горло. (Наг.)
Про несмачну страву, а загально про погане дїло, якому противить ся душа.

10. Не лїзь ми з ходаками в душу! (Наг.)
Коли хтось намовляє когось на погане дїло допускаючи, що він на се здібний, або взагалї підозріває його за щось погане.

11. Не лїзь у горох, то не скажеш: ох! (Дар.)
Не рушай чужого, бо бити муть.

12. Нї лїзло, нї теко, само ся волікло. (Залїсє)
Про закапарене, запущене дїло, яким нїхто не хоче заняти ся.

13. Про мене лїзь на мене, але що мати скаже? (Рогат.)
Боронить ся дївка жартуючи від цинїчного залицяня парубка, якому в душі зовсїм не противна.

Лій. 1. Іди до покою, возьми собі лою. (Чорт.)
Говорять такому, що понабігали міхурі на долонях.

2. Нї лій нї масло. (Печен.)
Незнати що, недбало зроблена річ.

Лїк. 1. Кому на вік, тому на лїк. (Льв.)
Хто має жити, той і лїк знайде на свою слабість.

2. Кому на лїк, тому на льик. (Ільк.)
Хто вміє лїчити ся, тому не біда й від переляку захорувати.

3. Я знаю, що менї не на лїк, а на тамтой бік. (Мшан.)
Чоловік почуває, що від сеї хороби мусить умерти.

4. Як трафит на лїк, то трафит на вік. (Кольб)
Як попаде на відповідні лїки, то одужає.

Лїкар. 1. Лїкарь дає лїк, а Бог вік. (Гнїдк.)
Лїкар не ручить за житє хорого.

2. Не той лїкар, що очи заразив, але той, що отворив. (Карс.)
Говорять про всякого шарлатана та попсуймайстра.

3. То такий лїкар, що робит рани на здоровім тїлї. (Карл.)
Кепкують із такого, що береть ся лїкарювати без нїякого понятя.

Лїлько. (Ілько.) 1. З'їв би Лїлько, аби й кілько. (Ком.)
Про чоловіка з добрим апетитом, ненажеру.

Лїнивий. 1. В лїнивого на поли кропива росте. (Наг.)
Бо не виполе. Пор. Wand. I, Faule 32.

2. Лїнивий більше робит, бо довше. (Гнїдк.)
Для нього всяка праця довга і важка. Пор. Adalb. Leniwy 22.

3. Лїнивому днина сї кучит. (Солець.)
Не роблячи він нудить ся. Пор. Wand. I, Faule 46.

4. Лїнивий гірше ніж слабий. (Наг.)
Бо слабий не може робити, а лїнивий не хоче. Пор. Osm. 148; Adalb. Leniwy 6.

5. Лїнивий все ночи чекає. (Наг.)
Рад спати. Пор. Wand. I, Faule 16; Adalb. Leniwy 20.

6. Лїнивий волит три дни не їсти, як з печи злїзти. (Крех.)
Волить голодувати, як робити. Пор. Wand. I, Faule 40; Adalb. Leniwy 29.

7. Лїнивий два рази робит. (Наг.)
Бо звичайно раз кепсько зробить. Пор. Нос. 1390.

8. Лїнивий два рази ходит, а скупий два рази платит. (Гнїдк.) ...двичи... (Ільк.) ...більше... (Наг.)
Бо перший раз певно запізнить. Пор. Гильф. 1280; Wand. I, Faule 35, 36.

9. Лїнивий і в своїй хатї змокне. (Ільк.)
Бо її не направить заздалегідь. Пор. Adalb. Leniwy 23.

10. Лїнивому все ніколи. (Наг.)
Ніколи не має часу на дїло. Пор. Adalb. Leniwy 31, тут одначе: głodny.

11. Лїнивий усе бідний. (Наг.)
Бо лїнує ся заробити. Пор. Wand. I, 15, 39.

12. Лїнивому аби лиш спати. (Наг.)
Се його найлюбійше заняте. Пор. Wand. I, Faule 9.

13. Лїнивому горб на животї, а скорому на плечох. (Жидач.)
Лїнивий лиш їсть і напасає живіт, а скорий гне крижі при роботї. Пор Adalb. Leniwy 26; Wand. I, Faule 13; Wurzb. I, 242.

14. Лїнивому і на печи зимно. (Ур.)
Бо лїнує ть ся натопити піч.

15. Лїнивому кождий день сьвято. (Гнїдк.)
Бо нїчого не робить. Пор. Adalb. Leniwy 5, 36; Osm. 186; Wand. I, Faule 33, 45, лат. Ignavis semper feriae.

16. Лїнивому на плечах, а скорому на череві горб. (Гнїдк.)
Лїнивий усе корчить ся і гнеть ся мов під тяжким тягаром, а скорий наїсть ся і випинає живіт.

17. Лїнивому так сї хоче робити, як псу орати. (Наг.)
Зовсїм не хочеть ся. Пор Wand. I, Faule 21.

18. Нелїнивому як не цюр, то кап. (Зазул.)
Все таки щось заробить і скористає.

20. Там ся лїниво працює, де ся пожитку не чує. (Ільк.)
Оправдували люди свою лїниву роботу на панщинї.

19. У лїнивого все сьвято. (Ільк., Лучак.)
Бо й так не робить нїчого. Пор. Muka 1892; Гильф. 1216; Wand. I, Faule.

Лїнувати ся. 1. Не лїнуй ся рано встати, а пізно лечи. (Лім.)
Робити весь день до ночи.

2. Ни лїнуй сї рано встати, а молодо навчити сї (Кольб.) ...оженити сї. (Наг.)
Поученє батька синови.

Лїпше. 1. Лїпше з мудрим згубити, ніж з дурним знайти. (Кол.)
З дурним знайдеш та не поділиш ся.
2. Лїпше не доїсти, ніж не їсти. (Замул.)
Від переїду можна занедужати, а від недоїду ніколи.
3. Лїпше недосолити, ніж пересолити. (Наг.)
Пересада все шкідлива. Пор. Muka 1924.
4. Лїпше пізно, як ніколи. (Наг.)
Scil. дати, зробити, прийти. Пор. Гильф. 138, 200.
5. Лїпше щось, як нїчо. (Наг.)
Все таки добро. Пор. Гильф. 170.
6. Лїпший розум, як готові гроші. (Ільк.)
Без розуму гроші розтратиш. Пор. Гильф. 178.

Лїд. 1. Лишив сми си йик на леду. (Кривор.)
В непевнім положеню.
2. На леду дурний хату ставить. (Ільк.)
Спекулює на щось зовсім непевне.
3. Піду як по леду. (Замул.)
Піду гладко, без перешкоди.
4. Як дасть Бог леду, то напє сє коваль меду. (Пужн.)
На ожеледу треба коні тай чоботи кувати, то для коваля заробок. Пор. Кгн. Зб. VI, 91.

Лїс. 1. Вирубай єден лїс, я буду єден біс. (Наг.)
Характеризують упертого, непотрібного чоловіка.
2. Він такий, гий би у лїсї виріс. (Жид.)
Дикий, неотесаний.
3. В лїсї быв, а дров не видів. (Мінч., Петр., Ільк.)
Про роззяву, невважного, забудька.
4. В лїсї дрива рубають, а до села тріски падають. (Ільк.)
Де що дїєть ся, а до нас пльотки та поговори доходять.
5. Єдин до лїса, другий до біса. (Ільк.)
Про безладє і незгоду.
6. Лїса — хоть бий ся, води — хоть мий ся, а хлїба — хоть плач. (Луч.)
Говорить чоловік із бідного, лїсового села, де земля не родить хлїба.
7. Лїс божий та людський, а не панський, бо пан його не садив. (Наг.)
Звичайна поговірка лїсокрадів.
8. Лїс не горит інакше, іно своїми дровами. (Луч.)
Так і чоловіка судять по його вчинках.
9. Най тї Бог наверне на лїси та на дебрі! (Наг.)
Прокляте: щоб ти втїкав від людий у пустиню.
10. Нема лїса без вовка, а села без злодія. (Петр.)
Поговірка з давнїйших часів, коли в лїсах було богато вовків.
11. Нї до лїса, нї до біса. (Наг.)
Нїдочого нездалий. Пор. Нос. 383.

12. Нї до лїса, нї до хати — біжи, біжи, бісноватий! (Лучак.)
Говорять такому, що бігає без цїли, робить сам не знає що.

13. Пішов до лїса, надибав біса. (Замул.)
Щось опутало його, зсунув ся з глузду.

14. Поїдемо в лїс, нарубаємо беріз. (Наг.)
Звісно, в березовім лїсї.

15. Хоть вивози цїлий лїс, то все буде оден біс. (Ільк.)
Говорять мабуть про панів, що повирубували всї лїси в краю, а проте банкротують.

16. Ци ти з лїсів, ци ти з дебрів? (Войн.)
Коли хтось не знає чогось такого, що всї в селї знають.

17. Чим дальше в лїс, тим більше дров (Ільк.) ...далї... (Мінч.. Петр.)
Чим більше говорить ся, тим близше до сварки.

18. Я до лїса, ти до біса. (Залїсє)
Я одного хочу, а ти дбаеш про всякі пакости.

19. Якого дерева в лїсї найбільше? Кривого. (Наг.)
Загальна обсервація.

Лїсничий. 1. Був лїсничим, а тепер ничим. (Унят.)
Про такого, що щось мав і втратив. Пор. Adalb. Leśniczy 1.

2. Лїсничому теля, а лїсному корову, вози хоть і цїлу дуброву. (Мшан.)
Говорять про безсовісних лїсових сторожів, які за хабарі позволяють нищити лїс повірений їх доглядови.

Лїта. 1. В менших лїтах, в менших гріхах. (Гнїдк.)
Молодий чоловік ще не встиг стільки нагрішити, що старший.

2. Дійде до лїт, то дійде й до розуму. (Наг.)
Постаріє — помудріє.

3. З лїтами все перестане. (Наг.)
І добро і зло мине ся. Пор. Adalb. Rok 26.

4. З лїтами й розуму прибуває. (Наг.)
Збільшує ся досвід чоловіка.

5. З лїтами чоловік росте, з лїтами й малїє. (Наг.)
Довгі лїта зменшують людське тїло. Пор. Muka 3379.

6. Лїта йдут, як вода плине, а коби так добро йшло, як лїта. (Сор.)
З лїтами чоловік старіє, але не конче богатіє.

7. Лїта пливут тай не вертают ся. (Гнїдк.)
Про минущість людського житя. Пор. Adalb. 16.

8. Лїта упливають як вода. (Ільк.)
Про минущість житя.

9. На дїтиньичі лїта заходит. (Наг.)
Дурієь, бавить ся як дитина. Пор. Adalb. Rok 6.

10. Ідуть лїта без роскошів. (Цен.)
Говорять бідні люди. Пор. Adalb. Rok 11.

11. Молоді лїта, старий розум. (Наг.)
Про молодого а розумного чоловіка. Пор. Adalb. Rok 14.

12. Не в тих літах то було! (Наг.)
Се було колись давно, ми сего не тямимо.
13. Пішли літа як з батога гріс. (Наг.)
Минуло ся житє марно, що чоловік і не зчув ся.
14. Які літа, такий розум. (Цен.)
З літами й розуму прибуває. Пор. Muka 2595.

Літати. 1. А що ти вчив сї троха літати? (Наг.)
Жартують, коли хтось упаде.
2. Літав би, та крил не має. (Наг.)
Про такого, що не має сил для якогось діла.
3. Не штука літати, а штука падати. (Наг.)
Кажуть такому, що впав дуже незручно.
4. Не літай високо! (Стан.)
Не робі великих плянів.
5. Не літай, коли крил не маєш. (Наг.)
Вар. до ч. 2, пор. Muka 2580.
6. Скілько не літай, а все прийде ся на землю впасти. (Явор.)
Скілько не дури себе думками, не фантазуй, дійсність усе своє каже.
7. Хто високо літає, той низко сідає. (Ільк., Петр.)
Хто робить собі великі пляни й надії, той звичайно осідає на дуже малім.

Літо. 1. В літі кожда качка прачка, а в зимі і жінка неборачка. (Луч.)
Літом прати легко і приємно, а в зимі біда, стоячи в студеній воді.
2. В літі підкинь ногою, а в зимі возьмеш рукою. (Доброс.)
Те, чим чоловік у літі гордує, в зимі рад би знайти, та не може.
3. Кому в літі холод, тому в зимі голод. (Жураки)
Хто літом любить сидіти в холодку, прим. у часї жнива та косовиці, той у зимі терпітиме голод.
4. Літо два рази не буває. (Гнїдк.)
По ньому йде осінь і зима.
5. Літо збирає, а зима зїдає. (Гнїдк.)
Се вже така економія природи.
6. Літо зробит, зима з'їсть. (Коб.)
Варіянт попереднього.
7. Люде раді літу, а пчоли цьвіту. (Луч.)
Літом усї тїшать ся.
8. Літо родит, не ріля. (Коб.)
І найлїпша ріля в зимі не вродить нїчого.
9. Нїм буде літо, то ще буде розмаїто. (Луч.) ...ще залїпит. (Наг.)
Говорять в часї слотавої весни.
10. Прийде літо, то є розмаїто; прийде зима, то хлїба нема, і чоботи ледащо і робити нема що. (Ільк.)
Говорить про свою долю бідолашний зарібник.
11. Раз літо родит. (Луч.)
Запізниш пору, то вже не вродить ся тобі нїчого

12. Хто в літі співав, буде в зимі танцював. (Кол.)
Хто бив у літі байдики, той у зимі мусить добре бігати, щоб щось заробити.
13. Хто літі в холоді, тот зимі в голоді. (Кольб.)
Варіянт до ч. 3.
14. Що літі підпрячеш ногою, то найдеш зимі рукою. (Гнігк.)
Вар. до ч. 2.
15. Я на то, як на боже літо. (Залісє)
Я тому рад.

Літувати. 1. Де-с літував, там і зимуй. (Коб.) Де хто... там і зимує. (Ільк.)
Не робив у мене в літі, то на зиму тебе не потребую.

Лічити ся. 1. Хто ся лічить, того біда цьвічить. (Ільк., Петр., Мик., Дрог.)
Лічене звязане звичайно з масою клопотів та турбот.

Лляти. 1. Аж ми сї горлом лле, так єм сї напив. (Наг.)
Говорить чоловік обпивши ся чи то води чи иньшого напою.
2. Лляти порожну воду. (Крех.)
Балакати пусте та непотрібне.
3. Лльий му за ковньир, як пити не хоче! (Наг.)
Силують чоловіка пити горівку.
4. Там лле ся, де рідке. (Гнідк.)
Густе не поллеть ся.
5. Там сї лле, де повно. (Наг.)
З порожного не виллеш.

Лоб. 1. Вступи сї, бо по лобі дістанеш. (Цен.)
Ударю по чолї.
2. На лоб, на шию! (Наг.)
Scil. біжи, щоб лоб розбив і шию скрутив.
3 Нї з сього, нї з того берь за лоб оден другого. (Ільк.)
Про бійку з благої причини.
4. У нього лоб на три пйиди. (Наг.)
Говорять про мудрого чоловіка.
5. Хоць лобом о стїну бий, то з того нїчого не буде. (Цен.)
Лиху не зарадиш.

Ловити. 1. Зловив ся як миш на лапку. (Замул.)
Хитрощами, підступом попав у безвихідне положенє.

Логаза. 1. Від логази сери на день три рази. (Цен.)
Логаза — заопихані в ступі зерна ячменю або голомші, дуже сита страва.
2. Зразу давали логазу, а на востанку ледви пісний борщ. (Жидач.)
Жалуеть ся бідний наймит.
3. Зразу їли логазу, а як сї запомогли, то без вечері льигли. (Мик. н. Д.)
...запомогли сї, то й без вечері обійшли сї. (Наг.) ...биз вичері спати... (Будз.) ...то й без... (Ільк.)
Іронізують таких, що зразу жили в достатку, поки не дожили до бідности.
4. Зразу логазу, далї йигли, а врешті не ївши спати льигли. (Город.)
Сходили все на менше.

Логин. 1. Логине, встань но, бо сї в тобі гівна запечут. (Наг.)
Говорять лінивому, що раз-у-раз лежить.

Лоза. 1. Пішов у лози пасти кози. (Ільк.)
Пішов шукаючи якогось зарібку або на розбій.

2. Гне сї як лоза в повінь. (Наг.)
Про покірного, всякому підлеглого чоловіка.

Локоть. 1. Абис си по лікті руки зробив, то сї не доробиш. (Наг.)
Говорить бідний, хоть роботящий чоловік.

2. Близький локоть, а не вкусиш. (Вікно)
Фізично неможливо.

3. Тра знати, по чому локоть. (Мінч.)
Кілько що коштує.

4. Хлопа на лікті не міряют. (Кукиз.)
Його вартість не в фізичнім рості.

Лолин. 1. Лолин-голин, бо нема нїчого, голо скрізь. (Лол.)
Приказка про село Лолин, долинського пов.

Лопата. 1. Анї лопата, анї мотика їх не розлучить. (Ільк.)
Про нерозлучних приятелїв, що готові вмерти один без другого.

2. Лопата — твоя мама горбата. (Яс. С.)
Мудроване.

Лопатка. 1. Почув лопатки в горосї. (Гнїдк.)
Лопатки в горосї — молоді стручки. Обахморив щось ласеньке.

Лопіт. 1. Надійшли, як Лопотова війна. (Наг.)
Злопотїли надходячи.

Лопнути. 1. Як тє лопну, аж упрієш. (Жидач.)
Лопнути — вдарити.

Лоск. 1. Лоском положити. (Наг.)
Кинути на землю, витолочити збіжє.

2. Усе лоском пішло. (Наг.)
Пропало, знївощіло.

Лоточити. 1. Не лоточ ти собі тим своєї голови! (Кол.)
Не клопочи своєї голови.

Лоханя. 1. Всї на мене лоханею. (Грин.)
Всї на мене сварять та сердять ся.

Лоша. 1. Лоша — вовкови паска. (Гнїдк.)
Вовк дуже ласий на лошата.

2. Лоша — вовчий підпалок. (Ільк.)
Для вовка лоша з'їсти, так як для чоловіка паляницю.

Луб. 1. Аж на мнї лубом скіра стала. (Наг.)
Говорить чоловік перелякавши ся чогось.

2. Луб не лико, дївка не Парашка. (Наг.)
Жартують, коли хто помилить ся називаючи дївку Парашкою.

3. Що луб, то не лико. (Наг.)
Луб твердий, а лико мягке.

Лук. 1. Лука ставати. (Наг.) Луком... (Наг.)
Про коний, що напинають ся тягнучи великий тягар.

Лука (свято). 1. До Лук не годит ся прясти. (Мшан.)
Луки св. д. 31. жовтня.

2. Дочекались Луки: ні хлїба ні муки. (Дар.)
Бідні люди вже з кінцем осени з'їли все, що їм уродило ся.

3. На сьвятого Луки нема хлїба анї муки. (Ільк.)
Вар. до попер ч.

4. У нас сегодня Луки: анї хлїба анї муки. (Ільк.)
Жартливо виправдують ся бідні люди.

5. Як прийде сьвйито Луки, не буде ні хлїба ні муки. (Наг.)
Варіянт до ч. 2—4.

Лукавий. 1. Лукаве та непоцтиве: як би могло, то би нїкому на свїтї жити не дало. (Наг.)
Про злого, завидного чоловіка.

2. Лукавий як попівське око. (Тисьм.)
Злий, завидющий чоловік.

3. Лукавому й того жьиль, що й чуже поле дождж покропит, а не лиш його. (Наг.)
Про заздрого чоловіка.

Лукавцун. 1. А, лукавцуне ти якийсь! (Наг.)
Лайка: лукавий чоловіче.

Лупесати. 1. Лупесали го, як липове лико. (Наг.)
Лупесати — обдирати липове лико з кори.

Луципер. 1. Луципер го знає, що він гадає. (Наг.)
Зам. дїдько, чорт.

2. Якого Луципера кричиш? (Наг.)
Лайка на крикливого.

Лучше. 1. Лучше лень, як найко. (Гнїдк.)
Кращий лїнивий, як недбалий.

2. Нема лучше, як попови і котови. (Кукиз.)
Один і другий нїчого не роблять, а живуть вигідно і в достатку.

Лущити. 1. Лущила би ти сї скира від живого тїла! (Наг.)
Прокляте.

2. Як тї влущу, то анї ногов не дриґнеш. (Наг.)
Погроза міцним ударом.

Люба. 1. Гірша люба від болю, як не дає спокою. (Лол.)
Про незаспокоєну любов, без взаімности.

2. Не на довго там люба, де одно троха має, а друге нїчо. (Грин.)
Маєткова нерівність остуджує любов.

Любасувати. 1. Не всї пібрали си, що любасували си, а котрі пібрали си, дїтий ни діждали си. (Грин.)
Про нещасливі подружя.

Любити. 1. Або мене люби, або мене лиши. (Цен.)
Говорить дівка парубкови.

2. А тож то я того не люблю, як хто мою жінку єбе. (Кол.)
Чухаючись мовив селянин, бачучи в своїй хаті пана на своїй жінці.

3. Біда вікном, а любов дверима. (Колом.)
Про любощі бідних людий.

4. Де люблять — не части́, де не люблять, не ходи. (Ільк.)
Правило — не докучати нїкому своєю присутністю.

5. Де тя люблят, не вчащай; де не люблят, не бувай. (Тер.)
Варіянт попер. ч.

6. Єден любит попа, другий попадю, а третїй попову дочку. (Гол.)
Хто що любить.

7. Коли любиш, люби дуже, а не любиш, не жартуйже. (Ільк.)
З любови не слїд робити собі жарту.

8. Люби, ни люби Пилипе Настю. (Кольб.)
А все таки бери.

9. Любит брат сестру богату, а жінку здорову. (Дар.)
Від богатої сестри жде запомоги, а здорова жінка поміч у домі.

10. Любити люби, але руки при собі держи. (Наг.)
Говорять такому, що ніби то з любови бє або термосить другого.

11. Любити люби, тілько язикови волї не давай. (Вікно)
Не балакай богато.

12. Любит, як вовк вівцю. (Наг.)
Так любит, що зараз готов іззїсти. Пор. Гильф. 1211.

13. Любиш губи як солодкі, люби як і гирькі. (Мшан.)
Любиш у гарнім строю, то люби і в поганім.

14. Любиш мене, любиж і моє. (Кольб.)
Люби і всї мої прикмети та привічки, добрі й лихі.

15. Люби як душу, тряси як грушу. (Луч.)
Говорить чоловік про жінку, яку буцїм то все треба держати під загрозою.

16. Любімо сї як братя, а рахуймо сї як жиди. (Наг.)
Не використовуймо один одного.

17. Любю тя, кохам тя, до слюбу не дам ти. (Мшан.)
Говорить чесна дівка милому парубкови.

18. Любйит сї як пес з котом. (Наг.)
Не люблять ся. Пор. Гильф. 2249.

19. Най ті той любит, що по трістю трубит. (Вишки)
Прокляте: нехай тебе чорт любить.

20. Оден любит гребінь, а другий то що на гребеню. (Льв.)
Значіне не зовсім ясне: любить бруд, нечистоту, воши?

21. От так тобі, як Бог дав: любив дівку, чорта взяв. (Дар.)
Говорить чоловік оженивши ся і бачучи, що його кохана непокірна, неробуча та марнотратниця.

22. Серцем люби, а руками тряси. (Ільк.)
Муж повинен мати в хатї повагу, любячи одначе всїх хатних. Пор. висше ч. 15.

23. Та бо мене любят за мої гроші. (Будз.)
Говорила невродлива богацька дівка.

24. Так го любит, як сіль в оці, а тернину в боці. (Дрог.)
Не любить, ненавидить.

25. Так го люблять, як пси діда. (Ільк.)
Пси звичайно дуже люто гавкають на жебрака та напастують його.

26. Так мене хлопці люблят, що як піду на музики, то за кулаками сьвіта божого не бачу. (Коб.) ...за синяками... (Сор.)
Величала ся бідна дівчина, яку хлопці поштуркували на доказ своєї любови.

27. Так ся любя, як пси через пліт. (Бергом.)
Вони раз-у-раз гаркають на себе.

28. Так ті люблю, що як ті не виджу, то в день спати не можу. (Кнігин.)
Жартує парубок із дівчини байдужної для нього.

29. Так ті люблю, як ті виджу. (Нижнів)
Не дошукую ся за тобою инших причин до любови.

30. Тебе діду не люблю, а твою торбу люблю. (Мик. н. Д.)
Не чоловіка, а дохід його праці.

31. Тогди любить і сват, коли ся добре має брат, а коли бідлий, то забуде і брат рідний. (Ільк.)
Вплив маєтку на братерську любов.

32. Хто любит гарбуз, а я диню. (Наг.)
Річ смаку, хоча ріжниця невелика.

33. Хто любит попа, а хто попадю. (Наг.)
Певно перших менше ніж других.

34. Хто любить ревне, жаліє певне. (Ільк.)
Основою любови — милосерде і мягкість у відносинах до инших.

35. Хто любить сьвіт, той любить правду. (Ільк.)
О стілько суперечність, що в світі богато неправди.

36. Чого не люблю, того не згубю. (Лол.)
Мовив чоловік про нелюбу жінку.

37. Що любиш, того не згубиш. (Зазул.)
Знач. того пильнуєш і бережеш.

38. Я єго так люблю як сіль в оці а кольку в боці. (Будз.)
Не люблю, ненавиджу. Пор. ч. 24.

39. Я єго так люблю, як пси діда в вузкій вулици здибют. (Будз.) ...на перелазї. (Жидач.)
Повнійший варіянт до ч. 25.

40. Як не полюбит брудно, то на чисто трудно. (Тор.)
Варіянт до ч. 13.

Любий. 1. Що грубе, те любе. (Льв.)
Мабуть про родильний член любий жінкам.

Любко. 1. Любку мій солодкий, бодай ти вік короткий! (Цен.)
Жартує дівка з нелюбого парубка, що підлабузнюєть ся до неї.

Любов. 1. Вилика любов, псячи розбіговиско. (Жидач.)
Про песе „весїле“.

2. Любов неженатого, як весною лід. (Гнідк.)
Тут єсть, а тут і нема.
3. Хто з любови звінчьив си, в гаразді нажив си. (Грин.)
Його житє минає щасливо.

Люд. 1. Богато люда, богато чуда. (Лучак.)
Між людьми всякі чудасії трапляють св.

Люди. 1. Або і з таких люде не бувают? (Голг.)
Про невизначного, неосвітного чоловіка.
2. Аби люде, то піп буде. (Луч.)
Піп для людий, не люди для попа.
3. Аби ти так з дітьми, йик я з людьми! (Грин.)
Жив у ладї та спокою.
4. Бідним людьом далеко до дому. (Наг.)
Бо його не мають, коморують. Пор. Wand. III, Leute 154.
5. Більше люда, більше чуда. (Гнідк.)
Чим більше людий, тим частїйші і ріжноднїйші між ними пригоди.
6. Бодай сї до тебе люде так задами обертали, як в зимі до пеца! (Дрог.)
Жартливе прокляте. В зимі кождий гріє ся обернувши ся задом до печі.
7. Буде на всї люде. (Карл.)
Вистарчить погостити їх.
8. Взьили го люди в зуби. (Наг.)
Обмовляють, брешуть на нього.
9. Взьили го люде на язики. (Наг.)
Брешуть, судять його.
10. Всїм людьом питє на пожитє, а нам дай Боже здоровє! (Цен.)
Жартлива приказка при чарцї.
11. Всякі люде бувають. (Гусят.)
Добрі й злі. Пор. Wand. III, Leute 515, 516.
12. Гет си мнов люде писки полочут. (Наг.)
Складають на мене свої бруди.
13. Двоякі люде бувают: такі що мают гроші і такі, що не мают. (Уриче)
Ріжниця дуже основна. Пор. Wand. III, Leute 521.
14. Де люде ходять, там трава не росте. (Ільк.)
Бо витопчуть.
15. Є люде, є й людищі. (Наг.)
Люди добрі і злі. Пор. Osm. 26.
16. Жиют люде, як би Бога дома не було. (Цен.)
Забули про нього, живуть у пянстві та сварах та бійках. Пор. Wand. III, Leute 419.
17. Жмінка людий. (Наг.)
Мало їх зібрало ся.
18. З людьми зле, без людий ще гірше. (Ком.)
На самоті годї жити.
19. Зновили люде на мене, а мінї тото анї при гадцї. (Наг.)
Сплели, видумали таке, про що я й не думав.

20. З тими людьми треба сьвйитої терпливости і кіньського здоровйи. (Воробл.)
Щоб витримати зносини з ними.

21. І ми люде, не бобри, наші мати не синиця. (Мінч., Ільк., Петр.)
Маємо людські права, нп вільно нас трактувати як инші сотворіня.

22. І малі люде виростают. (Наг.)
І бідні богатіють. Пор. Wand. III, Leute 5.

23. І старі люде всього не знают. (Наг.)
Звичайно дуже мало що знають, пор. польську львівську приказку: Najstarsi ludzie nic nie pamiętają. Пор. Čelak. 217; Wand. III, Leute 66; Schl. 170.

24. Кілько люда, тілько чуда. (Стежн.)
Серед маси людий усе не брак усяких дивних пригод. Гильф. 905.

25. Кого люде за люде мають, з тим ся кумають. (Ільк.)
Кого вважають чесним, статочним чоловіком.

26. Купа людей з роскоші, а купа з нужди йде з того сьвіта. (Доброс.)
Вмирають і богаті й бідні.

27. Люде — божі собаки. (Дар.)
Бо обдаровані добрим нюхом.

28. Люде божі, але їх душі дїдьчі. (Цен.)
Живуть неправедно. Пор. Wand. III, Leute 465, 466.

29. Люде варкают. (Мшан.)
Відказують, сердять ся, „нагваряют ся“. (М. Зубр.)

30. Люде людьми. (Наг.)
Все однакові.

31. Люде варкают, що їм слина на язик принесе. (Мшан.)
Балакають усячину.

32. Люде не ангели. (Наг.)
Один другого кривдить.

33. Люде не мруть від голоду, але від хлїба. (Ільк.)
Без хлїба.

34. Людей ся радь, а свій розум май. (Ільк., Петр.) ...а завжди... (Стара Сіль)
Добра чужа порада, та свій розум рішає.

35. Люде не Татари. (Гнїдк.)
Не беруть у ясир, не вбивають.

36. Люде о людьох говорят. (Мінч.)
Про що инше й говорити їм? Хиба ще про погоду.

37. Люде платят людьом як не грішми, то язиком. (Ур.)
Масними словами, сплетнями і т. и.

38. Люде сї ѣбут аж село пахне, а на мене нїхто й не моргне. (Рогат.)
Жалувала ся незамужна дївка.

39. Ти вже до людий хоч би й сегодня. (Ростоки)
До дївчини, що вже доросла для подружя.

40. Людий много, землї мало, деж тут гараздови бути? (Залуче)
Нарікане новочасного селянина.

41. Меже людьми треба бути людьми. (Ільк.)
Поводити ся як инші.

42. Ми о людех, а люде о нас говорят. (Петр.)
Цїлий безконечник поговорів.

43. Мрут люде, і нам то буде. (Лев., Ільк.)
Се неминуче.

44. Най буде хоть при людех, коли не на люде. (Ільк.)
Значіне не зовсїм ясне: нехай се стане ся хоч при свідках.

45. Найгірші люди то облесні. (Мик. н. Д.)
Вони псують і найчеснїйших.

46. На кого люде, на того й Бог. (Петр.)
Кого ненавидять люди, на того й Бог по нар. віруваню насилає всяке лихо.

47. Наших людий ще Пан Біг лиш через тверді пости утримує. (Дид.)
Думка висловлена ще Іваном Вишенським.

48. Не на перед людей, тілько поперед люде. (Ільк.)
Ріжниця: не вихапувати ся поперед людий, але випереджувати їх розумом.

49. Нема такої новини, аби люде не зновили. (Наг.) ...не пересолили. (Завал.)
Усе видумають і з малого зроблять велике. Пор. Wand. III, Leute 426; Čelak. 107.

50. Не так люде, як сусїди. (Наг.)
Сусїди бувають гірші, як пересїчні люди.

51. Не так нас люде судят, як ми себе. (Крех.)
Судять нас певно острійше. Пор. Čelak 288; Wand. III, Leute 454

52. Ни кілко людий, шо в нашім селї. (Кольб.)
Не стілько, а далеко більше.

53. Нїхто людьом писка не заткає. (Наг.)
Мусить кождий говорити. Пор. Schlei. 170.

54. Окаянні люде: коршма горит, а вони плечі гріют. (Гнїдк.)
Нарікане любителя „святої коршми.“

55. При людьох і смерть красна. (Наг.)
При людях якось веселїйше.

56. Против людий не підеш. (Наг.)
Мусиш держати ся купи.

57. Ріжних людий пан Біг на щось держит. (Наг.)
Є між ними й такі, що краще б і не родились.

58. Старі люде про старе говорять. (Крех.)
Все згадують то, що колись було. Пор. Wand. III, Leute 31.

59. Сюда-туда, сюда-туда, куда стоїт зрідка люда! (Коб.)
Ідучи в густім людськім стиску. Циган так комендерував свого сина, що відірвав ся від шибениці і пустив ся на втеки, пор. Етн. Зб. VI, ч. 573.

60. Та всї люди безроги! Може котрий роги має? (Ворохта)
Безрога в двоякім значіню: буквальнім і моральнім.

61. Так люде йдут, як по сьвйичену воду. (Наг.)
Гуртами з усїх кінців.

62. Так люде повістують. (Голг.)
Оповідають.

63. Так старі люде приповідают. (Наг.)
Інтродукція до приповідки.

64. Так уже люде причиньиют. (Кутуз.)
З малої річи роблять велику.

65. То таких людей, що ще ся не вродит, а вже ходит. (Ком.)
Якийсь небувалий тип.

66. Хоть не так як люде, аби попри люде. (Підгірки)
Хоч не до ладу, аби все таки щось робило ся.

67. Хотьит люде, аби з мене були люде, та не дочекают. (Корч.)
Зарікаєть ся розволочений чоловік.

68. Хто жив з людьми, тому люде не дадут загинути. (Стрий)
Може бути певний підмоги в тяжкім разї.

69. Чого люде не плещут! (Наг.) ...вигадают. (Жидач.)
Говорять найбільше пустих вигадок.

70. Що люде говорят, то й виговорят. (Крех.)
Те й збудеть ся. Пор. Wand. III, Leute 448.

71. Що людям, то й нам. (Наг.)
Як біда, то біда всїм.

72. Я людям — Пан Біг менї. (Льв.)
Scil. роблю якесь добро.

73. Як би люде не мерли, то би небо підперли. (Терн.)
Булоб їх на земли занадто богато.

74. Як би люде всьо знали, то би ся Бога не бояли. (Замул.)
Надмір знання шкідливий для віри.

75. Як ми людьом, так люде нам. (Мінч., Ільк.) ...до людий, так люде до нас. (Наг.)
Віддячують ся. Пор. Wand. III, Leute 141.

76. Я на то людей поведу. (Лім.)
Сьвідків або знавців для процесу. Пор. Wand. III, Leute 140.

77. Як нема людей, то й піп чоловік. (Сороц.)
А як є люди, то хиба піп не чоловік?

78. Як йду мижи люди, то зичьию в свинї чести. (Жид.)
Пильную своєї чести, щоб її не нарушено.

79. Як ми о людьох, так люде о нас говорят. (Мінч.) ...о нас. (Петр.)
На наші пльотки відповідають своїми.

Людський. 1. Бери людське в зуби! (Наг.)
Вчи ся людських звичаїв і поведінок.

2. Людський голос — божий голос. (Петр.)
Передача відомого латинського: Vox populi vox Dei.
3. Най буде як хоче, аби не по людськи. (Наг.)
Говорить недбалий, нехарний чоловік.
4. На людськім сьвідомі то робю. (Лім.)
Всї люди про се знають.

Люлька. 1. Трафила ми сї люлька, то си покуру туйка. (Наг.)
Говорить чоловік, рад що трафила ся нагода покурити.

Люстро. 1. Люстро як двері, цїлого себе видиш. (Наг.)
Люстро — зеркало.

Лютий. 1. В лютім нераз лїтом пахне. (Наг.)
Бувають гарні днї.
2. Йой, нема мнї, такий єм лютий! (Наг.)
Відходжу від себе, мало не скажу́ ся з лютости.
3. Лютий — казидорога. (Наг.) ...казибрід. (Завад.)
В лютім звичайно буває відталь і псують ся дороги.
4. Лютий остро кутий. (Жидач.)
Про морозний місяць Лютий.
5. Лютий такий, що аж му искри з очий скачут. (Наг.)
Про сердитого чоловіка, що не панує над собою.
6. Лютий, що й не приступай! (Наг.)
Страшно до нього приступити.
7. Лютий як гадина. (Наг.)
Гадина вважаєть ся символом лютости і злоби.
8. Лютит сї, аж волосьи на собі рве. (Наг.)
В нападї лютости, не можучи вилити її на иншого, сам себе мучить.

Лягати. 1. Лягаю не сита, встаю не бита. (Стоян.) Ляжу... (Луч.)
Бідна, але нї від кого незалежна жінка.
2. Ляжу не ївши, встану не пивши. (Луч.)
І байдуже мінї.
3. Не знаю, що чинити: ци лїгати, ци стелити. (Мшан.)
Жартуе чоловік, що мусить спати на голім.

Ляк. 1. Льик льиченний! (Наг.)
Зам. страх страшенний.
2. Льик мі вхопив. (Наг.)
Перелякав ся.
3. Від льику нема лїку. (Наг.)
Переляк, то слабість, від якої нема лїку. Нар. вірування.

Ляпати. 1. Ляпає язиком як постолом. (Кольб.)
Про пустомелю.

Лярмот. 1. Вробили лярмот, як при смерти. (Кос.)
Лярмот — лемент і плач.

Лярум. 1. Лярум зубами дзвонит. (Наг.)
Цокотить зубами зо страху або від морозу.

2. Там такий лярум у хаті, що би сї птах на кізлиню не всідїв. (Наг.)
Такий галас і крик.

Лях. 1. А бродиш, Ляше? Броди дальше! (Луч.)
Я тебе не спиняю.

2. Вистарчит, Ляше, за наше. (Кукиз.)
Досить тебе покарано за нашу кривду.

3. Відкладає справу, як Ляхи съвято. (Гнїдк.)
Польські свята супроти руських повідкладані, пізнїйші.

4. Де двох Ляхів іде, там стежка порожна, а де поріг, там переправа. (Лучак.)
Кождий з надмірної чемности іде попри стежку і стає біля порога та просить другого, аби йшов перший.

5. Диви Ляше, по Прут наше! (Дар.)
Границя між давною Польщею і Буковиною.

6. Доти Лях нудив, доки не наїв ся. (Скриг.)
Нудив, бо був голодний.

7. З Ляхом говори, а камінь за пазухою держи. (Гол.)
Він зрадливий і готов напасти з ненацька. Пор. Schlei. 180.

8. Коровами орати а Ляхами робити — єден чорт. (Луч.)
До роботи вони лїниві.

9. Ляха бий і ще другому подавай, бо він лише печений добрий. (Гол.)
Вислов нелюбови до Ляхів.

10. Ляха гріє чорт в уха, хлопа в груди, а Жида в пяти. (Гол.)
Бо Лях у зимі носить невкриті вуха, Русин груди, а Жид пяти в патинках.

11. Лях а хорт, то єден сорт. (Гол.)
Оба побігущі.

12. Лях — девятьденник. (Гол.)
Кажуть, що Ляхи родять ся слїпі як котята і тілько девятого дня пролуплюють ся їм очи.

13. Ляхів гудьмо, а з Ляхами будьмо. (Наг.)
Вигнати за Сян їх не можна.

14. Ляхів усїх бий буком. (Підпеч.)
За що, не сказано.

15. Лях і кобила, то собі братя. (Стоян.)
Обоє норовисті та капризні.

16. Лях на сподї, тай „забю!“ грозит. (Гнїдк.)
Не тратить духа нїколи.

17. Ляхови на перед сахар, а на заді затоки. (Гол.)
Значінє неясне.

18. „Ляше, ти блудиш!“ „Єднаково їздити.“ (Мінч., Петр.) „От, аби ся їхало“. (Гнїдк.)
Йому байдуже, куди їхати.

19. Ляшки ся бунтують, бо короля в Польщи не чують. (Луч.)
Про польські повстаня.

20. Мамо, закрий менї очи, най ся на вражого Ляха не дивлю. (Гол.)
Не любить Ляхів.

21. Мудрий Лях по невчасї, коли не стало в запасї. (Гол.)
Як усе вичерпав, тодї догадав ся, шо треба було щадити.

22. Мудрий Лях по шкодї, а Русин по часї. (Город.) ...і то ньи. (Наг.)
Оба немудрі. Пор. Wand. V, Weise 15; Adalb. Polak 35.

23. Мудрий Лях по шкодї: як коня вкрали, він стайню замок. (Петр.) ...замкнув. (Гол.)
Experientia doctus.

24. На тоє Лях Ляхом, аби бив, а хлоп хлопом, аби терпів. (Гол.)
Лях тут у значінню пана і його посїпак.

25. Не бери Ляха на віз. (Гол.)
Бо він ще й тебе зкине з твого воза.

26. Не рад Лях, що вбит, та ще гудит. (Гнїдк.) ...забили... (Петр.)
Умираючи кричить.

27. Не рад Лях, що го забили, та ще ногами дриґає. (Мінч.) ...вергає. (Лев.)
Про недобитого Ляха.

28. Не рад Лях, що дістав по зубах, ще й ногами дриґає. (Луч.)
З болю.

29. Погане 'му імя: Лях. (Гол.)
Вислов ненависти до самої назви.

30. Посунь ся Ляше, бо то всьо наше. (Петр.)
На нашім і сидиш.

31. Посунь ся Ляше, най Русин сяде. (Гол.)
Русин перед Ляхом мусїв стояти.

32. Тим Ляхів чорт бере, що поєдинци ходят. (Луч.)
Не можуть погодити ся нї на яке спільне дїло.

33. Тїкай Ляше, що на тобі, то наше. (Льв.)
Ти надер чи накрав.

34. То, Ляше, не за наше. (Тереб.)
Коли хто дає чогось менше, як був повинен.

35. Як поганий Лях спровадив Жида, то Жиди стали панами, а ми пішли з торбами. (Дрог.)
Нарїкане на Ляхів, пор. Етн. Зб. VI, 27.

Львів. 1. Від Львова до Кракова скрізь біда єднакова. (Явор.)
Біди всюди повно.

2. І у Львові не всї здорові. (Жидач.)
Хоч богато лїкарів.

3. Львів не кождому здорів. (Наг.)
Не всякий зробить там карієру, а є й такі, що бідують. Пор. Adalb. Lwów 5.

4. Не від разу Львів збудовано. (Лучак.)
Великі дїла доконують ся помалу й довго. Пор. Київ, Краків.

М.

Маєток. 1. А з чого збив маєтки, як не з чужої кривди? (Наг.)
Кривдою людською забогатів.
2. Маєток по убочи, а біда поперед очи. (Стеж.)
Маєток, якому грозить руїна.
3. Маєток, то птах: пустиш го, полетит. (Ільк.)
Не доглянеш, то й розійдеть ся.
4. Що по маєтку, як нема ґаздині в дому. (Бергом.) ...як має біду в дому. (Цен.)
Тоді й маєток немилий.

Мазур. 1. Казали: Мазура забито, а Мазур ся умкнув під свинський корито. (Доброс.)
Кепкують із Мазура завзятого до бійки, та при тім тхірем підшитого.
2. Мазур сліпий ся родит, а дурний умирає. (Бар.)
Злобна приказка про мазурів.
3. Питав сї Мазур Русина: А ци то правда, зе се Русїнек съпепи родзї? — Та правда, — каже Русин, — бо завше Мазура наймают, аби му девйить день у сраку дув, поки не провидит. (Дрог.)
Приповідав кравець-Русин Гутович.
4. Що Мазур, то Бартко. (Дрог.)
Мазури люблять уживати се ім'я, як Русини Іван або Микола.

Мазь. 1. Я кличу: мази, мази! а йому око вилазит. Я кличу: лою, лою! а його око на гною. (Дрог.)
З дїточої забави.

Май. 1. Коли прийде май, то за себе дбай. (Наг.) Хоть май... (Кол.)
Господарське правило.
2. Май — за себе дбай. (Зазул.)
Про місяць май, та те саме можна би сказати про кождий місяць у році
3. Май — коням їсти дай, сам на пєц тїкай. (Збар.)
Бо ще буває холодно, роботи нема.
4 Почкай маю, я ще й тобі заграю. (Наг.)
Говорив марець до мая, тоб то насиплю тобі снїгу.
5. Як прийде май, то кождий о собі дбай. (Мшан.)
Вар. до ч. 1, 2.
6. Як у маю дождж не паде, то й золотий плуг нїчого не виор . (Ком.)
Без маєвого дощу нїчого не виросте на полї.

Майстер. 1. Пане майстер, злїзьте з даху, не псуйте ґонтьи! (Луч.)
Видно, що злий майстер, який не вміє навіть ґонт прибивати.
2. Пане майстер, то смола, не кляйстер. (Льв.)
Майстер не вміє відріжнити смоли від кляйстру.

3. Попсуй-майстер. (Наг.) Псуйка-майстер. (Бібр.)
Такий, що вміє лише псувати.

4. Такий майстер, що зробит з руками і з погами. (Жураки)
Се всякий потрафиць.

5. То майстер Теличка. (Гнїдк.)
Що за Теличка? не відомо.

5. Я вчений майстер: три неділї на прахтиці був, тром вітам кожухи робив, тринацять ґатунків холошень робити вмію. (Котуз.)
Хвалить ся самоук кравець.

6. Я ще з тих старих майстрів, що то не вміют направити, іно зопсувати. (Мат.)
Хвалить ся попсуй-майстер.

Мак. 1. Вилетїло як мак, учинило ся як шпак. (Мінч., Ільк., Петр.)
Щось мале, а в людських переказах виросло до великого розміру.

2. Мак зьиркач, має дьирки в головцї. (Калуш.)
Про дикий польовий мак.

3. На ґродзїв мак го посїкли. (Наг.)
Чому той мак ґродзїв? Що таке ґродзь? Посїкли дрібно.

4. На дворі мак сїй. (Гнїдк.) ...тихо, хоч мак сїй. (Наг.)
Коли в ночи видно ся.

5. Маком уродило ся, а пічнїє як біб. (Гнїдк.)
Що воно таке, не знати.

6. Мак сїм рік не вродив, а голоду не зробив. (Орел.)
Без нього легко обійти ся.

7. Пише як маком сїє. (Наг.)
Пише дрібно та рівно.

8. Споминай мак та їж так. (Дар.)
Споминай смачну приправу.

9. Щоби било як мак, а люде зроблять як сак. (Явор.)
З дрібниці велику річ.

Маківка. 1. Тебе певно мати маківков пойила. (Наг.)
Що ти такий дурний. Натяк на звичай безсовісних жінок, що поять маленькі дїти вивaром із зелених маківок, аби довго спали і не кричали, і роблять із них ідіотів.

Макогін. 1. Там макогін блудить, де макітра рядить. (Ільк.)
Очевидно образово про чоловіка, якого водить за ніс жінка.

Макоїди. 1. Ей, дістанеш по макоїдах! (Наг.)
По дзьобу, по мордї набю.

Макотерт. 1. Голова як пустий макотерт. (Наг.)
Про пусту, безглузду голову.

2. Дренчит му голова, як порожний макортет. (Яс. С.)
Про чоловіка з міцною головою, що вдарить ся нею о щось.

Максим. 1. Казав Максим: сховай ся з тим. (Печен.)
Сего не треба, з тим не сунь ся.

Малженство. 1. Малженство як упряг: обоє рівно тягнут. (Кос.)
Муж і жінка — супруги, тягнуть в один гуж.

Малий. 1. Мала ріка береги ломит. (Гнїдк.)
Мала річ буває часом причиною великої шкоди.

2. Мала ріка круті береги має. (Гнїдк.)
Бо їх довго мулила.

3. Мале дїдицтво — велике каліцтво. (Луч.)
Бідуване або процеси та бійки за спадок.

4. Маленьке, але важненьке. (Ільк.)
Про непоказну але важну річ.

5. Малий з него спасибіг. (Ільк.)
Мало добра.

6. Малий синок: з тата штани на него за короткі. (Коб.)
Іронїя про сина, що більший від батька.

7. Малий як ґудз, як бульба, як кокорудза. (Наг.)
Про малого чоловіка, карлика.

8. Малим сї куптентуй. (Нат.)
Будь задоволений і малим, як нема більшого.

9. Малі дїти їдєт хлїб, а великі серце. (Мик. н. Д.)
Малі матеріяльний тягар, а великі гризота.

10. Таке мале, а таке розумне. (Підгірки)
Про дитину.

11. Такий малий, що би го в кішеню сховав. (Наг.)
В кишеню можна сховати щось дуже дрібне.

12. Такий малий, що би го добрий хлоп на долони підоймив. (Наг.)
Зовсїм не малий, а хиба легкий.

13. Такий малий, накрив би го решетом. (Луч.)
Як курку.

14. Такий малий, що й не видно. (Наг.) ...ледво від землї відріс. (Наг.)
Про недолїтка.

15. Хто на малім не пристає, тот і великого не дістає. (Кобр.)
Наука — задоволяти ся малим.

16. Яке мале, а вже ся по руках дре. (Замул.)
Про малого котика.

17. Я малий до малої, не треба ми великої, не треба ми драбинчини приставляти до дівчини. (Цен.)
Жартлива поговірка і також нар. співанка.

18. Малик, се такий кінь, що як ся трафит у котрім обійстю, то там за ним мусит одинацять коней здохнути. (Матв.)
Є таке віруване.

Мало. 1. Мало ми тї на єден палець. (Наг.)
Ти супроти мене зовсїм безсильний.

2. Мало ми тї на оден пчих. (Завад.)
Як чихну, то ти звалиш ся з ніг.

3. Ліпше мало, як нічого. (Сор.)
Бодай якась невеличка користь ліпша від жадної. Пор. Adalb. Мало 3.
4. Ліпше мало а доброго, ніж богато а лихого. (Вікно)
Розуміють ся само собою. Пор. Adalb. Мало 2.
5. Малом не тріс зо сміху. (Наг.)
Троха не тріс.
6. Мало писне, много тисне. (Гнїдк.)
Про попа, що троха поспіває, і за те бере гроші і дарунки.
7. Нате вам малий дарунок, най вам стане за великий. (Наг.)
Звичай давання дарунків у наших селян загально розповсюджений разом з методою видавати свій дарунок за щось дуже мале.
8. Про мало не стало. (Наг.)
Без тої дрібниці обійдемо ся.

Маляр. 1. Поки маляр воробця намалює, то вола зїсть. (Буськ.)
Кепський заробок.

Мама. 1. Гонив би-с си маму до води! (Печ.)
Жартливе прокляте.
2. Гонили би ти пси маму! (Наг.)
Щоб парували ся з нею як із сукою.
3. Дякую ти мамо за твою науку; колисала-с мене, колиши онуку! (Луч.)
Говорить замужна дочка до матери.
4. Ґбав би-с си маму! (Наг.)
Прокляте.
5. Ґби маму і пий воду, будеш мати охолоду. (Губ.)
Жартували між собою парубки.
6. Кождій мамі своя дитина мила. (Ком.)
Звичайно так буває, та іноді матері не люблять своїх дїтий.
7. Кождої мами дитина краща. (Кольб.)
Вона вважає своє найкращим.
8. Коли мамуня дурненька? Як дитина маленька. (Дар.)
Вар. до приказки Мама ч. 21.
9. Мамала, пірала! — Ґаджала, синоньку, ґаджала. (Наг.)
Прийшла до хати Циганка з дитиною за плечима тай стала ее самої печи. Дитина побачила пироги на печи в мисці тай каже мамі: Мамо, пироги, перевкрутивши на циганське. А мати відповіла: бери, синку, бери. Поки стояла та балакала з хатними, а Циганча вибрало з миски всї пироги до мішка, в якім сидїло. Аж як Циганка пішла геть, люди хопили ся до пирогів — ого, й місце застило. Тодї й зрозуміли Циганчину розмову з дитиною.
10. Мама просила муки — аби не чули парубки. (Явор.)
Шептала дїнчина, що дуже соромила ся парубків.
11. Маму масти медом, а мама гівном воньиє. (Кольб.)
Обкакала дитина.
12. Мамуневько моя сороката, мене рідний пес укусив! (Явор.)
Плаче дївчина вкушена псом, баламутячи слова зам. мамуненько рідна, мене сорокатий пес укусив.

13. Наші мамунї проз дурницю пирогів не варили: вода була, лиш муки й сира не було. (Кос.)
Говорить хлопець бідної матери.

14. Ни кожда мама для своїх дїтий однака. (Кольб.)
І мати не всїх дїтий однаково любить.

15. Не та мама, що вродит, а та, що виховає. (Сор.)
Іноді й мачуха або чужа людина стане за матїр.

16. Пішла мама по масло, а у пєцу погасло. (Коб.)
Се й про всяку господиню кажуть, пор. далї Масло.

17. Ожену я тебе, мамо, на торг, але як за тебе заціню, то тї сї й дїдько не їмит. (Наг.) ...й дїлько не купит. (Завад.)
Говорив син до матери, що хотїла з ним їхати на торг.

18. Серу твої мамі! — Я твої не серу, бо твоя би взїла. (Снят.)
Відповідь, коли хтось скаже: серу матери твоїй.

19. Сколов його маму! (Берл.)
Прокляте: щоб щось кололо його маму.

20. Скоро нема мами, то нема й добро, сарачі, нема! (Берез.)
Жалували дрібних сиріт.

21. Так мама казала. (Мінч., Ільк.)
Коли хто держить ся старого звичаю.

22. Твоя мама — тобі мама, а моя мама — мині мама, то ми си рідні. (Пужн.)
Далеке свояцтво. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 7.

23. Ти мині не мама, тілько мамка. (Яс. Сіль.)
Я не твоя дитина, ти лише давала мині ссати.

24. Тогди мама біду знає, коли малу дитину має. (Ільк.)
Бо мусить пильнувати й годувати її день і ніч.

25. Тогди мама дурна, коли дитина мала. (Ільк.)
Їй крутить ся голова від надміру дїла та від дитячого крику.

26. То мамин синок. (Наг.)
Пестїй, улюблений мамі.

27. Цабанит, як за рідну маму. (Наг.) Цінит... (Наг.)
Коли хтось жадає за щось дуже дорогої ціни.

28. Ци велика в тій печи яма, ци влїзе сї мої невістки мама? (Дрог.)
Ворожила теща на смерть матери своєї невістки, коли війшла по шлюбі до її хати.

29. Ци є-ба-на мама дома? (Наг.)
Жартливе запитане до малих дїтий зам. ци є мама дома?

30. Чого не дала мама, не купиш і в пана. (Залїсє)
Прим. розуму, доброї вдачі.

31. Що мама роблять? — Пообідали тай хлїб їдять. (Тереб.)
Видно, скупий був обід і для мами не стало.

32. Що мама роблять? — Хлїб печуть. — А ти чого прийшла? — Вогню позичити. (Тереб.)
Кепкують із дурноватої дївки.

33. Яка мама, така й лама. (Лім.)
Сміють си з селянки, що видає себе великою дамою. Пор. Гильф. 978.
34. Яка мама, така ляля. (Наг.)
Така її дитина.
35. Яка мама, така сама. (Ільк.)
Тоб то дочка.
36. Яка мамуня, така й донуня. (Кукиз.)
Варіянт до Мама ч. 32.
37. Як хто хоче, так із свойов мамов скаче. (Цен.)
Про такого, що в танці плутається і не держить кроку.
38. Як хто хоче, так по своїй мамі плаче. (Луч.)
Тут вільна всяка форма плачу та заводіня. Пор. Симони 1282.

Мамати. 1. Не мамай, не мамай, сїди та гамай! (Наг.)
Говорить дитині, що плачучи кличе: мамо та мамо!

Мамка. 1. За мамку служит. (Наг.)
Своїм молоком кормить чужу дитину.
2. Дві мамки, дві няньки, дитина без ока. (Наг.)
Великі порядки, а ладу нема. Пор. Adalb. Mamka 1; Нос. 281.
3. Мамки не розправічиш. (Кал.)
Бо вона вже мала дитину.
4. Мамко моя, мамко, серце ми сї замкло. (Наг.)
Жалується парубок, що полюбив дївчину, а вона ним гордує.
5. Не варта мамка за маму. (Дрог.)
Мамка звичайно не любить дитини, що ссе її. Пор. Wand. 1, 3.
6. То ще жидівська мамка! (Наг.)
Се великий сором для дївчини.
7. Яка мамка, така лялька. (Кольб.)
Вар. до Мама ч. 31; Нос. 477.

Мана́. 1. Ану, ану, напускай ману! (Цен.)
Говорять брехунови.

Манастир. 1. Дївоцького манастиру́ нема нїгде. (Косс.)
Дївчатам слїд виходити заміж, а не сидїти як у манастирі.
2. З малого манастира мала милостиня. (Дар.)
Хто біднїйший, той менше може дати.
3. На дївки манастира нема. (Гнїдк.)
Вар. до ч. 1.

Мандатор. 1. Кождий мандатор злодій, кождий адвокат крутій. (Луч.)
Дуже пессімістичний, але болячою практикою оправданий осуд.

Мандибурка. 1. Мандибурка добра річ: попоїсти тай на піч. (К[illegible].)
Приповідають про картоплю.
2. У мандибурцї — повзав бис сї по здохлі курцї. (Яс. С.)
Мудроване, коли хто скаже: в мандибурцї замісь: у бульбі

Мандзя. 1. Мандзю завивати. (Наг.)
Говорять про пущане

Мандрик. 1. Який ми мандрик з кропу! (Голг.)

Мандрик — колач, пляцок. З кропу його не спечеш. Про непотріба.

Мандриґуля. 1. Мандриґулі наїв ся, та голий гопки тне. (Красне)

Мандриґуля, мандрагора, отруйне зїлє, що відбирає чоловікови розум.

Манівці. 1. Хто ходит на манівці, той падає в рівці. (Замул.)

Має нерівну дорогу, мусить лазити або падати в низ або дрипати ся в гору.

Манїйник. 1. Ти манїйнику! (Наг.)

Опанований злим духом.

Манїя. 1. Манїя якась мене сї вчепила. (Наг.)

Вірять в істнованє якогось демона Манії, що чіпає ся до людий і осліплює їх, мішає їх розум.

2. Ти манїйо якась! (Наг.)

До гарної жінки, що баламутить чоловіка.

Манта. 1. Чим ти жиєш, цигане? — Мантов. (Пужн.)

Циган циганить, бреше і тим жиє. Пор. Етн. Зб. VI. 584.

Мантило. 1. Обійде ся мантило без циганського весїля. (Ком.)

Якась неясна приказка про Цигана.

2. Десь сї мантило дома лишило. (Наг.)

Мовив Циган, що гадаючи вкрасти панські коні сказав, що має таке мантило, за яке можна купити кождого коня. Пан дав йому свого коня, і циган поїхав тай не вернув уже з конем. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 207.

Мантити. 1. Мантит сьвітом тай людьми. (Наг.)

Туманить, цигапить.

Маншестер. 1. Взяв го за маншестер. (Гнїдк.)

Взяв за ковнїр, викинув за двері.

Мара. 1. Аби-сь днесь з'їв мáру, завтра треба вáру. (Стежн.)

З'їсти мару — наїсти ся попад міру.

2. Бодай сї тобов марá вдавила! (Наг.)

Мара — злий демон, дїдько.

3. Мара бери мясо, коли ся шпік лишив. (Гнїдк.)

Дарма, що пропало мясо.

4. Мара би тя взяла! (Гнїдк.) ...тї бери! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе щось лихе опанувало.

5. Мара біду не возьме. (Гнїдк.)

Лихе лихому не противить ся.

6. Пек ти маро, оссина би ти було! (Наг.)

Відпльовують якусь нечисту силу.

7. Сери, сери, мара тї бери! (Наг.)

Говорять такому, що його застануть, як сере.

Маренник. 1. Маренник з тебе якийсь кричит. (Наг.)

Говорять до крикливої дитини.

Марець, Март, Марот. 1. Казала баба: „Я на марець виставлю палець" — тай у мартї замерзла. (Наг.)

Про бабу ніби то тверду на мороз. Пор. I, Баба 11.

2. Марець тьигне за палець. (Доброс.)
Тай не за один палець, а докучає всім морозами та метелицями.
3. Марот не вийшов з пущиня, а березень з паски. (Мшан.)
Пущіне все припадає на март, а паска на цьвітень.
4. На марец вистав палец. (Жидач.)
Коротший вар. до ч. 1.
5. Оцес місьиц март мусит сї поскоромити, хоть бодай тим, що в коршмі почує. (Жабє)
В мартї початок великого посту, іноді в самім початку місяця, та все таки він захопить хоч пущане.
6. Сухий марець, мокрий май, буде жито, коби гай. (Ільк.)
Ворожать на добрий урожай.

Маржина (скотина). 1. Гірше без маржини, як без дїтини. (Кривор.)
Бо дитина й сама потребує корови.
2. Не клини маржинку на Николи, то і довга не втне. (Грин.)
То її гадюка не вкусить.
3. Маржинка — сьита річ. (Ясенів)
Тїшать ся худібкою.

Мари. 1. На марах би тї винесли! (Гнїдк.)
Прокляте, щоб ти вмер і тебе несли до гробу.

Марикувати. 1. Марикує собі з того, що сї наїв хліба того. (Наг.)
Наїв ся, ще й кривдує собі.

Марина. Мария, Маруся. 1. „Вінчую тобі, Мариню, нової сорочки!“ „Та то мінї мамунї з старого мішочка перешили.“ (Ст. Скалат.)
Скромна і щира відповідь.
2. Марина мягка як глина, а Явдоха твердша троха. (Жидач.)
Про двох дївчат ріжної вдачі.
3. Мариська, викинь кіт на гора́ тай сьидь си! (Будз.)
Мовив жид до клужниці. Пор. Іван 7.
4. Ти Маруся, я Матвій, ти не моя, я не твій. (Жидач.)
Розстають ся такі, що вперед кохали ся.

Марія. 1. Марія Єгипецька упала з припічка, а Андрій Кицький хопив ї за цицьки. (Прошова)
Так приповідала стара попадя.
2. Плете з Марії Терези. (Збар.)
Повторяє стару історію.

Маркітний. 1. Не будьте маркітні, що не все так було, (Наг.)
Перепрашає господар гостя, якому щось недогоджено.

Маркітно. 1. Маркітно ми сї зробило. (Наг.)
Прикро стало, не мило мене се доторкнуло.

Марко. 1. Божевільний Марку, ходиш по ярмарку: нї купуєш, нї торгуєш, тільке робиш сварку. (Ільк.)
Окликають сварливого чоловіка, форма коломийки.

2. За всї голови, тай за Маркові дїти. (Наг.)
Коли щось пропаде або згубить ся.

3. Здоров Марку! Випий чарку! — Я не можу. — Я ти поможу. (Терн.)
Розмова двох товаришів.

4. Лїзь Марку хоть у тїсну шпарку. (Кол.)
Сховай ся, бо будуть бити.

5. Товче сї як Марко по пеклї. (Наг.)
Шибає собою, де його не треба. Пор. Нос. 419.

Марний. 1. Марна твоя робота. (Наг.)
Даремна, пуста.

2. Марний як тїнь. (Тисьа.)
Про збїдженого, схорованого чоловїка.

Марно. 1. Марно ми вік зійшов. (Наг.)
Напрацював ся, а добра не зазнав нїякого.

Марнувати. 1. Марнує добро, як би не його було. (Наг.)
Про марнотратника.

Марта. 1. Знає й Марта, по чому круп кварта. (Замул.)
Се знає всяка, що буває на торзї.

2. Марта дїдька варта. (Наг.)
Згірдний вислов про ледачу дївчину.

Мартин. 1. Дурний Мартин узяв мило за сир. (Крех.)
Про дурня, що звїв мило замість сира.

2. Лиґай, як Мартин мило. (Гол.)
Їж на силу, хоч не смакує.

Маруна. 1. Маруна виросте, як у городї кришки зо съвйиченої паски посїєщ. (Наг.)
Маруна — пахуче зїле, розмарин.

Маруся. 1. Марусю, душо, мий ся, чеши ся. (Ільк.) ...замуж бери ся. (Наг.)
Приповідка взята з відомої веснянкової пісні: Чорнушко-душко і т. д.

Маршалок. 1. Гей, гей, що ту маршалків! (Підгірки)
Зам. хлопцїв, парубків.

Маря. 1. Розумна Маря, як є варя; але вона глупа, коли одна крупа. (Лїм.)
Розумна жінка, коли має що варити, а дурїє, коли нема що. Пор. Жона ч. 1.

Масло. 1. Пішла по масло, а їй у печи погасло. (Ільк.)
Про непорадну господиню. Пор. Мама 16.

2. Поки дали масло, всьо в печи погасло. (Явор.)
Обід не зварив ся.

3. Своїм маслом сам сї вимащу. (Яс. С.)
Своїм добром сам запоможу ся.

4. Хочеш масла? Ще сї корова не напасла. (Наг.)
Говорять дитинї, що в зимі просить масла.

Масний. 1. Масної бесіди чоловік. (Ільк.)

Облесний, солодкомовний.

2. Хто масний, той кваснй. (Наг.)

Облесний чоловік завсігди окажеть ся нестаточним.

Масниця. 1. Минула ся коту масниця. (Тереб.)

Тодї він уживав разом з людьми всякі ласощі. Минули добрі днї.

Мастити. 1. Масти хлопа лойом, а він смердит гнойом. (Наг.) Смаруй... (Ільк.)

Хлопа все чути стайнею.

2. Не мастивши, не поїдеш. (Завал.)

При всякім дїлї треба дбати про запевнене йому успіха.

3. Помастив му боки буковим салом. (Голоб.)

Образово: набив бучком.

4. Помастив му медом під ніс. (Ільк.) ...по губах. (Наг.)

Сказав щось приємне, солодке.

5. Так го помастив, як би салом. (Луч.)

Догодив йому чимось, зробив добро.

6. Хто мастит, той їде. (Наг.)

Хто підкупить урядника, той виграє справу. Пор. Schl. 176; Гильф. 911.

Мати. 1. А волїла твоя мати гарбуз уродити, ніж тебе! Була би хоть свиня мала що їсти. (Підпечари)

2. Єбу му псом матїр! (Лім.)

Безсоромний окрик роздратованого чоловіка.

3. „Єбу твою матїр!“ — „Я твою не хочу, твою най пси єбут!“ (Снят.)

Відповідь, коли хтось скаже: „Є— твою матїр.“

4. Єбав би-с си маттерище! (Наг.)

Погана лайка, часом і в зовсїм ласкавім настрою, назіть і в устах дївчини.

5. Єднакі, як би їх єдна мати родила. (Луч.)

Про двох нерідних а подібних до себе людий.

6. Заробила ся наша мати: іде до дому тай плаче. (Луч.)

Щось схибила на панщинї, та її вибили.

7. Його мати за губу не пряла. (Гнїдк.)

Навіть ще тодї, коли для панів мусїли прясти за панщину.

8. Кому є, тому є, а матери все. (Стежн.)

Відповів селянин другому, що вилаяв його словами: насеру матери твоїй.

9. Кроть його різав мать! (Крех.)

Прокляте. Щоб чорт мордував його матїр.

10. Кроть твою мать за ногу! (Наг.) ...за лабу! (Яс. С.)

Проклятє: щоб чорт ухопив її за ногу і потяг до пекла.

11. Лелвенькй зайшла мати до доньки. (Наг.)

Була дуже ослаблена.

12. Мати Василишина! (Наг.)

Жартливий окрик, зам. мати божа.

13. Матїрь нї купити, нї заслужити. (Доброс.)
Її не заміниш нїким иншим. Пор. Adalb. Matka 6, 25.
14. Мать би ти дїдько мучив! (Наг.)
Прокляте.
15. Мать би ти пси єбали! (Наг.)
Погана лайка.
16. Мать твою за вухо! (Наг.)
Лають ся в матїрь.
17. Мене також мати родила. (Граб.)
Я не чий будь син.
18. Насеру матери твоїй. (Ком.)
Погана лайка.
19. На тото мати, аби ся нев уганяти. (Стежн.)
Заставляти її робити всяку роботу. Гірка іронїя над себелюбними дїтьми.
20. Песя ти та поганська мати! (Гнїдк.) ...була. (Наг.)
Лають недоброго чоловіка.
21. Поки мати запіяли, а отець Богу душу єно фуркнули. (Мшан.)
Заплутаний язик, переставка слів. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 276.
22. Раз мати родила, раз гинути треба. (Ільк.)
Говорить чоловік важучи ся на якесь небезпечне дїло. Пор. Слав. I, 185; Wand. Ш, Mutter 165.
23. Рідна мати не поможе. (Луч.) І рідна... (Наг.) Навіть рідна... (Жидач.)
Така на мене скрута найшла.
24. Серу маттери твоїй! — Моя мати в гробі, та насере тобі, а ти вилїзеш на гріб тай подзьобаєш як біб. (Воробл.)
Влучна відповідь на безсоромну пропозицію. Пор. Wand. Ш, Mutter 187.
25. Сот його лупило мать! (Берл.)
Вар. до ч. 7.
26. Що мати, то не мачоха. (Наг.)
Ся рідна, а та нерідна. Пор. Adalb. Matka 1; Wand. Ш, Mutter 147.
27. Яка мати, така дочка, їли кашу в черепочка. (Жидач.)
Обі однакові й одно їдять. Пор. Adalb. Matka 12; Wand. Ш, Mutter 198.
28. Як мати пропаща, то й дїти зводят сї нї на що. (Заліс)
Коли мати розлещаїє. Пор. Adalb. Matka 14; Wand. Ш, Mutter 152.
29. Як мати рідненька, то й сорочка біленька. (Доброс.)
Рідна мати дбає про чистоту і гарний одяг своїх дїтий. Пор. Adalb. Matka 8.
30. Як тя мати від огню стерегла, так стережи ся моїх рук. (Луч.)
Остерігають нерозважного чоловіка, що за що будь грозить бійкою.

Мати (дієсл.) 1. А мав пес хату? (Наг.)
Говорять про чоловіка, що не має своєї хати.
2. Бог їх знає, що він до неї має. (Наг.)
Говорять про якісь таємні відносини між двома людьми. Пор. Adalb. Mieć 3.
3. Будеш тогди мати, як будеш хати пильнувати. (Замул.)
Инакше все розтратиш. Пор. Adalb. Mieć 1.

4. Він має в чубку. (Наг.)
Напитий.

5. Все має, хиба ще пташого молока забагає. (Ільк.)
Про чоловіка, що має достатком усього, а ще бажає чогось фантастичного.

6. Все маю, лиш маю не маю. (Пасічна)
Жартлива приказка. Май, про який тут сказано, се вїле до маєня хати на Зелені свята.

7. Доки я сї мав, дотн мене кождий в куми брав, а як я підупав, то мене сї рід відцурав. (Голеш.)
Варіянт до ч. 8.

8. Доки-м ся мав, кождий мя знав. (Гнїдк.)
А тепер збіднїв, то давнї приятелї не пізнають його.

9. Єден так має, аж му сї горлом пхає, а другий лиш слинку проливає. (Наг.)
Нерівність маєткова між людьми. Пор. Adalb. Mieć 20.

10. Зле мати, зле й не мати. (Наг.)
І так зле, і так не добре. Пор. Adalb. Mieć 91.

11. Знаю, що маю, але не знаю, що вграчу. (Наг.)
Будуще неневне. Пор . Adalb. Mieć 88.

13. Маємо сї з ласки божеї і з вашого стараня. (Мшан.)
Відповідають гості на питанє господаря: як ся маєте?

14. Маєш за своє. (Наг.)
Маєш кару або заплату. Пор. Adalb Mieć 21.

15. Має го в кишени. (Наг.)
Він у нього задовжений. Пор. Adalb. Mieć 60.

16. Має ся, як горох при дорозї. (Красноіля)
Хто хоче, то рве.

17. Має ся як голий у терню. (Наг.)
Про чоловіка, якого їсть біда.

18. Має ся, як земля сьвятої неділї. (Гнїдк.)
Щасливий, задоволений, здоровий чоловік.

19. Май не май, а з рук не пускай. (Наг.)
Держи своє в руках. Пор. Adalb. Mieć 6.

20. Май сї гаразд, чого не маєш, ніхто ти не даст! (Наг.)
Сам за себе дбай.

21. Мати ся в пірю. (Гнїдк.)
Бути богатим.

22. Маю ся, як голий у терню. (Наг.) ...у кропиві. (Ільк., Кобр.)
Живу погано, докучає мінї всяка погань. Пор висше ч. 17.

23. Маю ся, як горох при дорозї: хто йде, то скубе. (Ільк.)
Просторійший варіянт до ч. 7.

24. На що маємо, на то просимо. (Лучак.)
Запрошують гостий до свого дому. Пор. Wand. II, Haben 99.

25. Не має більше, як то, що за комньиром. (Лучак.)
Богатий на вошя. Пор. Adalb. Mieć 14.

26. Не маю де раз голови притулити. (Наг.)
Не маю своєї хати. Пор. Adalb. Mieć 71.

27. Не маю чим раз палець завинути. (Наг.)
Такий голий. Пор. Adalb. Mieć 64.

28. Не питай, як ся маєш, погляди, тай пізнаєш. (Крех.)
Відповідають на питанє: як ся маєш. Пор. Schlei 120.

29. От поти того маю! (Наг.)
Маю по горло (показують жестом, поводячи пальцем по горлї), маю аж за богато, надоїло вже.

30. Так маюсь, як горох при дорозї. (Лев.) ...хто схоче, то урве. (Жидач.)
Варіянт до ч. 22.

31. Так ся маю, як свята земля в грудни. (Жидач.) Абис сї так мала... (тамже)
Земля в груднї мертва, під снїгом. Пор. ч. 18.

32. Тілько має, що на собі. (Наг.) ...на хребтї. (Стрий)
Про пролетарія, що не має нїчого крім одежі на тїлї. Пор. Wand. II, Haben 73.

33. Тогди маю, як в руцї тримаю. (Наг.)
Обіцянкам не вірю. Пор. Adalb. Mieć 89; Wand. II, Haben 112.

34. Хочеш мати, мусиш дбати. (Наг.)
Не подбавши, не будеш мати. Пор. Adalb. Mieć 4.

35. Хто богато має, той ще жадає. (Городен.)
Людська пожадливість не знає межі. Пор. Adalb. Mieć 27; Wand. II, Haben 33.

36. Хто має, той не дбає. (Луч.)
Не боїть ся недостатку. Пор. Adalb. Mieć 26; Nos. 458.

37. Хто має, тот бурчит, хто не має, тот мовчит. (Мінч., Петр.)
Богач голосний, хвалить ся богацтвом, а бідний сидить тихо.

38. Хто має, про те не дбає. (Сквар.)
Має, тай байдуже йому. Пор. Adalb. Mieć 7; Wand. II, Haben 73, 123; Čelak 182.

39. Хто нїчого не має, в того нїчого не вкрадут. (Крех.)
Може чути себе безпечним. Пор. Adalb. Mieć 8; Wand. II, Haben 21.

40. Хто не має, той не згубит. (Наг.) ...не стратит. (Завад.) ...не програє. (Цен.)
Не боїть ся страти. Пор. Wand. II, Haben 93.

41. Чим більше має сї, тим більше хоче сї. (Кольб.)
Варіянт до ч. 35. Пор. Adalb. Mieć 11; Wand. II, Haben 28.

42. Що мав, то дав. (Наг.)
Щедрий був. Пор. Adalb. Mieć 10.

43. Що маю, то обіймаю. (Яс. С.)
Держу в своїм посіданю, про жінку. Пор. Wand. II, Haben 109.

44. Що маю, то ти дам. (Наг.) ...мав ...дав. (Наг.) ...то боже. (Наг.)
Даю, що маю. Пор. Adalb. Mieć 11; Wand. II, Haben 11, 111.

45. Що маю, тото їхаю. (Кол.)
З тим живу, на тім задоволяю ся. Пор. Wand. II, Haben 102.

46. Що мають, то разом, а що не мають, то також разом. (Наг.)
Чудова спілка. Пор. Adalb. Mieć 5.

47. Яйцї маєш? (Наг.)
Жартливо зам. як сї маєш.

48. Як бим так мав, як не маю! (Наг.)
Зітхає немаючий чоловік. Пор. Adalb. Mieć 9.

49. Як єм си мав, кождий мене знав, а як єм підупав, нїхто мене не пізнав. (Луч.)
Жалується зубожілий чоловік. Пор. Beb. 381 і ч. 7.

50. „Як сї маєте?“ — „От, по старому“. (Наг.)
Як звичайно.

51. „Як ся маєте? — „По середині: як учора, так нині“. (Ільк.)
Маю ся, живу як звичайно.

52. Як ся маєш? — Полатавши. (Гнїдк.)
Живу раз гірше, другий раз лїпше.

53. Яку хто має, таку обіймає. (Наг.)
Мова про жінку, яку чоловік любить не дивлячи ся, чи вона гарна, чи ні.

54. Як си добре мав, мене кождий знав; як я пропав, кождий мене занехав. (Орел.) ...а як побила мене лиха година, відрекла ся мене моя родина. (Якимчиці)
Варіянт до ч. 7, 8, 49.

55. Як єм ся мав, кождий мене знав; як єм підупав, нїхто мене не пізнав. (Луч.)
Вар. до ч. 8, 36, 45.

56. Як я ся добре мав, то мене кождий знав, а як прийшла лиха година, то відцурала ся і своя родина. (Теребл.) ...як мене побили... (Якимчиці)
Просторійший варіянт до ч. 49, 55.

Матїнка. 1. Матїнко моя витріскоока! (Кол.)
Жартливий оклик в родї „Мати Василишина“, Мати ч. 12.

2. Матїнко хрущова! (Наг.)
Жартливий оклик при якімось здивованю, зам. Христова.

Матїркувати. 1. Наматїркував му, що сї влїзло. (Наг.)
Налаяв його в матїр.

Матка. 1. Матко боска, руська, польська! (Жидач.)
Жартливий оклик.

2. Матко на цьвичках! Будзан.)
Жартливо зам. Matko najświętsza.

3. Меже Матками се було. (Наг.)
Між Успенієм і різдвом Богородиці, початок осени.

4. У кого матка, у того голова гладка. (Дар.)
Мати змиє і вичеше.

5. Яка матка, така Катка. (Гнїдк.)

Катка — Катерина, звичайнїйше з польська Каська, Кася. Пор. Adalb. Matka 11.

Матуся. 1. Ой матусю побожна, дай кусень хлїба, бо торба порожна. (Дрог.)

Так „до прикладу“ співучим голосом благав жебрак милостинї.

Мах. 1. Дібрав си маху. (Наг.)

Розмахав ся.

2. За єдним махом сто душ забіяхом. (Наг.)

Хвалив ся шевчик, що за одним разом убив сто мух. Про се є популярна і по всїм сьвітї відома казка.

3. Куди мах, туди мах, а все біду по зубах. (Мінч., Петр.)

Про нещасливого чоловіка, на якого всї удари долї сиплють ся.

Махати. 1. Махай єден з другим, куди-с сї пустив! (Наг.)

Іди, біжи, куди намірив ся!

2. Махай по за хрест! (Наг.)

Не туди, куди хрещені люди ходять.

Маханє. 1. Маханє за вдаренє не рахують. (Косс, Ільк..)

Намір не стає за дїло. Пор. Симони 1028.

Мачуха. 1. Іще мачоха не забила ся пасербятами о голову. (Гнїдк) ...не забила ся в голову. (Ільк.)

Мачуха звичайно мало дбає за свої пасербята. Пор. Adalb. Macocha 14.

2. Нїхто собі не мачоха. (Яс. С.)

Не дасть собі кривди зробити.

3. Тай я не мачошин син. (Збар.)

І я не чужениця, не вирід. Пор. Adalb. Macocha 1.

4. Ой ти мачушина дитино! (Кольб.)

Не моя, якась відміна. Лає мати неслухняну дитину. Пор. Adalb. Macocha 7.

Маць. 1. Маць, маць, а то слїпий Яць. (Сор.)

Коли хтось мацає довкола себе немов у потемках.

Мацати. 1. Мацьили би тї кольки по під боки! (Наг.)

Щоб тебе закололо в обох боках.

Мацько. 1. Мацько робит, Мацько їсть. (Гнїдк.) Мацько не робит має піст. (Тисьм.)

Мацько — Матвій. Говорять про бідного чоловіка, що заробляє лише на саму страву.

2. Тинди-ринди Мацьку грай. (Наг.)

Тинди-ринди говорять, коли виходять до танцю, або й загально про танцюр.

Мед, мід. 1. Говорит, як медом мастит. (Наг.)

Говорить солодко, приємно.

2. Годї з медом і язик з'їсти. (Гнїдк.)

Хоч дуже смачний.

3. І медом го не звабиш. (Наг.)

Мід звичайно принадна річ.

4. І мід має їд. (Гнїдк.)

Вадить, коли його наїси ся. Пор. Adalb. Miod 2.

5. І на меду знайдеш біду. (Топільн.)
Приходить до сварки та бійки.
6. Коли мід, то й ложкою. (Ільк.) ...то я.... (Кобр.)
Як що миле, то й богато. Пор. Adalb. Miód 3.
7. Меди-медовичі! (Наг.)
Про дуже солодкий мід.
8. Медок солодок, а язичок дере. (Кобр.) І медок... (Гнїдк.)
Хто їсть богато прісного меду, у того здирається ся шкіра з язика.
9. Медок солодок, тяжко го ликнути. (Луч.)
Чому тяжко?
10. Меду наїш сї, то ти пупцьом витече. (Наг.)
Загальне віруване, хоч мабуть нїхто ще того не бачив.
11. Меду нїхто нинї не лиже. (Луч.)
Нїкому не поводить ся зовсїм добре.
12. Мід солодкий, але язик тяжко з ним з'їсти. (Яс. С.)
Варіянт до ч. 2.
13. На меду знайшов собі біду. (Наг.)
На меду в шиночку сподобав собі дївку і оженивши ся з нею побачив, що вона пінчка.
14. На мід, не на жовч люде мух ловлять. (Ільк.)
Солодке на приману лїпше як гірке.
15. На язицї мід, а під язиком їдь. (Ільк.)
Про масного чоловіка, що гарно говорить, а затроює людську душу.
16. Не всьо медок, що солодке. (Гнїдк.)
Буває й цукрене, або буває таке, що гіркий смак по собі лишає.
17. Не до меду йому тепер. (Наг.)
Йому так гірко на душі, що нїяким медом не : асолодиш.
18. Не з медом му сесе. (Гнїдк.)
Не солодко приходить ся жити.
19. Там йому не з медом буде. (Наг.)
Не солодко, погано буде йому.
20. Тобі як мід, то зараз і лижка. (Наг.)
Пор. Adalb. Miód 3.
21. Хто стає ся медом, того мухи з'їдять. (Ільк.) ...сї чинит... (Наг.)
Надто солодкі слова будять обридженє.
22. Щоб мід їсти, треба пчоли переморити. (Залїсє)
Давнїйше не знали иншого способу. Пор. Adalb. Miód 11.

Медвежа (село). 1. Я йду на Медвежу, а до того не належу. (Наг.)
Се не моє дїло.

Медвідь. 1. Або старий медвідь, або молода куропатва. (Луч.)
На питанє: що там зашелестїло?
2. Бурчит як медвідь. (Наг.)
Про нелюдяного, бурчливого чоловіка. Пор. Adalb. Niedźwiedź 3.
3. Дай ми спокій, ти медведю! (Наг.)
Говорить дївка до міцного парубка, що став з нею бороти ся.

4. Живе як медвідь у ґаврі. (Наг.)
Нікуди не виходить із хати, нелюдяний чоловік.

5. Звиває ся як медвідь в танци. (Гнїдк.)
Вертить ся та крутить ся незграбно.

6. Коли на медведя мала галузь упаде, то бурчить, а як велика, то мовчить. (Ільк.) ...галузка... ціла галузь. (Город.) ...мала гильця... (Петр.)
Коли кому мала прикрість стане ся, то сердить ся дуже, а в великій прикрости не може сказати анї слова. Пор. Adalb. Niedźwiedź 6; Schlei 152; Wlisl. 178.

7. Колись і на моїм подвірю медвідь спорожнить ся. (Гнїдк.)
Велика благодать буде!

8. Медведьови до меду вуха, а від меду хвіст урывали. (Мінч.) ...вуха урвали... фіст. (Петр.)
Не хотїв іти до меду, а потім не хотїв іти від меду. Пор. Adalb. Niedźwiedź 4.

9. Медведя коли вчать танцювати, то му на сопілку грають. (Іль.)
Але при тім учать його танцювати на помаленьку розпалюваній блясї.

10. Медведя пасічником зробити. (Гнїдк.)
Зробити нездару хозяїном.

11. Медвідь гуляє, а циган гроші збирає. (Лучак.)
Звичайна ярмаркова картина.

12. Медвідь дужий, хоть ся не вмиває. (Гнїдк.) Аво, медвідь який моцний, а не миє сї нїколи. (Наг.)
Говорять дїти, що не хотять мити ся.

13. Міцний як медвідь. (Наг.)
Про дуже сильного чоловіка.

14. На передї два медведї. (Лол.)
Не йди туди, там ти непевний свого житя.

15. На передї медвідь, а по заду вовк. (Гнїдк.)
Страшна небезпека.

16. Погладив го як медвідь лабов. (Наг.)
Подряпав сильно, скалїчив.

17. Покірний як медвідь. (Коз.)
Він зовсїм не покірний, а дуже капризний.

18. Рикнув як медвідь. (Лол.)
Про голосний, наглий окрик.

19. Спас ся, як медвіць. (Мінч.)
Медвідь в осени дуже грубий і жирний, бо набирає поживи на зиму.

20. Ссав бис лабу як медвідь. (Наг.)
Щоб ти в зимі не мав що їсти Вірять, що медвідь ссе свою лапу в зимі. Пор. Adalb. Niedźwiedź 13.

21. Тобі би сї лише з медведьом бороти. (Наг.)
Говорять чоловікови дуже охочому до бійки.

22. Тягли медведя до меду, та урвали вуха; тягли медведя від меду, та урвали фіст. (Ільк.)
Вар. до ч. 8.

23. Як на медведьи мала галузка летит, то він страх ричит; а як велика, то лиш мовчки змикат. (Корч.) ...гіля впаде — бурчит. (Жидач.)
Варіянт до ч. 6.

Медова. 1. Звідки йдеш? — З Медови. — Що везеш? — Пироги. — Дай мівї. — А диви! (Кобил.)
Медова — село.

Межа. 1. На межи не лежи, бо гадина вкусит. (Наг.)
На межах, часто засаджених терном, найбільше виводять ся гадюки.

2. Не переходи чужої межі! (Замул.)
Не виходи за свою компетенцію, не роби того, що до тебе не належить.

3. Переореш межу, гріху сї допустиш. (Наг.)
Нарушиш чужу власність.

4. Пересрав му межу. (Наг.)
Страшний злочин.

5. Хто межу огородит, того Бог охоронит. (Ком.)
Надгородить його за те, що береже чужої і своєї землї.

Мейло. 1. Мейло мейлом, митка митков. (Наг.)
Про невгомонного балакуна.

Мелник. 1. Мельника ґосподинї втопила. (Сор.)
Зварила богато юшки а мало круп або галушок.

2. Мелники до готової муки. (Луч.)
Такі не прироблять, а з'їдять готове.

3. Мельник над щурами пан. (Залїщ.)
Вірять в те, що мельники мають силу командувати щурам або проганяти їх, пор. Житє і Слово.

4. Мельник нїколи сї не миє, а все білий. (Жидач.)
Бо припав мукою.

5. Мельник шумом богатий. (Гнїдк.)
Шум лотоків годує його.

6. На мелника вода робить. (Ільк.)
Говорять заздро инші ремесники, що мусять заробляти руками.

7. Який мелник, такий млин; який отець, такий син. (Ільк.)
Влучна паралеля.

Мелничка. 1. Мельничка невеличка, випинає як теличка. (Кол.)
Кепкують із мелникової жінки.

Ментрога. 1. То ментрога не дорога. (Наг.)
Про погану, болотяну або камінясту дорогу, якою їхати правдива мука.

Менше. 1. Менше вкусиш, скорше ликнеш. (Явор.)
Менше заміриш, скорше осягнеш.

2. Менче нас, менчий глас. (Кольб.)
Менше людий, то менше й гамору.

3. Най би було менше, коби більше. (Жидач.)
Неможливе бажане.
4. Хто менше говорит, той довше жиє. (Ценів)
Говорять балакучому.

Мерза, мерзити. 1. Ані мя мерзи, ані мя лижи. (Гнїдк.)
Не погань і не хвали.
2. Змерзив єм си, то й їсти не можу. (Наг.)
З'їв щось обридливе, прим. муху.
3. Змерзїв ми, дивити сї на нього не можу. (Наг.)
Остогид, надокучив.
4. Іди до мерзи! (Наг.)
До зараженої курви.
5. Мерзена би ти память була. (Наг.)
Щоб усї навіть згадки про тебе цурали ся.
6. Мерзене в мерзенім любує ся. (Крех.)
Погань до поганї тулить ся.
7. Мерзене ти личище. (Наг.)
Про погане, бісповате лице.
8. Мерзит го на чім світ стоїт. (Наг.)
Паплюжить, лає, клине.
9. То ще мерза на весь сьвіт. (Наг.)
Про скандальне житє якоїсь жінки і загалом про всяку погань.

Мерлий. 1. Без дозволу мерлий по сьвітї не ходит. (Папір.)
Віра в те, що мертвяки з божого дозволу можуть виходити з гробів і ходити нічю коло своїх хат, загально розповсюджена серед нашого народа.
2. Мерлого клясти — тяжкий гріх. (Папірня)
А живого можна? Пор. Adalb. Umarły 5.
3. Як є мерлець в селї, то киселицї не вдасть сї; аби вдала сї, треба треба веречи (вкинути) в яку страву вуголь. (Наг.)
Народнє віруванє.

Мертвий. 1. Вони мі з мертвов кістков обійшли. (Наг.)
Вірять, що коли хто обійде когось з мертвою кісткою, то обійденому нїчого не пощастить.
2. Мертві по сьвітї не ходьи. (Кольб.)
Як раз закопаний чоловік, то вже не встане.
3. Мертвов руков ми дав. (Наг.)
Конаючи при самій смерти.
4. Мертвого з церкви не вертают. (Лучак.)
Хоронять біля церкви.
5. Мертвого на свідка не кличут. (Наг.)
А до виборів наші пани частенько водять мерцїв.
6. На мертвім місци стало. (Крех.)
На такім, що не можна ані наперед ані назад.
7. Тисне мі, як мертва рука. (Наг.)

Тиснене пускаючи. Оповідають, що устиск свіжо померщого чоловіка буває часом дуже болючий.

Метати ся. 1. Мече ся як посолений. (Гнідк.)

Кидається як посолений вюн.

2. Метали си ягоди. (Мшан.)

Один молодий їазда пив на весілю чарку за чаркою, а другий говорив: Ото мече ягоди! (М. Зубр.) В Наг. метали си ягоди в знач. перекидали ся солодкими, любими словами.

3. Острижене волосє зле метати на вільне місце, бо як ворона знайде і візьме до гнізда, то в чоловіка буде страшенно голова боліти. (Наг.)

Народне віруване.

Мести. 1. Мете, аж сї курит. (Наг.)

Про змітане порохів, але також про зяхланне їдіне.

2. Мете, мете, але своє, не твоє. (Бібр.)

Дівка підглядала крізь двері кавалєра, що прислав до неї сватів. А на дворі була снїгова метіль, а парубок дожидаючи поки його покличуть до хати, харчував ся поквапно. Дїзчина, щоб дати про себе знати, сказала: Ой то мете мете! — про снїг, а парубок думаючи, що вона говорить про його їдіне, сердито відповів словами, що війшли в приказку.

Меч. 1. Не тогди меча шукати, коли ся треба потикати. (Ільк.) ...як до бою ставати. (Наг.)

Треба мати оруже завчасу готове до бою. Пор. Adalb. Miecz 1.

2. Нема меча острійшого над хлопа сильнійшого. (Гнідк.)

Він не пощадить слабшого.

3. Хто мечем воює, від меча гине. (Гнілк.)

Євангельські слова. Пор. Adalb. Miecz 4.

Мешкати. 1. Ти де мешкаєш? — Ніде. А ти де? — зараз напротив тебе. (Льв.)

Розмова двох безхатних вуличників.

Мешти. 1. Мешти, я сї всеру, а ти будеш нести. (Будз.)

Мешти — патинки, капці.

Микати. 1. Мама тикала, а я микала. (Лучак.)

Мама садила прим. горох, моркву, а я рвала.

Микита. 1. А то Микита, не Василь. (Книгин.)

Побачив помилку.

2. Микита на ялинї, Микитиха пасе свинї. (Наг.)

Приповідають, коли бачуть якесь безладє.

3. Микита поїв котьита. (Наг.)

Замість пирогів. Дивував ся, що пироги волохаті іще й драпають ся.

4. Микита — срака протьита. (Снят.)

Прозивають, дразнять Микиту.

5. Микитиха тїсто місит, а Микита дїти тїшит. (Наг.)

Про доладне, згідливе подружє.

6. Микито, ци ти то? — Не я то, мій тато. (Наг.)
Про недоладну розмову.
7. Моцний Микито! (Бібр.)
Замість: Моцний Боже!
8. Не кпити з Микити, бо й Микита вміє кпити. (Кол.)
Не дасть собі зробити кривди.
9. Не кпити з Микити, бо Микита свій пан. (Явор.)
Він потрафить сам боронити себе від кпин.
10. Не кпити з Микити, бо Микита й сам кеп. (Колом.)
З дурного гріх кепкувати, хоч його поводжіне аж напрошуеть ся на кпини.
11. Пустив Біг Микиту на волокиту. (Лев., Ільк.)
Розволочив ся, не держить ся хати.

Микитити. 1. Микитиш ти щось небоже! (Наг.)
Крутиш, брешеш.

Микола. 1. Від Миколи тай ніколи. (Заліс)
Не ясно.
2. Микола обісрав хату довкола, казали му лизати, а він втік до хати. (Підгірки)
Дразнять Миколу.
3. На Миколи, або ніколи. (Наг.)
Присягає ся такий, що бере позику, що віддасть її.
4. Сьвятий Миколай Богом буде, як Бог умре. (Бар.)
Віруване, а може лише жарт наших селян.
5. Сьвятий Николай на білім кони їде. (Наг.) ...і дітям дарунки везе. (Дрог.)
По селах нема звичаю обдаровувати чимось малих дітий на празник св. Николая, а по містах сей звичай мабуть занесений нїмецькими кольонїстами здавна й доси держить ся. Ті дарунки кладуть сонним дітям під подушки. Коли котрому дістанеть ся замість миколаївського медяника березова різка, то така дитина дуже плаче, поки мати не задобрить її таким самим або й ще більшим медяником.
6. Як не на Николи, то хиба ніколи. (Наг.)
Обіцює неплатний довжник віддати гроші. Празник Миколи, се найзвичайнїйший реченець, до якого наймають ся слуги.

Миленіє. 1. Просивим го під миленіє, і ни хтів ми вигодити. (Буда.)
Просив умильно.

Милий. 1. Гоп, моя мила, що по плечех леном била! (Пол.)
Танечна приказка. Парубок танцює з дівкою, що колись набила його. Пор. Етн. Зб. VI, 4.
2. З милого всісти купити їсти. (Ільк.)
Значіне якесь неясне. Милий везе милу на коркошах до міста. Основане мабуть на якійсь невідомій анекдоті.
3. Мила і рана від свого пана. (Гнідк.) Милая... (Лучак.)
Коли любий чоловік жінку побе, то вона ще хвалить ся.

4. Милий мій менї немилий, а при мнї його не вдар! (Зїбол.)
Пор. вар. ч. 8.
5. Милий му, як сіль у оцї. (Гнїдк.)
Не любий, прикрий.
6. Просит го під милий Біг. (Наг.)
Богом заклинає, просит умильно. Пор. Миленіе ч. 1.
7. Там іди, мила, звідки-сь била. (Явор.)
Відправляє чоловік нелюбу жінку.
8. Хоть він мінї не милий, не бий його при минї. (Наг.) Мій милий... не вдар. (Зїбол.)
Не люблю бійки. Пор. Сим. 2470.
9. Хоть кому зогнила, але мінї мила. (Лучак.)
Хоч хора жінка, але люба.
10. Хоть не Василий, а мінї милий. (Лучак.)
Про імя байдуже, аби був любий.

Милити ся. 1. Нехай не милить ся, бо не буде голитись. (Дар.)
Дармо тратить мило.
2. Пішов як з милом. (Гнїдк.)
Хтось безнадїйний. стратив щось, вилаяли.

Мило. 1. Де мило, там очи, де болить, там руки. (Ільк.)
До милого звертають ся очи, за болюче сягають руки.
2. Мило тому давати, хто не хоче брати. (Гнїдк.)
Приємно, що віддає дарунок.
3. Що кому мило, хоч би й половина зогнило. (Ільк.) ...хоть на пів... (Петр., Гнїдк.) ...хоть би і... (Мінч.)
У милого не добачуєш хиб.
4. Що мило, ще й снит ся. (Гнїдк.)
Приємні сни.

Милосердє. 1. Милосердя в нім, як у козячім кожуху загрітку. (Гнїдк.)
Про немилосердого чоловіка.

Милостиня. 1. Який манастир, така й милостиня. (Крипчуки)
Який господар, такий його дар.

Милость. 1. Милость о голоді не сита. (Ільк.)
Голодному відхочуєть ся й любови.
2. Нема милости без справедливости. (Залїсє) ...без заздрости. (Наг.)
Хто любить несправедливого з його неправдою, тому гріх.

Милувати. 1. Милує як вовк барана. (Залїсє)
Готов з'їсти.

Милуванє. 1. До милованя нема силованя. (Ільк.) На милуванє... (Петр.)
Се справа добровільна.

Миля. 1. Вйо штири милї за пєц! (Наг.) ...за два дни. (Підпечари)
Говорять дітям, яких везуть на колїнї мов на конї.

Минати. 1. Все сї минає, лиш біда не минає нїколи. (Наг.)
Все нова приходить.

2. Є, то мине ся, а нема, то обійде ся. (Ільк.) Як є... (Наг.)
Говорить легкодухий чоловік.
3. Коби йно минуло три по пять, буде трава на пядь, вже є худобу на чім припять. (Мшан.)
Три по пять пор. далї ч. 6 і 7.
4. Минали би тї люде як заповітреного. (Наг.)
Прокляте. Заповітрених треба було оминати з далека; перед заповітреними селами стояли сторожі і не пускали до тих сїл нїкого.
5. Минули тії роки, що розпирали ся боки. (Ільк.)
Коли всї наїдали ся та напивати ся до сита.
6. Поки не мине три рази по пять, то си ще сядь. (Мшан.)
Ще зима, можеш спочивати без роботи.
7. Поки не мине три пять, не буде благодать. (Гнїдк.)
Поки не мине від Різдва три рази по пять недїль, доти не буде тепла.
8. Сїм лїт минуло, як музика грала, а він ще тепер скаче. (Хиринка)
Про дурня або памятливого, що не може забути того, що давно минуло.
9. Так ся минуло, як у Біличи. (Мшан.)
В Біличи, пов. Старий Самбір, було колись богато лїрників і через те всїх Біличан підіймаси на сьміх, сїдали при них на почіпки і на колїнї крутили рукою мов корбою від лїни. Біличани прогнали від се всїх лїрників і ще й доси сердять ся: коли хто переложить ногу на ногу або покрутить кінським хвостом, то бють. (М. Зубр.)
10. Хто кого мине, най ногу вивине! (Ільк.) ...звихне! (Наг.)
Прокляте на такого, що минає хату свого друга.
11. Чому бути, тому не минути. (Лучак.)
Що має бути, те й буде.
12. Що минуло, то ся забуло. (Ільк.) ...то вже не верне. (Льв.) ...тому вже не бути. (Сор.)
І памяти не стало.
13. Як зле мине, буде добре; як зима мине, буде лїто. (Луч.)
Вічна зміна і часу і людий.

Мир. 1. Боже святий, який мир проклятий! (Жидач.)
Зітхає побожний чоловік.
2. З добра миру. (Гнїдк.)
Значіне неясне.
3. З миру по нитцї, голому сорочка. (Городен.)
Коли зложать ся люди, то й найбіднїйшого запоможуть.
4. Лїпший мир на гумнї, як слава на війнї. (Гнїдк.)
Лїпше спокійне, господарське житє від вояцької слави.
5. Мирй незмирéнні. (Кос.)
Богато народу.
6. Мирóм, Грицьку! — Миром, єк ви собоу? — А шо-с, дужий? — Дужий, дєкувать за питанє. — А єк гостили? — Миром, слава Богу. (Жабє)
Гуцульська формула привитаня при стрічі.

7. Мир усї любят, а єдин другого губят. (Гнїдк.)
Не любять сварки, а сварять ся раз-у-раз.
8. Хто з миром, з тим і Бог. (Збар.)
Хто тихий та добрий для всїх.

Миска. 1. До готової миски лацно́ погля́дати лижки. (Стрільб.)
Не до самої миски, але до страви. Пор. Adalb. Misa 2.
2. До миски треба лижки. (Наг.)
Без ложки до обіду не сїдай.
3. З миски до рота близька дорога. (Наг.)
Кождий одною рукою досягне.
4. Коломийська миска, коло коломийської стояла. (Наг.)
Коломийські миски колись мали дуже добру славу.
5. Мий миску, давай борщ. (Гнїдк.) ...сим... (Цен.)
Нема по що мити, бож вона від борщу.
6. Миску вимету, хати не вимету. (Наг.)
Про лїниву, але їстовиту дївку. Вимести миску — виїсти з неї все до чиста.
7. Порожна миска не вабит писка. (Гнїдк.)
Від неї кождий відвертаєть ся. Пор. Misa 10.

Мисль, мислити. 1. Анїм не мислив за тото! (Наг.)
Не сподївав ся, застало його неприготованого.
2. Анї через мисель ми то не шибнуло. (Лім.)
Говорить чоловік при якійсь несподіванці.
3. Без мисли, без тьими я то зробив. (Наг.)
Оправдував ся чоловік перед судом за злочин у пянім станї
4. Буль доброї мисли, нїчого ти сї не стане. (Наг.)
Потїшають зажуреного чоловіка.
5. Викинь си то з мисли! (Кукиз.)
Перестань про се й думати, се неможливе.
6. До мисли треба голови, а в мене така голова, як розбитий горнець: що вплине, то зараз виплине. (Наг.)
Жалував ся забудьковатий чоловік.
7. За мисли не позивают до вийта. (Гнїдк.)
Можна думати, що хто хоче. Пор. Adalb. Myśl 7.
8. З мисли ми то не сходит. (Наг.)
Не можу відірвати ся від тих думок.
9. З мисли ми то зійшло. (Наг.)
Забуло ся. Пор. Adalb. Myśl 2.
10. З мислями бю ся: що ви за єден? (Наг.)
Не можу догадати ся.
11. Мислив, мислив дурень тай умер. (Урех.)
Не видумав нїчого тай не робив нїчого. Пор. Adalb, Myśl 2.
12. Мисли в небі, а ноги в постели. (Ільк.)
Лежачи на постели чоловік думає всячину. Пор. Adalb. Myśl 10, 11.

13. Мисли до суду не позивають. (Ільк.)
Варіянт до ч. 7. Пор. Adalb. Myśl 9.

14. Мислиж мої мисли, чого ви ту прийшли? (Наг.)
Мучить ся чоловік, коли обсядуть його чорні думки.

15. Мисли за вчинки не стягнут. (Наг.)
Треба зробити. Пор. Adalb. Myśl 12.

16. Мисли мі не зносять. (Цен.)
Анї думки про се не маю.

17. Мисли поза Висли, а смерть за плечима. (Гнїдк.)
Думки блукають далеко, а смерть уже близька.

18. Мислиця — звіринця. (Мшан.)
Думка ошукує чоловіка.

19. Мисль не мисль, буде місто Перемишль. (Наг.)
Так сказала якась баба людям, які крепко думали над тим, як має називатися збудоване ними місто.

20. Мислями по небі, а задом у болоті. (Гнїдк.)
Чоловік хоч у найтяжших обставинах буяє думками в небесах.

21. На мисль ми прийшло. (Наг.)
Пригадав собі щось.

22. Хоць би раз помислив, на що му ся то здасть! (Уриче)
Говорив чоловік про злодія, який украв у нього ступу і не знав, що з нею робити, бо не мав своєї хати.

23. Через пусту мисель зломав єм си дишель. (Лімна)
Чоловік їдучи дорогою в задумі, а може задрімавши на спуску з гори не здержав коний і перевернув ся, а в возї зломав ся дишель. То й складав свою вину на ту „пусту мисель“, що так заслїпила його.

24. Чоловік мислит, а Бог керує. (Дмит.)
Чоловік строїть пляни, а їх сповненє не залежить від нього.

25. Що на мисли, то й на язицї. (Ільк.)
Що придумав, те й говорить. Пор. Adalb. Myśl 1.

Митер (Дмитро). 1. Два Митри, хоч ними сраку витри. (Цен.)
Оба ледащо, непотріби.

2. Митер, сраку бим вим витер. (Наг.)
Дразнять хлопця Дмитра.

3. Почкай Митре, най сї витре. (Черлянки)
Пожди, аж пора настане.

Мити. 1. Він до тото не вмив сї. (Комар.)
Нездібний, негоден.

2. Мий мі — не мочи мі! Чеши мі — не крач мі! (Завад.)
Забагає неможливого. Крач очевидно нїмецьке Kratzen.

3. Мий, чеши, стрій і ховай, а потім заплати кому, щоб узяв біду з дому. (Ільк.)
Говорять про дївчину, що строїть ся замуж.

Митка. 1. Ой ти митко! (Наг.)
До брехуна, що розносить пльотки.

Михавко. 1. Михавку, льигай на лавку. (Наг.)

Казали гайдуки ладячи ся бити Михавка.

Михайло. 1. Бодай ті сьвйитий Михаїло поразив! (Наг.)

Св. Михайло — патрон громів.

2. Виглядає, як Михайлове чудо. (Коб.)

Михайлове чудо, сьвято, припадає на день 19. вересня. Говорять про поганого або переляканого чоловіка.

3. Михайло всім людьом попихайло. (Наг.)

Несамостійний, потульний чоловік.

4. Михайло розпухайло, хтів ся женити, єдну жінку печи, а другу варити. (Лол.)

Про жорстокого, немилосерного чоловіка.

5. Міхайло, їв би-с борщу? — Ни файно. — А пирога? — Хоть би й два. — А дівчина? — Ба, ба, ба. (Кольб.)

Приговорюють парубкови. що рад би оженити ся.

6. Міхал на свини їхав, свиня зверещьила, Міхала вбісцьила. (Джурин)

Дразнять хлопця Мяхайла.

7. Як би не Михайло, то бим сї не вбирала файно. (Наг.)

Говорить дівчина, що подобала собі якогось Михайла. Слово „файна“ занесено до Галичини Німцями кольонїстами і приняло ся скрізь у народніх масах.

8. „Як ся звеш?“ — „Михайло“. — „А робити хочеш?“ — „Нехай но!“ — „А борщу?“ — „Не хочу́“. — „А пирога?“ — „Хоть би й два“. (Ільк.)

Говорять про лїнивого до працї, а ласого на добру їду, пор. ч. 5.

Миш. 1. Дай миши сьвйиченої паски, то в пергачьи вийде. (Наг.)

Загальне віруване, що з миши, яка покоштує свяченої паски, вийде лилик.

2. І миш ґосподинї, як є що в судинї. (Ком.)

В повнім усяка жінка потрафить собі дати раду.

3. І миш у стозї не згине. (Явор.) Не згиве миш у стозї. (Наг.)

Сеж для неї магазин поживи.

4. Коли миши кота не чують, то собі безпечно герцюють. (Ільк.)

Без начальства люди розбрились би всюди.

5. Миш в голову зайшла, заким зерно знайшла. (Ільк.)

Журила ся і трудила ся в пустій стодолї.

6. Миш і на вівтар скаче, коли паламар не бачe. (Кол.)

Позволяє собі брикати.

7. Мишко, мишко, на тобі кістьиний зубок, а мінї дай зелїзний! (Наг.)

Примовляють дїти, коли у них випадають молочні зуби, кидаючи їх через гряди „для мишки.“

8. Миш не одну має дїру до ями. (Ільк.)

Робить собі кілька дїр на всяку небезпеку.

9. Миш сама котови видає ся. (Гнїдк.)

Зо страху иноді біжить до нього замість до дїри.

10. Не спускає ся миш на єдну дїру. (Днїдк.)

Варінт до ч. 8.

11. Пішов десь на миши. (Наг.)
Говорять про парубка, що любить блукати по селу ночами.
12. Почули миши короля в земли. (Гнїдк.) ...крільи в Польщи. (Наг.)
Почули люди власть над собою.
13. Хрупає як миш зерно. (Наг.)
Коли хто не їсть, а хрупає переднїми зубами.
14. Худа то миш, що лиш єдну дїру до ями має. (Гнїдк.)
На хозяйку, що варить лиш одну страву.
15. Чують миши, що кота нема дома. (Наг.)
І вибігають гуляти по хатї. Пор. Adalb. Mysz 5, 21.

Мишачки (мишачий помет). 1. Без мишьичок пшениці й на проскури не-здала. (Наг.)
Таке віруване, що в пшениці мусять бути мишачки. Оповідають про якогось монаха, що купував пшеницю і коли мужик не хотїв йому продати зерно за-нечищене мишачками, він сказав, „Люди божі, ми не сміємо навіть брати на проскури пшениці без мишачок".

Мишкувати. 1. Мишкує як лис на весні. (Наг.)
Йде за тропом, шукає чогось бігаючи сюди й туди.

Мій. 1. Мій не мій, а ти його не бий. (Ценів)
Говорить милосердий чоловік забіяцї.

Міна. 1. Міна єдному пляґує. (Наг.) ...панит. (Цен.)
Виходить на користь.

Мінити. 1. Ти вже щось мінив бесїду. (Косс.)
Зачинаєш брехати.

Міняти. 1. Заміняв перстинець за ременець. (Луч.)
Щось цїнне за дешеве.
2. Міняй кріцу за лошіцу. (Косс.)
Циганська пропозиція. Кріца — сталь. Пор. Adalb. Mieniać 3.
3. Міняй свату слїпу кобилу на носату. (Ільк.)
Одна й друга нїчого не варта.
4. Ни заміньив би я свою біду за чужий гаразд. (Кольб.)
Бідний чоловік задоволений своїм і не бажає чужого.
5. Проміняв гаювицю за дурницю. (Бор.)
Щось важне за пусте. Пор. Adalb Mieniać 1.
6. Як тото міняти гі-гі-гі за ге-ге ге? (Ярич.)
Коня за гуску.

Міньба. 1. Міньба єдному панує. (Мінч, Петр.)
Виходить на користь Пор. Міна.

Міра. 1. Без міри нема віри. (Ільк.)
Аж зміривши можна повірити, що річ має таку великість.
2. В його миьирі. (Наг.)
В його зрості.
3. В міру все добре. (Наг.)
Мірне житє найкраще. Пор. Adalb. Miara 17.

4. Господь як дає, то не миьиров. (Наг.)
Неміряне, богато.

5. Десь Бог від тебе миьиру загубив. (Наг.)
Що ти виріс такий великий. Пор. Adalb. Miara 1.

6. До тої міри досидів. (Кос.)
До тої пори, до часу.

7. Лучше міру перевершити, як недовершити. (Гнїдк.)
Говорять купцеви, який усе має охоту дати менше а не більше, як міняє.

8. Перебрав міру. (Наг.)
Переборщив щось. Пор. Adalb. Miara 15.

9. Справедлива міра, як циганська торба. (Гнїдк.)
В ню все ввіде.

10. То рехтельна миьира. (Наг.)
Добра, вірна.

11. То ще на стару миьиру миьиріно. (Наг.)
Старі міри були більші від нових.

12. Що міра, то віра. (Ільк.)
Бо є доказом вірности. Пор. Adalb. Miara 2, 3.

13. Яков міров мірієш, таков ти відміріют. (Кольб.)
Рівним за рівне. Пор. Wahl. I, 157; Adalb. Miara 4.

Мірити. 1. Ви мене не мірте полумацком, бо я і в корец не вміщу ся. (Явор.)
Се за мала міра.

2. Відмірив і ще з причинком. (Кол.)
Дав більше ніж узяв.

3. Десять разів мірь, а раз утни. (Ільк.) Сїм раз... (Наг.) ...уріж. (Петр.) Два рази... (Явор.)
Утнеш раз а кепсько, то вже не направиш.

4. Змірив, але ни цїлив. (Замул.)
Міряти тут у значіню стріляти.

5. Зміряв го від ніг до голов. (Ільк.) ...головн. (Наг.)
Зміряв очима, оглянув.

7. Мірив у ворону, а трафив у корову. (Гнїдк.)
Про кепського стрільця.

8. Намньир і потелепай. (Наг.)
Насип у міру і потряси, аби була зовсїм повна.

9. Не мір мене малою міркою, бо я ся і в велику влїзу. (Луч.)
Але влазить ся і в малу. Пор. ч. 1.

10. Там міряє, де глїбоко. (Орел.)
Мілке можна й ногою зміряти, не треба міри.

11. Хто не змірит, той не увірит. (Ком.)
Не має доказу на чиїсь слова.

12. Якою мірою міримо, такою будемо відбирати. (Гнїдк.)
Що робимо иншим, те й нам будуть робити. Пор. Міра 11.

Міст. 1. Завела під міст і подивила ся під фіст: ци кінь, ци кобила, коли я юж заплатила. (Мшан.)

Так говорила жінка, що купила на торзі коня, але соромила ся („ганьбила ся") при людях подивити ся, що купує. (М. Зубр.)

2. Не просто з моста, але стрімголов. (Бергом.)

Один паде кепсько, другий ще гірше.

3. Під мостом — зїдж гівно з коростов. (Яс. С.)

Мудроване.

4. Під мостом риба з фостом. (Наг.)

Початок пісні, вживаний часто в розмові.

5. Скажу тобі просто з моста. (Наг.)

Отверто, по щирости.

Місто. 1. В місті є й мужикови, є й невістї. (Вікно)

Всего можна дістати.

2. В місті що до кошика, то з грошика. (Наг.)

Все треба купити. Пор. Adalb. Miasto 13.

3. В місті як в тїстї, а в селї як у смолї. (Голеш.) ...як в багні. (також)

Сільське житє гірше, біднїйше від міського.

4. Гатьта-вісьта аж до міста. (Наг.)

Їди до міста. Пор. Adalb. Miasto 3.

5. Міське телятко мудрійше, як сїльське дитятко. (Крех.)

Говорять селяни про розум міщан. У Поляків ще досадніїйше: Mądrzejsza w mieście świnia, jak na wsi gospodynia, Adalb. Miasto 4.

6. Чого в місті за дармо найбільше? Крику. (Яс. С.)

Торгують ся і кричать.

7. Чого в місті за ґрейцар найбільше? Перцю. Бо як купиш, то звїсти не можеш. (Яс. С.)

Так характеризують містовий торг.

Місце. 1. Аби місце, то вже хтось на нім стане. (Наг.) ...сяде. (Крех.)

Кожда позиція чи то в громадї чи в урядї буде обсаджена.

2. Абим на місци став! (Наг.)

При метї, до якої йду.

3. Анї з місцьи! (Наг.)

Не руш ся анї на один крок.

4. Без місцьи лишив сї. (Наг.)

Без занятя, без служби.

5. Без місцьи нїхто сї не лишит. (Наг.)

Кождий собі якесь місце найде.

6. Бодай ви на зле місце не сгали! (Любша)

Жебрацька молитва, основана на вірі, що є такі злі місця, що ставши на нього чоловік мусить наскочити на якесь лихо.

7. Вже й місце застило. (Наг.)

Нема й памяти про те, забуло ся.

8. Вже й місця не знати, де ходив старий Пріам срати. (Дуліби)
Так колись перекладали класичне „Nec locus, ubi Troja fuit.
9. Все на єднім місци стоїт. (Наг.)
Держить ся тих самих поглядів чи привичок.
10. Всїм тут місце буде. (Наг.)
На кладовищі.
11. Вступив му сї з місцьи. (Наг.)
Позволив заняти своє місце.
12. Де кому не місце, най сї там не суне. (Наг.) ...ихає. (Завад.)
Невідповідний до якогось становища не повинен ихати ся до нього.
13. Дїтина з своїм місцьом на сьвіт приходит. (Наг.)
Те місце — placenta, з якою родить ся дитина.
14. Добирає собі місця, як курка на гнїзді. (Крех.)
Крутить ся на однім місці, немов би шукав чогось.
15. За своє місце нї з ким сї не міньий. (Наг.) ...нї з ким бим не міняв ся. (Крех.)
Моє найлїпше.
16. Заступає чуже місце. (Наг.)
Він до того дїла не належний, але заступав когось иншого, робить його іменем.
17. З місцьи го зрушив. (Наг.)
Зіпхнув, вигнав.
18. І місце застило, де сї колись гостило. (Наг.)
Минуло ся.
19. І місця не знати, де ходили срати. (Дуліби)
Заросло буряном. Пор. лат. Nec locus ubi Troja fuit.
20. Кождий на своє місце! (Наг.)
Яке йому належить ся чи в громаді чи в уриді.
21. Кому де місце, а кому й не місце. (Наг.)
До чого хтось відповідний, а до чого й нї.
22. Лїпші місця вже давно заняті. (Наг.)
На них тиснеть ся найбільше людий.
23. Мало ти місця? (Наг.)
Коли хтось суваєть ся з кута в кут.
24. Місцїма гриби ростут. (Наг.)
Не скрізь, навіть у однім лїсї.
25. Місцьи си не може найти. (Наг.)
Не має де сїсти, плентаєть ся по хатї.
26. Найшов своє місце. (Наг.)
Осягнув відповідне для себе становище.
27. На місци і камінь поросте. (Луч.) ...мохнатїє. (Бор.) ...поростав.
На однім місцї чоловік таки чогось доробить ся і забогатїє. Пор. Schlei. 174.
28. На своїм місци чоловік. (Наг.)
Відповідний до свойого становища.

29. На то місце не такого би треба. (Наг.)
Сей, що на нім тепер, зовсім невідповідний для нього.
30. На якесь погане місце натрафив. (Наг.)
Щось йому стало ся погане.
31. Не бій сї, я ти твого місцьи не залежу. (Нат.)
Коли хто лягає на чуже місце.
32. Не загріє він там місця. (Львів)
Не побуде довго. Пор. Adalb. Miejsce 7.
33. Незлюбив собі місця. (Ільк.)
Пішов геть.
34. Не місце голови шукає, а голова місця. (Мінч.)
Чоловік шукає, деб йому було добре Пор. Adalb. Miejsce 6.
35. Не місце тут тобі. (Наг.)
Тут тебе не треба.
36. Не місце чоловіка красит, а чоловік місце. (Наг.)
Своїми заслугами. Пор. Тим. 112; Wand. III, Platz 2; Adalb. Miejsce 5.
37. Не такого би му місця треба. (Крех.)
Він тут тратить, на иншім місці показав би свою здібність.
38. Нїгде місця не загріє, такий непосидущий. (Ільк.)
Лиш би золочив ся. Пор. Adalb. Miejsce 9
39. Пильнуй свого місцьи, не чужого. (Наг.)
Сього становища чи занятя.
40. Ріжні місця має Пан Біг для своїх дітий. (Жидач.)
Не всїх ставить на однаких місцях.
41. Робит місце для свого наступника. (Льв.)
Про урядника, що вступаєть ся зі свого місця або вмирає.
42. Своє місце найпевнїйше. (Наг.)
Те місце, яке чоловік заняв у своїм житю.
43. Сьому місцю будь рад. (Наг.)
Воно одиноке відповідне для тебе.
44. Тепле місце му сї трафило. (Наг.)
Вигідне і корисне.
45. Ще місце тепле. (Наг.)
Тілько що сидїв або жив ось тут. Про покійника.
46. Що в добре місце положиш, нїколи не пропаде. (Ком.)
Бо буде безпечне.
47. Як до місця і як до часу. (Цен.)
Треба робити всяке дїло.

Місяць. 1. Аби на мене місяць сьвітив, а я звізди кругом побю. (Ільк.) ...як хочут. (Петр.) ...про звізди байдуже. (Наг.) ...звізди прутом побю. (Цен.)
Світло звізд слабе.
2. Від місяця не зріє пшениця. (Гнідк.)
Він не має в собі тепла.

3. Де сї то поділо? Хиба місьиць украв! (Кос·ів)
Запитував чоловік, якому вкрадено щось без злодія.

4. До місяця хиба зуби сушити. (Белз)
Що инше до місяця не висхне.

5. За місїць богато може стати сї. (Наг.)
Протягом місячного періоду.

6. Коли місяць в серп, то чарівниці їдуть на границї. (Ільк.)
У першій або третій квадрі.

7. Коли місьиць у повни червоний, то буде дождж. (Наг.)
Народна ворожба. Червоний колїр іде від водяної мраки, що заслоняє образ місяця

8. Місяць на небі, а рік у календари. (Торки)
Так мовив чоловік, що не знав, який тепер місяць.

9. Місяць наш божок; а хтож нам буде богувати, як його не стане? (Гол.)
Майже всї старинні мітольогії вважали місяць богом на рівні з сонцем.

10. Місяцю рогоженьку, свїти нам дороженьку. (Наг.)
Говорять мандрівцї, що йдуть або їдуть при місячнім світлї. Приказка взята з відомої обжинкової пісні.

11. О Господи, Господи, не видно ані місяця, ані зірочки. (Корч.)
Говорив чоловік, що в ночи вийшов із хати, але не на двір, де було місячно, а до сїний, де нїчого не було видно, і висцяв ся на голови сьоїх товаришів, що ночували в сїнях. Оповів Богдар Кирчів.

12. Руський місяць попамньитаєш. (Наг.)
Завважують, що він довший від польського і пізнїйше від нього кінчить ся.

13. Сьвітиш місяцю, а не грієш. (Бар.)
Говорив Циган у зимі. Пор. Нос. 424.

14. Такий місїць, що при нїм можна игли збирати. (Наг.)
Так ясно, місячно.

Місячно. 1. Так місячно, що лише з чужов жонов на поділь іти. (Туч.) ...на постїль... (Явор.)
Так ясно.

2. Так місячно, хоть мак сїй. (Туч.) ...мак збирай. (Наг.)
Про ясну нїч.

Місити. 1. Місит го ногами. (Наг.)
Копає толочить.

2. Мішу, мішу, аж сї тобов натїшу. (Наг.)
Смішать дитину, нїби то місячи її по грудях.

Містити. 1. Всї тут змістимо сї. (Наг.)
На кладовищі.

Мітла. 1. Нова мітла все добре замітає. (Луч.)
Новий приятель в більшій чести від старого. Пор. Wahl. II, 30; Beb. 80.

Міцний. 1. Міцний, ак з клоча батіг. (Ільк.)
Зовсїм не міцний.

2. Міцного кола держати ся. (Гнідк.)
Сильної партії або родини.

Міць. 1. Бодай моци не мав. (Наг.)
Звичайна формула, коли хто згадує про чорта.

2. Коби така міць, як злість! (Наг.) ...таку міць мав, як злість має! (Наг.)
Про сердитого, а безсилого.

Міх. 1. Дзюравого міха нїхто не напхає. (Петр.) ...не наситит. (Петр.) Дїравого... (Ільк.) ...не наповнить. (Орел.)
Бездонного горла не наситить.

2. З єдного мішка хлїб і лемішка. (Дар.)
Мова про жебрака, ще все кладе в свій мішок.

3. Коли мішок як теля — приятелїв тьма, а як лата — нема ні сестри ні брата. (Янор.)
Коли є маєток то є й други. Пор. Adalb. Mieszek 8.

4. Кому міх тяжит, того і торба страшит. (Гнідк.)
Кому тяжить велике лихо, той боїть ся й найменшого.

5. Міхом з тьи ськиру зідру. (Наг.)
Так як з кота, не порючи.

6. Поки мішка чують, поти шанують. (Ільк.)
Як чоловік богатий, то його честять, а бідним гордують. Пор. Adalb. Mieszek 18.

7. Попів міх, жебраків кінь нїколи не ситі. (Гол.)
Про попівську й жебрацьку ненаситність.

8. Як міх надиманий... (Гнідк.) ...надутий. (Наг.)
Про надутого чоловіка.

9. Як я то зробив, аби міх кольки кололи! (Наг.)
Міх замість мі, мене. Жартливе заклятє.

Мішати. 1. Вмішьила сї, як середа в тиждень. (Ср.)
Зовсїм без потреби.

2. Мішьиє го з болотом. (Наг.)
Лає, паплюжит.

3. Мішьиє му сї в голові. (Наг.)
Він дуріє, не має влади над своїми думками.

4. Мішьиє сї не в своє. (Наг.)
Встрявае в чужі дїла.

5. Мішьиє як горох з капустов. (Наг.)
Мішае з собою річи неналежні до себе.

6. Най ся мішає грішне з праведним. (Гнідк.)
Так як усе в житю.

7. Як сї вмішьив меже них, то сї порозлїтали, як липове кшиє. (Ценів)
Розбив і розігнав їх.

Міщан. 1. Що то ми за міщан: з чого сорочка, з того й жупан. (Луч.)
Драптивий міщанин, бідний.

Млин. 1. Бодай у млині душі не було, як то не правда! (Матв.) ...у ній... (Кол.)
Жартливе закляте.
2. На свій млин воду обертає. (Ільк.) ...горне. (Наг.)
На свою користь працює.

Млинар. 1. Який млинарь, такий млин. (Гнїдк.)
Порядний або непорядний.

Мних. 1. Був ту мних, що мав богато книг, а не знав, що є в них. (Бар.)
Про неграмотного чоловіка.

Много. 1. Бодай вас більше було! (Льв.)
Коли їх мало.
2. Много би говорити, а мало слухати. (Наг.)
Про пусту, зайву розмову.
3. Много два гриби в борщ. (Гнїдк.)
Зайва приправа.
4. Много два на єдного. (Петр.)
Бо його подужають. Пор. Adalb. Dwa 1.
5. Много зла, коли на єдного два. (Лев., Ільк.)
Їх побіда певна, вар. до ч. 4.
6. Много тот чинит, хто мусит. (Гнїлк.)
Працює під примусом.
7. Хто много говорит, той мало має. (Наг.) ...творит. (Наг.)
Бо тратить час на балаки.
8. Хто много має, той прагне більше. (Мінч., Ільк., Петр.)
Все йому замало. Пор. Adalb. Mieć 10.
9. Чого за много, того й свині не любит. (Наг.)
Се набридає. Пор. Adalb. Wiele 1.

Многоглаголаніє. 1. В многоглаголанії нема спасенія. (Петр.)
Балачка нїкому не поможе. Пор. Гильф. 298; Сим. 395.

Мняти. 1. Не мни слова, говори просто. (Наг.)
Про плутану, баламутну мову.

Мова. 1. Красная мова находить добрії слова. (Ільк.)
Пор лат. In sua causa satis quisque eloquens. Сама річ чинить просторечистим.
2. Межи нами мова. (Гнїдк.)
Щоб про се нїхто не знав.
3. Мова ся мовить, а хлїб ся їсть. (Ільк., Петр.)
За балачкою тратить ся добро.
4. Нагла мова — правда готова. (Гнїдк.)
Бо чоловік не здужав вигадати брехнї.
5. По мові безумен пізнає ся. (Гнїдк.)
Бо говорить глупо.
6. Пуста мова не варт доброго слова. (Гнїдк.)
Балаканем розумного слова не заступиш.

Мовити. 1. Мовила Феся, що обійде ся. (Петр.)
Про непотрібне дїло.

2. Най нїчого не мовю! (Наг.)
Не варто про се говорити.
3. Не мов ми й слова! (Наг.)
Мовчи.
4. Не мов ми нїяк, лиш ми мов правду! (Наг.)
Не бреши мінї нїчого.

Мовляти. 1. Мовляв кийсь. (Ільк., Мінч.) ...якийсь. (Ільк.) ...той. (Ільк.) Не мовляв... (Сквар.)
Інтродукція до всякої приповідки.
2. З перебачінъом мовйичи. (Наг.)
Говорю таке, чогоб не повинен, отже вибачайте.
3. Не до вас мовлячи. (Ільк.) ...при вас... (Ільк,)
Се вас не тичить ся.

Мовчанка. 1. Мовчанка не пушит, голови не сушит. (Петр.) Мовчавши... (Мінч.)
Чоловік не дуєть ся і не клопочеть ся мовчачи.
2. Мовчанку де схочеш подїєш. (Гнїдк.)
Вона — святе нїщо.

Мовчати. 1. Ви мовчіт, а ми будемо потакувати. (Кольб.)
Так найлїпше дійдемо до згоди.
2. Мовч дупо, коли письма не знаєш! (Орел.)
Говорять дурневи, що мішаєть ся в річи, яких не розуміє.
3. Мовчене де схочеш, то поставиш. (Ільк.) Мовчане... сховаєш. (Лім.)
Не завадить нїкому.
4. Мовчи, всього збудеш. (Петр.)
Не зачіпай нїчого, то все піде мимо.
5. Мовчи глуха, менше гріха! (Кобил.)
Говорячи грішиш, бо говориш не до річи. Пор. Adalb. Milczeć 7.
6. Мовчи, коли письма не знаєш. (Ільк.)
Не говори про те, чого не знаєш.
7. Мовчи, коли ти добре. (Наг.)
Заговориш, буде зле. Пор. Adalb. Milczeć 9.
8. Мовчи, коли тї сї не питают. (Наг.)
Невідповідай не питаний.
9. Мовчи, не зачіпай го, най жиє. (Берез.)
Поклик до загальної толеранції.
10. Мовчи не пожалуєш. (Ярич.)
Не будеш каяти ся. Пор. Adulb. Milczeć 23.
11. Мовчи, не роби пекла з хати! (Наг.)
Своєю сварнею.
12. Мовчи та диш! (Цен.)
Будь рад, що жиєш.
13. Мовчи та потакуй. (Петр., Підгірки)
Се найкраша полїтика, бо їй нїхто не спротивить ся.

14. Мовчи, та свою біду товчи. (Гнїдк.)
Мовчки неси свою долю, не жалуй ся на неї.
15. Мовчи язичку, будеш їсти кашичку. (Лев.)
Як заговориш, то не дадуть.
16. Мовчи язичку, дістанеш паленичку. (Тереб.) ...будеш їсти... (Заліс) ...пелепичку. (Наг.)
Як заговориш, то не дістанеш.
17. Мовчи язичку, то зїш плотичку. (Петр.) ...будеш їсти... (Шет., Мінч.)
А то не дістанеш.
18. Мовчи як г—о в корчи. (Книгинин, Підгірки)
Щоб не чув я тебе.
19. Не питаний мовчи, не битий не кричи. (Луч.)
Не вирівай ся з криком.
20. Хто мовчить, то лиха ся збуде. (Ільк.)
Бо лихо не має за що вчепити ся до нього.
21. Хто мовчить, сто навчить. (Ільк.)
Бо більше знає.
22. Хапай мовчати. (Гнїдк.)
Моячи зараз.

Могила. 1. Від могили штири мили. (Наг.)
Могилою називаєть ся гора між Нагуєвичами і Медвежею. З вершка тої гори числять чотири милї до Самбора і так і приповідають.
2. До могили близько, з могили далеко. (Наг.)
Могила в значіню гробу.
3. З могили не вернеш. (Наг.)
З гробу. Пор. Adalb. Mogiła 1.
4. Могила з вітром говорила. (Цен.)
Пусте говорити.
5. Пішов у могилї спати. (Наг.)
Умер. Пор. Adalb. Mogiła 1.

Могти. 1. Кобим так міг, як не можу! (Наг.)
Говорить немічний чоловік.
2. Не міг єм тобі, ледви собі. (Ільк.)
Не стало сили.
3. Не так не може, як не хоче. (Наг.)
Про чоловіка злої волї.
4. Як би міг, то би ніж в него встромив. (Ільк.)
Так ненавидить його.
5. Як би міг, тоби го в лижцї води втопив. (Ільк.)
Але не може.
6. Як міг, так допоміг. (Ільк,)
Про доброчинця.
7. Як могчи, так біду товчи. (Лучак.)
Заходити ся на світї по змозї.
8. Як хто може, так возе. (Зозул.)
Як може так робить.

Моє. 1. Аби моє на верха. (Наг.)
Упертий хоче поставити на своїм, чи воно зле, чи добре.
2. Моє нині та завтра. (Гнїдк.)
Що буде далї, того не знаю.
3. Моє пишне та величне (Наг.)
А чуже погане.
4. Ци не на моїм стало? (Наг.)
Так не стало ся, як я казав.

Мож, можна. 1. Коби так можна, то би й але! (Бор.)
То зн. то би добре було.
2. Не мож було за тебе, ледво за себе. (Гнїдк.)
Постояти, стати в оборонї.
3. Як не мож, то не мож. (Лім.)
Що над твої сили, до того не бери ся.
4. Як можна, то дасть кожда, а як не можна, не дасть і нанї вельможна. (Кам. струм.)
В границях можливого.

Мокнути. 1. Мокне моє сїно, найже мокне й календар. (Наг.)
Говорив господар, якому календар на сей день ворожив погоду і він порозкидав сушити сїно, а на се пішов дощ, і тодї хозяїн викинув календар на дощ.
2. Хто в сухім, той не змокне. (Наг.)
Держить ся сухо.
3. Хто змок, той води не боїт сї. (Наг.)
Бо він і без того мокрий.

Мокрий. 1. Мокрий, аж цюрит. (Наг.)
Тече з нього вода.
2. Мокрий такий, що крутити го мож. (Наг.) Мокрий єм, лиш нї озьми тай викрути. (Наг.)
Крутять мокре полотно, щоб витиснути з нього воду.
3. Мокрий як хлющі. (Наг.)
Як хляпавка. Пор. Adalb. Mokry 1.
4. Мокрий як фльик. (Наг.)
Фляк хоч і сухий, робить вражінє мокрого.
5. На мокрім місци очи маю. (Наг.)
Говорить чоловік, що плаче, а його питають ся, чого плаче.
6. Не боїт сї мокрий плови а голий розбою. (Кольб.)
Одного плова (навална туча) не змочить дуже, а у другого нїщо взяти.

Мокрій. 1. Як буде на Мокрія дощ іти, то пак буде іти сорок днїй. (Мшан.)
Нар. віруваве про весняну слоту.

Молебен. 1. Дав бим на молебен, але-м сам потребен. (Петр.) ...коли...
Говорить побожний, але бідний чоловік.

Молитва. 1. За молитов — стоїт піп за коритом, а попадя за дошками, мече в попа галушками. (Пралк.)

Жартлива молитва.

Молити. 1. Анї го відмолити ся. (Ільк.)

Годї його спекати ся.

2. Пану Богу ся молит, тай хлопа неволит. (Гнїдк.)

Про панів за панщини.

3. Хто не вміє молити ся, най іде на море вчити ся. (Ільк.)

Загально відома приказка, пор. Симони 1359.

Молодець. 1. Коли-м не гідна молодця, то не хочу голубця. (Ільк.)

Кривдувала собі дівчина, що не вийшла заміж.

2. Молодцї як воробцї, всюди їх повно і всюди шкоду робйит. (Наг.)

Про громади молодих парубків, що ганяють за дівчатами.

3. Пасемцї-молодцї, дарує нас пан ґосподар колачем. (Сият.)

Промова найстаршого колядника до товаришів.

4. Соломяний молодець золоту дівку бере. (Петр.)

Непутящий парубок бере й найкращу дівку.

5. Стою на колодцї, мруґаю на молодцї. (Наг.)

Говорить кокетлива дівка.

Молодий. 1. Годї молодим старих розуму вчити. (Замул.)

У молодих звичайно розуму і досвіду менше, ніж у старих. Пор. Adalb. Młody 20.

2. З молодого як з воску, що хоч то виліпиш. (Замул.)

Він ще не має виробленого характеру, ще на все податливий.

3. Коли м був молод, не їв мене голод. (Ільк.) Поки я... не бив... (Наг.)

Міг заробити собі.

4. Коли молодий зо старою оженить ся, то так є, як би молоді неуки коні до старого воза запряг. (Ільк.)

Порівнанє не зовсім влучне, бо й з новим возом не булоб ліпше.

5. Молоде — золоте, а старе гниле. (Ільк.) Молодоє — золотоє, а староє гнилоє. (Петр.)

Звичайний осуд молодих людий, що старе — гниле.

6. Молоде, золоте; сіло срати тай не може встати. (Наг.)

Насміх старих над молодими.

7. Молоде песьи й на г—о гавкає. (Цен.)

Всього боїть ся.

8. Молодий може вмерти, а старий мусит. (Явор.)

Що у молодого припадок, то у старого правило. Пор Adalb. Młody 27, 33.

9. Молодій сї не дивую, але тобі, стара трупице! (Наг.)

Говорять про стару бабу, що строїть ся мов молода.

10. Молодий — дурний. (Ільк.)

Недосвідний, робить собі іллюзії.

11. Молодого кров грієє. (Замул.)

У нього кров горяча.

12. Не розуміє молодий старого, аж доки сї сам не постаріє. (Наг.)

Звичайна поява. Пор. Adalb. Młody 39.

13. Поки молоде, то сьвітом трісе, а як зматеріє, то й само сї не може рушити. (Кол.)
Молодий строїть собі широкі пляни, а потім сїдає на мізернім місцї.
14. Поки-сь молод, памятай на голод. (Гнїдк.)
Заздалегідь збирай засоби.
15. Хоць молоде, а старий розум має. (Наг.)
Про розумну дитину. Пор. Adalb. Młody 44.
16. Хто молодший, той солодший. (Наг.)
Молодість, пора кохання.
17. Що молодше, то солодше, що старое, то твердое. (Мінч., Петр.)
Пор. лемківську приспівку: стара баба яко жаба, яко сливка сушена, кістка тверда, ядро горке, шкіра на нї зморщена.
18. Як би молодий знав, а старий міг! (Наг.)
То зробили-б богато добра.
19. Як я була молода, то би мене і в решетї був не злапав. (Доброс.)
Така швидка. Натяк на ту рибу, що зловлено решетом.
20. Як я молодий був, том з плота на коньи лїз. (Наг.)
Сміють ся старі з молодого нездари. Пор. Adalb. Młody 6.
21. Як я молодший був, то-м оттакий горнець чиру нараз виїдав. (Наг.)
Пастухи сидять на толоцї, а один устав і замахує над ними ногою і приповідає сю приказку.

Молодиця. 1. Де красна молодиця, там ясна сьвітлиця. (Гнїдк.) ...ладна ...ладна... (Город.)
Бо вона красить собою і найбіднїйшу хату.
2. До молодиці липнути не годит сї. (Наг.)
Вона жінка иншого, її не слїд любити.
3. Молодици по половици, а старая баба цїлому рада. (Петр.)
Стара захланна.
4. Ото менї молодиця, що з всїх боків круглолиця. (Дар.)
Має вигляд зовсїм круглої.

Молодість. 1. За гріхи молодости, Бог карає старі кости. (Кобр.)
Чоловік покутує на старість за те, що нагрішив у молодости. Пор. Adalb. Młodość 1, 13.
2. Молодість — буйність, а старість не радість. (Ільк.)
Молодий буяє, а старий журить ся.
3. Молодість бурлива, старість щаслива. (Наг.)
Є що споминати.
4. Молодість лїнива, то старість плачлива. (Коб.)
Хто за молоду лїнував ся, той на старість плаче, бо не має чим жити. Пор. Adalb. Młodość 6.
5. Молодість лиха не знає. (Наг.)
Їй усе байдуже.
6. Молодість — солодість. (Наг.)
Їй гарно жити, всї її люблять. Пор. Adalb. Młodość 4, 5, 8.

7. Молодости моя, деж ти ся подїла? (Сквар.)
Жартуєть ся старий чоловік.
8. Що сї в молодости навчиш, то на старість як знайдеш. (Наг.)
Все придасть ся.
9. Яка молодість, така й старість. (Наг.)
Обі гарні, або погані. Пор. Adalb. Młodość 18.

Молоко. 1. Вильми молоко їли, а по борщи човном плавали. (Рава)
Небилиця.
2. „Дай молока". „Зараз видою бика". (Наг.) ...ще не здоїла... (Завад.)
Розуміють ся, бик молока не дасть. Пор. Adalb. Mleko 1.
3. „Дай молока". — „Ще гола толока". (Наг.) Хочеш... кой... (Наг.)
Ще зима.
4. Є в глеку молоко, та голова не влїзе. (Ільк.)
А налляти не догадаєть са.
5. За лижку молока не вбити бика. (Грин.)
Бо він і так не дасть.
6. За лижку молока так оббили бика, жи аж мине самого серце болить. (Пужн.)
Від бика молока нїяк не добеш ся. Пор. Етн. Зб. VI, 266.
7. Йому ще молоко під носом не обісхло. (Гнїдк.)
Що молодий, смаркатий, недавно мамину цицьку ссав. Пор. Adalb. Mleko 2.
8. Кисле молоко роком ходит. (Наг.)
Одного року кисне добре, а другого не хоче.
7. Коли нема на молоцї, то й на сирватцї не буде. (Ільк., Петр.) ...на сирватцї туй стій. (Гнїдк.)
Scil. сметани.
8. Молоко сине як пупець. (Наг.)
Водаве, недобре.
9. Не стало молока до синьока. (Наг.)
Синяк, синїй горнець, є а молока нема.
10. Нібє тебе Пан Біг квасним молоком. (Кол.)
Страшне нещасте.
11. Пташачого молока забагати. (Гнїдк.)
Забагати неможливого. Пор. Adalb. Ptak 2.
12. Там лиш потьичого молока не стає. (Наг.)
Всього иншого достаток. Пор. попер. число.
13. У ялової корови молока не впросиш. (Ільк.)
Вона не доїть ся.
14. Я квасне молоко люблю, але воно мене не любит. (Наг.)
Деякі не їдять квасного молока, бо їм шкодить.
15. Як чоловік випе молока, може рік пхати, а випе горівки, може в рів упасти. (Ком.)
Ріжниця між двома напитками.

Молоти. 1. Ваше би ся мололо. (Бар.)
Нехай про ваше говорять. Пор. Adalb Mleć 1.

2. Змолов ним як помелом. (Наг.)
Закрутив тай кинув.
3. Кому ся змеле, тобі ся скрупит. (Мінч., Ільк., Петр.) ...тому... (Залїсє)
Кому буде лихо, а тобі ще більше. Те саме і в польськім, хоч у Adalb. vac.
4. Меле язиком як на жорнах. (Коб.)
Балакає, аж бурчить.
5. Меле як на млинку, тай писок го не болит. (Луч.)
Про балакуна.
6. Най ся твоє меле, не вибирай. (Ільк.)
Не збіжє, а те, про що ти почав говорити.
7. Най уже вімеле, коли насипав. (Кольб.)
Най скінчить балаки.
8. Не мели писком. (Луч.) ...сиди пишком. (Ільк.)
Мовчи, сиди тихо.
9. Не твоє ся меле (Гнїдк.)
Не встрявай до розмови.

Монисто. 1. На що свинї монисто? (Ільк.)
Що кому не пасує.

Монька. 1. Був ту хлоп Монька, мав сї з легонька: мав соломйину хаточку, лопухову шапочку — ци казати байки, ци ньи? (Бібр.)
Початок дїтської казки.

Мор. 1. Песьим мором здихає. (Наг.)
Здихає як пес; мор у знач. смерть.

Моргати. 1. Моргай, не моргай, нїчого з того не буде. (Луч.)
Говорить парубок до дївки.
2. Моргни, Боже, дам ти сливку! (Цен.)
Приговорював Циган, що в ночи крав чужі сливки, а почало блискати. Та коли вдарив грім і Циган упав із сливки, то потовкши си сказав: Який же ти, Боже! Анї раз жарту не знаєш!

Море. 1. До мора води не доливай. (Наг.)
До чогось богато, там не треба додавати. Пор. Adalb. Morze 7.
2. За морем би му вечера! (Гнїдк.)
Про якогось ворога, про вовка, пор. I, Вовк.
3. Морем ми день стає. (Гнїдк.)
Довжить ся і кучить ся.
4. Моря мя проходит. (Гнїдк.)
Значіне нєясне.
5. На-мори, на-мори на білім камени. (Наг.)
Говорять про щось дуже далеке. Початок відомої молитви про сон Богородиці.
6. Переплив море, на березї втонув. (Ільк., Гнїдк.)
На великих трудностях удержав ся, а на малій пропав. Пор. Adalb. Morze 6.
7. Пішов за море каляти. (Гнїдк.) ...срати. (Наг.)
Пішов і довго не вертає.
8. Хто переплив море, той знає горе. (Крех.)
Там натерпів ся всякої біди і страху. Пор. Adalb. Morze 4.

Моримуха. 1. Моримухи на мухи, а хліб на людий. (Ур.)

Моримуха відомий отруйний гриб, яким літом вигублюють мух по хатах.

Мороз. 1. Аж по мні мороз пішов. (Наг.)

Ознобило мене, з переляку.

2. Коби мінї мороз, а вітру не треба. (Наг.)

Коли бо мороз звичайно з вітром буває.

3. Мороз аж дахи стрільнют. (Дрог.)

З дахів вискакують сучки в тонтах або цвяхи.

4. Мороз, аж запарі заходьит. (Наг.)

Руки терпнуть.

5. Мороз аж око вйине. (Борпс.)

Очи злипають си від морозної пари.

6. Мороз — Боже його помнож! (Дар.)

Приговорюють люди на крепкім морозї.

7. Мороз з вухами. (Наг.)

Такий, що морозить вуха.

8. Мороз з дїтьми. (Сенеч.)

Тягнуть ся морозні днї як дїти за батьком.

9. Морозом зварило. (Наг.)

Мягкі, соковиті річи, як гарбузи або огірки мороз псує. Говорять і загадом, коли щось попсуєть ся і піде на марне: так як би морозом зварило.

10. Мороз як клїщіма тисне. (Наг.)

Запирає дух.

11. На дворі мороз, стояти не мож. (Наг.)

Тому втїкають в зимі з подвіря до хати.

12. Ой тисне мороз, вочи би єму витиснуло! (Пужн.)

Прокляте на лютий мороз. Пор. Етн. Зб. VI, 51.

13. Ото мороз, аж іскри скічут! (Луч.)

В часї великих морозів у повітрі лїтають дрібні снїжинки, що до сонця виглядають як іскри.

14. Тріщи, не тріщи, морозе, вже минули Водорщі. (Ільк.)

Вже й твоя сила зломана. По Водохрищах не буває великих морозів.

15. Як є мороз та ще й вітер, то здорово на катер. (Ком.)

Тодї в повітрі сухо, а катар повстає з вохкости.

Морозити. 1. Котрий заморозив, той і загріє. (Наг.)

Хто дав зиму, дасть і лїто.

2. Ци заморозило тї, що не йдеш? (Наг.)

Питають чоловіка, що довго не йде.

Морока. 1. Морока тебе вкриє! (Борис.)

Морокою або заморокою в Бориславі називають нафговий сопух.

Московський. 1. Дістав московське пожалуване. (Ільк.)

Іронічно, дістав буки або якусь тяжку кару.

2. Неня московская. (Ільк.)

Про всяку напасть

3. Попамятаєш московський місяць. (Ільк.)
Довго потямиш.

Мотати. 1. Мотай собі на ніс. (Кольб.)
Затям собі.

Мотика. 1. „Мотика.“ — „Мати ти велика“. (Наг.)
Мудроване.

2. Пірвав ся як з мотикою на сонце. (Ільк.) ...ся з мотикою... (Петр.) ...з мотиков... (Лев.)
Коли хтось береть ся за дїло, для якого не має сили.

Мотикати. 1. Умотикав єм сї, що ледво дихаю. (Наг.)
Втомив ся, змучив ся, прим. ідучи в теплий день у тяжкім кожусї.

Мотлох. 1. Мотлохом сїсти. (Берл.)
Розпасти ся, розсипати ся.

Мотовило. 1. Хто мотовило утне, тому жінка умре. (Гнїдк.)
Народне віруване.

2. Хто мотовило втне, той умре. (Цен.)
Народне віруване. Пор. Етн. Зб. VI, 59.

Моток. 1. Ага, розключили ся мотки? (Гнїдк.)
Коли розвяжуть ся ключки, т. є нитки, якими держить ся міток. Про всяке замотане, безвихідне дїло.

Мох. 1. Мох йор прогнав, віде приняв, люде не хтїв, чорт би го з'їв! (Льв.)
Приказка про Рудольфа Моха, що ще в початку 40-их років XIX в. належав до реформаторів нашої правописи, відкидав ъ і вживав глагольних форм: ходив, робив замість усвячених ходилъ, робилъ.

Мочити. 1. Хто стіл мочит, того ся правда точит. (Збараж)
Стіл мочити — ставити на столї пляшки з горілкою, яку люди розливають.

Мошенка. 1. Мошенка ни кирниці, а гроші ни вода, віберут сї аж до дна. (Кольб.)
Говорить чоловік, що має великі видатки.

Мошко. 1. Для Мошка трошка, для Гершка много, для дому нїчого. (Ур.)
Породавав пяниця довги, а собі не лишив нїчого.

2. Дри Мошку Жида. (Жидач.)
Жартливий вислов, коли два сварять ся за марницю.

3. „Мошку, стодола горит“ „А воробцї?“ „І воробцї горят.“ „А, так їм треба, най не паскудят на пшеницю“. (Будз.)
Жартлива анекдота. Дик. 184.

4. „Мошку, стодола горит.“ „А миши?“ „Також горят“. „Ото-то!“ (Будз.)
Варіянт до ч. 3.

5. Позивати Мошка. (Будз.)
Сцяти або срати.

6. „Чому Мошку до горівки воду ллєш?“ — „А щож то міні шкодит?“ (Бар.)
Ratio physica.

7. Що буде, то буде, а ти Мошку грай! (Льв.)
Хоч весїльні гості бють ся, то музика грає.

Мудрагель. 1. Мудрагель, куропатву з'їв тай каже, що полетїла. (Луч.) ...та казав, що ся відгризла. (Ільк.) Мудрий Гель... мовив, що ся вігризла. (Петр.) Мудрагель... а менї байку повів. (Стрий) ...тай на пірє бреше. (Лучак.)
Жартливі вислови про чоловіка. Див. далї Мудрий 15, Adalb. Mądry 66.

Мудрак. 1. То такий мудрак, що й жида обдурит на всї боки. (Борн.)
Про хитрого, циганкуватого чоловіка.

Мудрий. 1. Будь тут мудрий, дай си раду! (Наг.) Будь мудрий і чекай кінця. (Мик. п. Дн.)
Говорять у якімось тяжкім випадку.

2. Він далї такий буде мудрий, як сова. (Наг.)
Сова належить ще з старинних Атен до символів мудрости.

3. Він ще мудрїйший, як старі люде. (Підпеч.)
Про молодика, що вдає мудрого.

4. Де мудрі, там і дурні. (Наг.)
Без дурнїв нїде не обійде ся. Пор. Wand. Weise V, 161.

5 Для гинших мудрий, для себе дурний. (Крех.)
Иншим радить, собі не вміє.

6. Добре мудре, не забавит ся. (Зазул.)
Справить усе точно і швидко.

7. Догана мудрого більше стоїть, як похвала дурного. (Ільк.)
Бо мудрий як доганить, то знає за що, а дурний хвалить на слїпо.

8. Дуже ти мудрий, не виховаєш сї. (Наг.)
Говорять до молодого чоловіка, що вдає великого мудрця. Пор. Adalb. Mądry 1.

9. Єдин мудрий стоїть за десять дурних. (Ільк.)
Мудрий варт більше, нїж дурний. Пор. Adalb. Mądry 8.

10. Є, знаєте, мудрі люде на съвітї, а є ще від тих мудрих єше дурнїщі. (Цен.)
Жартує чоловік з дурнїв Пор. Adalb. Mądry 79.

11. І мудрий здуріє, як ізголоднїє. (Кобил.) ...здурнїє... (Стрий)
Голод і мудрому докучить.

12. І наймудрїйший дасть ся раз ошукати. (Яс. С.)
Але вже другий раз його не ошукаєш.

13. І на мудрім дїдько на лису гору їздить. (Ільк.)
І мудрого лихо прикрутить.

14. Лучший мудрий хоть лихий, як добрий а дурний. (Ільк.)
Давнїй досвід, що одначе на практицї виглядає зовсїм противно: мудрий а злий ворог гірший від доброго а дурного.

15. Мудра голова не дбає на лихії слова. (Ільк.)
Мудрий не дбає про лайку.
16. Мудрий безумному з дороги вступає ся. (Гнїдк.)
Щоб не дати йому зачіпки.
17. Мудрий буде, хто дві ноги в єден чобіт убує. (Цен.)
Доконає чогось для звичайних людий неможливого.
18. Мудрий в розумі, а дурний в мошонцї. (Льв.)
Про розумного і вбогого чоловіка.
19. Мудрий дурневи уступає. (Завадів) ...все уступит. (Наг.)
Бо дурень йому не уступить. Пор. Adalb. Mądry 29.
20. Мудрий, як рабінові капцї. (Грин.)
Про дурня.
21. Мудрий коропатву звїв. (Тереб.)
А дурний дивив ся.
22. Мудрий над свої лїта. (Наг.)
Ще молодий, а вже мудрий. Пор. Adalb. Mądry 84.
23. Мудрий не все скаже, що знає; дурень не все знає, що каже. (Кукиз.)
В тім їх ріжниця. Пор. Wand. V, Weisser 114.
24. Мудрий не дасть ся за ніс водити. (Ільк.)
Він сам инших виведе.
25. Мудрий не лїзе під стіл. (Ільк.)
Бо знає, що се неподоба.
26. Мудрий по французьки, а дурний по руськи. (Петр.)
Один одного не розуміє.
27. Мудрий по часї. (Явор.)
Запізно, по шкодї. Пор. Adalb. Mądry 82.
28. Мудрий слухає розуму як мусу. (Коб.)
Для нього розум — закон.
29. Мудрий тому й мудрий, що з дурнями не говорит. (Наг.)
А тоб і він одурів. Пор. Wand. V, Weiser 113.
30. Мудрий чи глупий, най держит, що купит. (Стрільб.)
Купецьке правило. Пор. Adalb. Mądry 5.
31. Мудрий, як би всї розуми поїв. (Ільк.)
Про такого, що чинить ся мудрим, а сам направду не мудрий.
32. Мудрий як Саламон. (Замул.)
Саламон був славний мудрець. Пор. Wand. V, Weiser 92, wie Salomon's Katze.
33. Мудрим нїхто не вродив ся. (Ільк.)
Мудрїє чоловік з лїтами. Пор. Wand. V, Weiser 135; Гильф. 1891.
34. Мудрій голові досить дві слові. (Ільк.)
Не треба йому богато говорити.
35. Мудрого догана, дурньова похвала. (Крех.) ...дурного. (Наг.)
Що мудрий ганить, то дурний хвалить.
36. Мудрого лиш раз здуриш, а другий раз нї. (Жилач.)
Він умудрив ся за першим разом. Пор. Wand. V, Weiser 80.

37. Мудрого не вчити. (Наг.)
Він уже навчив ся, чого йому треба. Пор Adalb. Mądry 17.

38. Мудрого тата мудрі дїти. (Луч.)
Який батько, такі дїти.

39. Мудрому бути, з кременю огню дути. (Кути.)
Се ще не велика мудрість.

40. Мудрому досить єдно слово. (Петр.)
Він швидко зрозумієе. Пор. ч. 25.

41. Мудрому єдним словом поможеш, а безумному і лопатою не вложиш. (Гнїдк.)
В тім і ріжниця між ними.

42. Мудрому годї їсти, коли нема що. (Луч., Петр., Гнїдк.)
Треба великої мудрости. Пор. висше ч. 12.

43. На одного мудрого десять дурнїв приходить. (Збар.)
Мудрі — рідкість між людьми. Пор. Wand. V, Weise 4.

44. Не вдавай мудрого! (Льв.)
Коли ти не мудрий. Пор. Wand. V, Weise 40.

45. Не хвали ся мудрий мудростию анї сильний силою. (Петр.)
Не величай ся нїчим.

46. Хто мудрий, той мовчит. (Крех.)
Не вихапуеть ся зі своїм словом. Пор. Wand. V, Weiser 7; Adaalb. Mądry 30.

47. Чим ся мудрий стидає, тим ся дурний величає. (Ільк.)
Дурень пишаеть ся тим, що мудрий уважає собі соромом.

48. Що в мудрого на гадцї, то в дурного на язицї. (Дулїби)
Мудрий не скаже, а дурний виляпає. Пор. Adalb. Mądry 2.

49. Я в тім не мудрий. (Наг.)
Не розумію ся на тім.

Мудрість. 1. На мудрість мудрість, на спромудрість премудрість. (Ком.)
Спромудрість значить безличність, зухвальство.

Мудрішки. 1. Він менї мудрішки вповідає. (Кольб.)
Задає якісь мудрі загадки.

Мудрощі. 1. На мудрощі брати. (Дид.)
Говорити нещиро, полїтично.

2. То ще не великі мудрощі. (Яс. С.)
Про якийсь нїби то дуже розумний вислов.

Мудрувати. 1. „Ци змудрую я тебе?“ „Не змудруєш“. — „Пса в гузицю поцюлюєш. Ужем тї змудрував.“ (Наг.)
Мудрував пастух пастуха.

Муж. 1. В мужа краду і перед него кладу. (Ільк.) ...кради і назад клади. (Явор.) Перед мужем кради і перед мужа клади. (Льв.)
Говорить жінка.

2. Де муж старий, а жінка молода, там рідка згода. (Ільк., Мінч., Петр.)
Ріжниця лїт впливає фатально на відносини подружя. Пор. Adalb. Mąż 7.

3. Єдин муж в діл, а другий в дім. (Ільк.)
Говорить вдова, ховаючи свого першого чоловіка.
4. За доброго мужа голова як ружа, за лихого раба то як стара баба. (Балиг.)
Звичайне житєве спостереженє.
5. За доброго мужа жінка як би ружа. (Луч.)
За добрим мужем жінці добре. Пор. Adalb. Mąż 43.
6. Коли-сь не муж, не бери ся за ґудз. (Гнїдк.)
Коли не маєш сили, не бери ся до ділa.
7. Муж жонї закон. (Ільк.)
Він має право розказувати їй.
8. Муж з жінков сварит сї, бє сї, а перина їх годит. (Ком.)
Звичайне спостереженє про подружні свари, які лагодить спільна постіль.
9. Муж і жона, то єдна сотона. (Ільк.)
Обоє в один гуж тягнуть, згідні з собою. Adalb. Mąż 23; Čelak. 391; Zatur. ст. 93; Нос. 347.
10. Муж присягне, тай посягне. (Гнїдк.)
Візьме дівчину після шлюбної присяги.
11. Не вір мужу своїм очам, лише моїй повісти. (Ільк.)
Говорить зрадлива жінка.
12. Нещасний муж, пропала жінка за ним! (Гнїдк.)
Не нещасний, а видно, що якийсь лихий муж.
13. Пішов муж за жінкою. (Гнїдк.)
Померли обоє.

Мужик. 1. Мужика як навчиш — пани кажут — то сокоти си, як десятьох вовків. (Карл.)
Панський погляд на вченого мужика.
2. Мужик гараздови не хоче терпіти, а бідї мусит. (Орел.)
Бо біда жартів не знає.
3. Який мужик, такі танцї: танцювали два засранцї. (Лол.)
Приспівка уживана як приповідка.

Музика. 1. Має всю музику. (Наг.)
Різні хороби, особливо сіфілїстичні.
2. Музика без язика. (Дорож.)
Він не потребує нїчого говорити, лише грати. Гильф. 1623.
3. Музики в кут, бо хлопцї на пляцу. (Іванівцї)
Музиканти сидять звичайно в кутї, щоб не заваджати танцюрам.
4. Не піду я за музику, бо сї бою його крику. (Наг.)
Говорить дівчина, якій рають іти за музику.
5. Черемхові музики. (Іванівцї)
Насьмішка над невченими музиками.
6. Як не будеш на музиці, то не будеш на язиці. (Лучак.)
Дівчата й парубки на музиках звичайно попадають в т. зв. неславу, т. зн. у людські поговори.

Музикант. 1. Ей, музиканти: то на скрипки, то на бас, а хто буде свині пас? (Льв.)

Жартливе запитане до хлопців, що грають а не роблять нїчого.

Му́ка і мука́. 1. Без му́ки нема науки. (Ільк.)

Щоб навчити ся, треба попрацювати і понести труд. Під „мукою“ розуміли колись школярські сїкуції, що вважали ся немов доконечною частиною шкільної науки Wahl. I. 170.

2. Єдного му́ка десятьом наука. (Гнїдк.)

Мука значить тут не лише праця, але також нещасте, кара.

3. Знайду я муки на свої руки. (Луч.)

Знайду чим свої руки мучити, знайду собі роботу.

4. Із самої муки́ хлїба не спечеш. (Гнїдк.)

Треба й води.

5. На муки кого брати. (Наг.)

Мучити, брати на тортури.

6. Не буде з тої муки́ хлїба. (Ільк., Лев.)

З сего дїла не буде нїякої користи.

7. Нима гіршої му́ки, як коли́ хто піде срати, а змерзни в руки. (Жидач.)

Жартлива приказка.

8. Пошепки: „муки́“, аби не чули парубки. (Наг.)

Говорила сусїдська дївчина, що прийшла позичати муки і стидала ся парубків.

9. Я, кумо, до муки́, а зїбрій до руки. (Кольб., Підгірки, Пужн.)

Приказка на основі анекдоти. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 201 і Zbiór wiad. Antropol. kr. XIII, ст. 243.

Муляр. 1. Мулярі лиш у лїтї робітники, а в зимі дармоїди. (Льв.)

В зимі мулярської роботи нема, та у Львові в погоду роблять аж до кінця грудня.

Мулька. 1. З'їси мульку. (Ільк.)

Мулька — дрібна рибка. Як нема що їсти.

Мур. 1. Анї мур-мур! (Наг.)

Ша! Тихо будь! Мовчи. Пор. Adalb. Mur 1.

2. Від муру до плота нїмецька робота. (Гнїдк.)

Говорять про так зв. пруський мур, що складаєть ся з плота й цегол.

Муравський. 1. Віддати ся за Муравського. (Гнїдк.)

Вмерти, про жінку.

2. Від Муравського нїхто не втече. (Лол.)

Від мурави, якою покритий гріб, від гробу, смерти.

Мурашка. 1. Аж по мнї мурашки забігали. (Наг.)

Дрож пройшла.

2. І мурашки мають подушки, а люде не всї. (Цен.)

Говорять завидливо бідні люди, у яких нема подушок.

Мурин. 1. Як мурин нїколи білим, так дурний розумним не буде. (Ільк.)

Природи не зміниш. Пор. Adalb. Murzyn. 1.

Муркати. 1. Минї ни муркай, бо я не твій мурко. (ЮКн.)

Говорить жінка муркітливому чоловікови.

Муркотіти. 1. Муркотів, що хотів; гадав, що хтось го буде слухати. (Наг.)

Про незадоволеного, бурчливого чоловіка.

2. Муркоче як кіт над мишов. (Наг.)

З радости сам до себе приговорює.

3. Муркоче як рабін у школї. (Кол.)

Не можна зрозуміти, що він говорить.

Мурувати. 1. Єден мурує, другий руйнує. (Наг.)

Будоване і руйноване, основи не лише людського, але й загально-природного розвою.

Мус. 1. Коли мус, то мус. (Наг.)

Нема що діяти. Пор. Adalb. Mus 2.

2. Мус перше по Бозї. (Льв.)

Так само всесильний у людських відносинах

3. Мус сьвйита річ. (Наг.)

Бо що мусиш, те сповниш певно.

4. Мус то найлїпший вйіт. (Наг.)

Він усїх присилує до діла. Пор. Adalb. Mus 6 (najlepszy nauczyciel).

5. Мус то великий пан. (Явор.)

Бо кождому має право наказатя. Пор. Adalb. Mus 4; Libl. 8.

Мусїти. 1. Анї не мушу, анї не хочу. (Наг.)

Відповідає чоловік на слова иншого: мусиш се зробити.

2. Мушу вам двоїти, бо ви єсть старші на гунорі. (Лемк.)

Двоїти — викати.

3. Рад не рад, а мушу. (Наг.)

Чи хочу, чи не хочу.

4. Хто мусит, той і вола задусит. (Белз)

Подужає і сильнїйшого від себе.

5. Хто мусит, той і каменьи вкусит. (Наг.)

Зробить щось не легке.

6. Як не мушу, то сї не рушу. (Наг.)

Говорить лїнивий.

7. Я мушу свого дїйти. (Наг.)

Говорить упертий чоловік.

Мутити. 1. Мутить, як у селї Москаль. (Ільк.)

Робить свари, інтриґує.

2. На то мутит воду, аби рибу лапати. (Кол.)

На те інтриґує, аби чимось обловити ся.

Муха. 1. Ауш, мухо, бо й тебе тато оженит! (Печен.) Гила́... оженьи. (Кольб.)

Парубок гонить муху і боїть ся женячки.

2. Вже добру муху пролиґнув. (Наг.)

Випив порядну порцію.

3. Вже му ожили мухи в голові. (Кольб.)

Вже знов щось видумує, снує якісь пляни.

4. Він має мухи в носї. (Яс. С.)

Говорять про примховатого або зарозумілого чоловіка.

5. Він сї мухами годує. (Кольб.) ...годований. (Наг.)
Про хитрого „собі на умі“ чоловіка.
6. Грают мухи, весна буде. (Коб.)
Вони вилїтають ще перед початком весни, за снїгу.
7. Звиває ся як муха в мази. (Ільк.)
Про непорадного, нерухливого чоловіка.
8. Зігнав му муху з носа. (Снят.)
Збив його пиху.
9. З мухи вола не зробиш. (Наг.)
З дрібниці велику річ. Пор. Adalb. Mucha 38; Гильф. 2095; Wahl. I, 174; Wand. I, Fliege 93.
10. Кождий має свої мухи в носї. (Петр.)
Свої примхи та забаганки. Пор. Adalb. Mucha 20.
11. Летьит як мухи до меду. (Наг.)
На щось ласе або добре. Пор. Adalb. Mucha 2; Wand. I, Fliege 46.
12. Муха би ся на нїм розчімхнула. (Гнїдк.) ...розщеховзла. (Наг.)
Говорять про товсту, добре випасену худобину. Гильф. 1385.
13. Муха мала і великому медведеви докучит. (Петр.)
Кажуть про всяку докучливу річ. Пор. Adalb. Mucha 9.
14. Мухами годований. (Наг.)
Розумний, хитрий.
15. Муха не боїть ся обуха. (Льв.)
Для малої річи не треба великого заходу.
16. Муха му сїла на ніс. (Ільк.)
Образив ся, розсердив ся. Пор. Adalb. Mucha 22.
17. Мухи в носї мати. (Гнїдк.)
Про примховатого, самовільного чоловіка.
18. Наносив, як мухи меду. (Наг.)
Про запопадного господаря, мухи очевидно пчоли.
19. Сїла муха на носї та нема кому зігнати. (Луч.)
Розсердив ся, образив ся чогось. Нос. 347.
20. Там аж чорно́, таких мух. (Крех.)
Говорять про хату, в якій лїтом повно мух.
21. Хоть коня муха кусе́, то кінь про те не здохне. (Крех.)
Йому се не вадить, лиш докучає. Кусе́ зам. кусає.
22. Чує муха, де струп. (Ільк.)
Туди й летить. Пор. Adalb. Mucha 3.
23. Як ізїсти муху, то чоловіка здує. (Наг.)
Народне віруване.

Мухоїди. 1. А то му заїхав по мухоїді! (Коб.) ...Мухоїдах. (Яс. С.)
Мухоїд — морда. Вдарив по пиці.

Мучити ся. 1. Доки ся не намучить, доти ся не научить. (Ільк.)
Доки не виросте, не дійде до мети.
2. Змучив єм сї, що ніг анї рук си не чую. (Наг.)
Говорить чоловік по тяжкій праці.

Мша. 1. Вже ні мши тай по відпґаню. (Кольб.)
Говорять насмішливо про латинську „мшу“ (службу божу, від missa) пор. Adalb. Msza 1.

Мягкий. 1. Мягкий як пампух. (Ільк.) ...як подушка. (Ільк.)
Про дуже мягкі річи.

2. Мягкі слова і камінь крушат. (Гнїдк.)
І твердосердого чоловіка зворушують.

3. Мягко по межи люди. (Гнїдк.)
Не натрафиш ні на який кант.

4. Що миькше від подушки? Кулак. (Наг.)
Немаючи подушки виспиш ся й на кулації.

Мякнути. 1. Змякла му рура. (Крех.)
Подобрів, зробив ся ласкавий.

2. Змяк, як розігрітий віск. (Бор.)
Образово: змінив свою грізну поставу.

Мякушка. 1. Ой ти миькушко! (Наг.)
Мякушка — мягкий, податливий чоловік.

Мясниці. 1. Верти ся, не верти ся, твої мясниці ще не прийшли. (Мшанець)
Знач. сих мясниць ще не вийдеш за муж.

2. Нагадала собі баба мясниці. (Пост.)
Приємні, молоді літа.

3. Які мйисниці, такі й запусти. (Сор.)
Веселі. бо тоді відбувають ся весїля.

Мясо. 1. З'їв-єс мясо, то з'їдж і костомахи. (Стоян.) ...кости. (Коб.)
Любив дївку, то люби й стару бабу. Krumb. 34.

2. З тлустого мяса тлуста й юшка. (Ільк.)
З худого така не буде. Пор. Adalb. Mięso 26.

3. Каже, що му ся мясо відбиває, а він і юшки не бачив. (Гнїдк.)
Про самохвалька.

4. Мясом хвалить ся, а він і юшки не їв. (Ільк.)
Варіянт попер. Пор. Adalb. Mięso 25.

5. Мясо схаласував, а кости не в смак. (Озеряни)
З'їв що добре, а гіршого не хоче.

6. Нема мняса без костн, риби без ости, а чоловіка без злостн. (Луч.)
Загально відома приказка, пор. Adalb. Mięso 15; Гильф. 1492.

7. Нема мняса над свинину, нема риби над линину. (Гриб.)
Селянський і панський смак.

8. Ні з мяса, ні з пера. (Гнїдк.) ...ні з піря. (Бібр.)
Не знати, що за птах. Пор. Adalb. Mięso 17.

9. Тане мясо пси їдять. (Ільк., Петр.)
Бо гниле. Пор Adalb. Mięso 20; Гильф. 1321; Нос. 440; Libl. 76.

10. Хто зїв мнясо, нехай їсть і кости. (Луч.)
Сердить ся чоловік, якому дають кости без мяса. Пор. Adalb. Mięso 13.

Н.

Набагати. 1. Набагло сї — давай або умирай! (Яс. С.)
Коли хтось доконче забажає чогось.
2. Я ся набаг. (Лол.)
Захотїв чогось. Пор. Adalb. Nabażyć się 1.
Набив. 1. На́бивом бере сї мене. (Кос.)
Силоміць набиває ся менї щось.
Набивати. 1. Набиває ми сї на сон. (Наг.)
Він снить ся мінї раз-у раз.
2. Не набивай собі тим голови. (Наг.)
Викинь се з думки.
Набилити. 1. Йому аби набилити, то він знає, що зробити. (Наг.)
Набилити — нагадати, натякнути.
Набирати. 1. Набирає го з гори. (Наг.)
Ганьбить, як свого підвладного.
Набити. 1. Набив му ґулю на лобі. (Крех.)
Вдарив по лобі.
2. Набив си тото в голову. (Наг.)
Все занятий якоюсь одною думкою.
3. Набив як у бочку. (Дрог.)
Наповнити щось чимось.
4. Набий а не свари! (Наг.)
Мовить чоловік, що не може стерпіти сварки.
Набздїти. 1. Набзди-холошнї. (Цеп.)
Лають усякого мужика.
2. Набздїв му під сам ніс. (Наг.) ...та ще й сміють ся. (Вікно)
Набрехав.
3. Набздїти не штука. (Наг.)
Се найлекший труд.
4. Яке набздиш, таке будеш нюхати. (Ярич.)
Яке дїло, такий його наслїдок.
Набігти. 1. Як набіжит, то нїхто не вдержит. (Наг.)
Як чепить ся якась примха голови, то нема їй впину.
Набідити ся. 1. Набідив ся і два рази женив ся. (ЮК.)
Два рази женити ся не гаразд.
Набіжний. 1. Набіжний, як дїдівський писок. (Сор.)
Дїд устами все говорить побожні слова, але душею зовсїм не побожний. Пор. Adalb. Nabożny 1.
Наблювати. 1. Наблював тай знов іззїв. (Наг.) ...тай сам полизав. (Богородч.)
Клеветник наговорив, а потім відкликав.

Набій. 1. Як добрий набій, то надія на ячмінь. (Сороцко)
Що тут значить набій, не можу догадати ся.
Набрати. 1. Набереш ти від мене, що й не донесеш. (Жидач.)
Набю так, що й до дому не зайдеш.
2. Набрав він сї биризової каші. (Жидач.)
Богато в школї били березовими різками.
3. Набрав му на холошнї. (Наг.)
Набив по сракї.
4. Набрав на бороду. (Наг.)
Позичив на борг.
5. Набрав сї Біг богатих, а бідними мече. (Мик. н. Дн.) ...дїдько богачів ...кидає. (Наг.)
Жартлива примітка, коли хтось зненацька упаде на землю.
6. Набрав сї біди, ще й тыжкої. (Цен.)
Зазнав лиха та клопотів.
7. Набрав сї духу до нього. (Наг.)
Набрав ся відваги, позбув ся респекту, прим. син до батька.
8. Набрав сї сорому, що й сьвіта не видит. (Наг.)
Осоромив себе.
9. Набрав, що аж голому по за пазухов повно. (Комар.)
Не набрав нїчого.
10. Набрав як віл на роги. (Лучак.)
Богато тягарів на собі має.
11. Набрав, як дїд у торбу. (Наг.)
Набрав усячини, що дали.
12. Тілько на то береш, як на шило борщу. (Городок)
Не береш нїчого.
Набриднути. 1. Набридне все одно й то само. (Наг.)
Навкучить, наприкрить.
2. Що набридне, то огидне. (Крех.)
Що надокучить, увірить ся.
Набути. 1. Не стілько набув ся, скілько нагнув ся. (Бірки) ...намучив ся (Збар.)
Про бідного чоловіка, що не нажив ся, а все хилив ся.
2. Сама тобі набула, бо хороша була. (Махн.)
Здобула щось, прим. дитину.
3. Як набуто, так позбуто. (Белз)
Як прийшло, так пішло. Пор. Adalb. Nabyto 1.
4. Як ся набуло, так ся і збуло. (Ільк.)
Як прийшло, так пішло. Пор. Adalb. Nabyć 2.
Набуток. 1. Злий набуток не йде на пожиток. (Гнїдк.)
Злом набуте добро марно гине. Пор. Adalb. Nabytek 1.
Наважити. 1. Наваж сї — відваж сї. (Наг.) ...то сї й відважиш. (Завад.)
Хто має сильну постанову, той відважить ся й на тяжке дїло.

2. Наважи, надрожи, а жито зійде. (Ільк.)
Наважити — орати плугом, а надрожати бороною.
3. Хто сї наважит, той і в церкві набздит. (Дуліби)
Де будь дурницю зробить.
4. Як наважу, двері виважу. (Сор.)
Коли когось не пускають до хати, а він преть ся.

Наварити. 1. Наварила, напекла, а для кого? для Петра. (Ільк.)
Коли хтось довго не приходить на обід.
2. Отто наварив каші! (Наг.)
Наробив баламутства, зробив щось непотрібне, шкідливе.
3. Сам наварив єс, сам пий. (Снят.)
Що зробив, те й маєш.
4. Що наварив, то зїдж. (Наг.)
Варіянт попер. Пор. Тимош. 66; Слав. I, 213.

Навиворот. 1. Навиворот, як коливорот. (Цен.)
В той бік крутиш, а він у противний бік іде.

Навидїти. 1. Навидит го, як пси драба. (Гнїдк.) ..дїда. (Наг.)
Не любить. Пси дїда гонять дуже люто.
2. Навидит мі як рідний. (Наг.)
Любить як свояк, не чужий.
3. Навидьит сї, як би си браті були. (Наг.)
Варіянт попереднього.

Навикнути. 1. До чого за молоду навикнеш, то на старість як найдеш. (Луч.)
Чого за молоду навчиш ся, з того на старість скористаєш.
2. Навик на білий хлїб, то вже го чорний в зуби коле. (Наг.)
Привик до доброго житя, то вже бідувати не хоче. У Гнїдк. лише перша половина сеї приказки.
3. Не навик до золотих чобіт. (Луч.)
Не навик панувати.
4. Хто навик бічи за возом, побіжить і за саньми. (Лучак.)
Привичка зміняє поступуваніе чоловіка.

Навозити. 1. Єдин навозит, другий звозит. (Гнїдк.)
Один се, другий те.

Наворожити. 1. Наворожив і в рот положив. (Наг.)
Намовив на щось.
2. Наворожиш, а сповнити не можеш. (Крех.)
Легко заповісти щось, але звичайно се не сповняєть ся.

Наворот. 1. Трома наворотами робит. (Белз)
Три рази.

Навпростець. 1. Навпростець найлїпша дорога. (Наг.) Навпрішкий... (Цен.) Навпрість.... (Лімна.)
Найпростїйша лїнїя все найблизша.

2. Справиш си навправец, загубиш гостинец, але обхідно зайдеш свобідно. (Грин.)
Гупульська приказка.

Навчити. 1. Навчи сраку пердіти, буде все так хотіти. (Папірня)
Срака і без науки пердить.

2. Навчит біда попити, коли нема чого ся вхопити. (Гнїдк.) ...як сї нема... (Наг.)
Біда всему навчить.

3. Навчу я тебе, як у середу кишки їсти. (Лев., Ільк.)
В середу піст.

4. Не навчит ся пес плавати, поки му ся в уха не налле. (Гнїдк., Петр.)
Без певних недогод не йде нїяка наука.

5. Хто ся як научит, тай у ночи так маручит. (Вв.)
Чого ся навчив, те й повторяє.

6. Що сї за молоду навчиш, то на старість як знайдеш. (Сор.)
За молоду наука найкориснїйша.

7. Я тебе навчу, по чому локоть борщу. (Явор.)
Навчу тебе розуму.

Навязати ся. 1. Я ся не навязала за твого вітчима. (Лім.)
Я не напирала ся стати йому жінкою.

2. Я сї тобі з своїм не навйизую. (Наг.)
Не накидаю ся.

Нагавиці. 1. Не той ходит в нагавицях, хто їх шиє, а той, хто їх має. (Комарно)
Кравець звичайно не має добрих нагавиць.

Нагадати. 1. Нагадав сї, як спіймав сї. (Наг.)
Нагадав ся не брехати, як спіймав ся на своїх брехнях.

2. Нагадав сї, як проспав сї. (Наг.)
Аж тоді пригадав собі щось, як було за пізно.

3. Нагадай си молоді літа! (Наг.)
Нема любійшої споминки.

4. Нагадує старі гріхи. (Наг.)
Споминає минуле.

5. Так єм собі нагадала, що біда нездала. (Наг.)
Дівчина думала про нареченого і рішила ся відмовити йому.

Наґаздувати ся. 1. Абись ся наґаздував, як ворона на плотї. (Ком.)
Прокляте. Ворона на плотї не ґаздує, а сяде тай полетить.

Нагана. 1. Доброго нагана злому поправа. (Наг.)
На те й нагана, щоб була поправа.

2. Нїхто з нас без нагани. (Явор.)
Нїхто без хиби. Пор. Adalb. Nagana 1.

Нагівнати ся. 1. Нагівнав сї за нїзащо. (Наг.)
Жартливо зам. нагнївав ся.

Наглий. 1. Нагла смерть на тебе! (Стан.)
Прокляте.
2. Нагло прийшло, нагло й пропало. (Наг.) ...пішло. (Дорожів)
Швидко, раптовно.

Наглити. 1. Наглит го, як би вже більше днів не було. (Наг.)
Спонукує до діла.

Нагнівати ся. 1. Нагнівав сі, бо му муха на ніс сіла. (Наг.)
Без ніякої причини.
2. Так ся нагнівав, як би му хто дитину зарізав. (Лучак.)
Про сердитого чоловіка.

Нагнути. 1. Нагни-біда. (Бела)
Говорять про нуждаря, що гне свою біду.
2. Я го не можу на тото нагнути. (Лімна)
Намовити, всилувати.

Нагорода. 1. Єдному нагорода, а другому недогода. (Наг.)
Один дістав щось, а другий кривдує собі, чому не він.

Нагородити. 1. Все може нагородити ся, іно страх ніколи. (Ільк.)
За переляк ніхто не заплатить.

Наговір. 1. Від наговору ще ніхто не вмер. (Наг.)
Він не шкідливий.

Наговорити. 1. Наговорив такого, що як би дав псу з'їсти, то би здох. (Дрог.)
Говорять про пустого балакуна.
2. Тілько наговорив, щоби сорок вісім пирогів наварив. (Мшан.)
Жебручий дід, що давнійше був заможним господарем, говорив богато всякої всячини і закінчив отсею приказкою. (М. Зубрицький)

Нагнати. 1. Нагнав му страху. (Наг.) ...Петра. (Явор.)
Налякав, протурив, нагнав.
2. Нагнав як свиню з города. (Наг.) ...як гуску зі шкоди. (Завад.)
Прогнав від не свойого діла.

Нагодувати. 1. Нагодував бис собов риби й раки! (Колом.)
Прокляте, щоб ти втопив ся.
2. Нагодуй мене нині, а завтра я тебе нагодую. (Сіл. Бень.)
Говорив бідний чоловік, що мав надію дійти й сам до маєтку.
3. Скорше нагодуєш коня, ніж циганську дитину. (Городок)
Коня тяжко нагодувати, бо він усе їсть, а все голоден.
4. Як тї Бог не нагодує, то тї нїхто не нагодує. (Наг.)
Всяка пожива — ласка божа.

Нагода. 1. Нагода злодієм робит. (Цен.)
Пор. нїм. Gelegenheit macht Diebe, Wand. Gelegenheit 14, 15.
2. При нагоді ци не при нагоді, аби в добрій злагоді. (Косс.)
Говорять приятелї, що зустріли ся принагідно.

Нагріти. 1. Кого біда нагріє, той дуріє. (Цен.)
Від біди чоловік розум тратить.

2. Нагрів би ти Бог душу. (Березів)
Щоб упокоїв її в раю.

3. Нагріло би тя нещасте. (Снят)
Прокляте.

Нагулють. 1. Нагулю́ть, здоров будь! (Дрог.) ...тихо будь! (Дрог.)
Упоминають малих дітий. Що таке „нагулють", не знаю.

Надаражати ся. 1. Надаражьиєш сї хлїбом сьвйитим, а колись іще будеш го жьидїти. (Наг.)
Гордуєш, не хочеш брати.

Наддністрянець. 1. Наддністрянцї — заболотеї, болотьиники, кахтанники. (Наг.)
Прозивають людий, що живуть на Дністрових болотах.

Надерти. 1. Надер сї мене як липка. (Наг.)
Грабував та вивискував.

Надзір. 1. Без надзору нїгде сї не обийде. Так само і в небі: як Бога нема дома, то сьвйитї що хотьит то робйит; десь такі гиндри бют, що аж небо дрожит. (Іванк.)
Говорять про потребу ладу і порядку в домі.

Надивити ся. 1. Бодай бись сї надивив тілько, що мертвець з лави. (Ком.)
Прокляте, щоб ти так само не бачив нїчого, як мрець.

2. Надивилам сї, аж повні очи набралам. (Мик. н. Д.)
Пильно придивляла ся, віднесла в тямцї повний образ баченого.

Надія. 1. Надія в Бозї, коли хлїб у стозї. (Ільк.) ...воли в возї. (Гнїдк.) ...товар у возї. (Кол.) ...збіже в стозї. (Наг.)
Дїло піде добре

2. Без надії чоловік дурієе. (Крех.)
Хто стратив надію, той сам страчений.

3. Вся моя надія в Бозї. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, що не має нїчого, на що міг би надіяти ся

4. Всю надію на тебе покладаю. (Цен.)
На твою поміч надію ся.

5. Надія в кут скрила ся. (Ільк.)
Безнадійний чоловік.

6. Надія на кума Матія. (Наг.)
Марна надія.

7. Надія наша, а по надії кваша, а по кваші кулеші: підемо відти піші. (Рпс. Осс. 2189)
Жартлива приказка.

8. Хто надію стратит, той жити не варт. (Кукиз.) ...той усе тратить. (Броди)
Бо не має на що спустити ся.

Надіяти ся. 1. Надіяв ся дїд на мід, та води не пив. (Ільк.)
Надіяв ся на непевне.

2. Надіяв ся дід на обід, та без вечері ліг спати. (Ільк.) ...тай льиг спати не ївши. (Наг.)
Вар. до попереднього.
3. Надіяв ся Циган на пироги, та борщу не ів. (Ільк.)
Сенс той сам що в ч. 1, 2.
4. Радше-м сї своєї смерти надіяв, як такого припадку. (Наг.)
Чоловік не надіяв ся якоїсь пригоди.

Надобі. 1. Що кому надобі, найде і в кадовбі. (Корч.)
Що треба. Пор. Кадовб.

Надолобень. 1. Ци подобень надолобень? (Наг.) Чи сподобе́н пень на жолобе́нь? (Пужн.)
Давно возили дівчат від хати до хати і отак запитували, чи її хто хоче взяти? Пор. Етн. Збі. VI, 10.

Надоложити. 1. Вже не надоложиш убуваючи ся. (Мінч.)
Про лінивого, що рад би хоч обуванем час згаяти.
2. Надоложив сранє бжджіньом. (Наг.)
Звичайно річ неможлива, бо сранє бжджінем не заступиш. Пор. далї Сранє.

Наднести. 1. Наднесло мою бабу. (Замул.)
Буде якесь лихо.
2. Надніс його лихий біс. (Наг.)
Про злого чоловіка.

Надто. 1. Буде того, та вже й надто. (Наг.)
Вже більше, ніж треба.
2. Чого надто, то і безроги не хотять. (Ільк.) ...любйит. (Наг.) ...свинї... (Мінч., Петр.) Що... (Гнїдк.)
Чого за богато, се всякому противно. Нос. 473.

Надумати. 1. Надумай сї, що робиш. (Наг.)
Не роби нерозважно.
2. Що надумаєш, то й роби. (Крех.)
Виконуй свою думку.

Надуркати. 1, Надуркав і ще й наштуркав. (Наг.)
Наговорив йому: ти дурню, а нарештї набив.

Надути. 1. Надув сє Миколай на мелай. (Кривор.)
Сердить ся не знати чого.
2. Надула ся на малай, що і не взяв Николай. (Замул.)
Сердить ся.
3. Надув сї як Мойса. (Снят.)
Мойса, відомий посол, якого не менше відомі гордощі війшли в приказку.
4. Надув ся, як ковальський міх. (Ільк.)
Про гордого, пузатого чоловіка.
5. Надутий як индик. (Дрог.) ...як міх. (Жидач.) ...як пухир. (Кобил.)
Индик звичайно гороїжить ся.
6. Надув ся, як півтора нещастя. (Ільк.)
Варіянт неясний.

7. Так сї надув, як вош на морозї. (Кольб.)
Зсовив ся, похнюпив ся.

Надчалити. 1. Надчалила ся мінї фіра. (Белз)
Притрафила ся.

Назад. 1. Назад наші з короґвами, бо чорт має мерця. (Дар.)
Той, що нїби вмер, устав живий.

2. Назад себе смотрити. (Гнїдк.)
Оглядати ся на те, що було.

3. Назад сї не обзирай. (Наг.)
Нема пощо оглядати ся тому, хто хоче наперед іти.

4. Назад, Федю, бо дїра в мостї! (Вікно)
Кричать необережному візникови.

Називати ся. 1. „Як сї називаєш?“ — „На імньи перевернигорньи, а на прізвище перевернигорнище“. (Кнїг.)
Жартлива розмова.

Назирци. 1. Назирци за ним ходит. (Наг.)
Придивляє ся, що він робить, ходить за його слїдом.

Наїсти ся. 1. І наїв сї і напив сї і на дурня не дивив сї. (Печен.)
Бо й не варто було дивити ся.

2. Наїв бим сї, напив бим сї, нима за що, не хци ми сї. (Жидач.)
Ріжниця між бажанєм і дїйсністю.

3. Наїв бис сї заги! (Наг.)
Прокляте.

4. Наїв бис сї смоли горьничої!
Прокляте.

5. Наїв бис сї золи та жужелиці. (Наг.)
Прокляте.

6. Наїв бис сї папороти! (Цен.)
Чудне бажанє. Папороти нїяка скотина не їсть.

7. Наїв бис ся розстопасти! (Коб.)
Що таке розстопасть — невідомо.

8. Наїв єм сї, як на весїлю. (Сор.)
На весїлю дають богато їсти.

9. Наїв мя ся. (Гнїдк.)
Нагрив, нашкодив.

10. Наїв сї, напив сї, тай виварачьиє. (Наг.)
Кривдує собі, нарікає. Про невадоволеного гостя.

11. Наїв сї, розболїв сї. (Наг.)
Про лакомого.

12. Наїв ся мого хлїба, тепер най ся випчихає. (Луч.)
Тепер не дам нїчого.

13. Наївши сї, напивши сї, гей ґвавт, женив бим сї! А як же я зголоднїю, деж я бідний жінку дїю. (Рогат.)
Жінка приємна тілько ситому.

14. Наїдж сї смоли, коли хлїба не хочеш. (Наг.)
Прокляте такому, що гордує хлїбом.

15. Наїджте ся холєри! (Товсте)
Прокляте.

16. Наїла би тї сї гірка неволї! (Наг.)
Щоб тебе мучила.

17. Наїла мі сї всяка нужда. (Наг.)
Докучила.

18. Наїли би тї сї вуши та гниди! (Наг.)
Прокляте.

19. Наїш сї пісного, не боїш сї пїчого. (Голешів)
Не конче мусить бути масне. Нїмець каже навпаки: Fastliches Essen — schlechtes Essen. Wand. I, Essen 15.

20. Не ходить о наїдок, лише о покушанє. (Ільк.)
Щоб не їсти, а лише покушати.

21. Так єм сї наїв, що ми сьвіт, як банька, а люди, як мухи. (Жидач.)
Сильно наїв ся, в очах мінить ся.

22. Хиба тогди ся наїсть, коли крадені конї. (Корч.)
Крадені конї не наїдають ся, бо їх раз-у-раз гонять утїкаючи.

23. Хто сї наїсть, той більше не хоче. (Наг.)
Ситий їсти не хоче.

24. Хто ся наїсть, а не ляже, тому ся сало не завяже. (Лучак.)
Народне віруванє.

25. Чим не наїси ся, тим ся не налижеш. (Ільк.)
Бо того мало. Пор. Adalb. Napić się 1; Najeść się 1.

26. Чим ся не наїсти, тим ся не нализати. (Луч.) ...наїсть ...налиже. (Бібр.) ...наїш ...налижеш. (Наг.)
Бо лизанє не ситить. Пор. Schlei. 156.

Наймати. 1. Наїмают до телят, а робити що велят. (Топіль.)
Про наймита. Пор. Muka 718; Hoc. ст. 351.

2. Наймив сї за дві пари шматьи. (Наг.)
Колись так наймали ся, нинї хочуть гроший.

Наймит. 1. Без наймита як без рук. (Наг.)
Він потрібний до всякої послуги.

2. Від такого наймита такої й послуги жди. (Журавно)
Від кепського кепської.

3. З ґосподаря наймит. (Берез.)
Говорять про збіднїлого господаря.

4. І з наймитів господарі бувают. (Буськ)
Виробляють ся порядні люди.

5. Наймит не по своїй волї ходит. (Цен.)
Він мусить ходити, куди велять.

6. Наймит, то ґосподарський невільник. (Наг.)
Він робить не для себе.

7. Не всї наймити оплатювані вороги. (Зазул.)
Бувають і вірні та щирі.
8. Попів наймит при роботї мерзне. (Лучак.)
Іронїчний вислов. Пор. Wand. I, Arbeit 72.
9. Про одного наймита ґосподар ґосподарем буде. (Цигани)
Має ким доробити ся і без наймита.

Наймичка. 1. Де много наймичок, там хлїба нема, а де одна годна, там жадна душа не голодна. (Ком.)
Много наймичок — зайва з'їжа а лиха робота.

Найти. 1. Найду я тебе під землев. (Наг.)
Коли хтось сховав ся.
2. Найшов свій свого. (Наг.)
Близький близького, собі подібного. Bebel 485.
3. Найшов сокиру за лавов. (Наг.)
Недалеко шукати, бо вона там звичайно лежить.
4. Найшов тото, що я згубив. (Наг.)
Нїчого великого.
5. Найшов тото, чого не згубив. (Наг.)
Украв щось чуже.

Накивати. 1. Накивав му пятами. (Ільк.)
Утїк від нього.

Накирпати. 1. Накирпало ся того на мнї. (Мшан.)
Назбирало ся — мова була про несплачений довг.

Накласти. 1. Наклав тай не завершив. (Наг.)
Мова про копицю сїна або стіжок.

Наклясти. 1. Наклїв я йому, що сї влїзло. (Цен.)
Накляв богато.

Накоренок. 1. Злодїйський накоренок. (Наг.)
Злодїйське племя.
2. З накоренком загинув. (Лучак.)
Пропав з усім родом.
3. Поганий твій накоренок! (Наг.)
Лають злого чоловіка.

Накпити. 1. Накпив собі з мене. (Наг.)
Здурив мене.

Накрасти. 1. Чого накрав, тим гендлює. (Наг.) ...тим жиє. (Завад.)
Говорять про сїльського злодія або перекупня.

Накрутити. 1. Накрутив, навертїв, кілько сам хотїв. (Наг.)
Про безцеремонного брехуна.

Накупити. 1. Накупив рїжного краму. (Наг.)
Потрібного й непотрібного.
3. Що накупив, то й продає. (Наг.) По чому... по тому. (Цен.)
Мова про купецтво або про передаване новин.

Накурити. 1. Накурив, як дика баба. (Наг.)
Напустив диму до хати. Віруване про дику бабу, що сидить десь у Дїлу або в глубокій дебрі.

Налисити ся. 1. Налисити ся на кого. (Гнїдк.)
Нахитрити ся, засїсти.

Нанашко. 1. Нанашку, дайте горівки фляшку! (Завад.)
Нанашком на галицькім Підгірю називаєть ся хрестний батько, нанашкою хрестна мати.

Наняти ся. 1. Наняв ся — продав ся.
Про наймита. Пор. Нос. ст. 353.

Напакати. 1. Хочиш, щобим ти напакав? (Будзанів)
Наговорив грубих слів.

Напасти. 1. Напав го псїм писком. (Кольб.)
Бреше як пес.

Напасти ся. 1. Напасла ся, аж ї голова тверда. (Будз.)
Про корову.

Напасть. 1. Без напасти не прожити. (Наг.)
Вона нїкого не мине.

2. Від напасти і полу вріж а втїкай. (Ільк., Петр.)
Напасного чоловіка оминай.

3. Від напасти не пропасти. (Ільк., Лев., Петр.)
Треба з нею бороти ся. Пор. Симони 1799; Нос. ст. 394.

4. І на печи напасть чоловіка найде. (Наг.)
Її шукати не треба.

5. Коби яка напасть, а грошї мусьи бути. (Кольб.)
Напасть тут нагла потреба.

6. Напасть на гладкі дорозї знайде. (Мінч.) ...здибле. (Ільк.)
Деб її чоловік не надїяв ся.

7. Напасть не спит, бо хати не має. (Мшан.)
Ходить по людях. Пор. Adalb. Napaść 2.

8. Напасть чоловіка найде, хоть сонце зайде. (Гнїдк.)
І в день і в ночи вона готова.

9. Напасти собі шукає. (Наг.)
Пристає безпідставно з якимись докорами.

10. На серединї напасти си шукаєш. (Богор.)
Чому на серединї?

11. Нема гіршої напасти, як від бурої свинї і попівської наймички. (Стрий)
Жартлива поговірка.

12. Робить як за напасть. (Наг.) За напасть робити. (Гнїдк.)
Робить лїниво і погано.

13. Чіпає ся напасть на гладкій дорозї. (Луч.)
Вар. ч. 6.

14. Що за напасть на мене? (Наг.)
Говорить чоловік заклопотаний чимось.

Напасник. 1. Відчепи ся напаснику, я не була на празнику; я на ріцї хусти прала, тонкий фартух замачала. (Гнїдк.)
Говорить жінка напастована якимось чоловіком.

Напердїти ся. 1. Я сї добре напердїла, нїм єм єго вивертїла. (Мик. н. Д.)
Жінка горда на свого чоловіка.

Наперти ся. 1. Напер сї образка зо стїни. (Наг.)
Забажав конче.

2. Напер сї шибки з вікна, кафлї з пєца. (Бібр.)
Забажав якоїсь дурниці.

3. Напер сї, як дют на бабу. (Наг.)
Що за дют — невідомо. Див. вище стор. 85.

4. Напер сї, як чорт на грішну душу. (Наг.)
Неминуче лихо.

Напити ся. 1. Напивєм сє до поритку: два виде, третий несе шипку. (Пужники)
Оповіданє пяниці. Диви Етн. Зб. VI, 63.

2. Напив сї, заточив сї тай на землю покотив сї. (Наг.)
Про темного пяницю.

3. Напив ся води з натхов. (Кал.)
З чарами, з отрує́ю.

4. Напиймо сї вина, хоч би й гусячого. (Цен.)
Значить води.

5. Напий сї юшки з дивдерева, то ще гірше подурнїєш. (Стан.)
Дивдерево — отруйне зїлє.

6. Напиймо сї тут, бо там в небі не дадут. (Наг.)
Промовляють піяки до непючого.

7. Напий сї до мене і до моєї жінки. (Наг.)
Заздрий чоловік хоче аби не минула чарка анї його, анї його жінки.

8. Напила на вола. (Наг.)
Про жінку пяницю, що марнує своє добро.

9. Напий сї Нацю за свою працю. (Наг.)
За своє всякому вільно напити св.

10. Напила сї тай розлейбала сї. (Наг.)
Про пяну, розпатлану жінку.

11. Чого сї не напити, того сї не нахлистати. (Наг.) ...насербати. (Яс. С.) ...нахлептати. (Наг.)
Чого не добудеш порядною роботою, того не добудеш уривковою та привагідною латаниною.

12. Як напив ся, то до кирниці задом обернув ся. (Ільк.)
Невдячний.

Написати. 1. Написано, тай запечатано. (Тисьм.)
Про лист або документ.

2. Напишеш пером, не витягнеш волом. (Яс. С.)
Написане не легко відкликати. Пор. Сим. 1708; Wand IV, Schreiben 14, 15; Нос. 473.
3. Напиши: пропало. (Залісє)
Коли щось пропаде.
4. Напиши вуглем у комині. (Ценів)
Так аби й не видно було.
5. Напишу я тобі це на чолі. (Снят.)
Назначу тебе, щоб тебе кождий пізнав як злого чоловіка.
6. Що написано, того не змажеш. (Наг.)
Лишить ся на завше. Пор. Wand IV, Schreiben 26, 28, 29, 30, 31.

Напитати. 1. Напитав си чоловік біду з бідов. (Тухля)
Клопіт з якоїсь нової знайомости або нового посвоячення.

Напій. 1. Добрий напій сам ся шукає. (Гнїдк.)
До нього всї йдуть.
2. Який напій, таке й похмілле. (Борщів)
Говорять напиваючи ся.

Наплакати. 1. Наплакала дві бербениці слїз. (Косс.)
Про матїр, що ревно плакала за помершим сином.

Наплювати. 1. Наплювати мінї на се. (Ценів)
Мінї до сего байдуже.

Напростувати. 1. Напростуй, що-с іскривив. (Наг.)
Говорять попсуймайстрови.

Напрошувати ся. 1. Сам сї напрошує на бійку. (Наг.)
Хоче щоб його побили.

Напсувати. 1. Щос напсував, то направ. (Наг.)
Перший обовязок. Пор. Adalb. Naprawić 1.

Напудити ся. 1. Напудив єм ся, аж ня обманок обійшов. (ЮК.)
Зомлїв з перестраху.
2. Напудив сї, аж у нїм духу не стало. (Наг.) ...аж му душьи в пйити вскочила. (Завад.)
Про переляк.
3. Так єм сї напудив, аж на мнї сорочка полотном стала. (Наг.)
Жартливо зам. не бою ся.

Напустити. 1. Напустив на менеману. (Наг.) ...якийсь напуск. (Крех.)
Напустив туману, заблахманив очи.

Напчихати. 1. Напчихати мінї на тебе. (Топільн.)
Я кпию собі з тебе.

Наремний. 1. Він наремний до роботи. (Верхівня)
Прудкий, пильний.
2. То наремний чвовек. (Чр. БЛ)
Прудкий, нерозважний.

Нарікати. 1. Не нарікай на зле, бо ще гірше буде. (Сор.)
Злого не треба викликати.

Наробити. 1. Наробив, як слїпий натанцював. (Сіл. Б.)
Наробив невміючи.
2. Наробив, як кіт наплакав. (Сіл. Б.)
Нїчого не наробив.
3. Що наробиш, то твоє. (Наг.)
Власне а не дане.
4. Щос наробив, того не сховаєш. (Наг.) ...за то відповіси. (Збар.)
Говорять такому, що наробив лиха.

Народ. 1. Вже нема, видиш, підкладнїщого народу, як наш руський. (Наг.)
Покірний та сумирний. Видиш — мабуть.
2. Народу, що й не пропхати сї. (Наг.) ...що іглї нїде впасти. (Кол.)
Богато, стиск народу.

Народити. 1. Народила дїтий, а по тому дій де хоч. (Берез.)
Нездужає заробляти на них.
2. Народила та не облизала. (Наг.)
Про невродливу дитину.
3. Народит сї, тай усе до чогось пригодит сї. (Наг.)
Про знайдену, божу дитину, про яку не знати, хто її вродив.
4. Що буде народжене, то буде ненавчене. (Голоб.)
Того не треба вчити ся. Пор. Wand. Ш, Natur 74—78.

Нарозумити. 1. Нарозум го Боже добрим розумом! (Наг.)
Наділи.

Нарядити. 1. Бодай ті нарьидили на лаві! (Наг.)
Покласти в смертельнім одязї.

Насипати. 1. Насипав му, що сї влїзло. (Наг.)
Наговорив, налаяв або набив.
2. Скажи йому, що я йому насипав піску. (Будзанів)
Перекажи йому, що я його обмовив.
3. Хто борше насипле, той борше змеле. (Ільк.)
Хто скорше зачне щось робити, той скорше скінчить.

Наситити ся. 1. Бодай єс сї не наситив нїколи! (Наг.)
Прокляте.

Насїнє. 1. Куревське насїньи. (Наг.)
Говорять про дїтий неправого ложа.
2. То вже таке злодїйське насїнє. (Наг.)
Про дїтий злодія.

Насїсти. 1. Насїв сі як старий на дївку. (Городен.)
Напав, нападає.

Насьмівати ся. 1. З другого ся насміває, а за себе забуває. (Ільк.)
Про легкодуха.
2. З кого ся насьмівают, з того люде бувают. (Петр.) ...насміхают... (Ільк.)
Бувають порядні люди з таких, яких колись підіймали на сьміх. Пор. Adalb. Naśmiewać się 1.

Настати. 1. Абис тогди настала гуляти, як ті піді Львовом. (Жидач.)
Поговірка, що під Львовом гуляло сім пар у коршмі в піст Петрівку і Бог покарав їх, що гуляють до тепер і ніколи не перестануть аж погинуть.

2. Не за нас то настало, не по нас перестане. (Ільк.)
Про щось дуже давне.

3. Тепер таке настало, що ніколи не бувало. (Наг.)
Намножило ся всяких новинок.

Настрашити ся. 1. Настрашив сї, аж лицьи на нїм не стало. (Наг.)
Про великий переполох.

2. Так сї настрашив, аж му сї портки трьисут. (Журакн) .. аж му литки дрижьит. (Наг.)
Про тяжкий переполох.

Настя. 1. Не в кождої Настї єднакове щастє. (Наг.) Не кожді... (Жидач.)
Не кождий чоловік однаково щасливий.

Натура. 1. Натура не клїтка, не дає ся переробити. (Гнїдк.)
Природа не скрізь піддаєть ся людській волї. Пор. Adalb. Natura 7; Wand. III, Natur 27.

2. Натура як у тура. (Гнїдк.) У него натура... (Ільк.)
Буйний, упертий чоловік. Adalb. Natura 2.

3. Таку паскудну натуру маю: як дзвони вчую, то зараз до церкви йду. (Кривча)
Натура зовсїм не паскудна.

4. То не в моїй натурі. (Бела)
Не мій звичай, не моя вдача, я так не роблю.

5. Як чия натура, так і робит. (Наг.)
Один має прудку, роботящу натуру, а другий лїниву.

6. Як я озму його натуру? (Косс.)
Як збагну його вдачу? Мовила молода жінка, що тілько вийшла заміж.

Натягати ся. 1. Натягає ся як медвіль. (Гнїдк.)
Лїнивий, повільний.

2. Натягає ся як пес до роботи. (Гнїдк., Ільк.)
Не хоче робити.

Наука. 1. Аби наука, то й розум буде. (Кал.)
Розум виробляєть ся наукою.

2. До науки служат і букн. (Кукиз.)
Давній звичай бити буками та різками школярів.

3. За науку поцїлуй в руку. (Бжоз.) ...цїлуйте дїти батька... (Наг.)
Поученє дїтям.

4. Наука не йде на бука. (Ільк.) ...до бука. (Кобр.)
Вона йде з людий на людий.

5. Наука срібло, а практика золото. (Збар.)
Наука сама не дає вмілости жити між людьми.

6. Науки нї вода не затопит, нї огонь не спалит. (Гнїдк.)
Вона живе разом із людським умом. Adalb. Nauka 23.

7. Не йде наука без бука. (Крех.)
Варіянт до ч. 2.
8. Не йде наука в лїс, але в мир. (Тер.)
Вар. до ч. 4
9. Нема науки без муки. (Наг.)
Мука не лише в значінню різок, але також у значінню духового напруженн. Пор. Adalb. Nauka 7.
10. Не штука наука, а штука розум. (Ком.)
Розум і в науцї головна річ.
11. От вам і наука не йти в дорогу без бука. (Наг.)
Говорив чоловік синам, що ходили кудись за дїлом, а їх по дорозї набито.
12. Похлептати науки. (Гнїдк.) Полизати... (Наг.)
Захопити, троха, привчити ся.

Наум. 1. Казав Наум: возьми на ум. (Печен.)
Гра слів, а при тім упімненє дїтям, щоб ішли до школи.
2. На Наума посилай дїти до школи. (Крех.)
Сьвято Наума припадає дня 1. грудня.

Наця. 1. Не глядає Нацї, іно працї. (Стрільб.)
Не дївчину любить, але її роботу.
2. Не тебе беру, Нацю, а твою працю. (Наг.)
Про дївчину що йде замуж; муж бере або задля єї робучої сили або задля єї маєтку, що также називає ся працею. Пор. Wand. III, Nehmen 80.
3. Ний, Нацю, за свою працю! (Крех.)
Говорили жінцї, що не хотїла пити могоричу. Вар. до „Напити ся“ ч. 9.

Началистий. 1. Нача́листий до роботи. (Бер.)
Охітний, прудкий до працї.

Начинє. 1. Всьо му на́чинє видно. (Будз.)
Ходить такий обдертий, що йому видно полові части.

Начинка. 1. Не будь начинкою. (Бергом.)
Начинка містить у собі ріжнородні шматки. Яке значінє має тут, не зовсїм ясно.

Наш. 1. Буде і нашим і вашим. (Наг.)
Усїм сусїдам.
2. Де вже наше не пропадало! (Наг.)
Ми все тратимо на всякім дїлї.
3. Їдуть наші, везут каші. (Наг.)
Тїшать ся дїти, коли їх родичі вертають чи то з міста, чи з гостини.
4. Наше, не наше, а все таки не ваше. (Кукиз.)
Говорять сперечаючись за „наше“.
5. Наше нїпочому. (Гнїдк.)
За наше нїхто не хоче платити.
6. Сяк ци так, аби по нашому. (Наг.)
Чи так, чи инакше сказати, аби нашою мовою.
7. Що наше, то боже. (Наг.)
Все, що маємо, від Бога.

Небезпека. Небезпека до нещістьи приводит. (Ком.)

Небезпека тут не в значіню Gefahr, а в знач. Unvorsichtigkeit, необережність.

Небитий. 1. Битий небитого несе. (Бергом.)

Натяк на відому казку про битого вовка та небитого лиса.

Небіж. 1. Бери, небоже, хоть тобі не гоже. (Лучак.)

Чоловік мусить брати ся иноді за непрямну роботу.

2. Де не можеш, небоже, там ти баба поможе. (Балиг.)

Або й не поможе.

3. Ей, небоже, не в свої скирі ходиш! (Наг.)

Її з тебе здеруть, зазнаєш біди та напасти.

4. На тобі, небоже, що менї не гоже. (Ільк.)

Чоловік дає иншому таке, що йому непотрібне. Пор. Нос. 356.

5. Ой небоже, небоже, кітка здохла, кіт не може. (Наг.)

Жартують із такого, що любить повторяти часто слівце „небоже“ в розмові.

6. Той твій небіг, що сї на тебе зміг. (Наг.)

Твій батько. Говорить чоловік, до якого инший обертаєть ся словом небоже. „Небіж“ крім свояцтва (на Україні) значить у Галичині головно якогось малозначного, підрядного чоловіка, слугу, або зарібника. В сій формі українське слово перейшло до Жидів як nebbich, над яким жидівські й нїмецькі фільольоги довго ламали собі голову.

Небіжка, небіжечка. 1. А ваша небіжка ще жие? (Кнїгинин)

Гумористичне запитане при привитаню двох кумів. Знає, що кума небіжка, а питаєть ся з привички, чи ще жие.

2. Виглядає як небіжка сраka. (Щен.)

Про зівялого, мізерного чоловіка.

3. Говорила небіженька до самої смерти, а як вмерла, то ноги задерла. (Старий Скалат)

Перебивають так бесїду, яка докучила, якої не хотять слухати.

4. Говорила небіжечка до самої бесїди: нїм запіяла, когут Богу душу віддав. (Наг.)

Перекручене слів: „бесїди“ зам. „смерти“ і „нїм когут запіяв, вона Богу душу віддала“.

5. За тамтої небіжки були в маслї періжки, а за тої гнилиці нема й вареницї. (Доброс.) ...а за тої небоги плавають в борщи стоноги. (Комарно)

Жартлива характеристика двох жінок одного чоловіка.

6. Кожда небіжечка лїпша була. (Кол.)

Жива жінка все гірша від покійної, так принаймнї здаєть ся її мужови. Пор. Нос. 361.

7. Я в свойов небіжков два дни веселі мав: раз як єм і брав, а другий як єм і ховав. (Льв.)

Оповідає вдовець про вбогі і рідкі радощі свого житя.

8. Я ще памятаю небіжку неволю. (Броди) ...панщину. (Збар.)

Згадують панщину старі люди.

Небіжчик. 1. Кождий небіжчик добрий. (Мінч., Петр.)
Варіянт до „Небіжка“ ч. 6.

2. Мій небіжчик бувало як іде до церкви, то або на Різдво, або на Великдень. (Наг.)
Говорила вдова про свого „дуже доброго“ небіжчика-мужа.

3. Небіщик — не снив би ся! (Лол.)
Примовляють згадуючи про небіжчика.

4. Ой умер мій небожчик, а я свою журбу в горщик, черепочком накрила, аби за мнов не ходила. (Завад.)
Пісенька, але мабуть первісно приказка, якою кепкують із молодої вдови.

5. Ще то небіжчик при памйтй говорив. (Наг.)
Згадують остатні слова покійника.

6. Як би тото небіжчик учув, то би сї в гробі перевернув. (Наг.)
Як би вчув, що роблять його спадкоємці.

Небо. 1. Визвіздило сї небо. (Богородч.)
Появило сї богато звізд на небі, ясно стало.

2. Завезло сї небо хмарами. (Наг.)
Затягло ся, зависло.

3. І в небі не буде ти лїпше. (Луч.)
Тут тобі дуже добре, не тужи за лїпшим. Adalb. Niebo 1.

4. Лиш небо та вода. (Кол.)
Характеризують велику повінь.

5. Небо отворене видїв. (Гнїдк.)
Видїв великий блиск або загалом зазнав якогось незвичайного щастя.

6. Так як би ми сї небо отворило. (Наг.)
Почув себе таким щасливим.

7. Треба неба, й хлїба треба. (Гнїдк.)
Треба дбати за душу й за тїло. Пор. Adalb. Niebo 26.

8. Як би сї небо завалило. (Наг.)
Так дивую ся. Пор. Слав. 9; Adalb. Niebo 6, 7.

9. Як небо від землї. (Гнїдк.)
Так далеко. Adalb. Niebo 10.

10. Як собі неба бажаю! (Стан.)
Формула заклятя: як собі неба бажаю, так напевно стане ся те а те.

Небога. 1. До свої небоги нема злої дороги. (Ільк.)
До милої всяка дорога добра. Пор. Schlei. 160.

2. Поберім ся небого: у тебе мало, у мене немного. (Гнїдк.)
Обоє бідні.

3. При своїй небозї добре і в дорозї. (Мінч., Петр.)
Зі своєю жінкою.

4. Утоптана дорога, де добра небога. (Гнїдк.)
Добра жінка, до неї вчащають.

Невидальце. 1. Привезу ти з міста невидальце. (Наг.) Куплю тобі... (Цен.)
Щось таке, чого ти не бачив і не побачиш.

Невід. 1. Перед неводом риби не ловлять. (Ільк.) ...лапают. (Петр., Мінч.)
Рибацьке правило ловити рибу аж у неводі.

Невіда. 1. Невіда не творит обида. (Гнїдк.)
Остатнє слово „обида“ неясне. Може „обіда“? Бо „обида“, зневага, вимагалаб форми „обиди“.

Невідомість. 1. Невідомість гріха не тзорит. (Петр.) ...не чинить. (Ільк.)
Бо сама не знає, що робить. Пор. Adalb. Niewiadomość 1; Нос. ст. 363.

Невіста. 1. Анї на селї анї в містї не вірь невістї. (Ільк.)
Песимістичний погляд на жіночу невірність.

2. То невіста, що на косу лїгат. (Мшан.)
Про дївку, що перед шлюбом жиє на віру з парубком.

Невістка. 1. Бути невісткою в хатї. (Сор.)
Попихачем, слугою всїх у хатї.

2. Дай невістцї гівно на трісцї. (Будз.)
Кепкують із невістки.

3. Невістка з сином рада, а на мене зрада. (Кривор.)
Рада — радить ся, змовляєть ся з мужем, а тещі кривда.

4. Невістка пся кістка; свекруха псяюха. (Бар.)
Аби жадній з них кривди не було. Свекруха називає невістку песьою кісткою, а невістка тещу песьою кровю.

5. Невістка скаржить ся, а на лицї не змарнїла. (Ільк.)
Говорить теща, якій невістка закинула, що та морить її голодом.

6. Невістка — чужа кістка. (Залїсє)
З чужої хати, з чужого роду.

7. Хоть невістка бреше, то личко не бреше. (Орел.)
А личко показуе її добрий стан і здоровлє.

8. Хто з'їв? Невістка. Хто ся укаляв? Невістка. А деж вона? В полонинї. (Гнїлк.)
Невістка все зробила, а її й дома нема.

9. Хто що зробив? — Невістка. — А хто з'їсть? — Невістка. (Город.)
Хто сї всрав? Невістка. А хто з'їсть? Невістка. (Наг.)
Всему невістка винна і все зробити повинна.

10. Чим невістка свекрусї платит, тим їй дїти відплатьи. (Грин.)
Невдякою та сердитістю.

Невмілий. 1. Невмілого руки не болять. (Збар.)
Бо нїчого не робить.

Неволя. 1. Або мінї що за неволї? (Сор.)
Хто мене до сего присилуе?

2. Допитала мі сї тьижка неволї. (Наг.)
Наскочив якийсь клопіт, біда.

3. Найшла би тї тьижка неволї! (Наг.)
Щоб тебе спіткало нещастє.

Негода. 1. Нападе на чоловіка негода, відчиняй ворота. (Залїсє)
Значінє двояке: в негоду вертають із поля до дому, але також: відчиняй ворота якійсь негоді, напасти.

2. По негоді надій сї погоди. (Наг.)
По злих часах добрі бувають. Пор. Adalb. Niepogoda 1.

Недбалиця. 1. Гірший недбалиця, як пяниця. (Тисьм.)
Бо все забуває і губить.

Неділя, неділенька. 1. Бодай тя сьвята неділенька скарала! (Дид.)
Бойківське прокляте.

2. Дай Боже дочекати в неділю вмерти. (Камінка струм.)
Побожне бажанє.

3. За неділю вже по весїлю. (Крех.)
Давнїйше бувало, що весїля тягло ся цїлий тиждень, а тепер досить одної неділї.

4. З неділї будь котрого тижня це зроблю. (Бел.)
Не знати, котрого.

5. Неділї. — Поцюлюй бабу з Подільи. (Наг.)
Мудруванє.

6. Прийде така неділя: і в нас буде весїля. (Зар.)
Надїють ся парубки, а особливо дівчата.

7. Сховай тото на неділю. (Наг.)
Коли кому в часї роботи запороха впаде в око, то инші жартуючи кажуть отсю приказку. Пор. Гильф. 3350.

Недобре. 1. Аж ми сї недобре зробило. (Наг.)
Замлоїло, занудило мене.

Недобрий. 1. Ади, які недобрі були, тай уже ся полизали. (Косс.)
Про людий, що сварили ся тай перепросили ся.

2. Нидобрий як вовк. (Жидач.) ...як пес. (Жидач.)
Звичайне порівнанє.

3. Така нидобра як сїкора. (Будзанів)
Рід пташки, зяблиця.

4. Такий нидобрий, аж з нього искри скачут. (Жидач.)
Про дуже лихого чоловіка.

5. Такий нидобрий, як шандар. (Льв.)
Жандармів люди боять ся, хоч вони не все недобрі.

Недогода. 1. Все недогода бабиній дївцї. (Ільк., Петр.)
Вона в великих претензіях.

2. Недогода бабиній доньці, бо їй фартушок в танци заваджає. (Кобил.)
Дівчина повна претензій на елєгантність.

3. Недогода моїй бабці ні на пецу, ні на лавці. (Балиг.) ...пєцу... (Старе, Скалат) ...бабі ...на лаві. (Пасічне) ...наші мамі ні на столі... (Завад.)

Старому скрізь зле.

Недозимок. 1. Гірший недозимок, як зима. (Луч.)

Недозимок — сам кінець зими, коли вже нічим зимувати.

Недосіл. 1. Недосіл на столі, пересіл на хребті. (Мінч., Петр.)

Давнійше били господиню буком по плечех, коли пересолила страву. Пор. Нос. 365 Сим. 1781.

2. Недосіл на столі, пересіл господини на чолі. (Наг.)

Тепер їй лише соромно.

Недотисок. 1. Такий недотисок, що го сї й дотулити не мож. (Наг.)

Про схорованого або дуже делїкатного чоловіка.

Недоук. 1. Недоук дурнійший як бук. (Гнїдк.) ...від неука. (Наг.)

Зовсїм дурний, гірший від невченого.

Недуга. 1. Болай тї недуги зломили! (Ком.)

Прокляте: аби ти запав у тяжку хоробу.

2. На гірку недугу гіркий і лїк. (Сор.)

Лїки звичайно гіркі.

Недужий. 1. Два недужі сїли тай хлїб з'їли. (Ільк.)

Хорі також їсти хочуть.

2. Коли-сь недуж, не вяжи ґудз. (Гнїдк.)

Значіне неясне, український варіянт: не бери ся за гуж.

Нежит. 1. Маю нежит: як що положиш, то не полежит. (Заставцї)

Говорить неситий, хапливий чоловік.

Незгода. 1. Де незгода, там часта шкода. (Ільк.)

Бо люди роблять одні одним на перекір.

2. Незгода до жебрацтва дорога. (Наг.)

Через незгоду люди тратять і те, що мають.

3. Через незгоду тратят люде свободу. (Залїсє)

Бють ся і попадають до арешту.

Нездалий. 1. Нездалі би ми ґазди били, як би ми то зробили. (ЮК.)

Як би зробили щось шкідливого для громади.

2. Хоть нездалий, за то великий. (Наг.)

Про непотріба. Пор. Schlei. 181.

Нездаль. 1. То нездаль від сьвіта. (Наг.)

Нїдочого нездатний чоловік.

Нездара. 1. Нездара, як корова до сїдла. (Наг.)

Йому се не до лиця. Пор. Adalb. Niezgrabny 1.

2. Нездара як осел до танцю. (Наг.)

Зовсїм не до речи. Пор. Adalb. Niezgrabny 2.

Незнатищо. 1. Ой ти моє незнатищо! (Наг.)

Жартливий оклик до знайомого.

2. То якесь незнатйщо. (Наг.)
Чоловік невідомого походження або невідомого занять.

3. Я би незнатйшто дав, жеби я хоц десяту част того знав, што ви. (Лемк.)
Мовив Лемко до інтелігента.

Неліпа. 1. Єдна неліпа за дві ліпи стане. (Наг.)
Неліпою називають непроворну, тумановату дівчину.

Нема. 1. Де нема, сам Господь не возьме. (Ільк., Мінч., Петр.)
Бо ні з чого взяти. Пор. Wand. III, Nehmen 10.

2. На „нема“ і суду нема. (Заїсе)
Бо нікого судити.

3. Не годит си казати „нима“, іно „дасть Біг.“ (Жабе)
Так і говорять Гуцули та й інші селяни.

4. Нема голода, коли ся пє вода. (Бергом.)
Воду пють звичайно по страві.

5. Нема диму без огню. (Наг.)
Нема нічого без причини. Пор. Тимош. 156.

6. Нема мні й половини того, що-м був. (Наг.)
Збіднів або змарнів.

7. Нема над мене і над війтову свиню. (Мінч.)
Дразнять гордого чоловіка.

8. Нема над него, як над попове порося. (Яс. С.)
Він найкращий, найстарший у селі.

9. Нема ні вперед него, ні взад него. (Гнїдк.)
Бідний і безнадійний.

10. Нема по нас тай по наші дїти. (Гнїдк.)
„По“ правдоподібно в такім самім значіню, як „над“.

11. Нема що в дві тріски взяти. (Гнїдк.)
Щось дрібне та безвартісне. В дві тріски беруть дитяче гівно.

12. Нема як я та попова свиня. (Дар.)
Дразнять гордого чоловіка.

13. Нема ярмарку без гармідру. (Цен.)
Без крику.

14. Нима де коротати. (Тухля)
Scil. вік жити.

Немило. 1. Що тобі немило, не чини другому. (Наг.)
Стародавне правило, пор. Нос. 473; Schlei. 186.

Неміч. 1. Місто помочи — немочи. (Ільк.)
Замість підмоги — хороба. Говорять, коли хто з челяди в робучу пору занедужає.

Ненаїда. 1. Мій чоловік ненаїда: як сьиде, то від разу пів хліба звість, а я щипанціма та лупанціма лиш двоє. (Наг.)
Дорікала жінка чоловікови, що їсть богато, а сама їла більше.

Ненаситний. 1. Ненаситний як попівський міх. (Тисьм.)
Про захланного чоловіка.

Неня. 1. Нене моя рідна, тебе бют, а я бідна. (Комар.)
За панщизняних часів.

2. У кого ненька, у того сорочка і головка гладенька. (Кольб.)
Мати постарає.

3. Яка неня, така й доня. (Ільк.)
Пор. Мама ч. 36.

Непотріб, непотрібний. 1. Непотрібови їсти дай, то йому сї й з лижки лле. (Яс. С.)
Непроворний.

2. Такий непотріб, що як їсть, то му сї з рота лле. (Наг.)
Неуважний.

3. То непотріб від світа. (Наг.)
Непотріб над усї непотреби з цїлого сьвіта.

4. Хто непотрібне купує, той потім потрібне продає. (Ботелка)
Пор. Adalb. Kupić 6, 7.

5. Що непотрібне, того і в горнець не класти. (Ільк.)
Щось зайве.

Непочесний. 1. Хоть непочесний, але щесний. (Ільк.)
Незначний, якого люди не поважають.

Неправда. 1. Нинї той, що неправду говорит, то лїпше щістьи має. (Наг.)
Житєва обсервація.

2. Хто неправдов жиє, тому кишка гниє. (Буцнів)
Він карає ся сам в своїй думцї.

Непрошений. 1. Непрошеного за двері ведут. (Наг.) ...виводьи. (Сор.)
Така йому честь. Пор. Schlei. 157; Bebel 422.

2. Непрошеному поріг показуют. (Крех.)
Вар. до попер.

Нересниця. 1. І в нересниці розум у голові, не в г—цї. (Грин.)
Нересниця — маленька рибка Phoxinus laevis.

Нероба. 1. Нероба гірше піяка. (Сият.)
Хто не хоче робити, волїв би пити ніж дармувати.

2. Нинї сьвйитого Нироба: хто ни робит, того найде хороба. (Грин.)
Він розболить ся з неробства.

3. Умерла нероба, лишила ся худоба: лишила ся стирта сїна, до полудне коза зїла. (Бергом.)
Неробі таке й богацтво до лиця.

Неробітник. 1. Нинї робіт, а завтра буде сьвйитого Неробітника. (Наг.)
Потїшають утомлених працею.

Неруш. 1. Має неруш у руках. (Голг.) Не́руш в руках мати. (Гнїдк.)
Клептоман, що має вроджений потяг до злодїйства. Пор. Wand. II, Hand 878.

Несамовитий. 1. То якись нисамовитий чоловік. (Будзанів)
Навіжений.

Неслава. 1. Неславу на мене пустили. (Наг.)
Жалується ся оклеветана дівка.

Несмілий. 1. Несмілий тратит, а смілий зиск бере. (Наг.)
Пор. Adalb. Nieśmiały 1.

2. Несмілий як кіт коло сала. (Наг.) ...як цап у капусті. (Кукиз.) ...як медвідь коло вулия. (Наг.)
Овшім, дуже смілий. Пор. Adalb. Nieśmiały 2.

3. Несмілому нїчого не вільно. (Наг.)
Він нї на що не зважить ся.

Несолений. 1. Таке несолене як трава. (Наг.)
Про несмачну страву.

Неспасенний. 1. Гріх неспасений, хто їсть пиріг немащений. (Пісочна)
Примовляли наймити, домагаючи ся омасти до пирогів.

Нестаток. 1. Від нестатку продай хатку. (Жидач.)
Чоловік марнує своє добро.

2. Нестаткови все мало. (Наг.)
Йому хочеть ся більше. Пор. Adalb. Niestatek 3.

3. Нестаткови годї догодити. (Наг.)
Він нїчим не задоволений. Пор. Adalb. Niestatek 3.

4. Нестаток нїколи неситий. (Наг.)
Бо все тратить.

5. Прийшов нестаток тай взяв достаток. (Луч.)
Нестаток — необережність, легкодушність, марнотратство. Пор. Adalb. Niestatek 4.

6. Сховай нестаток на остаток. (Кол.)
На легкодушність будеш мати все час. Пор. Adalb. Niestatek 2.

Нетеря. 1. Куда сьи оберне пуста нетерьи, а все їй гірка вечерьи. (Корч.)
Все гірко чоловікови, а до того бідному.

Нетитїрний. 1. То таке нетитїрне, що нема що раз у скіпки взьити. (Наг.)
Нетитїрний — нещасний, нетямучий, неповертливий.

Нетля. 1. Летит як нетлї до сьвітла. (Наг.)
Нетлї злїтають радо на світло.

2. Нетлю зїв та сї наїсти не може. (Наг.)
Нетля — міль або малий нічний метелик; нар. віруване.

3. Ти бачу нетлю зїв. (Наг.)
Говорять такому, що нїяк не може наїсти ся.

Неук. 1. Неук як бук: не розумїє, лиш бє. (Наг.)
Йому байдуже до сути дїла.

2. Над неука нема смілїйшого. (Наг.)
Він на все важить ся, бо нїчого не тямить.

3. Питав сї неук неука, що то за штука. (Крех.)
Питає ся дурний дурного. Пор. Adalb. Nieuk 1.

Нечистий. 1. А записав би тя нечистий до своїх камратів. (Лол.)
Щоб ти попав у чортівську компанїю.

Нех. 1. Попав-єми в нех. (Жабє)
Говорив запехаяний, занедбаний чоловік.

Нехая. 1. Пустили в нехаю, недоступйи раю. (Грин.)
Про людий, що занедбали молитви і згрішили перед Богом.

Нехочу. 1. На нехочу нема ліку. (Кобил.)
Брак волї гірший як хороба.

Нещасливий. 1. В нещасливу годину родив ся. (Наг.)
Бувають години щасливі й нещасливі.

2. Доле моя нещаслива, гречка ми сї не вродила. (Наг.)
Лементує бідний чоловік.

3. Нещаслива година, як лиха родина. (Ільк.)
Біда, бо не поможе, а пашкодить.

4. Нещасливий родив ся, нещасливий згине. (Кал.)
Про нещасливого чоловіка.

5. Нещасливі ноги, як голова дурна. (Балиг.)
Бо мусять більше ходити.

6. Нещісливому і дома гірко і світа не видно. (Наг.)
Йому нїкуди дїти ся. Пор. Adalb. Nieszczęśliwy 3.

Нещастє. 1. Бодай тї спіткало трояке нещістьи: аби-с не видїла на свої оборі трісок, нї на кульцї шьипок, нї на жердцї порток! (Дрог.)
Прокляте: щоб ти не мала анї дров анї мужчин у домі.

2. В нещастю нема нї брата, нї свата. (Ільк.)
Нїхто чоловіка не знає і не запоможе. Пор. Adalb. Nieszczęście 35.

3. В нещістю пізнавай приятеля, а в щістю ворога. (Наг.)
Житє велика школа, вчить пізнавати людий. Пор. Adalb. Nieszczęście 35; E. Rot. 46; Wand. IV, Unglück 152, 153, 160, 162.

4. Всике нещісцьи на чоловіка валит си. (Кривор.)
Нарікає нещасливий чоловік. Пор. Adalb. Nieszczęście 19; Wand. IV, Unglück 254, 255.

5. До нещістьи недалеко. (Наг.)
Воно все грозить чоловікови. Пор. Adalb. Nieszczęście 17; Wand. IV, Unglück 246.

6. За нещістє нїколи не тьижко. (Наг.)
Воно все на поготові. Пор. Adalb. Nieszęście 30; Wand. IV, Unglück 78, 79.

7. І в нещістю щістє буває. (Наг.)
Бодай таке, як у того чоловіка, що зломавши ногу скрикнув: Щістє маю, щом не зломав голови. Пор. Adalb. Nieszczęście 34.

8. На єднім нещістю нїколи не конець. (Наг.)
Воно веде за собою свою компанїю. Пор. Adalb. Nieszczęście 9, 24, 25, 28; Wand. IV, Unglück 83, 85, 91, 92, 96; Čelak. 155.

9. Не мало мнї де нещістьи спіткати, та в гостьох. (Наг.)
Про празникового гостя, якого на празнику побито.

10. Нещастє само єдно не приходит, але друге за собов водит. (Гнїдк.)
...нїколи само... (Ільк.)

Се вже відома практика. Пор. Adalb. Nieszczęście 9, 21, 24, 35, 28, 29; Wand. IV, Unglück 55, 93, 94.

11. Нещістьи тї вкриє. (Наг.) ...спітче. (Наг.) ...огорне. (Наг.)
Огорне, заступить світ. Пор. Adalb. Nieszczęście 1.

12. Нещасливость світа: збавило ся лїта, прийшла зима, тай хлїба нема. (Ільк.)
Жалуєть ся бідний чоловік.

13. Нещістє по людьох ходит, а не по лїсї. (Наг.)
Воно позва соціяльна, а не природна. Пор. Adalb. Nieszczęście 18.

14. Нещістє й за нєцом спіткає. (Наг.)
Його й шукати не треба, само прийде. Пор. Adalb. Nieszczęście 13.

15. Нещістє розуму учит. (Наг.)
Робить чоловіка досьвідним і мудрим. Пор. Adalb. Nieszczęście 27.

16. По нещастю десятьом, а в нещастю й собі не пораджу. (Гнїдк.)
Говорить чоловік навчений нещастєм.

17. Чужим нещістєм не тїш сї, а свого сподїй сї. (Наг.)
Воно й на тебе чигає. Adalb. Nieszczęście 36.

18. Через нещістє не тьижко в біду впасти. (Наг.)
Бо нещасте зже само біда.

Нива. 1. І чорна нива білий хлїб родит. (Гнїдк.)
Не диво.

2. Хоть мала нива, ти не будь лїнива. (Гнїдк.)
Не переробиш ся, коли її вижнеш.

3. Широка нива, ґазді слава. (Наг.)
Він гордить ся нею.

Низько. 1. Буде менї низько під голову! (Красносілці)
Буде зле.

2. Кланяй ся низко, карку не жьилуй. (Наг.)
Говорять дівчині, що йде до служби.

3. Низький поклін нїкому не в розгін. (Наг.)
Нїкому не шкодить, не уймає чести.

Николай. 1. Бодай вам сьвятий Николай худібку напасав! (Люб.)
Із жебрацької молитви, пор. Етн. Зб. V, 107.

2. О Николї тай нїколи. (Ільк.) Як не на Николи, то вже нїколи. (Наг.)
Відповідають на питане: а коли сплатите довг, знач. не маю звідки. Пор. Muka 2403.

3. Никола обісрав хату довкола; пан йому заказав, а він усьо облизав. (Іван.)
Дразнять Миколу.

4. Никола обісрав хату довкола, казали му злизати, а він утїк до хати. (Нижнїв) ...прийшло му ся... (Бел.)
Вар. до числа 3.

5. Нї Николи, нї коний. (Воробл.)
Пропали коні й Микола з ними.

6. Ой Никола, чому в тебе срака гола? (Яс. С.)
Запитують обдертого чоловіка.
7. „Радуй ся Николає великий чудотворче!“ — „Не радуй ся, не радуй, коли я сї не радую!“ (Наг.)
Говорив чоловік, що нанявши акафист св. Миколї почув там приспівку: Радуй ся Миколає великий чудотворче.
8. Святий Николай, вовки розганяй! (Лімна)
Св. Николай патрон від вовків і потрафить замкнути їм зуби, нар. віруване.
9. Свйитий Николай на білім кони приїхав. (Наг.)
Настала зима.
10. Свйитий отче Николаю, дай горівки, бо вмираю. (Наг.)
Кричать пяниці до арендаря з довгою бородою.
11. Святий Николай буде Богом, як Бог умре. (Лучак.)
Загальне віруване.
12. Святий Николай везе колачі. (Кіндр.)
Приговорюють, коли гримить.

Нині. 1. Або нині, або завтра закличут тай іди. (Вел. Очи)
Леда хвиля можна вмерти.
2. Від нині до завтра далеко. (Луч.)
Може богато дечого стати ся. Пор. Wand. II, Heute 121.
3. Лучший нині горобець, як завтра голубець. (Ільк.)
Голубець може ще й не бути. Osm. Spr. 167.
4. Не нині, то завтра. (Наг.)
Про щось таке, що скоро може стати ся. Пор. Wand. II, Heute 132.
5. Нині білит, завтра чорнит. (Льв.) ...в него біле, а завтра чорне. (Ком.)
Про крутого, брехливого адвоката. Пор. Wand. II, Heute 54.
6. Нині гой, завтра йой. (Снят.)
Сьогодні весело, завтра сумно. Пор. Osm. Spr. 416; Wand. II, Heute 89.
7. Нині жий, завтра гний. (Колом.)
Нині живий, завтра може вмерти. Пор. Wahl. I, 70; Wand. II, Heute 90.
8. Нині пан, завтра пропав. (Кол.)
Змінність людської долї. Пор. Wand. II, Heute 14.
9. Нині ріжні часи: позич, а хто відлясть? (Товсте)
Се всякого часу можливе.
10. Нині тиндиринди, а завтра деинде. (Гнїдк.)
Тиндиринди — танець.
11. Що нині зробиш, то завтра як знайдеш. (Наг.)
Краще зробити зараз, як відкладати на потому. Пор. Wand. II, Heute 138.
12. Що нині маєш зробити, не відкладай на завтра. (Бібрка)
Поученє, пор. Wand. II, Heute 130.
13. Що нині менї, то завтра тобі. (Остерм.)
Пор. лат. Hodie mihi cras tibi, говорять особливо про смерть. Пор. Wahl. I, Osm. Spr. 166; Wand. II, Heute 8, 80; Čelak. 155.

Нинїшний. 1. Ти бачу нинїшний. (Жид.)
Нїчого не знаєш.

Нитка. 1. Анї на нитку, анї на вирітку. (Ільк.)
Нїчого не маю, не дам.

2. Анї на нитку ти нїчого не дам. (Печен.)
Вар. до ч. 1.

3. Єдної ниточки на мнї сухої нема. (Наг.)
Змок доразу.

4. За нитков дійде сї до клубка. (Кольб.) По нитцї... (Ільк.)
З малого слїду до великого злочину. Пор. Adalb. Nić 8; Wand. I, Faden 29. Нос. ст. 407; Libl. 1.

5. Замотало ся як нитки в розмотанім клубку. (Наг.)
Про заплутану справу. Пор. Adalb. Nić 2, 3.

6. Тонка нитка швидко рве сї. (Наг.)
Звісна поява. Пор. Adalb. Nić 1; Wand. I, Faden 14, 19.

7. Тонка як нитка. (Наг.)
Про дуже тонку в станї дївчину.

8. Урвалась му нитка. (Ільк.)
Урвало ся його щастє та успіх. Пор. Wand. I, Faden 27; у Нїмців „Der Faden der Geduld".

Нищета, нищий. 1. Нищета не позбавляє нї ума, нї чести. (Гнїдк.)
Книжне.

2. Нищому гордість, як корові сїдло. (Гнїдк.)
Не випадає бідному гордість.

Нїверть. 1. Все пішло в нїверть. (Ростоки)
Все пропало, знївечило ся.

Нїворот. 1. Пішов нївоpотом. (Наг.)
Пішов і не вернув ся. Пор. Гильф. 2087.

Нївроку. 1. Нївроку — наїв сї оброку. (Наг.)
Як кінь.

2. Нївроку, пек поганому чоловікови! (Ю. Км.) ...пек поганим очом. (Наг.)
Формула заклинаня від уроків.

3. Така собі нївроку, як пшинична паска. (ЮК.)
Про статну, роскішну жінку.

Ніж. 1. Без ножьи мі ріжеш. (Наг.)
Словами, поступками нївечиш мене. Пор. Дик. 463; Нос. ст. 387.

2. Возь наш ніж, тай украй си свого хлїба. (Жидач.)
Їж тілько своє, а ножа тобі дамо.

3. Не остри ножа, доки-сь не зловив барана. (Ільк.)
Роби все в свою пору.

4. Ніж жьиболупик. (Наг.) ...колодачик. (Наг.) ...круцик. (Наг.) ...жидик. (Наг.) ...ґнипик. (Наг.)
Рїжні прозвища ножа.

5. Не остри ножа, коли баран іще в полонині. (Гнїдк.)
Не готуй ся на непевне. Варіянт до ч. 3.
6. На ножі з собов стали. (Наг.)
Посварили ся, сердять ся, хочуть бити ся.
7. Ніж ми до горла прикладає. (Наг.)
Грозить смертю.
8. Ніж довгий як чугай. (Наг.)
Що таке чугай — невідомо.
9. Ніж острий як Пилат. (Наг.) ...як бритва. (Наг.)
Чому як раз Пилат? Чи не булат?
10. Такий ніж, лиш ним жьиби лупити. (Наг.)
Нездалий, тупий.
11. Хто має ножик, той си хлїбцє ужиє, а я стара баба ледьи півтора бохонка з'їла, й то щипала, то кусала. (Мгк. н. Дн.)
Із оповіданя баби.
12. Хто ножем іграє, від него рану має. (Гнїдк.)
Хто чим воює, від того й гине.
13. Як упхати в огонь ніж, буде сварка. (Папір.)
Нар. віруване.
14. Як бисми ніж у серце встромив, то би ми лекше було, як то, що ти говориш. (Наг.)
Мовить жінка до чоловіка.
15. Як ножом ми серце краєш. (Наг.)
Мучиш мене.

Ніжка. 1. Не треба все на ніжки ставити. (Ільк.)
Не треба все на своїм настоювати, якесь питанє ставити ребром
2. Ніжки як патички. (Наг.)
Тоненькі, крухі.
3. На ніжки ставати. (Гнїдк.)
Простувати ся, видужати по хоробі.

Ніколи. 1. На сьвйитого Ніколи то буде. (Наг.)
Видуманий святий, яких у нас богато. Пор. Adalb. Nigdy 1.
2. Ци то сї ніколи не скінчит? (Наг.)
Кличуть знетерпеливлені довгою слотою або домашною сваркою.

Німець. 1. Глухий Німець. (Гол.)
Не глухий, а не розуміє, що до нього говорить Русин.
2. Говори до нього, коли він Німець! (Наг.)
Не розуміє.
3. Німець як верба: де го посадиш, там ся прийме. (Гол.)
Скрізь обдомашнить ся.
4. Німець — поколїнець, голоколїнець. (Гол.)
Носить штани такі, що відкривають голі колїна.
5. Німцеви наклени в маму, а він каже: я, я. (Луч.)
Він не зрозумів тай такає.

6. Німця не перепишеш, а жінки не перелюбиш. (Петр.)
Німці богато пишуть, а жінки все готові любити.

7. Ой Німці, Німці, де ваш розум дів сї? (Дрог.)
Сміяли ся з Німців, коли вони появили ся у нас, та швидко показало ся, що їх розум далеко лїпший від нашого.

8. По нїмецьки нецки, по польськи корито. (Ільк.) ...по руськи валів. (Дрог.)
Характеризують ріжницю між трьома народами.

9. Пропав гірш Німця. (Петр.)
Чому і як пропав Німець, невідомо.

10. Так мене то грїє, як Нїмця краватка. (Бібр.)
Насміх над краваткою яку носять Німці, вжеж не для тепла, а для оздоби.

Нїмий. 1. Казав нїмий до глухого: Слухай, як безрукий голого обдирає! (Будз.)
Нїсенїтниця.

2. Нїмий як риба. (Ільк.)
Риба не видає нїякого голосу.

Нїмиця. 1. Наїдж сї нїмиці тай дри сї по стїнах. (Наг.)
Нїмиця, Belladonna, отруйне зїлє, від якого чоловік по народному віруваню дере ся по стїнах від болю.

Ніс. 1. Аби ти так в носом був! (Наг.) Болай... (Яс. С.)
Коли не віримо в те, що хтось говорить. Пор. Adalb. Nos 46.

2. Аж носом землю запоров, так му в потилицю заїхали. (Наг.)
Дістав у потилицю, аж носом до землї впав. Пор. Гильф. 1804.

3. А то ніс, як бульба! (Сор.)
Сміють ся з круглого бульбастого носа.

4. Бзди тому, що носа не має! (Ільк.) Набзди... (Мінч.)
Той не занюхає.

5. Втер му носа. (Кол.)
Наганьбив його, навчив розуму. Пор. Adalb. Nos 24; Wand. III, Nase 208.

6. Всюди мусит свій ніс уткнути. (Наг.)
Про чоловіка, що мішає ся в всяке дїло. Пор. Wand. III, Nase 199.

7. Дав му по носї. (Льч.) Дістав... (Наг.)
Дав йому пізнати, щоб не мішав ся в не своє дїло. Пор. Wand. III, Nase 103.

8. Дає собі по носї грати. (Ільк.)
Дає старшувати, верховодити над собою. Пор. Adalb. Nos 16; Wand. III, Nase 206.

9. Дістав доброго носа. (Наг.)
Нагану, кару. Пор. Wand. III, Nase 204.

10. Закрутило му в носї. (Наг.)
Зробило ся неприємно. Пор. Wand. III, Nase 186.

11. Закрутив носом, як би тертого хріну понюхав. (Ільк.)
Коли хтось почує щось неприємне. Пор. Wand. III, Nase 186.

12. За ніс кого водити. (Ільк., Лев.) 9. 16; 276.
Дурити, верховодити над ним. Пор. Adalb. Nos 43; Wand. III, Nase 133, 220, 306.
13. З носа кап, а в рот хап. (Цен.)
Говорять малій дитині, що все ходить засмаркана.
14. З носа му бульки йдут. (Наг.)
Сильно смаркатий.
15. З перед носа му вхопив. (Наг.)
Про зручного купця або злодія. Пор. Wand. III, Nase 216.
16. Має добрий ніс. (Дрог.)
Добрий нюх, уміє знайти ся в кождім випадку. Пор. Wand. III, Nase 138.
17. Накадив му під ніс. (Ільк.)
Насмердів.
18. Накарбуй си на носї. (Наг.)
Затям собі. Пор. Wand. III, Nase 320.
19. Накивай му по носї. (Наг.)
Закпи собі з нього, нагрози.
20. Наставив ніс на вітер. (Наг.)
Нюхає, відки що чути.
21. Не буде вже дерти носа в гору. (Стан.)
Дерти носа в гору — гороїжити ся, гордувати иншими.
22. Не видит дальше свого носа. (Наг.)
Про короткозорого або обмеженого чоловіка. Пор. Wand. III, Nase 288.
23. Не задирай носа в гору. (Льв.)
Не гордуй ся. Пор. Adalb. Nos 5, 23; Wand. III, Nase 172; Дик. 166.
24. Не пхай ніс, де бороду бритвйи. (Грин.)
Не встрявай до не свойого ділa.
25. Не пхай носа до крилоса, бо в крилосї бють по носї. (Льв.)
Дяківська приповідка; дяки не люблять, аби профани мішали ся в їх ремесло.
26. Не пхай носа до чужого проса. (Мик. н. Дн.)
Не сунь ся до чужого ділa. Пор. Adalb. Nos 21; Wand III, Nase 56.
27. Ніс висше губи носить. (Ільк.)
Ніс таки лежить висше губи. Іронїзують над гордяком.
28. Ніс як кушка. (Наг.)
Великий, опухлий. Пор. Adalb. Nos 27; Wand. III, Nase 242.
29. Носа кому втерти. (Гнїдк.)
Пристидати, налаяти його.
30. Носом письмо понюхати. (Гнїдк.)
Хто не вміє читати.
31. Пильнуй носа свого, а не кожуха мого. (Ільк.) Пантруй... (Наг.)
Бережи своє, а до мого не вторкай ся. Пор. Wand. III, Nase 56.
32. Пішло му по носї. (Ільк.)
Посумнїв, образив ся. Пор. Adalb. Nos 42.
33. Пішов з носом. (Наг.)
З нїчим, не дістав чого хотїв. Пор. Adalb. Nos 44.

34. Покрутив носом тай пішов. (Наг.)
Кривдує собі, незадоволений. Пор. Wand. III, Nase 186.

35. Поміркував письмо носом. (Борис.)
Зміркував, що тут пахне чимось злим. Пор. ч. 30.

36. По носі кому їздити. (Гнїдк.)
Верховодити над ним, мати його за дурня.

37. По носі му видно. (Наг.)
Видно з лиця. Пор. Schlei. 133; Wand. III, Nase 211.

38. Просто носа на земли. (Наг.)
Коли хтось питає, де щось лежить. Пор. Wand. III, Nase 167.

39. Смотри свого носа. (Лев.)
Пильнуй усякої своєї річи.

40. Спустив ніс на квінту. (Коб.)
Похнюпив ся, засмутив ся. Пор. Adalb. Nos 38; Wand. III, Nase 157, 273; Nos. ст. 387.

41. Ти знаєш з носа в рот. (Наг.)
Нїчого не знаєш, ти дурень.

42. Ти тому носа не втреш. (Лучак.)
Не даси ради.

43. То тут під носом. (Наг.)
Близько. Пор. Wand. III, Nase 219, 310.

44. То ще ніс затабачений! (Дрог.)
Говорять про завзятого нюхаря.

45. То ще носоживець! (Льв.)
Такий, що напихає носа табакою.

46. Треба йти з носом до коваля. (Мшан.)
Говорять, коли дїтвакови висить сомпель з носа.

47. Утру я йому носа. (Стан.)
Покажу йому, вилаю, осоромлю.

48. Ци ніс для табаки, ци табака для носа? (Дрог.)
Чи піп для людий, чи люди для попа? Що важнїйше? Пор. Adalb. Nos 25.

49. Що йому з носа спаде, то віч мінї дасть. (Наг.)
З носа спаде — що йому неподобаєть ся, непотрібне, зайве.

50. Я собі по носї грати не дам. (Наг.)
Не дам дурити себе, верховодити над собою.

Нїхто. 1. Никому єдному ни варто жьити. (ЮК.)
Не варто жити чоловікови без жінки.

2. Нихто не зне, який го конець жде. (Стежн.)
Не зне — не знає.

3. Ще нїкого за довг не повісили. (Лучак.)
Давнїйше за довг саджали в тюрму коштом вірителя. Пор. Wand. IV, Schuld 46.

Ніч. 1. В ночи кожда корова чорна. (Кольб.) ...всї корови чорні. (Наг.)
Ніч показує все в темнім світлї. Пор. Wand. II, Kuh 4; III, Nacht 9; Wahl II, 31.

2. В ночи хихи, а дни тихі, оженившись із самої пихи. (Гнїдк.)
В ночи сміх, а в день гризота, що будуть їсти. Пор. Wand. II, Heiraten 18; I, Frau 651.
3. З нічев, водов а огньом не грай. (Лім.)
Вони небезпечні.
4. Настала ніч як вік. (ЮК.)
Довга, безконечна ніч для нещасливого чоловіка.
5. Не під ніч згадуючи. (Гнїдк.) Не против ночи .. (Гнїдк., Ільк.)
Аби в ночи не снило ся.
6. Ніч го забігла (Горол.) ...заскочила, запала. (Наг.)
Спізнив ся в ночи в дорозї.
7. Ніч довга, як чабанський сьвіт. (Ком.)
Нема їй кінця — так думають ся такому, що не може спати.
8. Ніч нїкому не брат. (Наг.)
Усе ворожа.
9. Ніч не мати. (Наг.)
Не притулить. Пор. Schlei. 178.
10. Ніч нїкому не сприяє. (Ільк.)
Все грозить лихом. Пор. Libl. 11.
11. Ніч своє право має. (Гнїдк.)
В ночи треба бути дуже уважним. Пор. Adalb. Noc 1; Wand. III, Nacht 83; Čelak. 342; Libl. ст. 11.
12. Ніч страхи плодит. (Наг.)
Тодї чоловік усього боїть ся.
13. Ніч як мори. (Жидач.) Ніч море. (Гнїдк.)
Довга, безконечна, прим. у зимі.
14. Хто по ночи ходит, біди ся шукає (Гнїдк.)
І вона знаходить його.
15. Солодкі ночи, але гіркі днї. (Пасїчне)
Для закоханих.
16. Що ніч зробит, то день покаже. (Гнїдк.)
Злочин зроблений у ночи покажеть ся в день у повнім сьвітлї. Пор Krumb. 240; Wand. III, Nacht 101.
17. Ци ти ніч мала, що сї не можеш виспати? (Наг.)
До сонливої жінки.
18. Як на ніч не замастити челюсти, то біда до них ноги грів. (Наг.)
Нар. віруване.

Нічниця. 1. Нічниці мі ссе. (Наг.)
Жалуєть ся жінка в полозї на біль у цицьках. Нічниця — демон, що ходить по ночи і шкодить жінкам.
2. Нічниця би ти простріляла. (Грин.)
Нічниця — злобний дух, що ссисає дїтий і молочних жінок.

Нїщо. 1. Звів сї на нї-на-що. (Наг.)
Зійшов на жебрака.
2. Із ничого нич. (Мшан.)
Scil. не буде.

3. І ми не з тих, що нічого з них. (Гнїдк.)
І ми не ледачі люди.
4. Нема нічого, хиба гниди та блохи тай вуший по трохи. (Мшанець)
Нічо мя не кусит, хиба... (Мшанець)
Говорить бідний чоловік.
5. Нима з цего нїчо, треба йти по маму або по тата. (Кольб.)
Значіне неясне.
6. Ни маю нїчо, ни дам нїчо. (Жидач.)
Відмова.
7. Ничим си того кладе. (Тухля)
Має се за нїщо.
8. Нїчого з того не буде. (Наг.)
Даремна праця. Пор. Wand III, Nichts 110.
9. Нїчого не робит, лише люнтує. (Богородч.)
Про такого, що не робить, лиш байдики бє.
10. Нїчо ни робити, но Гаврила женити. (Будз.)
Про якусь смішну річ.
11. Нового нїшого, а старе се минає. (Пужн.)
Нема ні сего ні того, як між двома хлібами. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 168.
12. Святе нїщо. (Льв.)
Пор. Fredro, przysłowia polskie, ч. 511, 726 „Ogromne nic“, лат. Aspectus magnificus, rerum vacuus.
13. Ти ничгоде! (Чр. ВЛ.)
Негіднику.
14. Я ни мовлю нїчого, він теж ани писне. (ЮК.)
Мовчазне подруже.

Нїякий. 1. То сяке, то таке, завше було нїяке. (Печен.)
Було недоладне, непотрібне.

Новий. 1. За два нові цьвиків і в сраку нема що бити. (Будз.)
Цьвяхів за два крайцарі дуже мало.
2. Коли Новий рік або Різдво випаде в понеділок, то буде рік дуже тяжкий. (Лучак.)
Господарське правило.
3. Нове з старими дьирами. (Наг.)
Іронічно про щось нове а невдале. Пор. Schlei. 171 Wand. II, Kleid 12.
4. Нового на запроваджай, старовини держи ся. (Ільк.)
Погляд консерватистів.
5. Ще й ти своїх штири новеньких? (Корон.)
Говорять, коли хто в розмові мішає ся не в свою річ.

Нога. 1. А що то мене ноги не коштують, аби-м задармо ходив? (Наг.)
Ноги дорогі.
2. Бере ся в ноги і втїче. (ЛВ.)
Починає рушати ногами.
3. Бери ноги за пояс. (Наг.) ...на плечі. (Наг.)
Знач. іди швидко. Пор. Wand. I, Fuss 72, 1' 0.

4. Бігай своїми ногами. (Наг.)
Не чужими. Пор. Schlei. 159; Wand. I, Fuss 162.
5. Бігай на одній нозі. (Наг.)
Швидко вертай ся. Adalb. Noga 23; Wand. I, Fuss 107.
6. Біжит, аж сї ногами в сраку бє. (Наг.)
Про скору втеку.
7. Бодай єм був ногу зломив, заки-м до тебе прийшов! (Наг.)
Каєть ся чоловік, що завязав з кимось нещасні зносини.
8. Бодай єс ногу зломав! (Наг.) ...на гладкій дорозї. (Наг.)
Прокляте. Пор. Schlei. 189; Гильф. 1053.
9. Бода-с лиш ногами натьигнув! (Наг.) ...задриґав! (Наг.)
Щоб ти вмер. Прокляте.
10. Бода-с ноги задер! (Наг.)
Умер. Прокляте. Пор. Нос. 387.
11. Бодай ти ноги покрутило. (Наг.)
Прокляте.
12. Бодай тї до гори ногами поставило. (Наг.)
Прокляте.
13. Вжем свої ноги проходив. (Бор.)
Довго і безплодно ходячи.
14. Взяв го пiд ноги. (Наг.)
Здобув над ним перевагу. Пор. весїльну пісню:
Возьми вороги під ноги,
Аби твої дїти здорови.
Пор. Wand. II, Fuss 251.
15. Він в ноги а я в цьки. (Будзанів)
Втекли один від одного.
16. Він уже одною ногою в гробі стоїт. (Наг.)
Близький смерти. Пор. Тимош. 218; Wand. I, Fuss 101, 235.
17. Він усе на ноги впаде як кіт. (Снят.)
Про щасливого чоловіка. Пор. Wand. II, 225.
18. В него дубові ноги, медвежа сила. (Збар.)
Дубові, тверді, колодоваті.
19. Волю сї спустити на свої ноги, як на кінські голови. (Наг.)
Говорить піший, що не хоче їхати на коні.
20. Встати рано лївою ногою наперед значить нещасливий день. (Наг.)
Нар. віруване. Пор. Wand. I, Fuss 95, 221.
21. Дав ногам знати. (Наг.)
Пустив ся тїкати.
22. Єдною ногою в гробі стоїть, а ще злоє творить. (Ільк.)
Про непоправного грішника.
23. Злопотїли ногами, як коні. (Наг.)
Задудніли.
24. З ніг сї валит. (Наг.)
Слабий, схорований.

25. Збив го з ніг. (Наг.)
Звалив.
26. Каріяцькі мої ноженьки, куди мінї вами отїпати треба! (Наг.)
Жалував ся такий, що мав іти в далеку дорогу, а мав рани на ногах.
27. Красші швидкі ноги, нїж найдовші роги. (Замул.)
Мова про оленя, що любував ся своїми рогами, а потім утїкаючи, переконав ся, що роги йому заваджають, а ноги виратували його з небезпеки.
28. Не своїми ногами ходиш. (Наг.)
Погроза, знач. поломаю тобі ноги. Пор. Wand. I, Fuss 112.
29. На ноги поставити кого. (Гнїдк.)
Запомогти його. Пор. Adalb. Noga 42; Wand. I, Fuss 97.
30. Ногами набивати. (Наг.)
Топтати землю, марне ходити за якимось дїлом.
31. Нога за ногою. (Гнїдк.) Нога поза ногу. (Наг.)
Помаленьку. Про хід дитини або хорого чоловіка. Пор. Adalb. Noga 29; Wand. II, Fuss 52.
32. Ногами качки загапяти. (Гнїдк.)
Про пяного, що йде заточуючи ся з боку на бік вулиці і махає ногами, мов би качки гнав.
33. Ногами по каміню йде, а чоботи на палиці несе. (Лол.)
Звичайна поява у руських селян. Пор. Wand. II, Fuss 299.
34. Нога ногу підпирає. (Ільк.)
На те їх дві. Adalb. Noga 28.
35. Ноги би ти покулило. (Наг.)
Прокляте.
36. Ноги попелом посипати. (Гнїдк.)
Говорять витаючи рідких гостий.
37. Ноги собі скалить, а чоботи на кію носить. (Ільк.)
Про пішохода, що йде босо. Вар. до ч. 33.
38. Ноги як ґринджоли. (Наг.)
Криві.
39. Ноги як кадовбята. (ЮК.)
Грубі, опухлі.
40. Підставити комусь ногу. (Наг.)
Довести когось до упадку. Пор. Wand. I, Fuss 80, 201.
41. Ниже ногами мисліте. (Наг.)
Про пяного чоловіка, що йде дорогою заточуючи ся. Пор. Wand. II, Fuss 240.
42. По-ногї спутати коні. (Наг.)
Спутані так, що у двох коний спутано до купи по одній сусїдній нозї.
43. Спухла му нога як скльонка. (Наг.)
Говорять про спухлу ногу.
44. Такі ноги, як у подільського злодія. (Сїл. Б.)
Великі, лабаті. Пор. Adalb. Noga 26.
45. Такі ми ноги брудні, що би можна на них рїпу сіяти. (Дрог.)
Говорять про брудні, порапані ноги.

46. Такий виріс, що ноги аж до землї досьигають. (Наг.) ...аж по саму землю. (Дрог.)
Се мабуть у всякого так.

47. „Тату, ноги нечисті!“ — „Коли серце чисте!“ (Гнїдк.)
Потїшав злодій злодія, коли грабували церков і ставали на престіл.

48. То не мої ноги; мої в чоботьох були. (Наг.)
Чоловік пяний заснув на дорозї і у нього вкрали чоботи. Рано будить його проїзжий фірман, щоб узяв ноги з дороги, а він поглянув тай каже як висше.

49. Треба сї тобі там подивити, відки ноги ростут. (Наг.)
Набити по срацї. Пор. Нос. ст. 366.

50. Черéз-ногу спутати конї. (Наг.)
Спутати у двох коний обі передні ноги до купи. Се дуже мучить коний.

51. Я вже їднов ногов у гробі. (Вел. Очи)
Говорить старий чоловік Пор. висше ч. 16; Wand. I, Fuss 101; Див. 100.

52. Як ти дам, то анї ногов не дриґнеш. (Наг.)
Упадеш зомлїлий.

53. Як ти дам, то сї ногами накриєш. (Наг.)
Доторкнуть ся ноги до голови.

Ноготь. 1. Годї ся ніхтем заріжати, коли ножа нема. (Гнїдк.)
Ніхтем не заріжеш ся.

2. Де твої ніхта за тількі літа? (Дид.)
Приповідка оперта на віруваню, що по смерти душа кождого чоловіка мусить переходити через ріку, а щоб перейти, має ставити кладку з нігтів, які чоловік весь вік обрізував і відкидав. Для того такі нігті все треба кидати за пазуху, то по смерти вони всї там знайдуть ся.

3. За синїй ноготь не поратує. (Гнїдк.)
Сине те, що за нїхтем. Нїчого не поможе.

4. Тілько, що синого за нїхтем. (Наг.)
Так мало, нема що й бачити.

Ножицї. 1. Торкни в стіл, то ся ножицї відозвуть. (Ільк., Петр.)
Окликни ся, то якесь дїло вирине.

Ной. 1. Від Ноя потопа говорити. (Гнїдк.)
Від самих початків.

Нора. 1. А щоби тї нори вертїли та точили, як ти мене точиш! (Наг.)
Прокляте Нори — гнилі рани.

2. Бодай го нори норили та точили! (Наг.)
Прокляте, пор. висше.

Норови. 1. Норови точьит чоловіка. (Наг.)
Примхи його беруть ся.

Носити. 1. Куда тї біда носит? (Горожана)
Говорить чоловікови, що блукає десь без потреби.

2. Носило би му грудьми! (Наг.)
Щоб тяжко дихав конаючи.

3. Носив вовк, понесут і вовка. (Наг.)
Вовк носив вівцї, а вовка застрілять і понесуть.

4. На руках бим го носив. (Будзанів)
Так дуже люблю його.
5. Носило би тебе по під Ґаджини та по під Шпиці! (Кривор.)
Проклятє. Ґаджини і Шпиці — високі верхи в Чорногорі.
6. Носило би тя попід хмари. (Жидач.)
Проклятє: щоб тебе носили де мони і не пускали на землю.
7. Носит ся з тим, як баба з тижборьом. (Лол) Зі ступіром... (Ільк.) ...зо ступов. (Наг.)
Носить ся з чимось непотрібним. Пор. Нос. ст. 387.
8. Розносило тобов, як на срачку. (Ног.)
Бігає ненастанно.
9. Сей не дурень: напосив ся, заким украли. (Гнїдк.)
Про дурня, що довго носив ся по ярмарку з якимсь товаром, поки його не вкрали. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 36.

Ноші. 1. Тепер там ноші, де були грошї. (Орел.) Тільки... (Лучак.) Нема лиш... (Кукіз.)
Ноші — носилки, на яких виносять покійників на кладовище.

Нудити. 1. Бод-ас сї знудив! (Наг.)
Проклятє.
2. Нудит сьвітом і собов. (Наг.)
Про нудного чоловіка, що сам не знає, чого хоче.

Нудь. 1. Нудь мі сї бере. (Наг.)
Нуджу ся, вкучно робить ся.

Нужда. 1. Великій нуждї і мала милостиня рівняє ся. (Гнїдк.)
Заспокоює її по трохи.
2. Нужда би тя побила! (Ільк.)
Проклятє.
3. Нужда закон ломить. (Ільк.)
Пор. нїмецьке: „Not bricht Eisen“, Wand. III, Not 44; Čelak. 282.
4. Нужда мовчати не вміє. (Ільк.)
Змушує чоловіка кричати, молити ся і просити помочи у людий. Пор. нїмецьке: „Not lehrt beten“; Wand. III, Not 228.
5. Нужду біда породила, а біду сам чорт. (Лучак.)
Про чортівське походженє всякого зла.
6. Хто в нуждї дає, дає в заввоє. (Гнїдк)
Бо його поміч у двоє милїйша.
7. Хто в нуждї мало говорит, глубше її чує. (Гнїдк.)
Бідний чоловік мовчить, але сильно відчуває свою бідність.
8. Хто нужди не видїв, тот щастя не знає. (Гнїдк.)
Хто не бідував, то не вміє щастя відчути.

Нушторити ся: 1. Нушторит сї, як курка на сїдалї (Наг.)
Крутить ся, шелестить.

Нюх. 1. А то нюх добрий має! (Наг.) Має добрий нюх. (Наг.)
Відгадає, де чим пахне.
2. За нюх табаки не варто. (Наг.)
Не варто нїчого.

3. На нюх добре, на смак зле. (Яйк.)
Пахне, а не смачне.
4. Нюхом вовк ситий не буде. (Наг.)
Мусить їсти. Пор. Adalb. Węch 1.

Нюхати. 1. А занюхав єс, дїду, ковбасу в борщи? (Наг.)
Натяк на відому анекдоту про сліпого старця, що в борщи занюхав ковбасу, яку дала йому господиня і яку з'їв його поводатор. У Ількевича коротко: „Занюхав ковбасу в борщи".
2. Занюхав письмо носом. (Залісє)
Пізнав, що йому грозить якась небезпека. Пор. Ніс ч. 30.
2. Хто нюхає, най чужого не слухає. (Жидач.)
Свого нюху йому досить.

Нявка. 1. Нявки — красні з лиця, а сухі йик тріски. (Грин.)
Нявки, лїсові духи, що спокушують парубків.

Нянька. 1. Де дві няньки, там дитина без ока. (Наг.)
Де забогато догляду, там найбільша шкода. Пор. Libl. 66; Гильф. 252.

О.

Оба. 1. Вони оба єден нумер тримают. (Льв.)
Себ то, оба одної вдачі, роблять до спілки.
2. Ми о́ба: ти гівно, а я особа. (Дрог.)
Мудроване.
3. Оба на єдно копито. (Гнїдк.)
Однакові.

Обарінок. 1. Купив му дїрку з обарінка. (Наг.)
Не купив нїчого. Dziurka z obwarzanka, див. Adalb. Obietnica 19.
2. Обарінком скрутив сї. (Наг.)
Зігнув ся в дугу.

Обачити. 1. Обачиш тогди, коли своє вухо. (Гнїдк.)
Не побачиш нїколи.

Обачінє. 1. Абисте мали обачінє! (Белз)
Просить милосердя, помилування.

Обвеснувати. 1. Хто сьи не обвеснує до Богослова, той не варт слухати божого слова. (Камінне коло Надв.) ...доброго слова. (Гол.)
Празник св. Івана Богослова припадає 8 (21) мая.

Обгризати ся. 1. Обгризає ся за всьо. (ЮК.)
Заступає ся, сварить ся.

Обдарити. 1. Обдарив дїд бабу старими набедрагами. (Гнїдк.)
Набедраги — торби. Говорять про малозначний дар.

Обдерти. 1. Обдерли го як липку. (Наг.)
Збіднїв наслїдком драч. З липового прутя друть лико. Пор. Гильф. 2105.

Обдертий. 1. Обдертий такий, що рубцьи на нїм цїлого нема. (Наг.)
Про обідраного чоловіка.
2. Обдертий як Цигаи. (Сїл. Б.)
Цигани звичайно ходять обдерті. Пор. Adalb. Obdarty 1.

Обернути. 1. Куда оберни, то все дїра на верха. (Ільк.)
Про щось подерте або незасібне.
2. Куди хоч оберни, таки горохом до стїни. (Кукив.)
Інтересний зразок приповідки зложеної з двох ріжних частин: Куди хоч оберни, все дїрою на пяту, а друга: До тебе говорити все одно, що горохом до стїни кидати.
3. Оберни сї Господоньку ласков свойов сьвятов небеснов! (Голг.)
Молитва в хвилї, коли сьвященик у церкві обертає ся до народа із сьвятими дарами.
4. Обертає, обертає, а все голим на верха. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 1.

Обзорини. 1. Ци га́даш да́де на обзорини? (Тухля)
Питав батько парубка, чи гадає слати свати до якої дївки.

Оби. (Аби.) 1. Оби такого ни видати й ни чувати. (ЮК.)
Говорять про щось страшне або дивне.
2. Обы тве ги динь, то програєш. (Тухля)
Бойківський діялект, зам. хоча твоє дїло ясне як день, то програєш.
3. Обис у бідї ни бив! (ЮК.)
Побожне бажане.

Обичай. 1. Кождий край має свій обичай. (Ільк.)
Загальна обсервація. Пор. Adalb. Obyczaj 5.
2. Що край то обичай. (Ільк.)
Варіянт до попереднього. Пор. Adalb. Obyczaj 1.

Обігнати ся. 1. Обігнати ся годї від жемоїди. (Стан.)
Що таке жемоїда — невідомо.

Обід. 1. Дьякую вам за обід, щом сї наїв дармоїд. (Наг.)
Жартлива примівка по обідї.
2. За кождий обід даю Богу душу, а попови сраку. (Кол.)
Жартлива примівка.
3. Йик меш на обід і в вечеріх мід їсти, а що недїлї постоли відновиш, довікуєш си гаразд. (Грин.)
Гуцульська приказка.
4. На єдин обід десять бід. (Гнїдк.)
Говорить нещасливий чоловік, що не має що їсти.
5. Перед обідом не вадить, а по обідї загладить. (Іль.)
Випити чарку.
6. По лихім обідї й худа вечера добре смакує. (Гнїдк.)
Звичайне спостереженє.
7. По обідї перекуска. (Гнїдк.)
Зайва річ.

8. Просиме ґу собі обідати! — Здравы з Богом обідайте! (Гр. ВЛ.)
Коли хто входить до хати в часі обіду, то хатні просять його до обіду, а він дякує отсими словами.
9. Просимо до обіду. — Заживайте здорові. Дьикуємо. (Котуз.)
Варіянт до попереднього.
10. Просимо до обіду! — Най Пан Біг прискочит, ходаки замочит. (Коб.)
Жартлива примівка, варіянт до попер.
11. Хто по обідї не льиже, тому ся сало не завйиже. (Наг.)
Про пообідний сон. Пор. Adalb. Obiad 6.
12. Чьис на обід! (Котуз.) ...до обіду. (Кол.)
Скорочена формула; говорить чоловік входячи до хати, де обідають.

Обідати. 1. Не прийшла-м обідати, а тебе відвідати. (Заліс)
Мовила сестра до брата, коли прийшла до нього в часі обіду і її не просили до стола.
2. Обідайте з Богом сьвєтим, най вас Бог благословит. (Наг.)
Говорить чоловік входячи до хати, а в хаті обідають.
3. Обідайте, най вам кіт лапков пережегнат! (Мшан.)
Жартливий варіянт до попереднього ч.

Обізнати ся. 1. Так би-сь обізнав, що нині за день! (Корч.)
Прокляте. Щоб ти не тямив себе. Пор. Знати ч. 1.

Обіймати. 1. Яку хто має, таку обіймає. (Цен.) Хто яку... (Луч.)
Мова про жінку.

Обійти. 1. Обійшов мі з мертвов кістков. (Наг.)
Народне віруване, що обійшовши когось з мертвою кісткою можна зовсім задурити, визискати кого.

Обійти ся. 1. Обійде ся великдень без гречаної паски. (Ільк.)
Велике свято обійде ся без церемонії.
2. Обійде ся в неділю без сьвяченого. (Ільк.)
Варіянт до попереднього.
3. Обійде ся циганське весіле без марципанів. (Наг.)
Обійде ся без панських забаганок.
4. Обійди ся смаком, як печеним раком. (Загоч.)
Перестань на малім.
5. Обійди ся на Різдво без паски. (Гнідк.)
Варіянт до ч. 1.
6. Обійду ся, як без сьвяченого на Різдвяні сьвята. (Сап.)
Варіянт до ч. 1 і 5.
7. Обыйде ся без ня. (Пол. ВЛ.)
Обійде ся без мене.

Обілляти. 1. То треба обілляти. (Наг.)
Народній звичай обливати, т. зн. запивати всяку нову покупку. Пор. Wand. V, Werk 132.

Обірвати. 1. Крайний усе щось обірве. (Наг.)
Крайного звичайно бють.
2. Обірвав, аж ся облизав. (Бергом.)
Дістав по задниці і вхопив ся руками за неї.

3. Ти ще щось обірвеш від мене. (Наг.)
Набрати ся лайки або битя.

Обіцянка. 1. Обіцянка, а не данка — дурному радість. (Ільк.)
Сама обіцянка нїчого не дає. Пор. Adalb. Obietnica 8; Libl. 20; Wand. I, Geloben 14, 15; Гильф. 2101; Нос. ст. 389.

2. По обіцянку треба швидкого коня. (Ільк.) ...сьвіжого... (Наг.)
Треба швидко наставати на її сповнене. Пор. Adalb. Obietnica 18.

Обіцяти. 1. Богато обіцяє, а мало дає. (Город.)
Щедрий на слова.

2. Лучше не обіцяти, як слова не здержати. (Ільк.) ...додержати. (Петр.)
Звичайна приказка. Пор. Wand. I, Geloben 1; II, Halten 2; Muka 2582; Bebel 361.

3. Обіцьяє гореми-теремн. (Наг.) ...золоті гори. (Сор.)
Про незвичайні обіцянки.

4. Обіцьяли коли сцьяли, а давали коли мали. (Наг.)
Про пусті обіцянки, що рідко коли справджують ся.

5. Обіцяв Біг дати, але казав чекати. (Ільк.) ...та... (Явор.) ...заждати. (Кол.)
На божу обіцянку треба довго чекати

6. Обіцьив мінї зелені обарінки. (Наг.)
Обіцяв щось неможливе.

7. Обіцяв пан кожух, та єго слово тепле. (Петр.) ...тепли його слово. (Жид.)
Панська обіцянка звичайно не сповняє ся. Пор. Нос. ст. 389.

8. Обіцяє дулї на вербі. (Жид.) ...грушки... (Наг.)
Обіцяє щось неможливого.

9. Обіцяти гори, долини. (Гнїдк.)
Обіцяти щось таке, чого чоловік немає.

10. Ти много обіцяєш, а слова не ховаєш. (Стан.)
Варіянт до ч. 1.

11. Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримає. (Ільк.) ...мало дає. (Петр.)
Звичайний житєвий досьвід. Пор. Schlei. ст. 183; Wand. I, Geloben 2, 24.

12. Хто рад обіцяє, той не має охоти дати. (Ільк.) Хто обіцяє... (Петр.)
Швидкий на обіцянку звичайно не додержує її.

13. Якоє „обіцяв Біг“, такоє „прости біг“. (Гнїдк.)
Яка обіцянка, така подяка.

Облад. 1. Не знає сьвітови обладу. (Тисьм.)
Пор. Лад ч. 12.

Облаки. 1. В облаках „сказив би ся“ цїлий варстат має. (Войн.)
Про лихого духа, що напускає град.

Облесний. 1. Облесний чвовек має гладкы слова и інши мысли. (Жег. ВЛ.)
Про облесного, говірливого чоловіка.

Облизати. 1. Оближи менї губи тогди, коли гіркі, а коли солодкі, то я собі сам оближу. (Красноіля)
Потїш мене, коли я в журбі, а в радости не потребую потїхи.

2. Ти знов хочеш щось облизати? (Наг.)
Хочеш набрати ся сорому або бійки.

Обличє. 1. По обличу ті кличу. (Стан.)
Гарне обличє, гарне імя.

Облуд. 1. Воблудом ходит. (Будзан.)
Про непритомного чоловіка.

Обмана. 1. Обмана мі сї вчепила. (Наг.)
Чимось задурений чоловік.

2. Обмана не радість, коли смуток по ній у серци. (Гнїдк.)
Значіне неясне.

3. Прийшла обмана тай обманула Івана. (Стежн.) ...втуманила Йвана. (Жидач.) ...здурила дурного Івана. (Голешів)
Оповідане про дівчину, що намовила пастуха Івана до крадежи. Пор. Етн. Збірник VI, 219.

Обминовище. 1. Обминовище людське. (Наг.)
Говорять про стару дівку, що не вийшла замуж.

Обмислити. 1. Най вас Пан Біг обмислит! (Наг.)
Побожне бажанє. Передача польского, „Niech was pan Bóg opatrzy", в іронічнім значіню.

Обмова. 1. Обмова — нолова: вітер її рознесе, але й очи засипле. (Цен.)
Вона може бути часом дуже шкідлива.

2. Я за обмовов не буду від хати до хати бігати. (Наг.)
Не дбаю про всякі сплетнї.

Обмовити. 1. Вже всї мої кісточки люде обмовили. (Наг.)
Жалує ся чоловік на людську обмову.

2. Обмовили мі люде від ніг до голови. (Наг.)
Варіянт до попереднього. Пор. Adalb. Obmawiać 1.

Оболок. 1. Оболоком риби ходьит. (Наг.)
Громадою, хмарою.

Обора. 1. Коби чужа обора вівцї годувала, всї би люди стада держали. (Гнїдк.)
Чужим коштом легко стада держати. У Поляків: Cudza obora bydła nie zachowa, Adalb. Obora 3.

Оборіг. 1. Оборіг вигадав сам Біг. (Белел.)
Оборіг — відома будівля для зберіганя сїна або збіжа в снопах.

2. Як жито в оборозї, то надія в Бозї. (Ільк.)
Говорить маючий чоловік.

Оборона. 1. Бабська оборона — язик. (Кривор.)
Язик — найострїйше оруже жінки.

2. Ми до оборони перші, а до права остатнї. (Вовч.)
Вільно наскаржити ся, але без успіха.

Оборонити. 1. Оборонив го, як той злодій попа від вовків. (Наг.)
Натяк на оповідане про злодія, що вкравши в попа вовчу шубу, сповідав ся потім, що оборонив ѣтомосця від вовків.

Обр. 1. Обре, Обре, сховай ся добре. (Доброс.)
Мабуть натяк на плем'я Обрів. Приговорюють в забаві т. зв. Хованці. Частійше кажуть „Бобре, бобре".

2. Обри, Обри, ховайте сї добре, бо я лиху волю маю, пси по полю розпускаю: пуц! бери! (Ляхівці п. Богор.)
Повнїйший варіянт попередної примівки.

Обрадованна. 1. Не велика обрадованна. (Наг.)
Не велика радість.

Образ, образок. 1. Образка зи стїни забагає. (Наг.)
Забагає чогось незвичайного. Пор. висше, Наперти ся, ч. 1.

2. Перед образами молив ся, а людий кусав. (Бордун)
Про побожного здирцю.

3. Перед образом молись, старшому поклонись, а дурньови дулю дай. (Дар.)
Моральні приписи.

4. Показуй му образи, а він смотрит лубя. (Гнїдк.)
Жартують із простакуватого Бойка.

5. Ти йому образи, він тобі лубе. (Ільк.)
Говорять два, кождий про щось инше.

6. Шануй образи святі. (Стан.)
Культ ікон — се одна з основ грецького обряду.

7. Що за честь образам у коршмі! (Гнїдк.)
В коршмі звичайно жиють Жиди, що не держать побожних ікон.

8. Я за образи, а ти за гарбузи. (Залїсе, Сапогів) ...йму... минї... (Жидач.) ...о о—ах ...о г—ах. (Город.) ...про ...про... (Печен.) Ми... (Явор.) Ти йому... а він... (Бергом.)
Варіянт до попередніх ч. 4, 5.

Образливий. 1. Образливий як больничка, що ї сї дотулити не мож. (Наг.)
Про образливого чоловіка.

Обрік. 1. В сраці му вобрік грає. (Будзан.)
Говорять про бистрого, норовистого коня.

2. Оброку з бича дати. (Гнїдк.)
Набити батогом.

3. Розгуляв сї обрік. (Сор.)
Про ситого, веселого коня або й про ситого гулящого чоловіка.

4. То в нїм обрік так гуляє. (Наг.)
Про веселого, ситого коня.

Обсїсти. 1. Обсїли го так, що ся і в ріцї не обмиє. (Тисьм.)
Scil. воші.

Обславити. 1. Обславили мі по цїлім селї. (Наг.)
Обмовили.

Обстанова. 1. Там у нього в хаті така обстанова, як у пана. (Крех.)
Про богатого чоловіка.

Обуванє. 1. Потрафит на обуваню. (Гнїдк.)
Приказка не повна. Scil. потрафить надоложити час на обуваню, про лїнивого чоловіка.

Обходити. 1. Дай Боже, аби нас лихе обходило, а наших ворогів аби не лишало! (Рогат.)
Не зовсїм побожне бажанє.

Обходити ся. 1. З чим ся обходимо, тоє до нас липне. (Ільк.)
Мова про всяку привичку.

2. Наймі мене то не обходит. (Наг.)
Зовсїм менї байдуже.

3. Най тебе тото не обходит. (Наг.)
Не мішай ся до того, зась тобі до того.

4. Обхожу ся з нею, як з розбитим горшком. (Печен.) ...яйцем. (Кол.)
Поводжу ся обережно. Пор. Wand. I, Behandeln 2.

5. Обходит сї з ним як зо псом. (Наг.)
Не шанує його зовсїм. Пор. Wand. I, Behandeln 1.

6. Так мене тото обходит, що аж нїкуди. (Наг.)
Се менї байдуже.

Обценьки. 1. Обценьґами з нього слова не витьягнеш. (Наг.)
Про мовчазливого чоловіка.

Овес. 1. Овес му під хвостом брикає. (Гнїдк.)
Про ситого коня, годованого вівсом.

2. То вівсик брикає в кони. (Наг.)
Говорять про брикливого коня. Пор. Wand. II, Hafer 45.

2. Як ся пробіжит, то ся і овес спирожит. (Гнїдк.)
Як чоловік намучить ся, то з'їсть і вівсяний хлїб замісь пирога.

Овечка. 1. Більше дасть вовни дурна овечка, як мудрий цап. (Карлів)
Господарське порівнанє.

2. Ходить як овечка, а дуцкає як баран. (Ільк.)
Про тихого, а завзятого чоловіка.

Огида. 1. Зійшов на чотири огиді. (Доброс.)
Зійшов на ганьбу.

Оглухнути. 1. Ци-с оглух, ци лиш так не чуєш? (Наг.) ...ци лиш ти троха заступило? (Наг.)
Жартують, коли хтось допитуєть ся пару разів про якусь річ, яку йому вже вперед вияснено.

Оглядїти ся. 1. Оглядїв ся, як наїв ся. (Дар.)
Поки був голодний, то йому не до того.

Огонь. 1. Від огня біжу, а в воду скачу. (Ільк.)
З одної небезпеки в другу.

2. Він готов за ним в огень скочити. (Наг.)
Любить його дуже. Пор. Wand. I, Feuer 358, 391.

3. Добре класти огонь, як готова колода. (Заставці)
Улекшене в праці. Пор. Колода 1; Adalb. Ogień 14.

4. З за огню би вкрав. (Наг.)
Знач. із найбільше недоступного місця.

5. З огньом граєш. (Наг.)
Не знаєш, з чим жартуєш.

6. З огньом не грай! (Наг.) ...не жартуй. (Кол.) ...нема жартів. (Збар.)
Крім буквального значіня має звичайно переносне: з завзятим, сердитим, запальним чоловіком не задирай ся.

7. З огня та в воду. (Гнїдк.)
З одного лиха в друге. Пор. Гильф. 2187.

8. На огни го печи, ци скаже слово. (Наг.)
Про упертого мовчущого чоловіка. Натяк на давнїй спосіб тортурованя злочинців або воєнних бранців при допитах при помочи огню.

9. Не погодиш огонь з водою. (Гнїдк.)
Супротивні речі з собою незгідні.

10. Не сховаєш огню в соломі. (Наг.)
Бо загорить ся. Пор. Adalb. Ogień 15. Вар. Niebezpieczna blizko ognia słoma.

11. Огень би го наглий спалив! (Наг.)
Прокляте.

12. Огень би ті сьвйитий спалив! (Наг.)
Святий огонь часто в значіню грому.

13. Огень гіршнй ворог як вода. Бо вода єдному озьме, а другому дасть, а огень сьвйитий нїчого не лишит. (Наг.)
Народня поговірка.

14. Огень гіршнй як злодїй, бо злодїй украде і другому дасть, а вогень нї. (Мик. п. Дн.)
Народня поговірка. Пор. Adalb. Ogień 41, тілько замість води кладе злодїя, що „bywszy w domu kąty zostawi“, а огонь не лишить нїчого.

15. Огень го там знає, не я! (Наг.)
Досадна поговірка.

16. Огень му в руках. (Нат.)
Такий прудкий до роботи або до бійки.

17. Огень ті там сьвйитий знає. (Наг.)
Огонь у поговірках та проклятях дуже часто персонїфікуєть ся і звичайно в значіню неприязнім, ворожім чоловікови, хоч і має епітет „святий“.

18. Огонь 'д огневи присувати. (Гнїдк.)
Непотрібна робота. Пор. Adalb. Ogień 21.

19. Огонь з водою нїколи не погодиш. (Ільк.)
Пор. висше ч. 9, Adalb. Ogień 27, 39; Тимош. 245; E. Rot. 17.

20. Огонь і вода добрі служити, але лихі панувати, (Ільк.)
Обоє можуть страшенно пошкодити. Пор. Adalb. Ogień 26; Wand. I, Feuer 17, 103; Čelak. 439; Wurzbach I, 318.

21. Огонь сьвятий мстить ся, як го не шануєш. (Ільк.)
Признають огневи мстивість за не пошановок.

22. Огонь та вода, то добро й біда. (Лучак.)
Бо можуть буги корисні і шкідливі. Пор. Wand. I, Feuer 29.

23. Огонь тай вода хоть добрі, бодай ніколи не панували. (Гнідк.)
Варіянт до ч. 19, в формі побожного бажання.

24. Прийшов огню позичити. (Наг.)
Знач. прийшов тай зараз іде далі з хати. Пор. Adalb. Ogień1.

25. Прийшов як огню урвати. (Замул.) Приїхав... вхопити. (Богор.)
Варіянт до попереднього.

26. При чужім огни свій горнець гріє. (Збар.)
Знач. користуєть ся чужим добром, надуживає чужої доброти. Пор. Adalb. Ogień 38; Wand. I, Feuer 4.

27. Тебе аби на терновім огни пік, то би сї від тебе правди не довідав. (Наг.)
Про упертого чоловіка.

28. То з огньом справа. (Наг.)
Знач. небезпечна справа.

29. Той би й на терновім огни не горів. (Колом.)
Твердий, недоступний для просьби, нелюдяний. На терновім огні палено упирів та чарівниць, а він, знач. ще гірший.

30. То огень не чоловік. (Наг.)
Такий горячий, сердитий, прудкий.

31. Хто на огень плює, тому на лици огник повимітує. (Наг.)
Народне віруване. Огень або огник — се болючі і гниючі струпи. Пор. Wand. I, Feuer 254.

32. Хто сї з огньом бавит, той сї в ночи вщит. (Наг.)
Народне віруване, особливо в приложеню до дітий, які часто люблять бавити ся огнем.

33. Що дай Господи, то дай, а від того огнику сьвйитого оборони й ворога тьижкого! (Наг.)
Побожне бажане.

34. Як би не святий огник, то би тїсний чоловік згиб. (Мшанець)
Їазда наняв майстра будувати хижу, а він робив недбало. Треба було взяти другого, а першого відправити. Щоби його не відправили, він погрозив огнем і лишив ся при роботї разом з другим.

35. Як на огни згоріло. (Наг.)
Пропало, щезло, минуло ся, прим. хліб або одежа.

36. Як огню не шьинуєш, то він сї буде мстита. (Наг.)
Варіянт до ч. 21.

37. Як огню стереже ся. (Ільк.) ...стережи сї. (Наг.)
Говорять про небезпечного чоловіка.

38. Як снить ся огонь, то значить, що до хати прийде злодій. (Розділ) ...зн. щасте. (Мервичі п. Жовква)
Народні вірування.

Одвірок. 1. Нові одвірки до старої комірки.
Нове до старого не йде.

Одвуд. 1. То ще було за короля Одвуда. (Глібів)
Поговірка про якусь давню давнину.

Одебелїти. 1. Аж єм одебелів зо страху. (Наг.) ...одубів... (Наг.) ...остовпів... (Наг.) ...отетерів... (Наг.)
Зробив ся нерухомий зо страху.

Одежа. 1. Не одежа чоловіка, а чоловік одежу красит. (Гнїдк.)
Одежа не рішає про вартість чоловіка.

2. По одежи нас витают, а по мудрости садят. (Гнїдк.)
Хто гарно убраний, того радо витають і звичайно садять на перших місцях.

3. Я свою одїжку кладу під дїжку. (Наг.)
Натяк на казку про дурисьвіта, що в гостиннім домі повечерявши буцїм то розібрав ся, але втїк вікном і на дїжцї, що була там, де мав спати, написав от ті слова, а сам насрав в дїжку.

Один. 1. Все одно, чи книш, чи пиріг. (Ільк.)
Хибно, бо книш печений, а пиріг вареный.

2. Оден має гребінь, а другий то, що на гребени. (Льв.)
Т. зн. воші.

3. Одна біда з хатя, а десать до хати. (Бергом.)
Нещасте іде одно за другим.

4. Одна година скривить хрестянина. (Стара С.)
Знач. нїхто не знає чи вже за гостину не доведеть ся йому вмирати.

5. Одна дїтина, одна рядянина, нема ся де перепрати. (Гірне)
Говорить бідна вдова.

6. Одна як одно імя. (Печен.)
Одна жінка або дочка.

7. Одна як око в голові. (Богор.)
Люба, мила.

8. Одним богацьо не прибуде. (Ільк.)
Не великий прибуток.

9. Одного тї маю, як одну душу в Бога. (Кол.)
Говорить батько про сина або жінка про чоловіка.

10. Одно збирай, а друге давай. (Ільк.)
Чоловік збирає збіже, а видає гроші.

11. Одно лихе, друге недобре. (Снят.)
Обоє нездалі. Пор. Wand. I, Böse 14.

12. Одно минути, друге звинути. (Ільк.)
Про якесь лихо.

13. Одно тото, а друге нїчо (Мик. н. Дн.)
Scil. говорить або робить.

Одинак. 1. І з одинака — драб або лайдака. (Стоян.)
Пор. Єдинак ч. 2.

2. Син одинак як не злодїй, то піяк. (Кукіз.)
Пор. Єдинак ч. 2.

Одиначка. 1. Одиначка або ледащо або пічка. (Заліс.)

Пор. Єдиначка ч. 1. Wand. II, Kind. 193.

2. От одиначка! (Сор.)

Згірдний вислов про ледачу дівчину.

Однакий. 1. Однакі, як би їх одна мати родила. (Луч.)

Діти одної матери не все бувають однакі.

2. Не всім однако дано: одному сито, а другому решето. (Петр.)

Мова про суспільну нерівність. Гумор лежить у слові „сито", що має двояке значінє: satt і Sieb; зі складу речення випадало-б надіяти ся в другій половині антітези „голодно". Пор. Wand. I, Einer 8, 17; II, Gott 479, 480.

Одур. 1. Ци ті олур напав? (Наг.)

Чи ти вдурів?

2. Якийсь на нього одур зайшов. (Наг.)

Одурів чоловік.

Одуріти. 1. Одуріла кобилїча голова. (Жидач.)

Про дурну жінку.

2. Одуріти можна з таков роботов. (Наг.)

Говорять про якусь зовсім безцільну роботу.

3. Ци ти одурів, ци лиш троха оцапів? (Наг.)

Лайка на непритомного чоловіка, що робить якусь дурницю.

Оженити ся. 1. Кобим ся оженив, дав бим вола; кобим ся розженив, дав бим і два. (Явор.)

Чоловік бажає оженити ся, а потім не може витримати з жінкою.

2. Лекше оженити сї, як розженити сї. (Наг.)

Розводи в католицьких церквах дуже утруднені. Пор. Wand. II, Heiraten 35.

3. Не ожениш ся, поки тя не оббрешут. (Гвїдк.)

Говорять про парубка.

4. Оженив сї дурноватий, та взяв біснувату, та не мали що робити, підпалили хату. (Городен.)

Поговірка на лихе подруже, властиво взята зі співанки, пор. *В. Гнатюк*, Коломийки.

5. Оженити ся і повісити ся, то є час нагадати ся. (Лучак.)

Песимістичний погляд про вартість подружа. Пор. італійське: Pagliare e morire avviano sempre tempo.

6. Оженити ся ладна річ. Одно каже: тату! друге кличе: папу! трете плаче: хлїба! а жінка каже: тай менї потрібно. (Стріль.)

Радощі родинного життя.

Ожіг. 1. Вступи сї, бо ти ожогом очи виберу. (Наг.)

Говорить жінка до напасливого чоловіка.

Озеро. 1. Іди в озеро та трісце! (Мик. н. Дн.)

Озера і трясавини уважають ся осїдком бісів.

Оказія. 1. Оказія ми ся трафила. (Отинев.)

Пор. Wand. II, Gelegenheit 43.

Око, очи. 1. Аби ми очи повилазили, як я то видів! (Наг.)

Заклинаєть ся чоловік, що не видів чогось.

2. Аби-с ми з тим у очи не лїз! (Наг.)
Не докучай.
3. Аж єм свої очи забув. (Наг.)
Здивував ся дуже.
4. Аж за очи хапле. (Наг.)
Про велику красу або ярчу, особливо червону барву.
5. Аж ми в очох сїм сот сьвічок засияло. (Наг.)
Ударив ся сильно в голову.
6. Аж ми сї очи розбігают. (Наг.)
Дивує ся або ласо дивить ся на щось.
7. Аж очи блудьит. (Наг.)
Не знає, на що дивити ся.
8. Аж очи собі зрив'є дивлячи ся на ню. (Богородч.)
Така гарна.
9. Аж у очи бє. (Наг.)
Про велику ясність.
10. Ану, очи ми вибери! (Наг.)
Не виджу нїчого, говорить неписьменний чоловік. Пор. Adalb. Oko 20.
11. А очи би тобі викапали на горячу плиту! (Ю. Км.)
Прокляте.
12. А як би там око було? (Наг.)
Говорить чоловік ударений з докором до того, що його вдарив.
13. Бачили, очі, що купували. (Ільк.) Видїли... (Залїсє)
Натяк на відоме оповіданє про дурня, що замість ласощів накупив хріну і їдячи його почав плакати і от так промовив до своїх очий. Пор. Даль II, ст. 10; Wand. I, Auge 17.
14. Без того так як без очий! (Наг.)
Про якусь потрібну річ або книжку.
15. Бодай го мої очи не видїли, так як свого татуньи не виджу. (Наг.)
Клене жінка нелюбого чоловіка або сина.
16. Бодай му вочи завирнуло. (Буда.)
Прокляте на урядника, що завернув чоловікови письмо з суду.
17. В живі очи бреше. (Наг.)
Заперечує очевидну річ.
18. Вийми ми очи, ци знаю, як то било. (Мшан.)
Говорить чоловік, що не тямить чогось.
19. Вилупив очи як цибулї. (Наг)
Про витріскоокого.
20. Витріщив очи, нїби с—ти хоче. (Пужн.)
Надув ся, аж очи витріщив.
21. Витріщив очі, як зарізаний баран. (Ільк.) ...як крілик. (Наг.)
Варіянт до попер. Пор. Adalb. Oko 100.
22. Витріщив очи, як цап яйцї. (Ком., Городок)
Варіянт до попер.

23. Витріщив очи, як чорт на фіґуру. (Наг.)
Дідько не любить фігури і дивуєть ся, чого вона тут стоїть.

24. Від очий му сї то стало. (Наг.)
Пристріт — віруване, що від зустрічи з людиною з поганими очима чоловік може захорувати.

25. Вікапали би ти очи! (Лол.)
Прокляте.

26. Він на мене злого вока. (Пужн.)
Сердить ся, гнівае ся. Пор. Етн. Зб. VI, 105.

27. Вічийка ни можу підвести. (Ю. Км.)
Не важить ся поглянути, несьміла, залякана.

28. Водит очима за мпов (Наг.)
Озирае ся, поводить очима.

29. В очи кому лїзти. (Наг.)
Докучати, жебрати, допоминати ся довгу.

30. В очи кому штуркати. (Гнїдк.)
Випоминати щось неприємне.

31. В очи му плюнь! (Наг.)
Безсоромний чоловік. Пор. Adalb. Oko 37.

32. В очи му то скажу. (Наг.) До очий... (Наг.)
Говорить сьвідок на потверджене якогось закиду.

33. В очи сьвітит, а по за очи би чоловіка взїв. (Бергом.)
Говорить з чоловіком як приятель, а поза очи шкодить йому. Пор. Adalb. Oko 99; Schlei. ст. 150.

34. В очох ми сї сьвічки засьвітили. (Наг.)
Від удару.

35. Де були мої очи, коли-м за тебе йшла! (Лол.)
Нарікала жінка на лихого чоловіка.

36. До ока стати. (Наг.) До очий... (Наг.)
Стати перед судом як наочний сьвідок.

37. До очий му скочив. (Наг.)
Накинув ся на нього з лайкою або замахнув ся бити.

38. До очий скаче. (Наг.)
Лае ся сердито, грозить бійкою.

39. Дре люльом очи. (Наг.)
Докучае людям своїми просьбами.

40. Єдним оком зиркае. (Наг.)
Підозріває щось, або слїдить за кимось.

41. Єдно око має більше віри, ніж два. (Ільк.)
Щось не ясне.

42. Живцьом му очи випечу, окропом. (Ю. Км.)
Грозила жінка непоцтивому чоловікови.

43. Засцьити очи. (Наг.)
Заплакати.

44. Затули си очи! (Наг.)
Не диви ся або удавай що не видиш.

45. За очима пійти. (Гнїдк.)
Пійти невідомо куди, без цїли.

46. З ока викопати. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

47. З очий му видно, що поганий чоловік. (Наг.) ...що бреше. (Наг.)
Про лихого, брехливого чоловіка, якого пізнають по певнім погляді. Пор. Adalb. Oko 83; Schlei. ст. 150.

48. З очий му искри скачут. (Наг.)
Сердитий, розгнїваний.

49. З очий му читає. (Наг.)
Пізнає його мисли по очах.

50. З якими очима я перед ним сї покажу? (Наг.)
Соромно менї показати ся перед ним.

51. Іди, куди ті очи ведут. (Наг.)
Відправляють нелюбу людину. Пор. Adalb. Oko 17.

52. Іди, най ті мої очи не видьит. (Наг.)
Говорять ненависному чоловікови. Пор. Schlei. ст. 189.

53. І єдно око спати хоче. (Мінч., Ільк.)
І одноокий спить. Пор. Adalb. Oko 19; Wand. I, Auge 8; Schlei. ст. 150.

54. І поганими очима не диви ся. (Гнїлк.)
Упоминають такого, що має погані очи.

55. Йиму вже засрані вочи. (Будз.)
Стидно йому вже кудись вийти.

56. Кого болят очи, той горівки не хоче. (Ком.)
Жартують із чоловіка, якого обминули при черзї пючи горівку.

57. Кому в очах темно, той усе заїзе в Лейбові огірки. (Ком.)
Кепкували із злодія, зловленого в огірках, який оправдував ся тим, що йому було темно в очах.

58. Куди очам мило, і ногам похило. (Гнїдк.)
Ноги йдуть залюбки туди, де чоловіка щось тягне.

59. Лиш о єдно око схибив. (Наг.)
Ставив на льотерію і трафив число о одну одиницю більше або менше, як треба було. Пор. Wand. II, Auge 196.

60. Лучше одно око своє, ніж чужії обі. (Ільк.)
Загально відома правда. Пор. Adalb. Oko 32.

61. Лучше око золота, ніж камінь олова. (Ільк.)
Око відповідає більше менше фунтови, а камінь сотнарови.

62. Має на очох. (Наг.)
Погані очи.

63. Має паскудні очи: як сї подиви, то наврочит. (Сор.)
Уроки бувають наслїдком того, коли на людину гляне хтось поганими очима.

64. Май го на оцї! (Наг.)
Стережи пильнуй його.

65. Мати око на кого. (Наг.)
Підозрівати, стежити за ким. Пор. Wand. I, Auge 349.

66. Мало го очима не з'їв. (Ільк.)
Із зависти або ненависти.

67. Мало му в очи не вскочит. (Наг.)
Примилює ся, приподоблює ся.

68. Межé-очи му заїхав. (Наг.)
Ударив в лице.

69. Навіть ми сї на очи не навертай. (Наг.) ...не показуй! (Наг.)
Говорять ненависному чоловікови.

70. На-в млї-віч то буде. (Наг.)
Зараз, в тій хвилї.

71. На єдно око слїпий, а на друге не бачить. (Ільк.)
Про слїпого, який удає видющого, підслїпуватого. Пор. Adalb. Oko 36.

72. Най ми очи вилїзут, як я то видів! (Наг.)
Закляте, коли чоловік відпирає ся, що чогось не бачив.

73. Най очи плачут, як не вздріли, що купили. (Зазул.)
Вар. до ч. 13.

74. Най тї в очи не коле! (Наг.)
Не завидуй. Пор. Wand. I, Auge 386.

75. На свої очи видів. (Наг.)
Власними очима.

76. На твоїх очох то сї стало. (Наг.)
Ти се бачив своїми очима.

77. Не видів єм на очи. (Наг.)
Не видів чогось зовсїм.

78. Не доглянеш оком, то доложиш ворком. (Петр.)
Недбальство доводить до страти. Пор. Adalb. Oko 30; Libl. 16; Сим. 2629; Нос. 156, 256, 281. Доповн. 59; Wand. I, Auge 258.

79. Не маю до нього ока. (Наг.)
Не маю смілости іти до нього.

80. Не можу очий відорвати. (Наг.)
Таке цїкаве та привабне.

81. Не спускає го з очий. (Наг.)
Слїдить за ним.

82. Одні очи і плачут і смієт ся. (Явор.)
Настрій чоловіка міняє ся, по плачу наступає веселість.

83. Ока до нього не вказуй! (Наг.)
Не йди до нього, не поступай нї кроком.

84. Ока з мене не спустит. (Наг.)
Дивить ся на мене уперто.

85. Ока не зажмурив усю нїч. (Наг.)
Не міг заснути.

86. Око би виймив. (Наг.)
Такий скупий, безсердечний.

87. Око би ти вилїзло! (Наг.)
Говорять завидющому чоловікови.

88. Окови не вір, язикови не против ся. (Снят.)
Думка не зовсїм вірна, бо звичайно оку віримо найбільше, і язикови противимо ся найбільше. Пор. Adalb. Oko 54.

89. Око в око. (Наг.)
Чоловік стає против чоловіка або против звіра.

90. Око-двадцїть! (Наг.)
Про щось гарне або щасливе.

91. Око за око, зуб за зуб. (Наг.)
Старинна форма кари. Пор. Adalb. Oko 75; Wand. I, Auge 12.

92. Око мі свербит, новина буде. (Наг.)
Народне віруваня.

93. Око му висадив. (Наг.)
Вибив або підбив.

94. Ог тоти скльині очи бодай здорові були, а тамті бодай викапали! (Наг.)
Благословила жінка пана, що цїнуючи її худобу, зразу голими очима подав низшу цїну, а потім, к ли вона напустила ся на нього, добув окуляри і придививши ся близше признав висшу цїну.

95. Очи бере. (Гнїдк.)
Про велику красу.

96. Очи би видер. (Наг.)
Сердитий, сварливий, напасливий чоловік. Пор. Adalb. Oko 76.

97. Очи би їли, а губа не хоче. (Ільк., Кобр., Петр.)
Чоловік ситий, бачучи якусь принадну страву, рад би ще їсти, але не може. Пор. Adalb. Oko 49; Wand. I, Auge 80, 82.

98. Очи би їли, та в живіт не влазит. (Луч.)
Варіянт попереднього. Сим. 565; Muka 231, 234.

99. Очи би ти викапали! (Наг.)
Прокляте, щоб ти осліп.

100. Очи веселі, як у ястряба. (Лол.)
Про веселого, ясноокого чоловіка.

101. Очи виколоти кому. (Гнїдк.)
Надокучити або осліпити.

102. Очи витріщені як у сови. (Наг.)
Про великі, викочені очи.

103. Очи заслїпити кому. (Гнїдк.) ....замилити... (Гнїдк.) ...засипати... (Гнїдк.)
Обаламутити когось.

104. Очи злипають ся, як би ми хто вкинув соли до них. (ЮК.)
Обсервація не зовсїм вірна, бо від соли очи не злипають ся, але плачуть.

105. Очи злипают сї, як би їх медом помастив. (Наг.)
Говорять про чоловіка, якому хочеть ся спати.

106. Очи лишити. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

107. Очима би їв, та душьи не приймає. (Наг.) ...черево. (Наг.)
Не має апетиту. Пор. Muka 231, 234, 3049; Wahl II, 35.

108. Очима би мі взїв. (Наг.) ...мі їсть. (Наг.)
Про ненависного чоловіка. Пор. Слав. I, 109.

109. Очима пасти кого. (Гнїдк.) ...пасе. (Наг.)
Поводити очима за ким, слїдити його рухи. Пор. Adalb. Oko 62; Wand. I, Auge 424.

110. Очима сьвітити. (Наг.)
Підхлїбляти ся кому.

111. Очи ми виберіт, ци бим вас пізнав! (Наг.)
Говорив чоловік при стрічи з давним знайомим.

112. Очи ми сї злипают. (Наг.)
Дрімаєть ся менї.

113. Очи-м свої видивив за тобов. (Наг.)
Дивив ся довго і надармо. Пор. Wand. I, Auge 430.

114. Очи му бігают, як у миши. (Наг.)
Про рухливі, цїкаві очи.

115. Очи му в стовп стали. (Наг.)
Нерухомі очи зомлїлого чоловіка. Пор. Adalb. Oko 44.

116. Очи му грают. (Наг.)
Веселі, жартобливі, сьмішкуваті очи.

117. Очи му вигнало з голови. (Наг.)
Від тяжкого удару або слабости.

118. Очи му йграют, аж промавйнют. (Наг.)
Варіянт пирший до ч. 113.

119. Очи му на мяьирі стали. (Наг.)
Впер очи в одно місце.

120. Очи му на мотузках висьит. (Наг.)
Жартують з чоловіка з випуклими або підплилими очима.

121. Очи му отворив. (Наг.)
Нарозумив, повідомив про щось.

122. Очи му палут за кусником хлїба. (Корч.)
Голодний бачить, як инші їдять хлїб, а йому не дають.

123. Очи му побаранїли. (Голг.)
Отупіли, помутнїли.

124. Очи му погані. (Наг.)
Лайка.

125. Очи му посоловіли. (Наг.)
Потускнїли перед сном.

126. Очи му сї блишьит як вовкови. (Наг.)
Про захланного чоловіка. Пор. Adalb. Oko 90.

127. Очи му червоні, як у крілика. (Наг.)
Мабуть про альбіноса.

128. Очи свої забути. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 3.

129. Очи чорні як терен. (Дрог.)
Влучне порівнанє. Пор. Adalb. Oko 45.

130. Очи як цибулї. (Наг.)
Випулені, великі.

131. Очом своїм вйирити не хочу. (Наг.)
Коли чоловік бачить щось дивного і неправдоподібного. Пор. Слав. П, 39.

132. Очом страшно, а руки зроблять. (Луч.)
Дивити ся на якусь роботу страшно, а проте людські руки зроблять її. Пор. Adalb. Oko 47; Тимош. 98; Дик. 1357.

133. Панське око коня тучить. (Ільк.)
Коли пан доглядає сам своє добро, то йому добре дїє ся. Libl. 32; Bebel 91 Wand. I, Auge 45; Гильф. 2147; Слав. П, ст. 9.

134. Перед очима ми стойит. (Наг.)
Живо пригадую собі.

135. Погані очи гірші від мечьи. (Наг.) ...мати. (Гнїдк.)
Бо задають незримі рани, народне віруванє.

136. По за очи наговорив. (Наг.)
Про всяку обмову.

137. ПопереД очи ми сї снує. (Наг.)
Ходить часто передомною.

138. Попівське око. (Гнїдк.)
Scil. ненаситне. Пор. Wand. I, Auge 369; Нос. 407; Слав. П, 68.

139. Прижмури єдно око! (Наг.)
Старай ся як мога менше бачити.

140. Про людське око зробити. (Наг., Гнїдк.)
Зробити так, аби здавало ся, що щось зроблене.

141. Пролупи очи! (Наг.) Протри... (Наг.)
Вставай рано. Дик. 1354.

142. Псови очи, а чортови душу запродав. (Ільк.)
Про безсоромного і нечесного чоловіка. Пор. Adalb. Oko 86.

143. Силуваними очима не мож ся дивити. (Явор.)
Значінє неясне, бо „силувані“ не те, що чужі.

144. Стережи як ока в голові. (Наг.)
Пильнуй як найстараннїйше. Пор. Krumb. ст. 232; Wand. I, Auge 391; Libl. 226; Слав. П, 42.

145. Світ за очи пішов. (Наг.)
Пішов сам не знаючи куди.

146. Так як би му з ока випав. (Мшан.)
Такий подібний до нього.

147. То здорово на очи. (Льв.)
Говорять прохожі, коли кому вітер засипле очи порохом.

148. То його праве око. (Ільк.)
Щось немов права рука, довірений чоловік.

149. То його в очи коле. (Наг.)
Говорять про завидющого чоловіка, що заздрить на чуже добро. Пор. Слав. I, 221; Гильф. 714.

150. То ще очи завидющі! (Наг.) ...лукаві. (Наг.)
Про зависного чоловіка. Нос. ст. 274; Слав. II, ст. 9.

151. Треба му з очий здоймити. (Наг.)
Полуду або уроки, а в переносним значіню треба йому сказати правду, виявнити якесь діло.

152. Чого не дізднш очима, за то відповіш плечима. (Наг.)
За недогляд караються. Пор. Нос., Доповн. 59.

153. Чого очи не видять, того серцю не жаль. (Ільк.)
Те забуваєть ся швидко. Пор. Adalb. Oko 13; Гильф. 99, 322; Wand. I, Auge 283; Bebel 394; Haller II, 13; Libl. 122; Слав. I, 299.

154. Чотири очи ліпше видят як двоє. (Льв.)
Двоє людий ліпше видять як один чоловік. Пор. Adalb. Oko 14; Слав. II, 56.

155. Що з очий, то і з гадки. (Наг.) ...з плечий. (Кол.)
Чого не бачимо, то забуваємо. Пор. Libl. 43; Adalb. Oko 9, 10; Слав. I, 220, 257; II, 38; Wlisl. ст. 182; Wand. I, Auge 25; Bebel 395; Wahl I, 169.

156. Що очи ввидьит, то руки зробйит. (Наг.)
Про зручного майстра. Пор. Adalb. Oko 7; Wand. I, Auge 440.

157. Що очи ввидьит, то руки озьмут. (Наг.)
Про зручного злодія. Пор. Wand. I, Auge 218.

158. Що очи видят, то серцю не жаль. (Луч.)
Бо має задоволене з виду. Вар. до ч. 153; Wand. I, Auge 283.

159. Я без очий не даю. (Наг.)
Без власного догляду.

160. Я вже там свого вока не можу вказати. (Льв.)
Не можу там іти.

161. Як з ока викапаний. (Наг.)
Говорять про дитину, подібну до батька або матери або когось иншого. Пор. Adalb. Oko 21; Wand. I, Auge 433; Libl. 183.

162. Я з заду очий не маю. (Наг.)
Як чоловік не видить щось такого, що стало ся за його плечима. Пор. Wand. I, Auge 400; Нос. Доповн. 72.

163. Як му що впаде в око, то ніхто не вийме. (Підгірки)
Говорять про злодія, що як собі що вподобає, то мусить украсти.

164. Як не прідреш очи, то прідреш мошенку. (Мінч.) Коли... (Лев.)
З недогляду і недбальства буває страта, яку треба оплачувати грішми. Пор. Adalb. Oko 30; Libl. 16.

165. Як оком кліпнути. (Голоб.)
Один момент, одна хвилина.

Околот. 1. Бий як в околіт! (Наг.)
Бий дуже, на оспн. Le Roux de L. I, 38.

2. Най сї сунут околоти, не маю охоти. (Рибно)
Не маю охоти їх підпирати, мова про стіжок.

Окописко. 1. Аби ті на вокописко винесли! (Товсте)
Прокляте. Окописко — жидівське кладовище.

Окріп. 1. Впарив си окропом, то й на воду дує. (Орел.)
Хто ошукає ся на чімось великім, боїть ся й найменшої страти.

2. Хто на окропі спарив ся, і на зимну воду дує. (Ільк.)
Варіянт до попер.

3. Хто ся спарит на окропі, той на зимне дмухає. (Мінч., Петр.)
Вар. до ч. 1 і 2.

4. Як би го окропом опарив. (Ільк.)
Кричить з болю. Пор. Слав. I, 221.

Окуляри. 1. Справив їй окуляри під очима. (Наг.)
Попідбивав очи.

Олень. 1. Уже олень у воду скочив. (Гвідк.)
Значіне не зовсім ясне, мабуть початок весни, коли лід у лісовій річці став і олень може скочити в воду.

Оліїй. 1. Без олію ни зомлію, а без хліба удурію. (Жидач.) ...не шалію. (Луч.)
Без олію можна обійти ся, а без хліба ні.

2. Без олію не зімлію, бараболю саму зголю. (Ком.)
Варіянт до попереднього.

3. Без олію не зімлію, а без риб ніхто не згиб. (Озеряни)
Варіянт до попереднього.

Оліїник. 1. Оліїник на дождж фівкає. (Наг.)
Оліїник — іволга. Народне віруване.

Оліярник. 1. Оліярники — цупнаки, бо як забивают клинки тараном, або бют довбеньками малі клинці, то тілько й чути: цуп-цуп! (Ком.)
Про комарнянських оліярників див. Допись Н. С. (Андрія Коса) в збірці „Молот", вид. 1878 р. ст. 417—418.

Омана. 1. Омана підмовит і пана. (Кути)
І пана можна обдурити.

Омаста. 1. Омаста — сіль і вода. (Наг.)
Жартують селяни.

Омелько. 1. Змішав ся, як Омелькова мати перед смертю. (Ільк.)
Натяк на якесь народне оповіданє.

Оминути ся. 1. Оминути ся з правдою. (Гнідк.)
Збрехати.

Оморок. 1. Омороком съвіт ми ходит. (Гнідк.)
Не розумію нічого.

2. Омороком ходжу, ни можу ся дивити, аж ня за серце стисло. (ЮКм.)
Ходжу затуманений.

Омотати. 1. Омотав го так, що ні в зад, ні в перед. (Бор.)
Злайшов ся в безвихіднім положеню.

Онимно. 1. Онимно ми при чесних людьох тото казати. (Наг.)
Соромно, стидно.

Онишко. 1. Видиш, Онишку, знаєш і крутиш! (Бережани)
Говорять до крутаря.

Онучка. 1. Мочи онучки, бо будут їх прати чужії ручки. (Ком.)
На чужії руки можна собі позволити.

Опанувати. 1. Най того опанує, хто свого не пильнує. (Ільк.) ...шанує. (Льв.)
Опанує, scil. зла сила.

Опеньки. 1. Як богато опеньків, то жито на-без-рік добре вдасть ся. (Лучак.)
Народне віруванє.

Оперезати. 1. Так як би мене батогом по серци оперезав. (Стан.)
Заболїло на серцї.

Опиханий. 1. Ци опихане, паночку? (Гол.)
Мовила лїнива баба, як їй пан обіцяв міх пшона. Пор. Гильф. 3374; Schlei. 157.

Оповідати. 1. Оповідає, як то било, з кінця. (ЮК.)
Оригінальний спосіб вислову: конець замість початку.

Опришок. 1. Добрий з него вопришок. (Будзанів)
Говорять про пустого, збиточного хлопця.

Опуста. 1. Опуста то для мене — три дни дармо ходити. (Льв.)
Опуста — страта часу.

Опустити. 1. Опустив вуха, гий лопух на дощи. (Іванівцї)
Про похнюпленого, згризеного чоловіка.

2. Опустив свїт і портки. (Наг.)
Говорять про недбалого чоловіна або про такого, що стратив усяку надію. Пор. Wand. V, Welt 643.

3. Що нинї опустиш, завтра не здогониш. (Луч.)
Не слїд занедбувати ся.

Опутати. 1. Опутати кого. (Гнїдк.)
Збаламутити, позбавити власної волї.

Орава. 1. Цїла орава їх прийшла. (Льв.)
Велика юрба.

Оранє. 1. Не було з раня ора́ня, то пополудне не надіяти ся. (Красносїлцї)
Не було доси добре, то й на далї не буде.

Орати. 1. Виори мівко, посій рідко, вродить ся дїдько. (Ільк.) Зори... (Дид.)
Рільницька приказка про шкідливість мілкого орання.

2. Єден оре, другий дере. (Лучак.)
Рільник оре, лихвар дере. Пор. Wahl I, 165; Osm. Spr. 153.

3. Нї оравши нї сївши. (Гнїдк.)
Занепад господарства.

4. Ори, мели тай їдж. (Гнїдк.)
Циган уявляв собі такою приказкою легкість мужицького ремесла.

5. По яри не ори. (Дид.)
По весні даремно орати.

6. Так ори, як пиши, де ни возьми, там лиши. (Жидач.)
Значіне неясне.

7. Хто оре і сіє, той ся надіє. (Петр., Ільк.)
Рільницьке правило. Пор. Wahl I, 30; Сим. 276; Wand. I, Acker 25, 45.

8. Як мати погано орати, то лїпше випрягти. (Явор.)
Буває так, що не ореть ся, земля тверда або мокра.

Орел. 1. А гиль-га, оревй би тї розбили! (Наг.)
Кричать на гусий, що зайшли в шкоду.

2. На орла кругулець. (Гнїдк.)
Примовляють, коли слабший іде на сильнїйшого.

3. Орев би тї спйирив! (Наг.)
Кленуть курцї або гусцї.

4. Орел найлучше лїтає, але й мало спочиває. (Гнїдк.)
Видно, що лїтанє робить йому приємність.

5. Орел не вилїтає мухи ловити. (Гнїдк.)
Великий чоловік не воює з дрібними противниками.

6. Орел не пристає з воробцями. (Ільк.)
Слабший міцнїйшому не товариш.

Орендар. 1. Орендарю, орендарю, мій чесний господарю: чогось моє тїло ослабіло, щоб що доброго — випило би й з'їло. (Турильче)
Промова коршемного гостя до арендаря.

Оружє. 1. Беріт ся до оружа́: до хлїба та до ножа. (Дар.)
Заохота до їди. У Ількевича без „Беріть ся.“

Оса. 1. Оси в гнїздї дразнити. (Гнїдк.)
Наробити собі ворогів.

2. Осою пустити ся. (Гнїдк.)
Виступити ворожо против кого. Пор. Слав. I, 294.

3. Пустив му сї осов до очий. (Наг.)
Вар. до попередного. Пор. Нос. ст. 392; E. Rot. 155.

Осафат. 1. Здибаємо ся на Осафатовій долинї. (Лучак.)
Народнє вірованє про місце страшного суду.

Осел. 1. Ти осле дарданьский! (Дрог.)
Школярське прозвище.

Осика. 1. Осика сама горит, сама дує, сама собі воду носит. (Пужн.)
Осика як горить, то фукає парою і випускає бульки з себе.

Осиковий. 1. Осиковий му кіл у серце! (Наг.)
Кленуть упиря. Бувало так, що викопували упиря з гробу і в домовинї перевернувши трупа лицем в долину, вбивали йому в плечі осиковий кіл.

Осина. 1. Агу на тя, а осина би ти! (Княж.)

Оклики для відвернення злого духа.

2. Пек та осина на тебе! (Наг.)

Відчітне на злого чоловіка.

Осичина. 1. З осичини не роблять колїс. (Ільк.)

Бо вона не гнеть ся.

2. Осичина — синичина. (Наг.)

Бо шипить на огни і пускає бульки.

Осїдлати. 1. Осїдлати кого. (Гнїдк.)

Поневолити.

Осїнь. 1. Осїнь єдного заморозит, а весна двох. (Голешів)

Т. зн. осінні морози менше небезпечні як весняні.

Оскома, оскомина. 1. Має оскомину на зубах. (Наг.) Оскома ти. (Гнїдк.)

Оскома має двояке значіне: коли чоловік наїсть ся пр. квасних яблок, то дістає оскому на зубах, на яку помогає сіль, утерта на зуби. В переносній значіню „дістати оскому“ знач. кривдувати собі на якусь неосягнену ціль.

Осліпнути. 1. Бодай єс ослїп! (Наг.)

Прокляте.

2. Та ще-м не ослїп, ще виджу добре. (Льв.)

Боронить ся чоловік, якому закидають, що не видить добре.

3. Як ослїпниш, справ си окуляри. (Жидач.)

Приятельска порада, звичайно непотрібна.

Особа. 1. Що ми за особа — горшки лизати. (Голг.)

Жартлива поговірка про якогось полизайка. Пор. Нос. ст. 392.

Осока. 1. Гарно осока́ грає! (Стара С.)

Осока — шувар.

Оставати ся. 1. Оставайте сї з Богом! (Наг.) ...здорові! (Наг.)

Говорять при відході з хати. Пор. Скав. II, 13.

Остатний. 1. Або я остатна? (Сор.) ...лєцта? (Льв.)

Остатна — делїкатний вираз замість курва.

2. Най буде й остатне, аби но статне. (Ком.)

Хоч морально зіпсуте, має гарну поставу.

3. Остатний а останковий, то не однаковий. (Ком.)

Остатний має ширше значіне, а останковий часткове.

4. Хтось мусит остатний бути. (Наг.)

Не кождий може бути першим. Пор. Muka 1342.

5. Ще-м, Богу дьикувати, не такий остатний! (Наг.)

Не такий бідний.

Остатняк. 1. Остатняк би ти був! (Наг.)

Прокляте, щоб ти вмер. Остатняк —остатний день житя.

Остаток. 1. Хто по остатку лїзе, той добре ріже. (Явор.)

Значіне неясне.

Острий. 1. Острий, що й не приступай до нього. (Наг.)

Неприступний, суворий.

2. Острий як бритва. (Сор.)
Про гнівливого або дотепного чоловіка.

3. Острий, як жидівська тупиці. (Наг.) ...сокира. (Жилач.)
Про тупоумного чоловіка.

4. Таке вострі, як у баби зуби. (Жидач.)
Іронічно про якийсь притуплений знаряд.

Острити. 1. Не остри зуби на мій хлїб, бо сї своїм подавиш. (Кол.)
Говорять завидющому чоловікови, або такому, що чигає на чужий спадок.

2. Острить зуби, як кіт на сало. (Ільк.)
Кіт не потребує острити зубів, бо має без того острі. Пор. Libl. 189.

Острів. 1. З відки ти? — З Острова. — А чий ти? — Хлопа. — Їв би-с? — Їв би-м. — Хцеш борщу? — Ньи, не хцу. — Хцеш логази? — Зачер бим зо два рази. — Їв би-с квас? — Я їв квас, як ішов до вас, — З'їв би с пирога? — З'їв бим і два. — Хцеш каші? — Шо ласка ваші. (Явор.)
Гумористична розмова.

Отець. 1. Вітців як у стрісї воробців, а мати єдна. (Наг.)
Питане вітцівства дуже часто невияснене.

2. Во імя Отця й Сина бив отець сина, а син вітцьи, тай не було тому кінцьи. (Ляхівці)
Пародія молитви.

3. Во імя Отца — за отца, і Сина — за Максима, і Духа — за Андруха, і амінь — за камінь. (Калуш)
Пародія молитви.

4. Во імя Отца і Сина, лїпша Каська як Марина. (Пралк.)
Пародія молитви. Пор. Імя 1.

5. Забив ти мого вітцьи, забю я твою свиню. (Наг.)
Жартлива погроза.

6. І за рідним вітцьом так єс не плакав, як за тов дурницев. (Наг.)
Коли хтось плаче за чимось дрібним.

7. Імя отца за Отця, і Сина за Максима, і сьвятого за слїпого, і Духа за Андруха і амінь за камінь. (Бабухів)
Варіянт до ч. 3.

8. Його отець того не любить. (Ільк.)
А він сам і поготів.

9. Мій отець був стрілець, стрілив на пєц та в горнець. (Наг.)
Жартлива приказка.

10. Мйа уцá і сина, Рузька, Каська і Марйна. (Розділ)
Пародія молитви.

11. Не той отець, що вродив, але той, що виховав. (Наг.)
Уродити не штука, а виховати штука.

12. Оден отец десятеро дїтей вигодує, а десятеро дїтей одного вітця не годні. (Кобил.)
Недоладні порядки з розпаданем великих родин. Пор. Osm. Spr. 143.

13. Отець збирає, син розкидає. (Кобил.)
Про марнотратного сина. Пор. Wand. I, Alter 4; Schlei. 183.

14. Отець по батьківськи побє, по батьківськи й помилує. (Ільк.)
Стара практика.

15. Такий ти й вітчище поганий був. (Наг.)
Говорять поганому чоловікови.

16. Той ще свого вітчищьи поганого перейшов. (Наг.)
Ще гірший від батька.

17. У мого вітця били три стодоли: в єдні стояв мак, друга такой так, а в третї миш з розуму зійшла, нїґде зерна не найшла. (Мшан.)
Гумористична приказка про такого, що удає з себе богацького потомка.

17. Який отець, такий син. (Гнїдк.)
Пор. I, Батько 12.

18. Я не твого вітцьи син. (Наг.)
Так ти-ж і не рівняй ся зо мною.

Отечество. 1. Отечество на язицї, а в серцї облуда. (Ільк.)
Приказка книжного походженя.

Отинїя. 1. Купив собі Отинїю! (Стан.)
Купив, набув щось нездале

2. Купив єсь собі Отинїю, тримай же собі Отинїю. (Бар.)
Варіянт до попер.

Отїпати. 1. Отїпає ним, як горстков. (Наг.) ...снопом. (Наг.)
Кидає, термосить.

Отруби. 1. Хто ся з отрубами змішає, того свинї з'їдять. (Ільк.)
Отруби — частини кори із збіжевих зерен, мелених на жорнах або в млинї, які потім висївають ся і називають ся де инде висївками.

Оттак. 1. Вже й „оттак“ не кажіть. (Лучак.)
Нема що більше казати.

2. Оттак іди тай не бав сї. (Наг.)
Ото йому удало ся.

Оттуда. 1. Оттуда на зломану голову! (Ростоки)
Прокляте, коли хтось пішов в однім напрямі, або упав.

Отченаш (молитва). 1. Нема оченаш, нема хлїба. (Льв.)
Говорили старцеви, що прийшов жебрати, а не вмів навіть змовити „Отченаш“. Ширше значінє — ненавченому до якогось дїла не дають плати.

2. Отченаш, батько наш кури крав, на під клав: Дай Боже поїсти, за другими ще полїзти. (Озеряни)
Пародія молитви. Пор. Нос. 274.

3. Отче наш, батько наш кури крав, на під клав, Бога просив, аби всї поносив. (Наг.)
Варіянт до попередного.

4. Отче наш, же єси що-сь украв, принеси! А я вкрав ковбасу, завтра рано принесу. (Ворона)
Инша пародія.

5. „Отченаш“ за мамою говорити. (Гнідк.)
Легка робота.

6. Очінаш, на халаш (вар. татку наш) кури крау, у міх клау; кури кокотіли у міх ни хокіли. (Голови)
Варіянт до ч. 2 і 3.

7. По „Оченаши“ напиймо ся по чаши. (Ільк.)
Дяківська приказка.

Офіра. 1. Нї Богу офіра, нї чортови сьвічка. (Треб.)
Говорять про чоловіка, нї до чого нездалого.

Охота. 1. Без охоти нема роботи. (Григ.)
Найлїпше йде робота з доброї волї. Пор. Libl. 68; Слав. I, 239.

2. Де охота, там і робота. (Ком.)
Варіянт до попер.

3. Охота гірша неволї. (Лучак.)
Що чоловік робить по добрій волї, то иноді не зробив би того під примусом. Пор. Дик. 310; Нос. ст. 396; Сим. 1839.

4. Яка охота, така робота. (Жидач.)
Як велика охота, то робота йде дуже спірно.

5. Як нима охоти, то нима роботи. (Жид.)
Антітеза до попер.

Очерет. 1. В очеретї шукає сука. (Ільк.)
Даремна робота.

2. Як чорт в очерет улїзе, то в котру схоче дудку грає. (Ільк.) ...черет ...заграє. (Мінч.)
Натяк на популярну леґенду про чортову дудку. Пор. Памятки I, ст. 292: „сиджаше же дїаволъ къ билію й нача себѣ творити пищали.“

Ошука. 1. Велика то нам ошука. (Коросно)
Жалували ся робітники на невиплатного пана.

Ошукати. 1. Сам єм себе ошукав. (Дрог.)
Каєть ся чоловік, що попав ся в кепський торг. Пор. Wand. I, Betrug 3.

2. Ти сї на тім дуже ошукаєш. (Наг.)
Даремно надїеш ся на щось.

П.

Павло. 1. Зробив кобилї Павла. (Наг.) Зробила... (Кольб.)

Зробив щось недоладного.

2. Я Павло з Мшанця, з самого кінця, з під лозини, мудрого вітця. (Мшан.)

Жартливе говорене селянина про себе самого.

Паворожка. 1. Паворожка, поворож, ци до землї, ци до неба. (Тих. ВЛ.) ...дам ті хлеба. (Ч. ВЛ.)

Паворожка — комашка Coccinella. В міру того, чи вона взята на руку лїзе в гору, чи в долину, ворожать, чи чолозікови буде вести ся добре, чи зле.

Павук. 1. Аж тепер ти павуку попав сї панови в руку! (Наг.)

Натяк на оповіданє про дяка Павука, що брав ся ворожити і коли пан, якому він мав ворожити, затулив у жменю павука і запитав його: „Що маю в жмени?“, то він заклопотаний і не знаючи, що держить пан у руцї, сказав про себе самого: „Аж тепер ти, Павуку, попав ся панови в руку“ і так мимо волї потрафив в те, що пан держав у жмени.

2. Зоткає павук павутину, зоткає, тай сам у нїй погибає. (Гнїдк.)

Мова про інтриґанта, що сам попадає в свої сїти.

Падати. 1. Най ти ся не паде! (Тухля)

Нехай тобі се не трафляє ся.

Падонько. 1. А мій же ти падоньку нещісливий! (Товсте)

Окрик в якімсь нещастю.

2. Ей падоньку гіркий! (Печен.)

Варіянт попер.

3. Падочку мій чорний! (Берез.)

Варіянт до ч. 1 і 2.

Падь. 1. А бодай на тебе падь упала! (Стан.)

Прокляте. Падь — нещасте, може хороба.

Пазуха. 1. За пазухою гадину гріти. (Гнїдк.)

Говорять про зрадливого приятеля, або вироднy дитину.

2. Маю тя за пазухов. (ЮК.)

В моїх руках, я тебе певний.

Паки. 1. Єден „паки“, а другий таки. (Луч.)

Оба говорять те саме.

2. Паки, паки, а решта таки. (Наг.)

Говоріть що хочете, а буде, як буде. Пор. Нос. ст. 396.

3. Паки, паки, давай попе табаки! (Лисець)

Мудроване.

4. Паки, паки з миром, паляниці з сиром подавайте, приносїте, щоб сї вам ховали дїти. (Город.)

Гумористична не то примівка, не то приспівка.

5. Паки, паки, пішов піп на раки, а попадьи на губи, тай си вибила зуби. (Наг.) ...а попадьи на рибу тай злапала жьибу. (Киїгинин)
Гумористична примівка.

Паламарувати. 1. Не паламаруй у чужій церкві. (Луч.)
Не убирай ся за господаря у чужій хаті.

Палениця. 1. Палениці не хліб, дівка не люди. (Зібол.)
Палениця все-ж таки хліб, а дівка людина; іронічний вислов.

2. Паленицями намагала. (Гол.)
Натяк на жінку, яка хвалила ся чоловікови, що мовляв, у нас хліба минуло ся мало, бо я паляницями намагаю. Пор. Wand. I, Brot 311.

Палець. 1. Абим го бодай раз пальцьом кинув, то би ми не жьиль. (Наг.)
Пальцем кивнути зн. ударити.

2. Аби на палець уступив, то ньи. (Наг.)
Упертий, не хоче уступити нїчого.

3. Аби хоць раз пальцьом кивнув. (Наг.)
Говорять про лїнивого, що не хоче нїчого робити.

4. Анї палець обвинути. (Гнїдк.) І палець завинути. (Наг.)
Щось найменше прим. не дали йому анї настілько, аби палець обвинути, отже не дали нїчого.

5. Бог дав пальці як видельці. (Кол.)
Говорять, коли хтось жартує з того, що селяни беруть мясо пальцями а не вилками.

6. Він цїлий не варт мого мізельного пальцьи. (Наг.)
Говорять про малозначного, ледачого чоловіка.

7. Всї ми пальці єдиаково милі. (Наг.)
Говорять родичі про своїх дітий.

8. Всрати сьи в него і шей пальцим притолочити. (Будзан.)
Згірдний вислов ненависти.

9. Дав му по пальцьох. (Наг.)
Ударив. Пор. Wand. I. Finger 120, 123, 185.

10. Дай му палець, він за руку хапле. (Наг.)
Про захланного чоловіка, якому досить найменшої притоки до найбільших жадань. Пор. Adalb. Palec 1; Libl. 168; Слав. П, 61.

11. Дам ти нїнть пальців, а шесту долоню. (Наг.)
Зн. дам тобі поза уха, вдарю в лице. Пор. Adalb. Palec 16; Wand. I, Finger 200.

12. Диви му сї на пальці. (Наг.)
Остерігають перед злодїйкуватим чоловіком.

13. Довгі пальці має. (Наг.)
Про злодїйкуватого чоловіка. Пор. Adalb. Palec 4.

14. Єден палець уріж, то цїла рука болит. (Наг.)
Ушкоджене одної части шкодить цїлости. Пор. Muka 818, 865; Сим. 1121.

15. Закусив палець на мене. (Наг.)
Закусуване пальців знак погрози.

16. Запхай палець у г—цю тай оближи! (Наг.)
Насьміх, коли хтось хоче чогось смачного.

17. З пальця собі тото не виссав. (Ільк.)
Не видумав. Пор. Adalb. Palec 10, 17; Wand. I, Finger 89.

18. З під пальцьи в палець, з під голови в голову! (Наг.)
Передразнюють ворожбита чи ворожку, що відворожує біль.

19. І пальцем не закривит. (Гнїдк.)
Мабуть те саме, що не кивне.

20. І ти мусиш свій палець у тото встромити. (Наг.)
Говорять такому, що влазить в не своє дїло.

21. Їв би-с си пальцї! (Наг.)
Прокляте. Їсти свої пальцї — знак найбільшого голоду.

22. Крізь пальцї дивити ся. (Гнїдк.)
Не хотїти бачити виразно. Пор. Wand. I, Finger 110.

23. Любит му дещо до пальцїв прилипнути. (Наг.)
Говорять про злодїйкуватого чоловіка. Пор. Libl. 171.

24. Межи двері пальцї не клади. (Гнїдк.) ...бо тї прищиплют. (Наг.) ...приськибнут. (Наг.)
Де двоє сварять ся, там ти не мішай ся.

25. Мене мої пальцї годують. (Наг.)
Говорить зарібний чоловік.

26. Менї тебе на єден палець нїщо. (Яс. С.)
Говорить сильний до слабого. Пор. Wand. I, Finger 124.

27. Мізинний палець менї тото повів. (Ільк.)
Хтось найменший а найближший сказав менї щось. Пор. Adalb. Palec 5. Wand. I, Finger 92.

28. Мій єден палець більше варт, ніж ти цїлий. (Наг.)
Варіянт до ч. 6

29. Можна їх на пальцьох порахувати. (Наг.) На пальцьох би їх порахував. (Наг.)
Т. зн. що мало їх. Пор. Wand. I, Finger 178.

30. Мусїв і він у тото пальцї вмачьити. (Наг.)
Про вмішане чоловіка в якесь нечисте дїло.

31. На мене люде пальцїма показуют. (Наг.)
Набрав ся якогось сорому, дивують ся йому. Пор. Wand. I, Finger 192.

32. На палець за грубо. (Наг.)
Палець так як пр. локоть належить до найстарших людських мір.

33. На пальцьох ходит. (Наг.)
Ходить тихо, обережно.

34. Не будеш пальця лизав. (Ільк.)
Не будеш смакувати.

35. Не кладї пальцїв межи зуби, бо ти вкусят. (Луч.) ...псови в зуби... (Ільк.)
Не встрявай у сварку між двома людьми, не вдавай ся легкодушно в небез-

пеку. Adalb.Palec 9.

36. Не притулюй нікому пальців до губи, бо вкусит. (Зазул.)
Варіянт до ч. 35.

37. Не пхай бабі пальця в рот! (Дар.)
Вона не має зубів, тай не хоче, щоб її мацати. Пор. Нос. ст. 367.

38. Не пхай ракови палець, бо тя вщипне. (Балиг.)
Не шукай собі напасти.

39. Не пхай пальців межи двері. (Лев.) ...між... (Мик. н. Д.)
Пор. ч. 24; Гильф. 1749.

40. Не пхай пальця в шпару, бо притиснеш. (Мінч.) ...пальців... бо притисне. (Петр.)
Шпара між двома деревами, або в розлупанім дереві, яка може стиснути ся. Пор. Adalb. Palec 13.

41. Не тикай пальців крізь двері. (Короп.)
Вар. до ч. 39. Пор. Нос. 412.

42. Ни клади пальці межи двері а одвірок. (Кольб.)
Вар. до ч. 24 і 39.

43. Пальцем потопа не заставити. (Гнїдк.)
Малим способом великої небезпеки не спиниш.

44. Пальці би ти покулило! (Наг.)
Покулити — покривити; прокляте.

45. Пальцьом її ткну, то зараз упадеш. (Наг.)
Говорить сильний слабому.

46. Подай му палець, тягне тя за руку. (Гнїдк.)
З малої причини велике лихо. Пор. ч. 10; Слав. П, 81.

47. Попік пальці на тім. (Наг.)
Зазнав шкоди. Пор. Wand. I, Finger 90.

48. Про єден палець не каліка. (Наг.) ...робити будеш. (Наг.)
Говорили такому, що показуючи на відрубаний палець на лівій руці твердив, що він каліка і не може нічого робити.

49. Сам як палець. (Наг.)
Про чоловіка без нїякої родини.

50. Старші пальці, як відевці. (Жидач.)
Вилки — пізний винахід. Пор. ч. 5.

51. То так як в пальці тріс. (Наг.)
Стало ся нагло і швидко.

52. Укажи му палець, а він руку просить. (Ільк.)
Варіянт до ч. 10 і 46.

53. Укусити ся за палець. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

54. У мене в мізельнім пальци більше розуму, ніж у тебе в голові. (Наг.)
Виговорював один чоловік другому, доказуючи йому, що він дурень. Пор. ч. 6.

55. Хоць найменший палець відріж, то єднако болит, як і великий. (Кол.)
Вар. до ч. 14. Пор. Слав. П, 46.

56. Я би єго мізельний палець за тебе цілого не дав. (Наг.) ...єдного пальцьи... (Наг.)
Він далеко вартнїйший чоловік.

57. Я зі своїх пйитьох пальців жию. (Наг.)
Говорить робучий чоловік.

58. Я тебе на єден палець беру. (Наг.)
Говорить сильний до слабого.

Палиґа. 1. Впоров го палиґов, аж присїв. (Орт.)
Ударив сильно дручком.

Палиця. 1. Вшік го палицев, аж сї скрутив. (Наг.)
Ударив сильно палицею.

2. Хопив за палицю і мастит. (ЮК.)
Бе палицею.

3. Хто вхопив палицю, той війтом стане. (Стан.)
Якийсь особливий спосіб вибираня війта, що хто вийме з многих палиць одну з якимось особливим знаком, той буде війтом.

Паляница. 1. Таку-м ти, чоловіче, паляницю спекла, як пух. (Коб.)
Хвалила ся жінка добрим печивом.

Памороки. 1. Він мінї тут памороки морочит! (Стан.)
Про баламута, що говорить не знати що.

Памятати. 1. Або я памйитаю, що вчора за день був? (Наг.)
Говорить петямучий чоловік.

2. Будеш памйитати мої руки. (Наг.) Попамятаєш... (Дрог.)
Набю тебе.

3. Памйитаєш, що-м бив, а не памйитаєш, що-м ти добро робив. (Наг.)
Говорить чоловік жінцї.

4. Памятай собі нинї, що й завтра буде. (Замул.)
Scil. те саме.

5. Попамйитаєш ти руський місьиць. (Наг.)
Попамятаєш дуже довго.

6. Що-м учора їв, то не памйитаю, а що-м дітинов робив, то все памйитаю. (Наг.)
Говорив старий чоловік.

7. Що-м учора їв, не памятаю, а що-м малим робив, то як живе ми в памяти. (Цеп.)
Вар. до попер. ч.

Памятка. 1. Дістав памйитку на цїле житьи. (Наг.)
Набили його, або взагалї стало ся йому щось надзвичайне.

Памятливий. 1. То памйитливий чоловік! (Наг.)
Такий, що тямить кожде дане слово.

Памятник. 1. То вже тому й памйитникý нема. (Наг.)

Нема про се ніяких згадок, нема старих людий, щось тямили би се.

Памятущий. 1. То памйитущий чоловік. (Наг.)

Такий, що тямить старовину.

Память. 1. А з'їв бис свою памйить! (Наг.)

Прокляте. Вірять, що хто їсть хліб над отвертою книжкою, з'їдає свою память.

2. А погана би ти памйить була! (Наг.)

Кленуть лихого чоловіка.

3. Вже ми памйити не стає. (Махн.)

Починаю забувати богато дечого.

4. Викинуло його з памяти. (Кобр.)

Стратив память.

5. Викинуло би тя з памяти! (Ком.)

Прокляте; значіне двояке: щоб ти стратив память і щоб забули про тебе.

6. Дьикуємо вам за добру памйить! (Наг.)

Говорять гостям, що давно були, а тепер пригадали собі і прийшли.

7. За сьвіжої памяти зроби. (Наг.)

Поки тямить ся, поки не перестаріло.

8. З памяти го вибило. (Крех.)

Стратив память.

9. З памяти проказує. (Лол.)

Оповідає те, що затямив.

10. Коротка памйить у тебе. (Наг.)

Швидко забуваєш те, що ти говорив.

11. На памйить навчив сї. (Льв.)

З устного оповідання або з книжки.

12. Памйить би ти щезла! (Наг.)

Щоб про тебе забули.

13. Сім літ і памяти нїт. (Город.)

За сім літ забули чоловіка або подію.

14. То сї ще на мої памйити стало. (Наг.)

Я затямив.

15. Ци вже-с і памйить згубив до решта? (Наг.)

З докором говорять до забудька або недбалого чоловіка, що не тямить про те, що найпотрібнійше.

Пан. 1. Або пан або пропав. (Льв.)

Говорить чоловік ризикуючи на щось велике. Пор. Нос. ст. 256; Wand. I, Edelmann 29.

2. Або то пан з иншої глини, ніж хлоп? (Цен.)

Протест проти соціяльних, ріжниць що виросли на антропольогічній едности.

3. Біда з панами: ми в коршму, а вни за нами. (Кривор.) ...до коршми... (Підпеч.)

Нарікають гумористично селяни на зубожене панів.

4. Бодай з біди пана не було, а щоби пан на біду зійшов! (Наг.)
Біда тут зн. бідність.
5. Бодай з хлопа пан не був. (Мик. н. Дн.) ...не було з хлопа пана. (Наг.)
Побожне бажання. Пор. Osm. Spr. 379.
6. Бодай пан до живіт[illegible] панував, а по смерти тачками камінє возив. (Бродки)
Прокляте.
7. Будь великим паном малим коштом. (Терноп.)
Таким паном може бути й мужик.
8. Були два пани, мали одні штани; котрий раньше встав, той сї в них вбирав, а котрий пізнійше, то той хорував. (Голешів)
Іронічна характеристика лихолатників, що вдають панів.
9. Були такі пани, що мали одні штани: хто рано встав, той штани вбрав. (Бергом.) ...ри... (Кніг.) Два пани, одні штани, хто борше встав, той борше сї вбрав. (М. Яцк.)
Вар до попер.
10. Великий пан: з чого сорочка, з того й жупан. (Дар.)
Іронічно про бідного пана
11. Великим панам трудно правду сказати. (Ільк.)
Перед ними приходить ся брехати. Пор. Adalb. Pan 176; Wand. II, Heer 22.
12. Великі пани: хоть неправда хвили! (Гнїдк.)
Не зносять правди, а люблять похвалу.
13. Вже пани й попи стїснили сї. (Город.)
Побідніли, стратили значінє.
14. Від милого пана мила мині рана. (Будз.) ...свойого... (Петр.) ...мого... солодка. (Голешів)
Говорить жінка про свойого чоловіка.
15. В пана кради, перед пана клади. (Печен.)
Покірний слуга мусить правдою і неправдою дог джувати панови.
16. В ї пани, а хто буде свині пасти? (Ільк.)
Іронічний вислов про те, коли прості люди називають себе панами. Пор. Adalb. Pan 66; Wand. II, Herr 2; Libl. 219.
17. Вхопив пан за тїло а чорт за душу. (Корч.)
Якась згадка з панщизняних часів. Значінє неясне.
18. В чім пани бракують, в тім убогі смакують. (Ільк.)
Що пани відкидають, тим користують ся бідні.
19. Дав Пан Біг на всьо ситно того року. (Лучак.)
Про добрий урожай.
20. Дав Пан-біг по доленьці, як мамі так доненьці. (М. Яцк.)
Яка мати нещаслива, така й донька.
21. Дасть Пан-Біг поживити ся, та не дасть видихати. (Підгірки)
Про чоловіка, що умер з переїду.

22. Два пани, два атамани, а єден підданий. (Луч.)
Про убогих панів.

23. Двом панам служить, а сорочки не має. (Ільк.)
Бо ні одному не догодить. Пор. Adalb. Pan 83; Wahl I, 89; II, 40; У Чехів: Hustá služba, řidká sukně. Lib'. 174.

24. Двом панам тяжко служити. (Ільк.)
Тяжко їм догодити. Пор. Adalb. Pan 28; Wand. II, Herr 569, 639.

25. Де ся пан з паном бє, там хлоп своє волосє дає. (Гнїдк.)
Пани бють ся між собою, а мужики за се терплять. Пор. Adalb. Pan 74.

26. Добрий пан — взьив у дїтий хлїб та кинув псам. (Кольб.)
Характеристика панщизняних порядків, при яких виганяли селянських сиріт з їх рідних хат.

27. Добрий пан: ні бє, ні лає, та в нїчім не дбає. (Ільк.)
Недбалий пан гірший від строгого. Пор. Adalb. Pan 118.

28. Дрібненькі пани, а вощі як біб, восковані чоботи, а босий слїд. (Мик. н. Дн.)
Іронїчний вислов про убогих а претенсіонально убраних панів.

29. Ей пани голоколїнцї! (Дар.)
Про панів голодранців, збанкротованих.

30. Є пан над панами. (Наг.)
Говорять про Господа Бога. Пор. Wand. II, Herr 272.

31. Забрав Пан Біг богатих, а бідними кидає. (Глещ.)
Говорять жартуючи, коли хто впаде.

32. З великими панами не за панбрат. (Ільк.)
Небезпечно з ними братати ся. Пор. Adalb. Pan 327; Nos. st. 436; Schlei. 170.

33. Знайди такого пана, аби тебе зробив старшим надо мнов. (ЮК.)
Мовила жінка до недоброго чоловіка.

34. З панами приставай мало, з дурнями нїколи. (Книгининчі)
Житєва практика.

35. З панами пуцки не мньирьий, бо як твоя буде коротша, то натьигнут, а як довша, то втнут. (Наг.)
Конкретна ілюстрація нерівности між підданими і панами. Пор. Wand. II, Herr 594; Čelak. 325; Osm. Spr. 156.

36. З панами рідко, а з дурнями нїколи не приставай. (Ільк.)
Варіянт до ч. 34.

37. З паном куцка не мір. (Гнїдк.)
З панами не рівняй ся. Варіянт до ч. 35.

38. Каждий пан в своїй хатї. (Петр.)
Кождий в своїй хатї має свободу розпоряджати ся. Пор. Adalb. Pan 66, 78; Wand. II, Haus 278.

39. Казав пан: кожух дам, тай його слово тепле. (Лев.) ...але його... (Ільк.) ...тепле його слово. (Наг.)
Панська обіцянка не має практичної вартости.

40. Казав пан, мусив сам. (Лев.) ...пішов... (Гнідк.) ...та мусів... (Мінч.) ...тай зробив... (Петр., Ільк.)
Не мав слуг тай мусів зробити сам. Пор. Гильф. 29; Wand. II, Herr 704, 967.
41. Казав пан наймитам, а мусів зробити сам. (Жид.)
Не послухали його слуги.
42. Казав пан слузі, слуга служниці. (Бар.)
Наказ переходить від вищого до що-раз нижшого. Пор. Adalb. Pan 65.
43. Кождий пан за свої гроші. (Балиг.)
Може розпоряджати ними.
44. Кождий пан за своїх рук. (Снят.)
Кождий розпоряджає здобутками своєї праці.
45. Коли-сь не пан, не вбирай сї в жупан. (Кол.)
Говорять такому, що гордий на свою одіж, удає пана.
46. Коли-сь не пан, не пань сї. (Наг.)
Не вдавай пана.
47. Кривда тобі, що мене пан погладив! (Наг.)
Мовила дівка дівці.
48. Ладили мя дати за пана, тай сиджу невіддана. (Лол.)
Говорила дівка, з якою родичі спекулювали на якесь панське подруже.
49. Ми сїдаєм до горівки, пани з нами до співки. (Іванівці)
Про зледащілих панів по скасованю панщини.
50. Мій пан без ножика не ляже, а без ігли не встане. (М. Яцк.)
Такий бідний, що не має навіть ґудзиків і мусить що рана зшивати на собі верхну одежу, а що вечера розрізувати.
51. Може ще й з панів будут люде. (Снят.)
Надіяли ся люди по скасованю панщини.
52. Може й пан може бути чоловіком. (Кол.)
Звичайно пан буває нелюдяний.
53. Най пани гризуть ся, що ни знают, де гроші дїти. (ЮК.)
Нема тепер таких панів.
54. Най пан знає, як хлоп уживає. (Льв.) ...капусту з бураком. (Черниця) Бий жінко цїле яйце в борщ, най пан... (Наг.)
Іронічно про хлопську страву, котрої пан не їсть. Натяк на оповіданє про те, як пан гостив у хлопа. Пор. Дик. 579.
55. На кого Пан Біг, на того і люде. (Глещ.)
Про нещасного чоловіка.
56. На панів та на жидів бідують бідні хлопи. (Луч.)
Так було за панщини, так є і по панщині.
57. Наступив пан хлопови на ногу тай каже: „О, пардон!“ „Ти сам пердун!“ відказав хлоп. (Коб.)
Гумористична анекдота оперта на незрозуміню слова, перекрученого на руське.
58. Наш пан в гору сї підносит: з долини ріже, а в горі латає. (Голг.)
Іронічний вислов про пана, що ніби то дороблює ся чогось.
59. Не дурень видумав паном бути. (Явор.)
Панам легко жити.

60. Не оден четвер минув, нім пан село набув, але коли загадав, тогди продав. (Орел.)
Щоб набути, треба було богато труду і клопоту, а продати дуже легко.

61. Не так пани, як підпанки. (Наг.)
Підпанки т. є. панські офіціялїсти, гірші від самих панів. Пор. Wand. II, Herr 29, 36; Нос. ст. 373.

62. Ні пани, ні Ляхи, саме дрантє. (Збар.)
Про якусь непочесну компанїю.

63. Обіцяв пан кожух, тепла його бесїда. (Стрий)
Панська обіцянка стоїть за самий дарунок. Пор. ч. 39; Adalb. Pan 139; Wand. II, Herr 113.

64. Оден пан, другий хлоп: оден цабе, другий соб. (Ур.)
Нїяк не зійдуть ся. Пор. Adalb. Pan 202.

65. Он пан своє село має, а як сї розіпре, то залатає. (Наг.)
Про ощадного і запопадливого пана; говорять в докір недбалому селянинови

66. Пана з пана звержут, а мене з хлопа не звержут. (Наг.)
Панови легко утратити своє панство, а мужик зістане мужиком.

67. Пан, а псу брат. (Гнїдк.)
Про злого пана.

68. Пан, а псу хлїб з'їв. (Гнїдк.)
Про бідного або захланного пана.

69. Пан Біг велїв: стережьи ся чьоловічье, а я ти поможю. (ЮК.)
Бог велїв чоловікови бути обережним.

70. Пан-Біг високо, правда далеко, а підпанки що хотят, то роблят.(М.Яцк.)
Безвихідне положенє бідного чоловіка.

71. Пан Біг все дає людьом з неба, бо йому не треба. (Підгірки)
Дар божий уважаєть ся чимсь небесним.

72. Пан — в соломі спав, зубами сї ськав. (М. Яцк.)
Мова про бідного пана, що жиє як пес.

73. Пан добрий так як отец, взяв корову і скопец; а пані як мати, казала теля взяти. (Петр.)
Іронїчна поговірка про панів за часів панщини. Пор. Adalb. Pan 140, 153.

74. Пане, дайте більше, бо сте тьижші були. (Мик. н. Дн.)
Значінє неясне.

75. Пан з паном, а Іван з Іваном. (Ільк.)
Рівний з рівним товаришує. Пор. Adalb. Pan 222.

76. Пан з паном „Дзінь добри", а хлоп в с—ку дістав. (М. Яцк.)
Відносини між панами зовсїм инші, як між паном і підданим.

77. Пан з паном на радї, а ти хлопе стій в задї. (Заплат.)
Пани не допускали хлопів до своєї ради.

78. Пан з паном сї погодит, а Іван в шкіру дістане. (Стрий)
Два пани посварили ся за мужика і скінчило ся на його покараню. Пор. Adalb. Pan 221.

79. Пан: з чого сорочка, з того й жупан. (Гнїдк.)
Про бідного, лихо одягненого шляхтича. Пор. Adalb. Pan 214.

80. Пани бють ся, а мужиків боки болять. (Ільк.)
Мужики терплять, коли пани бють ся між собою. Пор. Adalb. Pan 74; Тимош. 191.

81. Пани бют ся, а хлопів голова болит. (Ур.)
Вар. до попер. числа. Пор. Adalb. Pan 187.

82. Пани в брід, а вуши хребти взїли, йик батогом зсїк. (Кривор.)
Насьмішка над збіднїлими панами.

83. Пани великі, а вуши дрібонькі. (Богород.)
Насьмішлива примівка про панів.

84. Пани: в сїчку срати, в полову сьцєти, а робити нема кому. (Мик. над Дн.)
Пани тільки до збитків добрі.

85. Пани горнут сї до себе, а хлопа би спекли. (Кос.)
Держать ся купи і ненавидять мужиків.

86. Пани дрібненькі: вуши як біб, в соломі снет, а зубами сї чіхают. (Мик. н. Дн.)
Насмішка над бідними панами. Вар. до ч. 72.

87. Пани з двома шапками. (Калуш)
Мова про жидів.

88. Пани і жебраки по смерти однакі. (Залїсє)
Смерть рівняє всїх. Пор. Adalb. Pan 181.

89. Пани і коти де хотят, там лежат. (Зазул.)
Їм скрізь вільно лежати.

90. Пани мої дрібненькі, а вуши як біб. (Нижнїв)
Насміх над підпанками. Варіянт до ч. 86.

91. Пани скубуть ся, а підданих чуби болять. (Ільк.)
Вар. до ч. 80. Пор. Adalb. Pan 178; Wand. II, Herr 27, 790; Čelak. 325.

92. Пани свої села мают та дрантї латают. (Орел.)
Тим більше повинен латати своє дранте мужик. Вар. до ч. 65.

93. Пани як дурнї: що хотять, то роблять. (Ільк.)
Роблять нерозважно, нераз і з примхи. Пор. Adalb. Pan 16; Тимош. 253 Wand. II, Herr 500.

94. Пан і жьид того ни вартують, аби їм робити в голодї. (ЮК.)
Нїхто взагалї того не варт, щоб йому робити в голодї.

95. Пан каже: „Най буде, як бувало". А хлоп: „Нї, бо тогди били тай пропало". (Ком.)
Пан-консерватист, а мужик-поступовець.

96. Пан каже пострашити, а слуги бют. (Коб.)
В панських устах пострашити значить те саме, що набити. Пор. Adalb. Pan 194; Wand. II, Herr 742.

97. Пан каже, слуга мусит. (Наг.)
Пан має власть наказати йому. Пор. Adalb. Pan 162; Wand. II, Herr 710; Čelak. 20.

98. Пан лупить хлопа як скопа, а дїдько пана як барана. (Ільк.)
Скоп — вивалашаний баран.

99. Пан на троні, а хлоп на ослоні. (Ільк.)
Характеризує ся нерівність їх положеня.

100. Пан не пан, а в кашу не плюй. (М. Яцк.)
Обороняє ся простий чоловік від панського надужитя.

101. Панове з хлопів пани, а я з панів пан, — мовив трахтирник, як купив село. (Льв.)
Оповідане про львівського купця-Русина Товарніцкого, що в р. 1818 в часі приїзду цісаря Франца I. до Галичини на панських бенкетах заробив стілько, що купив собі село. Пор. Brzoz. 14.

102. Панови вільно і чорта з'їсти, а хлопови засі. (Гнїдк.) ..гівно... (Наг.) ...можна і дідька... (Луч.)
Пародія на панське: „Co wolno panu, to nie wolno chłopu". Adalb. Pan 204, має тілько: „Panu wszystko wolno", взяте з Рея. В устах польського люду записав Кольберґ: „Panu i kpu wszystko wolno", Kolb. Lud. VIII, 264; Adalb. Pan 308

103. Пан сї з пана не посьміє, але біда з біди. (Наг.)
„Біда з біди" значить бідний з бідного.

104. Пан страшит, а слуги бют. (Гнїдк.)
Вар. до ч. 96.

105. Пану і псу всьо вільно. (Льв.)
Вільно йти, куди хоче. Пор. Adalb. Pan 209.

106. Пан усе паном, а Іван Іваном. (Коб.)
Простому чоловікови тяжко зробити ся паном.

107. Пан хороший, та нема гроший. (Ільк.)
Добрий пан, але безгрішний, отже слугам не платить.

108. Пан, що в соломі сидит, а зубами сьи чіхає. (Підпеч.)
Мова про пса. Пор. ч. 72.

109. Пан як голодин, то свище, а жид як голодин, то бомкає, а хлоп як голодин, то жінку бє. (Пужн.)
Про ріжні привички. В Кобиловолоках кажуть, що голодний жид співає.

110. Пан як голодний, то свище, а хлоп потилицю чухає. (Льв.)
Вар. до попер. ч.

111. Пан як копиця сїна. (Підгір.)
Такий грубий, череватий.

112. Пізнати пана по хольівах. (Наг.)
Панські гайдуки ходили звичайне в чоботях з високими холявами і з кугасами ріжних кольорів, по яких пізнавано, котрий гайдук до якого пана належить. Пор. Adalb. Pan 253, 316; Wand. II, Herr 992.

113. Поки пани збіднїют, то бідні на старців зійдут. (Карл.)
Нема надії на те, щоб вони швидко збіднїли.

114. Польський пан а руська свиня, — всьо єдно. (М. Яцк.)
Згірдний вислов про польського пана.

115. Почекай, най пан переїде. (Луч.)
Обовязком мужика було перше стояти на дорозї, аж пан переїде.

116. Принесла пану ні сесе ні тото на подарунок. (Наг.)
Натяк на відому казку про дівчину, якій пан задав загадку, щоб йому принесла ні сесе ні тото на подарунок, а вона принесла йому воробця, якого за раз же при вході випустила з руки.

117. Прошу пана, торба впала! (Белелуя) ...Пан си схопив, торбу вхопив. (Голови)
Насміх над зубожілим паном.

118. Пют пани, пємé й ми. (Тухля)
Бойківська поговірка.

119. Рихтували за пана, а дали за Йвана. (Дрог.)
Вар. до ч. 48.

120. Розказав пан, зробив сам. (Петр.) Сказав... (М. Яцк.)
Варіянт до ч. 40. Пор. Adalb. Pan 64.

121. Самі пани, а в грубі хто буде топити? (М. Яцк.) ...а хто буде свині пас? (М. Яцк.)
Іронічний вислов про нероботящих людий. Пор. Гильф. 775; Schlei. 164; Osm. Spr. 258; Wand. II, Herr 514, 517.

122. Самі пани, то єнна́ рука. (Тухля)
Держать ся купи.

123. Сам пан зробив, сам і винїс. (Стрий)
Сам себе обслужив. Пор. Adalb. Pan 263.

124. Сам пан, сам Іван. (Коб.)
Оба самі, кождий окремо, або також: сам собі і пан і слуга. Пор. Adalb. Pan 264; Wand. II, Herr 977.

125. Сесе му не пан. (Гнїдк.)
Се йому байдуже, се його не наглить.

126. Слухайте, пани, тай ви вридники. (Бібрка)
Інтересна ріжниця між панами і урядниками: пани — приїзжа комісія з міста, а врядники — свої сїльські.

127. Такий ми то пан, що з остатного гам. (Ком.)
Гонить остатками, доїдає свою фортуну.

128. Такий пан, що в соломі спит, а зубами блохи лове. (Бергом.)
Мова про панського пса.

129. Такі пани по два на свини. (Наг.)
Про якихось простаків.

130. Такі пани, як ви, тамтої ночи мене обікрали. (Книгин.)
Говорив чоловік пізнаючи одного з таких панів у місті на ярмарку.

131. Ти міні не пан, я тобі не слуга. (Яс. С.)
Говорить сусїд до сусїда. Пор. Adalb. Pan 282.

132. Ти пан і я пан, а третий від музики. (Льв.)
Три товариші в шинку.

133. Тому наших панів мара бере, що не разом с—ти ходят. (М. Яцк.)
Іронічний вислов про брак солїдарности між панами.

134. То з тих панів, що в соломі спют а зубами обіськают си. (Орел.)
Вар. до ч. 108; насміх над бідними панами.

135. Три пани, два атамани, а оден підданий. (Іль.)
Вар. до ч. 22.

136. Три пани, одні штани: котрий перший устав, той убрав. (Наг.)
Варіянт до ч. 9.

137. Три сини, три пани: єден розбійником, другий різником, а третий жебраком. (Ботел.)
Хвалив ся мужик, що його сини самі пани: один розбійник т. зн. урядник, другий різник т. зн. лїкар, а третїй жебрак т. є. піп.

138. У пана ласка на пеньку. (Наг.)
Пан з ласки велїв висїкти лїсового злодія на пеньку зрубаного ним дерева.

139. У такого пана я служив, що одної ночи мене обікрав, а сам утїк. (М. Яцк.)
Насміх над бідним і злодїйкуватим паном.

140. Хоть іди до пана, то все ти погана. (Наг.)
Говорять до недбалої або невродливої дївки.

141. Цїлою губою пан. (Гнїдк.)
Говорили про богатого, статочного пана. Пор Brzoz. Pan 18.

142. Чого пани наварять, тим ся піддані попарять. (Ільк.)
Пани звичайно наварювали мужикам лиха. Пор. Adalb. Pan 30.

143. Чуєте пан майстер, пийте келїшок горівки, а злїзьте з дах, не псуйте ґонтє. (Мик. н. Дн.)
Жидова промова до майстра, що недоладно побивав дах. Пор. Майстер 1.

144. Що би то за пан був, аби го мужик за чуприну сїпав. (Гол.)
Натик на оповіданє про пана, що топлячи ся в водї, кликав мужика, аби ратував його і хопив за волосє.

145. Що вільно панови, то не вільно Іванови. (Ільк.)
Варіянт до ч. 102.

146. Що пан затєгни пером, то хлоп не витєгни волом. (Будз.)
За часів панщини пани вели реєстри рекрутів і податків.

147. Що пан, то не Йван. (Вовчк.) ...що піп, то не копиці сїна. (Будз.)
Рїжниця між паном і простим чоловіком. Пор. Adalb. Pan 11.

148. Що малий пан вліпит, то й великий не відойме. (Ільк.)
Малий пан міг набити мужика так само, як і великий.

149. Що панам? Г—о панам, а нам біда. (Куманов.)
Байдуже, чи панам добре, чи зле, а мужикам все біда.

150. Як будеш паном, то всьо будеш мати даром. (Лев.) ...будеш брав... (Ільк.)
Про панів, що мали всї доходи з панщини. Пор. Wand. II, Herr 60: Den Herren gibt's Gott im Schlaf.

151. Який пан, такий крам. (Лев., Ільк., Петр., Сїл. Б.)
Який купець, такий його товар. Пор. Adalb. Pan 49; Schlei. 164; Wahl II' 34; Wand. II, Herr 52, 690, 925, 934; Čelak. 376.

152. Як Пан-Біг приліпит, то й очи засліпит. (М. Яцк.)
Характерний варіянт до слідуючої приказки. Пор. Wand. II, Gott 1903.

153. Як Пан Біг хоче кого покарати, то му розум відбере. (Мик. н. Д.)
Безумність, се кара божа. Пор. Wand. II, Gott 1904.

154. Як пани ласкаво кажуть „коханку“ або „муй коханий“, то вже певно не минуть буки. (Гол.)
З'їдливий вислов про панські солодкі слова. Пор. Etn. Зб, VI, ч. 131.

155. Я свій пан. (Стан.) Я сам собі пан. (Наг.)
Я свобідний, ніхто не має менї до розказу. Пор. Adalb. Pan 67; Wand. II, Herr 995.

156. Я такий пан: без ігли ся не вберу, без ножа ся не розберу. (Мшан.)
Мусить іглою зашити на собі веретку, а потім ножем розрізати. Вар. до ч. 50.

Панахида. 1. А дав би Бог милосерний, аби ще нині над тобов панахиду відчитали! (Лол.)
Прокляте: щоб ти ще сьогодні вмер.

Панич. 1. Коли-сь панич, то май своє, а не зич. (Кол.)
Панич повинен бути заможний.

2. Панич возовий, що їсть хліб разовий. (Дар.)
Іронічно про панича, що їздить возом і їсть мужицький хліб.

3. Панич — засранич. (Коб.)
Кепкують з панича.

4. Панич з перевареної сирватки. (Коб.)
Ледачий панич.

5. Панич не знав нич, бо єдно письмо, тай то му з голови витрісло. (Ільк.)
Про неписьменного панича.

6. Панич, що вкрав бич. (Ільк.)
Злодій у панській одежі.

7. Паничу, свині квичут. (Коб.)
Кепковане з панича. Пор. Нос. ст. 397.

8. Паничу, я вам ся вгниличу. (Буч., Снят.)
Кепковане з панича.

9. Панський панич, що батогом кури стріляє. (Луч.)
Кепковане з панича.

10. Прийшов панич, обісрав бич, пішов далї, обісрав ґралї. (Жидач.)
Жартлива поговірка.

Пані. 1. Най ся не рахує цілов панев. (ЮК.)
Про жінку, що гонорує ся дуже.

2. Пані на цілі сані, ще ноги висять. (Ільк.) ...на всї ...волочат ся. (Дар.)
Кепкують із великорослої пані або взагалї з великої жінки. Пор. Нос. ст. 397.

3. Панї, панї, дранку-сте згубили! (Кривор.)
Кепкують із такої, що гонорується ся як панї, а ходить обідрана.

4. То не можна, панї вельможна. (Льв.)
То не уходить.

5. Що то минї за паньи, шо під носом калабаньи. (Льв.)
Кепкують із засмаркапої жінки.

Панїбрат. 1. За панї-браці свиня з пастухом. (Яблонів ad Теребов.)
Польська формула panie bracie прикладала ся тілько до шляхти. Пор. „Łata na łacie — sługa panie bracie". Adalb. Łata 3.

Панна. 1. Важте сї, панни, бо сї віз перевертає. (Наг.)
Остерігав фірман паннів у возї на похилім місці, а коли віз перевернув ся, він сердито крикнув їм: „А я вам не казав, к—ви, абисте сї важили, бо сї віз переверне."

2. Панна казала: В мене вечера не велика: два яйця тай конець. (Кол.)
Задоволена малим.

3. Яка ми ту кляшторна панна! (Жидач.)
Несмілива або підозреної чистоти.

Пановапє. 1. Дай вам Боже пановапе! (Кол.)
Побожне бажанє.

Панотець. 1. Паноче, вікапали би вам очи! (Снят.)
Жартливе прокляте.

Панський. 1. За панське гріху нема. (Буда.)
Давнїй погляд, що пану можна робити шкоду безкарно.

2. Най Бог боронит від панської ласки, а від людської ненависти. (М. Яцк.) ...кари... (М. Яцк.) ...карности... (Колом.)
Панська ласка уважає ся одним з найбільших лих на рівнї з людською ненавистю.

3. Панська ласка від вікна до порога. (Сор.)
Не дуже довга. Пор. Adalb. Pan 110; Hoc. ст. 397.

4. Панська ласка на бистрім кони їздит. (Жидач.)
Її легко утратити. Пор. Libl. 113; Adalb. Pan 108; Wand. II, Herr 145.

5. Панська рука далеко сягає, навіть там, де її не видно. (Щиг.)
Мова про далекосяглі панські впливи і протекції.

6. Панська служба на клинци висит. (Гнїдк.)
Мова про канчук, який був службовою ознакою найбільшої части панських слуг.

7. Панське „зачекай", а жидівське „зараз". (Луч.) ...то на єдно виходит. (Наг.)
Жартлива примівка. Пор. Adalb. Pan 242, 245.

8. Панське і жидівське ніколи не пропаде. (Наг.)
Бо пан і жид усе знайдуть способи відзискати своє. Пор. Adalb. Pan 240.

9. Панське слово до порога. (Залїсє)
Не має тривкого значіня, за порогом уже неважне. Пор. Adalb. Pan 109.

10. Панський наєм — підданим ярем. (Гнїдк.)

Підданим, узятим між панські слуги до двора, було нераз гірше, як тим, що лишали ся в селї.

11. По панськи до полудня спати, а до вечера не їсти. (Бар.)
Кепковане над панським розкладом часу.

Панство. 1. З великого панства богато грому, а малий дощ. (Ком.)
Богато фуми, гордощів, а мала користь. Пор. Adalb. Państwo 4.

2. Панство в голові, а воши за комнїром. (Ільк.)
Кепковане з такого бідака, що не покидає ся мрій про своє панство.

Пантрувати. 1. Пантруй носа свого, ни проса чужого. (Кольб.)
Вар. до Ніс ч. 31.

Панувати. 1. Всї би панували, а хто би свинї пас? (Замул.)
Вар. до Пан ч. 121.

2. Панувати леда хто потрафит, аби в чім. (Жураки)
Панувати не велика штука.

Панщина. 1. Нїкому я панщини не винен, щоби дурно робити. (Луч.)
Натяк на панщизняні примусові роботи.

2. Пропало, як панщина. (Голешів)
Пропало безповоротно.

Панько. 1. Втяв Панька по штанах. (Кобил.)
Жартлива примівка до імени Панько.

2. Не втне Панько сїчки. (Сам.)
Жартлива примівка. Пор. І, Втяти, ч. 6, 7.

3. Ой не втне Панько тїста, бо ячмінне. (Ільк.)
Пор. вар. І, Втяти 6.

4. Штурк Панька в око, а він каже, що глубоко. (Глещ.)
Коли хто говорить не до річи.

5. Штурк Панька в око, коли Панько слїпий. (Гнїдк.)
Жартують із підслїпуватого парубка.

6. Штурк Панька в око: Панько спит, а око висит. (Луч.)
Вар. до попереднього.

Панянство. 1. Пізно дївці панянство шанувати, як уже зипсує. (ЮК.)
Говорять про дївчину, що стратила своє дївоцтво.

Папа. 1. Де папу, там і каку. (Льв.)
Про дїтий, що на тім самім місцї їдять і серуть. Пор Дик. 1307.

Папка. 1. Кладу папку на лопатку, шусть у піч! (Бібр.)
Примовляють саджаючи хлїб у піч.

Папліїк. 1. Бодай му папліїк щез! (Наг.)
Прокляте. Папліїк знач. слїд.

Пара. 1. Бодай тї лишила погана пара! (Наг.)
Прокляте: щоб з тебе вийшов поганий дух.

2. Дібрана пара, як пироги й смитана. (ЮК.)
Про двоє робітників або про молоде подруже.

3. Пара кости ломит. (Яс. С.)
Говорять про твердий мороз. Пор. Schlei. 185; Нос. ст. 398; Сим. 1910.

4. По парі пізнати, чим серце кипит. (Гнідк.)
   По горячім віддиху пізнати сердитість або злість.
5. По парі, по парі, а з заду два. (Мик. н. Дн.)
   Жартливий вислов про людий, що йдуть парами.
6. Така пара, як миш з волом. (Коб.)
   Недібрана пара.
7. Хоть би чорт сто пар ходаків сходив, то би такої пари не злучив. (Михн.)
   Говорять про незвичайно добре дібрану пару лихих людий. Пор. Етногр. Зб. VI, 155; Adalb. Para 1.

Параґраф. 1. Параґраф закручений і сюди й туди, тай ним так крутат. (Глеш.)
   Говорять про адвокатські штуки з параґрафами закона.

Паралюш. 1. Паралюш би тя трафив! (Коб.)
   Прокляте. Паралїж, див. далї Пострїл.

Парамеї. 1. Вичитаю я йому парамеї. (Наг.)
   Парамеї — читане уступів з пророків на вечірнї у великім постї. Вичитати парамеї — виганьбити когось, викидати йому його лихі дїла.

Параска. 1. З Богом, Парасю, коли ся люди трафляют. (Старий Скалат) ...ти люди трафляют ся. (Тереб.)
   Говорять позбуваючи ся якогось немилого чоловіка.
2. З Богом, Парасю, коли тя люде хотять. (Ільк.)
   Вар. до попер. Пор. Нос. ст. 313.
3. Ото минї Параска, що по пуп запаска. (Дар.)
   Жартують з імени Параска. Не має нїякої запаски.
4. Прийміт мою Парасю до громади, бо она добра до поради. (Старий Скалат)
   Жартують із чоловіка, що величає ся своєю нїби мудрою жінкою.
5. Фіть, Парашка, дам ти шкварок. (Наг.)
   Жартлива примівка.
6. Хто до кого, а я до Парашки. (Наг.)
   Вибирає найкрасшу. Пор. Нос. ст. 459; Krumb. 81.

Парастас. 1. Не треба по живім парастас правити. (Наг.)
   Парастас править ся лише по покійнику.
2. Ото набрав грошей, як піп за парастас. (Тереб.)
   Плата за парастас зовсїм не велика.

Парафія. 1. Парафія і жена, то від Бога суджена. (Золоч.)
   Мовив дяк. Те саме й попови.
2. Хула парафія, де піп зубами дзвонит. (Наг.)
   Жартлива примівка про убогу парафію. Пор. Libl. 202; Adalb. Parafia 1; Muka 981.
4. Як до тої парафії прийде, що буде ґаздиня, то буде мати свою волю. (ЮК.)
   Scil. як прийде порядна попадя.

Париж. 1. І в Парижу не зроблют з вівса ржжу. (Мик. н. Дн.)
З ледачого чоловіка ніде не зробиш доброго. Пор. Adalb. Paryż 1.
2. І Париж не зробит з вівса риж. (Гнїлк.)
Вар. до попер. Пор. Wand. Ш, Narr 1082.

Парити. 1. Як ті випару, то си місцьи не найдеш. (Наг.)
Випарити — набити.

Парнистий. 1. Парнисті, що два во́лы. (Дид.)
Про двох подібних до себе парубків або чоловіків.

Парть. 1. Аби-с парти не мав! (Печен.)
Парть знач. щасте.
2. Дай Боже добру парть! (Крех.)
Побожне бажане.

Парубок. 1. Біда з такими парубками: ще не підріс свини під фіст, а вже біжит за дівками. (Озеряни)
Про скороспілих парубків.
2. Здибав парубок дівку тай попросив дірку. (Снят.)
Зробив їй нескромне предложене.
3. Меже двома парубками дівка баламутна. (Наг.)
Не внає, за кого вийти.
4. Соломяний парубок, а золоте дівча хоче брати. (Жидач.)
Докоряють недолугому або убогому парубкови, що ласить ся на здорову та богату дівку.
5. Соломяний парубок золоту дівку бере. (Ільк.)
Часті випадки, що убогий парубок бере богату дівку або недолугий здорову.
6. Такий парубок, як смук. (Підпеч.)
Смук, се плянок кулешаний невиколочений. Отже догана нездарі, слабосилому.
7. У парубка одна гадка, а в дівки десять. (Косс.)
Парубок одну візьме, а дівка піде за котрого будь.
8. Чи то менї до парубків? Аби не до хлопців. (Дар.)
Жартливий вислов дівчини.
9. Шкода паробка, низакого пішла дівка. (Балиг.)
Жартливий вислов, коли дівка вийшла за нїкчемного парубка.

Парубочити ся. 1. Він уже сї парубочит. (Наг.)
Зачислює себе до парубків.
2. Нидавно м сї попарубочив, а вже-м, пробачьийте, г—о розтолочив. (Кольб.)
Наробив якоїсь неслави.

Паршачок. 1. Бодай без паршьичка і соньичко не сходило! (Русів)
„Паршьичком“ називають на Покутю жида.

Пас. 1. З нього би лиш паси дерти. (Наг.)
Говорять про злого члоловіка.
2. Іди пасо́м. (Наг.)
Помалу, як худоба, що пасе ся.

Пасїка. 1. Пасїка — слизька худоба. (Заставці)

Пчоли раз ведуть ся, а раз не ведуть ся.

2. Розпусив пасїку. (Наг.)

Розпустив воші.

3. Хто має пасїку, той має мід; хто має дїти, той має смрід. (Ільк., Петр.)

Вигоди і недогоди господарського житя.

Паска. 1. Без нього сї паска не осьвйитит. (Наг.)

Говорять про такого чоловіка, що пхає ся в усяке дїло. Пор. Гильф. 1608.

2. Дочекав ся гречаної паски. (Петр.)

Збіднїв, не стало його на пшеничку.

3. Іще паска в колосї. (Гнїдк.)

Ще пшениця на пни.

4. Не болотьину паску печи! (Наг.)

Треба купити пшеничної муки.

5. Паска — божа ласка; менше вкусит ся, скорше примкне ся. (Зазул.)

Примкне ся замісь проковтне ся; пор. польське przełknie.

6. Така паска, що би і грім не розбив. (Карлів)

Тверда, пригоріла.

7. Там то му сї паска спекла! (Наг.)

Там то пощастило йому.

8. Хто жидівську паску їсть, той своєї не дочекає. (Лучак.)

Християнинови не годить ся їсти жидівську паску, бо народ вірить, що в жидівських т. зв. мацах є християнська кров.

Паскуда. 1. Паскуда, єґомость! Огида, їмость! (Кольб.)

Так розпочав своє оповіданє перед попом і попадею обурений чимось селянин.

Паскудство. 1. Та не розбабруй паскудства! (Наг.)

Не розноси поганих пльотох.

Пастернак. 1. Який пастернак, такий буде й смак. (Коб.)

Яка закришка, така й страва.

Пасти. 1. Бодай ес так свої вуши пас, як ти худобу пасеш! (Підгірки)

Не зовсїм дотепне прокляте.

2. Де ся спасло, там ся стрясло. (Гнїдк.)

Худоба на тім самім місцї пасе і висирає ся.

3. Попас сї моїм добром. (Наг.)

Поживив ся, покористував ся.

4. Сам сї паси, сам сї завертай. (Наг.)

Іди собі з своїм Богом, дбай сам за себе.

5. Сам сї пасу, сам сї виганьию. (Наг.)

Иншому нема чого мішати ся до мене.

6. Тілько сї нинї напасе, ги з голої миски попоїсть. (Наг.)

Нема паші.

Пастух. 1. Без пастуха вівцї не стадо. (Наг.)

Без провідника нїяка громада не може устояти ся. Пор. Даль I, 292.

2. Пастух на святий вечір звязує сіном усі ті ложки, якими їла челядь на святий вечір, аби худоба вкупі пасла ся і не розбігала ся. (Лол.)
Один із різдвяних обрядів.
3. Пастух не їсть у неділю мяса, аби вовк худоби не їв. (Лол.)
Нар. віруване.
4. Як би Пан Біг пастуха слухав, то би ввес товар виздихав. (Мінч.)
Пастухи часто кленуть худобу.
5. Який пастух, така й череда. (Ільк.)
Як пастух недбалий, то череда розбігає ся. Пор. Wand. II, Hirt 66.

Пасувати. 1. Пасує, як горбатий до стіни. (Кольб.)
Про щось таке, що не пристає ні до чого. Пор. Adalb. Pasować 3.
2. Пасує як корові сідло. (Наг.)
Кепсько пасує. Пор. Libl. 198; Слав. II, 77, 91; Тимош 116.
3. Пасує, як свини віжок. (Сіл. Б.)
Не пасує зовсім. Пор. Adalb. Pasować 1.
4. Пасуйи, як свини в дощ. (Льв.)
Свиня в дощ ходить з обвислою шерстю. Пор. Слав. II, 77.
5. Так йому пасує, як свини в ріпі. (Бабух.)
Свиня в ріпі чує ся щасливою.
6. Так му пасує, як свині в ярмі. (Бергом.)
На свиню часто накладають ярмо, сконструоване так, щоб не могла пролазити дїр у плотї. Пор. Слав. II, 77.
7. Що кому пасує: Полякови шабля, а Русинови свиня. (Кол.)
Що кому до смаку, те й вибирає.

Патичок. 1. Вийшов на патички. (Борд.)
Зле вийшов, потерпів невдачу.

Пахнути. 1. Аж ми пахне! (Наг.)
Забагає ся чогось.
2. Аж пахне коло мене хлїбець. (Снят.)
Говорить голодний чоловік.
3. Видиш, чим то пахне? (Наг.) Смотри... (Гнїдк.)
Говорять до винуватого, показуючи йому бук.
4. То не добром пахне. (Льв.)
Про щось лихе.
5. Що пахне, то ни воньиє. (Кольб.)
Що пахне то не смердить. Пор. Adalb. Pachnąć 3.

Пацанів. 1. Пацанів, де кози куют. (Старий рукоп.)
Насьміх над Пацанівцями. Пор. Adalb. Pacanów 1, 2, 3, 5.

Пацєр. 1. Вєнци пацєру — вєнци хлїба. (Будз.)
Пацєр — польська перерібка із лат. „Pater noster“. Жебрацька приповідка.

Пацити. 1. Не дай Боже таке пацити! (Ростоки)
Натрафити.

Паця. 1. І паця не є таке, як чоловік, як ся упє. (Стежн.)

Паця — порося. Воно звич. буває брикливе і примховате.

2. Квичило пацьи в плоті, буде п—ка в роботі. (Підмихайлівці)

Парубок іде до дівки.

3. Пацьи за сороківцьи. (Наг.)

Мале, мізерне. Пор. Adalb. Prosię 4.

Паша. 1. Вихрапав сї на зелену пашу. (Наг.)

Перебув якесь нещасте.

2. Не буде ні паші ні каші. (Дар.)

Властиво повинно бути „як не буде паші, то не буде каші". Каша значить молоко.

3. Нездалий на пашу: їсть і лижку покладує. (Наг.)

Про лїнивого чоловіка.

4. Паша з двома шапками. (Тереб.)

Іронїчно про жида, що забрав у селянина худобу, а той говорив потім, що віддав її на пашу.

5. Тримай пашу сїм лїт, а виведе тя з сїм бід. (Дид.) Держи... (Лім.)

Сїно не з'їдене худобою одного року держать і прикладають новим.

Пек. 1. Бодай му пек! (Лемк.)

Пек — слово, що відповідає плюванню на відігнане злого духа. Про силу плювання для відігнання злих демонів див. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, XXXI, ст. 261.)

2. Бодай тя пеци били! (В.)

Вар. до попер.

3. Пек за́-пек! (Гнїдк.)

Про щось дуже дивне, несподіване.

4. Пек, за-пек, осина! (Жидач.)

Вар. до попер.

5. Пек і оссина тобі. (Залїсє)

До якогось ненависного чоловіка.

6. Пек пеко́м, нема що їсти! (Ільк.)

Преч би ся казало.

7. Пек поганим очом! (Наг.)

Спльовують на відвернене сили поганих очий.

8. Пек ти, запечений камінь у зуби! (Луч.)

Закляте.

9. Пек ти, осина! Гі на тя! (Красне)

Бойківське заклинане.

10. Пек тобі, осина! (Ільк.)

Про всяку злу пригоду.

Пекло. 1. Будеш по вуха в пеклї горіти. (Наг.)

Грозять злому чоловікови за якусь кривду, пр. за окрадене церкви. Пор. Adalb. Piekło 13.

2. Вже мені і в пеклї гірше не буде. (Ільк.)
Жалує ся чоловік на свою прикру долю.
3. Вирвав ся як з пекла. (Печен.)
Вирвав ся з якихось прикрих обставин. Пор. Adalb. Piekło 8; Wand. II Hölle 94.
4. В пекло, то в пекло, бодай буде тепло. (Цен.)
Відповідає з гумористичною резіґнацією чоловік, коли йому грозять пеклом.
5. До пекла не треба дороги питати. (Гнїдк.)
До пекла найвигіднїйша дорога Пор. Adalb. Piekło 11; Wand. II, Hölle 23, 25.
6. Ґомосць, а ви що ту в пеклї робите? — Тихо, дурний хлопе, я ту на біскупові голові стою. (Наг.)
Анекдота, спокревнена з Дантовим представленем величезної лїйки, в якій грішні папи стоять один на голові другого.
7. З пекла родом. (Наг.)
Про злого чоловіка. Пор. Adalb. Piekło 15.
8. І в пеклї не велика пеня: найтяще день, два, тай привикне. (Мшан.)
Іронічне представлене пекла, пор. Етн. Зб. VI, 61; Adalb. Piekło 4.
9. Пекло ми з дому робиш. (Наг.)
Говорить чоловік до сварливої жінки. Пор. Wand. II, Hölle 26.
10. Пеклом рушати. (Гнїдк.)
Значінє неясне. Пор. лат. вірш із Енеїди: „Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo“.
11. Пекло на душу взьив. (Кол.)
Доцустив ся якогось тяжкого гріху.
12. Перед пеклом і чорта треба просити за кума. (Пост.)
Хто сидить у сусїдстві пекла, той кумає ся з чортами. Образово про силу сусїдства. Пор. Adalb. Piekło 6; Wand. II, Hölle 71.
13. Сидївши близько пекла бери дїлька в куми. (Лучак.)
Вар. до ч. 12.
14. Там таке пекло в хатї, що й птах на кізлину не сьиде. (Наг.)
Про хату, де йде вічна сварка й гризня.
15. Хоч там пекло, а тут рай, та де вродив ся, там і вмирай. (Кукиз.)
Говорять до чужосїльного чоловіка, якого відправляють до його села умирати.
16. Я вже утоплена в пеклї, бо клину і Бога й сама себе, бо ми прикренечко жити. (Наг.)
Говорила жінка жалуючи ся на свою лиху долю.
17. Як в пекло кинув, так загинув. (Ільк.)
Пропав безслїдно. Пор. Wand. II, Hölle 104, 105.

Пекти. 1. Живцьом бим го спік, як бим го ту мав. (Наг.)
Говорять про ненависного чоловіка.
2. Не тому печено, кому речено, а тому, хто зїст. (Мшан.)
Кепкують із обіцинки, що хлїб пече ся для когось, а він може дістати ся иншому.

3. Пече, клади на друге плече. (Сор.)
Мова про тягар.
4. Пече, най сї встече! (Сор.)
Кричить чоловік дотикаючись чогось горячого.
5. Як спечемо, так і дамо. (Лев.) ...і з'їмо. (Гнїдк.)
Про всяку замовлену роботу: як її виконаємо, так її віддамо тому, хто замовив.

Пень. 1. Перебери пень, то буде подобень. (Терло) Убери.... (Петр.)
До людий подібний. Пор. Wand. II, Holz 154; Čelak. 142.
2. Прибери пень, буде хорошень. (Гнїдк.)
Буде гарний. Пень в значіню негарного чоловіка або негарної дівки. Пор. Нос. ст. 411.
3. Прибери пня, дай му імня, і з него буде чоловік. (Ільк.)
Жартують із тумановатих, недотепних людий. Глубше значіне: про всяких фіґурантів, що займають місця, до яких вони нездібні.
4. Прибери пня, найде ся імя. (Гнїдк.) ...найдеш му... (Балиг.) ...а буде му імя. (Мінч.)
Варіянт до попер.
5. Через пень колоду валити. (Наг.)
Побільшувати собі трудрости в якімсь ділї. Пор. Нос. 268,465.
6. Який пень, такий клин. (Тереб.)
На крутий пень треба крутого клина.

Пеня. 1. Бодай та пінѓ взяла! (Дид.)
Прокляте: щоб тебе постигла якась кара.
2. Вийшов я не з такої пенї. (Луч.)
Вийшов з великої біди.
3. Всяди ня пеня находила. (ЮКм.)
Скрізь менї було лихо.
4. Якась пеня сколотила мнов. (ЮК)
Якесь лихо, якийсь злий дух збаламутив його.
5. Пеня вертепит мнов. (ЮКм.)
Лихо крутить ним.
6. Яка ти сї пеньи від мене належит? (Наг.)
Згірдно питає ся чоловік: що тобі від мене належить ся, чого шукаєш собі напасти?
7. Як дасть Бог пеню, то не стрихує. (Мшан.)
Сказала одна невіста почувши про свою знайому, що вмерла лишивши семеро дітий. Пеня в знач. біда, з лат. poena; стрихувати (Жел. II, ст. 927) значить насипавши збіжя в міру згорнути чуб.

Пеньок. 1. Маю го на пеньку. (Наг.)
Маю на нього якусь пізьму, якесь завзяте.
3. Прибери пенька, то стане за Сенька. (Ільк.)
Жартують із недотепного парубка. Пор. вище Пень 1.

Пердіти. 1. Перди Грицю, перди Йване, пердіт усї християне. (Мик. над Дн.)
Жартлива приказка.

2. Хто сї навчит пердїти, ни може і в церкві терпїти. (Кольб.)
Сила привички.

Пердо. 1. П—до, бздо. (Наг.)
Говорять про щось недоладне, нї до чого не подібне.

Перебирати. 1. Хто перебирає, той переберe. (Ільк.)
Вибере як раз найгірше. Пор. пісню:
Через сад на поклад по воду ходила,
Чому менї Бог не дав, кого я любила;
А того менї Бог дав, кого я не знала,
То за мої перебори, щом перебирала.

Перебути. 1. Деж менї днись перебити? (ЮКм.)
Не знаю, де провести день.

2. Знаємо, щосмо перебули, а не знаємо, що сї перебуде. (Мик. н. Дн.)
Люди не знають своєї будущини.

3. Хоч би день перебути в злагодї! (ЮКм.)
Побожне бажане жінки, що має лихого чоловіка.

Перевернути. 1. А перевернуло би ті до гори ногами! (Наг.)
Прокляте.

2. Перевернув сї, як гарбуз у гредцї. (Ворохта)
Про когось, що впав і покотив ся.

Переверти. 1. Всьо йде в переверти. (ЮК.)
Все зміняє ся на гірше.

Перевідник. 1. Перевідник, питель і міх без дна, то міра одна. (Ком.)
Перевідник — марнотратник.

Перевідня. 1. Від него вся перевідня. (Луч.)
Все марнотратство, вся страта.

Переволокти. 1. Хоть ся переволоче, то не втече. (Ільк.)
Що має стати ся, то стане ся, хоч і запізнить ся. Пор. Adalb. Przewlec 1.

Перегнати. 1. Пережену я тебе через гречку. (Косс.)
Говорив чоловік такому, що ходив до його жінки, в знач. набю тебе.

Перегнути ся. 1. Перегнув ся, як Орішкова хата. (Ком.)
Про згорбленого або скривленого чоловіка.

Перед. 1. Анї в перед не вдавай ся, анї з заду не мішай ся, тілько в самім середочку, як барвінок в городочку. (Снят.)
Приспівка уживана як примівка.

2. За передом бочка з медом. (Мшан.)
За передом scil. хати, отже в затилю в коморі.

3. З переду стрій, а з заду з лопатов стій. (Наг.) На передї... (Явор.)
Про пишно убрану дївку.

4. На перед не вирывай ся, на задї не оставай ся, середини держись. (Лев.) ...зо заду не оставляй ся... (Ільк.)
Житєве правило.

Передний. 1. Передне задному лавка. (Дидьова)
Говорили з приводу смерти Каганця, що передні люди гинуть, щоб пізнїйшим було смілїйше йти на перед. Пор. Даль I, 338.

2. Якесь передне собі мали. (Кос.)

Уже перед тим мали між собою сварку або змову.

Передобідок. 1. Лихий передобідок і найлїпший обід попсує. (Ільк.)

Лихий передобідок — сварка перед обідом.

Передрага. 1. Не йди на передрагу, бо заробиш загу. (Ком.)

Передрага, сварка, по поль.: Iść na udry.

Переймати. 1. Ци все тото переймати, що на водї пливе? (Ільк.)

Не кожду сплетню повтаряти. Пор. Нос ст. 362; Даль I, 522.

Перейти. 1. Перейшов уже скрізь сито і решето. (Ільк.)

Перебув ріжні противности.

2. Як ті перейде з мудьми, то будеш з людьми, а як з тов, то з бідов. (Кольб.)

Коли тебе стрітить мущина, то будеш в приємнім товаристві, а як жінка, то буде тобі біда.

Перекрасти ся. 1. Хотїв ся перекрасти, та си очі виштуркав. (Ільк.)

Десь ішов напотемки.

Перелаз. 1. Низкий перелаз усїм людям дорога. (Гнїдк.)

Де низький перелаз, то як би вільне місце, нема перешкоди для ходу.

2. Через перелаз скакати. (Гнїдк.)

Поборювати якусь невеличку перешкоду.

Переливати. 1. Єдна дяка як тої, що переливала, так тої, що недоливала. (Мшан.)

В пеклї здибали ся дві шинкарки на одній карі, одна за те, що переливала, а друга за те, що недоливала.

Переливки. 1. То не переливки. (Гнїдк., Ільк.)

То не марна річ, то не жарти. Пор. Adalb. Przelewek 1; Нос. 282.

Перемишль. 1. Мишлю тай мишлю, куди до Перемишлю. (Стан.)

Говорять про замисленого чоловіка.

2. Як мисль, так мисль, таки буде Перемишль. (Ільк.)

Оповіданє про повстанє назви Перемишль. Збудовано місто, найстарші люди почали мислити, як би його назвати. Довго мислили тай не могли вимислити нїчого. Тодї якась жінка сказала до них от ті слова, що вїйшли в приказку.

Перемогти. 1. Може переможе, йик біду за ноги вхопит. (Грин.)

Переможе, як йому удасть ся щось неможливе.

Перемолоти. 1. Перемеле сї, мука буде. (Наг.)

Із буцїм то непотрібного чоловіка виробить ся щось порядне, а з лихої пригоди виточить ся щось добре. Пор. Даль I, 162, 358.

Перепелиця. 1. Перепелиці печені не падут з неба нині. (Гнїдк.)

Мабуть непародня композиція. Вар. приказки про печені голуби, I, Голуб 3

Перепитлювати. 1. Перепитлювати що. (Гнїдк.)

Швидко виговорити щось.

Перепудити ся. 1. Так єм сї перепудив, аж у мнї душі не стало. (Наг.)

...аж ми душьи в пйнти забігла. (Наг.)

Про великий перестрах.

Перепхати. 1. Перепхати біду, штоб звалила ся з голови. (Вн. ВЛ.)

Перебути, перебідувати лиху годину.

Перескочити. 1. Де не можеш перескочити, там підлїзь. (Ільк.) ...перескочивш, там перелїзь. (Сор.) ...не можеш перескочити, там треба перелїзти. (Залїсе)

Житєве правило. Пор. Libl. 84.

2. Чи хоч, чи не хоч, а перескоч. (Коб.)

Чоловік мусить мимоволї перемагати перешкоди.

Пересолений. 1. Пересолене як ропа, як соровиці. (Наг.)

Ропа або соровиця називають ся солена вода, що випливає з жерела. Соровиця походить можливо від „солониця“.

Перестрашити ся. 1. Перестрашив ся, аж сорочка полотном стала. (Гнїдк.)

Жартливо про те, що хтось не перелякав ся чогось.

Перестріти. 1. Перестріти кого. (Гнїдк.)

Перейти з поганими очима або з лихою ворожбою, з порожними коновками і т. и.

Переступ. 1. За переступ границї кримінальна кара. (Белз)

Переступ — нарушенє границї.

Перетерти ся. 1. Перетрет ся, перетрет ся, пан забуде, все минет ся. (Дар.)

Наробило ся якесь лихо і потїшають чоловіка, діткненого ним.

Перехрестити ся. 1. Перехрести ся та вліз в болото. (Ільк.) ...лїзь... (Наг.)

Говорять, коли хто шукає собі напасти. Пор. Слав. II, 85.

Перечити ся. 1. Перечити ся о вчерашнім дни. (Гнїдк.)

Перечити ся за марницю.

Перець. 1. А знаєш, по чому перець? (Наг.)

Питають такого, що не знає ся на цїнах.

2. Г—о й перець переможе. (Луч.)

Стара практика.

3. За гріш перцю, і то гіркий. (Луч.)

Перець не гіркий, тілько щипає, а його цїна дуже низька.

4. З перцем чи не з перцем, коли з щирим серцем. (Ільк., Гнїдк., Лев.) Чи з перцем... (Залїсє) Ци з перцьом.. ласкавим... (Наг.)

Перчені страви уважали ся давно привілеєвю панів.

5. Натер му перцю в ніс. (Ільк.)

Наробив йому прикрости. Пор. Даль I, 135.

6. Оттаке: за гріш перцю, тай то гірке! (Кол.)

Вар. до ч. 3.

7. Перець хлопа на коня садит, а жінку до гробу провадит. (Дрог.)

Якесь давне народне вірованє.

8. Три з перцем, три без перцю, а три такой так. (Стан.)

Scil. випиймо. Приговорюють пяниці.

9. Ходи, дурню, перцю, шафрану ти причиню. (Мінч.)

Жартують із покупця, що до дешевого товару жадає причинки з дорожшого.

Перина. 1. Я тому ни винна, що пирина зимна: яку мама мала, таку мині дала. (Пужн.)

Говорила невістка перейшовши зі своїм посаг[illegible] до мужа. Пор. Етн.Зб. VI, 68.

Перла. 1. Була перла, тай сї стерла. (Сор.)

Було щось дороге і гарне та минуло ся.

Перо. 1. Іде пюря в коўодкы. (Р.ВЗ.)

Колодки — се початковий стан розвою пташачого пера. Із колодок виходить пірє, а не пірє в колодки.

2. Пером му земля! (Льв.)

Говорять про покійника. Теж у Болгар: Слав. I, 255.

3. Як затєгне пером, то не вітїгяеш й волом. (Гвізд.) ...напишут ...витягнут.. (Стоян.)

Варіянти до „Написати“ ч. 2.

Перун. 1. А перун би тї ясний тріс! (Пасїч.) ...тріснув! (Княж.)

Прокляте; перун — грім. Пор. Adalb. Piorun 2.

2. Бодай тя перун встрылиў! (ВЗ.)

Лемківський варіянт. Пор. Wand. I, Donner 30.

3. Коби не перун, многі би не хрестили ся. (Гнїдк.)

Народний звичай хрестити ся при кождім ударі грому. Пор. Wand. I, Donnern 19.

4. Няй в тебе перун стріліт. (Лб. ВЛ.)

Прокляте.

5. Перун би тї забив з ясного сонцьи! (Комар.)

Прокляте.

6. Перун би тя розтраскав! (Гнїдк.)

Прокляте.

7. Штобы тебе перун забіў! (І. ВЛ.) Бодай... (І. ВЛ.)

Прокляте.

Перший. 1. Перше змір, потім вріж. (Наг.)

Житєва практика. Пор. Слав. II, 91.

2. Перший лїпший. (Наг.)

Перший з краю, хто трафить ся. Пор. Adalb. Pierwszy 3; Wand. I, Erste 1.

3. Перший недоверший, другий недолугий, третий недопертий, четвертий без чверти, пятий без пяти, шестий без чести, семий такий сáмий, восьмий недорослий, девятий безхатий, десятий вусатий, — віддай же ня, моя мати! (Мшан.)

Так перебирала дівка женихів.

4. Перший раз не гаразд, остатний раз гаразд. (Лавочне)

Перший раз було зле, а остатним разом добре.

5. Перший штих без ґудза нїчого не варт. (Наг.)

Натяк на оповіданє про Соломона, що скликавши усїх кравцїв подав їм для відомости отсю мудру науку.

6. Хто перший, той лїпший. (Мінч., Ільк., Петр.)

Не завсїгди. Пор. Тимош 234; Adalb. Pierwszy 1; Wand. I, Erste 19.

7. Я ни перша тай ни остатна. (Жидач.)

Пішла на злу дорогу. Пор. Adalb. Pierwszy 2; Wand. I, Erste 22.

Першина. 1. То мінї не першина. (Наг.) ...не першинка. (Кол.)
Я вже мав такі досвіди; першина — новина.
2. Чи то першина нї з чим до млина, а в порожнї до дому? (Дар.)
Даремна подорож до млина і назад.

Пес. 1. Або буде з пса солонина? (Гнїдк.)
Не буде нїколи. Говорять про нездалого чоловіка.
2. А здох бис яко пес! (Наг.)
Прокляте.
3. А мав пес хату? (Краснос.)
Докоряють безхатому волоцюзї. Пор. Wand. II, Hund 729, 1768.
4. А пси би ти писки лизали! (Наг.)
Докоряють пяницї.
5. А пси би тобі маму гонили! (Явор.)
Прокляте. Пор. Schlei. 185.
6. А пси би тобі марш тьили! (Наг.)
Щоб за тобою пси вили, куди підеш. Віруване, що на злого чоловіка кождий пес мусить гавкати. Пор. Wand. II, Hund 1511, 1515.
7. А цїба псе з хати! (Наг.)
Гонять псів з хати. Пор. Wand. II, Hund 668.
8. Бий пса, най буде добрий! (Ільк.)
У старих господарів найлютїйший пес був найлїпший і тому його часто били.
9. Бий пса, най попом буде! (Луч.)
Про непослушного і непильного школяра. Пор. Adalb. Pies 8.
10. Битий пес стереже ся. (Гнїдк.)
Сторонить від тої хати, де його били. Пор. Adalb. Pies 9.
11. Біг пес без овес, сука без пшеницю, пес загубив портїпиці, а сука спідницю. (Снят.)
Гумористична приспівка. Без — польонїзм зам. через.
12. Біг пес без вовес тай вспав сї в ріпу. (Мик. н. Дн.)
Про якесь недоладне балаканє.
13. Біг пес за возом, біжит і за саньми. (Сор.)
Сила привички.
14. Біг пес через овес; не шкодило нї псови, нї вівсови. (Гнїдк.) ...нї псу, нї вівсу. (Наг.)
Про якусь маловажну річ, що не має нїякого впливу на людське житє.
15. Бодай жи ти пси писки лизали! (Жидач.)
Проклите. Варіянт до ч. 4.
16. Бодай і пес свою хату мав! (Ільк.)
Говорить чоловік, що бідує без своєї хати.
17. Бодай так пес свою долю мав! (Луч.)
Песя доля звичайно найкраща.
18. Бодай так пси траву їли по тій правдї! (Ільк.) .. пасли, як то правда! (Наг.)
Пси не пасуть трави. Говорить ся, коли хтось оповідає очевидну неправду. Пор. Adalb. Pies 15; Wand. II, Hund 187.

19. Вибрав му пса. (Льв.)
Виганьбив його. Пор. Wand. II, Hund 1541. „Eine. /den Hund lesen".

20. Виглядає як пес на плотї. (Льв.)
В якімсь комічнім, сьмішнім положеню.

21. Виіскав го, як пес пса до сонця. (Луч.)
Пси на сонцї звичайно один другому вишукують блохи. Отже вичитав йому всї його гріхи. Пор. Wand. II, Hund 432; Zátur. 10; Adalb. Pies 183, 192.

22. Вільно псу і на Бога брехати. (Лев.)
Говорять про безсоромного, брехливого чоловіка, якого брехни не прилипає до чесних людий. Пор. Adalb. Pies 173, 280; Дик. 745; Wand. II, Hund 159; Нос. ст. 430; Zátur. 53.

23. Вільно псу і на сонце брехати. (Стан.)
Варіянт до ч. 22. Пор. Даль I, 313.

24. Він би псу з горла видер. (Наг.) ...хлїб відібрав. (Наг.)
Про захланного чоловіка. Пор. Wand. II, Hund 861; 540.

25. Він і псу спокою не дасть. (Наг.)
Про неносидючого, збиточного чоловіка. Пор. Wand. II, Hund 1595.

26. Він ще піде пси бити. (Наг.)
Пророчать нероботящому чоловікови. Пор. Wand. II, Hund 1699.

27. Вона з ним пси пасе. (Бібр.)
Женихає ся з ним потаємно. Пор. Muka 3216.

28. Вона пси пасе з цїлим світом. (Бібрка) Та вна... (Бібрка)
Курвить ся.

29. Вони так як пси: туй сї покусають, туй сї полижут. (Наг.)
Про сварливе, але забутливе подруже.

30. Все пішло на пси. (Ільк.)
Звело ся нїпащо. Пор. Wand. II, Hund 1378.

31. Втїк як опарений пес. (Наг.)
Пес опарений окропом утїкає страшенно скавулячи. Пор. Wand. II, Hund 1590, 1763.

32. Гнилий як пес. (Підгірки)
Не хоче нїчого робити.

33. Годуй пса на свою литку. (Подус., Яс. С.)
Годуй його, а він тебе вкусить; про фальшивого приятеля. Пор. Wand. II, Hund 171; Haller II, 37; Osm. Spr. 337; Гильф. 2135; Слав. II, 198; Bebel 201

34. Гонили би ти пси маму! (Наг.)
Лайка. Пор. Wand. II, Hund 1497.

35. Де два пси йдут до єдної суки, то певне будут сї кусати. (Кол.)
Два парубки за одну дївку певно будуть бити ся. Пор. Osm. Spr. 120.

36. Де ся свої пси кусают, най ся чужі не мішают. (Терноп.)
Чужим людям не слїд встрявати в семейну сварку. Пор. Wand. II, Hund 6 1211; Čelak. 234; Adalb. Pies 51; Даль I, 319.

37. Добре псови муха, ніж гола юха. (Луч.)
Лїпша чоловікови мала дрібниця ніж нїчого. Пор. Adalb. Pies 38; Libl. 28.

38. Добрий пес лучший як злий чоловік. (Ільк.)
Бо пес вірний свому господарю, а чоловік завше зрадить.

39. Добро псу муха, ніж кійом по за вуха. (Дрог.)
Варіянт до ч. 35, з тою ріжницею, що тут маленький зиск протиставляє ся великій шкоді. Пор. Wand. II, Hund 253, 464; Adalb. Pies 98; Muka 3023.

40. Доти пес не навчит сї пливати, доки му сї води в вуха не нальє. (Сор.) Не навчит сї пес плавати, поки му сї в вуха не налле. (Наг.)
Чоловік не навчить ся нїчого без деяких прикростий. Пор. Adalb. Pies 136; Pływać 5; Гильф. 1562; Wand. II, Hund 1064; Čelak. 194.

41. Жиют як пес з котом. (Наг.)
Про незгідливе подруже. Пор. Гильф. 1054, 3142; Слав. I, 175; Wand. II, Hund 196, 1767.

42. Загадав псом сї доробити. (Яс. С.)
Про легкомисний плян легкого заробітка.

43. За пса го не має. (Наг.)
Занїзащо його не має. Пор. Adalb. Pies 102; Wand. II, Hund 1552.

44. За́-пса му сї нїчо робити не хоче. (Наг.)
Про лїнивого чоловіка.

45. Звиває ся як пес на сливах. (Ільк.)
Пес на сливах не дуже звивае ся.

46. Здало ся псу на підошви. (Лім.) ...на буду. (Льв.)
Не здало ся нїнащо.

47. Здох пес! (Льв.)
Коли хто не може анї слова сказати на якесь питанє. Пор. Wand. II, Hund 1673; Adalb. Pies 287.

48. Здох як пес — крім душі святої. (Ільк.)
Умер поганою смертю. Пор. Wand. II, Hund 1766.

49. Зійшов на пси. (Доброс.)
Звів ся нїнащо. Пор. Wand. II, Hund 1373, 1378, 1598, 1579; Libl. 207.

50. Зірвав ся як пес з ланцюха. (Печ.)
Говорять про сердитого чоловіка, що нї з сього нї з того напастує когось. Пор. Adalb. Pies 164.

51. З'їсть пес пса, коли нема барана. (Ільк., Петр., Лучак.) Їсть... як ни може... (Жид.)
Найлїпші приятелї посварять ся, коли нема нагоди вилляти злість на когось третого. Пор. Wand. II, Hund 45, 387; Osm. Spr. 397; Даль I, 131; Zâtur. 134.

52. Змерз як пес. (Наг.)
Пса в зимі виганяють звичайно на ніч на двір. Пор. Adalb. Pies 298.

53. Знає пес, де му фіст утьили, то вже там не піде. (Наг.)
Чоловік, якому зроблено шкоду, не вертае ся вже на те саме місце. Пор. Adalb. Pies 182.

54. З него нї пес нї ковбель. (Орел.)
Ковбель — те саме, що пес, ко́бель по росийськи.

55. Її би пес за язик не злапав. (Голешів)
Говорять про язикату жінку.

56. І малий псюк глубоко вкусит. (Гнїдк.)
Бо має острі зуби.

57. І пес дурно не бреше. (Ільк.)
Хоч не завше на правдивого злодія. Пор. Wand. II, Hund 333, 367; Adalb. Pies 167.

58. І пес за ним не завиє. (Кобр.)
Нїкому його не жаль. Пор. Zátur. 12.

59. І пес на голу кість не йде. (Льв.)
Чоловік не повинен брати ся до зовсім безкорисного дїла.

60. І пес пізнає чоловіка. (Ільк.) ...свого господаря. (Льв.)
Він нюхом чує ріжницю між злим і добрим чоловіком. Пор. Adalb. Pies 62; Wand. II, Hund 241.

61. І пес би сї при нім не удержьив. (Наг.)
Про злого господаря. Пор. Adalb. Pies 66.

62. І пес би того не їв. (Наг.)
Говорять про лихо зготовану страву. Пор. Schlei. 166; Wand. II, Hund 1405, 1709; Adalb. Pies 5.

63. І пси би робили, коби легко било. (Пралк.)
Всяка робота не легка річ.

64. І псови в одну дїру навкучит ся лазити. (Явор.)
Монотонне житє знудить усякого чоловіка.

65. І я псу з під фоста не випав. (Наг.)
І я не поганого роду. Пор. Wand. II, Hund 1689.

66. Коби був пес не срав, був би заяцьи їмив. (Щен.) ...спав... (Кол.)
За якимсь малим дїлом чоловік нераз пропускає добру нагоду. Пор. Wand. II, Hund 541, 663; Wahl II, 67; Adalb. Pies 300.

67. Коби пес робив, то би в ходаках ходив. (Мінч.)
І чоловік не ходив би босий, як би більше робив.

68. Кождий пес на своїм смітю гордий. (Ільк.)
Кождий чоловік на своїм обійстю чує себе паном. Пор. Wand. II, Hund 212, 438; Čelak. 119.

69. Коли пса бють, най собі кози на розум беруть. (Ільк.)
Коли одного карають, то инші розуму набирають. Пор. Adalb. Pies 88.

70. Котрий пес богато бреше, той мало кусає. (Ільк.)
Від чоловіка скорого до погрози найменше можна жадати її сповнення.

71. Крутит ся як пес на сливах. (Колом.)
Про чоловіка, що крутить ся незнаючи, що робити. Пор. Слав. I, 177, II, 105.

72. Кусай мене псе, поки кров не потече. (Ільк.)
Говорить чоловік доведений до розпуки.

73. Лїпше псови муха, ніж коштуров поза вуха. (Ком.) ...як костуром.. (Явор.) ...псу... колом... (Жидач.)
Вар. до ч. 37.

74. Лучше псу муха, як поза уха. (Ільк.)
Вар. до ч. 73.

75. Лучший пес що бреше а не кусає, як кіт, що ся лестит, а драпле. (Петр.) Ліпший... драпає. (Залісє)
Явний ворог ліпший від тайного і підлесного. Пор. Adalb. Pies 99; Zátur. 51.

76. Любйит го, як пси дїла. (Наг.) ...як пес камінь. (Льв.)
Не любять його зовсім. Пор. Wand. II, Hund 736; Любити ч. 25; Слав. I, 267.

77. Мав пес хату з вікнами? (Тер.)
Не мав ніколи. Пор. вище ч. 3.

78. Марш псе, твій ґосподар більший як ти, тай ни гавкає. (Будзан.) ...твій господар старший від тебе тай не бреше. (Наг.)
Жартлива промова до гавкучого пса.

79. Минула пса кубаса. (Ком.) ...ковбаса. (Наг.)
Минуло чоловіка якесь задоволене.

80. Много псів заяцю погибіль. (Шер.)
Богато ворогів — чоловікови згуба. Пор. Wand. II, Hund 959, 980—984; Čelak. 369; Adalb. Pies 55.

81. Молоде песьи й на г—о гавкає. (Цен.)
Воно ще не вміє бачити дійсного ворога. Пор. Wand. II, Hund 485, 788.

82. Най ти пси марш тнут! (Наг.)
Проклятє, щоб за тобою пси гавкали.

83. На, пес, кишки, на! (Ортин.)
Жид вабив пса, аби набити його за те, що поїв йому кишки. Пор. Wand. II, Hund 1444.

84. На поли-поли пси сї бороли; а єден куций усїх помучив; а стара псиці срати вертит сї. (Красне)
Жартлива приказка.

85. На псї до хати вїхати. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що входить до хати разом з псом. Пор. Нос. 355.

86. На таке пес женив ся, та жінки не має. (Гнїдк.)
Не маючи нічого свойого.

87. На то пес фіст має, аби зад закрити. (Наг.)
Про закриване людської стидливости. Пор. Wand. II, Hund 121; Гильф. 663.

88. На чім пес зріс, того все хоче. (Зазул.)
Пси привикають до певних страв, отже гуцульські до кулеші.

89. На що псу пятої ноги, коли має штири? (Луч.)
Про всяку зайву річ.

90. Не бреши, песику, не бреши! Твій ґосподар старший тай не бреше. (Сквар.)
Вар. до ч. 78.

91. Не буде з пса солонина. (Ільк.) ...ковбаса. (Наг.)
Песе мясо нездале до їди. Пор. Adalb. Pies 296.

92. Не буде пес голої кости глодати. (Ільк.)
І чоловік не бере ся до зовсім безкорисного діла.

93. Не було з пса солонини тай не буде. (Луч.)
Вар. до ч. 91.

94. Не вір му як псу. (Наг.)
Остерігають перед злим чоловіком. Пор Гильф. 3230; Wand. II, Hund 1626.

95. Не втікає пес від колача, але від бича. (Кобр.)
Так само чоловік не втікає від добра, але від прикрости.

96. Не вчи пса брехати, бо він і без тебе вміє. (Наг.)
Говорять такому, що дразнить пса Пор. Wand. II, Hund 548, 1435.

97. Не дай псу білого хліба, бо го повалиє. (Наг.)
Він мусить його поволочити по землї, поки його з'їсть.

98. Не для пса кобаса. (Лев.) ...ковбаса. (Петр.)
Що кому не годить ся. Пор. Adalb. Pies 122.

99. Не для пса ковбаса, не для кота сало. (Ільк.) ...кітки... (Наг.)
Повнїйший вар. до попер. Пор. Даль I, 282.

100. Не з'їсть пес білого хліба не повалявши. (Гнїдк.) ...пес хліба поки не повалиє. (Щен.)
Вар. до ч. 97.

101. Не кождий пес Лиско. (Наг.)
Кождий пес називає ся инакше, але імен тих не богато. Пор. Adalb. Pies 128; Wand. II, Hund 565.

102. Не кождому псови Гривко на імя. (Лучак.)
Вар. до ч. 101. Пор. Adalb. Pies 126.

103. Не мав пес пятої ноги тай не буде мати. (Яс. С.)
Вар. до ч 89.

104. Не має пес роботи та лаби лиже. (Бергом.)
На сонцї він любить лизати собі лаби.

105. Нема там ані пса. (Наг.)
Цїлковита пустка. Пор. Adalb. Pies 67; Слав. I, 320; Wand. II, Hund 1738, 1641.

106. Не оден пес Гривко. (Ільк.) ...зве сї... (Кольб.)
Вар. до ч. 89.

107. Не пхай пальцьи псу в зуби, бо відкусит. (Наг.)
Хто легкомисно наражає ся на шкоду, може легко потерпіти. Пор. Wand. II, Hund 43; 1545.

108. Не рад пес, що битий, ще фостом кивае. (Наг.)
Пес часто хоч побитий не перестає ласити ся махаючи хвостом.

109. Не рад пес, що вдарений, а він ще скавулит. (Лім.)
Скавуліне, то песїй плач.

110. Не тра пса бити, тілько оженити. (Луч.)
Іронїчно женячку уважають тяжшою карою від битя.

111. Не тьижко псови в зуби дати, але з зубів видерти. (Стан.)
Пес хапа захланно, отже видерти йому з зубів дуже тяжко.

112. Не тягни пса за хвіст, бо ти вкусить. (Ільк.)
Пес дуже не любить, коли його тягнути за хвіст. Пор. Adalb. Pies 119; Wand. II, Hund 644.

113. Ни зважыю на пса, але чий пес. (Кольб.)
Не уважаю на пса, тілько на його господаря.

114. Нї пес нї баран. (Ільк.)
Про чоловіка невиразного характеру. Пор. Adalb. Pies 154.

116. Отак пес сї вс—в у огірки, та огірки спаскудив, а росіл чистий. (Кольб.)
Натяк на якесь гумористичне оповіданє.

117. Пес бреше, а вітер несе. (Лев., Ільк.)
Про марність всякої брехнї. Пор. Adalb. Pies 163; Даль I, 208, 313; Сим. 2144; Гильф. 3460; Wand. II, Hund 159, 833; Zátur. 53.

118. Пес бреше, бо співати не вміє. (Стрий)
Але при людськім співі або музиці вие проразливо.

119. Пес бреше, дощ чеше, а вітер далї несе. (Ком.)
Вар. до ч. 117.

120. Пес бреше на сонце, а сонце світить. (Ільк.)
Люди брешуть на чесного чоловіка, а він не дбає про се. Пор. Adalb. Pies 207; Wand. II, Hund 158, 160; Wurzbach I, 100, 209; Muka 417.

121. Пес бреше, пан їде. (Ільк.)
Не звертає уваги на брехане пса. Пор. Adalb. Pies 203, 205; Сим. 2128; Osm. Spr. 4; Нос. ст. 430; Даль I 313.

122. Пес держит сї чоловіка, а кіт хати. (Наг.)
Загальна обсервація.

123. Пес за нюхто́м іде. (Наг.)
Нюхом пізнає слїди звіра, чоловіка або свої власні.

124. Пес здохлий не кусає. (Ільк.)
Зовсїм натуральна річ. Пор. Wand. II, Hund 325, 505, 951, 971; Čelak. 236; Bebel 23; Adalb. Pies 288.

125. Пес і хлїб зїсть і за руку вкусит. (Кольб.)
Про невдячного чоловіка, що не зважаючи на добродїйство, потрафить пошкодити свому добродїєви.

126. Пес кудлатий, а хлоп богатий не дуже боят ся. (Лучак.)
Кудлатому псу байдуже, як його по троха наторгають.

127. Пес кудлатий, а хлоп богатий, то собі рідні братї. (Дид.) .. то си... (Наг.)
Між ними деяка подібність. Пор. ч. 126; Даль I, 67; Adalb. Pies 177.

128. Пес на кости лежит, сам не їсть і другому не дасть. (Мінч., Петр.) ...на стерві сидит... (Гереб.) ...на сїні лежит... (Колом.)
Загальне спостереженє. Образово про завидющого чоловіка, що маючи якесь добро і сам не користає з нього і иншому не дасть. Пор. Adalb. Pies 17; Wand. II, Hund 172; Тимош. 22; Schlei. 166; Osm. Spr. 479; Даль I, 105; Libl. 78; Muka 3015; Нос. ст. 430; Слав. I, 250.

129. Пес на середу не зважає. (Гнїдк.)
Для него піст не обовязковий.

130. Пес не з'їсть не повалявши. (Ільк.)
Вар. коротший до ч. 100. Пор. Adalb. Pies 169; Даль I, 135.

131. Пес пса їст, а чоловік чоловіка. (Орел.)
Пси і люди гризуть ся при кождій нагоді.

132. Пес псом. (Печен.)
Пес не міняє своєї вдачі. Пор. Wand. II, Hund 672; Adalb Pies 285.

133. Пес псом остане, хоть хвоста не стане. (Гнїдк.)
Не покине своєї натури, коли йому втнуть хвіст, але найчастїйше робить ся дуже злим.

134. Пес пса їсть, коли ся їсти хоче. (Ільк.)
Вар. до ч. 51, 131.

135. Пес псу брат. (Ільк.)
Всї вони одного роду. Пор. Zátur. 254.

136. Пес, що два заяцї ловит, жадного не зловит. (Наг.)
Хто гонить за двома інтересами нараз, може стратити на кождім. Пор. Гильф. 3328; Zátur. 51.

137. Пес, що купа бреше, не кусає. (Явор.)
Вар. до ч. 70; Wand. II, Hund 160, 687; Bebel 72, 221; Wahl II, 31; Muka 2321; Hempel 4167.

138. Пес, що много бреше, мало кусає. (Гнїдк.)
Вар. до ч. 137. E. Rot. 320; Wand. II, Hund 310, 687, 725; Celak. 270; Adalb. Pies 164; Гильф. 2220; Adalb. Pies 165.

139. Піди псе, вкуси мене, а потому біди не збудеш ся. (Ільк.)
Бо будуть бити. Образово: пан роздратує підданого, а потому не може позбути ся біди.

140. Пожди псе, не буде тобі так усе. (Лім.)
Може тобі бути лихо.

141. Полож як пес ходак! (Наг.)
Віддай, що взяв неправно.

142. Поцюлюй пса під фіст! (Наг.)
Говорить дївка нелюбому парубкови, що намагаєть ся її поцїлувати. Пор. Wand. II, Hund 1637.

143. Присхло як на псї. (Наг.)
Коли когось набили і потому забуло ся. Пор. Adalb. Pies 76, 225; Даль I, 507.

144. Псами когось затровити. (Наг.)
Напустити псів. Пор. Wand. II, Hund 1550.

145. Пси би му марш грали! (Наг.)
Прокляте. Пор. ч. 6.

146. Пси вию̆ть, а місяць світить. (Ільк.)
Пси любять вити на місяць, особливо в повнї. Пор. Wand. II, Hund 1477.

147. Пси ми за ухом вию̆ть. (Ільк.)
Якась гризота, щось докучає, якийсь злий знак; пси вию̆ть на пожежу або на вмерця.

148. Пси мінї боле нїчого не мовили; не знати, що ґосподар скаже. (Наг.)
Мовив чоловік, що ввійшов до хати і не був стрічений гавканєм домашніх псів.

149. Пси траву їдят, буде дощ. (Лучак.)
Народнє віруванє, що перед слотою пси щипають траву. Пор. Wand. II, Hund 187.

150. Псови однако хоть і на Бога брехати. (Кольб.)
Брехане для нього натуральне дїло; пес, що не може брехати, дуже не веселий і легко шаліє, кзвить ся.

151. Псом підшитий. (Гнїдк.)
Якийсь непоцтивий чоловік. Пор. Нос. ст. 430.

152. Псом стеклим на мене верг сї. (Наг.)
Кинув ся як скажений пес. Про напад якогось злобного чоловіка.

153. Псу з горла борше видреш, як йому з рук. (Наг.)
Про скупого, захланного чоловіка.

154. Псу дороги не указати. (Гнїдк.)
Б жить куди хоче, найрадшйше кривулями. Пор. Adalb. Pies 36.

155. Псу нема що вірити. (Печен.)
Проте в многих випадках приходить ся йому позірати безпечність життя і здоровля. Пор. Wand. II, Hund 540; Adalb. Pies 144.

156. Псу скаженому дати хлїба, то гет піде від хати і більше не верне. сї. (Наг.)
Нар. віруванє.

158. Пустив ся на пси. (Луч.)
Пустив ся на якесь легке дїло: на крадїж або що.

159. Пусти пса під лаву, він лїзе на лаву. (Сор.)
Про чоловіка з великими претенсіями, що старає ся заняти не своє місце.

160. Пусти пса під стів, а він ся дивит на стів. (Петр.) ...він лїзе... (Наг.)
Вар. до попер. ч. Пор. Wahl II, 29; Нос. ст. 417; Слав. II, 89.

161. Свій пес лїпше вкусит, як чужий. (Явор.)
Близький чоловік може більше пашкодити своєму близькому, як чужий.

162. Свої пси туй сї покусают, туй сї полижут. (Наг.)
Вар. до ч. 29. Свої пси знач. пси, що держать ся в однім домі. Образово свояки. Пор. Adalb. Pies 41; Wand. II, Hund 306, 724; Нос. ст. 424; Schlei. 165; Libl. 80.

163. Скулив сї, як пес на морозї. (Наг.) Скулив ся як пес. (Мінч.)
Натуральний наклін усякого звіра кулити ся на морозї, т. є. займати більше менше положенє, найменше доступне для холоду, яке займав у матерній утробі.

164. Сплющий пес не угонить заяця. (Ільк.)
Книжна форма приповідки.

165. Так би пси траву пасли! (Гнїдк.)
Говорять при якімсь неправдивім оповіданю.

166. Там сї й пес не втримає. (Наг.)
Говорять про лиху сїмю, в якій тяжко жити. Пор. Wand. II, Hund 1405

167. Та пси мяса не їдят. (Льв.)

Мовила селянка, коли покупець купуючи у неї якусь річ просив не ціпити западто високо, додаючи, що він на тім товарі не розуміється. Буцім то: як би ти не розумів ся, то не брав ся-б купувати, так як пес не розуміючи ся на мясі не купує й не їсть його.

168. Твій пес і мій пес в єдній соломі спали. (Сор.)
Гумористичний мотив свояцтва. Пор. Wand. II, Hund 1746.

169. Тому псови втьти фіст, що в чужу дєру лазьт. (Княгинин)
Звичайно тим його карають, засівши біля дїри.

170. То пси, не люди. (Вел. Очи)
Про лихих людий.

171. То таке, якби псу з зубів витьиг. (Наг.)
Про щось помняте або подерте.

172. То ще рудий пес! (Наг.)
Говорять згірдно про рудого чоловіка.

173. У пса писка позичити. (Гнїдк.)
Треба з якогось приводу відбріхувати ся.

174. Ховай собі пса на свою литку. (Коб.)
Держи приятеля на свою шкоду. Пор. Adalb. Pies 282.

175. Хочеш ти псом орати. (Гнїдк.)
Бажаєш якоїсь неможливої роботи.

176. Хто з псами лягає, той з блохами встає. (Ільк.)
Блохи любять гніздити ся в собачій шерсти Пор. Adalb. Pies 97; Wand. II, Hund 1268; Čelak. 40.

177. Хто з псами пристає, навчить ся брехати. (Ільк.)
З псами — з лихими людьми. Пор. Wand. II, Hund 1267.

178. Хто схоче пса бити, той найде бука. (Орел.)
Хто схоче осягнути ціль, знайде способи. Пор. Wand. II, Hund 1181, 1205; Гильф. 1226; Schlei. 165; Muka 813; Čelak. 350.

179. Хто хоче пса ударити, то кія знайде. (Ільк.) ...патик найде. (Жидач.)
Вар. до ч. 178; E. Rot. 388; Wand. II, Hund 1250; Čelak. 350; Adalb. Pies 92, 100; Libl. 41; Даль I, 32, 136, 359; Zátur. 134.

180. Чекай псе, аж міні кобила здохне. (Наг.)
Говорять до бідного чоловіка, який не має що їсти.

181. Чим пес старий, тим хвіст твердий. (Ільк.)
Говорять звичайно про кота. Пор. польське: „Czym kot starszy, tym ogon twardszy".

182. Як би пес не сидів, то-б зайця зловив. (Ільк.) ...не лежав... (Наг.)
Вар. до ч. 66. Пор. Wand. II, Hund 535, 541; Schlei. 165; Libl. 193.

183. Як би пес робив, то би в ходаках ходив. (Ільк.) ...пес Гривко... (Петр.)
Вар. до ч. 67. Пор. Слав. I, 252; Wand. II, Hund 823.

184. Як би то дав псу взїсти, то би здох. (Наг.)
Про якусь непотрібну або зле зроблену річ. Пор. Wand. II, Hund 1709.

185. Як до пса річи. (Гнїдк.)
Говорити згірдливо, остро.

186. Як пес робить, так пес в чоботьох ходить. (Ільк.)
Вар. до ч. 183.

187. Як пес робит, так пес ходит; як пес дбає, так пес має. (Раків)
Компіляція з двох приповідок, в яких замість чоловіка вставлено пса. Пор. 1. Дбати ч. 21—24; Adalb. Pies 78.

188. Як ся пес розвиє, то й на Бога вие. (Довж.)
Як почне вити, того годї йо спинити.

Песїй. 1. За песї грошї продав. (Наг.)
Продав за безцїнок. Пор. Wand. II, Hundegeld 3.

2. З песього фоста не буде сита. (Наг.)
Пес не має на хвостї довгого волося, потрібного для сита.

3. Песї голоса не йдут на небеса. (Наг.)
Говорять про всяку брехню. Wand. II, Hund 279; Schlei. 166; Wahl I, 150; Нос. ст. 430; Гильф. 1143; Bebel 265; Libl. 61; Wand. II, Hundegebell 2.

4. Песїми дорогами пішов. (Наг.)
Пішов нїворотом, зійшов на пси.

5. Песьсьий омах тї знає. (Наг.)
Омах — хвіст, чеське ocas.

6. Пся кров. (Льв.)
Популярна лайка міжнароднього характеру; Німцї приняли польську форму Pschakref, пор. лат. Progenies canina, якою назвою прозивано Гуннів.

7. Пся твоя робота була! (Наг.)
Про недоладну роботу.

8. Пся ти мать засрана! (Льв.)
Поговірка львівських уличників. Пор. Wand. II, Hund 1447.

9. То ще якийсь песїй син! (Наг.)
Говорять про злого чоловіка.

10. То ще песя віра! (Наг.)
Лають невірного, фальшивого чоловіка. У Болгар (Слав. I, 252) песьою вірою називає ся турецька віра.

11. Ты пся дупо! (ВЗ.) ...ного! (ВЗ.) ...паро! (ВЗ.) ...бестийо! (ВЗ.) ...бідо! (ВЗ.)
Замішанькі лайки.

Петрівка. 1. Захотїло му ся в Петрівку змерзлого. (Ільк.)
Коли хтось забагає чогось неможливого.

2. Тепер ни Петрівка — два рази говорити. (Кольб.)
Чому в Петрівку два рази говорять, не знати.

Петро. 1. Бери на розум, Петре, бо витягну батіг на штири метри. (Тереб.)
Новочасний варіянт до ч. 2.

2. Бери Петре на розум. (Ільк., Петр.) ...на ум. (Тереб.)
Формула скріплення моральної науки. Пор. Даль I, 567.

3. Бири Петри з гори. (Жид.)
Гальмуй коні, держи остро в віжках.

4. Говори, Петре, з гузицев. (Наг.)
Зупиняють чоловіка, що говорить нїсенїтниці.
5. Говори Петре, поки тепле і зуби ще не залепли. (Кукиз.)
Поки справа свіжа і поки тобі землею не закидали уста, поки живеш.
6. Грай Петре, а все шумки! (Ільк.)
Говорять до веселого чоловіка.
7. До Петра не сподій сї тепла, а по Петрі вже й по теплї. (Сор.)
Господарське спостереженє. Пор. Zátur. 227.
8. Їдж, Петре, поки тепле! (Підгірки)
Бо як застине, то не буде добре.
9. Нагнав му Петра. (Явор.)
Нагнав страху. Пор. Нагнати ч. 1.
10. На Петра варй половина зими. (Доброс.)
Свято Петра вериги припадає на день 16. сїчня ст. ст.
11. На Петра вериги гріх прати. (Лімна)
Нар. вірування.
12. На Петра-вериги розбивають ся криги. (Ільк.)
Починає ся відталь, в часї лагідної зими.
13. Нас—у Петру, а Павлом ср... втру. (Наг.)
Про якихось нетитїрних братів.
14. На Петра вериги не перут. (Мшан.)
Народнїй звичай. Див. Матер. до укр. руськ. Етнол. III, 40.
15. Насеру Петру та гузицю втру. (Підгірки)
Лайка.
16. Не все в неділю Петра. (Лім.) ...в середу... (Наг.)
Коли свято Петра і Павла випаде в середу, можна їсти з набілом (Загальниця) Пор. Le Roux de L. I, 20; Гильф. 935.
17. Не йде до Петра, іно до Різдва. (Ільк.)
Говорять про другу половину року, по празницї Петра й Павла, який припадає на день 29. липня ст. ст.
18. Не йде 'д Петру, але 'д Дмитру. (Кривор.)
Вар. до попер. ч. Свято Дмитра припадає на день 26. жовтня ст. ст.
19. Петра вериги або поставит, або поломит криги. (Мшан.)
Вар. до ч. 12. Див. Матер. до укр. руськ. етнол. III, 40.
20. Петра кому нагнати. (Гнїдк.)
Настрашити. Вар. до ч. 9. Пор. Adalb. Piotr 6.
21. Петре, біда тобов трепле. (Наг.)
Мудроване.
22. Петре, в тебе сї п—ка трепле. (Завад.)
Мудроване.
23. Петре, тебе ту нé тре. (Ком.)
Мудроване.
24. Петро дав менї з оріха ядро. (Мшан.)
Мудроване

25. Петро піде гнити, ми будемо їсти й пити. (Підгірки)
Про якогось захланного Петра, що не давав людям жити.
26. Петруню, Петре, не твоє ся трепле. (Гнїдк.)
Уговкують балакучого Петра.
27. Пішло йому з Петрова дня. (Корч.) ...му... Петрового дне. (Наг.)
Про чоловіка, якому перестало добре поводити ся.
28. Повело му ся, як з Петрової днини. (Ільк.)
Вар. до ч. 27.
29. Справив му Петра, аж му с—а стерпла. (Наг.)
Набив його в сам Петрів день.
30. Тебе і сьвятий Петро не загріє. (Ільк.) І св. П. не загріє го. (Гнїдк.)
Говорять про змерзлюха. О св. Петрі звичайно найтепліша пора.
31. Хапай, Петре, поки тепле! (Сїл. Б.)
Напімнене до поспіху. Вар. до ч. 8.
32. Ходи Петре до війта. (Ільк.)
Посперечали ся за щось і нема дальших доказів.

Петрушка. 1. Дайте, дайте петрушечки приложити до ножечки; бо я скакав через плотик, та мнї вкусив чорний котик. (Наг.)
Примовляють, коли хтось упав і вдаривши ся плаче.
2. Стало на петрушку, то стане й на юшку. (Наг.)
Юшка без петрушки нїчого не коштує.
3. Як сї тьигне на петрушку, то може натьигнути й на юшку. (Хрипл.)
Вар. до ч. 2.

Пецовий. 1. Ми пецові люде, а не світові. (Дид.)
Говорять про себе Бойки, що не привикли весь вік виходити із свого села.

Печеня. 1. Туна печеня — лиха вечеря. (Мшан.)
Вар до відомої приказки „Тане мясо пси їдять“, див. Масо ч. 9.

Печериця. 1. Сїдит як печериці під плотом. (Наг.)
Про засидїлого чоловіка, що не любить рушати ся з місця.

Печінка. 1. Ти менї печінки виїв. (Стан.)
Догриз менї до живого, знищив здоровлє.

Печінь. 1. Дїдько ти в пе́ченї! (Наг.)
Проклятє.

Пєц. 1. Упав з пєца на голову. (Наг.)
Йому стало ся якесь нагле нещастє. Пор. Нос. ст. 279.
2. Хто в пєцу лягає, другого ожогом досягає. (Лев.)
Шукає насамперед ожогом, чи не спить там хто инший.

Пєцух. 1. Хто тримає в зимі пєцуха, той має в літї пастуха. (Ільк., Петр.) ...має ...пєцушка ...пастушка. (Наг.)
Пєцух — недорослий хлопець, ще нездібний до роботи, що в зимі звичайно сидить на печи. Пор. Гильф. 1274; Adalb. Piecuch 1.

Пиво. 1. Де добре пиво, не треба й віхи. (Ільк.)
Віхою, вивішеною над верхним одвірком дверий означали давнїйше вхід до шинку. Віха — помело із смерекових або ялових гильок. Пор. Adalb. Piwo 3.

2. Коби не було пива, не було би дива. (Ільк.)
Пиво доводить до сварок і бійок між людьми.
3. Не тілько пива, скілько дива. (Гнїдк.)
З малої піятики вчинила ся велика халепа Пор. Adalb. Piwo 24.
4. Треба, аби пиво виробило. (Гнїдк.)
Виробило в значінню: викисло, вибулькотало ся. Говорять про молодих людий, що потребують вишуміти ся. Пор. Adalb. Piwo 18.
5. Якого-сь пива наварив, таке й пий. (Ільк.)
Якої халепи наробив, таку й викоштуй.

Пила. 1. Пила лїзе в дерево, як коли в мєсо. (Стара С.)
Говорять про острy пилу.

Пилип. 1. Вирвав ся як Пилип з конопель. (Лев.) Вихопив ся... (Петр.)
Прикладають до чоловіка, що в розмові вирзе ся з якимось недоладним концептом. Пор. Adalb. Filip 4.
2. Женп Пилипа! (Богородч.)
Знач. дармуй, гай час.
3. Нема що робити, Пилипа женити. (Кол.)
Коли якесь дїло робить ся без потреби, тілько для згаяня часу.
4. Нїчо не роби, лиш Пилипа жени! (Борщів) Нїчого... кише... (Ільк.)
Варіянт до ч. 3. Пор. Даль I, 452.
5. Ци дуб, ци липа: нинї сьвйитого Пилипа. (Льв.)
Натяк на анекдоту про попа, що в день св. Пилипа став на казане і забувши якого святого було того дня, візвав парафіян, щоб угадували, якого святого маємо нинї, бо його імя нагадує якесь дерево.

Пипоть. 1. Дай му Боже пипоть на язиці. (Наг.)
Прокляте; пипоть — болючий нарість на язиці у курий. Пор. Нос. ст. 415.

Пиріг. 1. А побив би тебе Бог пирогами! (Нижнів)
Жартливе прокляте.
2. Варила бим пироги, коби сир та масло; і сита бим роздобула, коби мука була. (Печен.)
Хвалила ся господиня, у якої для пирогів не було нїякого припасу.
3. Годї пирогом забити сї а на ковбасї повісити сї. (Явор.)
Жартлива поговірка.
4. Годї ся пирогом зарізати. (Фереск.)
Вар. до ч. 3.
5. Де ви, пироги? Ідут ваші вороги. (Наг.)
Жартлива примівка перед тим, поки подають пироги на стіл.
6. За пироги цїлую ноги. (Заліс)
Давня приказка.
7. Зварила бим пероги, коби сир та сало; вже бим і нецок роздобула, коби мука була. (Вовчк.)
Вар. до ч. 2.
8. Коли-сь не пиріг, не пирожи ся. (Гнїдк.) Не пирожи ся, коли-с не пиріг. (Мінч., Лев.)
Коли не господар, то не гоноруй ся. Пор. Adalb. Pierog 2.

9. Нім пироги будут, то баба умре. (Мінч.)
Говорили про бабу, що перед смертю зажадала пирогів, а не було з чого зварити. Пор. Ном. 5676.

10. Періг ше як теплий, то й але́, а як зистине, то пожаль ся Боже рахувати, шо й періг. (Крех.)
Примовляв Хведір Фаринник.

11. Пиріжки в три ріжки. (Наг.)
Натяк на весільну пісню, де згадує ся про пироги.

12. Пирогами годований. (Треб.)
Виріс у достатку.

13. Пироги не сут. (Войн.)
Анекдота про гостину Підгірянина у Бойка. Коли дали борщ, то господар приговорював: „Їжте, гостеньки, борщ, бо пироги не сут". Підгірянин думаючи, що ось-ось принесуть пироги, їв борщу дуже мало, а коли миску забрали, він лишив ся голодний, а господар сказав: „Та вже куме по обіді, бо пироги не сут" (т. зн. нема).

14. Пирогом замкнув, кишков засунув (Дрог.)
Жартують, коли хтось лишив незамкнені двері.

15. Раховані пироги порозваруют сї. (Наг.)
Народне віруване, що кидаючи до окропу пироги, не треба їх числити.

16. Упливає як пиріг у маслї. (Луч.)
Про чоловіка, що жие в розкоши.

17. Як втяв по пироги. (Наг.)
Натик на анекдоту про Цигана, що прийшовши до господаря не дістав пирогів і посербавши борщу, звернув розмову на те, чия хата довша, чи господарева, чи циганова. А він заздалегідь обахморив, що пироги поставлено конець лави за столом. От він і каже: „Ану, господарю, в кого хата довша, чи в мене, чи у вас? І не чекаючи відповіди, розперезав ремінь і почав міряти ним по лаві, а дійшовши до кута скрикнув: „Як втяв по пироги".

18. Як снят ся пироги, то будут вороги. (Треб.)
Народне віруване, спричинене подібністю слів.

Пирій. 1. Де є перeєц, там є малаєц. (Снят.)
Пирій росте на найлїпшім полї; його треба викоренити, щоб що вродило. Малай — кукурузяний хлїб.

Пирожити ся. 1. Най не пирожит ся, коли не пиріг. (Зазул.)
Вар. до Пиріг ч. 8.

2. Не пирожи ся, коли-сь не пиріг, не ворожи, коли-сь не Біг. (Петр.)
Варіянт до Пиріг ч. 8.

Писар. 1. Писав писар — тай му паперу не стало. (Мик. н. Дн.)
Про якесь недокінчене писане.

2. Писар пише, писар маже, так запише, як хто каже. (Лагодів)
Пор. *Р. Мох* „Справа в селї Клекотинї" ст. 63; Adalb. Pisać 11.

3. Почкий, пане писару, най сї висеру. (Наг.)
Жартують з такого, що бере ся писати, не вміючи гаразд.

4. Такий ми писар, що писати не вміє. (Луч.)
Кепкують із лихого писаря або з неписьменного.

5. Що то за писар, що так довго пише: встромив перо в каламар, а задом колише. (Рогат.)
Кепкують із недотепного писаря.

Писати. 1. Єдно пиши, а друге лиши. (Ільк., Петр.)
Не все можна написати.

2. Запиши вуглем у комині. (Наг.)
Говорять про неоплатний довг. Пор. Libl. 153; Wand. I, Aufschreiben 2.

3. Запиши си тото на чолї! (Наг.) Напиши собі... (Кольб.)
Запамятай собі се.

4. Начиши: пропало. (Лев., Ільк.) Пиши: пропало. (Льв.)
Про щось таке, що пропало і не вернеть ся. Пор. Даль I, 33, 45, 152; Нос. ст. 400.

5. Нї писати, нї читати, а хотять за короля обібрати. (Ільк.)
Scil. не вміє. Натяк на відому казку про Івана, якого жиди хотїли втопити і завязавши в міх поставили над рікою, а самі пішли в село шукати рабіна. Тимчасом надїхав якийсь пан, який почувши Іванове нарікання: „Я не вмію нї писати нї читати, а мене хотять за короля обібрати, згодив ся сам бути королем, вивязав Івана з мішка, а сам дав себе завязати і був потім утоплений жидами.

6. Писав, писав — чим запечатував. (Ільк.) ...а г—ом... (Дрог.)
Про недолядне писане.

7. Пише, як курка лабов. (Наг.)
Про погане, невиразне письмо. Пор. Тимош. 130; Wand. II, Huhn 250; Adalb. Pisać 5; Даль I, 537.

8. Пише як маком сїє. (Наг.)
Про дрібне писане. Пор. Даль I, 537.

9. Пишут чорне по білому. (Бат.)
Пишуть чорнилом по папері. Пор. Слав. II, 206.

10. Так пише, як мак сїє, а прийде читати, як в розї не знає. (Петр.)
Про недотепного писаря, що напише, а прочитати не вміє. Пор. Adalb. Pisać 7.

11. Хто писав, то писав, а дурень хто читав. (Снят.)
Про написані дурниці, яких не варто читати.

Пискатий. 1. Хто пискатий, буває богатий. (Наг.)
Позволяє собі говорити богато. Пор. Adalb. Pyskaty 1.

Пискор. 1. Ве сї як пискир посоленний. (Наг.) Звиває сї... (Наг.)
Про чоловіка, що кидає ся скрізь у скрутнім положеню.

2. Вислизнув ся, як пискор з матнї. (Ільк.)
Про зручного і щасливого чоловіка, що уйшов небезпеки

Писок. 1. Аби раз писок отворив. (Наг.)
Про мовчазливого чоловіка, що за весь час загальної розмови не прорік анї слова.

2. А по писку го! (Наг.)
Окрик на якогось безличного брехуна або в відповіди на якусь лайку.

3. Великий писок бодай висох! (Яс. С.)
Прокляте на балакучі уста, щоб вони замовкли.

4. Вилетїло з писка, як сороцї з під хвоста. (Наг.)
Про брехню або погану сплетню.

5. Від писка відняти. (Гнїдк.)
Скривдити когось, відняти йому щось найпотрібнїйше.

6. Годї з писка холяву робити. (Гнїдк.) Не годит ся... (Треб.)
Не випадає брехати. Пор. Adalb. Pysk 6.

7. Дав му в писок. (Наг.) Дай... (Наг.) Заїхав... (Наг.) Замалював... (Наг.)
Ударив у лице.

8. Десь го писок не болит. (Наг.)
Про чоловіка, що балакає богато. Пор. Wand. Ш, Maul 291, 321.

9. З одного писка горячу й зимну пару пускає. (Цеп.)
Говорить раз сердито то знов розважно. Пор. Wand. Ш, Maul 324, 332.

10. З писком до пана! (Наг.)
Перед паном не можна розводити зайвої балачки.

11. За писок бют в писок. (Лучак.)
За непотрібну балакучість. Пор. Libl. 23; Adalb. Pysk 111; Слав. П, 189; Wand. Ш, Maul 130, 148; Čelak. 73.

12. Запри си писок, бо дістанеш по мельдунку! (Гриб.)
Замовчи, бо дістанеш по пицї.

13. Його писком лиш би гівно їсти. (Наг.)
Про злого, безстидного чоловіка, що любить говорити погані слова.

14. І як тебе писок не болит? (Наг.)
Говорять пискатому, балакучому чоловікови.

15. Май меньший писок, більші очи. (Жуків)
Менше говори, а більше уважай.

16. Минї так, як би в писок дав. (Будз.)
Замовк нагло, почувши щось неприємне.

17. Набрав повний писок. (Наг.)
Значінє двояке: вкусив великий шматок або набрав по мордї. Пор. Wand. Ш, Maul 326.

18. На хвилю му сї писок не запре. (Наг.)
Говорять про невтомного балакуна.

19. Не дармо свій писок годує. (Наг.)
Бо вміє добре говорити або брехати. Пор. Wand. Ш, Maul 325.

20. Не криви писки сївши коло чужої миски. (Гнїдк.)
При чужім обідї не кривдуй собі і не гримасуй.

21. Не мели писком, сиди пишком. (Луч.)
Не говори богато, волиш мовчати. Пор. Гильф. 225.

22. Не погань писка! (Наг.)
Не говори бридких слів. Пор. Даль І, 316.

23. Не розпускай писка! (Вел. Очи)
Не заходи в великі балаканя або в лайку.

24. Не сміє писка отворити. (Наг.)
Про несмілого, загуканого чоловіка. Пор. Wand III, Maul 283

25. Ніколи му сї писок не запирає. (Наг.)
Про невгавучого балакуна.

26. Нїхто нїкому писка не заткав і не заткає. (Товсте)
Чоловіка годї змусити до мовчаня.

27. Отворив писок як ворона. (Наг.)
Дурні люди мають звичай в хвилї зацїкавленя широко відчиняти рот.

28. Ото писок, бодай ти го вкрутило! (Будз.)
Про балакучий рот.

29. Пакує повним писком. (Наг.)
Про захланного ненажерного чоловіка.

30. Песьсьий би писок мав, хто би си тут кривдував. (Наг.)
Нема тут нїякої кривди.

31. Песїй писок мати. (Гнїдк.)
Брехати або клеветати на кого.

32. Писки му сї повіддували, як пампухи. (Наг.)
Писки — тут в значіню щоки.

33. Писком хоть г—о їдж, лиш руки при собі тримай. (Кол.)
Ротом хоч лай, а не бий.

34. Писок до Кракова заведе. (Наг.)
Можна допитати ся дороги. Пор. Wand. III, 188.

35. Писок кому заткати. (Гнїдк.)
Змусити його до мовчаня.

36. Писок маєш. (Наг.)
Говорять сварливому чоловікови.

37. Писок му завязаний. (Гнїдк.)
Мовчить уперто.

38. Писок му не стає як питель. Наг.)
Про балакливого, лопітливого чоловіка.

39. Писок на колодку не замкнеш. (Наг.)
Не заборониш чоловікови говорити. Пор. Wand. III, Maul 164.

40. Писок у гору дре. (Стан.)
Про гордого чоловіка.

41. Писок як ворота. (Наг.)
Широкий і балакливий.

42. Писок як у ворони. (Гнїдк.)
Крикливий рот.

43. Писок як у перекупки. (Дрог.)
Про сварливу, вищекану жінку.

44. Попік си писок на тім. (Наг.)
Спіймали його на якійсь брехнї.

45. Робити з писка с—ку. (Наг.)
Блювати.

46. Розпустив писок як розвору. (Наг.)
Говорять про такого, що лається богато.

47. Такий має писок широкий, як ворота. (Луч.)
Про пискатого і сварливого чоловіка.

48. Такий писок, як відси ді Львова. (Жидач.)
Широчезний рот.

49. Такий писок, як цїсарска брама. (Жидач.)
Вар. до попер. ч.

50. Так писком рубат, ги сокиров. (Ю. Км.)
Про остроязикого, сердитого чоловіка.

51. Так як би му писок замурувало. (Наг.)
Коли хтось замовкне нараз. Пор. Libl. 195

52. Ти до мене з писком не ставай, бо я з тобов свинї не пас. (Наг.)
Ставати з писком — сварити ся.

53. То писочок має, бодай му випарило. (Будз.)
Прокляте на сварливого чоловіка.

54. То писочок раз! (Будз.)
Про сварливого чоловіка.

55. То ти писок ходит, як на коливороті. (Наг.)
Говорять балакучому чоловікови. Пор. Adalb. Pysk 3; Wand. III, Maul 264, 303.

56. То ще писок невипарений. (Дорож.)
Рот, що може їсти горячу страву, а образово: сварливий чоловік.

57. Шкода си ним писок паскудити. (Наг.)
Шкода говорити про него. Мова про якогось паскудного чоловіка.

58. Як ти в писок замалюю, то й свїта не ввидиш. (Наг.)
Погроза: набю по мордї.

59. Я ни зроблю з свого писка холєви. (Жидач.)
Не буду брехати, не зломлю слова. Вар. до ч. 6.

60. Я ти заткаю писок! (Наг.)
Скажу таке, що будеш мусїв мовчати. Пор. Wand. III, Maul 322, 330.

Письменний. 1. З письменних усе лихо повстає. (Замул.)
Нарікають неписьменні люди.

2. Через письменних свїт ся западе. (Замул.)
Вірування неписьменних людий. Пор. Слав. II, 190.

Письмо. 1. В письмо дивити ся. (Гнїдк.)
Читати писане.

2. Пізнав письмо носом. (Кобил.)
Пронюхав, у чім дїло. Пор. Adalb. Pismo 5.

Питати. 1. Другого ся питай, а свій розум май. (Ільк.)
Варіянт до Люди ч. 34.

2. Не питай, чий я, ино питай: що я? (Ільк.)
Давнїйше кождого молодого чоловіка питали: „чий ти?“ Пізнїйше стали се уважати зневагою.

3. Не питай старого, але бувалого. (Гнїдк.)
Старі люди не все бувають досвідніїйші. Пор. Слав. I, 309; II, 49; Сим. 1666; Osm. Spr. 202; Нос. ст. 418; Adalb. Pytać 12.

4. Не питай ся, бо старий будеш. (Явор.) ..посивієш. (Явор.)
Надмірну цїкавість уважають гріхом.

5. Не питай: як ся маєш? Посмотри, тай пізнаєш. (Лев., Ільк.) ...Подиви ся... (Льв.)
Кепкують із звичайної формули привитання: „Як ся маєте?“ Пор. Schlei. 150.

6. Не питаний мовчи, не битий не кричи. (Лучак.)
Звичайне правило доброго тону.

7. Питати ся кума-розума. (Ільк.)
Властивійше: Питати в кума розума, т. зн. випитувати кума як розумнїйшого.

8. Тобі не питати, а менї не казати. (Снят.)
Відповідь на недорічне питанє.

9. Хто питає ся, той не блудит. (Ільк.) ...питає... (Дар.)
Scil. питає дороги. Пор. Нос. ст. 459; Adalb. Pytać 6.

10. Хто ся питає, той перед дає. (Лучак.)
Хто на якусь просьбу, перепитує докладно про її зміст, той очевидно вагає ся з її сповненєм.

Питє. 1. Питє — пожитє. (Ільк.)
На питю основують ся звичайно товариські відносини.

Пити. 1. Або пий, або ся бий. (Ільк.)
Занадто гостинний чоловік примовляє до товариша, що не хоче пити. E. Rot. 637; Adalb. Pić 1; Zátur. 96.

2. А напив би він ся крови! (Льв.)
Прокляте пінкови.

3. А напив бис сї своєї керви! (Наг.)
Кляла жінка чоловікови — пяниці.

4. Анї пивши, анїївши, скачи дурню оталївши. (Город.)
Коли хтось без причини скаче з великої радости. Пор. Нос. ст. 387.

5. Анї пий, анї їж — прийде біда, возьме ґрабіж. (Мик. н. Дн.)
Жалує ся бідний чоловік, що не має з чого сплатити податку.

6. А пийтеж бо! Буде вам зараз лекше і менї. (Ворохта)
Так приповідав піяк, частуючи людий присутних у коршмі: їм лекше буде, бо випють за дармо, а йому, бо більше заплатить.

7. Він то до мене не. (Наг.)
Говорить менї в докір, на мій адрес.

8. Він у вас пив, прийшов до хати і мене побив. (ЮК.)
Жалувала ся жінка на сусїдку, що розпоювала її чоловіка.

9. Віпий до дна, бо вже лиш це одна. (Кольб.)
Припрошують при останнїй чарці.

10. Віпили-м собі повї. (Кольб.)
Почастували ся або посварили ся.

11. Дай кому пити, він не дасть ти жити. (Гнідк.)
Ти його почастуй, а він тобі наклине.

12. Де пєть ся, там льлєть ся. (Снят.) ...сї пє ...сї лле. (Кольб.)
Звичайна поява в коршмах, що ючип розливають горілку. Пор. Даль I, 100.

13. Де пют, там розливают; де бют, там утїкают. (Луч.)
В коршмах се звичайна поява, що пють і бють ся. Пор. Дик. 1327; Нос. ст. 256; Слав. I, 159; Даль I, 89.

14. До кого сї ни пє, най ни каже: „Добре здоровйі!“ (Кольб.)
До кого не пють, той нехай не відповідає. Правило доброго тону.

15. До теби ни пют, ни відповідай. (Жидач.)
Варіянти до попер. ч.

16. Запив сї як шток. (Город.)
Напив ся до безтями. Шток або штік — нїм. Stock — кій, палиця.

17. Коли пили, то гомонїли, а як прийшло платити — понїміли. (Луч.)
По веселости при келїшку в більшій компанії наступая звичайно неприємна сцена виплати, при якій кождий старає ся звалити виплату на когось иншого.

18. Коли я до тебе не пю, то не кажи: дай Боже здоровля. (Збар.)
Не бажай менї нїякого добра, коли я до тебе не говорю. Вар. до ч. 14.

19. Ми пили вперед, хочемо й типирь. (ЮК.)
Не хочуть відвикнути від питя.

20. Ми пили, тобі ни лишьили. (ЮК.)
Хвалять ся такі, що пили при якійсь оказії, коли хтось прийде за пізно.

21. Най пє, доки жиє, як умре, пити не буде. (Наг.)
Говорила жінка про чоловіка, що любив випити.

22. Напив бис сї смоли горьичої! (Наг.)
Прокляте.

23. Напив бис ся з г—а юшки. (Коб.)
Прокляте.

24. Напий сї до мене студенов водов! (Наг.)
Делїкатний спосіб вислову замість: подай менї води. Пор. Слав. II, 47.

25. Напий ся води, коли-сь з'їв пів біди. (Ільк.)
Дрочать чоловіка, що впав у якусь біду.

26. Напий ся квасу та не роби гамбарусу. (Печен.)
Відповідь на домагане, щоб дали горівки.

27. Напити ся до кого. (Гнідк.)
Звичай пити в чиїсь руки, обертаючи ся до него з короткою формулою в роді: „На ваше здоровле“ або „Дай вам, Боже, здоровле“ і т. п.

28. Не до тебе пило ся. (Ільк.) ...пито. (Наг.)
Не до тебе говорено.

29. Не до тебе пют а кажеш: дай Боже здоровлє. (Залїсє)
Докір влїзливому чоловікови. Вар. до ч. 14, 18; Adalb. Pić 21.

30. Не до тебе пют; не кричи, хоть бют. (Тереб.)
Як бють, то годї не кричати.

31. Нима що пити, ни треба закусувати. (Жидач.)
Говорять голодні гості в шинку.

32. Ні впе, ні вжне. (Печен.)
Про марно проведене житє.

33. Ні з ким пити анї говорити. (Долина)
Нетовариський чоловік.

34. От там я випивала по дві неповних! (Дар.)
Жалувала ся жінка на своє бідоване в якімось селї, або в якійсь службі.

35. Отто будеш пити, сухо в губі буде. (Льв.)
Кепкують, коли хтось робить собі надію на щедру випивку.

36. Пє на вовчу шкіру. (Ільк.)
Ще не забивши вовка. Про такого, що любить пити на борг. Пор. Adalb. Pič 39

37. Пє як війт, бє як панський фірман, а робит, як попів наймит. (Петр.)
Про напасливого, питущого і лїнивого чоловіка.

38. Пє як воду. (Наг.)
Scil. горілку. Говорять про пяницю. Пор. Слав. II, 47.

39. Пє як коняка, ще й переривае. (Богород.)
Пе з добрим апетитом, але оглядно.

40. Пє як по оселедци. (Ільк.)
З великим апетитом, з'ївши щось солоне.

41. Пє як швець. (Спят.)
Пе без міри, часто запиває ся.

42. Пив бис мою працю? Лїпше напий ся смоли. (Луч.)
Говорила жінка до чоловіка, що пропивав їй добро.

43. Пив єс, Іване, горівку? — Нї. — То-с дурень. — А пан пили? — Нї. — А що тепер буде? (Лучак.)
Анекдотична розмова пана з Іваном.

44. Пий, а не бий. (Ільк.)
Не напивай ся до пяна, щоб не стратив розуму.

45. Пий до ковалихи! (Гнїдк.)
Говорить коваль до кума.

46. Пиймо, покий живмо, бо по смерти ни мемо. (Голови)
Вар. до слїдуючого ч.

47. Пиймо, покий живмо, доків дийдим до неба, сїм раз торгнемо. (Голови)
Гуцульська заохота до піятики.

48. Пиймо, покий тут, бо у небі не дадут. (Голови) Пиймо тут... (Стоян.)
Вар. до Напити ся ч. 6 і Пити 45, 46.

49. Пий, пей серце смутку забуде! (Грин.) Пий, най серцю жалю не буде. (Яс. С.)
Примовляють пючи з горя.

50. Пий, серце, смутку забудеш! (Луч.) Трінк... (Дар.)
Вар. до попер.

51. Пийте до мене тай до моїй жінки. (Дрог.)
Приговорюють міщани при піятиці.

52. Пийте жили, поки живі! Як умрете, чорта зіпнете. (Дар.)
Жартлива промова пяниці. Пор. Нос. ст. 400.

53. Пий — умреш, не пий — умреш, то ліпше вже пити і вмерти. (Льв.)
Примовляють у веселій компанії з випивкою. Пор. Даль I, 511.

54. Пий Яцю панську працю! (Коб.)
Панською працею названо панську горівку.

55. Пити ци не пити, аби з добрими людьми поговорити. (Ком.)
Говорять при гостині із скупою випивкою.

56. Попили ся, як би їх решетом покрив. (Пост.)
Не добре видять світ, немов крізь решето.

57. Розпив сї, що нема де далї. (Наг.)
Про налогового пяницю, що протратив усе своє добро.

58. Самі пют, попивают, менї дати не гадают. (Орел.)
Говорить бідний чоловік, терплячи оскомину в коршмі при виді пючих сусїдів.

59. Сам не ги воду, а люде би брав наказовати. (Тухля)
Говорили про попа пяницю.

60. Хоть пити, хоть лишити. (Гнїдк.)
В усякім разї ліпше випити.

61, Хто богато пє, сам себе побє. (Ільк.)
Твереза моралїзація.

62. Хто пє, той платит. (Наг.)
Звичайна практика. Пор. Слав. I, 233.

63. Хто пє, тому наливайте, хто не пє, тому не давайте. (Лев.)
Пяницька моралїзація. Пор. Adalb Pić 15.

61. Ци пє, ци не пє, то все пяний. (Ільк.)
Про перепитого чоловіка, якому вистарчить одна чарка, щоб упив ся.

63. Як пє, то не проливає; як бє, то добре влучає. (Ільк.)
Тип „порядного“ чоловіка.

63. Як пють, то мене минають, а як бють, то від мене зачинають. (Якимчиці)
Говорив бідний чоловік, що любив сидїти в коршмі.

Питлювати. 1. Питлює як млин. (Сор.)
Про чоловіка, що говорить дуже швидко.

2. Хто хоче питлювати, мусить зачекати, а хто зараз, буде зараз. (Ільк.)
Питлюють ся вже вимелену муку; перепущена через питель вона робить ся тонша; вимелена зараз називає ся разовою.

Пиха. 1. А то буде пихи на два міхи, а вуший на палець. (Мшан.)
Кепкують із убогих а гордих, що прим. женять ся між собою.

2. Збив му пиху з носа. (Наг.)
Знач. утер носа, присоромив пишного чоловіка.

3. Пихи на два штихи, а вуший на палець. (Мшан.)
Штихом називає ся один рядок вишивання; пиха на два штихи значить надзвичайну, коштовнїйшу прикрасу. Приповідка іронїзує над зверхньою прикрасою і внутрішньою нуждою. Пор. Adalb. Pycha 8.

4. Пихи на чотири штихи, а сорочку вошi з'їли. (Гнїдк.)
Виразнїйший варіянт до попереднього. Пор. LibI. 172.

Пихиць. 1. Пихиць котє в борщ. (Жидач.)
Пихиць малює образово упадок через пошпотанє. Пор. Котя 1.

Пишнити ся. 1. Запишнив ся як свячене порося (Луч.)
Свячене порося положене поверх свяченого справдї виглядає пышно.

2. Пишнит ся, як нова кума. (Гнїдк.)
Нова кума уважає собі нове кумство за велику честь.

Пишно. 1. Най буде не пишно, коби затишно. (М. Яцк.)
Про одежу й домівку. Пор. Adalb. Pyszno 1.

2. Не гляди, щоб було пишно, але щоб було затишно. (Кукиз.)
Вар. до ч. 1.

3. Не пишно, аби затишно. (Ільк.) Хоть не...кой... (Гнїдк.) Не пишне, но затишне. (Лучак.)
Варіянти до ч. 1, 2; Wand. I, Arm 52.

Пищати. 1. Пищить як дїдько в градовій хмарі. (Ільк.)
Народнє вірування про те, що градова хмара порушає ся нечистою силою. Деяк люди т. зв. хмарники мають по народньому вірованю спиняти градову хмару, в якій тоді, як кажуть, чути виразне дїявольське пищанє.

2. Пищить як каня. (Ільк.)
Каня — рід яструба. Відзначає ся пискливим криком, який звичайно віщує дощ. Пор. Adalb. Piszczeć 3.

Півперечка. 1. Ти все півперечками ходиш. (Наг.) ...навправцї... (Опарі)
Півперечка значить стежка півперек ниви.

Пігне. 1. Пігне-ж то ну! (Наг.)
Передразнєнє заклятя „Бігмеж то ну!“

Підвіяти. 1. А підвіяло би тї! (Наг.)
Прокляте. Вірять, що буває нечистий вітер, що підвіявши чоловіка скривлює йому руки або ноги.

Підгірє. 1. На Пігірю біда: йде штири нидїли на місєць а штири дїлетки на корец. (Пужн.)
Не велика біда, бо й скрізь те саме. Пор. Etn. Zb. VI, 168.

Підголити. 1. Підголив і без бричьи. (Кольб.)
Обрабував, обдер, обциганив, або зробив йому шкоду. Брич — бритва із відломка коси.

2. Я тебе тупим бричем підголю. (Мат.)
Тупим бричем дуже болить. Погроза: завдам тобі велику прикрість.

Піддaний. 1. Хто не був нїколи піддaним, той не буде добрим паном. (Ільк.)
Хто не навчив ся слухати чужого розказу, не зуміє розказувати иншим. Пор. Adalb. Poddany 1.

Підкувати. 1. Підкуйте й мене! (Наг.)
Натик на відому байку про жабу, що бачучи, як кують коня, надставила й свою лапку. Говорять, коли хтось висловляє неоправдану претенсію до чогось такого, що йому правно не належить ся.

Підмова. 1. Дати сї на підмову. (Наг.)

Послухати чиєїсь лихої ради

Підмовити. 1. Підмовив мене під лїс. (Збар.)

Жалувала ся дївка на парубка: scil. вийти.

Піднимати. 1. Піднимати кого на себе. (Гнїцк.)

Робити своїм ворогом.

Підносити. 1. Аж мі підносит. (Наг.)

Говорить чоловік у великій злости.

Підняти. 1. Підньив го на воздухи. (Наг.)

Підняв у повітре.

Пїдошва. 1. Десь пїдошва вітре сї, а тото нї. (Льв.)

Про жіночий половий орган.

2. „Сходив єм підошви, нім єм дістав, але сходиш ти холяви, еїм відбереш“ — так говорит той, що позичає. (Льв.)

Іронічний вислов про позичку осягнену з тяжким трудом.

Підпал. 1. Без підпалу і дрова не горять. (Ільк.)

На підпал треба дрібно поколених трісок або скипок або вугля.

Підпалок. 1. Нате вам, дїдуню, підпалки, змовте пацер за мого Міхалка. (Ужн.)

Підпалок, се невеличка паляниця, спечена при живому огнї перед садженем хлїба в піч. Пор. Етн. Зб. VI, 82.

Підпанок. 1. Гірші підпанки як пани. (Дар.)

Старий історичний досвід.

Підпирати. 1. Било попідпирати паличьками, няй била жила. (ЮК.)

Про розломану вітром стару грушку.

2. Підпирати стїни. (Наг.)

Про людий, що стоять попід стїнами в церкві або в коршмі говорить ся, що вони підпирають стїни.

Підрука. 1. Нї в підруку, нї в борозду. (Наг.)

При ораню парою коний лївий кінь, якого звичайно держать за уздечку, називає ся підручний, а правий борозний. Приповідка про нездалого коня.

Підсвистувати. 1. Іде підсвистуючи. (Наг.)

Про веселого парубка.

Підсипка. 1. Того мінї й на підсипку мало. (Наг.)

Підсипкою називала ся маленька крихта пороху, яку давнїйше насипали на пановку пістолета або стрільби. почім іскра, вибита курком із кременя, падучи на той порох спричинювала вибух набою в середині і вистріл. Приказка значить якусь дуже малу кількість пр. їди або хлїба.

Підтик. 1. Дає мінї на підтики. (Наг.)

Велить догадувати ся, дає якісь знаки, натяки.

Пізнати. 1. Пізнав, куди стежка в горох. (Гнїдк.) ...кула... (Ільк.)

Про всякий досвід, особливо такий, що сполучений з певною шкодою.

2. Пізнав свій свого. (Ільк.)

Пізнали себе рівні, свояки.

3. Пізнали ся, як срака з віхтем. (Льв)

Про якусь не зовсім приємну знайомість. Пор. Нос. ст. 433.

4. Пізнай себе, буде з тебе. (Кобр.)

Самосвідомість найцінніїша прикмета людської душі. На брамі вирочні в Дельфах стояв напис: *Γνῶθι σεαυτόν*. Ювеналь сказав про сю приказкѣ, що вона є coelo discendit figendum et memori tractandum pectore. Пор. Hempel ст. 31, ч. 582.

5. Пізнати дурного по сміху його. (Ільк.)

Безпідставний сміх характеризує мало мислячого чоловіка.

6. Пізнати з мови, якої хто голови. (Ільк.)

З мови пізнають, на скільки чоловік тямучий і правдолюбний.

Пі нати по́тя по полеті. (Гнїдк.) ...сокола по єго леті. (Гнїдк.)

Потя — птах.

8. Пізна́ть хлопці і в калній сорочці. (Ільк.)

Кална́ значить брудна Хлопці пізнають ся на вартости дівки не вважаючи на те, чи вона чисто убрана, чи ні.

Пізно. 1. За пі но приходиш. (ЮК.)

Приходили по всьому, коли діло скінчене.

2. Лїпше пізно, як ніколи. (Наг.)

Пор. Muka 3039; Wahl II, 36; Adalb. Późno 3.

3. Не пізно красно ходити, коби було в чім. (Наг.)

Достаток пожаданий завсіди хочби і в старости. Пор. Даль I, 115.

4. Ні пізно, ні рано, в самий добрий час. (Наг.)

Говорять, коли хтось в саму пору приходить до діла.

5. Хто пізно ходит, пізно й приходит. (ЮК.)

Запізняє ся у всім.

6. Хто пізно ходит, сам собі шкодит. (Ільк., Петр.)

Прогавить усяке діло. Пор. Libl. 11; Тимош. 310; Нос. ст. 458.

Пізьма. 1. Він пізьмою на мене дише. (Кути)

Пізьма — завзятє, ненависть.

2. Має на мене якусь пізьму. (Кос.)

Має на мене щось за-зле, завзяв ся.

Піна. 1. Наточьила піни гейби решето. (ЮК.)

Scil. ріка, бистра вода.

2. Щез бис, як піна на водї! (Наг.)

Прокляте. Пор. Schlei. 177.

Піня. 1. Бодай тя піня взяла! (Дид.)

Піня́ звичайно пеня, лат. poena, кара, тут у значіню якоїсь лихої сили.

Піп. 1. Аби лиш два попи на всім свїті були, то ще би їм тїсно було. (Терн.)

Натяк на відому анекдоту про те, що колись на ввесь світ були лише два попи тай то кривдували собі на своє сусїдство.

2. Абож мене не піп хрестив? (Явор.)

Я такий самий чоловік як і инші хрещені люди.

3. Бій ся попа, як дідько ладану. (Іванпк.)
Говорили про острого, лайливого попа.

4. Де піп, а де коровай! (Коб.)
Значіне неясне. Звичайно „Де кум, де коровай". Диви Кум, ч. 5, 6, 7.

5. Для попа ладят, а дяки зідят. (Яс. З.)
Мова про празник, на який запрошено до хати попа і дяків, а піп не прийшов.

6. До роботи піп, а до їдла хлоп. (Д. ВЛ.)
Піп не робить тяжкої роботи, а їсть добре.

7. Дурний тебе піп хрестив тай портки над тобов спустив. (Наг.)
Говорять жартливо не лише дурному чоловікови, але всякому, хто скаже якусь дурницю.

8. Дурний тебе піп хрестив, та нагавиць не спустив. (Сіл. Б.)
Вар. до попер. Пор. Нос. ст. 469.

9. Єден любит попа, другий попадю. (Луч.)
У ріжних людий ріжний смак. Пор. Нос. ст. 458.

10. За попом дзвоньит, а попадю з села гоньит. (Сор.)
Нещасне положене попадї по смерти попа. В Німеччині є правило, що по смерти попа родина його має ще рік побирати доходи з його парафії. Про се говорить приповідка: Der Pfaff lebt ein Jahr nach seinem Tode. (Wand. III, Pfaffe 30.) По латині називало ся се: „annus deservitus" або „annus gratiae".

11. З попа дух, а попадя під лопух. (Гол., Петр.)
Ся сама думка висловлена ядернійше.

13. Коби ніхто не діждав бути попом, тілько я і мої дїти! (Стоян.)
Жартлива самохвальба. Давнійше держали ся попівства дїдично, переходили з батьків на синів

13. Коли маєш сто кіп, то будеш піп. (Гол.)
Згадка про давніх попів, якими зіставали найзаможнійші в селї мужики, що мали змогу купити у якогось епископа посвячене на попа.

14. Коли піп посвятив паску, то не стою о його ласку. (Гол.)
Попа шанували головно за його церковні функції.

15. Коли попи волочать ся, то буде дощ. (Дрог.)
Народне віруване. Пор. Beh. 592; Wand. III, Pfaffe 251.

16. Коли сь не піп, не вбирай ся в ризи. (Гол.)
Не всякому вільно стати попом і вбирати ся в попівське убране. Ризи — богослужебне убране, якого не вільно нїкому надївати крім попа. Пор. Гильф. 1411; Нос. ст. 328.

17. Най знає піп з села, що піп міський. (Гол.)
Натяк на давню ріжницю між міським і сїльським духовенством, коли міське духовенство набирало ся з упривилейованих верстов міщанства і шляхти і згорда дивило ся на просте сїльське духовенство.

18. Най їх Бог розу́мит, тоти наші попи. (Наг.)
Сумна рефлексія над упадком духовенства. Пор. Wand. III, Pfaffe 4.

19. Не вір попови, як псови. (Снят.)
Пессімістичний погляд на попівське слово.

20. Не годин попа наситити як дїравого міха. (Мик. н. Дн.) ...вовчого горла. (Мик. н. Дн.)
Пессімістичний погляд на попівську ненаситність.

21. Не дивуймо попови, бо самі-сьмо такови. (Гол.) ..дивуй ся... і ми всї... (Луч.)
Добродушна рефлексія, коли хтось занадто нарікає на попів.

22. Нема то як попови і котови. (Тернопіль)
Бо оба шукають, де найтеплїйше місце. Пор. Сим. 1900.

23. Нема то як у зимі котови, а в лїтї попови. Кіт гріє ся на печи, а піп у лїтї має дармих робітників. (Мшан.)
Докладнїйший варіянт до попер. ч.

24. Не робив піп на хлїб тай не буде. (Коб.)
Увага з того часу, коли попи відокремили ся від робучої маси і стали жити з пенсії і з доходів від селян.

25. Не стою ти, попе, о ласку, коли-с ми посвйитив паску. (Наг.)
Вар. до ч. 14. Пор. Нос. ст. 432.

26. Освятив піп паску, не стоїмо о ласку. (Мінч.)
Вар. до ч. 14.

27. Остатна в попа жінка. (Наг.)
Коли попови вмре жінка, йому не можна більше женити ся. Пор. Даль I, 96.

28. Піп, аби руки попік. (Ворохта)
Мудроване

29. Піп два рази казаня не каже. (Пужн.)
Говорять, коли хтось не дочувши якогось оповіданя просить повторити ще раз. Пор. Libl. 193; Schlei. 174; Wand. III, Pfaffe 133.

30. Піп дере і бере і втїкає. (Тереб.)
Згірдний вислов про попа-деруна.

31. Піп — Дух святий при нас! (Фереск., Залуче)
Говорять з острахом, як про злого духа, розуміє ся іронїчно.

32. Піп з Богом говóри, а на чорта ся дúви. (Снят.)
Читає письмо святе і богослужебні книги, а живе нераз неправедно.

33. Піп з хрестом, а дїдько з фостом. (Цен.)
Дїдько втїкає перед хрестом — народне віруване. Пор. Даль. I, 14.

34. Піп з дяком, воба вовчі горла. (Крех.)
Оба ненаситні.

35. Піп злий на перехід; за ним треба на відлї клапоть соломи кинути (Папір.)
Народне віруване. Віра в шкідливий перехід попа загально розширена. Пор. Даль I, 32, 61; Wand. I, Frau 605.

36. Піп коли приснить ся, то значить ворога. (Наг.)
Народне віруване.

37. Піп на тото й йи, бы прáхтики росповідав. (Тухля)
Він має всеж таки вишу освіту і може сказати щось про ширший світ.

38. Піп не Бог, поліца не вийт. (Снят.)
Говорять кепкуючи.

39. Піп каже: „Слухай моїх слів, а не диви сї на мої дїла". (Наг.)
Між словами і дїлами звичайно велика ріжниця Пор. Слав. I, 291; II, 68.

40. Піп по небіжку жінку, а я по дївку. (Сор.)
Говорить вдовець, що по похороні жінки рад зараз іти в зальоти до дївки.

41. Піп попа, жид жида, злодій злодія і за десьитов межев пізнає. (Наг.)
Попи завсїди творили окрему клясу, що мала нахил своячити ся з собою.

42. Піп своє, а чорт своє. (Гол., Петр.)
Образово: противенство між добром і злом. Пор. Даль I, 14, 195; Сим. 863; Нос. ст. 408.

43. Піп тілько писне, а тисне, а дяк реве, а мало бере. (Гол.)
В богослуженю дяк співає звичайно далеко більше як священник, а протє священник одержує далеко більше доходу як дяк. Пор. Слав. I, 240.

44 Піп убрав ся в опарата, а чорт в рядно, тай плетут їдно. (Дар.)
Про лихого попа, що навчає людий на якесь зло.

45. Піп у дзвін, а чорт у клепало. (Гол.) ...калатало. (Наг.)
Один говорить те, а другий противне.

46. Піп умирає, попадя ся вибирає. (Петр.)
Попадя по смерти попа мусить покидати засиджену доси теплу хату. Пор. ч. 10, 11.

47. Піп у фіртку, а чорт у дїрку. (Дар.)
Не вважаючи на найщирійші з'усиля попа для піднесеня народу, чорт усе знаходить способи противити ся його наукам.

48. Піп чекає, аби хто вмер, то би і скиру здер. (Яс. С.)
Про недбалого попа, що звис лише на свої Jura stolae.

49. Піп як бобовий сніп. (Дрог.)
Кепкують з попа малого росту.

50. Піп як дьиравий міх. (Яс. С.)
Про ненаситного або недбалого попа.

51. Позич попе жінку, а сам свищи в кужівку. (Наг.)
Про легкомисну позичку. Пор. Нос ст. 393; Даль II, 18.

52. Поки попа, поти попадя, як не стане попа, то пропадя. (Гол.)
Сумна доля попадї по смерти попа.

53. Попи з дяками серед церкви стали, тихую пісню заспівали. (Дрог.)
Гумористична пісня, якої текст має в кождім уступі подвійне значіня.

54. Попи кажут: „Давай офіру ще й клади на фіру". (Карлів)
Про здирливість деяких попів. Пор. Wand. III, Pfaffe 184.

55. Попи мягко стелять, але твердо спати. (Гош.)
Про солодкомовних попів, які вимушують від селян великі датки.

56. Попови йде і печене і варене, і з живого і з умерлого. (Гол.)
Характеристика попівських доходів. Пор. Слав. I, 285; II, 67; Нос. ст. 408.

57. Попови ны штука говорити. (Тухля)
Лекше моралїзувати ніж жити морально.

58. По попови дзвонять, а попадю з хати гонять. (Залізці) ...з села... (Наг.)
Варіянт до ч. 10, 11, 43.

59. Програв піп парахвію. (Гол.)
Натяк на давні, канонічні процеси, при яких скидали попів з парафії.

60. Свищи попе, чорт попадю вхватив. (Луч.)
По смерти попадї піп зістає досмертним вдівцем.

61. Так сьи вівчит, що на попа не дійде, а дека перейде. (Підпеч.)
Про недовченого поповича.

62. Тобі, дурню, попом бути, ни гицлим! (Пужн.)
Кепкували з дурного парубка. Пор. Етн. Зб. VI, 95.

63. У попа голова посьвйичена, але с—а ні; то голову завйижи, а в с—у бий, що сї вліже. (Наг.)
Натяк на дїйсні давні факти невеселих відносин між малоосвіченими попами і громадами.

64. У попа дна нема. (Яс. С.)
Про ненаситного попа.

65. Хто любит попа, а хто подадю. (Наг.)
Вар. до ч. 9.

66. Хто має попа в родинї, той має що їсти в судинї. (Мик. н. Дн.)
На попа в дохідпім селї звисала звичайно вся його родина.

67. Ци піп, ци ксьонц, ци яка така стила мама, тай все з хлопа тягни. (Будзанів)
Нарікане на здирства руських і латинських попів. „Стила мама“ — нечиста сила.

68. Ще піп не свистав, як сьвіт настав. (Мшан.)
Значіне не зовсїм ясне, мабуть ще не вмер з голоду.

69. Що піп, то свиня; що дяк, то порося. (Сият.)
Згірдливий вислов про типових хрунів.

70. Що попик, то типик. (Луч.)
Мова про ріжнородність обрядів і льокальних церемонїй по ріжних парафіях. Пор. Muka 627; Wand. III, Pfaffe 127.

71. Що попови вільно, то дякови засї. (Замул.)
Їх права зовсїм не однакові.

72. Який піп, таке його благословеиство. (Гол.) ...така парафія. (Наг.)
Кепкують із попа, що недбало відправляє церковні треби. Пор. Нос. ст. 479; Adalb. Pleban 1.

73. Як на попа біскуп руки ноложит, то з нього дїдько дно вирве. (Яс.С.)
Епископське рукоположене попа уважають патентом для попа на побираие доходів із громади.

74. Як піп людей картає, а сам лихо виробляє. (Дар.)
Про проречистого а неморального попа. Пор. Слав. II, 67; Гильф. 3400; Wahl I, 155.

75. Як піп попом став, то ще ніколи так не свистав. (Лучак.)
Ще ніколи не було йому так лихо. Пор. ч. 68.

76. Як попи зачали горівку проклинати, то й ріпа зачала гнити. (Лол.)
Говорили після місії митрополита Сембратовича против горілки. Ріпа — картофля, з якої переважно варили горілку.

77. Як сьвіт настав, піп не свистав. (Яс. С.) ...ще... (Мшан.)
Варіянт до ч. 68.

78. Як ти сї піп приснит, то ворог під тобов риє. (Льв.)
Народнє віруваня. Пор. ч. 36.

79. Як тї піп перейде, то буде нещістьи. (Наг.)
Народнє віруваня. Пор. ч. 35.

Пірє. 1. З курки пірє до подушки не дают, бо буде голова болїти. (Наг.)
Народнє віруваня.

2. Нї з піря нї з мяса стала ковбаса. (Тереб.)
Про погану ковбасу.

3. Нї то з піря, нї то з мйиса. (Город.)
Про щось нї до чого нездале. Пор. Adalb. Pierze 4.

4. Тикає собі пірьи, але вно ни хоче му сї держьити. (Кольб.)
Хоче себе устроїти чужим пірєм. Про самохвалька і брехуна.

5. Хто в пірє порастає, най на бідного памятає. (Ільк.)
В пірє порастати — забогатїти. Пор. Adalb. Pierze 6.

Пісенька. 1. Лїпша сяка така пісенька, ніж плач. (Лім.)
Всяка пісня характеризує більше-менше веселий настрій, а плач випливає з болю або дуже вже сумного настрою.

2. Пісенька солодка, а коротка. (Гнїдк.)
В її короткости лежить звичайно її краса.

3. Яка така пісонька лучша ніж плач. (Мінч.) ...пісенька... (Петр.) ...а лутша як... (Коб.) ...лутше... (Городок) . .пісенька лїпша... (Наг.)
Варіянти до ч. 1.

Пісний. 1. Пісна лижка горло дре. (Наг.)
Пісна страва не смакує.

Пісно. 1. Коби пісно, лиш не тїсно. (Гнїдк.)
При бідности хоч і пісно можна жити.

2. Хоч і пісно, аби тїсно. (Голешів)
Хоч пісно, аби до сита наїсти ся.

Пісня. 1. З пісні слова не викидають. (Ільк.) ...слів... (Гнїдк.)
Добрий старий звичай, який допоміг до захованя старих пісень в більше-менше повних текстах. Пор. Нос. ст. 314; Adalb. Pieśń 4.

Пісок. 1. З піску бича не вкрутиш. (Льв.)
З нездалого матеріялу не зробиш нїчого. Пор. Даль I, 102.

2. Піском в очи кидати. (Льв.)
Туманити, дурити кого.

3. Як засиплют піском очи, не глянеш нїколи. (Льв.)
Говорять про помершого чоловіка. Слова з відомої пісні: Кажут люде, що я умру.

Піст. 1. А постонько би ті сьвйитий на покаянє видав! (Наг.)
Кленуть якогось запеклого грішника, припускаючи, що в великім пості він мусить висповідати ся своїх гріхів і дістане якусь не малу покуту.
2. В великім пості не ходи в гості. (Ільк.)
Великий піст — пора пісної страви і звичайно сумна.
3. Вибрав ся в великий піст по кольиді. (Наг.)
Про чоловіка, що робить щось не в пору.
4. Коли-с не заховав божого посту, то кури тепер дідьчого хвосту! (Іваник.)
Прокляте. Незахованє посту уважають дуже тяжким гріхом, що веде душу до пекла.
5. Петрів піст — для косарів піст. (Ком.)
Бо косарі, яким тоді припадає найтяжша робота, не можуть скоромно їсти.
6. Прийшов піст, повна хата старіст; прийшли мясниці, а дівка до г—ці. (Залуче, Ферескуля)
В часі посту найбільша часть парубків міркує про сватанє, але в часі мясниць їх уподобанє часто міняє ся і заручини часто розходять ся.
7. При пості добре збути гості. (Угринів) ...відбути... (Зібол.) ...легко... (Гнїдк.)
В пісний день трактамент дешевший.
8. У бідного що день піст. (Кол.)
Він ніколи не доїдає Пор. Muka 1851—2.
9. Через піст женихів як вівса, а в мясниці ані пса. (Туч.)
Спостереженє те саме, що в ч. 6.
10. Я нинї з постом. (Наг.)
Пощу сьогодні.

Пістунка. 1. Де дві пістунки, там дітина без ока. (Наг.)
Бо одна задля другої не вважає на дитину. Пор. Сим. 2303.

Піт. 1. Аж піт з нього тече. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що тяжко робить або швидко йде. Пор. Слав. II, 162.
2. Не жалує поту. (Льв.)
Не жаль йому попрацювати.
3. Піт градом котит сї з чола. (Наг.)
При тяжкій, літній роботї.

Піти. 1. А не підеш ти до псьої мами? (Наг.)
Лайка на влазливого чоловіка.
2. А не підеш ти відти? (Наг.)
Вступи ся з сего місця.
3. А не підеш ти штири милї за пец? (Бібр.)
Жартливий вислов в значінню: сховай ся, вступи ся з перед очий.
4. Всьо пішло на переверти. (Наг.)
Погіршило ся, попсувало ся.
5. Всьо пішло на галай, на балай. (Наг.) ...на вітер. (Наг.)
Зійшло нї на що, пішло блудом. Слав. II, 197: Ходи на хало-бало; Даль I, 106.

6. Всьо пішло нї сяк нї так. (Снят.)
Пішло не до ладу, зійшло на безладє.
7. З чим пішов, з тим прийшов. (Льв.)
Про чоловіка, що на якийсь час вийшов був з села. Пор. Даль I, 279.
8. Не підеш по добрій волї, то підеш по неволї. (Ільк.)
Говорять влазливому і упертому чоловікови.
9. Не піду, бо впала ми палиця. (Льв.)
Не піду в значіню не вступлю ся з очий; говорив чоловік, котрого просили вийти, а він знарочно пустив палицю і тим вимовив ся. Упадене палиці уважає ся за злий знак.
10. Нї поди, нї стій. (Мшан.)
Мовив батько про свою дївку, нецїкаву по роботи.
11. Підеш до собачої матери! (Товсте)
Лайка. Пор. ч. 1.
12. Підеш марно зі сьвіта. (Стан.)
Згинеш марно.
13. Підеш піхурков. (Ю. Км.)
Піхотою, пішою стежкою.
14. Піди й за море, і там тобі горе. (Кобил.)
Зміна місця не впливає на поліпшене стану чоловіка.
15. Піди, коте, піди, фосте! (Замул.) ...исе! (Наг.)
Бо я не хочу піти. Говорить такий, що не хоче чогось зробити, що йому велено.
16. Піду до нього, би ми кров спущьив? (ЮКм.)
Жінка не хоче йти до свого злого мужа, який її часто бє.
17. Піду, кину ся в воду. (ЮК.)
Мовила жінка, що не могла витримати зі своїм лихим чоловіком.
18. Піду, куди будут нє ноги нести. (Жидач.)
Піду в світ, не питаючи дороги.
19. Піду куди мі очи повидут. (Жидач.)
Вар. до попер. ч.
20. Піду під мураву. (Лучак.)
В значіню умру.
21. Піду, як хату замету. (Замул.)
Піду упоравши ся з невеличкою роботою, незабаром.
22. Піти за ким. (Гнїдк.)
Піти пошукати, покликати кого, але також у значіню, що жінка покидає чоловіка і йде зі своїм любасом десь на друге село.
23. Пішла бим за нього, та що мінї з нього. (Наг.)
Говорить дївка про нелюбого, ледачого парубка.
24. Пішла до стола, розбила си пів чола. (Наг.)
Про незручну або пяну дївку або жінку.
25. Пішла красти помела, тай сї штука не вдала. (Підгірки)
Жартлива поговірка про незручну дївку.

26. Пішла попадя по масло, а в печи погасло. (Бергом.)
Про попадю, що забавила ся десь між сусїдами, розпитуючи масла. Пор. Сим. 1933, 2025.

27. Пішло ми рукою. (Лучак.)
Пішло менї добре. Пор. іронїчно в пісні:
Не давном сї оженив, пішло ми рукою:
Пішла жінка за борщом, а я за мукою.

28. Пішло на горішну вагу. (Снят.)
Говорять про такого, що садить тютюн, та замісь до маґазину продає його Гуцулам.

29. Пішло поле в лїс. (Мшан.)
Говорять, коли чого шукають і не можуть знайти. Спостереженє, основане на тім фактї, що велика сила мужицьких піль, колись управлених, була захоплена панами як пустки і повернена в лїси. Пор. Даль I, 33.

30. Пішов богачови по смерть. (Мшан.)
Говорять про такого, що пішов і довго не вертає ся.

31. Пішов, гий рак по дрїжджі. (Жидач.)
Натяк на анекдоту про блазня Рака, що посланий у Велику пятницю за дрїжджами, прийшов аж на другий рік у той сам день.

32. Пішов до поґребаня. (Стара С.)
Умер і поховали його.

33. Пішов до сїний тай галакат. (ЮК.)
Сердитий чоловік вийшов із хати посваривши ся з жінкою.

34. Пішов карбульци. (Наг.)
Покотив ся по земли з гори на долину.

35. Пішов — лиш смрід лишив. (Цен.)
Про злого чоловіка, що вийшов із села, наробивши якоїсь погані. Пор. Wand. I, Abschied 4; лат. Discedit foetore relicto, звичайна фраза в леґендах про щезане злого духа.

36. Пішов на губи. (Наг.)
Протратив маєток, звів ся нїнащо. Пор. Libl. 214.

37. Пішов на дно, лиш вода забулькотала. (Наг.)
Втопив ся. Пор. Даль I, 334.

38. Пішов — нї чути, нї видко. (Сор.)
Пішов невідомо куди.

39. Пішов тай го Господь приняв. (Богородч.)
Догадують ся, що пішов і вмер десь на чужинї.

40. Пішов — тілько би го по смерть посилати. (Бор.)
Пішов і забарив ся дуже.

41. Пішов як за море по зїля. (Кобил.) ...за море с—ти. (Наг.)
Пішов і не вертає ся. Варіянт перший натякає на відому пісню про тройзїле, що росте десь над Дунаєм або над морем.

42. Пішов як нивмиваний. (Будз.)
Значінє неясне.

43. Так мі пішло, як жебы на воду шмарнуў. (Тих.)
Пішло дуже погано.

44. То будь яко не піде. (Лім.)
Се треба зробити старанно.

45. Чи підеш зо мнов, чи взни ми? (Будз.)
Сердитий вислов у значінню, що коли не підеш зо мною, то взни мя т. з. поцїлуй мене в сраку.

46. Чого піду до церкви? Аби затягати гріх на гріх! (ЮК.)
Говорить Бойко знаючи, що в церкві без гріха, без якоїсь обмови не обійде ся.

47. Як пішов, так му і путь пропала. (Дар.)
Пішов і не вернув ся.

48. Я пішов на прутє, а там рекрутє. (Пісочна)
Говорив парубок, якого зловили при різаню прутя і віддали в рекрути.

Пітьма. 1. Пітьма, хоць око вийми! (Наг.)
Глубока темнота. Пор. Нос. ст. 456.

Піч. 1. Анї пе́чи, анї лави. (Ільк.)
Про дуже убогу, неустроєну, циганську хату.

2. В старій печи чорт палит. (Дрог.)
І старого чоловіка не минає покуса. Пор. Нос. ст. 316; Adalb. Piec 11.

3. Зі своєї печи і дим солодкий. (Гнїдк.)
Говорить чоловік на чужині тужачи за рідним краєм і рідною хатою. Прототип до сеї приказки бачимо в Гомеровій Одисеї, пісня I, рядок 58.

4. З печи впасти — розбити ся. (Гнїдк.)
Говорять про якесь невеличке нещастє. Мужицькі дїти в зимі часто падуть із печи і не розбивають ся. Пор. Adalb. Piec 13.

5. На печі молотив, холошеньки пидкотив. (Голови)
Жартують із Гуцула, що спав на печи, замість іти молотити.

6. Не велика річ, що є в хатї піч. (Ільк.)
Річ звичайна, а про те дуже важна, бо піч у селянськім побутї се головний осередок родинного житя.

7. Не з одної печи хлїб їв. (Ільк.)
Говорять про бувалого чоловіка, що зазнав немало пригод між чужими людьми. Пор. Нос. ст. 437; Schlei. 174.

8. Хто в печи лягає, другого ожогом досягає. (Ільк.)
Хто хоче лягати в печи, смотрить насамперед ожогом, чи там нема вже кого. Спати в теплій печи особливо в зимі для слуг, що не мають своєї постелї, річ дуже принадна, так, що в печи містить ся їх нераз двоє або троє. Пор. Adalb. Piec 4.

9. Що ся за печею дїє, то він знає. (Гнїдк.)
Знає всї тайники родинного житя.

10. Я на печи уродив сї тай на печи й віріс. (Гвізд)
Говорить чоловік — домосїд.

Піший. 1. Піший кінному не товариш. (Льв.)
Бо кінний все пережене пішого.

Пішки. 1. Дві милї пішки за кавалок кишки. (Льв.)
За марницю велика робота.

2. Пішки нема замішки. (Наг.)

Коли хочеш їхати конем або возом, то звичайно забариш ся довше з приготованями, ніж би перейшов пішки усю дорогу, особливо, коли вона невеличка.

3. Сім миль пішки для єдної кишки. (Мінч., Петр.) ...за кавалок... (Жидач.)

Вар. до ч. 1.

4. То пішки не ходит. (Наг.)

Се не кождому трафляє ся, не дістане ся за дармо.

Піяк. 1. Лучший піяк, ніж дурак. (Ільк.)

Пор. велико-руське: „По мнѣ ужь лучше пей да дѣло разумѣй".

Піяри. 1. Так гий би сї з піярів вирвав. (Жидач.)

Латинські монахи Піяристи (Fratres scholarum piarum) мали в Польщі в XVIII в. якийсь час усе середнє шкільництво в своїх руках. Відсаджені від нього при кінци XVIII в. вони обняли догляд над домами божевільних.

Піярник. 1. Гі, піярник, нажер ся браги! (Мшан.)

Бойківський окрик на пяницю.

Піяти. 1. Кождий піє, як уміє. (Балиг.)

Піє, в значінню співає або говорить.

2. Я тобі запію, що попамньитаєш. (Наг.)

Наговорю тобі, вилаю тебе.

Плакати. 1. Або плач, або скач. (ЮК.)

Нещаслива альтернатива.

2. В гіркий кулак заплакати. (Гнїдк.)

Конструкція не зовсім відповідна. Пор. далї ч. 6.

3. Виплачу сї, тай ми лекше. (Наг.)

Мовила бідна жінка, якої чоловіка взяли до війська.

4. Доплачеш ся живої мами. (Гнїдк.)

Значіне неясне. Правдоподібно замість „живої" пов. бути „стилої", а в такім разї значіне зовсім ясне: Не виплачеш нїчого, не буде з того нїякого хісна.

5. Єдин плаче, другий скаче. (Ільк.)

В житю не однакова доля ріжним людям.

6. Заплачеш ти си в гіркий череп. (Наг.)

Давнїйше сльози, пролиті при похоронах покійника, збирали у фляшечки або у глиняні черепки і хоронили разом з покійником. Отсе й є значіне „гіркого черепа".

7. І плачю, і кортит ня і ни піду. (ЮК.)

Мішані чутя дівчини, яку силували замуж.

8. Не плакав би слїп, коби видів сьвіт. (Ільк.)

Слїпий чоловік жалує ся на свою слїпоту. Пор. Nos. ст. 370, 464; Z D M G XLII, 63.

9. Не плач за жінкою, буде другая. (Ільк.)

Потїшають невтїшного вдівця.

10. Не плач надімнов, але над собов. (Грин.)

Мовила мати вмираючи до доньки-покритки.

11. Не плач, не плач, я ти куплю за ґрейцар колач. (Явор.)

Потїшають розплакану дитину. Пор. Nos. ст. 370.

12. Не того я плачу, що ми мама вмерла, а того я плачу, що я в ноги змерзла. (Кукиз.)
Говорила донька, що при нагоді смерти своєї матери в зимову ніч мусїла бігати по сусїдах і скликати їх до покійної.
13. Нехай тоти плачуть, що нам зле зичуть. (Ільк.)
Побожне бажанє, коли хтось плаче на свою гірку долю.
14. Не я плачу, біда плаче. (Наг.) ...моя біда... (Наг.)
Говорить бідний чоловік. Пор. Нос. ст. 380.
15. Ни плач, старий, чей Бог тебе ни погубит. (Ю. Км.)
Потїшали старого чоловіка, що нарікав на свою недолю.
16. Плакати за миску проса. (Гнїдк.)
Давнїйше для похоронів наймали плачок, щоб заводили при виносї мерців із хати на кладовище.
17. Плаче аж сї розльигає. (Наг.)
Про ревний, голосний плач.
18. Плаче кервавими сльозами. (Наг.)
Про нещасливого чоловіка. Пор. Wand. I, Blut 58; V, Zähre 4; Даль I, 259.
19. Плаче як роба́ в неволї. (Ільк.)
Роба — невільниця.
20. Плач, плач, будеш мати чорні очи. (Луч.)
Жартують із заплаканої дївчини.
21. Плачте очи, видїли-сте, що-сте купували. (Ільк.)
Вар. до Око ч. 13.
22. Плачу, аж хата ходит. (ЮК.)
Про голосний жіночий плач.
23. Поплаче, то му лекше стане. (Стан.)
Говорили про бідного сироту, що часто плакав на самотї.
24. Розплакав сї як мала дитина. (Наг.)
Звичайно говорять про старого, коли він розплаче ся.
25. Сплакав від серцьи. (Наг.)
З великого пересердя, або з образи, аж сльози стали йому в очах.
26. Сплакала сї на винне ябко. (Сор.)
Про жінку, що довго і гірко плакала за мужем.
27. Хоць плач, хоць перебач. (Дар.)
Говорить чоловік жінцї виславши її за якусь провину.
28. Хоч, то плач і не втирай ся, а в тугу не вдавай ся. (Дар.)
Коли щось сильно долягає чоловікови, то краще виплакати ся, нїж брати собі те занадто до серця.
29. Цить, не плач, принесе ти кітка на фестї колач. (Наг.)
Жартливо потїшають розплакану дитину.
30. „Чого плачеш?“ — „Вс—в сї тай били“. (Нїжнів) Він сї... тай го... (Киїгин.)
Набили не задурно.

Планета. 1. Прийде му пленета, то гет біжит. (Березів)

Говорили про чоловіка, що в нападах легкого божевілля утїкав з дому і по кілька тижнїв пропадав по сусїдних селах.

2. То якась планета, не жінка. (Богородч.)

Планета — облуда, обмана.

Плата. 1. Плата колись буде, а робити тре зараз. (Луч.)

Плату видають слузї звичайно з долини, а роботи вимагають від разу.

2. Плата мала, а з коновками по воду — не мала. (Сор.)

Говорила мала дївчина, яку за малу плату наняли для домашньої услуги і якій, як дорослій веліли коновками носити воду.

3. Яка плата, така подяка. (Ільк.)

Одержавши плату, слуга звичайно дякує господареви за службу, та дуже часто дякує сльозами і проклятями.

4. Яка плата, така робота. (Наг.)

За лиху плату лихий робітник. Пор. Wand. I, Geld 700.

Платити. 1. Кождий за себе платит. (Наг.)

Житєва практика. Пор. Wand. II, Jeder 94.

2. Не платить богатий, але винуватий. (Ільк.)

При означеню вини суд не повинен дивити ся на те, чи підсудний богатий чи бідний. Пор. Нос. ст. 370; Сим. 1874; Даль I, 273; Adalb. Płacić 6.

3. Плати, дурний Іване, та подякуй панам, що гроші берут. (Самб.)

Кепкували із високих грошевих кар за лїсові шкоди.

Платок. 1. Як з платка вивинув. (Ільк.) ...виняв. (Гнїдк.)

Коли хтось виложив якусь річ ясно і докладно.

Плахта. 1. Плахта виповата, що дївка черевата. (Балиг.)

Бо її легко розвязати.

Плач. 1. Аж ми сї на плач збирає. (Наг.)

Хочеть ся плакати, жаль чогось.

2. Вже му плач на верха. (Луч.) ...сльози... (Наг.)

Близько йому до плачу.

3. Міні на плач збирає ся, а йому сьміяти ся хоче. (Луч.) ...співати... (Луч.)

Жалує ся чоловік на такого, що сміє ся в його немилій пригодї. Пор. Слав. I, 266; Adalb. Płakać 7; Płacz 2.

4. Плач не поможе, але серцю лекше. (Кол.)

Плач не є нїяка акція, тілько фізіольогічна полекша нервів.

5. По плачеви мама свою дитину пізнає. (Гнїдк.)

Кожда дитина плаче инакше.

6. По плачу сміх, по слотї погода. (Льв.)

По прикрих обставинах приходять кращі. Пор. Osm. Spr. 442.

7. По сміху плач наступає. (Ільк.)

Остерігають такого, що любить сміяти ся.

8. Тобі плач, а менї реготи. (Мшан.)

Кепкує веселий чоловік із сумного.

9. Що плач, то не сьміх. (Ком.)

Вони собі противники.

Плекати. 1. Віплекалам собі лихонько на голову. (Кольб.)

Говорила мати про невдалу дитину.

Пленичити. 1. Пленичит, що ні лізе, ні тече. (Стара С.)

Балакає, плете нісенітниці.

Плесканє. 1. Яке таке плесканє, аби було добре мешканє. (Луч.)

Плесканєм називає ся будованє хат із глиняних вальків, звичайне на Поділю.

Плести. 1. Не плети, бо аж гидко слухати. (Стан.)

Не говори дурниць.

2. От плете ні в пять, ні в девять. (Луч.) ...ні се, ні те. (Луч.)

Говорить не до ладу. Пор. Adalb. Pleść 16.

3. Плете, аби сї плело. (Наг.)

Говорить без ніякої цїли.

4. Плете банелюки. (Ільк.)

Говорить дурниці. Баналюка — титул розширеної колись італїйської повісти, перекладеної в XVII в. польським письменником Твардовським на польську мову п. з. Historya przedziwna o królewnej Banialuce.

5. Плеге дуби, як на палилї. (Ільк.)

Говорить нісенїтниці. Палило — рід тортури, у якій припалювали обвинуваченому ноги або инші части тїла, аби визнав правду, при чім одначе у страшних муках він нераз говорив зовсїм несотворені річи. Пор. Adalb Pleść 9.

6. Плете мандрони. (Наг.)

Говорить якісь небувалі і недоладні історії.

7. Плете ми сї на язицї. (Наг.)

Якесь слово пригадуєть ся і не може пригадати ся. Пор. Слав. II, 51.

8. Плете нісенітниці. (Кольб.)

Говорить небувалі річи. Пор. Adalb. Pleść 15.

9. Плете, сам не знає що. (Кол.)

Говорить аби говорити.

10. Плете сухого дуба. (Дорож.)

Говорить недотепні жарти. Пор. Libl. 161; Adalb. Pleść 3.

11. Плете таке, що аж блювати сї хоче. (Наг.) ...ригати... (Колом.)

Говорить щось обридливе.

12. Плете таке, що ні лізе, ні тече, само ся волоче. (Лол.)

Говорить не до ладу а довго. Пор. Пленичити ч. 1.

13. Плете шаўки-опаўки. (Яс. С.)

Передача польського „Plecie koszałki opałki“ в значінню говорити дурниці. Пор. Adalb. Pleść 14.

14. Плетеш ні в сім, ні в чотири. (Бор.)

Говориш щось недоладне. Пор. Adalb. Pleść 17.

15. Плете що де є на сьвітї. (Наг.)

Розповідає ріжні річи без ніякого звязку.

16. Плете, як із просонку. (Ростоки)

Говорить непритомно мов крізь сон.

Плечі. 1. Добрі плечі за собою мати. (Гнїдк.)

Мати протекцію, чужі впливи.

2. Йому все в плечі вітер дує. (Наг.)
Йому все щастить в житю. Пор. Wand. V, Wind 290.
3. Стиснути плечима. (Наг.) Здвигнути... (Наг.)
Жест здвигнення плечима означає: байдуже менї до того. Пор. Гильф. 2678.

Пливати. 1. Пливає, як пампух в олію. (Ільк.) ...як пиріг у маслї. (Наг.)
Говорять про достатнього, богатого чоловіка. Пор. Даль I, 89; Adalb. Pływać 8.
2. Пливає як риба. (Наг.)
Про такого, що вміє добре плавати.

Плисти. 1. Нї плине, нї тоне. (Луч.)
Нї жие, нї гине.
2. От виплив тай не захлиснув ся. (Луч.)
Про чоловіка, що уйшов без шкоди із якоїсь немилої пригоди.
3. Плине му як з води. (Гнїдк.)
Веде ся йому добре.
4. Плинув, плинув, а на березї втонув. (Залїсє) Плив, плив... (Наг.)
Говорять коли довгі змагання чоловіка кінчать ся його невдачею. Пор. Adalb. Pływać 9.
5. Плинут води, як Дунаї. (Наг.)
Про велику повінь.
6. Тяжко плисти против води. (Ільк.)
Тяжко змагати ся против якоїсь пануючої течії або моди. Пор. Libl. 155; Wahl I, 67; Beb. 493; Adalb. Pływać 2, 11, 12.
7. Уміє пливати, як сокира. (Наг.) Плине... (Наг.)
Про такого, ще не вміє плавати. Пор. Libl. 150; Adalb. Pływać 7.

Плитко. 1. Плитко, що й дна не видко. (Наг.)
Говорять про глубоку воду, яку хтось видає за плитку.

Плїснявка. 1. Цес дістав буракову плїсньявку в ротї. (Цен.)
Жартливий вислов про оскомину після квасного борщу.

Пліт. 1. Аби-с під плотом здох як пес. (Наг.)
Прокляте.
2. Бодай ес. не видїла на плотї порток, а на оборі трісок! (Підгірки)
Клинуть жінцї, аби весь вік жила без мущини.
3. З доброго плота добрий кіл. (Ільк.)
З доброго роду добра дитина.
4. Нї в пліт, нї в ворота, а ходит як сирота. (Замул.)
Про невродливу і недотепну людину.
5. Під добрим плотом лїпше сидїти, як під лихим паном. (Гнїдк.)
Добрий пліт заслонить хоч від вітру або дощу Пор. Adalb. Płot 12.
6. [illegible] бо ти нї в пліт, нї в ворота. (Ростоки)
Про нездалого, непотрібного чоловіка.
[illegible] не буде в плотї, то бодай на болотї. (Яс. С.)
Аби бути де будь.
[illegible]. 1. Поки плїші, поти киниш. (Ільк.)

Згадували про лисого попа, що поки жив, то годував свою родину, яка потім зійшла на біду.

Плоскінка. 1. Не годить ся дівчині плоскінками пупець вязати. (Страт.)

Народне віруване.

Плуг. 1. Де плуг ґосподар а борона ґосподині, там повно в кождій судині. (Залісє)

Де порядно орють і сіють, там є достаток.

2. Ні плуга ні ролї, виспиш сї до волї. (Жидач.)

Кепкують із безрольного а лїнивого чоловіка.

3. Плуг і коса і небесна роса людей не морили, в біду не вводили. (Коб.)

Хліборобство було все жерелом достатку, не робило нїкому шкоди.

4. Плуг та чересло, то хлопське ремесло. (Луч.)

Се основи хліборобської працї.

Плювати. 1. Болай на тебе всї люде плювали! (Наг.)

Щоб ти зробив ся предметом загальної погорди.

2. В долонї плюй і бороду масти! (Сор.)

Жартливий вислов при починаню якоїсь тяжкої працї.

3. В руки плюй, голову масти. (Наг.)

Варіянт до попер.

4. Годї плюнувши лизати. (Гнїдк.)

Сказавши якесь згірдне слово важко його відкликати. Пор. Нос. ст. 279; Слав. I, 231; Adalb. Pluć 2.

5. Коли плюнеш, не хапай же! (Гнїдк.)

Бо вже не вернеть ся.

6. На нього й плюнути не варто. (Наг.)

Говорять про якогось негідного чоловіка. Пор. Wand. I, Ausspucken 1.

7. Не плюй в кирницю, здасть ся прийти по водицю. (Гнїдк.)

Не псуй собі відносин з людьми, з якими ще доведеть ся стрічати ся. Пор. Тимош. 49; Сим. 1663; Нос. ст. 370; Schlei. 175; 185; Слав. II, 309.

8. Не плюй у воду, лучить ся напитись. (Ільк.)

Рар. до попер.

9. Плюнь му в очи, а він обітре сї тай скаже, що то дощ. (Наг.)

Говорять про безхарактерного чоловіка. Пор. Даль I, 159; Слав. I, 112, 287.

10. Плюнь му в очи, бо бреше. (Наг.)

Брехунови іноді плюють в очи.

11. Плюнь тай не дивися. (Гнїдк.)

Плюнь і відверни ся; вираз погорди.

12. Плюнь тай ногов розітри! (Наг.)

Вираз крайньої погорди.

13. Поплюй в руки і бери сї до роботи. (Наг.)

Звичай плювати в долонї беручи в руки сокиру. Пор. Слав. I, 184, 311; II, 51.

14. Сам плює, сам лиже. (Сор.)

Про безхарактерного чоловіка, що бреше і потому відкликає.

15. То таке, що й плюнути не варта. (Наг.)
Про щось зовсім нездале.

16. То таке, що хиба плюнь тай ногов розітри. (Наг.)
Вар. до ч. 12.

17. Хто до гори плює, тому на лице паде. (Наг.)
Хто ображає висших від себе, той наживає собі сорому. Пор. Krumb. 29; Wahl I, 75; Adalb. Pluć 1; Osm. Spr. 246; Гильф. 1568.

18. Хто плює, той не бє. (Луч.)
Плюванє все таки менше небезпечне від битя.

19. Хто плюне, той не лиже. (Наг.)
Хто скаже слово, той не відкликає.

20. Як плюнути на огонь, сприщит язик. (Папір.)
Народне віруванє. Пор. Leutsch 27.

Плявза. 1. Пустили на мене плявзу. (Богородч.)
Плявза — лиха поголоска.

Пляцок. 1. Наж тобі пляцка, та не криши, бо сьвйичений. (Дрог.)
Говорять дурникови.

2. Пляцка кому дати. (Дрог.)
Вдарити його долонею, пр. дитину по сраї. Пор Adalb. Placek 3.

Пльотка. 1. Пльотку на мене накладают. (Лім.)
Пустили сплетню про нього.

Побачити. 1. Абим ті тогди побачила, коли свою неню небошку! (Ком.)
Прокляте.

2. Тогди бим тя побачив, як своє вухо! (Гнїдк.)
Прокляте.

Побивати. 1. За жытя побиват, здоровля збавят, а відтак скиглить. (ЮК.)
Говорила жінка про недоброго чоловіка.

Побирати. 1. Побирати за ким. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

2. Побирати на кого. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

Побіжущий. 1. Побіжущий як кінь. (Замул.)
Про прудкого чоловіка.

Побілїти. 1. Побілїв як полотно. (Наг.) ...стїна. (Наг.)
З великого перестраху або хороби. Пор. Даль I, 327.

2. Побілїв як трава на морозї. (Кольб.)
Посивів.

Побліка. 1. Побліка півперек сьвіта. (Яс. С.)
Про якийсь скандал.

Побожити. 1. Як тото побожиш, то головов наложиш. (Голоб.)
Грозять чоловікови, що фальшива присяга буде причиною його смерти.

2. Я то побожу. (Наг.) Можу тото побожити. (Наг.)
Можу присягти, що се правда.

Побожний. 1. Побожний чоловік, а тілько гріхів, що й конем би не довіз. (Тисьм.)

Кепкують із неправедного чоловіка, що вдає побожного.

2. Побожний, як святого Юра кінь. (Наг.)

Про безбожного або лицемірного чоловіка. Пор. Wand. II, Fromm 99; Adalb. Pobożny 1.

3. Такий побожний, що що другий день сьвєткує. (Кнїгинин)

Іронїчно про лїнивого чоловіка.

Побратим. 1. Побратиме, г—о стине. (Наг.)

Мудроване.

Побрати ся 1. Коли-смо сї не пібрали, то покумаймо сї. (Наг.)

Говорить чоловік жінцї, з якою мав женити ся і не оженив ся.

2. Не знали си — пібрали си, пізнали си — розійшли си. (Снят.)

Про недобране подруже.

3. Поберім ся, небого! Ти не маєш нїчого, а я й того. (Лучак.)

Кепкують із подружя немаючих людий. Пор. I, Брати 50.

4. Поберім ся обоє — піде нам рукою — я піду за борщем, а ти за мукою. (Льв.)

Кепкує немаючий кавалєр із немаючої дївки.

Побренькач. 1. Як є побренькачі, то є й послухачі. (Лучак.) Щоб були... то будут... (Стоян.)

Побренькачі — гроші. Розмову богатого люди радо слухають. Пор. Даль I, 65; Wand. II, Haben 56; Нос. ст. 267.

Побрязкач. 1. Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі. (Ільк.)

Вар. до попер. Пор. Schlei. 168.

Повага. 1. Має повагу, як кіт під лавою. (Збар.)

Кепкують із неповажного чоловіка.

Повалити 1. Би тє грім ясний повалив за мою працю! (Дрог.)

Прокляте.

Повечеряти. 1. Як би я ни повечеряв, то було би ми низько під голову. (Будз.)

Жартує чоловік, що привик сито вечеряти.

Повика. 1. У нас така повика носити довге волосє. (Тяглів)

Повика — звичай. Тяглівцї — мущини всї великого росту і носять довге волосє.

Повиснути. 1. Бодай єс повис! (Наг.)

Прокляте. Пор. Schlei. 185.

Повінь. 1. Кілько разів вилле в зимі вода, тілько буде в зимі повений (Мшан.)

Народне віруване. В зимі вода час від часу виливає поверх леду і замерзає знов.

Повісити. 1. Бода-с сї повіснв. (Наг.) ...задриґнув! (Наг.)

Прокляте.

2. Мало сї не повісит за нев. (Наг.)
Говорять про закоханого парубка.
3. Най мі й повісьит, а я правду скажу. (Заліщ.)
Говорив характерний чоловік, арештований без причини.
4. Певно сї десь хтось повісив, що такі вітри зірвали сї. (Наг.)
Народне віруване, що коли хтось повісить ся, то зараз зривае ся велика буря.
5. Повісь ся на сухій вербі! (Красносілці)
Прокляте.
6. Ти певно повісиш ся, бо так ти від Бога суджено, таку-с собі в Бога ласку заслужив. (Лол.)
Говорили злому чоловікови, що не переставав робити громадї ріжні пакости.
7. Хиба мінї повісити сї або втопити сї? (Наг.)
Говорить чоловік доведений до розпуки. Пор. Даль I, 152.
8. Чень мі за то не повісьит. (Наг.)
Говорить чоловік вагаючи ся, чи має брати ся до якогось дїла, чи нї. Пор. Wand. II, Henken 15.

Повісти. 1. Повів бим ти щось, але сї людий онимаю. (Наг.)
Говорить чоловік до другого вагаючи ся, чи сказати йому належне грубіяньство.

Повістувати. 1. Так люде повістуют. (Голг.)
Оповідають.

Повішенник. 1. На повішенника вітер віє. (Наг.)
Народне віруване. Пор. висше Повісити ч. 4.

Повний. 1. З повного лехко брати: хоч убуває, не так знати. (Ільк.)
Господарська практика. Пор. Гильф. 681; Adalb. Pełno 1.
2. Як мішок повний, то го завєзую. (Дрог.)
Як виговорив усе, то замовкаю.

Повно. 1. Ми всього повно мали, ще й людий годували. (Ю. Км.)
Говорили богаті люди.
2. Повно так, що й говки не встромиш. (Луч.) ...що нї куди іглї упасти. (Наг.)
Богато народу в хатї, в церкві або на ярмарку.
3. Як повно в судинї, жінка ґосподинї. (Лучак.)
Тодї вона має свою волю.

Повня. 1. І в повнї має і не опускає. (Доброс.)
Про достатного і скупого або ощадного чоловіка.

Поводити ся. 1. Поводит му сї, як логазї в ступі. (Наг.)
Поводить ся не найлїпше, бо логазу в ступі товчуть. Пор. Adalb. Wieść się 1.
2. Поводит сї, як печений баран. (Наг.)
Про нерухливого і нерозмівного чоловіка.
3. Так му ся добре поводит, як би цицьку ссав. (Лім.)
Цицьковій дитинї поводить ся о стілько добре, що сама не потребує дбати за себе.
4. Як вам ся поводит? — Як червакови в хронї. (Короп.)
Про кепське поводженє.

Поволеньки. 1. Поволеньки ни в завод, бо голову вломиш! (Кольб.)
Примовляють бистрому коневи.

Поволи. 1. Ни дивниці, жи поволи іде, бо му тєжко нести. (Жидач.)
Кепкують з лїнивого, що помалу йде, хоч нїчого не несе.

2. Поволи йди, далї зайдеш. (Наг.) Помалу... (Наг.)
Остерігають такого, що йде швидко. Пор. Wand. I, Gemach 1; Libl. 5; Adalb. Powoli 6; Нос. ст. 404; Слав. I, 236.

3. Поволи й стару злапаємо. (Ком.)
Яка стара — невідомо. Говорять в такім значіню, що помалу осягнемо й найвисшу цїль. Пор. Wand. I, Auge 184.

4. Поволи, хлопчику! Раз хлїба, два рази борщику. (Ільк.)
Уговкують такого, що їсть більше хлїба, як борщу.

5. Хто поволи їсть, той поволи робить. (Ільк.)
Мова про повільних людий.

Повх. 1. Лїзе як повх. (Наг.)
Повх — рід полевого щура (Myoxus glis), що визначає ся короткими лапками і грубим черевом.

Повязати ся. 1. Кумо, може би ми повязали ся? — Ігі на тебе! Завяжи собі путо на шию! (ЮК.)
Повязати ся тут в значіню: побрати ся.

Погадати. 1. На що погадав, на то пчихнув. (Підгірки)
Народне віруване, що пчихнене при якімось вислові потверджує його правдивість. Пор. Даль I, 384.

2. Перше погадай, потім повідай. (Наг.)
Не говори нерозважно. Пор. Слав. II, 65; Гильф. 2428; Даль I. 522.

Поганий. 1. Іди в поганий чьис та в лиху годину! (Наг.)
Прокляте. Народне віруване в погані т. зв. феральні часи і години.

2. Погана як ніч. (Борислав)
Говорили про погану жінку. Пор. Wand. II, Hässlich 13.

3. Погане му ймньи було! (Наг.)
Прокляте. Інтересний приклад optativ-a в минулій формі, треба дорозуміти ся „погане би...“

4. Погане му личище. (Наг.)
Говорять про невродливе або вісповате лице.

5. Поганій за шістак, а ладній такой так. (Колом.)
Говорить парубок про те, яким дївчатам і по якій цїні закличе пива або горілки; scil. погана заплатить шістак, а гарна випе його коштом.

6. Поганому виду нема стиду. (Замул.)
Поганий вид — тут в значіню моральнім — безличний чоловік.

7. Поганому за шостак. (Ільк.)
Коротший і невиразний варіянт до ч. 4.

8. Сїм раз погана. (Сор.)
Про препогану дївку або жінку.

Погинути. 1. Погинут як руді миши. (Гнїдк.)
Руді, полеві миши гинуть звичайно від великої води.

Погнати ся. 1. Пігнав ся на штири вітри. (Луч.)
Полетів, побіг невідомо куди.

Поговорити. 1. Треба поговорити і з тим і з тим. (Вел. Очи)
Обовязок товариської чемности.

Погода. 1. Буде погода, як не потече з неба вода. (Ком.)
Іронізують про слотаву пору.

2. В часі погоди бій ся великої води. (Ільк.)
Бо може прийти нагла злива. Пор. Wand. V, Wetter 74.

3. За погоди зробити щось. (Наг.)
Доки гарна погода.

4. І в погоду часом грім ударить. (Ільк.)
І в найспокійнійшім часі може часом стати ся нещастє. Пор. Wand. V, Wetter 3.

5. Підбирає сї на погоду. (Наг.)
Випогоджує ся.

6. Погода — всїм вигода, а слота всїм гризота. (Ком.)
Господарське спостереженє.

7. Погода робит сїно, а час гроші. (Мшан.)
В погоду висушують сїно, а щоб заробити гроші, треба часу.

8. Погода — спідницю на голову. (Льв.)
Жартливий вислов, бо жінки власне в дощ піднимають спідниці на голови.

9. По дощи погода! (Гвїдк.)
Природна зміна стану атмосфери.

10. Поломала ся погода. (Гвїдк.)
Заслотило ся. Пор. Wand. V, Wetter 19.

11. Така буде погода, аж пси язики повивалюют. (Яс. С.)
Буде спека.

12. То ще песя погода (Наг.)
Говорять про погану погоду. Пор. Wand. V, Wetter 186.

Погодити. (Пождати.) 1. Нема над погоди. (Яс. С.)
На все в житю приходить ся зачекати.

Погорілець. 1. Погорілець: хліб з'їв, а солому спалив. (Ільк.)
Жартують із уданого погорільця, що просить на погорілих.

Погоріти. 1. Так погорів, що нїгде йому не лишило ся й кусника нитки, аби раз чим коло пальця обвинути. (Дол.)
Про велику пожежу.

Погризти. 1. Котрий кілько погризе, то той тілько понесе. (Доброс.)
Може горіхів у лїсї.

Погуляти. 1. Кортит погуляти, аж ноги лоптят. (ЮК.)
Говорить дївка охоча до танцю.

Подарулько. 1. Подарулько без штанів ходить. (Дар.)
Подарулько — такий, що любить все своє дарувати иншому. Пор. Нос. ст. 402.

Подарунок. 1. Нате вам малий подарунок за великий! (Наг.)
Той, що дає подарунок, уважає свій дар за малий, а те, що він дістав, за велике.

Подати. 1 Подай Боже! — Роби, небоже!

Відповідь на звичайну просьбу: „Подай Господи".

2. „Подай Господи!" — „Не подам, бо-сь мало хлїба давав слугам". (Явор.)

Відповів покривджений слуга попови, коли сей підчас богослуженя виголосив формулу: „Подай Господи!"

3. Подати ся кому. (Гнїдк.)

Упокорити ся перед ким.

4. Хто ми подаст лижьку води й теплої страви губу розмочити? (ЮКм.)

Жалувала ся бідна, беззахистна жінка.

Подвірє. 1. На своїм подвірю замітати. (Гнїдк.)

Зробити лад у себе самого.

Подивити ся. 1. Подивив ся, як би йому батька убив. (Луч.)

Подивив ся грізно, сердито.

2. Подиви сї в воду на свою вроду. (Жидач.)

Говорять невродливій або замурзаній людинї.

3. Подиви ся, жінко, чи латають ся пани? бо як латають ся, то завтра сьвято. (Береж.)

Іронїчно про панів, що проти свята латають свої нові сукнї.

Подібний. 1. Подібний як викапаний. (Наг.)

Про чоловіка, подібного вродою. Пор. Wand. I, Aehnlich 3.

Подїлещина. 1. Ци вже на подїлещину по мнї йдеш? (Наг.)

Подїлещина — подїл спадку по якімсь помершім. Говорила стара, хора жінка свойому синови, що приїшов із сусїдного села відвідати її.

Поділє. 1. В Поділє ся бери, а дома сїй тай ори. (Гнїдк.) На Поділя... (Петр.)

Уговкували тих, що в тїсні роки під конець зими вибирали ся на Поділє.

2. І на Поділю пліт ковбасами не горожений. (Гнїдк.)

І там нема надто великих достатків.

3. На Поділє їдь, а ріпу сїй. (Комар.)

Вар. до ч. 1.

4. На Поділю хлїб на кілю, а ковбасами хлїв плетений. (Мінч.) ...пліт горожений. (Ільк.)

Жартлива поговірка про достатки Поділя.

5. Пішов у Поділє. (Наг.)

В тїсні роки ішла в Підгіря значна еміґрація на Поділє.

6. Сїй та ори, на Поділє ся бери. (Лучак.)

Вар. до ч. 1 і 4.

Подзюбаний. 1. Такий подзюбаний, як би го град побив. (Лол.)

Про дзюбатого, вісповатого чоловіка.

Подоба. 1. Не дай подоби, уйдеш обмови. (Ільк., Луч.)

Подоба — причина, підстава.

2. Не подоба брудно, а вбрати ся трудно. (Лучак.)

Гарно вбирати ся приємна річ, але коштовна.

Подужати. 1. Хто кого подужьиє? (Наг.)

Говорять парубки, що стають до „борінки“, т. є. починають бороти ся з собою.

Подумати. 1. Перше подумай, а потім повідай. (Гнїдк.)

Оповідати годить ся тілько таке, що добре передумано.

Подуфанє. 1. Вложив на нього подуфанє. (Гор.)

Довірив ся йому.

Подушка. 1. Найлїпша подушка — кулак під голову. (Наг.)

Говорять бідні люди, що не мають подушок.

Пожалувати. 1. Пожьилував вовк кобилу, та лишив лише фіст і гриву. (Наг.)

Говорять про захланного чоловіка, що зруйнував свойого довжника. Пор. Даль I, 134.

Поживати. 1. Як собі поживаєте? — От, часом з квасом, порою з водою. (Ільк.)

В звичайнім житю чередують ся добрі і лихі днї.

Пожити. 1. Поживем, то й побачим. (Лучак.)

Будущини не треба вгадувати.

Пожиток. 1. Такий з нього пожиток, як з торічного снїгу. (Лучак.) ...хосен... (Наг.)

Говорять про непотрібного чоловіка або про непотрібну річ.

2. Тілько пожитку, що з торічнього снїгу. (Стоян.)

Вар. до попер.

Позбути ся. 1. Хочиш сї позбути гроший, знайди си приятилє. (Жидач.)

Scil. позич гроші приятелеви.

2. Коли хочиш приятеля позбути сї, то позич му гроші. (Жидач.) ...то му позич грошей. (Ільк.)

Він правдоподібно не віддасть довгу і не покаже ся більше. Пор. Нос. ст. 456; Adalb. Pożyczać 1; Даль II, 18; Libl. 104; Wand. III, Leiten 3; Čelak. 276.

Позволити. 1. Як Пан-Біг ни позволит, то змия ни вкусит. (ЮКм.)

По народньому віруваню вкушенє змиї уважає ся за допуст божий.

2. Як Пан-Біг позволит, пшениці сї вродит. (Наг.)

Із приспівки „Многая лїта“, до якої додають иноді: Лїта, лїта, лїта, посіяв я жита, як Пан-Біг позволит і т. д.

Поздихати. 1. А поздихали би ви всї! (Стан.)

Прокляте. Здихати говорить ся звичайно тілько про звірів, та в проклятях се слово прикладає ся і до людий.

Позеленїти. 1. Аж позеленїв зо злости. (Наг.)

Про розсердженого чоловіка.

Позика. 1. Кождий позика собачого язика. (Дар.)

Хто позичає, той звичайно бреше, представляючи свої відносини в можливо найкориснїйшім світлї.

Позичати. 1. Легко позичити, тьижко віддати. (Наг.)

Говорять про невиплатного чоловіка. Пор. Muka 3046.

2. Лучше мати, як позичати. (Ільк.)
Мати scil. своє.
3. Люльки а жінки нікому не позичай. (Ільк.)
Бо попсують одну й другу.
4. Не позичай, злий обичай: як віддає, то ще лає. (Ільк.)
Звичайна житєва поява, що позичене віддає ся нерадо. Пор. Adalb. Pożyczać 8.
5. Не позичай скрипки, бритви і жінки. (Терeб.)
Вар. до ч. 2. Пор. Wand. III, Leihen 175.
6. Не позичай у сусіда розума. (Ільк.)
Лихий господар, що йде до сусіда радити ся в звичайних житєвих справах.
7. Позичає на зелений овес. (Кобилов.)
Позичає на дуже слабу поруку.
8. Позичене не з'їджене. (Луч.)
Бо треба віддати. Пор. Adalb. Pożyczony 1.
9. Позичив на вічне віддане. (Коб.)
Позичив, щоб не віддати ніколи. Пор. Adalb. Pożyczać 14; Libl. 205; Нос. ст. 404.
10. Позичив собі у пса писка тай бреше. (Лучак.)
Згірдно говорять про брехуна.
11. Позичити не штука, але яку рукіму він дасть? (Лімна)
При всякій позичці важне питане про запоруку.
12. Чого позичу, то позичу, а розуму не позичу. (Наг.)
Розум кождий мусить мати сам свій.

Позичка. 1. Нема пички на позички. (Наг.)
Відповідають такому, що легкомисно жадає позички при всякій нагоді.

Позір. 1. Дай там позір! (Город.)
Дати позір — звернути увагу або держати щось в постійнім доглядї.

Позлодїяти. 1. Дармо мене позлодїяв. (Наг.)
Назвав мене злодїєм без підстави.

Познака. 1 Доскочив доброї познаки. (Наг.)
Зазнав якогось добра.

Познанський. 1. Пізнаєш ти пана Познанського. (Явор.)
Образово замість: пізнаєш якусь річ. Про pana Poznańskiego пор. Adalb. Poznański 1.

Поїсти. 1. Вже поїв свої парастасники. (Ком.)
Парастасник — хліб, що приносять до церкви на парастас за упокій померших.

Поїхати. 1. Днись поїду єнчов дорогов. (ЮКм.)
Сьогодні буду говорити на иншу тему.
2. На мні не поїдеш! (Лол.)
Я не дам собі розказувати.
3. Поїхав верхом на палиці. (Наг.)
Пішов пішки. Пор. Даль I, 333.
4. Яке поїхало, таке й повернуло. (Ільк.)
Про щось невдатне або недоладне в значіню; яке було вперед, таке й потому.

Показувати. 1. Не на вас показуючи. (Ільк.)

Говорять, коли показують на когось пальцем. Показувати пальцем уважає ся за річ неприличну або навіть шкідливу.

2. Покажу я тобі, де раки зимують. (Наг.)

Покажу якусь річ, якої ти не знаєш, навчу тебе розуму.

3. Показав му зуби. (Наг.)

Поставив ся до него грізно. Пор. Wand. V, Zahn 138.

4. Показав му сраку. (Наг.)

Викпив його, оказав ся невдячним.

5. Показав ся, тай сховав ся. (Ільк.)

Про чоловіка, що рідко бувае в товаристві.

6. Показав ся як пан, а зробив як Іван. (Замул.)

Про пишно убраного нетактовного чоловіка. Поступив собі як простак.

7. Показує грушки на вербі. (Наг.)

Обіцюе якісь неможливі річи, дурить обіцянками. Пор. Даль I, 235.

8. Показує фіґлї ги марот. (ЮК.)

В марті звичайно погода дуже зміпна.

9. Тибе йно за гроші показувати. (Жидач.)

Як якесь диновище.

10. Я тобі покажу, куди стежка в город. (Городен.) ...в горох. (Наг.)

Покажу тобі, куди не треба ходити, навчу тебе не робити того.

11. Я тобі покажу, як я його бив. — Ей, не показуй! Ти міні так покажеш, як вовк попові свини. (Ценів)

Т. зн. що показуючи готов мене набити.

Покарати. 1. Його Бог покарав не горов, али сподом. (Будз.)

Значіне неясне.

2. Мене би Бог покарав і земля не приняла, аби я від малих дїтий пішла на великі. (ЮК.)

Говорила жінка, що маючи свої малі дїти не хотїла йти за вдівця з дорослими дїтьми.

Покаяниє. 1. Бодай го Бог на покаяниє видав! (Наг.)

Прокляте. Виданє на покаяніє було дотківою церковною карою.

Покаяти ся. 1. Покай ся або втопи ся! (Замул.)

Говорять грішному чоловікови, не конче й жартом.

Поквапний. 1. Не будь поквапний, не будеш утратний. (Ком.)

Хто квапить ся, звичайно не добре робить свою роботу.

2. То всьо з поквапної роботи. (Замул.)

Говорять про невдачу в якомусь ділї.

Покинути. 1. Покинь живе, та хапай мертве. (Гнїдк.)

Іронічний вислов про чоловіка, що займае ся непотрібними справами занедбуючи потрібні.

2. Покинути кирницю та йти в колибу по водицю. (Гнїдк.)

Про якусь недоладну роботу.

Покликати. 1. Іди та покличпару сусїдів, няй їм з-ýсна повім. (ЮКм.)

Говорила жінка готуючи ся на смерть і бажаючи устно виявити свою остатню волю.

Поклін. 1. Бий поклони, аби було чоло червоне. (Махн.)

Бючи поклони в церкві селяни часто досить гучно дотикають ся чолами до помоста, уважаючи се знаком більшої побожности.

2. Поклін шуби не з'їдає. (Гнїдк.) ...не здїлає. (Наг.)

Поклін не робить уйми чоловікови.

3. Поклін шуби не строїт. (Луч.)

Вар. до попереднього.

Покора. 1. Покора нїкому не вадит. (Гнїдк.)

Часом і вадить. Пор. Adalb. Pokora 1, 2.

2. Покора стїну пробиває. (Ільк.) ...мур... (Наг.)

Погляд, що покорою можна осягнути найтяжшу ціль. Пор. Adalb. Pokora 3.

Покот. 1. За покотом положити. (Наг.)

Положити рядом.

Покрасїти. 1. Покрасїти не покрасїє, а подобріти подобрїє, як схоче. (Луч.)

Говорять про дївку, яку віддають замуж.

2. Покрасїти не покрасїє, а поліпшіти може. (Мінч.) ...а може поліпшіє. (Петр.)

Вар. до попер.

Покраснїти. 1. Покраснїти не покраснїє, а подобріти подобрїє. (Ільк.)

Вар. до попер.

Покрова. 1. До Покрови давали молока корови, а по Покрові пішло молоко в роги корові. (Берєзів)

Господарська приказка.

2. Покрова — покри́й голова. (Яйк.)

Коло Покрови купують кучми для зимового убраня.

3. По Покрові на зажьен ни час іти. (Ю. Км.)

Тодї всї поля стоять у стернях або заорані.

4. По Покрові нема що пасти корові. (Літиня)

В жовтнї днї звичайно холодні, а часом буває снїг і худоба перестає ходити на пасовиска.

5. По Покрові паси і на ґлові. (Мшан.)

Для вигону худоби тодї нема границї, бо вже все збіже зібрано з поля.

6. По Покрові пішло молоко в роги корові. (Луч.)

Вар. до ч. 1.

7. Пресьвятая Покровойко, покрий мою головойку, яков таков сїтянков, няй зістану християнков. (Мшан.) ...яков таков онучею, най ся дївков не мучьию. (Колом.) ...хоч ганчіркою, щоби не зістала дївкою. (Літиня)

Примівка дївки, що рада вийти замуж перед Покровою (свято Покрови дня 1 жовтня), бо швидко по тім (дня 11 жовтня) починає ся Пилипів піст.

8. Свята Покрова бабине свято. (Тяглів)

Від Покрови починають поля вкривати ся тоненькою, густою верствою павутини, що називає ся „бабське лїто".

9. Хто лежит у Покрові, той на весні продає по корові. (Ур.)
Покрова — термін закінчення осінних робіт, яких занедбане потягає великі страти в господарстві.
10. Хто сіє по Покрові, не має що дати корові. (Ільк.)
По Покрові сівба озимини вже запізнена.

Покута. 1. Відбув свою покуту вер' землі сьвятої. (Лол.)
Говорив про себе многострадальний чоловік.

Пола. 1. Вдарив сї по полах руками. (Наг.)
Знак розпуки або наглої втрати.
2. Від нього поли вріж, а втїкай. (Наг.)
Говорять про лихого, напасливого чоловіка. Пор. Нос. ст. 449.
3. Добрі поли по при себе мати. (Гнїдк.)
Не треба нїколи занадто щедрити ся.
4. Задер поли, а х— голий. (Дрог.)
Говорить про такого, що бридучи по глубокім болотї задирає високо поли кожуха або полотнянки.
5. Лиш дві поли має, тай тих коло себе не тримає. (Голг.)
Про розлейбаного або марнотратного чоловіка.
6. Поли вріж, а від біди утїкай. (Стежн.)
Вар. до ч. 2.
7. Поли попідпинати. (Гнїлк.)
Жінки ідучи до міста або до церкви підпинають поли своїх довгих кафтанів поза крайку в поясї.
8. Урізати полу від кого. (Гнїдк.)
Збути ся напасти.

Полазник. 1. А куш, бідо, до хиж за полазника! (Мшан.)
Примовляють жартливо до лошати, ведучи його рано в день Воведенія до хати за полазника. Полазник диви I, Воведеніе ч. 2.
2. Взяв собі біду за полазника. (Мшан.)
Буде мати кепський рік.
3. Я мав кирявого полазника. (Мшан.)
Кирявий — хирявий, хоровитий, нещасливий.

Поле. 1. Вивів його в поле. (Ільк.)
Вивести в поле зн. ошукати, одурити. Пор. Adalb. Pole 16.
2. Мене в поле не віведеш. (Снят.)
Мене не здуриш.
3. Не поле кормит, а нива. (Гнїдк.)
Ріжниця між загалом господарської землї, отжеж рілею і сїножатями, і тою частиною, що родить хлїб.
4. Ни мя в поле не пущай, ни мя дома не лишай: в дома горцї покажу, а в поли шкоду зробю. (Гусне)
Примівка про непотрібну, збиточну людину.
5. Пішло поле в лїс. (Ільк.)
Мова про т. зв. антібітерні ґрунти, т. зн. селянські поля забрані панами і засаджені лїсом.

6. Поле видне та глухе, а лїс темний та чуйний. (Гнїдк.)
В полї голос розходить ся без луни, а в лїсї лунає. Пор. Adalb. Pole 10 (Pole ma oczy a las uszy).
7. Поле в полю, а біда дома. (Лучак.)
Поле від полоти, про бідну жінку.
8. Поля чверть, а без хлїба смерть. (Мшан.)
Порядний господар давнїйше сидїв на „цїлім“ ґрунтї, що виносив 12—16 морґів; чвертовий господар уважав ся вже бідним.
9. Там того польи на заячий скік. (Наг.)
Про малополеве господарство або про халупника, що має лиш городець коло хати.

Полика. 1. Бодай ти полики не стало! (Наг.)
Прокляте; полика — слїд.
2. Вже по нїм і полики в селї не стало. (Борис.)
Пропав із села, зруйновано його осїдок.

Полиця. 1. Я під полицю, вно там має свою столицю. (Мшан.)
Про щось лихе. Натяк на оповідане, пор. *М. Зубрицький*, Народнїй календар (Мат. до укр. руськ. етнол. Ш, ст. 56).

Поліно. 1. Полїнами когось заметати. (Наг.)
Наробити йому клопотів.
2. Схилив ся по полїно, та стовк собі колїно. (Ільк.)
Приказка про нещасливе схиленє.

Полїтика. 1. Де богато полїтики, там щирости мало. (Луч.)
Полїтикою в згірднім значінню називають усяке крутійство або пусту бесїду.
2. Не знає полїтики. (Наг.)
Не знає звичайних форм товариського поводженя. Пор. Adalb. Politykować 1.
3. Полїтика є укрита обмана. (Гнїдк.)
Пессимістичний погляд на фальшивість товариських форм. Пор. Adalb. Polityka 3.
4. Що то полїтика? — Нещирість. А шпекуляция що? — Циганство. (Ільк.)
Рішучий вислов думок, виражених у ч. 1 і 3.
5. Як буде полїтика, то буде риль і мотика. (Явор.)
Значінє неясне, щось немов мудруванє.

Полїцай. 1. І полїцай має маму. (Льв.)
Жартлива репліка на те, коли хтось признає себе бідною сиротою без батька і матери.

Половиця. 1. Половиця дурниця, треба дати, що годит ся. (М. Яцк.)
Говорить купець до того, що торгує ся й дає лише половину ціни.

Полова. 1. Він ни половов годований. (Кольб.)
Виріс у достатку.
2. З полови бич не буде. (Гнїдк.)
Про невідповідний матеріял для якогось дїла.
3. Куцю, куцю до полови, вовки би тї розпороли! (Наг.)
Жартливе передразнене кликаня свиней до корита.

4. Сип полову, вітер, то ти в очи натрісе. (Цен.)
Се діє ся звичайно при віянню збіжа. Пор. Adalb. Plewa 2.

5. Хто з половою змішає ся, того свині з'їдят. (Лучак.)
Хто сам себе упідлює, тим гордують. Пор. Wand. II, Kleien 1; Čelak. 40; Слав. I, 241, 311.

6. Що менї по полові, коли нема зерна? (Сор.)
Сама полова не дає нїякої поживи, окрім хиба для свиней.

Половина. 1. Хто половину дає, той купець буває. (Луч.)
При торгах на ярмарцї селяни звичайно дають половину того, що зажадає купець, а потому помалу ідуть в гору. Пор. Wand. II, Kaufen 77.

Положенє. 1. Ба ви якого положе́ня? Ци так з панського, ци з хлопського? (Янів)
Положенє — стан, суспільне становище або рід.

Положити. 1. Положити лоском (Наг.)
Положити плазом, прибити до землї. Говорять про збіже, прибите слотою до землї. Пор. Даль I, 310.

2. Положьи ся, з тов бідов мож спати. (ЮК.)
Ще невелика біда, коли з нею можна спати.

3. Як си положит спйичник під голову, то буде спати. (Тих. ВЛ.)
Спячник — якесь зїлє.

Полокати. 1. Полокати чиї кости. (Борис.)
Обмовляти кого.

Поломати. 1. Поломаю палицю на тобі. (ЮКм.)
Погроза.

Полон. 1. Полон з усїх сторон. (Наг.)
Говорять про богатий урожай. Полоном називають також великі громади дрібних, білих червячків, що довгим рядом тягнуть ся по лїсї в слотаве лїто. Побачити такий полон значить щастє, богацтво.

Полонина. 1. Був бим і на полонинї, коби добре було минї. (Лім.)
Міг би жити зовсїм далеко від людий, аби лише мав ся добре.

Полотно. 1. Збілїв як полотно. (ЮК.)
Зі страху або з хороби.

2. Полотно як лепусина. (Наг.)
Полотно тонке і слабе, що розлазить ся під пальцями.

3. Полотно як луб. (Наг.)
Полотно грубе, міцне.

4. Ци ни маєте полотна зрібного, завити нибощика бідного? Вже три роки, як умер нибощик на вроки, тай ще голий лижит. (Пужн.)
Жартливе оповіданє про вдову по біднім чоловіцї. Пор. Етн Зб. VI, ч. 62.

Полоть. 1. Пілтя нїхто не мастить. (Ільк.)
Полоть називає ся бік вепрової туші з ребрами, мясом і солониною.

Полудне. 1. Тогди полудне, як черево схудне. (Жураки)
Коли хоче ся їсти.

Полукіпок. 1. Полукіпок у сім гранок. (Котуз.)

Дуже штудерний полукіпок, бо звичайно кладуть полукіпки в пять або шість гранок.

Полюдіти. 1. Коби полюділа, а покрасіє. (Кольб.)

Про дівчину, що доходить до людий т. зн. до дозрілих літ.

2. Як полюдіє, то й пофайніє. (Кольб.)

Вар. до ч. 1.

Поляк. 1. Мудрий Поляк по шкоді: коли коня вкрали, тогди стайню замикає. (Гнідк.)

Подібним способом кепкували із необережности ріжних народів. Пор. E. Rot. ст. 23, 421: Accepto damno ianuam claudere; Malo accepto stultus sapit; Rebus peractis et Cleon Prometheus, ст. 635; Osm. Spr. 181; Bebel 543: Claudere stabulum post equorum amissionem; Sero seram ponis stabulis, post furta latronis; Adalb. Polak 35.

2. Поляк і заяць, то все їдно. (Угрин. Гор.)

Про полохливість Поляків.

3. Поляка на сьвітї не було, він се з Русина народив. (Будз.)

Погляд на те, що перекиньчиків більше ніж родовитих Поляків.

4. Поляки співають: „Najświętsza Matko, suń się za nami!“ Або: „Najśw. Matko, mur się zawalił!“ (Кнігинин)

Передразнюють слова польської літанії: „Najświętsza Matko, módl się za nami“.

5. Сидит Поляк за корчем тай їсть г—о копачем. Прийшов Русин, каже: фе! Поляк каже: Давай ще! (Лисець)

Жартлива примівка про ненаситність Поляка.

6. Який я Поляк? З Москалями не бив ся! (Бела)

Після повстання 1863 р. уважало ся честю для кождого Поляка, що він бив ся з Москалями. Не бити ся з Москалями значило не бути польським патріотом.

Польський. 1. Польський міст, нїменький піст, турецьке набоженство, то все блазенство. (Гол.) ...а жидівське гівно — всьо єдно. (Гнідк.) ...лютерський піст, нїмецьке... вшитко... (Старий Самбір)

Гумористичне порівнане ріжних непутящих річий. Пор. Bebel 43; Adalb. Polski 7.

2. Польські гостинці, а нїмецкі пости, а жидівске набоженство — то всьо блазенство. (Невід.)

Вар. до попер.

3. Сохрани Боже від польського моста, від калуського батога і від галицької справи! (Голов.) ...від скалатського болота, від панської карности і від людської ненависти. (Вікно)

Порівнане ріжнородних лих. Пор. Adalb. Polski 14.

4. Який польський міст? На міст чотирма кіньми, а з моста на голову. (Гол.)

Кепкують із польського моста, в якім звичайно бували лїтарі, а не було поперечних делин.

5. Як коло польського Різдва, так коло польського Петра; як коло руського Різдва, так коло руського Петра. (Доброс.)

Метеорольоґічна характеристика ріжниць календарів ґриґоріянського від юліянського.

Польща. 1. Ого, зараз видно, що ту нема крільи в Польщи! (Наг.)

Окрик, коли хто входить у хату, в якій панує безладє, бо дїти були полишені без дозору.

2. Якої Польщі ви минї тут наробили? (Сколе)

Якого неладу, клопоту.

3. Як Польща знов настане, тогди Марія Тереса з пекла вийде. (Яс. С.)

Віруванє шляхтичів загонових.

Помагайбіг. 1. Був у млинї, дав помагайбіг свинї. (Кривор.)

Говорять про такого, хто йдучи попри чоловіка не скаже йому помагайбіг.

2. Впала раз — кажу: то допіро „помагайбіх“; впала другий — то „дай Боже здоровє“; впала третий — „в Тройци Бог пробуває!“ (Льв.)

Жартливе оповіданє про жінку, що на улиці покритій ожеледою три рази впала на тім самім місцї.

3. Помагайбіг —Богдай здоров! (Ільк.)

Формула привитання, коли два стрічають ся при одній роботї.

4. Помагай Біг, Гриню! — Копаю, паночку, глину. — Взни мі в сраку, Гриню! — Буде ми, панонъку, на всю зиму. (Лол.)

Гумористична передача розмови пана з глухим Гринем.

5. Помагайбіг! — Бог дай здоровє! — А де йдеш? — До лїса. — По що? — По кий. — По який? — По дубовий. — На що? — На біяк. — Буде з тебе так і так. (Малк.)

Жартлива розмова.

6. „Помагайбіг, Гриню!“ — „Копаю, пане, глину.“ (Ільк.)

Недоладна відповідь на поздоровленє. Вар. до ч. 4.

7. Яке „Помагай біг“, таке „Дай Боже щастя!“ (Сїл. Б.) ...подайбіг. (Княж.)

Яке привитанє, така відповідь. Пор. Сим. 2242.

8. Який „помагайбіг“, такий „бодайздоров“. (Лев, Ільк.) Яке... таке... (Петр.) Який... таке... (Красноіля)

Варіянти до попер. ч. Пор. Muka 1468.

Помагати. 1. Помагаєш ми з гори віз тягнути. (Гнїдк.)

Поміч зовсїм зайва, бо віз з гори котить ся й сам. Пор. Wand. II, Helfen 141.

2. Помагає, як мертвому кадило. (Ільк.)

Про бабські ліки. Пор. Wand. II Helfen 134, 135.

3. Помагай, а не руш! (Луч.)

Жартують із такого, що помагає незручно.

4. Помагай з голоду вмирати. (Наг.)

Говорив бідний чоловік до другого такогож. Пор. Слав. I, ст. 115.

5. Помагай собі, Бог тобі поможе. (Ільк.)
Заохота до життєвої енергії. Пор. Le Roux de L. I, 12; Wand. II, Helfen 47, 57.

6. Помагайте мовчати. (Цен.)
Жартують із балакучого чоловіка.

7. Помагайте сїдати. (Наг.)
Жартом до такого, що входить до хати, де сидить численна компанія.

8. Се так помагає, як бабі кадило. (Невід.) Це таке помогло... (Орел.)
Гумористичні варіянти до ч. 2.

9. То так помагає, як сухі г—ци попіл. (Печен.)
Не помагає нїчого.

Помазати. 1. Не помажеш — не поїдеш. (Ільк.)
Буквально про віз, а образово про всяку протекцію.

Помалу. 1. Помаленьку і стару зловимо. (Цен.)
Вар. до Поволи ч. 1.

2. Помалу бояри, помалу, бо се буде молодий гнївати. (Пужн.)
Натяк на анекдоту. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 52.

3. Помалу йди, нїхто тї ни гонит. (Наг.) ...за тобов не біжит. (Наг.)
Говорять, коли хто йде занадто скоро. Пор. Wand. I, Gemach 24.

Помана. 1. Помана го до мене занесла. (Бор.)
Нечиста сила.

2. То якась помана, не чоловік. (Наг.)
Про злого, облудного чоловіка.

Помастити. 1. Як помастиш, то поїдеш. (Сїл. Б.)
Варіянт до Помазати ч. 1.

Помело. 1. Завинув ним як помелом. (Наг.)
Замахнув і кинув на землю.

2. Має мі за помело. (Наг.)
Має мене нїзащо, за поштуркача.

3. Сик-пик на помело, коли води не було. (Мінч.)
Помело, яким замітано грань у печи, звичайно розгарає ся, тож виймивши з печи його скроплюють водою або мочать у воді.

Померкнути. 1. А померкло би тобі серед полудня, аби с не знав, куди раз ногою ступити! (Лол.)
Прокляте.

2. Померк му світ. (Наг.)
Затьмило ся в очах.

Померти. 1. Помер да́вно, що давав дармо. (Стежн.)
Тепер таких нема. Говорять, коли хтось жадає чогось задармо.

Помиї. 1. В помиях мужа втопити. (Гнїдк.)
Обмовити власного чоловіка.

Помилити ся. 1. Він як сї помилит, то чьисом правду скаже. (Наг.)
Говорять про брехливого чоловіка. Пор. Libl. 191; Даль I, 230.

2. Помилила сї, ни підголила сї. (Жидач.)
Гра слів, коли жінка помилить ся.

Помилувати. 1. Помилуй Боже мого милого тай мене коло нього! Я пю, гуляю, роскошї маю за головоньки його. (Наг.)

Приспівка щасливої жінки.

2. Помилуй нї Боже, коли нїхто другий не може! (Коб.)

Молить ся чоловік, якого нїхто в житю не милує.

Помишлїнє. 1. Хто мав помишлїнє на озиме жито! (Наг.)

Нїхто не надіяв ся, щоб воно зародило.

Помістниця. 1. На єдній помістниці іде. (Гнїдк.)

Помістниця — дошка в помості. Тверезий чоловік потрафить іти по одній помістниці, а пяний нї.

Поміч. 1. Замісць помочи виколю тобі очи. (Печен.)

Замісь помочи шкода.

2. Така поміч, як нїчо в торбі. (Коб.)

Жадна поміч.

Помовка. 1. На вовка помовка, а лис кобилу стиснув. (Кукиз.)

Варіянт до I, Вовк 52.

Помогти. 1. Господи Боже, поможи вкрадене звїсти тай по друге полїзти! (Ворона)

Жартливе передразненє молитви.

2. Де не мож помочи, не мож і порадити. (Залїсє)

Чоловік, який не слухає доброї ради, попадає в безпомічне положенє.

3. Єму вже не поможе анї сьвєтий Боже. (Мик. н. Дн.)

Не поможе нїяка молитва. Пор. Adalb. Pomagać 4.

4. Єму тото так поможе, як умерлому кадило. (Мик. н. Дн.)

Не поможе нїчо.

5. Не поможе воронови мило, анї вмерлому кадило. (Ільк.)

Нїяким милом не можна вибілити крука. Пор. Нос. ст. 482; Adalb. Pomagać 12.

6. Не поможе і „сьвятий Боже!“ (Гнїдк.)

Вар. до ч. 3.

7. Не поможе бабі кадило, коли бабу сказило. (Ільк.)

Про вічно незадоволену бабу.

8. Не поможе, хоть каменьом голову приложи. (Гнїдк.)

Не поможе нїякий спосіб.

9. Поможе му се, як мертвому кадило. (Гнїдк.)

Вар до ч. 4.

10. Поможе, не поможе, а ти заплати небоже. (Борат.) ...дай нибожи. (Пужн.) Чи... дай... (Дар.)

Про бабську примову над хорим чоловіком. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 59.

11. Поможи-біг в торбу не лїзе. (Гнїдк.)

Значінє неясне.

12. Раз, два не поможе, то десїть поможе. (Ільк.)

Коли мале змаганє не поможе, то поможе велике.

13. Так то поможе, як сухому попіл. (Ільк.)
Вар. до ч. Помагати ч. 9.

14. Тілько то поможе, як вмерлому кадило. (Городок) То так... (Сор.) ...йому... умерлому... (Явор.)
Вар. до ч. 4 і 9.

15. Ту вже нїчого не поможе. (Наг.)
Справа зовсїм пропаща. Пор. Wand. II, Hülfe 58.

16. Хоть не поможе, то заплаче. (Кол.)
Про людину, присутну при чиїйсь смерти.

17. Чи поможе, чи не поможе, але дай менї Боже. (Лучак.)
Молитва упертого чоловіка.

18. Що то поможе? (Наг.)
Про якусь річ сумнївної вартости. Пор. Wand. II, Helfen 155; III, Nützen 14.

19. Як не поможе той, що над нами, то той, що в руках. (Гнїдк.)
Як не поможе Пан бїг з неба, то поможе кій.

20. Як не поможе, то не пошкодит. (Наг.)
Мова про якийсь нешкідливий лїк. Пор. Wand. II, Helfen 43, 44, 45, 54, 58; III, Nützen 12; Adalb. Pomagać 6.

Помпа. 1. Не велика помпа золотою ложкою сироватку сьорбати. (Дар.)
Іронїчний вислов про панів, що мають пишну посуду, а їдять лихі страви.

Помянути. 1. Хто мене помьинув, бодай си матїр хомьинув! (Наг.)
Примовляють, коли кому икне ся, що значить, що в тій хвилї хтось споминає або обмовляє того чоловіка. Пор. Нос. 458.

Понедїлок. 1. В понедїлок новий рік, буде тяжко увесь рік. (Терноп.)
Віра в феральний характер понедїлка.

2. Поливаний понедїлок. (Гнїдк.)
Так називає ся другий день великодних свят, у який є звичай, що парубки і дївчата обливають себе обопільно водою. В Нагуєвичах задля празника в великодний понедїлок сей звичай перенесено на вівторок.

3. Понедїлок — тяжкий день. (Мшан.)
Загально розповсюджене народне віруване. Пор. Adalb. Poniedziałek 4.

4. Як сї чоловікови в понедївнок навтьимит, то му сї цїлий тиждень не навтьимювати. (Гвозд.)
Навтямити ся — надокучити, коли чоловікови час тягне ся дуже довго.

Поникнути. 1. Поник чоловік так, що лиш мощі стали. (Бер.)
Говорять про змарнїлого чоловіка. Мощі — се висохлий труп, шкіра і кости.

Понюхати. 1. Понюхай, чим то пахне. (Снят.)
Говорять з погрозою, показуючи на кій.

Попадя. 1. Або я попадя, аби я курку їла? (Горохол.)
Говорила одна жінка до другої, сварячи ся за пропалу курку.

2. Нині попадя, завтра пропадя. (Льв.)
Мова про нещасне положенє попадї по смерти попа.
3. Піду до попадї, то принесу тобі й собі. (Бітля)
Говорить кума до куми, надїючи ся, що в попадї добуде чогось такого, чого у них обох нема.
4. Попадя би тя з'їла! (Горохол.)
Кленуть курцї.
5. Попадя, попадя горох молотила, линдик покришила, бураки заредила. (Голови)
Жартлива приказка про попадю, значінє неясне.
6. У нашої попадї три кутаси на задї. (Дрог.)
Жартливий вислов, а властиво початок пісеньки, якої дальші два рядки звучать:
„Добре з нею гуляти,
Є сї за що тримати".
Пор. Нос. ст. 449.

Попасти. 1. Не попасши не далеко уїдеш. (Гнїдк.)
Не можна гнати коний занадто далеко не погодувавши їх.
2. Ще не попав, а скубе. (Товсте)
Попасти в значінню трафити, застрілити.

Попекти ся. 1. Хто на горьичім попече сї, на зимне дмухає. (Мик. н. Д.)
Житєвий досьвід. Пор. Wand. III, Maul 185, 189.

Попелї. 1. Поки-м зайшов до Попелїв, то-м із голоду зомлїв. (Наг.)
Попелї — село дрогобицького пов., сусїдне з Бориславом.

Попердувати. 1. Лучше попердуючи, як спльовуючи. (Петр.)
Попердує чоловік ситий, а спльовує голодний.

Попити. 1. Добре по́пити, скоро є сї чого вхопити. (Кольб.)
Добре попови на добрій парафії.
2. Лихо по́пити, коли сї нема чого хопити. (Наг.)
На лихій парафії і попови лихо.
3. Лїпше по́пити, ніж цїпом бити. (Коб.)
Лїпше попови, як звичайному селянинови.

Попів. 1. Попове око, а вовче горло. (Петр.)
Іронїчне порівнанє, обоє неситі.
2. Шкода́ попового й слова. (Тухля)
Говорять про лихого чоловіка, якого піп надармо поучає.

Попіл. 1. Відсував ся від попелу, та на жарке вуглє сїв. (Гнїдк.)
Говорять, коли хтось зробить щось не до ладу на свою шкоду.

Попіснїти. 1. Попіснїв, як би три дни не їв. (Наг.)
Про чоловіка змарнїлого з якоїсь причини прим. із слабости.

Поплїтка. 1. Добро поплїтка, коли крайки нема. (Наг.)
Поплїтка — кісник. Крайка — окраєць сукна, яким оперізують ся жінки. Поплїтка коштує дешевше як крайка.
2. Я му дала на поплїтку, а він купив крайку. (Наг.)
Примовляють, коли хтось замість дешевшої річи купив дорожшу.

Попоїсти. 1. Попоїв — душу привйизав. (Наг.)

Страва піддержує життє. т. є. душу в тїлї.

2. Попоїв-єс — тепер обітри си писок, або випив-єс — тепер закуси. (Мик. и. Дц.)

Говорять до того, на кого насварено.

Поправити ся. 1. Обіцюєш сє поправити? — Та на чім сє поправю, на ленчьиній затирці? (Пужн.)

Поправити ся має тут двояке значінє. Піп при сповіди питає грішника, чи обіцюєш поправити ся від гріхів, а той розуміє поправити ся в значіню відгодувати ся, потовстїти. Пор. Етн. Зб. VI, 85.

2. Поправив сї на другий бік. (Наг.)

Погіршив собі замість поправити.

3. Поправив ся з печи на лоб. (Ільк.)

Говорять, коли когось спіткало нещастє. Пор. Adalb. Poprawić się 9.

4. Поправ ся, поки час. (Замул.)

Упоминають грішного чоловіка.

Попсувати. 1. Лекше попсувати як направити. (Льв.)

Пор. Adalb. Popsuć 1.

2. Попсуй-майстер. (Наг.)

Говорять про такого, що вміє тілько попсувати всяке дїло.

Попустити. 1. Не попустит, аж дух спустит. (Наг.)

Говорять про завзятого чоловіка, що стоїть на своїм до остатнього духу.

Порада. 1. Дам вам пораду перед лихими пригодами. (ЮКм.)

Говорила ворожка про свої примівки на всякі лихі пригоди.

Порахувати. 1. Порахую тобі ребра. (Наг.) ...кости. (Наг.)

Набю тебе по ребрах, по боках. Даль I, 310; Дик. 4701.

2. То можна на пальцьох порахувати. (Наг.)

Того не богато. Пор. Слав. I, 292; Wand. I, Abzählen 19.

Порекло. 1. Кождий своєму пореклу пан. (Зазул.)

Порекло — прозвище. Звичайно чоловік зовсім не може ручити за своє прозвище.

Порилич. 1. Порилич, а виразнїйше кажучи: той когут, що носом ворота підносит. (Вікно)

Жартливий вислов про свиню.

Поріг. 1. Високі пороги на мої ноги. (Ільк.)

Говорять про панський або богацький двір, в якім рідко бувають. Пор. Нос. ст. 353; Adalb. Próg 3.

2. Від порога потикати ся. (Гнїдк.)

Говорять про пяного чоловіка, що поки в хатї. держить ся на ногах, а вийшовши за поріг, зараз дістає закрут голови і починає спотикати ся.

3. На порозї склепу прибивают підкову зубами до середини. (Дрог.)

Купецьке віруванє, що так прибита підкова, знайдена десь на дорозї, звабить як найбільше людий до склепу.

4. Нїкому порогів не перебігаю. (Тисьм.) ...не оббиваю. (Наг.)

Говорить чоловік, який не набиває ся нїкому зі своєю приязню.

5. Три перед порогом, три за порогом, три з перцем, три з ґеверцем, а три такой так! (Льв.)
Говорять жартливо про число випитих келїшків горілки.

6. Я до порога, йому тамтуди дорога. (Мшан.)
Говорять, коли два ідучи зіткнуть ся на одній місці.

7. Я не любю чужі пороги оббивати. (Наг.)
Говорить чоловік, що не любить ходити по чужих хатах. Пор. Adalb. Próg 2.

Порожний. 1. З порожного не наллєш. (Наг.)
Житєва практика. Пор. Adalb. Próżny 1.

2. Переливає з пустого в порожне. (Льв.)
Говорять про всяку пусту роботу або балаканку.

3. Порожний посудок гудит, а повний мовчит. (Лім.)
Варіянт до I, Бочка 4, Горнець 14.

Порося. 1. Не до поросят свині, коли її колют. (Гнїдк.)
В тяжкій небезпеці чоловік забуває про своїх найближших.

2. Розбрикав сї, як порося на мотузку. (Кол.)
Про гулящого, звичайно пяного чоловіка.

Пороти. 1. Аж мене поре: їсть як слабе, а не хоре. (Залуче)
Пороти в значіню обриднути, докучати; чоловік не любить дивити ся на такого, що їсть мало мов слабий, хоч сам не слабий.

2. Не пори-ж мене! (Гнїлк.)
Не докучай менї.

Поротько. 1. Поротько наґрав поўну коропку, на вербі повісиў, ворони потїшиў. Ворони до бобу, Поротько до гробу. (Бірки Домінїканські, п. Льв.)
Жартлива приказка про якогось Поротька.

Порох. 1. Витрїпати з нього порох. (Жидач.)
В значіню: набити палицею.

2. З порохом справа, не з папером. (Бар.)
Є на чім написати, а нема чим присипати.

3. Не нюхав пороху. (Дрог.)
Говорять про такого, що не служив у війську. Пор. Даль I, 308; Adalb. Proch 2.

4. Не падай пороше на моє хороше! (Дар.)
Говорить гарно прибрана дївчина.

5. Як порох летит у гору, то буде дощ. (Чорнол.)
Порох із гостинців здіймає ся в гору при вітрі.

Портки. 1. Ей то ти портки вилатаю! (Наг.)
Погроза в значіню: набю по задниці. Пор. Wand. II, Hosen 49.

2. Мало в портки не наробив. (Наг.)
Говорять про такого, що перелякав ся чогось дуже. Пор. Wand. II, Hosen 61, 86.

3. Ой гуляйте портки мої, ще вас маю дома трої. (Грибів)
Приспівував парубок пускаючи ся в танець з дівкою, що назвала його без-портким.
4. Підеш без порток відси. (Кривор.)
За малі полеві шкоди здіймають иноді з дітий штани.
5. Ти ще десь колись портки згубиш. (Наг.)
Говорять до недбалого, забудьковатого чоловіка. Пор. Wand. II, Hosen 71.
6. Ще я тобі портки скрою! (Наг.)
В значіню: набю. Пор. Wand. II, Hosen 47.

Поруганіє. 1. Поруганіє на півперек сьвіта. (Борисл.)
Мова про великий скандал.

Порука. 1. Поруку тягнут за руку. (Гнїдк.)
Хто ручить, той відповідає своєю особою.

Порція. 1. Може принести порцию і розгостити ясного пана? (ЮКм.)
Порція — чарка горілки.
2. Напє сї порцію горівки, тай му троха кишки затерпнут. (Ворохта)
Про робучого чоловіка, що пє горілку на голодне черево.

Порядний. 1. Ни порядний, але вельможний. (Іванівці)
Про великого пана.

Порядок. 1. Вєрати сї в такі порьидки. (Наг.)
Мова про хатне безладє.
2. Допорядй до порядку. (Лім.)
Дай тому лад.
3. Нема там анї за ґрейцар порадку. (Наг.)
Про непорядне господарство.

Посадити. 1. Де тї посадьит, там сїди. (Наг.)
Говорять непосидющому чоловікови. Пор. Даль I, 291.

Посвятити. 1. Посвьитити буде що, але на Воскресенє. (Будзан.)
Тепер нема ще що святити.

Посестра. 1. Ми собі з ними посестри, то ми собі викаєм. (Наг.)
Посестри і побратими, т. зв. названі сестри і брати викають собі по старому звичаю так само, як куми.
2. Посестро, г—о сї рознесло. (Наг.)
Кепкують із дівчат, що називають себе посестрами.

Посивіти. 1. Аж посивів з великої гризоти. (Наг.)
Говорять про передчасно посивілого чоловіка.

Посилати. 1. Тебе добре богачеви по смерть посилати. (Жидач.)
Говорять про лїнивого. Пор. Даль I, 599.

Посїкати. 1. Дам ся посїкати, дам ся порубати, а він ту ни буде ґаздувати. (ЮКм.)
Говорить упертий чоловік, що не хоче иншому уступити ся з місця.

Посїсти. 1. Як не посядеш на роботу, то робота посяде на тебе. (Дид.)
Як не допильнуєш роботи, то вона стане понад твою силу.

Посіяти. 1. Де го ни посій, там сі вродит. (Жидач.)

Про непожаданого влазливого чоловіка. Пор. Adalb. Posiać 1; Schlei. 177; Слав. I, 158.

2. Посієш рідко, вродит сі дідько. (Наг.)

Густе сіяне буває також не все пожиточне. Пор. Сим. 2074, 2216; Haller II, 13.

3. Хто не посіяв до Богослова, той не варт доброго слова. (Горбачі)

Празник Івана Богослова припадає дня 8 мая ст. ст.

4. Що посієш, то й піжнеш. (Наг.) ...зійде. (Наг.)

Кождий збирає плоди своєї праці. Пор. Даль I, 269, Слав. I, 213, 235; Osm. Spr. 435; Schlei. 177; Гильф. 3551; Тимош. 79.

Послати. 1. Пішли осла, за ним посла. (Явор.)

Пошли дурного, то за ним треба слати післанця. Пор. Adalb. Posłać 9.

2. Пішли посла, за ним осла. (Явор.)

Про посла, за яким треба посилати підводу. Пор. Adalb. Poseł 6.

Послушний. 1. Він такий послушний, що хоть би му казали дверми рипати, то буде рипати. (Наг.)

Про послушного слугу.

Посмарувати. 1. Посмаруйте по нечистім місци. (ЮК.)

Нечиста справа ратуєть ся підкупом.

Посміх. 1. Він мене на по́сьміх має. (Коссів)

Говорить дівка про ворожого їй парубка.

Посол. 1. Ані після, ані хісна. (Ільк.)

Говорять, коли післанець висланий за якоюсь пильною орудкою, довго не вертаєть ся.

2. Крізь послів вовк не тиє. (Город.)

Мусить мати сам свою здобичу в зубах. Пор. Adalb. Poseł 7.

3. Ні після, ні осла. (Мінч., Петр.)

Вар. до ч. 1. Пор. Adalb. Poseł 1.

4. Після ні сікуть, ні рубають. (Ільк.) ...січут. (Петр.)

Старий звичай міжнароднього права про нетикальність послів. Пор. Нос. ст. 408; Гильф. 2219; Тимош. 190; Adalb. Poseł 4; Даль I, 539.

5. Посла пішли тай сам піди. (Сор.)

Про післанця, що не може сповнити порученого йому діла, так, що господар мусить іти сам за ним.

Посолити. 1. Посоли му під фостом, то го ймеш. (Григ.)

Жартливе поучене, як спіймати птаха.

Поспішити. 1. Поспішиш, людий насмішиш. (Льв.)

Остерігають такого, що квапить ся занадто. Пор. Нос. ст. 409; Сим. 2107.

Постава. 1. Постава свята, а сумління злодійське. (Ільк.)

Говорять про святошу і фарисея.

Поставити. 1. Поставити на одну карту. (Дрог.)

Зважити ся на ріжіко, на небезпеку.

2. Постав сї на задні лапки! (Наг.)

Тягни ся з остатнього, роби надзвичайні видатки. Пор. Wand. I, Fuss 295.

Постарати. 1. Я на всьо постарав з за рук моїх. (ЮКм.)

Говорив старий газда.

Постаріти ся. 1. Постарів ся — певно не з роскошів. (Стан.)

Говорять про передчасно постарілого чоловіка.

Постати. 1. Днись таке постало, що отець дітину обират. (ЮКм.)

Постало — замісь настало.

Постелити. 1. Всюди си постелив, а тепер не має де спати. (Гнїдк.)

Напсував собі скрізь так, що нїде йому й прихилити ся.

2. Постелила му під квочкою. (Гнїдк.)

Під голим небом; Квочка — сузіре зване в астрономії Плеядами.

3. Постелити си добре всюди. (Гнїдк.) ....зле. (Гнїдк.)

Виробити собі добре або лихе місце між людьми.

4. Як си хто постелит, так ся виспит. (Петр.)

Як хто що зробить, таку й користь з того має. Пор. Schlei. 179.

5. Як собі постелиш, так ся виспиш. (Ільк.)

Вар. до попер. ч. Пор. Даль I, 211, 246; Libl. 125; Слав. I, 213, 215; Нос. ст. 481; Тимош. 250; Adalb. Posłanie 1; Pościelać 1; Wand. I, Bett 66; Betten 10.

Постигнути. 1. Постигло му в пятах. (Ільк.)

Постигло невірно замісь постило, похололо.

Постити. 1. Постити тридньївку. (Наг.)

Деякі люди постять від вечері в живний четвер аж до свяченого і се називає ся тридньївка.

2. Чому хлопи постят? Бо Бог тілько за той піст хлопів держит на світї. (Дидьова)

Народне віруване про важність посту.

Постіл. 1. Де ти сї взьив за стів з постолами! (Кольб.)

За стіл садять тілько людий у чоботях, богатших. Говорять, коли хтось прибирає собі честь, яка йому не належить ся.

2. Для людий постіл, для мене сокіл. (Рава Р.)

Говорить мати про свойого людям немилого сина. Пор. Слав. I, 186.

3. Який постіл, такі й волічки. (Ком.)

Постіл — ремінний ходак, до якого додають ремінні або вовняні волоки.

Посторонок. 1. Тобі би ще лиш єдної річи треба. — Чого? — Посторонка. (Люб. М.)

Говорив у сварцї бідний чоловік богачови.

Постріл. 1. Бодай тї пострів утьив з верха в голову! (Наг.)

Прокляте, про апоплексію. Пор. Слав. II, 135.

2. Пістріл на клубі можна дістати від тягару. (Ком.)

Постріл тут у значіню болька, що чинить ся від двиганя тяжкого тягару.

Потапати. 1. Хто потапає, тот ся бритви хапає. (Ільк.) ...брича.. (Залїсє)

В нещастю чоловік хапає ся за найнезначнїйший спосіб ратунку. Пор. Libl. 122; Даль I, 160; Нос. ст. 460; Schlei. 177; Гильф. 3248.

2. Хто пота́пат, тот ся піпи ха́пат. (Мшан.)

Бойківський варіянт до попер. ч.

Потекти. 1. Коби не потік, доки би я не втік. (Княж.)

Scil. горнець. Говорить уличайко (дротарь), що дротує горшки, та боїть ся, аби з направленого горшка не почало текти, поки ще він вийде з хати.

Потекти ся. 1. Потік ся на зломанпй слих. (Богородч.)

Пішов кудись невідомо куди.

Поти. 1. От поти того маю! (Наг.)

Маю по горло (показують жестом, поводячи пальцем по горлі), маю аж за богато, надоїло вже.

Потикати ся. 1. Один ся потикає, а другий запихає. (Гнїдк.)

Один боре ся, а другий користає.

Потиснути ся. 1. Я ще й днись потиснў ся, аби все йшло гладойко. (Ю. Км.)

Потиснути ся — висилувати ся, доложити кошту.

Потїха. 1. Аби-сь тогди мав потїху, коли я ти скажу! (Городен., Ком.)

Прокляте в значіню: аби ти ніколи не мав потїхи.

2. Бодай ти з нього потїхи не мав! (Наг.)

Кленуть збиточну дитину при її батькови.

3. Бодай я в тебе не мав потїхи! (Наг.)

Говорить чоловік своїому неприятелеви.

4. Дожиєш потїхи, як квочка по качатах. (Гнїдк.)

Квочка з качатами має тілько клопіт, бо вони все йдуть у воду.

5. Потїха би з него була, коби лиш ни вмер (Кольб.)

Говорять про скороспілу, чудесну дитину.

6. Потїха, як з дїравого міха. (Мшан.)

Нїяка потїха. Пор. Нос. ст. 409; Adalb. Pociecha 2.

Потїшити. 1. Боже вас потїш! (Стан.)

Побожне бажане.

Потопленник. 1. На потопленника дощ іде. (Войн.)

Народнє віруване про те, що коли хто втопить ся, то потім зараз іде велика туча.

Поторганець. 1. А ци не дати тобі поторга́нець? (Дрог.)

Говорять челядники до термінатора, коли той в чімось провинить ся. Поторганець значить торгане за волосє або за вухо.

Потоцький. 1. Ґраф Потоцький, що в нього розум жіноцький. (Кол.)

Приказка з натяком на ґр. Потоцького, польського гетьмана з часів Хмельнищини, що програв битву під Корсунем і дістав ся до неволї.

2. Ґраф Потоцький, що кладе до печи кльоцки. (Льв.)

Жартлива приповідка про львівського міщанина Потоцького, зовсїм не ґрафа, а ремісника.

Потреба. 1. В потребі пізнавай приятеля. (Ільк.)

Житєва практика. Пор. Нещасте ч. 3; Гильф. 1709, 2250, 3184; Haller II, 13, 14, 19.

Потребувати. 1. Чого потребуєш, то й за дубельт купи, а чого не потребуєш, то й за півдармо продай. (Вікно)
Поучене житєвої мудрости. Пор. Wand. Ш, Nötig 5.

Потріб. 1. Буде на вшытку потріб. (Бон. ВЛ.)
Буде на всяку потребу.

Потрібний. 1. Потрібне як бабі лихо. (Дар.)
Про щось непотрібне.

2. Потрібне, як мертвому кадило. (Наг.)
Мертвому кадять при похороні, але се очевидно не для него, лише для приглушеня трупячого сопуху. Пор. Даль І. 91.

2. Потрібний єс ми до хреню. (Кольб.) ...хрону. (Бібрка)
Непотрібний ні до чого.

3. Потрібний, як дїра в мостї. (Підгірки, Ільк.) Такий потр... (Кольб.)
Непотрібний, ще й заваджає. Пор. Wand. І, Brauchen 19; Ш, Nötig 16; Adalb. Potrzebny 6, 7.

4. Потрібний, як пйите колесо в возї. (Наг.)
Цілком зайвий. Пор. Wand. Ш, Nötig 31; Muka 2802; Libl. 151; Bebel 565; Adalb. Potrzebny 15.

5. Потрібний, як псу пята нога. (Льв.)
Зовсїм непотрібний. Пор. Гильф. 835; Нос. ст. 298; Adalb. Potrzebny 20.

6. Такий потрібний, як за ґрейцар пес. (Кольб.)
Непотрібний ні до чого.

7. Такий потрібний, як з г—на батіг. (Кольб.)
Нездалий нїнащо.

8. Так ми тото потрібне, як жидови пархи. (Стрий)
Жидови пархи докучають.

9. Так потрібний, як чорт у Кохавинї. (Петр., Залїсє) ...дїдько в церкві. (Наг.)
Зовсїм зайвий. Пор. Wand. Ш, Nötig 15; V, Willkommen 22; Adalb. Potrzebny 5.

10. Ти нам такий потрібний, як зуб у сраці. (Перерісль)
Кепкували з якогось непотрібного чоловіка.

11. То му так потрібне, як слїпому зеркало а глухому музика. (Ільк.)
Не придало ся нїнащо.

Потрібно. 1. Де тя непотрібно, най тя там не носит. (Луч.)
Там не бувай, не появляй ся.

2. Потрібно го ту, як дїдька в Ченстохові. (Підгірки)
Зовсїм його тут не треба.

3. Потрібно ти того, як свини кадила. (Луч.)
Не потрібно зовсїм.

Потріскати. 1. Потріскали би сте від моєї працї! (Наг.)
Прокляте на дармоїдів.

Потульний. 1. Потульний, хоць го до рани клади. (Наг.)
Говорять про лагідного, згідливого чоловіка.

Потуха. 1. Не давай потухи жінці. (Наг.)

Осторога потульному чоловікови.

2. Ти їй потуху даєш, а вна ті не шьинує. (Наг.)

Потуха — заохота, протекція. Говорили до мужа, що надто потакав своїй жінці.

Потя. 1. Коли пóтя їмати на сило́? Як заверюха. (Мшан.)

В заверюху ловлять ся малі пташки, особливо жовтогрудки та воробці на сильця.

Потягнути. 1. Потєгну тебе так, що сї й не стьимиш. (Бор.)

Потягнути — вдарити.

2. Ци не любит він потьигнути? (Наг.)

Потягнути — украсти.

Потячий. 1. Йому там лиш пóтьичого молока не ставало. (Наг.)

Говорять про жите в достатках.

Похатник. 1. Ой ти похатнику якийсь! (Наг.)

Похатник — такий, що ходить від хати до хати.

Похвала. 1. Похвала з власної губи не поплачує. (Ільк.)

Самохвальба не є жадне свідоцтво.

Похвалити. 1. Коби пофалити, та лиш ни наврочити. (Кольб.)

Люди боять ся хвалити щось надто виразно, щоб не наврочити.

Похвалющий. 1. Похвалющому золотий дают. (Луч.)

Похвалющий — такий, що любить хвалити.

Поховати. 1. Поховали під дзвінницев, били в сраку маґлівницев. (Лол.)

Говорили про якусь відьму.

Похресник. 1. То мій похресник. (Наг.)

Похресник — хресний син.

Почастувати. 1. Почистував го грубшим кіньцом. (Жидач.)

Ударив грубшим кінцем палиці.

Почати. 1. Ще сї не почьило, а вже сї скінчило. (Яс. С.)

Говорять про щось задумане, а не виконане.

2. Що ся почало, мусить ся скінчити. (Льв.)

Говорять про всяке розпочате дїло. Пор. Wand. I, Anfang 74, 76.

Початок. 1. Абим такий почьиток мав! (Дрог.)

Заклинає ся купець, для якого добрий початок важний для цїлого торгу.

2. Від початку до кінця. (Льв.)

Scil. зробити або прочитати. Пор. Слав. П, 29.

3. Кождий початок тяжкий. (Льв.)

Найтяжше почати якесь дїло. Пор. Слав. П, 152; Adalb. Początek 10.

4. На почьиток і то добре. (Наг.)

Говорять рибаки, зловивши за першим разом хоч би найменшу рибку, яку годить ся взяти. Пор. Даль. П, 8.

5. Такий єм уже почьиток мав. (Наг.)

Жалує ся чоловік на невдачу дїла, яке мало кепський початок.

6. Усьому початок найтруднїщий. (Цен.)

Найтяжше зачати якесь дїло. Пор. Wand. I. Anfang 2

7. Як злий почьиток, то й конець буде злий. (Наг.) ...добрий ...добрий. (Наг.)

Народне віруване. Пор. Adalb. Początek 2; Wand. I, Anfang 17; Тим. 56.

8. Який початок, такий конець. (Кол.)

Ворожать при всякім ділї. Пор. Wand. I, Anfang 25, 73.

Почекати. 1. Почкай, умре й моя мати, буде і в мене кома́шня. (Мшан.)

Потїшає один другого надїєю на смерть матери, при якій справляють комашню, т. зн. угощене для похоронних гостий.

2. Ти почкай, а я пожду. (Я. С.)

Жартливе упімнене

Почесна. 1. Ти ще від мене таку почесну дістанеш, що не будеш знав, котрими дверми втїкати. (Наг.)

Погроза нечемному гостеви.

Почесть. 1. Почесть комусь дати. (Лімна)

Віддати комусь честь.

Починати. 1. Добре си починає. (Наг.) Не добре... (Наг.)

Починати собі — поводити ся з людьми.

2. Починай з кінцьи! (Наг.)

Жартливо говорять оповідачеви, аби починав своє оповіданє. Пор. Wand. I, Anfangen 30.

Почорнїти. 1. Почорнїв як сажі. (Наг.)

Осмалив ся.

2. Почорнїв як свята земля. (Стан.)

Говорять про збідованого чоловіка.

Пошановок. 1. В добрім пошьинівку буде за дївку. (Наг.)

Говорять про малолїтну служницю.

Пошанувати. 1. Як не пошануєш чужого, не діждеш ся свого. (Балиг.)

Всяке добро треба пошанувати, своє чи чуже.

Пошитя. 1. За боже пошитя кого взяти. (Гнїдк.)

Боже пошитя — волосє

Пошпотати ся. 1. Як сї пошпотаєш виходьичи з хати, то без біди не вернеш. (Наг.)

Народне віруване.

Правда. 1. Аби раз правду сказав, то не скаже. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що ніколи не скаже правди.

2. А правда, що вода мокра. (Поручин коло Бережан)

Запитують іронічно, коли хтось хотїв сказати щось мудрого, а сказав дурницю.

3. Біду з'їдж, а правду вповідж. (Мик. н. Дн.)

Варіянт пор. I, Дїдько ч. 70: Adalb. Prawda 6.

4. Бог правду видит, але не скаже. (Наг.)

Правда часом укрита для людськи, хочий а відома тілько Богу. Пор. Даль I, 222.

5. Бода-с так по тій правдї нинїшний день прожив! (Наг.)

Прокляте брехунови.

6. Була колись правда тай заржавіла. (Збар.)
Тепер панує брехня. Пор. Adalb. Prawda 33; Даль I, 367.

7. Він на правді, а ми на кривді. (Гнїдк.)
Він умер, а ми ще живі.

8. Він уже на правді. (Княж.) ...а ми ще на кривді. (Луч.)
Знач. уже вмер.

9. Він хиба тогди правду скаже, як сї помилит. (Наг.)
Говорять про брехливого чоловіка. Пор. Adalb. Prawda 30; Даль I, 230.

10. В тім тілько правди, як на решеті води. (Городок)
Говорять про очевидну брехню. Пор. Даль I, 231; Adalb. Prawda 108.

11. За правду бють, а за неправду і діди пють. (Ільк.)
Бо дїди в своїх молитвах звичайно переборщують правду. Пор. Adalb Prawda 110.

12. За правду хоть зараз умерти, то не жьиль. (Кос.)
Говорив твердохарактерний арештант. Пор. Adalb. Prawda 111.

13. За правду язик урізують, а за мовчінку каші дают. (Борис.)
Правди не люблять, а за брехню нагороджують.

14. І за правду бют. (Гнїдк.)
Правда добрий товар, але не все поплатний. Пор. Adalb. Prawda 34.

15. Мале і дурне все правду скаже. (Наг.)
Воно не видумає нїчого. Пор. Тимош. 257.

16. Не все то правда, що на весїлю ладкають. (Ільк.) ...співають. (Лев., Петр.) ...плещут. (Цеп.)
В весїльних піснях звичайно прихвалює ся жите дївоцьке і в невістках. Пор. Даль I, 229; Гильф 1727; Leutsch 128; Adalb. Prawda 1.

17. Не все тото правда, що в книжкї пише. (Ільк.)
В книжках обік правди богато видумок.. Пор. Adalb. Prawda 29.

18. Не всьо правда, що свашки ладкают. (Тухолька)
Вар. до ч. 12.

19. Не любить правди як пес мила. (Ільк.)
Про налогового брехуна.

20. Нема нинї в нїкім правди, йно в Бозї та в менї трошки. (Ільк.) ...нї в кім ...нно у мнї і в Бозї... (Наг.)
Говорив Циган. Пор. Adalb. Prawda 25.

21. Нема правди, вже давно вмерла. (Луч.)
Відповідають такому, що допитує ся остро, чи то правда. Пор. Слав. II, 73; Нос. ст. 350.

22. Нема правди в свїтї, лише в Цигана та в Бога трошки. (Кукиз.)
Іронїзують над брехливістю Цигана або взагалї самохвалька.

23. Нї в кім нема правди, лише у мнї тай у Бозї трошки. (Кол.)
Вар. до ч. 20.

24. Нїде правди дїти. (Льв.)
Правди не утаїти.

25. По правдї сказати. (Наг.) Правду кажучи. (Наг.) ...сказавши. (Наг.)
Вислов, який вставляє ся в ширше речене для ствердженя його правди. Пор. Даль I, 222.

26. Правда в очи коле. (Ільк., Петр.)
Правду иноді прикро слухати. Пор. Даль I, 224, 390; Слав. П, 74; Libl. 23; Muka 3065; Hoc. ст. 411; Osm. Spr. 298; Adalb. Prawda 43.

27. Правда давнїйша як ми. (Гнїдк.)
Що правдиве, тревае довше як людське житє.

28. Правда є лише в менї тай в Бога трошки. (Книгин.)
Вар. до ч. 19, 21, 22.

29. Правда на днї моря спочиває. (Тереб.)
Пессімістичний погляд на брак правди на землї. Пор. Adalb. Prawda 64.

30. Правда — на ср—ї ти фавда. (Наг.)
Мудроване.

31. Правда на ярмарку цїни не має. (Кол.)
На ярмарцї обовязково всї брешуть, і ті, що купують і ті, що продають.

32. Правда під порогом стоїт, а неправда за столом сїдит. (Дид.)
Нерівне цїноване правди і неправди в людськім житю. Пор. Adalb. Prawda 62.

33. Правда під столом, а неправда на столї. (Мик. н. Дн.)
Вар. до попер. ч.

34. Правда рідкий гість. (Гнїдк.)
Рідко хто говорить правду. Пор. Adalb. Prawda 56.

35. Правда розмислу не потребує. (Ільк.)
Правду можна казати, не надумуючи ся. Пор. Adalb. Prawda 55.

36. Правда як дві. (Ільк., Сїл. Б.)
Значіне неясне.

37. Правда, як грушка на вербі. (Сїл. Б.)
Говорять про очевидну неправду.

38. Правда як олива на верх вийде. (Ільк.)
Правда переможе брехню. Пор. Даль I, 222; Adalb. Prawda 39.

39. Правда яснїйша від сонця, тай її свічкою шукати. (Гнїдк.)
Безсумнївної правди дуже трудно докопати ся. Пор. Даль I, 220; Adalb. Prawda 40.

40. Правди не сховаєш. (Наг.)
Вона все вийде на верха. Пор. Adalb. Prawda 76.

41. Правдива правда. (ЮК.)
Дїйсна правда.

42. Правди люди не люблять! (Льв.)
Вона в житю не поплачує. Пор. Libl. 24; Adalb. Prawda 14.

43. Правдї давно вже віддзвонили. (Орел.)
Правду часто затаюють, а вона все виявляє ся. Пор. поль. Prawda szyję złamała. Adalb. Prawda 59.

44. Правдою цїлий світ зійдеш, а неправдою анї до порога. (Ільк.) ...за поріг не вийдеш. (Льв.)

Народне віруване, яке не все справджує ся. Пор. Libl. 23; Bebel 41; Adalb. Prawda 70, 113.

45. Правду казати, приязнь теряти. (Гнїдк.)
Правдолюбів звичайно не дуже люблять. Пор. Adalb. Prawda 48, 49, 73, 74, 78.

46. Сама правда, абим так здоров був! (Сїхів)
Заклинає ся чоловік на правдивість своїх слів.

47. Така правда на свїтї: у кождої мами красні дїти. (Балиг.)
Бо кожда мама уважає свої дїти за найкращі.

48. Така правда, як вош кашле. (Лев., Ільк.) ...кашлає. (Кол.)
Говорять про всяку неправду. Пор. Libl. 192; Дик. 573; Adalb. Prawda 103.

49. Так то правда, як пси траву їдять. (Ільк.) ...як пес траву їсть. (Сор.)
Не цїлковита правда, пес іноді таки їсть траву.

50. Тілько в тім правди, що в решетї води. (Сор.)
Говорять про всяку брехню.

51. То стара правда. (Наг.)
То всїм давно відоме. Пор. Adalb. Prawda 90.

52. То така правда, як пес воду хлепче. (Ямниця)
Рідка, невеличка правда.

53. Хоць раз правду сказав! (Наг.)
Звичайно брехав. Пор. Schlei. 170.

54. Хтось би гадав, що то правда. (Наг.)
Говорять, коли хто говорить неправду. Пор. Adalb. 23.

55. Хто правдов жиє, тому дихати не дає. (Наг.)
Такого люди ненавидять.

56. Хто правдов жиє, тому серце гниє. (Буцн.)
Бо він гризеть ся всякою неправдою.

57. Чи потрафиш ти так сказати правду, як я збрешу? (Жидач.)
Збрехати лекше як сказати правду.

58. Чия правда, того й гріх. (Яс. С.)
Значіне невияснене.

59. Що правда, то не гріх. (Ільк., Петр.)
Правдою згрішити не можна. Пор. Adalb. Prawda 7; Нос. ст. 473.

60. Що правда, то ся ни бою. (ЮКм.)
Правду треба голосити сміло.

61. Я сї за правду не гніваю. (Наг.)
Говорить чесний чоловік, якому сказали гірку правду.

62. Як то не правда, то абим світа божого не видів! (Богородч.)
Заклинає ся чоловік на правдивість своїх слів.

63. Я там не був, де правду роздавали. (Біла)
Звиняє ся чоловік, якому закинули недокладне передане якогось факту. Пор. Adalb. Prawda 24.

Праздувати. 1. Хто правдує, того здує. (Наг.)
Правда нераз виходить чоловікови на зле.

Правило. 1. Я тебе набю на правило! (Дрог.)

Правило — прилад до набивання чобіт з холявами.

Право. 1. Виходжувати право. (Стрий)

Давні процеси потягали за собою неминуче, довголітне ходжене по ріжних інстанціях.

2. В праві тілько кінців, що в плоті дзюр. (Луч)

Право можна толкувати на ріжні способи. Пор. Adalb. Prawo 24.

3. Де йи таке право, аби дїти з грунту всадити? (Тухля)

Нарікала вдова, коли її з мужевими дїтьми викинено з мужевого грунту.

4. До права треба мати два мішки: оден грошей, а другий бачности. (Ільк.)

Виходжене всякого права вимагає великих коштів і великої обережности Пор. Adalb. Prawo 2.

5. Не виведеш му того з права. (Лучак.)

Не виграєш з ним процесу.

6. Тут твоє песьсє право. (Наг.)

Говорить про якийсь неприємний обовязок.

7. У нас таке право: що-с купив, то пропало. (Ком.)

Купець не обовязаний звернути того, що купив, хоч би йому звертали гроші.

8. Це право мушу кочувати. (Довгоп.)

Того права мушу доходити.

9. Щем у праві не била, а буду. (ЮКм.)

Говорила покривджена жінка, що була змушена удавати ся до суду.

Правувати ся. 1. Хто ся правує, будує, а лїчит, того всяка біда цьвічит. (Дрог.)

На того сиплють ся всякі клопоти. Пор. Adalb. Prawować się 3, 4; Wand. I, Arm 55.

Правцювати. 1. Правцюй, правцюй, а дома не ночуй. (Залуче)

Хто йде т. зв. правцями т. є стежками, той часто блудить і мусить ночувати в дорозї.

2. Хто правцує, тот дома ни ночує. (Кольб.)

Варіянт до попер. ч.

Пражити. 1. Як біб пражений, так мині серце пукат. (ЮКм.)

Біб пражений тріскає на горячім днї.

Празник. 1. А де йдете? — На празник. — А відки йдете? — З празнику. (Наг.)

Слова „На празник“ вимовляють різким голосом, а слова „з празнику“ мягким і плачливим, буцїм то на празник ішли з великою певністю, що добре погостять ся, а з празнику ніким незапрошені ідуть голодні і знеохочені.

2. А що, добрий празник був? — Чому, хто мав ніж, хлїба вжив, а я ламанцьом іно семеро з'їв. (Стрільб.)

Жартливе оповіданє про ситий празник.

3. Буде тобі празник! (Наг.)

Іронїчно буде біда.

4. Буде ще й на наші вулиці празник. (Кол.)
І ми ще дождемо ся доброго часу. Пор. Дик. 640; Нос. ст. 43, 265.

5. В гу – ци, дїду, празник. (Яс. С.)
Висмівали дїда, що прийшов у село на празник, не знаючи, коли він припадає.

6. З єдпов гузиць на два празники. (Наг.)
Scil. не вистарчиш; говорять до такого, що починає нараз дві роботи. Пор. Wand. I, Arsch 28, 87.

7. Круглий празник. (Гнїдк.)
Бійка.

8. На празник і пси збігают ся. (Гнїдк.)
Бо там їдять мясо і викидають богато костий.

9. По празнику лекше на кішеню, а тяжше на голову. (Ком.)
Бо були великі видатки, а наступає нове клопотане про гроші.

10. Справити комусь круглий празник. (Наг.)
Набити пятиком.

11. Справлю я ти празник, що попамятаєш руський місяць. (Луч.)
Набю так, що будеш тямити дуже довго.

12. Який у вас празник — хиба вовка гонителя? (Будз.)
Говорять про збіговище в селї.

13. Як ідеш на празник, то найдж сї дома. (Наг.)
Бо може таке стати ся, що нїхто тебе не запросить у гостину.

Празниковий. 1. Ци нема тут празникових? Мусьит на панщину йти. (Цеп.)
Був десь звичай, що чужосїльних празникових які лишали ся в селї три дни по празнику, гнали на панщину.

Практика. 1. Я вже прібний у тій практицї. (Лучак.)
Маю досвід у тім дїлї.

Пранник. 1. Пере язиком, як пранником. (Кольб.)
Про балакучу, обмівну жінку.

2. На водї-с була, не глуха-с пранника — то по шийцї, то по головцї, тай до дому хойцї. (Мик. н. Дн.)
Говорять до пралї, що прала довго, а напрала мало.

Прати. 1. Так го прав — від свїта. (Лімна)
Бив, що вліз ло ся.

2. Я би кождого вдівця прала серед села, як бере дївку. (ЮК.)
На погляд старших жінок вдовець не повинен брати дївку, лише вдову.

Працювати. 1. Працює гірш тельцти. (Сор.)
Насмішка над лїнивою дївкою.

2. Працює як чорний віл. (Ільк.) ...як мурашка. (Льв.)
Про тяжку, затяжну роботу. Пор. Нос. ст. 411; Wand. I, Ameise 1.

3. Працюй, а Бог ти допоможе. (Льв.)
Упімнене неробучому чоловікови, що спускає ся на божу ласку. Пор. Wand. I, Arbeiter 5.

4. Треба працювати, аби не бідувати. (Балиг.)
Основне правило робучого життя.
5. Хто працює, той не горює. (Гнїдк.)
Праця стає йому за найбільшу розривку.

Праця. 1. Аби ти моя праця боком лїзла! (Жидач.) ...вилїзла! (Наг.)
Прокляте.
2. Без праці не їсти колачі. (Гнїдк.) ...не будут... (Наг.)
Вільний переклад поль. Bez pracy niema kołaczy. Пор. Adalb. Praca 1; Нос. сто. 260; Wand. I, Arbeit 109, 111; Hempel 93.
2. Дарма твоя праця. (Льв.)
Даремно трудити ся. Пор. Слав. I, 181.
3. За свою працю хоть напий ся Яцю. (Явор.)
Видно, що невелика йому за неї плата.
4. На чужу працю губи не жалуй. (Луч.)
Праця тут у значіню страва, їдженє.
5. Праця робит богача. (Гнїдк.)
Всяке богацтво плине в праці. Пор. Adalb. Praca 38: Praca pozłaca; Praca wzbogaca 43.
6. Пропала праця, як бочкою викотив. (Зїбол.)
Говорить чоловік, що потерпів через повінь або градову тучу, яка винищила його збіже на пни.

Предвічний. 1. Бог предвічний, тато слїчний, а мама вже не така, боси варґи обпекла, як хлїб саджьила. (Делїїв)
Жартлива примівка на тему колядки: „Бог предвічний".

Премудрий. 1. Премудрий як Саламон. (Наг.)
Іронїзують над чоловіком, що вдає дуже мудрого. Пор. Wand. IV, Salomo 50.

Престіл. 1. Спустивши ся на престіл нема що дати на стіл. (Гнїдк.)
Мова про попа, що понадіявши ся на церковні приноси і не дождавши ся їх не мав що їсти.
2. Хто престолови служит, від престола жиє. (Гнїдк.)
Мова про удержанє попа, яке повинно плисти із його духовної служби. Пор. Wand. I, Altar 1, 8; св. Павло I, Кор. 9, 13.

Преч. 1. Най сї преч каже! (Наг.)
Формула відїгнаня злої сили.
2. Нехай ся пріч каже. (Ільк.)
Вар. до попер. ч.
3, Преч би сї казало! (Кол.)
Вар. до ч. 1 і 2.

Прибагнути. 1. Такого би не прибаг, не приповів. (Наг.) Того... (Наг.)
Про щось дивне, не подібне до віри.

Прибрати ся. 1. Прибрала ся, як бура на сабаш. (Коб.)
Значінє не зовсїм ясне; що тяке бура? може Сура?

Прибуток. 1. З прибутку голова не болить. (Ільк.) Від... (Наг.)
Прибільшенє добра не чинить нїякої шкоди. Пор. Нос. ст. 437; Adalb. Przybytek 1.

2. Не з прибутка, але з убутка голова схне. (Гнїдк.)
Чоловік журить ся не задля збільшеня, але задля зменшаня свого добра.

Привести. 1. Я никого не маю чим привести. (Лім.)
Говорив бідний чоловік, що не мав за що привести свідків до суду для поперти своєї справи.

Привикати. 1. Мусиш привикати, бо не маєш своєї хати. (Зазул.)
Говорять сиротї, що наймив ся на чужу службу.

Привитати. 1. Привитав го грубшим кінцьом. (Жидач.)
Привитав ударенєм кія.

Привід. 1. Дає привід до всього злого. (Наг.)
Про якогось бунтівного, зіпсованого чоловіка.

Привязати. 1. Привяжи собі ґазду. (ЮК.)
Присилуй його, аби сидів дома; говорила жінка своїй сусїдцї.

Пригадати. 1. Як собі пригадаю, що в мене било, ни можу горі собов пари підтягнути. (ЮКм.)
Жалувала ся бідна жінка, згадуючи свої давні гаразди.

Пригар. 1. Спекла хлїб тай самі пригарі. (Наг.)
Пригарі — пригорілий хлїб.

Пригін. 1. У пригонї дві воронї, в колесницї дві синицї, а в підтонї дві сороцї. (Лімна)
Мудроване на тему складових частий воза.

Пригнати. 1. Ніч прижене, ніч вижене. (М. Яцк.) ...мене... (Наг.)
Говорить робітник, що йде перед сходом сонця на роботу, а в ночи вертає до дому, або також господар у лїтї.

Пригнести. 1. Вже-м тї трошка пригнїт за шию до землї, та ще тї не так притисну. (Наг.)
Говорив богач до бідного.

Пригода. 1. Бодай ви пригоди не мали на худібцї! (Любша)
Із жебрацької молитви.

2. В пригодї мисль о свободї. (Ільк.)
В лихій пригодї думай про вихід із неї. Пор. Adalb. Przygoda 6: O przygodzie myśl na swobodzie.

3. В пригодї пізнавай приятеля. (Ільк.)
Пригода має тут значінє потреби або нещастя. Пор. Слав. I, 83; Bebel 249 Adalb. Przygoda 10; Hempel 858—861; Wand. I, Freund 58.

4. Єдного пригода другого пересторога. (Ільк.)
З нещастя одного вчать ся инші розуму. Пор. Wand. I, Fall 4; Adalb. Przygoda 2.

5. Кожда пригода до мудрости дорога. (Ільк.) Чужа... (Наг.)
Бо з неї чоловік учить ся обережности. Пор. Даль I, 159; Libl. 9; Adalb. Przygoda 4.

6. Пригоди учать згоди. (Ільк.)
У лихій пригодї чоловік потребує помочи инших. Пор. Krumb. 6; Libl. 123; Adalb. Przygoda 13; Hempel 373.

7. Пригоди хоронят від шкоди. (Гнїдк.)
Бо вчать чоловіка обережности. Пор. Adalb. Przygoda 8.
8. Ти станиш у пригоді, а ми станим у вигоді. (Жидач.)
В нещастю поможемо тобі. Властиво повинно би бути: як ти будеш у пригоді, ми тобі станемо у вигоді.

Пригоріти. 1. Пригоріло аж до пушок. (Кольб.)
Хтось держав скипку в руцї, поки йому не пригоріло до болючого.
2. Як пригорит до пушок, то пустит. (Кольб.)
Як дійде якась прикрість до крайности, то чоловік відкараскує ся від неї.

Придати ся. 1. Не так ми сї то придало, але так, що не дай Господи. (Берез.)
Стало щось дуже в пригодї, понадобило ся, виратувало з лихої пригоди.
2. Придав ся на тамтого. (Лучак.)
Подібний до нього зовсїм.
3. Так си придав, як старий вінник у новій хатї. (Карл.)
Про щось непожиточне.
4. То ти сї не придасть нї на що. (Наг.)
Се не принесе тобі нїякого пожитку. Пор. Adalb. Przydać się 2.

Придаток. 1. Придаток не стоїть за даток. (Ільк.)
В придатку дає ся звичайно щось дуже маленьке. Пор. Adalb. Przydatek 1.

Придуркуватий. 1. То якийсь придурковатий чоловік. (Наг.)
Говорять про тупого, непамятливого чоловіка.

Придусити. 1. Придусив го до самої землї. (Наг.)
Про бідного чоловіка пригнобленого богачем.

Придячити ся. 1. Не придячило ми ся там бути. (Богородч.)
Не пощастило.

Приємний. 1. Приємний як сіль в оцї, а тернина в боцї. (Дрог.)
Про дуже наприкреного чоловіка. Пор. Libl. 166.

Признати ся. 1. Наперед признай сї, а потому сї відіпреш. (Цен.)
Говорять жартливо злочинцеви при допитї, коли він не хоче признати ся до вини.

Призначити. 1. Як кому Бог призначит, так буде. (Вел. Очи)
Народне, фаталїстичне віруване.

Приїхати. 1. Не по то я приїхала, абим в тебе обідала, лиш абим тебе відвідала. (Лучак.)
Говорила сестра до негостинного брата. Примівка взята із народньої пісні.
2. Приїхав верхом на палици. (Наг., Сор.)
Прийшов пішки з палицею в руках. Пор. Даль I, 95; Adalb. Przyjechać 3.
3. Приїхав до дому, а ту нї вкроїти, нї вдоїти, нема що робити. (Поленица)
Вернув ся на спустошене домашне гнїздо.

Приймати. 1, Приймай мале за велике. (Гнїдк.)
Говорить чоловік до свойого добродія, даючи йому малий дарунок на знак своєї вдячности.

2. Приймай, що дають, не виварачьий. (Наг.)
Упоминають перебирливого просителя. Пор. Wand. I, Annehmen 1.

3. Тим приймає, що хата має. (Луч.)
Про звичайну гостинність, що приймає несподіваного гостя.

4. Треба приймати, як випаде. (Наг.)
Чоловік мусить приймати те, що дає йому доля. Пор. Wand. I, Annehmen 3.

Прийти. 1. До того ни прийди. (Жидач.)
Се не стане ся, сего не буде.

2. Время придеть, слези утреть. (Кукиз.)
Час осушує сльози.

3. З чим прийшов, з тим і пішов. (Замул.)
Прийшов з порожними руками і не дістав нїчого. Пор. Wand. I, Gehen 281; Гильф. 2705; Даль I, 38; Слав. I, 215; II, 139.

4. Легко прийшло, легко й пішло. (Наг.)
Легко набуте добро швидко тратить ся. Пор. Слав. I, 231; Wand. II, Kommen 135; Adalb. Przyjść 1.

5. Ни прийде до того, аби ти била на горі, а я на споді. (ЮК.)
Говорив чоловік до супротивної жінки.

6. Прийде і на пса колись зима. (Ільк.)
На всякого чоловіка приходить лиха пригода.

7. Прийде на кінцкий великдень. (Кольб.)
Не буде нїколи.

8. Прийде нічь, прошу Бога, оби пильно день бив. (ЮКм.)
Говорив чоловік, що не міг спати в ночи.

9. Прийде ся розпукнути, розпасти. (ЮКм.)
Говорив чоловік, доведений до розпуки.

10. Прийдеш до сина, кепська гостина; прийдеш до доньки, наслухаєш ся бідоньки; прийдеш до зятя, не твоя хата. (Михн.)
Говорила бідна вдова, що не могла найти нїгде притулку.

11. Прийшла-м на нич. (ЮК.)
Зійшла нїнащо.

12. Прийшло клам із нам. (Жабє)
Прийшла якась нещаслива пригода.

13. Прийшов з порожними руками. (Наг.)
Люди нерадо бачуть такого, хто приходить до хати не приносячи нїчого з собою. Пор. Даль I, 192.

14. Прийшов на косматицю. (Зїбол.) ...космату. (Наг.)
До поліжниці зараз по породі, перед хрестинами хто прийде до хати, то витаєть ся з господарем не голою рукою, а через полу кожуха, по тім випе горілки; се значить: прийшов на косматицю; в Хирові кажуть: „На ґалґанівку“, бо витаєть ся через „ґалґан“, себ то через полотняну полу.

15. Прийшов не знати відки, найняв ся в баби мотати мітки. (Доброс.)
Говорили про якогось зайду.

16. Прийшов — не просив сї, пішов — не подякував. (Цен.)
Про зайду, що ходить від села до села без нїякого дїла.

17. Прийшов непрошений, пішов кундошений. (Наг.)
Непрошеного гостя прогнано з хати стусанами. Пор. Гильф. 1541.

18. Прийшов — уже по всьому було. (Наг.)
Прийшов до церкви по відправі. Пор. Wand. I, Fest 31; II, Kommen 281, 284.

19. Прийшов хтось тай взьив щось, пішов бим за ним, та не знаю за ким. (Наг.)
Примовляють, коли щось пропало загадковим способом.

20. Прийшов час і пора, рушай дівко до двора. (Кукиз.)
Натяк на панщизняні порядки, коли дорослу, гарну дівку брали до двора, до панської служби.

21. Прийшов я до одної хати, там пироги роблять; прийшов до другої, там пироги їдять; прийшов до третої, тай води напив ся. (Котуз.)
Говорив бідний сільський учитель, що в неділю по богослуженю ходив по хатах, надармо надіючи ся гостинности. Пор. Етн. Зб. VI, 6.

22. Чого-сь прийшла? — Сита, не решета. — Що будеш сіяти? — Муку, не попів. — Були у вас свати? — Таже не воли. — Принесли горівки? — Таже не води. — А підеш замуж? — Таже мя не понесут. — А вмієш ти пацір? — Ет, розговорили-сьте ся. (Пост.)
Жартлива розмова з відданицею, що була готова вийти замуж, але не знала молитви.

23. Як ми ту ще раз прийде, то го скажу псами затровити. (Наг.)
Відгрожував ся сусід на нелюбого сусіда.

24. Як прийшло, так пішло. (Луч.)
Говорять про змарноване добро, набуте легким способом. Пор. Schlei. 160; Wand. I, Gewinnen 2, 112; Даль I, 302; Libl. 204; Слав. I, 214; Wahl II, 34; Adalb. Przyjść 4.

25. Як прийшло, так ся розійшло. (Мінч., Ільк.)
Вар. до попер ч.

26. Я прийшов за свойов кривдов, а вашов правдов. (Мшан.)
Чоловік, якого в сусіднім селі скривдили закидаючи йому якусь крадіжку, прийшов станути до очий і виправдати ся. *(М. Зубр.)*

Приказка. 1. Не приказка, але правда. (Ільк.)
Приказка основана на правдивім спостереженю.

2. Це як тої приказки кажут. (Кольб.)
Се таке, як у приказці говорять.

Приклад. 1. Лучший приклад, ніж наука. (Ільк.)
Живий приклад ліпше навчає ніж слова. Пор. Wand. I, Beispiel 12, 13; Adalb. Przykład 6.

2. Ой, ту не з прикладом! (Котуз.)
Нема ладу, не знають звичаю.

3. Перший приклад, як наука. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 1. Перший в значіню: старший або ліпший.

Прикладати. 1. Вона мене до нього прикладат. (Мшан.)

Жалувала ся жінка на сусїдку, що помовляла її про неправі зносини з її мужем.

2. То він лиш так нїби прикладає ся. (Лол.)

Се він так удає, прикидає ся.

Прикликати. 1. Аби прикликати неприсутного, як чоловік або жінка втїче з дому, треба взяти його або її сорочку, обмотати довкола жорнівки і обернути на жорнах три рази в лївий бік і кликати неприсутного по імени, то його підійме на повітрє і принесе до хати. (Наг.)

Народнє віруванє про прикликуванє неприсутного і припис, як доконати такого прикликаня.

Прикмета. 1. Ту добра прикмета на рибу. (Любша)

Прикмета — відповідне місце, вирóк.

Прикрий. 1. То ще прикрий чоловік. (Наг.)

Образливий, сердитий.

Прикро. 1. Прикро ми жити на світї. (Наг.)

Не весело, утяжливо.

2. Тут прикро до гори. (Наг.)

Про дорогу або стежку на стрімку гору.

Прикусити. 1. Прикуси язик! (Наг.)

Мовчи, перестань говорити. Пор. Даль I, 529.

Прилипнути. 1. Прилип, як лист до голої сраки. (Наг.)

Коли хтось уперто пристає до когось.

2. Прилип як пяний до плота. (Ільк.)

Пяний звичайно тримає ся плота, не можучи встояти на ногах.

Прилїпити. 1 Що ти прилїпит, того ніхто не відірве. (Лучак.)

Прилїпити в значінню: набити.

2. Як Бог прилїпит, то й очи заслїпит. (Лучак.)

Варіянт до приказки: Кого Бог хоче погубити, тому розум відбирає.

Приложити. 1. Приложити рук до чого. (Наг.)

Взяти щось до роботи, зробити. Пор. Даль I, 386.

Примівка. 1. Хто звінчьив си з примівки, тому цїле житє пеклом буде. (Манаст.)

Мова про вінчанє при помочи чарів, яке нїколи не буває щасливе.

Примова. 1. На другого примова, а о собі анї слова. (Ільк.)

Ворожбит сам собі не ворожить і не примовляє.

Примха. 1. Примха го бери! (Комар.)

Примха персоніфікована як якась зла сила.

2. Примха го має. (Бар.) ...знає. (Кол.)

Про неприсутного, що віддалив ся без відомої причини.

Принести. 1. Принеси ми води, то ти буду за старосту на весїлю. (Яс. С.)

Говорить старший чоловік до дівчини. Пор. Слав. II, 72.

Принука. 1. Без принуки кум голодний пішов. (Явор.)

Не було кому припрошувати, тому він і не їв. Пор. Adalb. Przymus 1.

2. Все було, принуки не було. (Наг.)

Говорять про гостину. Пор. Adalb. Przynuka 2.

Приобрісти. 1. Як ся приобріло, так ся і з'їло. (Мінч., Ільк.)

Приобрісти — заробити або дістати якимось иншим способом.

Припадок. 1. А припадок би на тебе тьижкий упав! (Наг.)

Прокляте. Припадок — зла пригода.

2. Без припадку чоловік не прожиє. (Наг.)

Без злої пригоди. Пор. Adalb. Przypadek 6

3. Бодай на тя припадок упав! (Лім.)

Прокляте, вар. до ч. 1.

4. Припадок з тов зимов. (ЮКм.)

Припадок — нещасте.

Припекти. 1. Як го припече, то утече. (Кольб.)

Не зможе витримати на якімось місці.

2. Як кого припече, то й сам ся притече. (Лол.) Кого... той сї... (Наг.)

Кому прийде потреба, той сам прийде до певного місця.

Приперти. 1. Ага, приперло тї, що-с до мене прийшов! (Наг.)

Говорить сусїд сусїдови, що був з ним доси у гнїву, а все таки прийшов, припертий якоюсь наглою потребою.

2. Припер го до стїни. (Льв.)

Накликав на него якусь біду, ввів його в безвихідне положенє. Пор. Слав. II, 78.

3. Так го припер, що анї му дихнути не дає. (Наг.)

Дошкулив йому, притїснив його.

Припити ся. 1. Припив сї як клїщ або пїявка. (Кольб.)

Припити ся в значінню приссати ся. Пор. Adalb. Przylgnąć 2; Przyczepić się 4.

Припікати. 1. Кого не припікає, тот си не відсуває. (Ільк.) ...той сї... (Наг., Петр.)

Хто не знає біди, той не береже ся її. Пор. Muka 1598.

2. Мене не припікат. (Грин.)

Менї біда не дошкулює.

Припін. 1. З припону зірвав сї. (Наг.)

Первісно про пса, а переносно про чоловіка, що без пїякої рації нападає другого.

Припічок. 1. На припічок не годит сї класти ні сокири, ні долота, ні сверлика, бо сї горшки бют. (Наг.)

Народнє вірованє.

Приповедїнка. 1. У нас така приповедїнка: де парубок, там і дівка. (Ільк.)

Такий звичай, така установа.

Приповідати. 1. Не приповідавши — няй му буде в песю міру — щось му викинуло над оком, ґулю оттаку, рак ци що. (Кіндр.)

Вість про таку погану пригоду подають завсїгди з оговорками, а показуючи на власнім тїлї, додають: най буде в його мірі, або, як ось тут, у песїй мірі.

2. Як приповідают люде. (Корч.)

Говорить ся наводячи якусь приповідку. Пор. Wand. IV, Sprichwort 14.

Приповідка. 1. Кожда приповідка має свою причину. (Кол.)

Основана на якійсь фактичній підставі.

2. Нема приповідки без правди. (Ільк., Петр.) ...приповістки. (Ільк.)

В кождій є більша або менша частина дїйсного досвіду. Пор. Гильф. 2892; Libl. 26; Wand. VI. Sprichwort 5.

3. То не приповідка, но правда. (Луч.) ...а... (Наг.)

Завважують, коли хтось вимовить якесь влучне і гарне реченє.

Приповісти. 1. Такого не приповісти. (Наг.)

Говорять про якусь дивну новину. Пор. Даль I, 527.

Припоминати. 1. Хто припоминає, той ся допоминає. (Ільк.)

Припімнене довгу значить стілько, як припімнене о віддане.

Припустити ся. 1. Припустив сї в три латї. (Орт.)

Гумористична травестація вислову із „Вірую“ „при понтийстѣмъ Пилатѣ“.

Приробити. 1. Тот приробит, а тот начькодит. (ЮКм.)

Тот-тот в значіню: один-другий.

Природа. 1. Природа єдному мама, а другому мачоха. (Гнїдк.)

Природа дає одному богато, а другому мало.

2. Природу тяжко відмінити. (Ільк.)

Природа підлягає законам, незалежним від людської волї.

Природжений. 1. Як ни буди природжени, ни буди научени. (Жидач.)

В кого нема природних дарів, той не навчить ся нїчого.

Присївати. 1. Мало сї присїват, бо ґрунту нима. (ЮКм.)

Говорять побіднїлі Бойки.

Присїд. 1. За єдним присїдом вечера з обідом. (Ільк.)

В тїснім часї люди обідають иноді аж у вечір, аби не вечеряти окремо.

Присїсти. 1. Бодай го короста присїла! (Жидач.)

Прокляте. Короста — чухачка.

2. Присїв пес ногу. (Будз.)

Травестія заклятя: Прясято Богу!

3. Присїла, як дим хату. (Голешів)

Характеристика напасної жінки.

4. Присїли, гий саранчи. (Жидач.)

Про дармоїдів, що накинули ся на чиесь добро.

Прислівє. 1. А прислівйи би тї вкрило! (Наг.)

Прислівє в значіню нещасте.

2. То ще прислівє буде моє. (Будз.)

Буде якесь диво, скандал.

3. Ще прислівя якого наробиш! (Будз.)

Наробиш лиха.

4. Я ще до якогось прислівє прийду. (Будз.)

Дійду до якогось нещастя.

5. Я ще ту прислівя наробю. (Будз.)
Нароблю лиха, клопоту.

Прислуга. 1. Така прислуга, а нїчо, то на єдно вийде. (Наг.)
Про недотепну, лїниву прислугу.

Приснити ся. 1. Най вам сї щось ладне приснит. (Наг.)
Приємне побажанє.

2. Най ся приснит своїм. (Лучак.)
Примовляють, коли згадують покійника.

3. Най ти сї Фавель приснит! (Наг.)
Фавель був жид-онучкар, що довгі лїта вештав ся по дрогобицькім повітї в 50-их і 60-их роках мин. віку.

4. Ще ти сї тото приснит. (Наг.)
Примовляють, коли зайде розмова на щось страшне.

Присотати ся. 1. Присотав сї в три дороги. (Кол.)
Приблудив ся, прийшов блукаючи.

Приспа. 1. Приспа — взїдж гімен триста. (Яс. С.)
Мудрованє.

Приспора. 1. Нема приспори. (Лучак.)
Нема прибутку, доходу.

Приставати. 1. З яким пристаєш, таким сам остаєш. (Ільк.) ...сї сам стаєш. (Наг.)
Про силу товариських зносин, які роблять чоловіка подібним до його окруженя.

2. З яким хто пристає, таким сам буває. (Петр.) ...стає. (Наг.)
Инша форма вислову тої самої думки, що в попер. ч. Пор. Wahl I, 149; Schlei. 188; Слав. I, 72; II, 76; Даль I, 199; Нос. ст. 315, 438; Adalb. Przestawać 10.

3. Хто з ким пристає, таким сї стає. (Жидач.)
Варіянт до ч. 1 і 2.

4. Хто пристає, тому розуму не стає, а хто зятя приймає, той і сего не має. (Кукиз.)
Приставати називає ся, коли парубок іде до хати жінчиних родичів. Доля такого „пристая“ буває звичайно дуже незавидна.

5. Хто пристає, тому світа не стає. (Стежн.)
„Пристати“ тут у значінню оженити ся з тим, щоб іти до батьківського дому своєї жінки.

Пристати. 1. Ви, видно, десь пристали з другого села. (Янів)
Говорять до чоловіка, що виявляє відмінну, незвичайну в даній місцевости пошу або вдачу.

2. Пристань до мене, поможеш з голоду мерти. (Лучак.)
Говорила дївка бідному парубкови.

3. Пристань, пристань до вербунку, будеш їсти з маслом курку; будеш їсти, будеш пити, довбеньками вуши бити. (Наг.)
Перед заведенєм обовязкової рекрутації при кінцї XVIII віку до війська вербували охочих ваблячи їх обіцянками щедрої плати і веселого житя.

Присунути. 1. Коль я година присунути, година й відсунути. (ЮК.)

Говорить дорослa дівка, що може посувати якийсь тягар.

Присхнути. 1. Присхло як на псови. (Ільк.)

Говорять про якусь рану або боляче місце, що загоїло ся без ліків. Пес гоїть свої рани вилизуванєм.

2. Присхне, як на псї. (Жидач.)

Говорять про якусь незначну рану, що загоїть ся без лїкарства.

Присяга. 1. Під присьигов, любочку: як єм сї вродив на Луки, то не було нї хлїба нї муки. (Войн.)

Під присягою scil. сказавши. Говорить чоловік для лїпшого запевнення, що говорить правду. Про празник Луки диви під Лука.

Присягнути. 1. Присяг на мене за даремщину. (Вел. Очи)

Винуватить пошкодований чоловік якогось свідка в фалшивій присязї.

Присяй-бо. 1. В него „присяй-бо“, як у жида „ай вай“. (Сїл. Б.)

Присяй-бо замість присягаю Богу.

Притик. 1. Дає притики до попової кобили. (Голг.)

Притик — натяк; значінє приказки неясне.

Притиснути. 1. Так го притис, що анї не пікне. (Наг.) ...тілько дихтит. (Борис.)

Притиснути в двоякім значіню: фізичнім і моральнім, пригнобити, поневолити.

Притока. 1. Притоки дає вашій кобилї. (Котув.)

Варіянт до Притик ч. 1.

Причепити. 1. Нї причіпити до кола, нї до плота. (Збар.)

Про щось негодяще, незгідливе.

2. Нї причіпити, нї прилатати, нї кому дармо дати. (Збар.)

Варіянт до попер. ч.

3. Причепив ся, як глухий до тїста. (Терноп.)

Недоладнє порівнанє.

4. Причепив ся, як кіт до сала. (Сїл. Б.)

Пристрастив ся до чогось, унадив ся.

5. Причепив ся як клїщ до ср—и. (Ком.)

Про якогось придирливого, напасного чоловіка. Пор. Adalb. Przylgnąć 2.

6. Причепив сї, як рiпйик до кожуха. (Наг.) ...як вош... (Наг.)

Говорять про чоловіка, що пристає до несвоєї компанії. Пор. Wand. I, Anhängen 2; Adalb. Przyczepiać się 5.

7. Причепила ся публїка до чоловіка. (Замул.)

Публїка — або нечесна особа або якась погана пригода.

8. Так причепив ся, як свиня до браги. (Луч.)

Порівнанє не досить відповідне, бо свиня звичайно браги не уживає.

Причина. 1. От аби причина до смерти. (Сор.)

Про якусь припадкову смерть із благої причини.

Причинити. 1. Бодай вам Бiг причьинив за вигоду віка і здоровля і многих лїт. (ЮК.)

Побожнє бажанє.

2. Причиний гіркого до лихого. (Наг.)

Іронічно, коли на чоловіка в прикрім положеню спадає ще якесь лихо.

Причком. 1. Не причком*) кажучи. (Ільк.)

Говорить ся, коли хочеть ся сказати щось не зовсім виразно або тілько через порівнане.

Причта. 1. Без причти віка не пережити. (Гнїдк.)

Причта в значіню пригоди або лихої пригоди.

2. Причта ми стала ся. (Лучак.)

Стала ся менї якась недобра пригода.

Пришити. 1. Анї пришити, анї прилатати. (Ільк.)

Про щось недоладне і нї до чого нездале; первісно про шматок матерії. Пор. Adalb. Przyłatać 1.

3. Приший го і до полтя, то не буде в него сала. (Гнїлк.)

Пришити кого до полтя — образовий вислов замість: дати йому як найбільший достаток.

Приятель. 1. Вірний приятїль, то найбільший скарб. (Залїсє)

Зразок житєвого досвіду. Пор. Wand. I, Freund 173.

3. Для приятеля нового не пускай ся старого. (Ільк.) ...покидай... (Льв.)

Стара приязнь завше цїннїйша від нової. Пор. Гильф. 85; Wahl I, 85; Adalb. Przyjaciel 9; Wand. I, Freund 39, 64.

3. Лїпше сто приятелїв, нїж оден ворог. (Яс. С.)

Один ворог може богато нашкодити, а сто приятелїв всеж таки можуть дещо помогти. Пор. Adalb. Przyjaciel 28; Wand. I, Freund 35.

4. Приятелева вода лучша ворогового меда. (Гнїдк.)

З добрим приятелем лекше жити в найскромнїйших відносинах як бенкетувати з ворогами.

5. Приятель від миски. (Гнїдк.)

Називають себе так слуги, що їдять з одної миски і найчастїйше бють ся за їду. Пор. Brzoz. Przyjaciel 21.

6. Хто приятелї лишит у пригодї, ни варт шо по сьвітї ходит. (Кольб.)

Некорисний осуд про пещиру приязнь.

Прісно. 1. Не тому́ прісно, що не кисло, іно тому, що не розчиняно. (Ільк.)

Говорять про недоладну роботу, розпочату за пізно.

2. Тим то прісно, що (не) кисло. (Мінч., Петр.)

Найпростїйша рація.

Прісняк. 1. Їж прісняки, заким будуть кисляки. (Ільк.)

Прісняк — прісна паляниця, яку печуть звичайно перед печенєм кислого хлїба.

Пріська. 1. Тїкай, Пріську, бо йде військо! (Дар.)

Приказка до імени Приська (Prisca)

Пріти. 1. Аж ми голова прієть. (Будз.)

Від великого клопоту або від утоми.

2. Прієть, як попівський наймит при мисцї. (Луч.)

Виїдане страви — се по народному понятю головна робота попівського наймита.

---

*) В друку мб. через помилку: прудком.

Пробачити. 1. Пробачте ми, чесні люде! (Ільк.)
Формула перепросин у розмові.

Пробувати. 1. Ни пробуй в дурньи розуму. (Кольб.)
Бо його розум не видержить ніякої проби.

Провадити. 1. Такої провадит, що вуха затикай. (Наг.)
Таке говорить, що нічого слухати.

Провинити. 1. Провинив єм, не жьиль ми й терпіти. (Наг.)
Признає ся винуватий чоловік.

Проводи. 1. Від провід до провід бідуємо. (Снят.)
Інтересний спосіб означеня цілого року. Проводи — провідна або Фомина неділя, перша по Велициідни.

Проволокти. 1. Хоть ся проволоче, то не утіче. (Петр.)
Про якусь затяжну справу. Пор. Гильф. 3486, 3563; Adalb. Przewleć się 1.

2. Що сї проволоче, то не втече. (Наг.)
Варіянт до попер. ч.

Програти. 1. Або програю, або віграю. (Лол.)
Важить ся чоловік на двоє між зиском і стратою.

2. Програв піп парафію. (Петр.)
Говорить про всяку страчену, програну справу.

3. Хто не програє, той не виграє (Льв.)
Хто боїть ся вдавати ся в гру і стратити в ній, той не виграє. Пор. Даль I, 323; Adalb. Przegrana 2.

Продавець. 1. Що продавец зафалює, то купец ганит. (М. Гош.)
Звичайна житєва практика.

Продати. 1. Анї продати, анї проміняти, — лучше було не брати. (Ільк.)
Говорить чоловік про невдалу жінку.

2. Анї що продати, анї що проміняти. (Стоян.)
Кругла бідність.

3. Нї продати, нї промінєти. (Мик. н. Дн.)
Говорить батько про свою дївку на відданю.

4. Продав конї, продав віз, на радї сї домів віз. (Ком.)
Примівка про марнотратника або легкодуха.

5. Продав кота в мішку. (Дрог.)
Ошукав на продажи. Пор. Гильф. 2191; Adalb. Przedawać 2, 3.

6. Продав пса за лиса. (Ільк.)
Допустив ся ошуканства.

7. Продай биці, купи киці. (Наг.)
Продати пожиточну річ, а купити непотрібну.

8. Продай і кай ся. (Лучак.)
Каєть ся чоловік, коли продасть занадто дешево. Пор. Гильф. 2312.

9. Продаўа баба корову і купиўа терферле на гоўову. (У.В.Л.)
За продану корову купила дорогу хустку на голову.

10. Продам Бар і Руду, заграю Ляхам в дуду. (Лучак.)
Приказка про якогось польського маґната.

11. Продати биці, купити куці. (Гнїдк.)
Продати бики, купити свині. Вар. до ч. 7.
12. Треба продати вола, ніж виправувати когута. (Яс. С.)
Процесове доходженє найдрібнїйшої справи коштує богато.
13. Що не продам, то такій дам. (Наг.) ...дармо... (Дрог.)
Говорив маючий купець, що не дуже дбав про те, аби випродати весь свій товар.
14. Яке продав, таке купив. (Дрог.)
Лихе продав, лихе купив. Пор. Muka 1461.
15. Як хочеш продати, то ся мусиш подати. (Довж.)
Мусиш попустити із первісної ціни.

Продїр. 1. Продїр — отець ти злодїй. (Наг.)
Мудроване. Продїр — голка з відломаним ушком.

Продрогнути. 1. Продрог до кости. (Наг.)
З великої студени.

Пройти. 1. Пройшло, минуло ся. (ЮКм.)
Про все минуле.

Проїсти ся. 1. Проїв би сї крізь Дїв. (Наг.)
Говорять про ненажерного чоловіка. Пор. Libl. 160.

Прокіп. 1. Біжит Прокіп, кінит окріп; як з Прокопом, так і без Прокопа. (Луч.)
Примівка до імени Прокіп.
2. Всадив Прокіп руку в окріп тай каже: Середа. (Коб.)
Гумористична примівка до імени Прокіп.
3. Прийшов Прокіп, налляв окріп; іде Гаврило — ще ся не зварило; прийшов Денис, налляв сім мис; прийшов Тарас, зїв всьо нараз. (Мшан.)
Гумористичне оповіданє про якесь невидатне вариво. Пор. Етн. Збірник VI, ч. 70.
4. Як з Прокопом, так і без Прокопа. (Луч.)
Як з тим, так без того, про Прокопа байдуже. Пор. Нос. ст. 462; Adalb. Prokop 1.

Прокляти. 1. Проклинеш тую хвилю, в котрій тя мама родила. (Вел.Очи)
Говорить нещасливий чоловік.

Проклятє. 1. Прокляте не йде в лїс дрова рубати. (Наг.)
Воно паде на проклятого, або на того, що проклинає, або лишає ся зовсїм без наслїдка.

Проклятий. 1. Ото проклятий! І хлїб їсть, і за возом не біжить. (Дар.)
Мова про пса, що не хотїв бігти за возом.

Прокупити ся. 1. Няй бодай тим прокупю ся перед Богом. (ЮК.)
Окупити свої гріхи.

Пролежати. 1. Пролежалам дві нидїлї в горячцї без себе. (ЮК.)
Без себе — значить непритомна.

Промарнити. 1. Промарнила славу і окаянна. (ЮК.)
Змарнувала свою добру славу і зробила ся людським посміховищем.

Про мене. 1. Най буде про мене, аби не в мене. (Лучак.)

Нехай говорять про мене поза очи, аби не в очи.

2. Про мене лїзь на мене, але що мама скаже? (Рогат.)

Говорить дївка до парубка.

3. Про мене, Семене! (Наг.)

Я не маю нїчого проти того.

4. Про мене тай про мої дїти. (Кольб.)

Нехай стане ся щось лихе, але не торкаючи мене і моїх дїтий.

Проміняти. 1. Проміняв леміш за швайку. (Крех.)

Проміняти цїнну річ єа маловартну. Пор. Даль I, 304.

2. Проміньив ситце за решітце. (Наг.)

Проміняти дрібницю за дрібницю.

Пропадьош. 1. А пропадьош би ти був! (Наг.)

Великоруська форма „Пропадеш“ ужита в значіню іменника в проклятю щоб ти пропав. Ремінїсценція з походу росийського війська в 1849 р.

Пропасниця. 1. Била би тобов пропасниці! (Наг.)

Прокляте. Пропасниця — лихорадка.

2. Пропасницю відігнати. (Гнїдк.)

Її відганяють заклятями, які мають за собою дуже стару і цїкаву літературну традицію. В старих текстах „лихорадка“ називає ся трясавиця.

3. Пропасницю спротивити. (Наг.)

В часї пропасниці хорому забагає ся особливо деяких страв, квасного, солодкого, або овочів. По народньому віруваню для прогнаня лихорадки треба їсти як раз противне тому, чого забагаєть ся.

Пропасти. 1. Аби-с пропав, аби за тобов лиш заклекотїло! (Наг.)

Прокляте; взяте дословно: щоб під тобою розвернула ся земля.

2. А бодай-їсь пропав, як мокрого року мериканка! (Жураки)

Американка — американська картофля удає ся тілько в сухім році. Коли в Жураках одного слотавого року вигнила вся американка, зложено отсе прокляте.

3. Бодай єс пропав у безвісти! (Наг.)

Прокляте: щоб ти заблудив ся десь у якімось відлюднім місцї.

4. Вважай, бо пропадеш! (ЮКм.)

Говорять на небезпечнім місцї, на стрімкій дорозї або на наглім закрутї ріки.

5. Волїв бим під землю пропасти, ніж маю таке слухати. (Корч.)

Волїв би, щоб земля розступила під ним. Ідея та сама, що в ч. 1.

6. Пішло на пропале. (Наг.) На пропале. (Гнїдк.)

Говорять про всяку пропащу річ.

7. Пропав без вісти. (Борис.)

Не стало по нїм і слуху.

8. Пропав без знаку. (Наг.)

Не стало його й слїду.

9. Пропав би-сь, не снив би-сь ся! (Ільк.)

Прокляте: щоб ти згиб і не являв ся нїкому навіть у снї.

10. Пропав капшук і паланиця. (Печен.)

Мова про якусь згубу.

11. Пропав бідний без наймита. (Гнїдк.)
Іронїчний вислов; бідному не потрібно наймита, бо він сам мусить винаймати ся.
12. Пропав капшук і штири новенькі. (Коб.)
Варіянт до попер.
13. Пропав мов під сиру землю. (Борис.)
Ідея та сама, що в числї 1.
14. Пропав як камінь у водї. (Стан., Тереб.) ...у морі. (Тереб.)
Камінь кинений у воду не легко віднайти. Пор. Нос. ст. 322; Libl. 215; Adalb. Przepaść 2.
15. Пропав як пес у ярмарок. (Ільк.) ...у ярмарку. (Тер.) ...на ярмарку. (Наг.)
Відблукав ся кудись. Пор. Adalb. Przepaść 3.
16. Пропав як Фáтьові ходаки. (Дид.)
Хто такий Фатьо — не відомо.
17. Пропадемо на прах вічний. (Карл.)
Розсиплемо ся порохом, помремо.
18. Пропало на нинїшний день. (Наг.) ...по нинїшний... (Бор.)
Доси не віднайдено.
19. Пропало — розступи сї земле! (Наг.)
Пропало, немов би його проглинула земля.
20. Пропало, що з воза упало. (Жидач.)
Вар. до I, Віз 16.
21. Пропало, як сїм лїт. (Жидач.)
Сім лїт досить довгий час.
22. Пропало, як у воду впало. (Бергом.)
Що впаде в воду, то поплине з водою або втоне.
23. Уже пропало ледове прало. (Ком.)
В зимі перуть на леду і не потребують дощок. Ледове прало — вигода для прачок.
24. Цїлком пропав, як з моста впав. (Залїсє)
Про чоловіка, що щез нагло з поміж людий.

Пропити. 1. Він би божу ногу пропив. (Жидач.)
Про безтямного пяницю.
2. Маєтку не пріпєш, а як і пріпєш, йиннако не озьмеш на тот бік. (Тухля)
Приповідав пяниця, що почував себе ще богачем.

Проплакати. 1. Ми вже його проплакали, так що наші сльози би його втопили, як би сї зібрали до купи. (Вовчк.)
Говорили люди про недоброго пана.
2. Я тя проплачу. (ЮКм.)
Обвинувачу тебе своїми сльозами.

Пропуцувати. 1. Пропуцував грошї. (Льв.)
Розтратив, пор. нїмецьке Das Geld verputzen. Правдоподібно слїд військової цівілїзації.

Прорік. 1. Бодай твій прорік у г—ю втік. (Наг.)

Прорік — пророковане. Говорять, коли хтось віщує комусь нещастя.

Пророк. 1. А пророкови що? (Ільк.)

Питане, на яке історія дає одиноку відповідь, що його не признавали або побивали камінем. Пор. Нос. ст. 416; Гильф. 2265; Wahl I, 94; Adalb. Prorok 1.

Просвистати. 1. Просвистав грошики. (Наг.)

Розтратити гроші.

Просвітлий. 1. Не виджу просвітлої години. (Наг.) Не маю... (Наг.)

Жалує ся нещасливий чоловік. Пор. Даль I, 148.

Просити. 1. Де кого не просят, то кійом виносят. (Ільк., Петр.) ...ни просьи, буком віносьи. (Кольб.)

Сумна пригода непрошеного гостя. Пор. Adalb. Prosić 4.

2. Де тя дуже просят, там очима переносят. (Балиг.)

Раді би бачити його.

3. Де тя не просят, най тя ноги не носят. (Балиг.) ...няй... (Мшанець)

Туди не ходи.

4. Де тя ніхто не просит, ней тя там не носит. (Ком.)

Там не бувай.

5. Де тя просять, не вчащай, де не просять, не бувай. (Ільк.)

Правило товариської обережности, щоб не надуживати чужої гостинности.

6. І проси і грози, нїчого не помагає. (Наг.)

Про непослушного і лїнивого чоловіка. Пор. Нос. ст. 382; Даль I, 283.

7. Його не треба два рази просити. (Наг.)

Готов зробити за першим показом. Пор. Wand. I, Bitter 42.

8. Кого не просят, того кійом виносят. (Лучак.)

Вар. до ч. 1.

9. Не дай сї два рази просити. (Наг.)

Говорять до чоловіка, що відмовляє ся від якоїсь просьби.

10. Просив єм го під милий Біг. (Наг.)

Просив його іменем божим.

11. Проси го — надпроси, то не дасьць. (Будз.)

Про немилосерного чоловіка.

12. Просили вас сердечне, абисте прийшли конечне. (Голг.)

Запрошують у гостину.

13. Просили — не хотів, казали — мусїв. (Ільк.)

Що не хотів по добрій волї, то зробив з примусу. Пор. Гильф. 62; Adalb. Prośba 17.

14. Просимо з собою, за лижкою до дому. (Залїсє)

Просили в таку гостину, при якій йому не дадуть нїчого їсти.

15. Просимо — їмо, а хто прийде, тому ложкою по зубах дамо. (Сїл. Б.)

Ті, що обідають, просять прихожого до обіду, але не допускають його до него.

16. Просимо — їмо, а як прийдете, то в лоб дамо. (Дар.)

Вар. до попер. ч.

17. Просимó, кой їмо, але лижки не дамо. (Наг.)
Вар. до ч. 13 і 14.

18. Просимо на хлїб, на сіль, на що Бог дав. (Наг.) ...на що маємо. (Наг.)
Запрошують гостий, що прийшли на храм до села. Пор. Слав. II, 126.

19. Просити під милий бік. (ЮК.)
Вар. до ч. 7.

20. Проси сї, дарую ти жи́тьи. (Наг.)
Коли два борють ся і один перемагає другого, то примовляє до нього таким способом.

21. Проси як найбільше, а бери, що дають. (Ільк.)
Житєва мудрість, а по части купецьке правило. Пор. Adalb. Prosić 19.

Проскура. 1. Чи вна пече проскури, жеби ї не бити? (Бітля)
Проскурниця уважала ся в давніх часах по части духовною особою, яку не можна було бити.

Прослїдок. 1. Нема й прослїдку, де що було. (Лучак.)
Нема найменшого слїду.

Просо. 1. В чуже просо не пхай носа. (Дмитр.)
Не встрявай у чуже дїло. Пор. Ніс. ч. 26.

2. Не моє просо, не мої воробцї, не буду відганьити. (Наг.)
Не моє дїло, не буду мішати ся до него. Пор. Adalb. Proso 1, 7.

3. Тогди просо засївае ся, як глухий дуб розвиває ся. (Заставцї)
Дуб розвиває ся найпізнїйше з усїх лїсових дерев.

Проспати ся. 1. Проспит сї, добрий стане. (Наг.)
Сердитий чоловік проспавши ся звичайно добрїє.

Простерти ся. 1. Простер би ти ся йому завтра до схід сонця. (Корч.)
Простерти ся в значіню упасти трупом, лягти без жита.

Простибіг. 1. Меш мати простибіг. (Кол.)
Формула подякування за вчинене добро, в значіню: будеш мати ласку божу, Бог тобі відплатить.

Простий. 1. Таке просте, як пяному дорога з шинку. (Підгірки)
Про щось дуже криве, зиґзаковате.

Простити. 1. Най Бог простит, коли кортит. (Бергом.)
Коли чоловіка на що скортить, то він иноді не уважає на жаден божий заказ.

Просто. 1. Просто з моста на бігущую воду. (Ільк.)
Прокляте, scil. щоб ти кинув ся з моста в воду. Пор. Adalb. Prosto 3.

Простувати. 1. Хто простує, той дома не почує, а хто колує, той дома почує. (Токи)
Проста дорога в давнїйших часах бувала найнебезпечнїйша і найутяжливійша так, що звичайно лїпше було їхати обїздами.

Просянка. 1. Або я хочу просянки? (Будз.)
Гра слів: просянка дословно значить поле, на якім зжато просо, але тут має значіне чогось прошеного.

Просьба. 1. Просьба мур пробиває. (Петр.)
Змягчує і найтвердші серця. Пор. Adalb. Prośba 7.

2. Просьба панська рівно з наказом ходить. (Ільк.)
Коли пан просить, то підданий мусить уважати се за наказ. Пор. Adalb. Prosić 16.
3. Просьба стїну перебє. (Ільк.)
Вар. до ч. 1.

Противити ся. 1. Не противте сї тому, що скажу, бо то не з мої голови, то старі люде говорили. (Вовч.)
Оговірка чоловіка, що хоче иншим сказати якусь прикру правду.

Противний. 1. Не будте противни, же ми собі випе́мо. (Лемк.)
Говорили пющі до непющого горілку.

Прохват. 1. З прохвату мене збудив. (Белз)
Збудив нагло з твердого сну.

Прошак. 1. І бідний прошак — гість, так як богач банує з'їсть, не лиш борщ і кулешу. (Грин.)
Прошак — жебрак; коли дадуть добре їсти, то він такий сам гість як богач.

Прошений. 1. Де не прошений, там ковдошений. (Доброс.)
Вар. до Прийти ч. 17.
2. Прошений хлїб не ситит. (Кол.)
Жебрацтво не збогачує чоловіка.

Прут. 1. Виросли, як прутом вигнав. (Наг.)
Мова про дїтий, гусита або курята.
2. Возмем прута тай осьвітимо воду. (Іванівці)
Грозять дитині тїлесною карою.
3. Гни прут, поки сирий, бо як висхне, то ся зломе. (Бергом.)
Так і чоловіка навчай, поки молодий і податливий.
4. На прут кого вигнати. (Гнїдк.)
Значіне неясне.
5. Прут — ріка дика, викидає з хати без процесу і параґрафів. (Снят.)
На Прутї трафляють ся наглі і страшні повені.

Прядка. 1. Добра прьидка, за сїм неділь нитка. (Жидач.)
Про лїниву прядку.
2. Яка прьидка, така нитка. (Ільк.)
Лиха пряха лихі нитки пряде. Пор. Adalb. Prządka 2.

Пряжа. 1. Яка пряжа, таке й полотно. (Ільк.)
Пряжа — нитки, намотані в мітки.
2. Яка пряжа, такі й мітки. (Ур.)
Бо мітки намотують ся з тої самої пряжі.

Прясти. 1. Напрьила кітка півтора мітка, а кіт сї розіграв тай то пірвав. (Кольб.)
Жартлива приказка про невдалу пряху.
2. Прьиду, прьиду, тай нема рьиду, а на менї дрантє. (Кол.)
Говорила бідна пряха, що пряла на заробок.
3. Хто пряде в перший день великого посту, у того в сиру будут хробаки. (Наг.)
Народне віруване.

Псалтира. 1. Пішла його псалтира на перець. (Ільк.)
Її подерли на завиване перцю.

Псубрат. 1. Ти псубрате! (Будз.)
Лайка.

Псючок. 1. Добрий в тебе псючок. (Будз.)
Лайка на брехливого, підлесного чоловіка.

Псякров. 1. Псякров, ти холєро кінська! (Підгірки)
Лайка. Про „пся кров“ див. Песій ч. 6.

2. Така пся кров, як катúці. (Жидач.)
Про лиху жінку. Катица — fem. від кат.

3. Така пся кров, як копиці. (Жидач.)
Про грубу, черевату жінку.

Псяюха. 1. Псяюха — не рікши му крашше. (Борис.)
Псяюха те саме, що пся кров.

Птах. 1. Він не нашого піря птах. (Коб.)
Він не нашого роду людина, не подібний до нас.

2. Злий то птах, що в своє гніздо каляє. (Гнідк.)
Злий чоловік, що поганить свою родину або своє домашнє огнище. Пор. Гильф. 539; Нос. ст. 299; Libl. 51; Wand. III, Nest 40.

3. Кождий птах у свій ніс співає. (Гнідк.)
Співає так, як йому дзьоб виріс. Пор. нїмецьке: Er singt, wie ihm der Schnabel gewachsen ist.

4. Коли про молодих птахів, що ще в гнїздї, заговорити при огни, то їх мурашки поїдят. (Кол.)
Народне віруване.

5. Птаха пізнати по пірю, а пана по холявах. (Лім.)
Пізнаване по холявах диви висше Пан ч. 112. Пор. Bebel 45; Schlei. 157, 184; E. Rot. 157.

6. Ранї птахи зуби теребьит, а пізнї очи продирают. (Наг.)
Ті, що рано повставали, зараз понаїдали ся, а ті, що заспали, протирають очи. Пор. Сим. 2034.

7. Файні птахи, тілько що голови великі. (Утїх.)
Мова про совині дїти.

Птаха. 1. Кожда птаха своє гніздо хвалить. (Ільк.)
Кожда ґосподиня хвалить свою хату.

2. Нїкому сама птаха в руки не вскочить. (Ільк.)
Треба її якимось способом зловити.

Пташина. 1. Лїпше пташинї голодом у лїсї, як при цукрі і богатій стрісї. (Гнїдк.)
Краще пташинї жити на свободї, як у клїтцї.

Пташка. 1. То непевна, то хитра пташка. (Ільк.)
Про непевну, хитру людину.

Пташок. 1. А ту-с ми, пташку! (Наг.)
Пташок у значінню злодія; окрик, коли піймають кого на горячім учинку.

2. Заки намалює пташка — вола з'їсть. (Льв.)
Говорять про безталанного маляра.
3. Рані пташки зуби теребля́ть, а пізні очи. (Ільк.) ..очи протирают. (Петр.)
Варіянти до Птах ч. 6. Пор. Schlei. 168; Libl. 126; Wand. III, Krähe 10.

Птиця. 1. Добра птиця свого гнізда держит ся. (Гнїдк.)
Добра дитина держить ся своєї хати.
2. Добра птиця свого гнізда не каляє. (Ільк.)
Добрий чоловік не поганить свойого роду. Вар. до Птах ч. 2.
3. Кожда птиці до свого гнізда зносит. (Ком.)
Кождий чоловік старає ся мати своє господарство.
4. Кожда птиця знайде свого Гриця. (Ільк.) ...має... (Луч.)
Свого самця, свого товариша.
5. Кожда птиця своє гнїздо хвалит. (Гнїдк.)
Варіянт до Птаха ч. 1.
6. Кожда птиця свому гнїзду співає. (Гнїдк.)
Кождий робить приємність для своєї родини.
7. Пізнати птицю по пірю. (Гнїдк.)
Кождий рід птахів має иншу барву. Пор. Птах ч. 5.
8. Ранна птиця зуби теребит. (Лучак.)
Коротший варіянт до Пташок ч. 3.

Пуга. 1. Згине пуга, буде друга. (Гол.)
Пуга має двояке значіне: пугач або батіг.
2. Яка пуга, така й смуга. (Ільк.)
Який батіг, такий синяк від його удару.

Пугач. 1. Не показуй пугачеви зеркала, бо він сам знає, що красний. (Ільк.)
Пугач справдї належить до найкрасших птахів, але наш народ уважає всї сови поганими птахами.

Пуд. 1. Дало му пуду. (Довгоп.)
Перелякав ся.
2. Пудами тото зробиш. (Наг.)
Спішно, гоном зробиш.

Пуджати. 1. Ни пуджай ся, нїт, не вирве тя! (ЮКм.)
Не лякай ся, бо нема тобі смерти.
2. Пуджьий того, що сї боїт. (Жабє)
А я не бою ся. Пор. Даль I, 291.

Пудний. 1. Пудна́ година. (Кос.)
Страшна година.

Пук. 1. Що пук, то з рук. (Крив.) ...то все... (Карл.)
Пук тут означає мб. стрільця; значіне приказки неясне.

Пукнути. 1. Мало-м не пук зо сьміху. (Наг.)
Мало не тріс.
2. Хоть пукни туй зараз на місци, то нїчого не врадиш. (Борис.)
Хоч трісни. Говорять про безвихідне положене.

Пустка. 1. Пустка така, що вітер по хаті ся гонит. (Луч.)
Про незамешкану або дуже убогу хату.

2. Пустков смердит. (Наг.)
Про давно незамешкану хату.

Пустий. 1. Все пусте! (Наг.)
Про марність усього світа. Пор. Wand. I, Eitel 2.

2. З пустого не наллєш. (Наг.)
Про пусту посудину, але також про малоумного чоловіка, від якого не довідаєш ся нїчого путнього. Пор. Сим. 1153.

3. З пустої стодоли ино пуста птиця вилетит. (Гнїдк.) ...пусте потьи... (Наг.)
Вар. до ч. 1. Пор. Сим. 1154.

4. З пустої студоли не вилетить хиба сова. (Ільк.)
З пустої сім'ї не вийде порядна людина.

5. Пуста твоя бесїда. (Наг.) ...робота. (Наг.)
Говорять до легкодухого, пустомовного чоловіка. Пор. I, Бесїда ч. 7.

6. Пустий як бубен. (Сор.)
Про надутого, балакучого чоловіка.

Пустити. 1. Пусти єго під стів, а він лїзе на стів. (Жидач.)
Варіянт до Пес ч. 160.

2. Пустив го з димом. (Наг.)
Спалив йому хату.

Пустота. 1. В кім пустота, в тім і робота. (Стан.)
Хто любить пустоту, веселість, буває иноді проте добрим робітником.

Пустувати. 1. Пустують, мало кізлиньи з хати не позносьит. (Наг.)
Мова про надмірно веселих, збиточних дїтий.

Путеря. 1. Кождий робить по́задь путе́ров тай позадь можністьов тай позадь за́тьиком. (Кривор.)
Путеря — сила або змога; позадь — в значіню: в міру, відповідно до чого.

Путє. 1. Набрало ся їх без путя. (Токи)
Набрало ся без лїку.

2. Нема там путя. (Токи)
Нема ладу.

3. Я бим з ними путя не видїв. (Токи)
Не дав би собі ради.

Путь. 1. На путь ми сї прийшло. (Белз)
Випало піти в дорогу.

2. Хто на путй, мусит іти. (Гнїдк.)
Хто вибрав ся в дорогу, мусить іти.

3. Хто путь перед собою має, часу не питає. (Гнїдк.)
Хто має вибрати ся в дорогу, мусить поспішати.

Пушити. 1. Не пуши, головки не суши. (Ільк.)
Пушити — надувати, ганьбити, докоряти.

Пушка. 1. Лиш пушка пари в нїм. (Наг.)
Пушка — по українськи пучка — те, що можна взяти стулсними двома пальцями: великим і вказівним.

2. Пушка сили, дїжка смроду. (Підгірки)
Про слабосилого, а ненажерного чоловіка.

Пуща. 1. То на пущи казано. (Гнїдк.)
Се говорено надармо.

Пущанє. 1. Вечьир на пущіньи чельидь танцує на колопнї, аби сї родили. (Жабє)
Народне віруване і обряд.

2. Який день на пущиня, такий на Великдень. (Мшан.)
Народне віруване.

Пхати. 1. Не пхай свої два крейцарі межи панцкі гроші. (Стрий)
Не втикай свого простого слова в розмову мудрих людий.

2. Не пхай ся, де тя не треба. (Ільк.)
Не встрявай не в свою компанїю.

3. Не пхай твого писка до чужої миски. (Бергом.)
Не впрошуй ся на чужий обід.

4. Пхає ся, як до сьвяченої води. (Мінч., Петр.)
Декуди по освяченю води в р'їці на Йордан люди тиснуть ся до ополонки, щоб першому набрати води, вірячи, що та вода буде мати чудесну, лїкарську силу, що буде помічна на ріжні слабости.

5. Пхає сї, як свиньи під чоловіка. (Кольб.)
Говорять згірдно про натрутливого чоловіка.

6. Треба пхати біду на перед, коль з заду ни мож лишьити. (ЮКм.)
Говорить бідний чоловік.

Пчих. 1. Бодай тобі тїсний пчих був! (Кол.)
Жарливе прокляте. Оповідають, що колись була така пошесть, що люди від пчиханя умирали, і від тодї війшло в звичай по кождім пчиху говорити: На здоровле.

Пчихати. 1. Випчихай сї, заки тото зробиш! (Наг.)
Се не легка робота.

Пчола. 1. В кого пчоли, в того мід. (Грин.)
Користь із пасїки.

2. І пчола на красний цьвіт летит. (Гнїдк.)
Гарну людину всї люблять. Пор. Нос. ст. 418.

3. Пчоли міцно кусають на слоту. (Лучак.)
Перед слотою вони сердиті.

4. Пчоли сї усторобили. (Стара С.)
Значить не сидїли в улїю, але летїли в поле.

5. Пчоли — сьвйитого Петра телеса. (Наг.)
Народня леґенда про те, що Ісус перемінив Петрові кишки в рій пчіл, бо Петро як чоловік був звичайно голодний і жалував ся на голод.

6 Хто має пчоли, той має мід; хто має дїти, той має смрід. (Наг.)
Гумористичне протиставлене користий пасїки і родинного житя.

7. Як даш пчолї їсти до святого Йвана, то вона зробит з тебе пана. (Залїсє)
Ранньою весною бувае часом потрібно годувати пчоли в улїях, коли їм не стане власного корму та не можуть зібрати нїчого в полї.

Пшенець. 1. В Пшенци всї купцї: в осени продают, на яри купуют. (Мшан.)

Продають у осени збіже, щоб сплатити довги, податки, а на весні купують те саме збіже за дорожшу ціну, бо нема що їсти ані засіяти.

Пшениця. 1. Коби тота пшениця добра була, то би її і там змололи (Ільк.)

Говорив хтось про пшеницю звернену із млина.

2. Моя пшениця, мій чьирь, бо я заробила. (ЮК.)

Що хто заробить, те його.

3. Пшениця дурниця, а гроші мара, сегодне є, а завтра нима. (Голови)

В Головах пшениця не родить ся, хиба виїмково і для того тамошні Гуцули не придають їй важного значіня.

4. Пшениці на гроші, а послїд на хліб. (Будз.)

Характеристика новочасного селянського господарства на Поділю, де чільну пшеницю мусять продавати, а хиба послїд уживати на власну потребу.

5. Пшениці му сї сипле. (Наг.)

Йому добре дїє ся. Сипле ся — значить, виростає в колоски.

6. Пшениця му цвите. (Гнїдк.)

Йому добре дїє ся.

7. Пшениця, то хлопська му́ка, мельницька біда, а панська їда. (Пужн.)

Пшениця коштує селянина богато працї, але йде звичайно не на його пожиток. Пор. Етн. Зб. VI, 361.

8. Яка пшениця, така паланиця. (Ільк.)

Властивійше булоб сказати: яка пшенична мука.

9. Як менї пшениця родила, то мене й родина любила. (Токи)

Поки я був заможнїйший.

Пявка. 1. Тогди то буде, як пявка крикне. (Сор.)

Пявка не кричить нїколи; про якусь неможливу річ.

Пядь. 1. Найлучше ся своєю пядею мірити. (Ільк.)

Пядь — значить віддалене між кінцем великого і сказівного пальця, простертих у простій лїнії. Се була найстарша міра для предметів невеликої довготи.

Пяний. 1. Коли-сь не пяний, не потикай ся. (Гнїдк.)

Говорять чоловікови, що позволяє собі на якийсь невчасний жарт.

2. Коли-сь пяний, то лїзь у болото, а не зачіпай. (Ільк.)

Відкараскують ся від зачіпок пяного чоловіка.

3. Коли тобі два скажут, що ти пяний, лягай спати. (Льв.)

Жартлива характеристика думки більшости. Пор. Даль I, 317.

4. Пяний виспит сї, але дурний нїколи. (Наг.) ...безумний... (Гнїдк.)

Знач. пяний лїпший від дурного. Пор. Wand. III, Narr 331; Čelak. 209; Дик. 4729; Даль I, 564.

5. Пяний дурному брат. (Наг.)

Говорять про пяницю, що нїколи не скаже нїчого розумного. Пор. Zátur 70.

6. Пяний на все зізваляє. (Ільк.)

У нього розум обезсилений, він не може нїчому противити ся.

7. Пяний плота сї чіпає. (Мик. н. Дн.)

Не маючи чепити ся чого иншого.

8. Пяний собі розум відбирає, а Біг му знов дає. (Ільк.)

Витверезївши він знов приходить до розуму і кається ся.

9. Пяний свічки не поставить. (Ільк.) ...не засвітит. (Петр.) ...добре. (Жидач.)
Він не може нічого вдержати твердо в руках.
10. Пяний як дитина і нехотя правду скаже. (Гнїдк.)
Пяному розвязує ся язик. Пор. лат. In vino veritas.
11. Пяний як ніч темна. (Наг.)
Про смертельно пяного чоловіка.
12. Пяний як решетом накритий. (Пост.)
Значіне неясне, може тому, що не може звести ся в місця.
13. Пяний як штік. (Наг.) ...шток. (Жидач.)
Про дуже пяного чоловіка, здає ся з нїмецького Stock, яке в полученю з прикметниками означає усилене прикмети, пр. stockfinster, stockdumm.
14. Пяні а дїти і нехотя правду скажуть. (Ільк.)
Вар. до ч. 9.
15. Пяного молитва, як хорого піст. (Зазул.)
Обоє неважні. Пор. Сим. 1738.
16. Пяного Пан Біг стереже. (Мик. н. Дн.)
Він хоч упаде, то звичайно не дуже потовче ся.
17. Пяному вступи сї з дороги. (Наг,)
Бо він шукає зачіпки. Пор. Wand. I, Betrunkener 1.
18. Пяному море на коліна. (Льв.)
Він не вміє оцїнити перешкоди, відважить ся на все. Пор. Libl. 160.
19. Такий пяний, що хоть до нього хрести ся. (Лучак.)
Радше: хоч відхрещуй ся від нього, як від нечистого духа.
20. У пяного що в серци, то й на язицї. (Наг.)
Він не вміє утаїти нїчого.
21. Хоть пяний, а правду каже. (Батят.)
Пяний не все бреше.

Пяниця. 1. Добро пяниці капля. (Дар.)
Йому аби що-то, то задовольнить ся. Пор. Schlei. 177; Нос. ст. 418.
2. Лучший пяниця, як недбалиця. (Мінч., Ільк., Петр.) Ліпший... (Залїсє)
Через недбальство чоловік нераз більше тратить, як через піятику.
3. Пяниця і натще валит ся. (Гнїдк.)
Він уже так знесилений, що натще виглядає як пяний.
4. У пяниці хата броваром смердит. (Борис.)
Смердить горілкою або пивом.

Пятá. 1. Аж му в пятах постило. (Гнїдк.)
З великого страху.
2. Маю тебе в пяті. (Наг.)
Вислов маловаженя і погорди.
3. Пятами в зад затикати ся. (Гнїдк.)
Підскакувати, кепкувати собі з кого.
4. Пятами накивати. (Лев., Ільк., Остерм.)
Втїкати. Пор. Libl. 214; Даль I, 329.

5. Пйити задерти. (Наг.)

Упасти горілиць або вмерти. Пор. Нос. ст. 418; Zátur. 60.

6. Я його в пєті ношу. (Будз.)

Маю його в зневазї, не поважаю його. Пор. ч. 2.

Пятий. 1. Пяте через десяте. (Льв.)

Про недоладне рахованє. Пор. LibI. 151; Нос. ст. 418.

Пятка. 1. Не стало пйитки до десьитки. (Наг.)

Лихий рахунок.

2. Що пйитка, то не десьитка. (Сор.)

Бо десятка в двоє стілько, що пятка.

Пятниця. 1. Буде сїм пятниць в одну неділю. (Городен.)

Якась неможлива будущина.

2. В пятницю не вільно хлїба печи, аби сьвята Пятнонька не гнївала ся. (Вислоб.)

Народнє віруванє.

3. В пйитницю по Вознесению не мож прати шматьи. (Наг.)

Народнє віруванє.

4. Довша пйитнонька, як неділї. (Бібр.)

Бо пятниця пісна, а неділя масна. Пор. Zátur. 621.

5. Ой Пятнице, осиянцька гора горит! (Мшан.)

Значінє неясне.

6. Пятниця на гусячих ногах ходит. (Мшан.)

Народнє віруванє. Пятниця ідентифікує ся з Сивіллою і старофранцускою Бертою, що обі представляють ся як жінки на гусячих ногах, пор. Сирен.

Пять. 1. Де пьитьом варьит, там сї шестий погодує. (Наг.)

При більшій компанії легко одного заспокоїти. Пор. Muka 973.

2. Є нас ту пйить, пйитнадціть, без двох двадціть, семеро й троє і маленьких двоє. (Наг.)

Жартлива загадка на суму 50.

3. Нї в пять, нї в девять. (Ільк.) ...десять. (Наг.)

Про щось недоладне. Пор. Нос. ст. 382.

4. Пйить ти меже очима! (Іван.)

Значінє неясне, може пядь, а може натяк на відомий грецький жест, де показанє комусь долонї з пятьма простягненими пальцями значить велику образу. Греків, що ображають ся тим жестом, який у їх понятю означає злодія, називають пендосами.

Конець другого тому.

Етнографічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . . 2·00 К.

Етнографічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . . 2·00 „

Етнографічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етнографічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . . 3·00 „

Етнографічний Збірник, т. X. Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упоряд. і пояснив др. Ів. Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 „

Етнографічний Збірник, т. XI. Містить: Галицько-руські народні пісні з мельодіями. Зібрав др. І. Колесса . . . . . 6.00 „

Етнографічний Збірник, т. XII—XIII. Містить: В. Гнатюк, Галицько-руські народні легенди, I—II, том по . . . . . 3·00 „

Етнографічний Збірник, т. XIV. Містить: Оповідання Р. Ф. Чмихала. Зібрав В. Лесевич . . . . . 4·00 „

Етнографічний Збірник, т. XV. Містить: Знадоби до галицько-руської демонольогії, т. I. Зібрав В Гнатюк . . . . . 4.00 „

Етнографічний Збірник, т. XVI. Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Т. I., вип. II . . . . . 5·00 „

Етнографічний Збірник, XVII—XIX. Містить: Коломийки, т. I—III (Т. XX друкується і буде містити IV т. Коломийок). Зібрав В. Гнатюк, том по 4·00 „

Етнографічний Збірник, т. XXI—XXII. Містить: Галицько-руські народні мельодії зібрані на фонограф Йосифом Роздольським, списав і редагував Стан. Людкевич, том по . . . . . 6·00 „

Етнографічний Збірник, т. XXIII і XXIV. Містять: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. І. Франко. Т. II, вип. I. 3·00 К., т. II, вип. II. . . . . 4·00 „

Житє і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом 20·00 „ зібрано значне число народніх переказів і оповідань про опришків . 3·60 „

Записки т. I—LXXXIV — містять богату бібліографію по етнографії, огляди часописий і чимало статий і матеріялів, том по . . . 3·00 „

Збірник фільольогічної секції, т. II, III, VII і X. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I—IV; два перші томи кождий по 3 кор., два другі кождий по . . 4·00 „

Збірник фільольогічної секції, т. V Містить: І. Верхратський, про говор галицьких Лемків. Побіч граматичної розвідки про говор Лемків подані тут також тексти лемківських народніх оповідань і пісень. . 6·00 „

Збірник фільольогічної секції, т. VI. Посмертні згадки Митрофана Дикарева з поля фольклору й мітольогії . . . . . 4·00 „

Зоря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к VIII, IX, X і XI по 10·00 „ (містить між иньшими етнографічні праці Д. Лепкого).

Зубрицький М. Тісні роки . . . . . 0 30 „

„ „ Про рекруччину . . . . . 0·18 „

„ „ Пачкарство бакуну (тютюну) в горах у Галичині в XIX ст. . . . . 0·60 „

„ „ Велика родина в Мшанці . . . . . 0·10 „

„ „ Верхня вовняна ноша укр. р. народа в Галичині . . 1·00 „

Клоустон, Народні казки і вигадки . . . . . 1·00 „

Кміт Юрій. Бойківське весїле в Гвіздци . . . . . 0·40 „

Колесса Філ. Ритміка українських народних пісень . . . . . 4·00 „

Кузеля Зенон, Славянські баляди на тему: хлопець перебираєть ся в жіночу одіж . . . . . 0·80 „

„ „ Угорський король Матвій Корвін в славянській устній словесности . . . . . 2 00 „

„ „ Причинки до народніх вірувань з початком XIX ст. . 0·30 „

„ „ Про студії над дітьми . . . . . 0 30 „

„ „ Бойківське весїле в Лавочнім . . . . . 0·60 „

Левинський Волод. Бойківське весїле в Доброгостові . . . . 0·40 „

Левицький Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аѳанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу“) 0·60 „

Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. I. . . . . 8·00 К
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, містять В. Шухевича: Гуцульщина, т. II. (4·00 к.); т. IV, V і VII по. . . . . 6·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. III. . . . . 4·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. VI. . . . . 6·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. VIII і IX. Містять: Мр. І. Дитина в звичаях і віруваннях укр. народа, том по . . . . 3·00 „
Матеріяли до укр. руськ. етнольоґії, т. X. . . . . 5·00 „
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту . . . . . 2·00 „
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Життєписи і характеристики українсько-руських етнографів) . . . . . 2·00 „
Олехнович В. Раси Европи і їх історичні взаємини . . . . . 0·70 „
Охримович В. Останки комунїзму у Бойків . . . . . 0·20 „
Руська історична бібліотека, т. XIX. Праця Ю. Целевича про опришків
Студинський К. Лїрники. студія. (Містить словар лїрницького жаргону) 0·40 „
Томашівський Ст. Причинки до пізнання етногр. території Угор. Руси тепер і давнїйше . . . . . 0·20 „
„ „ Угорські Русини в сьвітлї мадярської урядової статистики . . . . . 0·90 „
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях . . . . . 0·70 „
„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман . . . . . 4·00 „
„ „ Наші коляди . . . . . 0·40 „
„ „ Лукіян Кобилиця . . . . . 0·40 „
„ „ Наливайко в мідянім биці. Причинок до історії легенди. . 0·35 „
„ „ Пісня про Правду і Неправду . . . . . 1·00 „
„ „ Притча про слїпця і хромця . . . . . 1·00 „
„ „ Слово про збурене пекла . . . . . 1·00 „
„ „ Козак Плахта . . . . . 0·60 „
„ „ Слово о Лазаревѣ воскресеніи . . . . . 1·00 „
„ „ До історії українського вертепа XVIII в. . . . . 1·00 „
„ „ Нові матеріяли до історії українського вертепа . . . 0·50 „
„ „ Студії над народнїми піснями . . . . . .
Широцький Кость. Надгробні хрести на Україні . . . . .
Щербаковський Вадим. Деревляні церкви на Україні і їх типи .
Щурат Василь. Увільнене злочинця дівчиною в Бродах 1727 р. . .

Ціна сего тома 4 кор. — Preis dieses Bandes 4 Kr.

Ф III
Г-158
34377
2